DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

55

★ ★ ★

CEVDET KUDRET KARAGÖZ

KARAGÖZ

★ ★ ★

Cevdet Kudret

bilgi yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİLGİ YAYINLARI 55
FOLKLOR DİZİSİ 1

Birinci Basım
Nisan 1970

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Tel. : 17403-12507

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Cevdet Kudret

KARAGÖZ

Cilt: III

Bilgi Yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Kapak Düzeni: Ozan SAĞDIÇ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://ranzey.org

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1970

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Sahte Esirci .. 9
Salıncak 49
Sünnet 83
Şairlik 127
Tahir ile Zühre .. 187
Tahmis 243
Ters Evlenme .. 269
Tımarhane .. 305
Yalova Safâsı .. 337
Yazıcı .. 377

Muhâvereler

Evet efendim .. 425
Gazeteci 431
Gül .. 439
Hamam 451
Ham Hum Şaralop .. 459
İftar 467
İlâç .. 479
İtibar .. 483
Kahve Kutusu .. 487
Kömürcü Develeri .. 491
Lâkırdı .. 493
Manici .. 501
Öyle Denmez .. 507
Para Kesesi .. 513
Sahte Hasta .. 515
Şiir .. 529
Tokat .. 533
Tulum 535
Uçmak 539

Dizin

I. *Özel Adlar* 551
II. *Atasözleri ve Deyimler* 575
III. *Semâîler, Şarkılar, Türküler, Maniler, Ninniler ve Başka Şiirler* .. 595

Bu kitap PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OYUNLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SAHTE ESİRCİ

Kaynak:

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Sahte Esirci Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Ankara Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü arşivi; Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, B 47; İlhan Başgöz özel arşivi

Otto Spies, *Das Spiel vom Falschen Sklavenhändler, Ein Türkisches Schattenspiel*, «Oriens» dergisi, c. 17, 1964, (s. 1-59)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KASIM BEY (Çelebi)
KASIM BEYİN KARISI (Zenne)
ESİRCİ (Ak Arap. Hacı Fitil)
SÜNBÜL (Hizmetçi. Kadın kılığına girmiş eşkıya)
HARAMİ
MEMED DAYI
Öbür EŞKIYALAR

BİTKİLER, NESNELER

Orman
Tüfek

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SAHTE ESİRCİ

GİRİŞ

[1](*Sevgili dinleyenlerimiz! Şimdi karagöz perdesinin ortasında duran «göstermelik»i «nâreke» zırıltısıyle, yani kamıştan bir düdük zırıltısıyle kaldırıyorum.*)

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek gelir.*)

(*Semâî Hüzâm*)

[2]Gördün de beni bend ettin
Ne suçum gördün terk ettin
Agyâr ile ülfet ettin
(*Nakarât*)
Ne suçum gördün terk ettin vay

Yâr ey!
[3]Dideden çıkmaz cemâlin bir zamân ey meh-cemâl

---

1 Seyr edenlere göre değil, dinleyenlere göre oynatılan bu oyunda, perdede gösterilmesi gereken canlı tasvirler (göstermelik, orman v.b.) ve kişilerin perdeye geliş gidişleri bu yolda açıklamalarla bildirilmiştir (5 yerde).

2 bk. c. II, *Kanlı Nigâr*, s. 303, n. 1

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -
(Aruzla yazılan bu dizenin şiire sonradan katıldığı anlaşılıyor.)
Ey ay yüzlü! (senin) güzelliğin hiçbir zaman gözümden çıkmaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Seni tenhâda göreyim
Bir sözüm vardır diyeyim
Lûtf eyle yüzün göreyim
Ne suçum gördün terk ettin vay

Oh hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli» ni okur.*)

[4]Şem'-i bahtım hâsıl ettikte ziyâyı perdede
Bak ne sûretler zuhûr eyler verâ-yi perdede

Ehl-i hâle fehm için Şeyh Küşterî vaz' eylemiş
Rü'yet-i tasvîr-i şem'i bu şebanî perdede

Olmasaydı pîş-i çeşm-i halka bir perde-i cihan
Kimse görmezdi bu nakş-i mâsivâyı perdede

Nakş eden kimdir tefekkür eyle gel nakkaaşını
Seyr edip zıll-i hayâl-i rû-nümâyı perdede

Fenn-i lû'biyyat misâli Hüsni[5] bu çarh-i felek
Yaktı söndürdü nice şem-i hayâli perdede

Huzûr-i hâzırân[6], cem'iyyet-i irfân[7], vakt-i safâ-yi yârân[8]!
Lâîndir, dinsizdir, münâfıktır[9] Şeytân!

---

4 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Beşinci dizede ölçek bozuk. Doğru biçiminin şöyle olması gerekir:
Olmasaydı pîş-i çeşm-i halka bir perde cihan

Bahtımın mumu perdeyi aydınlattıkça, perdenin arkasında bak ne suretler meydana çıkar. — Şeyh Küşterî, içlerinde Tanrıyı bulan kişilerin [=ermişlerin] (gerçeği) anlamaları için, bu gece perdesinde mumla tasvir gösterme (yöntemini) koymuş. — Dünya, halkın gözünün önünde bir perde olmasaydı perdede bu yaratıkların resimlerini kimse görmezdi [yani: Dünya, halkın özünün önüne bir perde gibi gerilmiştir; eğer öyle olmasaydı, herkes doğrudan doğruya Tanrıyı görür, onun bir gölgesinden ibaret olan bu çeşitli şekilleri görmezdi]. — Görünen hayalin gölgesini perdede seyredip, onları resm eden ressamın kim olduğunu düşün. — Ey Hüsnî! bu feleğin [=göğün, dünyanın, zamanın] çarkı, nice hayal mumunu, oyun gösterir gibi yaktı söndürdü,

5 *Hüsnî:* bk. c.II, *Çeşme*, s.12/n. 4

6 *Huzûr-i hâzırân:* hazır bulunanların huzuru.

7 *Cem'iyyet-i irfân:* bilgi [=bilgili kimseler] topluluğu.

8 *Vakt-i safâ-yi yârân:* dostların gönül şenliği zamanı.

9 *Lâîndir, dinsizdir, münâfıktır:* lânetlidir, dinsizdir, bozguncudur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Şeytanın dinsizliğine [lânet], Rahmânın[10] birliğine [hamd-i bîgaayet[11]!]
Bizi oturup temâşâya tenezzül buyuran ahibbânın[12] sağlığına [.....]!

[13]Nâdanlar eder sohbet -i nâdanla telezzüz
Dîvânelerin hem-demi dîvâne gerektir

beyt-i güzîni müddeâsınca[14] her hâli lâtîf, etvârı[15] zarîf, fasîh-ül-lisân[16], musâhabeti[17] tatlı...

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hoş geldin keçi suratlı!

HACİVAT — Bir yâr-i kafâdâr[18] olsa...

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kafan darsa aşağı iner bollaştırırım haaa!

HACİVAT — Geliverse, şu dört gûşe hayme üzre kadem bassa,[19] o söylese ben dinlesem, haddim olmayarak bendeniz söylesem, bizi dinleyen ahibbâ safâ-yâb olsalar[20]! Diyelim: İş ne imiş, işimizi Mevlâm rast getire!

(*Tegannîye báşlar.*)

Ah bana bir eğlence, meded!
Yâr, bana bir eğlence amaaan aman amaaan!
Ah bana bir eğlence, meded!

---

10 *Rahmân:* Tanrı.

11 *Hamd-i bî-gaayet:* sonsuz şükür. (Köşeli parantez içindeki sözler metinde yok; olması gerekirdi. Meşrutiyet'ten sonraki hayaliler, Hacivat'ın monoloğunda bu yolda kısaltmalar yapmışlardır. Başka bir örnek için bk. c. I, *Aşçılık*, s. 142/n. 8)

12 *Ahibbâ:* ahbaplar, dostlar.

13 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*

- - . .-- . .--. .--

Metin: Ziya Paşa (1825-1880), *Terkîb-i Bend*, 9. bend.

Bilisizler, bilisizlerle görüşmekten tad alır, delilere deli arkadaş gerektir.

14 *Beyt-i güzîni müeddâsınca:* seçme beytinin anlamına uygun olarak

15 *Etvâr:* tavırlar, davranışlar.

16 *Fasîh-ül-lisân:* dili düzgün.

17 *Musâhabet:* sohbet etme, görüşme.

18 *Yâr-i kafâdâr:* kafa dengi dost.

19 *Şu dört gûşe hayme üzre kadem bassa:* şu dört köşe çadır [burada: karagöz perdesi] üzerine ayak bassa.

20 *Ahibbâ safâ-yâb olsalar:* dostlar gönül şenliği bulsalar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hacivat, bağırma yahu! Allah Allah! İnâyet ola[21], öbür kapıya git!

HACİVAT — Hay bana bir eğlence, meded!

KARAGÖZ — Aşağıya inersem tepelerim haaa!

HACİVAT — Aman bana bir eğlence, meded!

KARAGÖZ — Ulan, sakalını bıyığını yolarım!

HACİVAT — Aman bana bir eğlence, meded!

KARAGÖZ — Geliyorum, pabuçlarımı giyiyorum, acele etme.

HACİVAT — Hay, bana bir eğlence, meded!

KARAGÖZ — «Geliyorum, pabuçlarımı giyiyorum» dedik.

HACİVAT — Hay, bana bir eğlence...

(*Karagöz pencereden atlar, kavga ederler.*)

KARAGÖZ — Aman, ne yapıyorsun, Hacivat, burnumu kırdın!

HACİVAT — Aman, Karagöz, sakalımı yoldun, bırak diyorum yahu! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Of aman! Amanın vech-i âcizânemin kısm-i ulyâsı[22] ve vücûd-i Kıbtiyânemin cihet-i süflâsı[23], esnâyi müzârebede tâ'mîr ve tecdîdi nâ-kaabil bir sûrette rahnedâr oldu[24]. Seni gidi hisab ü kitâbdan bî-behre[25] seni! Yazıklar olsun istîcâr isti'mâline[26] senin! Haa, seni gidi terbiyesiz adam seni! Gelmiş, kapımın önünde «—Hay bana pancar! Hay bana pancar!» der durursun. Turşucu mu olacaksın, a musibet? Hele bir daha gel kapımın önüne de, bak sana ben neler ederim!

---

21 *İnâyet ola:* «Allah versin!» sözü gibi, dilencileri savmak için kullanılan söz. (*İnâyet:* ihsan, lûtuf, iyilik).

22 *Vech-i âcizânemin kısm-i ulyâsı:* zavallı yüzümün üst kısmı.

23 *Vücûd-i Kıbtiyânemin cihet-i süflâsı:* Çingene vücudumun alt yanı.

24 *Esnâ-yi müzârebede [=mudârebede] ta'mîr ve tecdîdi nâ-kaabil bir surette rahnedâr oldu:* dövüş sırasında tamir edilemeyecek ve yenilenemeyecek kadar yaralandı.

25 *Hisâb ü kitâbdan bi-behre:* hesap ve kitaptan anlamaz.

26 *İstîcâr isti'mâl [=İstîcâr ü isti'mâl]:* kiraya verme ve kullanma.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay Karagöz'üm, maşallah, maşallah!
KARAGÖZ — Servinin tepesine bin, Hacivat, kuş avla! (*Vurur.*)
HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, beni buraya gelir gelmez dövmeğe hakkın yok.
KARAGÖZ — Sen de şu tokadı al burnuna sok! (*Vurur.*)
HACİVAT — Ah, Karagöz'üm, yazıklar olsun sana, yazık! Efendim, ben sana derdimi anlatmaya geldim.
KARAGÖZ — Ne derdin var, a musibet? Derdin «Hay bana pancar!» diyerekten, böyle dert mi olur?
HACİVAT — Karagöz'üm, dinle bak, sen beni dinle; başımdan geçenleri anlatacağım.
KARAGÖZ — Başından ne geçti? Şimendifer mi geçti?
HACİVAT — Canım, Karagöz'üm, bırak lâtifeyi!
KARAGÖZ — Tepelerim haaa! Kadayifi kim görmüş de bıraksın yahu?
HACİVAT — Öyle değil efendim, lâtifeyi bırak!
KARAGÖZ — Ha! Lâtifeyi bırak.
HACİVAT — Efendim, geçen günü bendeniz şöyle bir evden çıktım...
KARAGÖZ — Ha?
HACİVAT — Evden çıktım, güzergâhım[27]...
KARAGÖZ — Ha?
HACİVAT — Efendim, vîrânelik oldu...
KARAGÖZ — Anlamadım.
HACİVAT — Güzergâhım vîrânelik oldu.
KARAGÖZ — Bundan bir şey anlamadım, tepelerim haaa!
HACİVAT — Efendim, yolum bir vîraneliğe düştü. Baktım ki orda çocuklar oyun oynuyorlar...
KARAGÖZ — Ha?
HACİVAT — Efendim, «— Hacivat gidiyor! Hacivat gidiyor!»

27 *Güzergâh:* geçilen yer, yol-üstü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

diyerekten oyunu bıraktılar, başladılar benim arkamdan «— Hacivat gidiyor!» diyerek bağırmaya.

KARAGÖZ — Eee?

HACİVAT — Karagöz'üm, ben bu Hacivatlıktan vazgeçeceğim.

KARAGÖZ — Neden?

HACİVAT — Ne yapayım, çoluk çocuk arkamdan bağırıyorlar.

KARAGÖZ — Ne olacak?

HACİVAT — Ben bu ismimi değiştireceğim, başka bir isim alacağım kendime.

KARAGÖZ — Bul bakalım!

HACİVAT — Benim ismim, düşündüm düşündüm buldum: Mersin, Mersin.

KARAGÖZ — Haa?

HACİVAT — Mersin.

KARAGÖZ — Kimin ismi?

HACİVAT — Efendim, bendenizin ismi.

KARAGÖZ — İyi ya, ne yapayım Mersin'se. Lâkin, Hacivat, geçen günü ben de böyle bir şeye rastgeldim.

HACİVAT — Sen ne oldun?

KARAGÖZ — Ben de evin kapısından çıktım, çocuklar karşıma geldiler, «— Karagöz, Karagöz, Karagöz!» diyerekten başladılar benimle alay etmeğe. Ben de bu Karagözlükten vazgeçtim, Hacivat. Kuzum Hacivat, bana da bir isim bul yahu!

HACİVAT — Peki efendim. Benim ismim «Mersin»...

KARAGÖZ — Benimki «Adana» olsun.

HACİVAT — Hayır canım, öyle değil. Sen de kendine göre bir şey bul.

KARAGÖZ — Ben ne bulayım, Hacivat?

HACİVAT — Efendim, senin ismin, efendime söyleyim, "Yumru-bok» olsun.

KARAGÖZ — Haa!

HACİVAT — Yumru-bok olsun!

KARAGÖZ — Tepelerim, Hacivat!

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Musibet, Mersin senin ismin de, benim adım neden Yumru-bok oluyor?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Efendim sen bilirsin.
KARAGÖZ — Olmaz.
HACİVAT — Evet.
KARAGÖZ — Senin adın Yumru-bok, benim adım Mersin olacak.
HACİVAT — Madem ki böyledir, ben kabul ederim. Lâkin, Karagöz'üm, şu isimlerimiz iyice zihinlerimizde kalsın, aklımızda kalsın. Şurda bir ezberleyelim.
KARAGÖZ — Peki, ezberleyelim.
HACİVAT — Makam ile.
KARAGÖZ — Hıı?
HACİVAT — Makam ile.
KARAGÖZ — Bakkalı çağırma.
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — O da ismimizi beller de sonra boyuna hesaba yazar.
HACİVAT — Öyledir efendim, makam ile ezberleyelim.
KARAGÖZ — Haydi ezberleyelim!
HACİVAT — Meeersin, Karagööoz!
KARAGÖZ — Yumru-boook, Hacivaaat!
HACİVAT — Mersin, Karagöz.
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Mersin, Karagöz.
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Ne yersin, Karagöz?
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Anan ne yer, Karagöz?
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Baban ne yer, Karagöz?
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Halan ne yer, Karagöz?
KARAGÖZ — Yumru-bok, Hacivat.
HACİVAT — Silsilen ne yer, Karagöz?
KARAGÖZ — Yumru-bok... vay terbiyesiz, seni utanmaz adam! Patırtı ile benim silsileme yumru bok yediriyor. Bak hele terbiyesize! Tuu, Allah müstahakını versin senin!
HACİVAT — Karagöz'üm, beğenmedin mi?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Vallaha[28] gırtlağını sıkarım!
HACİVAT — Efendim neden?
KARAGÖZ — Başka temiz bir isim bul. Yahu, böyle şey mi olur? Allah Allah! Silsileme kalktın yumru bok yedirmeğe.
HACİVAT — Efendim, istersen değiştirelim, başkasını bulalım.
KARAGÖZ — Olur.
HACİVAT — Meselâ benim ismim «Baba Hekim» olsun.
KARAGÖZ — Eee, ya benimki?
HACİVAT — Seninki de «Uyuz Tazı» olsun.
KARAGÖZ — Vallaha yumruğu yersin kafana!
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — Uyuz Tazı senin adın, Baba Hekim benim adım olmalı.
HACİVAT — E, peki, ben kabul ederim. Ezberleyelim.
KARAGÖZ — Bunda da yutturmaca filan var mı?
HACİVAT — Ne münasebet canım! Bakalım ezberleyelim!
KARAGÖZ — Haydi bakalım!
HACİVAT — Baba Hekim, Karagöz.
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Baba Hekim, Karagöz.
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Baba Hekim, Karagöz.
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Baban kim, Karagöz?
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Anan kim, Karagöz?
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Halan kim, Karagöz?
KARAGÖZ — Uyuz Tazı, Hacivat.
HACİVAT — Silsilen kim, Karagöz?
KARAGÖZ — Uyuz Ta... Ne terbiyesiz, utanmaz adam hele! Patırtı ile silsilemi uyuz tazı yaptı gitti. Seni gidi idare fitili, mum bacaklı herif seni! (*Vurur, Hacivat gider.*)

Sen gidersin, beni buraya mıhlamazlar, pamuk ipliğiyle hiç bağlamazlar. Ben de çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir!

Sallan mullan koca oğlan sallan! (*Gider.*)

---

28 *Vallaha*: «vallahi» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

FASIL

(Şarkı ile Kasım Beyle Karısı gelir.)

(Şarkı Nihâvend[29]*)*

[30]Ahteri düşkün garîbim âşık-i âvâreyim
Gün gibi deryâ-yi aşkında gezer bîçâreyim
Sana kul oldum kapından gayri kime yalvarayım
Şîvekârım sen dururken ben kime yalvarayım

(Sevgili dinleyenler! Bu şarkı söylenirken Kasım Bey ve hanımı Hacivat'a doğru gelirler. Hacivat'ın da, efendim, kendisine emanet edilen bir ev vardır, bu Hacivat'a emanet evi tutmak isterler. Bu Hacivat da şimdik[31] *bunların karşısına gelir.)*

HACİVAT — Vay efendim, maşallah efendim! Safâ geldiniz, hoş geldiniz! Hayrola efendim, buralarda ne işiniz var?

KASIM BEY — Hacivat Çelebi, af edersiniz, sizi rahatsız edeceğim.

HACİVAT — Estağfurullah, evlâdım; nasılsınız, iyi misiniz?

KASIM BEY — Elhamdü-lillâh[32], efendim.

---

29 *Gülzâr-ı musiki*, 2. bas, s. 58. Beste: Hacı Arif Bey (1841-1896)

30 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- ◡ - - - ◡ - - - ◡ - - - ◡ -

3. dizede ölçek bozuk. Doğru biçiminin şöyle olması gerekir:
Sana kul oldum kapından gayrı kime varayım

Yıldızı düşkün [=talihsiz, bahtsız] kimsesizim; âvâre âşığım, (senin) aşkının denizinde güneş gibi gezen zavallıyım; sana kul oldum, (senin) kapından başka kime gideyim? Nazlım! Sen dururken kime yalvarayım.

Şarkının buraya alınmamış olan 2. bendi şöyledir:

Bir melek-sûret güzelsin serv-i hoş-reftârsın
Mâh-rûlarda nazirin yok misalsiz yârsın
Âşığın hâline rahm eyleyici dildârsın
Şivekârım sen dururken ben kime yalvarayım
(*Gülzâr-i musiki*, 2. bas., s. 58)

31 *Şimdik:* «şimdi» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

32 *Elhamdü-lillâh:* Tanrıya şükür olsun.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Hanım kızım, sen nasılsın bakayım?

KASIM BEYİN KARISI — Ömrünüze bereket, Hacivat Çelebi. Duanızı ederim.

HACİVAT — Efendim hayrola! Söyleyin bakayım ne istersiniz?

KASIM BEY — Hacivat Çelebi, sizden çok rica ederim, bizim oturduğumuz ev zaten kira idi.

HACİVAT — Malûm.

KASIM BEY — Pek harap, efendim, kiremitleri akıyor. Her ne kadar ev sahibine söyledikse de, «— Benim param yok, tamir ettirmem.» diyor. Tabiî biz de böyle bir yerde oturmak istemiyoruz. Size geldik. Herhalde sizin elinizin altında bir, –efendime söyliyeyim– bize münasip bir ev olsa gerek.

HACİVAT — Evet efendim, var. Tam zamanında geldiniz, efendim. Şurda, efendim, bir evceğiz var, bendenize emanet ettiler. Bakınız efendim, içerisine giriniz. Eğer beğenirseniz tutunuz, efendim.

KASIM BEY — Bir kere görelim.

HACİVAT — Buyurunuz efendim, bir kere görünüz efendim, buyurun... (*İçeriden.*) İşte efendim, alt katta efendim, mutfak var. Affedersiniz, işte şurası da helâ. Efendim, arkada mutfağın kapısından arkaya çıkınca bahçe var. Orada çamaşır, pek büyük değil ama, çamaşıra filan kâfigelir.

KASIM BEY — Çok güzel, Hacivat Çelebi.

HACİVAT — Gelin, evlâdım, yukarıya çıkalım. İşte efendim, burda da iki oda karşılıklı var, ortasında da bir sofa var. Zannederim size de kâfi gelir.

KASIM BEY — Ah, çok teşekkür ederim, Hacivat Çelebi, memnun oldum! Efendim, bunun kirası kaça?

HACİVAT — Efendim, pek fazla değil. Sizin için otuz kuruş olur.

KASIM BEY — Pekâlâ, Hacivat Çelebi, teşekkür ederim efendim. Size, efendim, üç aylık versem?

HACİVAT — Vallahi, evlâdım, siz bilirsiniz.

KASIM BEY — Yalnız, Hacivat Çelebi, sizden bir şey rica edeceğim.

HACİVAT — Estağfurullah, buyurun efendim!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — Efendim, bizim bir uşağımız vardı.

HACİVAT — Evet efendim.

KASIM BEY — Bu uşak, efendim, sizler bâkî,[33] vefat etti efendim. Başka bir adam da bulamadık. Elinizin altında namuslu bir adam varsa bize lütfen bulabilir misiniz?

HACİVAT — Bakayım efendim. Benim bir arkadaşım Karagöz var. Eğer ki, efendim, gelir de sizin yanınızda çalışmak isterse, kendisi çok iyi bir adamdır.

KASIM BEY — Pekâlâ, efendim, teşekkür ederim. — Nasıl, hanım, ne dediniz?

KASIM BEYİN KARISI — Vallahi çok güzel. Ben beğendim evi, tam da kullanacak ev, mutfağı da aşağıda, hepsi aşağıda, yukarda da iki oda var, beğendim vallahi!

HACİVAT — Efendim, merak etmeyiniz, daha temizlenir efendim. Görseniz, etrafında başka kapalı bir yer yok, her tarafı açıktır efendim.

KASIM BEY — Efendim, ben de gideyim eşyaları getireyim, efendim.

HACİVAT — Evet efendim.

KASIM BEY — Siz yalnız şu adamı bana lütfen şimdilik bir kere bulsanız.

HACİVAT — Bakayım efendim. Siz, efendim, azıcık müsaade ediniz, burda bekleyiniz; ben, efendim, şimdi gideyim, onu bulur buluşturur getiririm.

(*Perdeye gelir.*) — Dur bakayım! Karagöz, acaba Karagöz nerelerde ola? Dur bakayım hele! (*Seslenir.*) — Karagöz, Karagöz, Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Huuu!

HACİVAT — Ne o, Karagöz'üm, sesin derinden geliyor?

KARAGÖZ — Kömürlükte çamaşır değiştiriyorum, Hacivat.

HACİVAT — Hay Allah müstahakını versin! Hiç kömürlükte çamaşır... Gel bakayım buraya!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ne var?

HACİVAT — Gel buraya! Bak, Karagöz'üm, sana bir yağlı kapı buldum.

---

33 *Sizler bâkî:* «Tanrı sizlere uzun ömürler versin» anlamında nezaket sözü. (*Bâkî:* sürekli, ölümsüz.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Hıı?
HACİVAT — Sana bir yağlı kapı buldum.
KARAGÖZ — Anlamadım.
HACİVAT — Yağlı kapı.
KARAGÖZ — Yağlı kapıyı ne yapayım? Üstümü başımı berbat eder.
HACİVAT — Öyle değil, efendim. Benim eski dostlarımdan iyi bir, efendim, bir adam var, Kasım Bey.
KARAGÖZ — Ee?
HACİVAT — Bu Kasım Beyin, efendim, bir uşağı varmış, sizler bâkî, vefat etmiş. Yanına bir başka adam istiyor, efendim. Ben de sizi vasf ettim.[33]
KARAGÖZ — Haa?
HACİVAT — Ben de seni vasf ettim.[34]
KARAGÖZ — Tepelerim haa!
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — Benim nemi fasl ettin.[35]?
HACİVAT — Hayır efendim, yani senin iyiliğini söyledim, -efendime söyleyim!- Bak Karagöz'üm, çağırayım kendisini, görüşünüz, konuşunuz!

(*İçeriden.*) Evlâdım, Kasım Bey!
KASIM BEY — Efendim!
HACİVAT — Efendim, o söylemiş olduğum adam geldi, kapınızın önünde bekler. Efendim, bakınız, görüşünüz.
KASIM BEY — Peki, teşekkür ederim, Hacivat Çelebi; ben şimdi giderim efendim.

(*Perdeye gelir.*) —Vay efendim, hoş geldiniz baba!
KARAGÖZ — Hıı?
KASIM BEY — «Hoş geldiniz» derim.
KARAGÖZ — Hoş bulduk!
KASIM — Sizin adınız ne?
KARAGÖZ — Hıı?
KASIM BEY — Adınız ne?

---

34 *Vasf etmek:* bir kişinin ya da nesnenin halini anlatarak tanımlamak.
35 *Fasl etmek:* çekiştirmek, dedikodu yapmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Benim mi?
KASIM BEY — Evet.
KARAGÖZ — Karagöz.
KASIM BEY — Haa?
KARAGÖZ — Karagöz, efendim.
KASIM BEY — Evli misiniz?
KARAGÖZ — Anlamadım.
KASIM BEY — Evli misiniz?
KARAGÖZ — Evet, evliyim.
KASIM BEY — Çoluğunuz çocuğunuz var mı?
KARAGÖZ — Var ya!
KASIM BEY — Kaç tane?
KARAGÖZ — Eh, üç dört tane var.
KASIM BEY — (*Güler.*) Hah hah! A efendim, kaç tane var?
KARAGÖZ — Dört tane, dört tane.
KASIM BEY — Efendim, kaçı kız, kaçı erkek?
KARAGÖZ — Haa?
KASIM BEY — Kaçı kız, kaçı erkek?
KARAGÖZ — Kaçı kız?.. Beş tanesi kız, dört tanesi erkek.
KASIM BEY — Eee, kaç çocuğunuz var?
KARAGÖZ — Dört.
KASIM BEY — E, nasıl oluyor, baba? Sen ne tuhaf adamsın!
KARAGÖZ — Haa, işte beş tanesi kız, üç tanesi erkek.
KASIM BEY — Ha ha ha! Hay Allah iyilik versin! Yani dört çocuğunuz var, beşi kız, üçü erkek. Nasıl olur bu?
KARAGÖZ — Haa, ben şaşırdım, ikisi kız da, birisi erkek.
KASIM BEY — Efendim, gene olmadı.
KARAGÖZ — Neden?
KASIM BEY — Canım, dört çocuğunuz: ikisi kız, biri erkek olunca, üç çocuğunuz oluyor.
KARAGÖZ — Haa, gene şaşırdım yahu! Dur dur dur, şey, bana bak, işte iki tanesi erkek de...
KASIM BEY — Evet efendim.
KARAGÖZ — İki tanesi de oğlan.
KASIM BEY — Ha hah hah! Hay Allah iyilik versin, baba! Çok tuhafsın.
KARAGÖZ — Haa?
KASIM BEY — Çok tuhafsın.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Evet, tuhafım[36]. Geçen gün Bedesten'de[37] oturuyordum, kaçtım ordan.

KASIM BEY — Yani dört çocuğunuzun ikisi kız, ikisi oğlan.

KARAGÖZ — Evet, ikisi kız, ikisi de oğlan.

KASIM BEY — Allah bağışlasın!

KARAGÖZ — Âmin!

KASIM BEY — Evli misiniz?

KARAGÖZ — Ee, «evliyiz» dedik ya!

KASIM BEY — Familyanız var mı?

KARAGÖZ — Hıı?

KASIM BEY — Familyanız[38] var mı?

KARAGÖZ — Vardı ama, yırtıldı, attık, onun yenisini aldık.

KASIM BEY — Neyin?

KARAGÖZ — Fanilânın.

KASIM BEY — Öyle değil o. Yani, zevceniz var mı?

KARAGÖZ — Haa, vardı! Eskiden beri kullandık, efendim, delindi, onu da kaldırdım attım.

KASIM BEY — Neyi?

KARAGÖZ — Cezveyi.

KASIM BEY — Hayır, baba, cezve değil. Ne yapayım, nasıl söylemeli? Hah ha! Allah! Yani karınız var mı karınız?

KARAGÖZ — Ooo, ooo! Epey vardı ama dondurmacılara sattım, yazın ortasında da bitti.

KASIM BEY — Baba, ne bitti?

KARAGÖZ — Kar, kar.

KASIM BEY — Hah ha! Ne tuhaf şey! Baba, yani evde sana kim kapıyı açar?

KARAGÖZ — Eee?

KASIM BEY — Evde sana kim kapıyı açar?

KARAGÖZ — Ben açarım.

KASIM BEY — Allah Allah! Baba, peki, sana yatağı kim yapar?

KARAGÖZ — Ben yaparım.

KASIM BEY — Ee, peki, yemeği kim pişirir?

---

36 *Tuhaf:* (burada) hediyelik eşya. (*Tuhafçı:* hediyelik eşya satan adam.)

37 *Bedesten, Bedestan:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, değerli eşyanın alınıp satıldığı bölüm.

38 *Familya:* aile, karı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Ben pişiririm.
KASIM BEY — Ee, yemeği kimnen[39] yersin?
KARAGÖZ — Ben yerim.
KASIM BEY — Ee, başka kimse yemez mi?
KARAGÖZ — Yok, yemez.
KASIM BEY — Ee, peki, yatakta kimnen yatarsın?
KARAGÖZ — Tahtabitlerinnen, pirelernen.[40]
KASIM BEY — Ha ha ha ha!.. İlâhi baba! Yani, efendim, yani saçı uzun kimse yok mu evde?
KARAGÖZ — Var.
KASIM BEY — Efendim, işte onu soruyorum ben.
KARAGÖZ — Ne yapacaksın sen onu soruyorsun da yahu?
KASIM BEY — Yani ben soruyorum, evli adamın bir karısı olur.
KARAGÖZ — Var, karı da var, işte çocuklar da var, hepsi de var.
KASIM BEY — Pekâlâ, baba! Benim bir hizmetçim vardı.
KARAGÖZ — Evet.
KASIM BEY — O hizmetçi, sizler bâkî, vefat etti.
KARAGÖZ — Ee, Allah size ömür versin!
KASIM BEY — İşte onun için, Hacivat da sizi bana söyledi. Siz bir iyi adammışsınız.
KARAGÖZ — Evet efendim.
KASIM BEY — Benim evimde çalışırsınız, hem bana bir baba olursunuz.
KARAGÖZ — Olur efendim.
KASIM BEY — Benim kimsem yok, evde bir kadınım var.
KARAGÖZ — Allah bağışlasın!
KASIM BEY — Bak gel, –efendime söyleyim– göstereyim sana hanımı.
KARAGÖZ — Göreyim efendim.
KASIM BEY — Gel!

—İşte, hanım, Hacivat'ın tarif etmiş olduğu adam bu adam, yani Karagöz diyorlar bunun adına.

---

39 *Kimnen:* «kiminle» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.
40 *Tahtabitlerinnen, pirelernen:* tahtabitleriyle, pirelerle.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEYİN KARISI — Aa, çok güzel efendim, eksik olma! Bizim babamız gibi olursunuz. Evin içerisinde, efendim, ne lâzım olursa alır alır getirirsiniz. Yemek içmek hep beraber yenir içilir.

KARAGÖZ — Olur efendim olur, hiç merak etmeyin, ben istediğiniz kadar hizmet ederim, merak etmeyiniz. Ben, efendim, karnım iyicene doyduktan sonra, ben öyle çalışırım ki... buuu!

KASIM BEY — İlâhi baba, çok tuhafsınız!

KARAGÖZ — Evet efendim, tuhafım[41] efendim.

KASIM BEY — Babacığım, işte bu kadar, senin vazifen bu kadar. Benim işim var, ben gidiyorum.

KARAGÖZ — Neden?

KASIM BEY — Benim işim var, ben gidiyorum. İnşallah, -efendime söyleyim- ben on beş yirmi gün sonra gelirim.

KARAGÖZ — Ne çabuk! Nereye gidiyorsun yahu?

KASIM BEY — Efendim, benim işim var. Zati efendim ben bu evi tutmaya kadar geldim, ben evimi de tuttum, sen de bizim babamız gibisin, hanımım da senin evlâdın gibi. İşte efendim, sen burda artık... Ben gidiyorum, işim var.

KARAGÖZ — Haydi güle güle git evlâdım, haydi güle güle git! Sen merak etme! Ben senin baban gibi eve hizmet ederim, hiç merak etme sen, hiç merak etme!

KASIM BEY — Lâkin ben şöyle bir, ne bileyim, on beş gün sonra gelirim.

KARAGÖZ — Hay hay! On beş gün sonra gelin!

KASIM BEY — Allahaısmarladık! (*gider.*)

KARAGÖZ — Haydi uğurlar olsun!..

—Ooo! Âlâ, âlâ, hanımefendi!

KASIM BEYİN KARISI — Ne o, Karagöz baba?

KARAGÖZ — Ee, şimdi ben... Mutfakta bir şey yok.

KASIM BEYİN KARISI — Ya, ya! Onu söyleyecektim, bakkala kadar gidiver de biraz öteberi, biraz kasaptan da et alıver, biraz pişirelim olmaz mı?

KARAGÖZ — Eksik olma, olur. Ama, hanımefendi, yahu, yalnız bu ev seninle benimle olmaz. Ben erkek adamım, sen

41 *Tuhaf:* bk. n. 36

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kadınsın, bu eve bir hizmetçi lâzım, bir kadın hizmetçi lâzım. Ben olmaz. Ben, ben, ben kadın hizmetçilik yapamam. Yapamam ben kadın hizmetçilik.

KASIM BEYİN KARISI — Vallahi orasını bilmem efendim, kadın hizmetçiliği filân bilmem, ben mi yapayım efendim?

KARAGÖZ — Bana bak, Bey gelirse, –ondan sonra efendim– soralım bakalım, –efendime söyleyim– bir kadın hizmetçi getirsin buraya.

KASIM BEYİN KARISI — Peki efendim, bey geldiği zaman sorarız.

KARAGÖZ — Olur, bey geldiği zaman sor, bir kadın hizmetçi getirelim buraya.

KASIM BEYİN KARISI — Olur efendim.

KARAGÖZ — Hah, bey geldi!

—Hayrola, beyefendi?

KASIM BEY — Efendim, affedersiniz, ben geç kalmışım, vapur hareket etmiş.

KARAGÖZ — Haa?

KASIM BEY — Gerisin geriye döndüm geldim.

KARAGÖZ — İyi ettin. Ne yapalım. Zaten biz de hanımlan[42] konuşuyorduk.

KASIM BEY — Ne gibi?

KARAGÖZ — Efendim, ben erkek adamım, ben hanımlan[42] hizmet edemem. Vallahi ben yemek pişirmesini bilmem. «— Bir hizmetçi lâzım.» dedim hanıma.

KASIM BEY — Evet efendim. Ben de onu, –efendime söyleyim– sizden evvel hatırladım. Ve hem de yoldan gelirken, –efendime söyleyim– esircilere tenbih ettim, şimdik nerde var nerde yok zannederim ki bir hizmetçi kadın getirecekler.

KARAGÖZ — Ha, getirsinler ya, ben erkek nasıl şey ederim!

KASIM BEY — Merak etme, merak etme, Karagöz baba! Nerde var nerde yok gelecekler.

KARAGÖZ — Gelsinler.

KASIM BEY — Esircilere, –efendime söyleyim– tenbih ettim.

KARAGÖZ — Pekâlâ efendim.

---

42 *Hanımlan:* hanımla.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Şarkı ile Esirci ile Sünbül gelirler.)

Yelelli yelelli le li
Yelelli yelelli yelelli
Yelelli yeleeel yeleeel

(Tak tak tak kapı çalınır.)

KASIM BEY — Baba, Karagöz baba!
KARAGÖZ — Hıı?
KASIM BEY — Uyuyor musun?
KARAGÖZ — Yoo!
KASIM BEY — Bak, kapı çalınıyor.
KARAGÖZ — Haa?
KASIM BEY — Bak, kapı çalınıyor.
(Kapı çalınır.)
KARAGÖZ — Bak, kapı çalınıyor.
KASIM BEY — Bak, kapı çalınıyor.
KARAGÖZ — Canım, baksan a sen!
KASIM BEY — Sen baksan a! Ben mi bakacağım, sen mi bakacaksın?
KARAGÖZ — Bilmem ben mi bakacağım, sen mi bakacaksın?
KASIM BEY — Efendim, kapı çalınıyor.
KARAGÖZ — Efendim, kapı çalınıyor.
(Kapı çalınır.)
KASIM BEY — Baksan a, Karagöz baba, kapı çalınıyor.
KARAGÖZ — Baksan a yahu, kapı çalınıyor.
KASIM BEY — Yahu ne tuhaf adamsın, gitsen e kapıyı açasın!
KASIM BEY — Ha ha, gideyim bakayım.

—Kim o? Kim o, kim o?
ESİRCİ — İftah-ül-bâb[43], iftah-ül-bâb, iftah-ül-bâb!
KARAGÖZ — Fındık kebâb, fındık kebâb, fındık kebâb!

KASIM BEY — Baba, n'oluyor?
KARAGÖZ — Fındık kebap satıyor birisi.

43 *İftah-ül-bâb:* (Arapça) kapıyı aç.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — Allah allah! Ne biçim şeymiş o?
KARAGÖZ — Bilmem, öyle diyor.

(*Kapı çalınır.*)
—Kim o?
ESİRCİ — Ena miskîn[44], ena miskîn!
KARAGÖZ — Ağzını topla, ben de seniiin!

KASIM BEY — Baba, n'oluyor?
KARAGÖZ — Baksan a, herif küfür ediyor orda!
KASIM BEY — Hayır efendim, öyle bir şey dediği yok adamcağızın.

KARAGÖZ — Bana bak, kimsin yahu sen?
ESİRCİ — Ena esirrrciii...
KARAGÖZ — Eyvah, herifin zembereği boşandı galiba. Hasırcı.

KASIM BEY — Baba, kimmiş?
KARAGÖZ — Hasırcı, hasırcı gelmiş.
KASIM BEY — Hayır, hasırcı değil, esirci gelmiştir. Çağır içeriye gelsin.
KARAGÖZ — Olur

— Buyurun, Hacı Fitil!
ESİRCİ — Selâmü aleyküm.
KARAGÖZ — Aleyküm selâm.
ESİRCİ — Sana ve bana... Sana ve bana...
KARAGÖZ — Ötekine berikine. Buyurun... Uuu, arkada bir de hanım, iyi haaa! Hizmetçi bu galiba. Allah, maşallah, iyi be!... — Hoş geldin, hoş geldin, hizmetçi hanım!
SÜNBÜL — Hı!
KARAGÖZ — Hıı!
SÜNBÜL — Hıı!
KARAGÖZ — O ne? Gıdıklarım!
SÜNBÜL — Hıı!
KARAGÖZ — Haa, gıdıkla... He he he he!

44 *Ena miskin:* (Arapça) ben yoksulum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SÜNBÜL — Hi hi hi!

KASIM BEY — Bana bak, Karagöz baba, n'oluyor?
KARAGÖZ — Şey... Biz bu hanımla konuşuyoruz.
ESİRCİ — Es-selâmü aleyküm, yâ afendi.
KASIM BEY — Aleyküm selâm, Hacı baba! Hoş geldin, safâ geldin!
ESİRCİ — Bak afendi, gatirdi bir jariye, gayetle guzel hanum. Kendisi şok tarbiyyeli. O kadar tarbiyyeli afendum, nasıl söyleyim, şok tarbiyyeli hanum. Afendum bu hatun babası, anası mafiş.
KARAGÖZ — Haa, babası anası mafişmiş. — Bana bak, küçük hanım!
SÜNBÜL — Efendim.
KARAGÖZ — Şey, gıdı gıdı, gıdı gıdı!
SÜNBÜL — Hi hi hi!
KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı!
KASIM BEY — Bana bak, Karagöz baba! Ne yapıyorsun?
KARAGÖZ — Bi şey yaptığımız yok. Konuşuyoruz, konuşuyoruz. Bunun anası babası mafişmiş de, onun için.
KASIM BEY — Peki efendim, bunu bize kaça verirsiniz?
ESİRCİ — Yâ afendi, sizin işun şok âlâ, şok guzel, kendisi şok tarbiyyeli, namuslu. Afendi, kimse yok gelejek. Lâkin sizin işun, afendi, on lira.
KASIM BEY — Efendim, çok değil mi on lira?
ESİRCİ — Lâ[45] afendi, yuz lira verse, boyle bir, afendi, namuslu kız bulamaz. Şok tarbiyyeli, şok guzel.
KARAGÖZ — Çok terbiyeli, terbiyeli, beyefendi. Bunu al sen, kabul et, kabul et. — Ee, hanım, nasıl bakayım kızım?[46]
SÜNBÜL — Çok iyi efendim.
KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı!
SÜNBÜL — Hi hi hi!
KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı!
SÜNBÜL — Hi hi hi!

---

45 *Lâ:* hayır.

46 *Ee, hanım, nasıl bakayım kızım:* cümle bozuk. Herhalde şöyle olması gerekir: *Ee, hanım kızım, nasılsın bakayım?*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı!

KASIM BEY — Baba, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Ee, konuşuyoruz kızla işte.

KASIM BEY — Peki, Hacı baba, buyurunuz sana on tane lira. Kefil misiniz?

ESİRCİ — Aywa afendim, kefil afendim, ben kefil her türlü ahvâl ü harekât[47] ben kefil. Benim kız, afendim, bu afendim.

KARAGÖZ — Efendim, bunun adı ne?

ESİRCİ — Bunun adı Sünbül lülülülü.

KARAGÖZ — Ne biçim ad öyle be lülülülü?

KASIM BEY — Teşekkür ederim efendim, Sünbül hanım mı?

ESİRCİ — Aywa. — Eh, Sünbül hanum sen inşallah bu afendinin yanında oturajak, inşallah bu afendi sana bir baba, bir ağabey olajak, ben seni şok severdi, afendi ammâ afendi, ne yapayım ben seni bakamadı, getirdi, bu afendi şok namuslu afendi, anladın mı kızım şimdi?

SÜNBÜL — (*Ağlayarak.*) Öyle efendi, öyle efendi!... Eeee, ee, eeee!...

KARAGÖZ — (*Taklit eder.*) Eeee, ee, eeee!...

KASIM BEY — Baba, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Bunlara yardım ediyorum ağlamaktan yana.

ESİRCİ — Peki, haydi Allahaısmarladık.

KASIM BEY — Güle güle efendim. Merak etmeyiniz, kendime bir kardeş, bir evlât gibi...

KARAGÖZ — Yani sen merak etme, Hacı Fışfış! Haydi sana uğurlar olsun, haydi bakalım güle güle!

KASIM BEY — Eee, Karagöz baba, gördünüz mü öyle hizmetçimiz geldi. — Bana bak, Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Bana bak, Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim.

KARAGÖZ — Bana bak, Sünbül hanım!

KASIM BEY — Karagöz baba, sen ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Bakalım ismini doğru mu söylüyorum yanlış mı? Allah Allah! Sen ne karışıyorsun?

47 *Ahvâl ü harekât:* haller ve hareketler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — Bana bak, hemşire hanım! Benim evimde bir hatunum var, yani bir karım var.

SÜNBÜL — Evet efendim.

KASIM BEY — Bir de şu adam, bizim evin hizmetçisi, babamız gibidir.

KARAGÖZ — Evet, ben evin babasıyım, anladın mı?

SÜNBÜL — Evet efendim.

KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı gıdı!

SÜNBÜL — Hi hi hi!

KASIM BEY — Baba, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Eeeöö, Sünbül lülülülü...

KASIM BEY — Baba, sen ne tuhaf adamsın!

KARAGÖZ — Evet efendim, tuhaftır, merak etmeyin.

KASIM BEY — Efendim, ben evde ayda ancak üç gün, beş gün bulunurum. Diğer günler işim var, hizmetim var, giderim. Evim, işte efendim, ikinize emanet. Hanım da size emanet. Pişirirsiniz, yersiniz afiyetle.

SÜNBÜL — Siz merak etmeyin, elimden gelen her şeyi yaparım efendim, hiç merak etmeyiniz efendim!

KASIM BEY — Ben zaten, efendim, demincek vapura gitmiştim. Vapur hareket etmişti. İkinci bir vapur gitmek üzere, ben şimdik gidiyorum. Evim barkım size emanet! — Hanım! Hanım!

KASIM BEYİN KARISI — Efendim.

KASIM BEY — İşte efendim, bir hizmetçi kız geldi efendim.

KASIM BEYİN KARISI — Çok güzel ettiniz efendim.

KASIM BEY — Ben gidiyorum. Allahaısmarladık.

KASIM BEYİN KARISI — Güle güle gidiniz efendim.

KASIM BEY — Karagöz baba, Allahaısmarladık.

KARAGÖZ — Güle güle, safâ geldiniz.

KASIM BEY — Allahaısmarladık, Sünbül hanım.

SÜNBÜL — Güle güle efendim, safâ geldiniz, hoş geldiniz. Uğurlar olsun, sıhhat ve selâmetle gidiniz, geliniz.

KARAGÖZ — Amanın, ne ağzı kalabalık bu karının be! — Ey, Sünbül lülülülü!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Ehee, Sünbül lülülülü!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Sünbül lülülülü! Efendim! Gıdı gıdı gıdı! Hi hi hi hi!... — Bana bak, hadi sen mutfağa git, ben de bakkaldan öteberi alıp getireceğim. Evde pişir, sen de ye ben de yiyim,[48] efendim, olmaz mı?

SÜNBÜL — Aa, olmaz olur mu efendim! Sen getir öteyi beriyi, bak öyle bir yemekler pişiririm, öyle bir yemekler pişiririm ki, –efendime söyleyim– parmağınızı • beraber yersiniz.

KARAGÖZ — Yook, parmağımı yemeğe bırakma! Ben gideyim zerzevat merzevat alayım geleyim, sen pişir, sonra biz yeriz.

SÜNBÜL — Hayhay efendim, hayhay efendim!

(*Karagöz gider.*)

(*Karagöz gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*[49])

[50]Süzüp süzüp de ey melek o çeşm-i nîm-hâbını
Neden ya rağbet etmemek dağıtmaya sehâbını
Gönül beğendi sevdi pek hitâbını cevâbını.
İç imdi iç şarâbını ko bir yana hicâbını
Aç imdi aç nikaabını ayân et âfitâbını

KARAGÖZ — Gel bakalım, Sünbül!... Sünbül!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Sünbül!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Gel yahu, Allah Allah!... Ondan sonra...

SÜNBÜL — Bana bak, Karagöz baba!

KARAGÖZ — Buyur.

---

48 *Yiyim:* «yiyeyim» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

49 *Gülzâr-i musiki*, 2. bas. s., 66. Beste: Rahmi Bey (1864 - 1924)

50 Ölçek: *Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün*

. - . - . - . - . - . - . -

Ey melek! o yarı uykulu gözünü süzüp duruyorsun da, bulutunu [=uyku sersemliğini] neden dağıtmak istemiyorsun? Gönül (senin) hitap edişini ve cevabını [=konuşmanı] pek sevdi. Şimdi şarabını iç, utanmanı bir yana bırak; şimdi peçeni aç da güneşini [=güneşe benzer yüzünü] meydana çıkar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SÜNBÜL — Sana bir şey soracağım.
KARAGÖZ — Sor bakalım.
SÜNBÜL — Ama darılma.
KARAGÖZ — Yoo, ne darılayım! Sünbüüül!
SÜNBÜL — Efendim!
KARAGÖZ — Hıı, darılmam, gıdı gıdı!
SÜNBÜL — Anlıyorum ki, Karagöz baba, siz her ne kadar ihtiyarsanız, gönlünüz genç.
KARAGÖZ — Elbette ya, zâhir[51]! Sünbüüül!
SÜNBÜL — Efendim!
KARAGÖZ — Hı hı!
SÜNBÜL — Bana bak, Karagöz baba!
KARAGÖZ — Buyur.
SÜNBÜL — Rakı içer misin?
KARAGÖZ — Hı?
SÜNBÜL — Rakı içer misin?
KARAGÖZ — Bilmem.
SÜNBÜL — Bak getireyim sana.
KARAGÖZ — Rakı makı yok bu evde.
SÜNBÜL — Aa, bak senin için getirdim!
KARAGÖZ — Ha?
SÜNBÜL — Senin için getirdim.
KARAGÖZ — Benim için ha?
SÜNBÜL — Yaa!
KARAGÖZ — Hadi getir öyleyse yahu!... Şey, bana bak, hanım duymasın!
SÜNBÜL — Yok, hanım gergef işliyor yukarda, duymaz. Ben sana, Karagöz'üm, bak, al bakayım! (*Şişeyi açar.*)
KARAGÖZ — (*İçer.*) Acı bu be, acı bu!
SÜNBÜL — Bunun zevki çok be!
KARAGÖZ — Ya?
SÜNBÜL — Bunun zevki sonradan gelir.
KARAGÖZ — Sonradan ama, acıydı bu yahu! Uh, Allah müstahakını versin, dilimi milimi kavurdu bu yahu!
SÜNBÜL — Bir tane daha vereyim de gör!
KARAGÖZ — Yok, istemem ben bir tane daha.

51 *Zâhir:* açık, belli, elbette, şüphesiz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SÜNBÜL — Yaa, bak ama, bak ama, ne güzeldir, neler göreceksiniz!

KARAGÖZ — Neler göreceğim? Yahu Allah Allah, acı be, ağzımı yaktı!

SÜNBÜL — Al bir tane canım! (*Verir.*)

KARAGÖZ — (*İçer.*) İyi be! O kadar acı değil yahu! Allah Allah!

SÜNBÜL — Tabiî değil. Hele bir tane daha içiniz, ne acılık kalır ne bir şey.

KARAGÖZ — İyi ama, benim, ondan sonra efendim, bakayım, yahu, şeeeyy...

SÜNBÜL — Bir tane daha vereyim canım, içiver!

KARAGÖZ — (*İçer.*) Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim, caaanım, Sünbül diyen dillere kurban olayım!

KARAGÖZ — Gıdı gıdı gıdı gıdı!

SÜNBÜL — Hi hi hi!

KARAGÖZ — Hi hi hi!

SÜNBÜL — Al bir tane daha canım!

KARAGÖZ — (*İçer.*) Ahoo, hiç acılık filân kalmadı! Neden öyle oldu bu?

SÜNBÜL — E canım, tabiî ilkin acı gelir, ondan sonra tatlı gelir, birkaç tane sonra hiç bir şeysi kalmaz.

KARAGÖZ — Kalmaz ama, canım, ben ortalığı karanlık görüyorum.

SÜNBÜL — Aaa, efendim, bir tane daha içiniz, apaydınlık görürsünüz! İlkin acıydı değil mi?

KARAGÖZ — Ondan sonra, ne bileyim, şey, dilim dolaşıyor.

SÜNBÜL — Bir şeycik olmaz vallaha[52], al bir tane daha!

KARAGÖZ — (*İçer.*) Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Ha ha, Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Sünbül hanıım!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Ahhh, Sünbül hanım!

---

52 *Vallaha:* bk. no. 28

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Ahhh, «efendim» diyen dillere kurban olsun bu Karagöz baba, ha!

SÜNBÜL — «Ah Sünbül» diyen dillere de ben kurban olayım!

KARAGÖZ — Allah! Sünbül hanım!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Bir tane daha ver, nere giderse gitsin!

SÜNBÜL — Ben sana demedim mi «onun zevki sonra çıkar» diyerekten? Buyurunuz efendim!

KARAGÖZ — Ver ver ver. (*İçer.*) Ama benim uykum gelmeğe başladı.

SÜNBÜL — İsterseniz şöyle uyuyuverin. Ben sana ninni söylerim, sen uyu!

KARAGÖZ — Hu?

SÜNBÜL — Ben sana ninni söylerim, sen uyu!

KARAGÖZ — Hıı! Sünbül hanım, bakayım şu senin yüzünü okşayım şöyle bir ha!

SÜNBÜL — Emredersiniz efendim! Buyurunuz efendim, okşayınız! İsterseniz bir buse de alınız!

KARAGÖZ — Hıı?

SÜNBÜL — Bir buse de alınız!

KARAGÖZ — Ooo, Sünbül!

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Sünbül, hadi ninniyi söyle bakayım!

SÜNBÜL — Başüstüne efendim! (*Ninni söyler.*)

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
eee eee eee eee!

KARAGÖZ — Sünbül hanım, Sünbül hanım, Sünbül hanım... eee eee eee eee... Mis gibi sünbül hanım, Sünbül...

SÜNBÜL — Efendim!

KARAGÖZ — Ninni ninni ninniler söyleee!

SÜNBÜL — Bir daha söyleyim mi?

KARAGÖZ — On tane söyle.

SÜNBÜL — Bir daha vereyim mi?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Daha bir şişeyi versen içeceğim, Sünbül... (*İçer.*)

SÜNBÜL — Afiyet olsun!

KARAGÖZ — Allah, Sünbül!

SÜNBÜL —

Hu hu hu sana
Bu ninniler hep sana
A benim canım uyusan a
Ninni benim yavruma hu hu

Karagöz baba!

KARAGÖZ — (*Horlar.*)

SÜNBÜL — Karagöz baba!

KARAGÖZ — (*Horlar.*)

SÜNBÜL — Karagöz baba!

KARAGÖZ — (*Horlar.*)

SÜNBÜL — Tamam! Uyudu. Şimdi haber vereyim, ağalar gelsinler, hırsızlar hemen soysunlar evin içerisini. (*Islık çalar.*)

(*Eşkıyalar gelir.*)

HARAMİ — Ne yaptın, Sünbül?

SÜNBÜL — Ne yapayım, içirdim içirdim, bulut gibi sarhoş oldu. Uyuyor orda. Artık ne yaparsanız yapınız.

HARAMİ — Paralar nerde?

SÜNBÜL — Yukarda, konsolun gözünde.

HARAMİ — Pekâlâ! — Bana bak, Memed Dayı, sen de bunun başında otur, kalkmasın ayağa.

MEMED DAYI — Başüstüne!

(*Eşkıyalar giderler.*)

HARAMİ — (*Gelir.*) Hadiyin bakayım! Ben evin hepsini soydum aldım getirdim. Evin karısını da götürelim mi?

MEMED DAYI — Vallahi de güzeeel!

(*Kasım Beyin karısı'nı getirirler.*)

KASIM BEYİN KARISI — Aaa! Beni bırakın diyorum! Beni nereye götürüyorsunuz?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Sevgili dinleyenler! Evi hırsız soydu, -efendim- hanımı da aldı götürdüler, o Sünbül denen kadın da zaten şey değildi o, yani kadın değildi, onu eşkıyalar kadın şekline soktular, erkekti o. Hepsi kalktılar gittiler dağa, ormana. Şimdi Karagöz fukara yerde yatıyor.)

KARAGÖZ — Sünbül, Sünbül, Sünbül, mis kokulu Sünbül, âh Sünbül, anam babam Sünbül, Sünbüüül, ah Sünbüül!...

(Sevgili dinleyenlerimiz! Şimdi evin erkeği Kasım Bey geldi, Karagöz'ü o halde gördü.)

KASIM BEY — Bu ne? Bu ne hal?

KARAGÖZ — Sünbüül!

KASIM BEY — Eyvah, bu adam sarhoş olmuş!

KARAGÖZ — Sünbül, kurban olayım sana Sünbül! Allah, Sünbüüül!... Sünbül!...

KASIM BEY — Bana bak, Karagöz baba!

KARAGÖZ — Sünbüül!

KASIM BEY — Efendim!

KARAGÖZ — Sünbül!

KASIM BEY — Efendim!

KARAGÖZ — Anam babam Sünbül!

KASIM BEY — Efendim!.. Sana kurban olsun Sünbül!

KARAGÖZ — Ben de Sünbül'e kurban olayım. Allah Allah! Sünbül, nerdesin Sünbül?

KASIM BEY — Vah utanmaz adam! Ben ne kadar bu adamı iyi bildimdi, Hacivat da bana bu adamı iyi göstermişti. Bu meğerse... Dur bakayım içerde... Eyvah, eyvah, evimi soymuşlar! Eyvah, eyvah, ailemi de götürmüşler! Eyvah, evimi soymuşlar! Aman Allahım! Vay kör olası!

KARAGÖZ — Sünbül!

KASIM BEY — Ölünün körü[53] herif! Be utanmaz adam, sana evimin içerisine gel de rakı mı iç dedim? Evi soymuşlar.

---

53 ***Ölünün körü***: öbür biçimi: *Elinin körü.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Aaa!

KASIM BEY — Evimi soymuşlar.

KARAGÖZ — Allah Allah! Ben de bir rüya görmüştüm: Eşkıyalar gelmişti. Acaba o olmasın!

KASIM BEY — Sen niçin rakı içtin?

KARAGÖZ — Ben içmedim ya.

KASIM BEY — Pis pis ağzın kokuyor.

KARAGÖZ — O Sünbül olacak verdi bana.

KASIM BEY — Niçin içtin? Evimi soymuşlar, ailemi de götürmüşler, eyvah!

KARAGÖZ — Dur bakayım, benim orda kavanozum vardı, onu da götürmüşler mi? (*Gidip bakar.*) Eyvah, beyefendi, benim kavanoz da gitmiş, eyvaaah!

KASIM BEY — Aman efendim, bütün mücevherâtımız gitmiş, eyvahlar olsun! Ne yapalım?

KARAGÖZ — Eyvah, benim de kavanozum gitmiş!

KASIM BEY — Hay kavanozun patlasın!

KARAGÖZ — Hay müçevherâtın çatlasın!

KASIM BEY — Baba, ne olacak şimdi?

KARAGÖZ — Ne bileyim ben?

KASIM BEY — Sana kim dedi rakı iç diyerekten? Ben sana evimi emanet ettim.

KARAGÖZ — Emaneti de mi yahu?... O kadın, o Sünbül olacak firavun bana bir tane verdi, bir tane. Ben burda böyle yerde kalmışım. Bir alay adamlar geldi, tüfekli. Ben rüya görmüyormuşum meğerse. Ondan sonra aldılar gittiler. Ne yapayım, benim de kavanoz gitti.

KASIM BEY —Hay kavanozun patlasın!

KARAGÖZ — Hay senin karın patlasın!

KASIM BEY — Baba, ne yapalım?... Sen tüfek atmasını bilir misin?

KARAGÖZ — Haa?

KASIM BEY — Tüfek atmasını bilir misin?

KARAGÖZ — Bilirim.

KASIM BEY — Sana bir tüfek getireyim, gidelim eşkıyaların peşine.

KARAGÖZ — Gidelim ya!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — (*Tüfek getirir, verir.*) Sen al bakayım! Dur bakayım dur! Ha, al şu tüfeği!
KARAGÖZ — Ver bakayım!
KASIM BEY — Bunu nasıl dolduracaksın biliyor musun?
KARAGÖZ — Yoo!
KASIM BEY — Barutu bir avuç alacaksın.
KARAGÖZ — Ha!
KASIM BEY — Ağzına koyacaksın!
KARAGÖZ — Ha!
KASIM BEY — Ondan sonra iyicene basacaksın, fitilleyeceksin. Bir avuç da saçma kurşun koyacaksın, onu da iyicene basacaksın böyle.
KARAGÖZ — Ha!
KASIM BEY — Ondan sonra ben «— Patlat!» dediğim zaman sen kaldırıp atacaksın.
KARAGÖZ — Merak etme, sen merak etme!
KASIM BEY — Haydi bakalım, şimdi prova edelim. Al bakayım tüfeğini, al bir avuç da barut.
KARAGÖZ — Alayım.
KASIM BEY — Koy ağzına.
KARAGÖZ — Ha?
KASIM BEY — Koy ağzına.
KARAGÖZ — Yoo, patlama!
KASIM BEY — Neden?
KARAGÖZ — Ağzıma koyunca barut patlar, ben de geberir giderim.
KASIM BEY — Senin ağzına değil, tüfeğin ağzına koy.
KARAGÖZ — Haa, tüfeğin ağzına. (*Koyar.*)
KASIM BEY — Şöyle biraz dibini yere vur.
KARAGÖZ — Ha?
KASIM BEY — Dibini yere vur.
KARAGÖZ — Olur, hi hi hi!
KASIM BEY — Kendi dibini değil.
KARAGÖZ — Ya?
KASIM BEY — Tüfeğin dibini.
KARAGÖZ — E, peki, vurdum vurdum.
KASIM BEY — İşte efendim, hadi bakalım al, gidelim şu herifleri bulalım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Gidelim bulalım.

KASIM BEY — Ah baba, görüyor musun halini? Sen içtin rakıyı, ne suçum var, benim evim de soyuldu, ailem de gitti.

KARAGÖZ — Bir yakalasam o Sünbül olacağı. Onunla beraber benim kavanoz da gitti.

KASIM BEY — Evet efendim, gidelim şunları bir kere yakalayalım.

KARAGÖZ — Yaa!

KASIM BEY — Sen tüfeği sıkı tut.

KARAGÖZ — Merak etme.

KASIM BEY — Ben de alayım bir tüfek.

KARAGÖZ — Haydi bakalım, yallah, yallah! Heeey! Bize var mı karşı gelecek ha?

KASIM BEY — Evet efendim.

KARAGÖZ — Vururuz, kırarız, keseriz ha?

KASIM BEY — Evet efendim! Baba, yani iyi doldurdun ya tüfeği?

KARAGÖZ — Merak etme, ben iyi doldurdum tüfeği.

KASIM BEY — Haydi, babacığım, gidelim!

KARAGÖZ — Haydi gidelim, doğru ormandan yana!

(Sevgili dinleyenlerimiz! Şimdi perde bir orman resmini, yani bir orman şeklini aldı. O eşkıyalar, o Sünbül hepsi beraber ormana doğru, Kasım Beyin de hanımı ormana doğru geldiler ve ormanın ortasında durdular.)

HARAMİ — Bana bak, bana bak, Sünbül!

SÜNBÜL — Efendim?

HARAMİ — Aferin sana! İyi, herifi sarhoş etmişsin.

SÜNBÜL — Eh işte, bir iki tane verdim.

HARAMİ — Lâkin bu efendinin hanımına... —Bana bak hanım, sakın korkma, bizden senin kılına hatâ gelmez.

KASIM BEYİN KARISI — Vallahi efendim, beni buraya ne getirdiniz? Eee, anacığım, beni buraya ne getirdiniz?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

O kör olasıca uşak içmiş rakıyı, içmiş rakıyı, bu hale getirdi. Beni buraya ne getirdiniz?

HARAMİ — Bana bak hanım, sen hiç merak etme, senin kılına hatâ gelmez. Yalnız, bizim 'senden bir ricamız var.

KASIM BEYİN KARISI — Ne gibi?

HARAMİ — Şu parmağına zilleri takacaksın.

KASIM BEYİN KARISI — Eee?

HARAMİ — Bize şurda bir göbek atacaksın.

KASIM BEYİN KARISI — Aaa, ben bunu dünyada yapamam!

HARAMİ — Aaa, işte bu kadar! Başka senden hiç bir şey istemeyiz. Biz de şurda kuzuyu döndürelim. Ondan sonra kebap. Şarap da bir taraftan. Sen de bize bir göbek atacaksın.

KASIM BEYİN KARISI — Yapamam.

HARAMİ — Yapamam yok. Yapacaksın, mutlaka yapacaksın.

KASIM BEYİN KARISI — Ben yapamam, ben hiç göbek atmadım.

HARAMİ — Merak etme; şimdik, efendim, çalgılar çalar.

KASIM BEYİN KARISI — Eee?

HARAMİ — Sen yavaş yavaş göbek atmaya başlarsın. — Sünbül, aferin sana be!

KASIM BEYİN KARISI — Aaa! Bu, kadın değilmiş bu.

HARAMİ — Ziyanı yok canım. Biz böyle dalavereler yaparız. Haydi bakalım! Ey, Memed Efe, Hasan Efe, haydi bakalım kuzu kebap olsun, sazlar bu tarafa gelsin, haydi bakalım sen şu zilleri parmağına tak hanım!

KASIM BEYİN KARISI — Ben bunu hiç yapmadım.

HARAMİ — «Sen tak parmağına» diyorum sana!

KASIM BEYİN KARISI — Ben bunu yapamam!

HARAMİ — Yaparsın, yaparsın!... Haydi bakalım, sazlar çalınsın, ziller çalınsın, göbekler atılsın, kuzular dönsün, şaraplar gelsin!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Şarkı Karciğar)

[54]Atımı bağladım ben bir meşeye meşeye
Benden selâm söylen[55] nazlı Ayşe'ye Ayşe'ye
(Nakarât)
Ayşem gıdı gıdı da gel gel gel
Eller sarar ay yüreğime dérd olur derd olur

Atımı bağladım ben bir ormana ormana
Benden selâm söylen nazlı Osman'a Osman'a
Osman gıdı gıdı da gel gel gel
Eller sarar yüreğime de derd olur derd olur
Var... Hey hey!

(Kasım Bey ile Karagöz gelirler.)

KASIM BEY — Gel bakalım, Karagöz baba! Şu ormandan içeriye gir bakayım!

KARAGÖZ — Yoo! Ben ormandan içeriye giremem. Ayı mayı filan, kurt murt varsa korkarım.

KASIM BEY — Canım, elinde tüfek var.

KARAGÖZ — Tüfek müfek olsun, ben korkarım, şey...

KASIM BEY — Efendim, ben gireyim.

KARAGÖZ — Hadi sen gir, nereye girersen gir, ben karışmam, gir gir!

HARAMİ — Bana bakın hey! Sesler geliyor, savuşun içeriye, hey, savuşun!

KARAGÖZ — Bana bak beyefendi, bir gürültü oldu içerde.

---

54 Ölçek: 11 (6 + 5)

Müziğe uydurmak için doldurulan sözcükler dolayısıyle, dizelerde ölçek bozulmuştur. Şiirin aslı şöyledir:

Atımı bağladım ben bir meşeye
Benden selâm söylen nazlı Ayşe'ye
Ayşem gıdı gıdı da gel gel gel gel gel
Eller sarar yüreğime dert olur

Atımı bağladım ben bir ormana
Benden selâm söylen nazlı Osman'a
Osman gıdı gıdı da gel gel gel gel
Eller sarar yüreğime dert olur

55 *Söylen:* söyleyin.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — Evet evet, gürültü oldu. Sen bana bak, Karagöz baba, tüfeği iyice doldurdun mu?

KARAGÖZ — Doldurdum.

KASIM BEY — Sen şöyle ileriye geç.

KARAGÖZ — Ne olacak?

KASIM BEY — Ben senin omuzuna benim tüfeğimi koyayım, ben patlatayım.

KARAGÖZ — Yaa! İleri geçeyim, sen tüfeği benim omuzuma koy, sen patlat, ordan da bana patlatsınlar ha? Olmaz! Sen ileriye geç, ben senin omuzuna tüfeği koyayım, patlatayım.

KASIM BEY — Aman babacığım, sen ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Bir şey yaptığım yok yahu!

KASIM BEY — Âh ah! Benim kadınım da burda galiba. Hele bir içeriye varalım. —Aman Karagöz baba, mağaranın içerisinde oturuyorlar.

KARAGÖZ — Ha, şimdi bana bak, sen mağaranın kapısına patlat tüfeği.

KASIM BEY — Aman Karagöz baba, sonra?

KARAGÖZ — Sen nene lâzım! Sen tüfeği patlat, ben de patlattırırım.

KASIM BEY — Aman baba, sen şey, aman Karagöz!

KARAGÖZ — Dur canım, ee deme, haydi yallah, sen şimdi mağaranın kapısına tüfeği patlat!

KASIM BEY — Ben patlatıyorum.

KARAGÖZ — Ben de patlatıyorum peşinden. (*Patlatırlar.*) Eh, dur bakalım!

KASIM BEY — Aman Karagöz baba, hepsi geberdiler.

KARAGÖZ — O Sünbül olacak karı orda mı? O gebermesin' de, benim ona soracağım var.

KASIM BEY — Vallahi bilmem.

KARAGÖZ — Dur bakayım! Ulan, bu koca efe de... —Ama gel buraya! Sen misin bizim evde haaa, ondan sonra benim ağzımı tıkayan, evi soyan? Söyle bakayım... ee!

KASIM BEY — Karagöz baba, o ölmüş, lâkırdı söyler mi?

KARAGÖZ — Söyler. —Haa, ee, seni gidi mendebur miskin, haa!... Nasıl, bizim evi soyar mısın haa? Seni gidi, hıı, hıı!... —Nasıl, Kasım Bey, ben nasılım?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KASIM BEY — Vallahi çok kabadayısın!

KARAGÖZ — Oldukça... Bir tane daha var içerde, onu da getireyim... — Ha, gel bakayım sen de! Aman, bu miskin, bu tabanı yarık... Nasıl, ya, evi soyar mısın? Ha? Hı? Söyle bakayım! Hı? Korkar mısın benden?

KASIM BEY — Karagöz baba, iyi çıkışıyorsun.

KARAGÖZ — Elbette. Ne zannettin?

KASIM BEY — Ama bunlar ölmüş adamlar.

KARAGÖZ — Ziyanı yok, ölmüş adam... Gene kabadayıyım... Ha, buuv, hıhıhı... Ey, içerde ne var? Gel bakayım! Hanım burda. — Gel hanım!

KASIM BEYİN KARISI — (*Gelir.*) Ah Karagöz, ah Karagöz! Biliyor musun yaptığını ettiğini? İçtin içtin sarhoş oldun, o hırsızlar eşkıyalar geldi, evimizi soydular, haa?

KARAGÖZ — Şey, ben yapmadım hanımcığım, o, o, neydi o? Sünbül müydü neydi, o zırıltı vardı, onu bulamadım ben buralarda.

KASIM BEYİN KARISI — Aaa, bilmezsin sen, bilmezsin! Onlar hileyle erkeği kadın kıyafetine koymuşlardı, bize göndermişlerdi, sen de, –efendime söyleyim– bunlara kandın, içtin içtin, işte sarhoş oldun, en sonra, işte efendim, beni de getirdiler.

KARAGÖZ — Neme lâzım, biz şimdi hepsinden intikam aldık değil mi Kasım Beyefendi?

KASIM BEY — Haydi babacığım, kalkalım burdan, gidelim evimize!

KARAGÖZ — Haydi bakalım! Bana bak hey, ulan bunları nereye götüreyim? Ben bunları şeye götüreyim, şurda bostan kuyusu filan varsa götüreyim atayım. Olmaz, olmaz, kuyuya da atmak olmaz, kuyuyu berbat ederler. — Bana bak, sakın kalkmayasınız haa! Biz gidiyoruz işte, haydi, ha gördün mü, bir daha bir eve girmeyesiniz. — Haydi Kasım Bey, haydi Hanımefendi, biz gidelim evimize!

KASIM BEYİN KARISI — Haydi, vallahi gidelim efendim! (*Giderler.*)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — (*Gelir.*) Aman, Karagöz'üm, geçmiş olsun!
KARAGÖZ — Allah müstahakını versin! (*Tokat atar.*)
HACİVAT — A birader, ne vurursun? Elin kırılsın!
KARAGÖZ — Ekler, kenetler, yapıştırır gene vururum. (*Vurur.*)
HACİVAT — Hoş olsun külhani!
Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân!
(*Gider.*)
KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
İnşallah başka bir akşam bir iyi oyunda yakan elime geçerse, Hacivat, vay haline vay!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Not :

Sahte Esirci, tulûat oyunlarından karagöz perdesine aktarılmıştır. «Nev-îcâd» bir oyun olmakla birlikte, kuruluş bakımından «Kâr-i kadîm» oyunların geleneği sürdürülmüş; hattâ, mahalleye yeni taşınacak Çelebi ile Zenne'nin Hacivat aracılığıyle bir ev tutması sahnesi, hemen hiç değiştirilmeden, eski oyunlardan aktarılmıştır (bk. c. I. *Abdal Bekçi*, s. 72-74; *Bursalı Leylâ*, s. 286-289).

Elimizdeki bu metinde özellikle şu kusurlar göze batmaktadır:

a. Cümleler, yerli yersiz kullanılan *efendim* sözcükleriyle doldurulmuştur:

Bakayım efendim. Siz, efendim, azıcık müsaade ediniz, burda bekleyiniz; ben, efendim, şimdi gideyim... v.b. (Hacivat'la Kasım Bey arasındaki sahne)

b. Sözün arkasının getirilebilmesi için, ikide bir *efendime söyleyim* ara cümlesine başvurulmuştur:

Bana bak, Bey gelirse, —ondan sonra efendim—, şöyle bakalım, —efendime söyleyim— bir kadın hizmetçi getirsin buraya.

... Ben de onu, —efendime söyleyim— sizden evvel hatırladım. Ve hem de yoldan gelirken, —efendime söyleyim— esircilere tenbih ettim. v.b.

c. Söylenen bir söze Karagöz'ün hemen karşılık vermesi gerekirken, sık sık tekrarlanan *Ha?*, *Hı?* gibi soru ünlemleriyle zaman kazanılmağa çalışılarak, konuşan kişinin aynı sözü iki kez söylemesine yol açılmış; böylece Karagöz'ün nüktesi geciktirilmiştir:

— Familyanız var mı?

— Hıı?

— Familyanız var mı?

— Vardı ama, yırtıldı, artık, onun yenisini aldık.

— Neyin?

— Fanilânın.

ç. Kimi sahneler hiç bir nükteye dayanmadan ve aşağıyukarı aynı sözlerin tekrarlanmasıyle sürüp giden konuşmalarla boş yere uzatılmıştır. (Sarhoşluktan ayılan Karagöz'ün Kasım Bey'le konuşması sahnesi.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu yolda birtakım kusurlarla yüklü olan bu metin, zamanımızda Karagöz oyununun eski kıvraklığını kaybettiğini, cinas ve nükte bakımından yoksullaştığını (bunların kalıntılarının da gereği gibi değerlendirilemediğini), şakraklıktan yoksun kaba bir güldürmece haline gelerek yozlaştığını göstermesi bakımından dikkate değer.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SALINCAK

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Turkische Schattenspiele*, c. III, *Salıncak* (s. 541 - 566), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler:

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 10, *Karagöz'ün Salıncak Safâsı*, (mufassal mudhike 4 perde), Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338 (1922)

Selim Nüzhet (Gerçek), *Salıncak Safâsı*, (tam bir hayal oyunu), İkbal Kütüphanesi, Akşam matbaası, İstanbul 1931

K. M. Vasıf (Okçugil), *Tefeyyüz Kütüphanesi Karagöz Kitapları Serisi*, 2, *Karagöz Salıncakçı*, (son derece gülünçlü ve taklitli komedi 4 perde), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Salıncak Safâsı Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 48; İlhan Başgöz özel arşivi.

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Salıncak Safâsı Oyunu* (s. 293 - 308), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
HACİVAT'IN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ÇELEBİ
ZENNE
TİRYAKİ
SARHOŞ (Matiz)
YAHUDİ
HAHAMBAŞI
ÖBÜR YAHUDİ'LER
YAHUDİ KOCAKARI
YAHUDİ ÇOCUK

NESNELER

Salıncak
Tabut

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SALINCAK

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Müsteâr*[1])

[2]O nevresîde nihâlim ne serv-kaamet olur
Benim hayâl-i dilim meşrebimce âfet olur
Rüsûm-i nâzı tamâm ezber eylemiş Ârif
O fitne-cûyu görürsen katı kıyâmet olur
Beli beliyele lel le lel le lel lel li aman
Ne serv-kaamet olur

Hay hak!

(«*Perde gazeli*»ni *okur.*)

[3]Bak ne sûret görünür hüsn-i edâ-yi perdede
Buldular üftâdeler derde devâyı perdede

---

1 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 378; 2. bas, s. 368; *Hânende*, s. 563
Beste: Bekir Ağa

2 Ölçek: *Mefâîlün feilâtün mefâîlün feilün* (*fa'lün*)
. - . - .. - - - . - .. - (- -)
O yeni yetişmiş fidanım ne servi boylu olur [=olmuş], benim gönlümün hayali (elbette) tabiatıma uygun âfet olur. —Arif! naz kurallarını hep ezberlemiş (olan) o kargaşalık arayıcı (güzeli) görürsen çok kıyamet olur.

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Kande kurulsa bütün ahbâbı eyler şâdkâm
Âşinâlar kesb eder zevk ü safâyı perdede

Ser-te-ser erbâb-i bezmin hâtırın tenvîr eder
Maş'ale olsa fürûzan mâverâ-yi perdede

Beste-hanlıkla Hacı Evhad gelince ortaya
Gam bırakmaz Karagöz hiç mübtelâ-yi perdede[4]

Nağme-sâz oldukça yardaklar dahi bülbül gibi
Gûş eden dem-beştedir nüzhet-fezâ-yi perdede

[5]Huzûr-i erbâb-i safâda nazargâh-i ehl-i dehâda yani şu bezm-i şevk-efzâda icrâ-yi lû'biyyâta ibtidârdan evvel cenâb-i Hâlık-i kevn ü mekân her ân ü zamân duâ-yi tezâyüd-i ömr ü ikbâli uhde-i ubûdiyyetimize farz olan şevketlü kudretlü kemâl-i mehâbetlü pâdişâh-i zîşân Sultan Mehemmed Han efendimiz hazretlerini ilâ âhir-id-devrân erîke-pîrâ-yi şevket ü şân buyursun! vird-i bî-riyâsını îsâl-i kabulgâh-i mennân ederiz:

Âlemi Sultan Mehemmed âdilin
Şem'a-i ikbâli tenvîr eylesin

beyt-i güzîniyle tezyîn-i zebân-i müsâdakat-beyân eylerim. (*Secdeye kapanır, yeri öper.*)

Efendim, demem o demek değil!

Nâsanlar eder sohbet-i nâdanla telezzüz
Dîvânelerin hem-demi dîvâne gerektir

beyt-i güzîninin müeddâsınca şu meydân-i meserrette her hâli lâtîf, etvârı zarîf bir yâr-i vefâkâr, bir refîk-i gam-gü-

---

Bak, perdenin güzel üslûbunda ne suret görünür, âşıklar perdede derde devâ buldular. — Nerede kurulsa, bütün dostları sevindirir, tanıdıklar perdede zevk ve safâ elde eder. — Meş'ale, perdenin arkasında parlayınca, toplantıdaki kişilerin hepsinin gönlünü aydınlatır. — Hacivat beste okuyarak ortaya gelince, Karagöz, perdeye düşkün olanlarda biç gam bırakmaz. — Yardaklar da bülbül gibi şakıdıkça, eğlenceli perdede (onları) dinleyen susar.

4 *Mübtelâ-yi perdede:* Ritter'in okuyuşu: *mübtelâya perdede* (*Karagös*, c. III, s. 546)

5 Hacivat'ın bu monoloğu için bk. c. I, *Ağalık*, s. 98-100/n. 5-30 ve c. II, *Kanlı Kavak*. s.268/n. 4

sârım olsa, oldukça Arabî Fârîsî bilse, bâzı fünûna da vukufu olsa, biraz da fenn-i mûsikî ve şiirden anlasa, musâhabete başlasak, o bendenize tatlı tatlı söylese, bendeniz de haddim olmıyarak ona güzel güzel cevap versem, bu vesîle ile huzzâr-i kirâm safâ-yâb olsa.

Diyelim: Bu gece de işimizi Mevlâm rast getire! (*Tegannîye başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

[6]Dîde en sevdâ-fezâ bir sûretin hayrânıdır
Şîşe en şiddetli bir sevdânın âteş-dânıdır

(*Karagöz aşağıya gelir, Hacivat'la kavga ederler, Hacivat gider. Karagöz yalnız kalır, arka üstü yatar.*)

KARAGÖZ — Aman aman, enf-i sagîrim![7] Esnâ-yi mudârebede[8] yamyassı oldu batn-i kebîrim![9] Bana yarım okka ekmek verin, pek fakîrim! (*Kalkar.*) Kulunuz bu gibi şeyleri âfâk[10] buyurduğum ecilden[11] müncemiden ictimâ etmekliğimiz îcâb eder.[12] Mâdemki redd-i bâtıldan[13] tagayyür[14] buyuruyorsunuz, bendeniz de hiçbir vakitte tekâsülden ictinâb etmem,[15] bilâ-te'hîr[16] tecdîd-i temâyül[17] olmanızı iltimâs[18] ederim. Maamâfîh, binâenaleyh, bu abd-i

---

6 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

-.- - -.- -

Göz, en sevda arttıran bir yüzün hayranıdır; şişe [= şarap şişesi] en şiddetli bir sevdanın ocağıdır.

7 *Enf-i sagir:* küçük burun.

8 *Esnâ-yi mudârebede:* dövüş sırasında.

9 *Batn-i kebîr:* büyük karın.

10 *Âfâk:* ufuklar.

11 *Ecil:* sebep. (*Ecilden:* sebebiyle).

12 *Müncemiden ictimâ' etmekliğimiz îcâb eder:* donarak toplanmamız gerekir.

13 *Redd-i bâtıl:* gerçeğe uymayan red.

14 *Tagayyür:* değişme, başkalaşma.

15 *Tekâsülden ictinâb etmem:* üşenmekten çekinmem.

16 *Bilâ-te'hîr:* geciktirmeme, geciktirmeden.

17 *Tecdîd-i temâyül:* eğilimi yenileme.

18 *İltimâs:* bir şeyin yapılmasını isteme, dileme.

âcizi[19] ve zât-i âlî-kadrim[20] dâim-ül-evkaat[21] sizi darb ettiğimden[22] dolayı mahcûb oluyorum. Sizler de bilâ-fâsıla[23] madrûbüaleyh[24] olduğunuz için sârik-ül-etfâl[25] ve kesîr-ül-emsâl[26] olmaklığım îcâb eder.

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim! Akşam-i şerîfler hayırlar olsun!
KARAGÖZ — Râyiha-i kerîhe[27] burnuna dolsun! (*Vurur.*)
HACİVAT — Bendenize vurmanın vechi?[28]
KARAGÖZ — Pek büyüktür Eleni Hanımın ferci![29] (*Vurur.*)
HACİVAT — Bana vurmanızın sebebi?
KARAGÖZ — Manavındır, bırak yerine sepeti! (*Vurur.*)
HACİVAT — Bendenize vurmanızdan bâis?[30]
KARAGÖZ — Bıyığına osursun ahırdaki kör seyis! (*Vurur.*)
HACİVAT — Vurmanızdan aksâ-yi murâd?[31]
KARAGÖZ — Aksaray'da murtad[32] babandır! (*Vurur.*)
HACİVAT — Ne hakkın var beni dövmeğe?

---

19 *Abd-i âciz:* güçsüz kul.
20 *Zât-i âli-kadrim:* yüce değerli zatım. (Başkası için kullanılması gereken nezaket sözünü Karagöz kendisi için kullanıyor.)
21 *Dâim-ül-evkaat:* her zaman.
22 *Darb etmek:* dövmek.
23 *Bilâ-fâsıla:* aralıksız.
24 *Madrûbü-aleyh:* dövülen.
25 *Sârik-ül-etfâl:* çocuk hırsızı.
26 *Kesîr-ül-emsâl:* benzeri çok.
27 *Râyiha-i kerihe:* pis koku.
28 *Vech:* sebep.
29 *Ferc:* dişilik organı.
30 *Bâis:* sebep.
31 *Aksâ-yi mürâd:* dileğin son derecesi.
32 *Murtad, Mürted:* İslâm dinini bırakıp başka dine giren.

KARAGÖZ — Yalnız dövmek değil, şimdi başlıyacağım sövmeğe! (*Vurur.*)

HACİVAT — Seni idbâr[33] köpek seni! (*Hacivat da Karagöz'e vurur.*)

KARAGÖZ — Seni müflis[34] pezevenk seni! (*Vurur.*)

HACİVAT — Seni arsız herif seni! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Seni yüzsüz herif seni! (*Vurur.*)

HACİVAT — Böyle dayakla vakit mi geçireceğiz?

KARAGÖZ — Artık dayağın hızı geçti.

HACİVAT — Ah benim ömrümün hâsılı[35] Karagöz'üm!

KARAGÖZ — Ah benim gönlümün mayasılı[36] Hacivat!

HACİVAT — Karagöz, terbiyesizliği bırak, güzel güzel muhabbet edelim!

KARAGÖZ — «Muhabbet edelim kavgaa ne lâzım!»[37]

HACİVAT — Aferin Karagöz, oldukça şairliğin de var!

KARAGÖZ — Varlık olmasın,[38] şairlikten yana birinciyim!

HACİVAT — Öyleyse sana bir beyit söyleyeyim, tanzîr et.[39]

KARAGÖZ — Başüstüne, Hacı Cavcav!

HACİVAT —

[40]Sezâdır fahr edersem meclis-i irfâna geldim ben
Ezelden lû'be-bâzım tâ ebed efsâne geldim ben
Burûsa şehridir aslım Hacı Evhad denir nâmım
Safâ meddâhıdır tab'ım zehî bir dâne geldim ben

---

33 *İdbâr:* kutsuzluk, düşkünlük, (burada) alçak.

34 *Müflis:* iflâs etmiş.

35 *Hâsıl:* meydana gelen, elde edilen, kazanılan. (*Ömrümün hâsılı:* ömrümün kazancı.)

36 *Mayasıl:* ekzema.

37 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün feûlün*
. - - - . - - - . - -

38 *Varlık olmasın:* övünmek gibi olmasın.

39 *Tanzir etmek:* nazîre söylemek. (*Nazire*: bir şiire aynı ölçek, aynı ayak ve aynı nazım biçimiyle söylenen benzer şiir.)

40 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

Kimi oyunların «Giriş» bölümünde, Hacivat, *Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence! Meded!* nakaratıyle yaptığı «taksim» yerine, *Hacivat gazeli* adı verilen bu parçayı makam ile okur. (S. N. Gerçek, *Türk Temaşası*, 2. bas., 1942, s. 82)

Ben irfan topluluğuna geldim, övünsem yeridir; ben ezelden beri hayal oyuncusuyum, sonsuzluğa kadar efsane (olarak) geldim. —Bursa'lıyım,

KARAGÖZ — Dinle, Hacivat!
HACİVAT — Söyle bakalım!
KARAGÖZ —

[41]Sulukule'de[42] mevlûdum[43] düşüp meydâna geldim ben
Yonulmamış odun gibi tuhaf bir dâne geldim ben
Sorarsan hâl ü şânımdan[44] suâl et var Selâmsız'dan[45]
Temürcü[46] Karagöz nâmında bir Çingâne geldim ben

HACİVAT — Karagöz, bir daha söyliyeceğim!
KARAGÖZ — Söyle bakalım!
HACİVAT —

[47]Alıp sabr ü karârım bir perî-rû nim-siyeh-çerde
Hayâli dîdede bâd-i muhabbet cûş eder serde
Ne yapsam neylesem âyâ o şûh-i fitne-engîze
Nigâh-i şefkat etmez Râşid-âsâ[48] düşmüşem derde

KARAGÖZ —

Geçip Ayvansaray'dan[49] azm ederken[50] Altımermer'de[51]
Görüp bakkal yakamdan tuttu borcum vardı defterde
Çıkardım boş kesemden bir sıfır teslîm-i deyn ettim[52]
Abâmı aldı sırtımdan salıvermedi bak derde

---

adıma Hacı Evhad [=Hacivat] denir; safâ düşkünüyüm, ben (dünyaya) bir tane geldim, ne mutlu (bana)!

41 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---

42 *Sulukule:* İstanbul'da, Topkapı yöresinde, sur dibinde, Çingene'lerin oturduğu yer.

43 *Mevlûd:* yeni doğmuş çocuk.

44 *Hâl ü şân:* hal, (burada) kimlik.

45 *Selâmsız:* İstanbul'da, Üsküdar'da çoklukla Çingene'lerin oturduğu bir semt.

46 *Temürcü:* demirci.

47 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .---

Esmer bir peri yüzlü (güzel) sabrımı ve rahatımı (elimden) aldı; gözümde hayali, başımda sevgi yeli coşar; o fesat çıkaran gözle acaba ne yapsam, neylesem? Raşit gibi derde düşmüşüm, (bana) şefkatle bakmaz.

48 *Raşid:* bk. c. I, *Ağalık*, s. 98 /n. 4

49 *Ayvansaray:* Haliç'in İstanbul yakasında bir semt.

50 *Azm etmek:* yola çıkmak, gitmek.

51 *Altımermer:* İstanbul'da, Şehremini bucağında, bir ucu Silivrikapı caddesine açılan bir cadde.

52 *Teslîm-i deyn etmek:* borcunu vermek, ödemek.

HACİVAT — Karagöz, bir daha söyliyeceğim!
KARAGÖZ — Buyurun, söyleyin!
HACİVAT —

[53]Çekip câm-i meyi nûş eyleyip tâ mest olup yattım
Teselli-bahş olup dilden gam ü efkârı hep attım
Düşümde hâneme teşrîfe rağbet eyledi cânân
Şaşırdım fikrimi rûyun görünce aklım oynattım

KARAGÖZ —

[54]Çekip bir haylı zahmet kendimi bir yana dar attım
Sıracı[55] görmesin deyü kaçarken lâğıma battım
Ne hâl ise eve geldikte yattım yok yatak yorgan
Genişçe bir nefes aldım düşümde maymun oynattım

(*Hacivat'a atar tokadı, Hacivat gider.*) Ben şair miyim, yoksa Âşık Garip[56] miyim? Yoksa Gevherî'nin[57] süt birâderi miyim?

Ulan, sen gidersin de beni pamuk ipliğiyle mi bağlıyorlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile salıncak perdeye konur.*)

---

53 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---

Şarap kadehini çekip sarhoş oluncaya kadar içtim, yattım, (şarapla) avunup gönülden kaygıyı ve tasayı hep attım; uykumda sevgilim evime geldi, yüzünü görünce düşüncemi şaşırdım, aklımı oynattım.

54 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---

55 *Sıracı:* pazarda, panayırda, ya da açık bir yerde satıcılık yapan kişi; (burada) belki de, «haraççı» (?).

56 *Âşık Garip:* (XVI. yy.'ın ikinci yarısı ?), Türk halk şairi; adının çevresinde bir *Âşık Garip Hikâyesi* oluşmuştur.

57 *Gevherî:* (? - 1715'ten sonra). Türk halk şairi.

(*Şarkı Hicâz*[58])

[59]Esîrin oldum ey zülfü kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim

(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhün gül-gonca-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansın
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansm
Ve lâkin âfet-i devr-i zamansın
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

(*Hacivat salıncağın içine biner, salıncak sallanmaya başlar; sallanırken uyur, başlar hırlamaya.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden bakar.*) Ulan! Hacivat'ı asmışlar, daha can verememiş, hırlıyor! Gideyim de şunun ipini keseyim!

(*Perdeye gelir, Hacivat'a seslenir.*) — Hacivat! Ulan Hacivat!
HACİVAT — Vay hınzır Çingene vay! Ulan, rahatımı selb ettin![60]
KARAGÖZ — Hacivat, ben seni asmışlar zannettim.
HACİVAT — Bak yediği naneye!
KARAGÖZ — Bu ne, Hacivat?
HACİVAT — Ömrün içinde hiç görmedin mi?
KARAGÖZ — Hayır, görmedim.

58, 59 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 342-353 /n. 60, 61.
60 *Selb etmek:* gidermek, bozmak.

HACİVAT — Buna «bayram beşiği» derler.
KARAGÖZ — Hangi Bayram'ın eşeği?
HACİVAT — Bayram'm eşeği değil, îdgâhta[61] kurdukları salıncak.
KARAGÖZ — Bitpazarı'nda[62] aldığın oyuncak mı?
HACİVAT — Canım efendim, sen nasıl lâkırdı anlarsın?
KARAGÖZ — Sen anlatırsan ben de anlarım.
HACİVAT — Bayram günleri Fatih'te,[63] Karagümrük'te[64] ve sâir yerlerde salıncak kurmazlar mı?
KARAGÖZ — Evet, kurarlar.
HACİVAT — İşte bu da o salıncaklardan.
KARAGÖZ — Ne olacak şimdi bu?
HACİVAT — Ne olacak! Ben burada salıncakçılık edeceğim, elbette birkaç kuruş kazanırım.
KARAGÖZ — Kuzum Hacivat, beni de yanına al!
HACİVAT — Yoo, Karagöz, bana balta olma! Salıncak benim malım.
KARAGÖZ — Salıncak senin malın olsun, senin elinden salıncağı almıyoruz ya! Bu perdenin yarısı seninse yarısı da benim!
HACİVAT — İyi ya, ne demek istiyorsun?
KARAGÖZ — Bir şey demek istemiyorum. Seninle ortak olur, burada bu akşam para kazanırız.
HACİVAT — Haydi diyelim ki seni kendime ortak ettim. Evvelâ senin elin uzundur.
KARAGÖZ — Ben şimdi elimi kastırdım.
HACİVAT — Yok yok, olmaz! Ben kendi kendime yaparım.
KARAGÖZ — Ben de sana rahat vermem.
HACİVAT — Peki, diyelim ki ortak olduk. Salıncağı kaç pay yapacağız?
KARAGÖZ — «Salıncağı kaç pay yapacağız?» ne demek?
HACİVAT — Yani kazandığımız paraları kaç pay yapacağız?

---

61 *İdgâh:* bayram yeri.

62 *Bitpazarı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, kullanılmış eşya alınıp satılan bölüm.

63 *Fatih:* İstanbul'da, Fatih Sultan Mehmet'in türbesinin ve camiinin bulunduğu semt.

64 *Karagümrük:* İstanbul'da, Edirnekapı yöresinde bir semt.

KARAGÖZ — İki pay.
HACİVAT — Neden iki pay?
KARAGÖZ — Bir pay benim, bir pay yine benim.
HACİVAT — Şimdi efendim, senin anlayacağın: Bir pay benim, bir pay senin, bir pay da salıncağın.
KARAGÖZ — Ulan, salıncağın ağzı var mı?
HACİVAT — Efendim, salıncağın tamiri var eskirse.
KARAGÖZ — Eskirse ben yaparım.
HACİVAT — Güleyim bari! Sen bir ufak kümes bile yapamazsın, nerede kaldı ki böyle büyük ince iş yapacaksın!
KARAGÖZ — Neden yapamam?
HACİVAT — Değme tavşan[65] yapamaz, nerde kaldı ki sen!
KARAGÖZ — Vay! Tavşanlar[65] da yapıyor mu? Tavşanlar yaptıktan sonra ben neye yapamam?
HACİVAT — Karagöz, benim işime ket veriyorsun![66]
KARAGÖZ — Keti kütü yok, mutlaka ortak olacağım!
HACİVAT — Peki, haydi ortak olalım! Müşteri geldiği vakit ne yolda muâmele edeceksin bakayım?
KARAGÖZ — Ne yolda olacak? Adamına göre muâmele.
HACİVAT — Bazı müşteriler salıncağa binemez, sen bindireceksin.
KARAGÖZ — Elbette bindiririm.
HACİVAT — Haydi bakalım, sen kendin bin bakalım!.. Çık üstüne!
KARAGÖZ — Peki, çıkayım! (*Karagöz salıncağın üstüne çıkar.*) Haydi, salla beni!
HACİVAT — Karagöz, sesin derinden geliyor, ne taraftasın?
KARAGÖZ — Salıncağın üstünde,
HACİVAT — Ulan, in aşağıya! Bütün salıncağın oymalarını kıracaksın.
KARAGÖZ — (*İner aşağı.*) Ulan, sen söylemedin mi «üstüne çık» diye?
HACİVAT — Altına gir.
KARAGÖZ — Peki, gireyim. (*Karagöz salıncağın altına yüzükoyun yatar.*) Salla!

65 *Tavşan:* 1. kemirgen memelilerden, kedi büyüklüğünde bir kır hayvanı; 2. tahta oymacılığı.

66 *Ket vermek:* ket vurmak, engel olmak.

HACİVAT — Neredesin? Yine sesin derinden geliyor!
KARAGÖZ — Altındayım, altında!
HACİVAT — (*Bakar, görür.*) Hay Allah müstahakkını versin! Oradan kalk!
KARAGÖZ — (*Kalkar.*) Nasıl edeceğiz?
HACİVAT — Sen lâkırdı anlamaz mısın, yoksa Türkçe mi bilmiyorsun? Salıncağın içine otur!
KARAGÖZ — (*Salıncağa binerken düşer.*) Hacivat, salıncağa bineceğim diye başım yarılacak.
HACİVAT — Dur, sana tarif edeyim! (*Hacivat biner, başlar sallanmaya.*)
KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Tespihböceği gibi!
HACİVAT — (*Salıncaktan iner.*) Öğrendin mi?
KARAGÖZ — (*Biner.*) Dur bakalım yapabilecek miyiz? Hacivat, beni salla!
HACİVAT — Peki, sallayım! (*Sallar.*)
KARAGÖZ — Hacivat, salıncağı tut, ineceğim!
HACİVAT — (*Tutar.*) İn bakalım!
KARAGÖZ — (*Hacivat'ın omuzunda durur.*) Aman Hacivat, burası ne rahat!
HACİVAT — İn aşağıya! (*Karagöz'ü yere atar.*) Omuzum çöktü.
KARAGÖZ — Ulan Hacivat, ne kadar merhametsizsin! Beni yere attın.
HACİVAT — Karagöz, ben gidiyorum, göreyim seni! Gelen müşterilere rıfk[67] ile muâmele et, bed[68] muâmele etme, anladın ya! Sonra gücendirirsen kimse gelmez sallanmaya.
KARAGÖZ — Başüstüne, sen esef etme!.. Aman Hacivat, bana müşteriyi sallamasını öğret!
HACİVAT — Salıncağı it, geri çekil!
KARAGÖZ — (*Salıncağı iter, üstüne doğru gelir.*) Hacivat, salıncak üstüme geliyor!
HACİVAT — Canım, it de geriye çekil!
KARAGÖZ — (*İterken salıncağı bırakır, Karagöz'ün kafasına çarpar.*) Hacivat, kafam yarıldı!

---

67 *Rıfk:* yavaşlık, yumuşaklık.
68 *Bed:* kötü.

HACİVAT — Karagöz, hiç senin elinden bir şey gelmiyor! İt de dur. Bak, ben yapayım! (*Başlar sallamaya salıncağı.*) Gördün mü?

KARAGÖZ — Ulan, ben yapamıyorum!

HACİVAT — Ben gidiyorum. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ben kendi kendime meşk[69] edeyim. (*Salıncağı iter geri çekilir, iter geri çekilir.*) Ulan, yapıyorum be!

(*Şarkı ile Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Acem Aşîrân*[70])

[71]Yandı dil aşkınla ey şûh-i şenim
Kûh ü deşt olmakta şimdi meskenim
Hâlime rahm etmedin aslaa benim
(*Nakarât*)
Hasretinle çâkçâk oldu tenim

Vereli gönlüm sana ey meh-likaa
Görmedim bir kerrecik senden vefâ
Gayri lûtf et eyleme cevr ü cefâ
Hasretinle çâk çâk oldu tenim

ÇELEBİ — İdgâh[72] mahalli gibi ne güzel salıncak kurmuşlar!

KARAGÖZ — Gel sallangıca![73]

ÇELEBİ — Salıncakçı baba hû!

KARAGÖZ — Ne var, oyuncakçı oğlum?

ÇELEBİ — Ne tuhaf adam! Ben ona «salıncakçı» dedim, o da bana «oyuncakçı» diyor. — Baba, burada Hacivat'ın salıncağı varmış, bu salıncak mı?

KARAGÖZ — Ben Hacivat'ın salıncağını bilmiyorum.

ÇELEBİ — Neme lâzım benim! İster Hacivat'ın olsun, ister başkasının. Ben sallanayım da kimin olursa olsun!

KARAGÖZ — Gel sallangıca![73]

---

69 *Meşk:* alıştırma, ekzersiz.

70, 71 bk. c. II, *Hamam*, s. 273 /n. 44, 45

72 *İdgâh:* bk. n. 61

73 *Sallangıç:* salıncak. (Çeşitli bölgelerde: *sallanguç, sallangaç*).

ÇELEBİ — Baba, kaç paraya sallıyorsun?

KARAGÖZ — Efendim, bin beş yüz kuruşa.

ÇELEBİ — Salıncağı mı satıyorsun?

KARAGÖZ — Değil efendim, sallama parası.

ÇELEBİ — Baba, sana yirmi kuruş vereyim, beni güzel salla!

KARAGÖZ — Ben yirmi kuruşa sallayamam, sermayeden ziyan ederim. Bir kuruş verirsen sallarım.

ÇELEBİ — Anlaşıldı, sen saf bir adama benziyorsun. Sen beni salla da, ben senin gönlünü hoş ederim.

KARAGÖZ — Sen beni sarhoş edersin ama, ben de sana bir tek[74] zorla attırırım. Gel oğlum bakalım!

HACİVAT — Baba, beni bindir!

KARAGÖZ — (*Çelebi'yi kucaklar kaldırır, salıncağa bindiremez.*) Ne kadar ağırsın!

ÇELEBİ — Baba, beni bindirsen e!

KARAGÖZ — Oğlum, bindireceğim ama, bir türlü bindiremiyorum.

ÇELEBİ — Haydi bindir!

KARAGÖZ — Bindirmesem de seni kucağımda sallasam olmaz mı?

ÇELEBİ — Baba, eğlenme, bindir!

KARAGÖZ — (*Çelebi'yi salıncağa bindirir.*) Nasıl, oğlum, rahat mı?

ÇELEBİ — Salla, baba!

KARAGÖZ — Sallayım, oğulcuğum! (*Çelebi'yi sallar.*) Gel sallangıca!

ÇELEBİ — Baba, sana bir mani söyleyeyim mi?

KARAGÖZ — Bir de söyle, iki de.

ÇELEBİ — (*Mani söyler.*)

Ben diken bend[75] iken
Anası gül kızı konca ara yerde ben diken
Nasıl sana meyl etmeyim[76] başım sana bend iken

---

74 *Tek:* bir kadeh içki.

75 *Bend:* bağ, (burada) bağlı.

76 *Meyl etmek:* eğilmek, eğilim göstermek.

KARAGÖZ — («*Yandı!*»[77] *diye salıncağı durdurur.*) Yandı, yandı, yandı!

ÇELEBİ — Baba, bir yer mi yandı?

KARAGÖZ — Yani salıncak yandı, sallanman yandı.

ÇELEBİ — Beni indir.

KARAGÖZ — (*Çelebi'yi salıncaktan indirir.*) Gel oğlum bakayım!

ÇELEBİ — Al, baba, sana otuz kuruş, beş kuruş da bahşiş!

KARAGÖZ — Bana baksan a, oğlum! Hacivat'ı görürsen sakın bir şey söyleme!

ÇELEBİ — Ne gibi efendim?

KARAGÖZ — Salıncağa bindiğine dair. «Salıncağa bindim, otuz beş kuruş verdim» deme!

ÇELEBİ — Neme lâzım benim! Ben zevkimi ettim ya! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Gel sallangıca! (*Salıncağı sallar.*) Gel!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, müşteri geldi mi?

KARAGÖZ — Gelen giden yok.

HACİVAT — Nasıl gelen giden yok? Bir bey gelmedi mi?

KARAGÖZ — Ne bey[78] geldi, ne ikili[79] geldi.

HACİVAT — Canım, gelmiş, inkâr etme! Hattâ sana otuz kuruş vermiş, beş kuruş da bahşiş vermiş.

KARAGÖZ — (*Kendi 'kendine.*) Vay boşboğaz puşt vay! (*Hacivat'a.*) — Gelen giden yok.

HACİVAT — Karagöz, sen işin elifbâsından[80] başladın yalana.

KARAGÖZ — Sabahtan beri sinek avlıyorum.

HACİVAT — Sonra yakalarım, Karagöz!

---

77 *Yandı:* (salıncakçı deyimi) sallanma süresi sona erdi.

Onar parayla biraz sallanırdılar.. derken
Dururdu «Yandı!» sadâsıyle türküler birden.
— Ayol, demin daha yanmıştı, Â! herif sen de...
— Peki kızım, azıcık fazla sallarım ben de.

(Mehmet Akif, «*Bayram*», *Safahât*, birinci kitap, İstanbul 1329, s. 85)

78 *Bey:* İskambil kâğıtlarında birli.

79 *İkili:* üzerlerinde sinek, kupa v.b. gibi şekillerden ikişer tane bulunan iskambil kâğıdı.

80 *Elifbâ:* elifbe, alfabe.

KARAGÖZ — Tut bacımı,[81] al haracımı![82]
HACİVAT — Ben gidiyorum müşteri yollamaya. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Yolla gelsin! (*Salıncağı sallar.*) — Gel sallanmaya!

(*Şarkı ile Zenne gelir.*)

(*Şarkı Acem Kürdî*[83])

[84]Sen şeh-i nâzik-edâsın ey perî
Ben senin mecbûrunem çoktan beri
Haylı demdir gezerim ben serseri
(*Nakarât*)
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri

İştiyâkın cânıma kâr eyledi
Başıma dünyâları dar eyledi
Cân ü dil nakdini hep gaar eyledi
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri

Dâimâ ağyâr ile hem-dem-nişîn
Cevre mâil bir güzelsin yok eşin
Ben kulun gördükte sen çatma kaşın
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri

ZENNE — Evde otura otura canım sıkıldı, biraz gezeyim.
KARAGÖZ — Gel sallangıca! (*Salıncağı sallar.*)
ZENNE — Ay, inan olsun burada salıncak var! — Baksan a, salıncakçı baba!
KARAGÖZ — Buyurun efendim!
ZENNE — Beni sallar mısın?
KARAGÖZ — Neye sallamam! Hem sallarım, hem sana sallanırım[85]

---

81 *Baç:* eskiden, iskelelere uğrayan gemilerden vekara gümrüklerine gelen kervanlardan alınan vergi.

82 *Haraç:* eskiden, Müslüman olmayanlardan ve başka devletlerden alınan vergi. (*Haraca bağlamak:* belli zamanlarda, belli miktarda haraç vermeyi kabul ettirmek.)

83, 84 bk. c. II, *Kanlı Nigâr*, s.316 /n. 44, 45

85 *Sallanmak:* (burada) sarkıntılık etmek.

ZENNE — Bu, Hacivat'ın salıncağı mı?

KARAGÖZ — Hacivat'ın neden oluyor? Benim salıncağım,

ZENNE — Neme lâzım benim! Kimin olursa olsun, ben sallanayım da...

KARAGÖZ — Gelin bakalım!

ZENNE — Kaç para vereceğiz?

KARAGÖZ — İki yüz kuruş.

ZENNE — Salıncağın kirası mı iki yüz kuruş?

KARAGÖZ — Hayır efendim, sallanmaya iki yüz kuruş.

ZENNE — Baba, çok para iki yüz.

KARAGÖZ — Efendim, mürüvvete[86] endâze[87] olmaz. Siz de bir kuruş verin!

ZENNE — Anlaşıldı, siz hesap bilmiyorsunuz. Siz beni bindirin, ben sizin gönlünüzü hoş ederim.

KARAGÖZ — Gel bakalım! (*Karagöz, Zenne'yi kucağına alır, elinde tutar.*)

ZENNE — Baba, salıncağa bindirsen e!

KARAGÖZ — Böyle dursan daha iyi değil mi?

ZENNE — Baba, haydi bindir!

KARAGÖZ — (*Zenne'yi bindirir, başlar sallamaya.*) Kızım, bir şey söyle!

ZENNE — Söyleyeyim, babacığım!

(*Şarkı Nihâvend*[88])

[89]Bir güzel kız salıncakta sallanır
Kolan vurdukça göklere yollanır
Şiddetinden yanakları allanır
(*Nakarât*)
Salıncaktır genç kızların oyunu
Kolan vurdukça seyr edin boyunu

86 *Mürüvvet:* iyilikseverlik, cömertlik.

87 *Endaze:* eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü: 65 santimetre.

88 *Fâikül-Âsâr*, s. 32; *Şarkı mecmuası*, s. 38; Udi Şamlı, *Selim Kanto Mecmuası*, Dersaadet 1323, s. 175

89 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)

Gelin kızlar anamıza soralım
Bahçemize salıncağı kuralım
Karşılıklı binip kolan vuralım
Salıncaktır genç kızların oyunu
Kolan vurdukça seyr edin boyunu

ZENNE — Bana baksan a, salıncakçı!
KARAGÖZ — Buyurun efendim!
ZENNE — Gel salıncağa bin de[90] seninle kolan vuralım!
KARAGÖZ — İyi ama, ben safralıyım, sonra başım döner, kusarım.
ZENNE — Kuzum baba, gel!
KARAGÖZ — Nasıl gelirse gelsin!

(Zenne ayağa kalkar, Karagöz de karşısında ayakta kolan vururlar.)

ZENNE — Haydi bakalım, babacığım, kolan vur!
KARAGÖZ — Nasıl yapacağız?
ZENNE — Sen şöyle üstüme doğru gel! (*Kız kolan vurur.*)
KARAGÖZ — (*Kolan vurur.*) Hoop, ama ne tuhaf şey!
ZENNE — Sen benim üstüme doğru gel, hoop!
KARAGÖZ — (*Karagöz de yapar.*) Hoop ama, sonrası fena! Benim safram kabarmaya başlıyor. (*Sallanırlar.*)
ZENNE — Aman babacığım, üstüme gel, iyi kolan vuralım!
KARAGÖZ — Beni başladı ıskarmoz tutmaya, titriyorum!
ZENNE — Köpeğin olayım, azıcık daha şöyle üstüme doğru kolan vur!
KARAGÖZ — Ne kolanı kaldı ne de palanı! Titriyorum! Boku yedim, şimdi salıncaktan aşağıya düşeceğim!
ZENNE — Kuzum babacığım, azıcık daha kolan vur da salıncak iyi uçsun!
KARAGÖZ — Salıncaktan evvel ben uçacağım!
ZENNE — Sakın elini bırakma, düşersin!
KARAGÖZ — İhtikaan[90] oldum gitti!

---

90 a Ritter'in okuyuşu: *Gel salıncağa, ben de...* (*Karagös*, c. III, *s.* 556)

90 b *İhtikaan:* kalınbarsağa şırınga ile su sıkma, tenkiye. (Yabancı sözcükleri çoklukla yanlış kullanan Karagöz, burada, *İhtilâm oldum* [=spermam boşaldı] demek istiyor.)

ZENNE — Haydi uçur!

KARAGÖZ — Ne uçurması kaldı ne muçurması! (*Salıncaktan aşağıya inerler.*) Yandı, yo, koptu!

ZENNE — Al, baba, sana otuz kuruş, beş kuruş da bahşiş!

KARAGÖZ — Bereket versin! Sakın Hacivat'a bir şey söyleme!

ZENNE — Neme lâzım benim! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Gel salıncağa!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz!

KARAGÖZ — Ne var?

HACİVAT — Şimdi müşteri gönderdimdi, gelmedi mi?

KARAGÖZ — Nasıl müşteri o?

HACİVAT — Bir kızcağız gelmedi mi?

KARAGÖZ — Gelen giden yok.

HACİVAT — Benim de bu lâkırdıya karnım tok.

KARAGÖZ — İsterse aç olsun, neme lâzım benim!

HACİVAT — Karagöz, seni yakalayacağım, sonra pişman olacaksın! Evvelâ bey geldi, sonra hemşiresi geldi. İkisi de otuzar kuruş sana verdiler, beşer kuruş da bahşiş, sen inkâr ediyorsun.

KARAGÖZ — Almadım bilmem, görmedim bilmem.

HACİVAT — Ben seni yakalarım! (*Gider.*)

KARAGÖZ — S..tir kerata! Ben burada eşek gibi çalışayım da sonra sana para vereyim! Yağma yok!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne o, Karagöz? «Yağma yok» diye söyleniyorsun.

KARAGÖZ — Sana göre değil. Akşam bakkaldan fasulye aldım, parasını vermedim, bakkal da «—Verdiğim fasulye pişeğendir, ben tecrübe etmedim ama, piştikten sonra bir sahan bana ver!» dedi, ben de «—Yağma yok!» diye söyledimdi.

HACİVAT — Bir insan kendi kendine konuşur mu?

KARAGÖZ — Sen bana bakma! Ben kendi kendime de hem konuşurum, hem görüşürüm. (*Hacivat gider.*) Sana para mı, sana para mı? Odun atarım odun!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne o, Karagöz? «Odun atarım» diyorsun.

KARAGÖZ — «Salıncakçılıktan para kazansam vaktiyle eve

odun atarım» dedim. (*Hacivat gider.*) Sana para vereceğim? O kadar budala değilim. Senin gözüne koruk koruk!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne o, Karagöz? Koruk moruk diye bir şey söylüyorsun.

KARAGÖZ — Efendim, bizimki yeni bir isim taktı, ben de kızıyorum.

HACİVAT — Ne gibi isim?

KARAGÖZ — Ne gibi olacak! Moruk aşağı, moruk yukarı, moruk diye eğleniyor.

(*Hacivat gider.*)

(*Şarkı ile Tiryaki gelir.*)

(*Şarkı Sabâ*[91])

[92]Bir esmere gönül verdim
Firâkıyle arttı derdim
Benim olur diye sevdim
(*Nakarât*)
Yanağı gül dili bülbül
Âşıkı çok şûh(-i) levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

Şu cihanda güzel çoktur
Senden gayrı yârim yoktur
Al yanağın bana öptür
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh(-i) levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

91, 92 bk. c. II. *Kayık*, s.384/n. 81, 82

Kayık oyununda şarkının «nakarât»ı iki dizedir. Şarkının buraya alınmayan son bendi şöyledir:

Yanağında bir gül gördüm
Benim olur diye sevdim
Tanburi nedir bu derdim
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

(Dr. Suphi Ezgi, *Nazarî ve Amelî Türk Musikisi*, c. III, İstanbul 1946, s. 257)

Bir kere yüzüme baktı
Beni ateşlere yaktı
Aklımı aldı da gitti
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh(-i) levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

TİRYAKİ —

[93]Her ne dem mecliste sâkî câm kendin gösterir
Bûs-i lâ'le sûret-i ibrâm kendin gösterir
Sûret-i hüsnü edince aks-i mir'ât-i zamîr
Dâimâ ol şûh-i sîm-endâm kendin gösterir

Karşı tarafta da bir salıncakçı oturmuş, o da endam gösteriyor. — Bana baksan a, salıncakçı!

KARAGÖZ — Ne istersin, oyuncakçı?

TİRYAKİ — Beni sallar mısın?

KARAGÖZ — Sen mezarcı Mahmut'a git de o sallasın seni!

TİRYAKİ — Bu nasıl lâkırdı? Sen esnaf[94] değil misin?

KARAGÖZ — Esnafım, ne olacak?

TİRYAKİ — «Esnaf esnafı tanır» derler. Ben seni tanırım.

KARAGÖZ — Ben kimim bakayım?

TİRYAKİ — Sen kim olacaksın, üzüm hevengi, Galata'nın mezevengi[95] değil misin?

KARAGÖZ — Pek doğru söyledin «esnaf esnafı tanır» diye, Ben de seni tanırım.

TİRYAKİ — Ben kimim bakayım?

KARAGÖZ — İnsan mehengi, Galata'nın pezevengi değil misin?

---

93 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-- -.-

Sâkî! toplantıda ne zaman kadeh kendini gösterirse, dudağı öpmek (için) zorlama yolu (da) kendini gösterir; (onun) güzel yüzü gönül aynasında yansıyınca, her zaman o gümüş boylu güzel kendini gösterir.

94 *Esnaf:* 1. el zanaatı, ya da küçük ticaretle geçinen kimse; 2. cinsel bakımdan kötü yola sapmış kimse.

95 *Mezevenk:* «pezevenk» sözüne benzetilerek kurulmuş, *meze* sözcüğüyle ilgili bir söz olabilir.

TİRYAKİ — Ağzını topla! Ben adamın ağzını yırtarım!
KARAGÖZ — Benim ağzım mutfak paçavrası mı?
TİRYAKİ — Haydi beni salla!
KARAGÖZ — Kaç para vereceksin?
TİRYAKİ — Beş on para veririm.
KARAGÖZ — Öyle senin dediğin gibi beş paraya, on paraya salıncak yok.
TİRYAKİ — Benim de bu lâkırdıya karnım tok.
KARAGÖZ — Ayağını öpeyim, bir lokma daha al!
TİRYAKİ — Haydi bindir!
KARAGÖZ — Gel bakalım, başımın belâsı! (*Bindirir.*)
TİRYAKİ — Sana bir şey okuyayım mı?
KARAGÖZ — Aman oku!
TİRYAKİ — Sesim pek yanıktır.
KARAGÖZ — Demek, is kokulu.
TİRYAKİ —

(*Şarkı Sabâ*[96])

[97]Fasl-i güldür nev-bahâr eyyâmıdır
Goncasın ey nev-civânım gül açıl
Bâğa çık seyr ü kenâr eyyâmıdır
(*Nakarât*)
Goncasın ey nev-civânım gül açıl

KARAGÖZ — Yandı! (*Salıncağı durdurur.*)
TİRYAKİ — Ne oldu? Bir yer mi yandı?
KARAGÖZ — Hayır, salıncak yandı.
TİRYAKİ — Gözükürde bir şey yok, duman filân çıkmıyor.
KARAGÖZ — Baba, Beyoğlu yangını değil, «Salıncak yandı» demek, salıncak yok.
TİRYAKİ — Ha! şimdi anladım: Salacak[98] yok.

96 *Haşim mecmuası*, 2. bas. s. 121
97 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - - -
Gül mevsimidir, ilkbahar günleridir, ey delikanlım! koncasın, gül, açıl; gezme ve kıyıda dolaşma [ya da: kucaklanma] günleridir, ey delikanlım! koncasın, gül, açıl.
98 *Salacak:* Haydarpaşa ile Üsküdar arasında bir semt. Ritter'in okuyuşu: *sallıntı* (*Karagös*, c. III, s. 560).

KARAGÖZ — Evet, Yedikardeşler'i[99] geçtik, Köprü'ye geliyoruz. — Ulan, bu ne bunak herif!
TİRYAKİ — Al paranı!
KARAGÖZ — Bereket versin!
(*Tiryaki gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Ey Karagöz, haydi bakalım, hesap görelim!
KARAGÖZ — İster kasabı gör, ister zerzevatçıyı!
HACİVAT — Ben onu bunu bilmem, senden hesap istiyorum.
KARAGÖZ — Ben bir para almadım ki sana para vereyim.
HACİVAT — Ben seni yakalarım. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Ben şu aldığım paraları hesap edeyim.

HACİVAT — (*İçeriden.*) Baksan a bana, yahu!
HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Ne istersin, Hacivat Çelebi?
HACİVAT — Benim bir eski takke vardı, onu bana ver.
HACİVAT'IN KARISI — Al, Hacivat Çelebi.
HACİVAT — Senin eski feraceni de ver,[100] başörtüsünü de.
HACİVAT'IN KARISI — Alınız!
HACİVAT — Sarı çedik pabuçlar[101] var, nerede onlar?
HACİVAT'IN KARISI — Alınız efendim!
HACİVAT — Bir ufak baston vardı, nerede o?
HACİVAT'IN KARISI — Kapının arkasında duruyordu.
HACİVAT — Buldum.
HACİVAT'IN KARISI — Siz böyle ne tarafa teşrîf?
HACİVAT — Efendim, Karagöz'le ortak olduk, şimdi bana madik ediyor.[102] Desîse[103] ile onun hırsızlığını meydana çıkaracağım.

99 *Yedikardeşler:* İstanbul limanında, Kızkulesi önündeki akıntı.
100 *Ver:* Ritter'in okuyuşu: *ve bir.* (*Karagös*, c. III, s. 560)
101 *Çedik pabuç:* eskiden, mest üzerine giyilen sarı pabuç.
102 *Madik etmek:* hiyle yapmak.
103 *Desîse:* hiyle.

(Şarkı ile Hacivat gelir.)

(Şarkı Dügâh[104]*)*

[105]Dil mest olur huşyâr iken
Gaflet gelir bîdâr iken
Bu işve sende var iken
(Nakarât)
Ey serv-kadd ü gonce-fem
Sâyen gibi üftâdenem

Ebrûların olmuş keman
Tîg-i müje pek bî-aman
Te'sîri dillerde nihan
Ey serv-kadd ü gonce-fem
Sâyen gibi üftâdenem

Sensiz cihânı neylerim
Tende bu cânı neylerim
Derd-i derûnum söylerim
Ey serv-kadd ü gonce-fem
Sâyen gibi üftâdenem

Hâfız kulun bîçâredir
Âlüftedir âvâredir
Hem sînesi sad-pâredir
Ey serv-kadd ü gonce-fem
Sâyen gibi üftâdenem

HACİVAT — *(Kocakarı taklidi yapar.)* Baksan a oğlum, sen salıncakçı mısın?
KARAGÖZ — Neden sordun?
HACİVAT — Burada Hacivat'ın salıncağı varmış.
KARAGÖZ — Kim halt etmiş onu?
HACİVAT — Hacivat'ın salıncağı yok mu?
KARAGÖZ — Yok.
HACİVAT — Bu salıncak kimin?
KARAGÖZ — Benim.
HACİVAT — Beni sallar mısın?

104, 105 bk. c. I, *Büyük Evlenme*, s. 299 - 300/n. 1, 2

KARAGÖZ — Salıncağa gençler biner, sen salıncağa binip de ne yapacaksın?
HACİVAT — A oğlum! insan kocar ama, gönül kocamaz.
KARAGÖZ — Sen mezara git de orada sallan!
HACİVAT — Kuzum salıncakçı, beni salla!
KARAGÖZ — Peki, sallarsam kaç para vereceksin?
HACİVAT — Ey, para ile mi sallıyorsun?
KARAGÖZ — Bedava mı sallanacaksın?
HACİVAT — Ne bileyim? Herkes bedava sallanıyormuş.
KARAGÖZ — Bedava yağma yok! Para ile, para!
HACİVAT — Benim oğlumla kızım vardır, onlar bedava sallanmışlar.
KARAGÖZ — Yanlış.
HACİVAT — Ey, para verdiler mi?
KARAGÖZ — Verdiler ya!
HACİVAT — Kaç para verdiler?
KARAGÖZ — Evvelâ oğlan geldi sallandı, otuz kuruş verdi, beş kuruş da bahşiş.
HACİVAT — Yâ! öyle mi? Kız kaç kuruş verdi?
KARAGÖZ — O da aynı oğlan gibi otuz kuruş verdi, beş kuruş da bahşiş.
HACİVAT — Demek ki otuz beş, otuz beş: yetmiş kuruş.
KARAGÖZ — Yetmiş kuruş.
HACİVAT — Daha başka müşteri geldi mi?
KARAGÖZ — Bir tiryaki geldi, o da sallandı.
HACİVAT — O kaç kuruş verdi?
KARAGÖZ — O da yirmi kuruş verdi.
HACİVAT — Yetmiş kuruş, yirmi daha, etti doksan kuruş. (*Başını yukarı kaldırır.*) Karagöz, hani benim hakkım?
KARAGÖZ — (*Başlar yalandan gülmeye.*) Ulan Hacivat, Hacivat! Ha ha ha!
HACİVAT — Karagöz, ne gülüyorsun?
KARAGÖZ — Ulan, uzaktan gelirken seni tanıdım, bakalım şu Hacivat'la biraz eğleneyim dedim.
HACİVAT — Karagöz, ben böyle dolma yutmam!
KARAGÖZ — Yutmazsan çiğne çiğne tükür.
HACİVAT — Ben gidiyorum, elbette seni yakalarım! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Kimin hatırına gelir? Karı

kılığına[106] girmiş, hiç tanıyamadım! — Ben şu paraları hesap edeyim! (*Oturur, paraları hesap eder.*) Beş, beş daha: on; beş daha: on beş; (*Hacivat gelir, Karagöz Hacivat'ı görmez.*) beş daha: yirmi...

HACİVAT — Karagöz!

KARAGÖZ — (*Şaşırır, paraları alır koynuna kor.*) Ulan Hacivat, ne tuhafsın!

HACİVAT — Ey Karagöz, bu ne? Ne diyeceksin?

KARAGÖZ — Ulan, onlar benim param!

HACİVAT — Ben şimden sonra hiç bir şeye karışmam. Ne halin varsa gör! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Gaafil aldandım.[107]

(*Şarkı ile Sarhoş gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

[108]Nice sevmeyeyim dostlar bir acâyip dili var
Yanağında gül açılmış etrafında gülü var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak dîvânı var
(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nur gibi
Karşısında dîvân durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallac-ı Mansur gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

SARHOŞ — Hey gidi yiğitlik hey!

KARAGÖZ — Hey gidi eşeklik hey!

SARHOŞ — Ulan, burada bir şey var!

KARAGÖZ — Sarhoşluktan herifin gözü de görmüyor.

SARHOŞ — Baba, necisin?

KARAGÖZ — Efendim, salıncakçı kulunuz.

SARHOŞ — Oyuncakçıymış!

106 *Kılığına:* Ritter'in okuyuşu: *kılıfına* (*Karagös*, c. III, s. 562)

107 *Aldandım:* «avlandım» olsa gerek.

108 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75 /n. 33

KARAGÖZ — Evet efendim. Eğer isterseniz bir tane kayna-na-zırıltısı vereyim.

SARHOŞ — Yoo, ben istemem! Her akşam evde bizim koca-karının zırıltısını dırıltısını dinlemeden bıktım.

KARAGÖZ — İsterseniz bir tane aferin-saka[109] vereyim.

SARHOŞ — Parasız su getirirse ver.

KARAGÖZ — Tenekesini üç kuruşa getiriyor.

SARHOŞ — Baba, doğru söyle, necisin?

KARAGÖZ — Efendim, «salıncakçı» dedik ya!

SARHOŞ — Öyleyse beni salla!

KARAGÖZ — Sallamaya hacet yok, durduğunuz yerde kendiniz sallanıyorsunuz.

SARHOŞ — Kuzum baba, salla!

KARAGÖZ — Sallayım efendim.

SARHOŞ — Seninle mukavelem var.

KARAGÖZ — Ne gibi?

SARHOŞ — Ne gibi olacak! Beni hem sallamalı, hem uyutmalı, hem uyandırmalı, ağlatmalı, güldürmeli.

KARAGÖZ — Söylediğiniz şeylerin bazısı kolay, bazısı güç.

SARHOŞ — Neden güç?

KARAGÖZ — Neden olacak? Haydi sizi sallayım, o kolay, o vazifem, sallarım. Uyutmak, o da kolay, zaten sarhoşsunuz, sızacak yer arıyorsunuz, o da kolay. Uyandırmak, o güç, bir kere sızdınız mı top atsalar duymazsın. Seni ağlatmak, güldürmek ne kadar zor! Gel bakalım! (*Sarhoşu salıncağa bindirir.*)

SARHOŞ — Salla, Karagöz!

KARAGÖZ — (*Sallar.*) Sallayım efendim.

«Uyusun da büyüsün ninni!
Tıpış tıpış yürüsün ninni!»

SARHOŞ — (*Uyur.*) Hr hr hr...

KARAGÖZ — Ulan, bu köpek cinsi, hırlıyor! (*Bağırarak.*) Yandı, yandı!

SARHOŞ — (*Uyanır.*) Sabah mı oldu?

---

109 *Aferin-saka:* kapağı açılınca içinden su fışkıran bir oyuncak.

KARAGÖZ — Evet.

[110]«Sabah oldu uyansan a!
Gül yastığa dayansan a!»

Haberiniz var mı?

SARHOŞ — Hayrola?

KARAGÖZ — Rakının okkası...

SARHOŞ — Ey?

KARAGÖZ — Beş yüz kuruşa çıkmış.

SARHOŞ — Aman Karagöz, deme! (*Ağlar.*) Ööö...

KARAGÖZ — Eşek nağmesi yahu! —Efendim, rakının okkası beş kuruşa inmiş.

SARHOŞ — (*Gülerek.*) Ha ha ha ha! — Aman Karagöz, göynüm bulanıyor!

KARAGÖZ — Gördün mü ettiğin haltı? Hiç sarhoş adam salıncakta sallanır mı? Olacağı bu!

SARHOŞ — (*Salıncaktan iner, başlar salıncağın içine kusmağa.*) Bö' bö' bö'!

KARAGÖZ — Ulan, boku yedi salıncak! (*Sarhoş gider. Karagöz salıncağın içine bakar.*) Ulan, takımıyle çiğnemeden yutmuş, sardalya balıkları, salatalık hıyar! Ulan, kırmızı turpa bak!.. Gideyim Hacivat'a haber vereyim, ben kimsenin hakkını yemem! (*Gider, Hacivat'ın kapısını çalar.*)

(*İçeriden.*) — Hacivat, Hacivat!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Aşağıya gel de seninle hesap görelim!

HACİVAT — Karagöz, akça tahtasını[111] getireyim mi?

KARAGÖZ — Akça tahtasını getireceğine iki kova suyla bir çalı süpürgesi getir!

(*Hacivat'la Karagöz perdeye gelirler.*)

HACİVAT — Ne o, Karagöz?

KARAGÖZ — Salıncağın içine bak, Hacivat!

---

110 Ölçek: 8 (4 + 4)

111 *Akça tahtası:* sarrafların ve resmî dairelerdeki veznedarların üzerinde para saydıkları dikdörtgen biçimindeki tahta. Yanları pervazla çevrili olup, bir köşesi açıktır. Tahtanın geniş yerinde sayılan para, açık köşeden dökülürdü.

HACİVAT — (*Bakar.*) Pööff! (*der çekilir.*)
KARAGÖZ — (*Bakar.*) Pööff! (*der çekilir.*)
HACİVAT — Ben gidiyorum, sen ne yaparsan yap, mundar musibet! (*Gider.*)
KARAGÖZ — (*Salıncağı eğer, kusmuklar akar.*) Kalpağımla temizlerim. (*Başı ile de siler.*)

(*Şarkı ile Yahudi gelir.*)

[112]Balat kapisinda yirdim içeri
Yuzeller oturmuş iki keçeli[113]
Buyuyune selâm verdim: al beni içeri
(*Nakarât*)
Yuzeller oturmuş iki keçeli

YAHUDİ — Maşalâ maşalâ! Çoktan beri ayi yorduğum yokdu, karşima çikti.
KARAGÖZ — Bezirgân, tepelerim!
YAHUDİ — Kimi tepelersin?
KARAGÖZ — Seni.
YAHUDİ — Bu suratlan mi?
KARAGÖZ — Hayır, maraza[115] için evde ayrı suratım var.
YAHUDİ — Surata bak, boya bak, biçime bak!
KARAGÖZ — Ulan, suratımı beğenmiyor musun?
YAHUDİ — Niçun beğenmem? Maşalgam, maşalgam![116]
KARAGÖZ — Gırla turp salatası!
YAHUDİ — Osurmak[117] ayib olmasin: necissin?[118]
KARAGÖZ — Necis senin baban!
YAHUDİ — Ne iş yapiyorsun?
KARAGÖZ — Salıncakçıyım.

---

112 Ölçek: 11 (6 + 5)
3. dizede ölçek bozuk.
113 *İki keçeli* (*iki geçeli*): karşı karşıya iki sıra olarak.
114 *Maşalâ:* «maşallah» sözünün Yahudi ağzında bozulmuş biçimi.
115 *Maraza:* (argo) kavga.
116 *Maşalgam:* «maşallah» ile «şalgam» sözlerinin birleştirilmesinden kurulmuş uydurma söz.
117 *Osurmak:* «sormak» demek istiyor. (Sözcük oyunu.)
118 *Necissin:* «necisin?» demek istiyor. (*Necis:* pis). (Sözcük oyunu.)

YAHUDİ — Aman, baba, beni salla!
KARAGÖZ — Gel de sallayım!
YAHUDİ — Kaç para vereceyiz sallanmak içun?
KARAGÖZ — Yüz kuruş.
YAHUDİ — Vay kademsiz[119] oğlu kademsizi! Sen de, karin da beraber mi?
KARAGÖZ — Yahudi, tepelerim! Doğru konuş! —Sen ne verirsin?
YAHUDİ — Haydi bir kuruş[120] vereyim.
KARAGÖZ — Olmaz, bezirgân.
YAHUDİ — Haydi iki yirmilik[121] vereyim.
KARAGÖZ — Olmaz.
YAHUDİ — Haydi dört tane onluk[122] vereyim.
KARAGÖZ — Gel bin!
YAHUDİ — Bindir bakalum!
KARAGÖZ — (*Yahudi'yi bindirir.*) Nasıl, rahat mısın?
YAHUDİ — Haçanki[123] «—Salla!» derim, sallama; «—Sallama!» derim, salla.
KARAGÖZ — Böyle ters iş olur mu?
YAHUDİ — Sallama!
KARAGÖZ — Sallamıyorum.
YAHUDİ — Sallasan a!
KARAGÖZ — (*Sallar.*) Sallıyorum.
YAHUDİ — Sallama salla!
(*Karagöz sallar, Yahudi düşer ölür.*)
KARAGÖZ — Yahudi'nin canı götünden çıkıp gitti. Neme lâzım, ben evceğizime gideyim! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bakar mısın bir kere! Yahudi galiba salıncaktan düşmüş ölmüş, Karagöz de firâra kadem basmış.[124] Ben Balat'a gideyim de haber vereyim arkadaşlarına, gelsinler bunu kaldırsınlar. (*Gider.*)

---

119 *Kademsiz:* uğursuz.
120 *Bir guruş:* 40 para.
121 *İki yirmilik:* iki tane 20 para [=40 para].
122 *Dört tane onluk:* dört tane 10 para [=40 para].
123 *Haçanki:* ne zaman ki.
124 *Firâra kadem basmak:* kaçıp gitmek. (*Firâr:* kaçma; *kadem:* ayak).

(*İçeriden.*) — Baksanız a, bezirgânlar!

YAHUDİ'LER — (*İçeriden.*) Buyurun, ne istersiniz?

HACİVAT — (*İçeriden.*) Sizin arkadaşlardan biri Şeyh Küşteri meydanında yatıyor. Bir kere baksanız a!

YAHUDİ'LER — (*İçeriden.*) Yideriz!

(*Birkaç Yahudi gelirler, meydandaki Yahudi'yi alırlar, götürürler.*)

HEPSİ — (*Bir ağızdan.*) Anda la vizo! (*Makam ile.*)

Anda la vizo!
Anda la vizo!
İmero nane kavizo!

Anda la vizo!
Anda la vizo!
İmero nane kavizo!

(*Önde Hahambaşı, arkada diğer Yahudi'ler, ortada tabut, Yahudi'ler perdeye gelirler; en arkada bir kocakarı, bir Yahudi çocuğu. Hepsi susarlar.*)

HAHAMBAŞI — (*Dua eder.*) A kerez[125] ma kerez, havyar salatasi!

YAHUDİ'LER — Hamme![126]

HAHAMBAŞI — A kerez ma kerez, turp salatasi!

YAHUDİ'LER — Hamme!

HAHAMBAŞI — A kerez ma kerez, zeytun salatasi!

YAHUDİ'LER — Hamme!

HAHAMBAŞI — A kerez ma kerez, tomatiz salatasi!

YAHUDİ'LER — Hamme!

HAHAMBAŞI — A kerez ma kerez, sovan salatasi!

YAHUDİ'LER — Hamme!

KARAGÖZ — (*Yukarıdan bakar.*) Ulan, bunlar gidiyorlar! Yahudi ölmedi. Ben şimdi atlarım, bunlar kaçar.

(*Karagöz atlar, cümlesi kaçarlar, yalnız tabut kalır.*)

---

125 *Kerez:* (İspanyolca: *quieres)* sen istersin, istiyorsun, (bk. *Yalova Sûfâsı*, n. 86)

126 *Hamme:* (Ermenice) bir seslenişe karşı, «buyurun», «efendim» anlamında verilen karşılık; (burada) «evet», «amin» v.b. gibi bir anlamda kullanılmış olsa gerek.

(Karagöz tabutu açar, Yahudi'yi tabuttan çıkarır, arkaüstü yatırır. Karagöz de arkaüstü yatar.)

KARAGÖZ — Dur bakalım! «Çingene ile Yahudi taban tabana zıt» derler.

(Yahudi usul usul başını kaldırır. Karagöz de kaldırır.)

KARAGÖZ — Vay köpoğlu!

(Birbirlerini gördüğü vakit ikisi de başını yere korlar).

KARAGÖZ — Nasıl edeceğiz bu Yahudi ile?

(Birkaç defa yaparlar. Karagöz kalkar, Yahudi'yi yüzükoyun yatırır, kendisi de yüzükoyun yatar. Yahudi usul usul kalkar, Karagöz'ün ensesine bir tokat atar, yine yatar. Birkaç defa yaparlar. Yahudi kaçar, Karagöz kalkar.)

(Hacivat gelir. Karagöz, Yahudi zannıyle Hacivat'ı yere vurur.)

HACİVAT — Aman Karagöz! ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Ulan, ben seni Yahudi zannettim!

BİTİŞ

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'deki sazlığa. *(Hacivat'a vurur.)*

HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! *(Vurur.)*

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! *(Gider.)*

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! *(Gider.)*

SÜNNET

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Sünnet yahut Mecruhun Meserreti* (s. 1 - 51), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler:

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 8, *Karagöz'ün Sünnet Olması yahut Hayal İçinde Hayal* (6 perde), Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340-1338 (1922).

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Sünnet Düğünü Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 52;
İlhan Başgöz arşivi.

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (*İçeriden sesi gelir*)
KUNDAKLI ÇOCUK (Karagöz'ün çocuğu)
UŞAK (İçeriden sesi gelir)
ABİDA BEY (İçeriden sesi gelir)
SÜNNETÇİ (Abid Efendi)
HAYALCİ
HOKKABAZ (Yasef'in-oğlu)
YARDAK
CÜRCÜNABAZLAR
KÖÇEKLER
KÜÇÜK HACİVAT
KÜÇÜK KARAGÖZ
PİŞEKÂR
NAKARACI
KAVUKLU

NESNELER

Karyola
Perde
Yenidünya

SÜNNET

GİRİŞ

HACİVAT — (*Şarkı*[1] *söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Şarkı Dügâh*[2])

[3]Dil mest olur huşyâr iken
Gaflet gelir bîdâr iken
Bu işve sende var iken
(*Nakarât*)
Ey serv-kadd ü gonce-fem
Sâyen gibi üftâdenem

Ebrûların olmuş keman
Tîg-i müje pek bî-aman
Te'sîri dillerde nihan
Ey serv-kadd ü gonce fem
Sâyen gibi üftâdenem

Sensiz cihânı neylerim
Tende bu cânı neylerim
Derd-i derûnum söylerim
Ey serv-kadd ü gonce fem
Sâyen gibi üftâdenem

1 *Şarkı:* «semâî» olması gerekir.
2,'3 bk. c. I, *Büyük Evlenme*, s. 299-300/n. 1, 2

Hâfız kulun biçâredir
Âlüftedir âvaredir
Hem sînesi sad-pâredir
Ey serv-kadd ü gonce-fem.
Sâyen gibi üftâdenem

Hay Hak!

(*«Perde gazeli» ni okur.*)

[4]*Rast*[5] göstermiş cihânın mislini bir ehl-i hâl
Sûretâ bir perde ammâ hikmet-âmîz-i makaal

Gerçi bir bâzîçedir olmuş *pesendide*[5] heman
Sîretin sûrette fehm eyler gören sâhib-kemâl

*Bûselik*tir[5] hâk-i pâ-yi devleti *uşşâk*a[5] hep
Mefhar-i *şehnâz*-i[5] âlem şehriyâr-i hoş-hısâl

Sûzinâk olsa çirâğı tâ *sabâ*h-i[5] haşre dek
Âsümân-i *evc*-i[5] istiğnâda olsun bî-zevâl

Hak kulûb-i şevketin dâim *ferahnâk*[5] eylesin
Bu duâ gûyendedir Râşid[6] kulu rûz ü leyâl

---

4 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- ◡ - - - ◡ - - - ◡ - - - ◡ -

5 *Râst, Pesendîde, Bûselik, Uşşâk, Şehnâz, Sûzinâk, Sabâ, Evc, Ferahnâk:* alaturka musikide makam adları.

Bir «ehl-i hâl» [=coşup kendinden geçen sofi] dünyanın benzerini doğru göstermiş: dış görünüşü bir perde ama, (orada) hikmetli söz söylenir. — Gerçi (o) bir eğlence (olduğu için) hemen beğenilmiştir, (fakat) gören olgun kişi (onun) dış görünüşünden iç görünüşünü seçer. — Dünya padişahlarının övünme sebebi (olan) [=övündükleri] iyi huylu padişahın kutlu ayak toprağı uşaklar için öpülecek yerdir. — (Padişahın) mumu mahşer sabahına dek yansın, tokgözlülüğün en yüksek göğünde sürekli olsun [=sönmesin, batmasın]. — Tanrı (onun) ulu kalbini her zaman sevindirsin, (onun) Raşit kulu gece gündüz bu duayı söylemektedir.

6 *Râşid:* bk. c. I, *Ağalık*, s. 98/n. 4

Yâr bana bir eğlence!

Meded ey!
[7]Hâlimi arz edeyim ölmez isem yâre sabâh
Bulsun Allah için olsun buna bir çâre sabâh
Meded ey!

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Seni gidi eskici yalağından su içmiş, yetmiş altı renge girmiş sahtiyân-i atîk[8] suratlı kereta! — Amanın batn-i kebîrim![9] Verevine yıkılmış Çingene çergesi gibi içine göçtü. Of! Artık bundan böyle müstağnî-mizâc olamıyacağım[10] âşikâr oldu. Keratanın efkâr-i fâsidesi[11] derûn-i fersûdemi[12] şeb-i yeldâ[13] esnâsında fürûzân etmedi[14] ya! Haydi «fürûzân etti» diyelim, bakalım kalb-i kanâdîlimin revgan-i zeytini tenvîre kâfî midir?[15] Bir kerrecik suâl teverrüd etsen[16] ne olur? Lâkin enf-i kebîrim[17] sırık domatesi gibi yamyassı oldu. Galiba mağmûm-ül-hâl ü muztarib-ül-bâl[18] olacağım. A kerata, bir akşam tatvîl-i kelâm-i kâzibeni[19] ihtisâr ediver![20] Hayır! Muktezâ-yi

---

7 Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün*
- ⏑ - - ⏑ - - ⏑ - - ⏑ -

8 *Sahtiyân-i atîk:* eskimiş sahtiyan. (*Sahtiyan:* sepilenerek boyanmış ve cilâlanmış deri.)

9 *Batn-i kebîr:* büyük karın.

10 *Müstağnî-mizâc olamıyacağım:* aldırmazlık edemiyeceğim.

11 *Efkâr-i fâside:* bozuk [ya da: bozucu] düşünceler.

12 *Derûn-i fersûde:* yıpranmış iç.

13 *Şeb-i yeldâ:* yılın en uzun gecesi (22 Aralık)

14 *Fürûzân etmek:* parlatmak. (*Fürûzân:* parlak).

15 *Kalb-i kanâdîlimin revgan-i zeytini tenvîre kâfî midir:* (tekerleme) kalbimin kandillerinin zeytinyağı aydınlatmağa yeter mi? (*Kalb-i kanâdîlim* [=kandillerimin kalbi] tamlamasının *kanâdîl-i kalbim* [=kalbimin kandilleri] olması gerekirdi.)

16 *Teverrüd etmek:* vârid olmak, gelmek. (Karagöz, yabancı sözcükleri yerli yersiz kullanarak lûgat paralıyor.) Burada *irâd etmek* [=1. getirmek; 2. söylemek] denmesi gerekirdi. (*Suâl irâd etmek:* soru sormak)

17 *Enf-i kebîr:* büyük [=kocaman] burun.

18 *Mağmûm-ül-hâl ü muztarib-ül-bâl:* hali tasalı ve gönlü acılı.

19 *Tatvîl-i kelâm-i kâzibe:* yalan sözü uzatma.

20 *İhtisâr etmek:* kısaltmak, özetlemek.

cibilliyet[21] bu herifin kıyâfet-i berbâdına[22] rezâletle teşâşür[23] etmekten başka çârem kalmadı!

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim! Akşam-i şerifler hayr olsun!

KARAGÖZ — Ne kadar karga varsa burnuna konsun! (*Vurur, Hacivat gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Ah benim nûr-i aynım[24] Karagöz!

KARAGÖZ — Eksik olma, osuruklu kaynım!

HACİVAT — Karagöz, üşekâlığı[25] bırak da seninle insan gibi konuşalım.

KARAGÖZ — İnsan gibi konuşacağımıza hayvân gibi dövüşelim.

HACİVAT — Karagöz, safâ geldin!

KARAGÖZ — Safâ bulduk, Hacivat!

HACİVAT — Bilâder,[26] nasılsın, keyfin iyi midir?

KARAGÖZ — Çok şükür, iyiyim!

HACİVAT — Canım efendim, çoktan beri nerelerdesiniz? Gözükmüyorsunuz.

KARAGÖZ — Nerede olacağız, çergedeyiz!

HACİVAT — Gölgede mi?

KARAGÖZ — Hayır, güneşte.

---

21 *Muktezâ-yi cibilliyet:* yaratılış gereği.

22 *Kıyâfet-i berbâd:* kötü kılık.

23 *Teşaşür:* herhalde *teşerşür* [=işeme] sözcüğünün bozulmuş biçimi.

24 *Nûr-i aynım:* gözümün nuru.

25 *Üşekâ:* Türkçe *eşek* sözcüğünün Arap dili kuralına göre yapılmış çoğulu: eşekler. (Örnek olarak alınan Arapça sözcükler: *refîk: rüfekaa; vezîr: vüzerâ; şâir: şuarâ* v.b.)

26 *Bilâder:* Farsça «birâder» sözcüğünün halk ağzından bozulmuş biçimi.

HACİVAT — Hâ, anladım, güleşte!
KARAGÖZ — Hacivat, yine kızmaya başladım!
HACİVAT — Kızartmaya mı başladın?
KARAGÖZ — Hayır, yahniyi haşladım! — Lâkırdı anlayacak mısın? Dayak geliyor hâ!
HACİVAT — Ayak mı geliyor, paça mı?
KARAGÖZ — Geliyor yine kavganın meyânesi!
HACİVAT — Karagöz'ün meyhanesi mi?
KARAGÖZ — Hayır, herhanesi! (*Vurur, Hacivat gider*)
HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, ne kadar hiddetlisin! Ne söylesem kızıyorsun.
KARAGÖZ — Şiddetliyim, zâhir! Kasım[27] fırtınası gibi.
HACİVAT — Hadîd-ül-mizâc[28] bir zatsın.
KARAGÖZ — Hatmi çiçeğinden ilâç mı yapayım? Kim yapacak?
HACİVAT — Ben sana hatmi çiçeğinden ilâç mı yap dedim?
KARAGÖZ — Ben de sana kaymaklı güllâç mı dedim?
HACİVAT — Titiz tabiatlısın.
KARAGÖZ — Titiz tabiatlı kim?
HACİVAT — Sen! Kim olacak? Germ-mizâcsın.
KARAGÖZ — Kerem kapıyı mı açsın?
HACİVAT — Her dâim insanla kavga edersin.
KARAGÖZ — Cibilliyetim iktizâsı,[30] Hacivat! Ne yapayım, elimde değil!
HACİVAT — Bir insan daima halîm selîm[31] olmalı.
KARAGÖZ — Benim adım ne Halim, ne Selim.
HACİVAT — İyi tabiatlı olmalısın.
KARAGÖZ — Ahmet Beyle Hisar'da[32] oturmalı, öyle mi?
HACİVAT — Karagöz, sen lâkırdı anlamaz mısın?

---

27 *Kasım:* 1. Kasım ayı; 2. (burada) kışın başlangıcı sayılan 8 Kasımdan Hıdrellez'in ilk günü olan 6 Mayısa kadar süren altı aylık zaman. (Eskiden, yıl, *Kasım* ve *Hıdrellez* diye altışar aylık iki parçaya bölünürdü.)

28 *Hadîd-ül-mizâc:* çabuk kızar, titiz tabiatlı.

29 *Germ-mizâc:* kızgın mizaçlı.

30 *Cibilliyetim iktizâsı:* yaratılışım gereği, yaratılışım böyle.

31 *Halîm selîm:* yumuşak huylu ve doğru.

32 *Hisar:* Boğaziçi'nin Anadolu ve Rumeli kıyılarındaki iki hisardan her biri ve bu hisarların bulunduğu semtler: *Anadoluhisarı, Rumelihisarı.*

KARAGÖZ — Anlat da anlayım!
HACİVAT — Kötü huyları terk eyle.[33] Adam ol adam!
KARAGÖZ — Ulan, adam değil miyim ben?
HACİVAT — Karagöz, artık gözümden düştün, nafile!
KARAGÖZ — Vay! Senin gözün paçacı damı mı,[34] Hacivat?
HACİVAT — Dinlemem, dinlemem! Ağzınla kuş tutsan boş!
KARAGÖZ — Beni sana avcı köpeği diye kim anlattı?
HACİVAT — Bak, gayrı o lâflara gelirsem!
KARAGÖZ — İyi ya, bana neden darılıyorsun? Benim kabahatim nedir? Söylesen e! Gözünden neden düşüyorum?
HACİVAT — Karagöz, sana yakışmayan birtakım işler yapıyorsun.
KARAGÖZ — Ne yapıyormuşum?
HACİVAT — Daha ne yapacaksın? Her gün kumar oynuyormuşsun.
KARAGÖZ — Kamarada uyuduğum yok. Güverte üstünde titriyorum.
HACİVAT — Sen şimdi kumar oynamıyor musun?
KARAGÖZ — Ben oyuna dair bir şey bilmem ki oynayım.
HACİVAT — Tavla bilmez misin?
KARAGÖZ — Sen havla, köpoğlu!
HACİVAT — Ben sana havla demiyorum. Benim söylediğim oyunun ismi tavla.
KARAGÖZ — Tavlayı[35] kim bilmez? Seni oraya bağlarlar, orada otursun.
HACİVAT — Domino[36] bilir misin?
KARAGÖZ — Karnavalda giyerler, bilmez miyim?
HACİVAT — Dama?
KARAGÖZ — Kamayı biliyorum. Senin bağrına saplansın.
HACİVAT — Kama değil, dama, dama!

---

33 *Terk eyle:* bırak.

34 *Paçası damından düşmek:* eskiden, paçacıların avlusundaki kemikleri yemek için damdan aşağı atlayan köpeklere benzetilerek kurulmuş bir deyim. (bk. c. III, *Tahir ile Zühre*, n. 13)

35 *Tavla:* 1. özel bir tahta kutu içinde 30 pul, 2 zarla oynanan oyun; 2. at ahırı.

36 *Domino:* 1. üzerleri başka başka sayıda noktalarla işaretli, dikdörtgen biçimindeki 28 parça taşla oynanan oyun; 2. karnavallarda, kimizaman da balolarda giyilen kukuleteli bir giysi.

KARAGÖZ — Bazı yerlerde yakarlar şama.[37]
HACİVAT — Peçiç[38] bilir misin, Karagöz?
KARAGÖZ — Çekici de bilirim, keseri de.
HACİVAT — Satranç bilir misin?
KARAGÖZ — Benim karnım aç, şimdi hiç bir şey bilmiyorum.
HACİVAT — Yüzük, yüzük?[39]
KARAGÖZ — Yüzüğü kim bilmez? Çocuğa sorsan o da bilir.
HACİVAT — Demek, hepsini bilirsin, öyle mi?
KARAGÖZ — Hiç birisine aklım ermez.
HACİVAT — Aferin Karagöz sana! Ben senin günahını aldım.
KARAGÖZ — Benim günahımı alacağına kendi oğluna baksan a!
HACİVAT — Benim oğlan ne yaptı? Bir kabahat mı işledi?
KARAGÖZ — Senin oğlan her gün kahvede ve sâir yerde kumar ve sâir şeyler yapıyor. Onu kör gözün görmüyor mu?
HACİVAT — Karagöz, ne söylüyorsun? Yüreğime indireceksin!
KARAGÖZ — İnsin kerata da geberesin!
HACİVAT — Karagöz, sonra senden dâva ederim! Sen benim çocuğa iftira ediyorsun.
KARAGÖZ — (*Tokadı atar.*) S..tir kerata! Benden dâva edecekmiş! (*Hacivat gider.*)

Sen gidersin de ben burada bağlı mıyım? Ben de gideyim evceğizime. Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir!

37 *Şama:* «şem'a» sözcüğünün halk ağzından bozulmuş biçimi, mum.
38 *Peçiç:* zar yerine 7 tane deniz hayvanı kabuğu atılarak bunların açık yanlarının üste ya da alta gelişlerine göre taş ileriye sürülerek oynanan bir oyun.
39 *Yüzük:* 1. parmağa takılan halka; 2. yüzük oyunu: fincanlar altında yüzük saklayarak oynanan bir oyun.

(*Gider, kapıyı çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Kim o?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Aç, ben geldim!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aç geldinse evde de bir şey yok, ne yapacağız?

KARAGÖZ — Öyle değil, be karı! Kapıyı aç kapıyı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çocuk salıncakta, ben şimdi kalkamam, ninni söylüyorum.

KARAGÖZ — Karı, kapıyı aç! Sonra çocuğun babasının kemiğinden başlatırsın.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*) «Kapıyı açtım çıngır mıngır çıngır lop.»

KARAGÖZ — Bizim karı budala be! Çıngıraklı mıngıraklı kapı açma da görmedim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, iyi ki geldin! Şu çocuğu al da sokağa götür, biraz gezdir.

KARAGÖZ — Çocuk terli mi, gezdireyim?[40]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Canım, çocuğu biraz avut!

KARAGÖZ — Çocuğa aport[41] mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Amma uzattın ha! Sokakta biraz gezdir.

KARAGÖZ — Ver bakalım, başımın belâsı!

(*Çocuk kucağında, sokağa çıkar.*) — Ne tuhaf be! Kaplumbağa gibi.

KUNDAKLI ÇOCUK — (*Ağlar.*) Uve uve uve!

KARAGÖZ — Şimdi bunu nasıl susturmalı?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif, ninni söyle!

KARAGÖZ — Ben ninni bilmem.

40 Yorucu bir işte terleyen at v.b. gibi hayvanlar, üstleri örtülerek, terleri soğuyuncaya kadar gezdirilir.

41 *Aport:* (fr. *apporte*) av köpeğine verilen «Getir!» buyruğu.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben öğretirim. (*Makam ile.*) «Ninni ninni ninnice!»

KARAGÖZ — (*Makam ile.*) «Ninni nini ninnice!»

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Bol sovanlı bölürce»,[72]

KARAGÖZ — «Bol sovanlı bölürce»,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Oğlum yesin doyunca».

KARAGÖZ — Ben bulsam ben yerim. — «Oğlum yesin doyunca».

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Bir kova torba yoğurdu»,

KARAGÖZ — «Bir kova torba yoğurdu»,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Bu oğlanı kimler doğurdu?»

KARAGÖZ — Kim doğuracak, sen doğurmadın mı? —«Bu oğlanı kimler doğurdu?»

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Ne olaydı sekiz olaydı»,

KARAGÖZ — «Ne olaydı sekiz olaydı»,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Bir evde dokuz olaydı»,

KARAGÖZ — Ulan, mandıra mı açacağız? — «Bir evde dokuz olaydı»,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — «Anası da poh poh edeydi,
Babası da vak vak güleydi!»

KARAGÖZ — «Anası da poh poh edeydi,
Babası da vak vak güleydi!»

KUNDAKLI ÇOCUK — (*Ağlar.*) Uve uve uve!

KARAGÖZ — Ben bunu eve götürüyorum, bu durmuyor. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Al bakalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, buraya gel! Biz bu düğün işini nasıl yapacağız?

KARAGÖZ — Nasıl düğün?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nasıl düğün olacak? Çocuklar geldi yetişti. Bunları ne zaman sünnet edeceğiz?

---

42 *Bölürce:* «börülce» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Ne zaman büyük bir yerde cemiyet[43] olursa, o zaman biz de orada bizim çocukları da kestiririz.[44]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben böyle ektilikten[45] hoşlanmam. Ben mürüvvet göreceğim.

KARAGÖZ — Mürüvvet'i göreceksin. Komşunun kızı değil mi, git de gör!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, budala olma! Yakın vakitte cemiyet yapmalı.

KARAGÖZ — Param yoksa ne yapmalı?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben yok mok bilmem, mutlaka yapmalı!

KARAGÖZ — Canım karı, kuzum karı, beni zorlama! Hele sabret bakalım, elbet bir çaresi bulunur!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bir yakın vakitte bunların hitânı icrâ olmalı.[46]

KARAGÖZ — Ben bir kere Hacivat'a gideyim de bunu Hacivat'a açarım. O bir çaresine bakar.

(*Perdeye gelir, Hacivat'ı çağırır.*) — Hacivat, Hacivat!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne var, Karagöz, ne haber?

KARAGÖZ — Kuzum, şu bizim çocukları bir yerde sünnet ettirsen e! Bende bir para yok. Bizim karı benim iki ayağımı bir pabuca koydu.

HACİVAT — İyi ki söyledin, Karagöz! Bizim komşu Abida Beyin çocukları önümüzdeki hafta sünnet olacaklar. Söyleyeyim de seninkileri de birlikte sünnet etsinler, olmaz mı?

KARAGÖZ — Eksik olma, Hacı Cavcav! Sen Abida Beye söyle, ben de bizim karıya söyleyeyim, olmaz mı?

(*İkisi de giderler.*)

---

43 *Cemiyet:* (burada) düğün, sünnet düğünü.

44 Eskiden, zengin bir kişi kendi çocuklarını sünnet ettirirken, sünnet düğünü yapamayan yoksul akrabalarının ve mahalledeki yoksul komşularının çocuklarını da sünnet ettirirdi.

45 *Ektilik:* asalaklık. (*Ekti:* asalak).

46 *Hitânı icrâ olunmalı:* sünneti yapılmalı. (*Hitân:* sünnet).

(*Hacivat, Abida Beyin kapısını çalar, içeriden seslenirler.*)

UŞAK — (*İçeriden.*) Kim o?

HACİVAT — (*İçeriden.*) Açın kapıyı!

(*Kapıyı açarlar.*)

UŞAK — Buyurun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Efendi evde yok mu?

ABİDA BEY — (*İçeriden.*) Oo! buyurun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Efendim, afiyettesiniz inşallah!

ABİDA BEY — Teşekkür ederim, Hacivat Çelebi. Siz de iyisiniz

HACİVAT — Efendime duada kusurum yok. Bendeniz zât-i âlînize bir ricaya geldim.

ABİDA BEY — Buyurun söyleyiniz! Ne gibi?

HACİVAT — Şu bizim Karagöz'ün çocukları için. Sizin mahdum beylerle birlikte sünnet ettirseniz iyi olur.

ABİDA BEY — Başüstüne, Hacivat Çelebi! Önümüzdeki perşembe günü cemiyet olacak.

HACİVAT — Bendeniz gideyim de kendisine malûmat vereyim! — Efendim, müsaadenizle, Allahaısmarladık!

ABİDA BEY — Safâ geldiniz!

HACİVAT — (*Gider, Karagöz'ün kapısını çalar. İçeriden.*) Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Buyurun! Ne istersin?

HACİVAT — Önümüzdeki perşembe günü Abida Beyin çocuklarıyle birlikte sizinkiler de sünnet olacak.

KARAGÖZ — Çok iyi olur.

(*Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?

KARAGÖZ — Hacivat söylemiş efendiye, bizim çocukları da birlikte sünnet edecekler.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Pekâlâ olur. Biz de tedarik görelim.

(Şarkı ile Sünnetçi Abid Efendi gelir.)

(Şarkı Sabâ[47]*)*

[48]Nev-bahâr erdi yine kesb-i mesâr eyyâmıdır
Zevk edip gel gül açıl ey gül'-izâr eyyâmıdır
Bülbül-i şeydâlara feryâd ü zâr eyyâmıdır
(Nakarât)
Azm-i gülşen eyle cânânım bahâr eyyâmıdır

Gonce reng alsın görüp ruhsâr-i alinden senin
Nükhet alsın sünbül ü ful[49] zülf ü hâlinden senin
İbret alsın serv kadd-i i'tidâlinden senin
Azm-i gülşen eyle cânânım bahâr eyyâmıdır

HACİVAT — *(Sünnetçi'yi karşılar.)* Vay efendim! Safâ geldin, iki gözüm!
SÜNNETÇİ — Safâ bulduk, Hacivat Çelebi!
HACİVAT — Cemiyet için geldiniz, değil mi efendim?
SÜNNETÇİ — Evet efendim!
HACİVAT — Cemiyetin bu hafta olacağını biliyorsunuz, değil mi?
SÜNNETÇİ — Evet efendim. Perşembe günü, değil mi?

---

47 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 129; *Mecmua-i Arifî*, s. 165; *Fâik-ül-Âsâr*, s. 101; *Nevâ-yi Uşşâk*, s. 30; *Şark mecmuası*, s. 308; *Hânende*, s. 234; *Gülzâr-i Musiki*, 2. bas., s. 135; *Nevzâd-i Musiki*, s. 102
Beste: Rifat Bey (1820-1896).

48 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.- - -.- - -.- - -.-

İlkbahar geldi, yine sevinme günleridir; ey gül yanaklı! gel, zevk edip gül açıl, zamanıdır; çılgın bülbüller (için) feryat ve inleme günleridir; sevgilim! gül bahçesine git, bahar günleridir. — Konca, senin al yanağından renk alsın; sünbül ve ful senin saçından ve beninden koku alsın; servi senin usul boyundan ibret alsın; sevgilim! gül bahçesine git, bahar günleridir.

49 *Ful:* nohudu andıran küçük ve kara tane.

Bu şarkının buraya alınmamış olan 3. bendi şöyledir:

Serv-i nâzım eyle bâğı sû-be-sû geşt ü güzâr
Girye-i çeşmim gibi çağlar hemîşe cûybâr
Hâl-i aşk ile demâdem âh ü zâr eyler hezâr
Azm-i gülşen eyle cânânım bahâr eyyâmıdır
(*Şarkı mecmuası*, s. 165; *Hânende*, s. 234; *Gülzâr-i musiki*, 2. bas., s. 135)

HACİVAT — Evet.

SÜNNETÇİ — Perşembe günü saat kaçta olacak acaba? Çünkü benim başka cemiyetlerim de var.

HACİVAT — Saat kaçta olacağını bilemem. Birlikte gider Abida Beyi görürüz de anlarız.

SÜNNETÇİ — Olur, Hacivat Çelebi. Buyurun gidelim!

HACİVAT — Buyurun efendim!

(İkisi de birlikte giderler.)

(İçeriden Abida Beyin hânesinin kapısını çalarlar. Kapıyı açarlar.)

HACİVAT — Baksanız a efendim, efendi evde mi?

UŞAK — *(İçeriden.)* Buyurun Hacivat Çelebi, evdedirler!

ABİDA BEY — *(İçeriden.)* Buyurun Abid Efendi!

SÜNNETÇİ — Efendim, oturmaya vaktim yok, işlerim çok. Cemiyet perşembe günü saat kaçta olacak?

ABİDA BEY — Akşam üstü saat dokuzda.[50]

SÜNNETÇİ — Bendeniz de saat sekiz buçukta behemehal[51] gelirim.

ABİDA BEY — Pek geç kalmayın.

SÜNNETÇİ — Hayır efendim, saat sekiz buçukta gelirim. Allahaısmarladık! *(Gider.)*

ABİDA BEY — [52]Safâ geldiniz! — Kuzum Hacivat Çelebi, şu hayalci ile hokkabazlara da haber gönderin!

HACİVAT — Başüstüne efendim! Ben şimdi bir tezkere yazarım. Allahaısmarladık! *(Gider.)*

ABİDA BEY — Safâ geldiniz!

---

50 *Saat dokuzda:* güneşin batmasından üç saat önce. (Eskiden kullanılan «alaturka saat» hesabına göre, güneş battığı zaman saat 12 sayılırdı. Buna «ezanî saat» de denir.)

51 *Behemehal:* mutlaka.

52 Ritter'in okuyuşu:

Safâ geldiniz, kuzum Hacivat Çelebi! Şu hayalci ile hokkabazlara da haber gönderin! (*Karagös*, c. III, s. 22)

(Şarkı ile Hayalci gelir.)

(Şarkı Sabâ[53]*)*

[54]Bir esmere gönül verdim
Firâkıyle arttı derdim
Benim olur diye sevdim
(Nakarât)
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh-i levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

Şu cihanda güzel çoktur
Senden gayri yârim yoktur
Al yanağın bana öptür
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh-i levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

Bir kere yüzüme baktı
Beni ateşlere yaktı
Aklımı aldı da gitti
Yanağı gül dili bülbül
Âşığı çok şûh-i levendim
Ağlatma gel zülfü kemendim

HACİVAT — Vay, Hayalî efendi, safâ geldiniz!

HAYALİ — Safâda dâim olun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Bendeniz bir tezkere gönderdim, tezkereyi aldınız mı?

HAYALİ — Aldım efendim. Cemiyet için, değil mi?

HACİVAT — Evet. Önümüzdeki perşembe günü, yani cuma gecesi cemiyet.

HAYALİ — Pekâlâ efendim!

HACİVAT — Bir gece için kaç kuruş istiyorsunuz?

HAYALİ — Canım efendim, siz yabancı mısınız? Her kaç kuruş verirseniz ben de razıyım.

HACİVAT — Beş yüz kuruş verelim.

HAYALİ — Pekâlâ efendim! Şimdilik birkaç kuruş himmet eder misiniz?

53, 54 bk. c. III, *Salıncak*, n. 91, 92

HACİVAT — Alın efendim, size yüz kuruş pey akçası. (*Verir.*) Sabahleyin erken, saat on ikide hayal zembiliyle[55] adamlarımızı gönderirsiniz.

HAYALİ — Olur efendim.

HACİVAT — Cemiyet evi bu mahallede.

HAYALİ — Biliyorum, pusulaya hacet yok. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

HACİVAT — Safâ geldiniz!

(*Şarkı ile hokkabazlar gelirler.*)

Ande vamoz el de aki
Yo kero por aki
Kaminamoz el Balata
Cümbüş kon salata
Ande ande el Balata

HOKKABAZ — Haçanki yele yele yeldik buralara, duyun evi nerelerde?

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Yasef'in-oğlu,[56] safâ geldin!

HOKKABAZ — Safâ bulduk, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Nasıl, iyi misin?

HOKKABAZ — Çok şukur. Sen nasilsin?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Dukamı[57] ye de ta..klarım burnuna asılsın!

---

55 *Hayal zembili:* tasvirlerin taşındığı zembil. Hayalcinin yardakları hayal oynatılacak yere gündüzden gider, oyun için gerekli perdeyi, şem'ayı v.b. hazırlar; o oyunda kullanılacak tasvirleri de bir zembil içinde götürüp değneklerini takar, perdeye çıkış sırasına göre dizer, oynatılmağa hazır hale getirirdi.

56 *Yasef'in-oğlu:* İstanbul'da, Ortaköy'de, XIX. yy. sonlarıyle XX. yy. başlarında yaşamış ünlü bir Yahudi hokkabaz. Bazı anılarda da adı geçmektedir:

Ortaköylü Yasef'in-oğlu ise ufacık tefecik, centilmen tavırlı, daima hanımlar tarafına müteveccih, zen-dost ve tiryaki-meşreb bir şeydi. Yardaklardan Portakal-oğlu göbeklice, Boyacı-oğlu ise en gönülsüzü ve üvey evlât gibi olanı idi. (Sermet Muhtar, «*Eski Sünnet Düğünleri, Hokkabaz, Ortaoyunu, Karagöz ve Çengiler*», *30 sene Evvel İstanbul*, «Akşam» gazetesi, 21. 5. 1931)

Hokkabaz Ortaköylü Yasef'in-oğlu'nu hatırlar mısınız bilmem? Kukla gibi, pavurya yürüyüşlü, gayet azametli ve güvendelerden. (Sermet Muhtar Alus, *Gördüklerim Duyduklarım*, «*Bir Afacan Sünnet Çocuğu*», «Akşam» gazetesi, 12.4.1941). (bk. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 9, 12)

57 *Duka:* erkeklik organı.

HACİVAT — Size bir tezkere gönderdim, cemiyet için, geldi mi?
HOKKABAZ — Yeldi, Hacivat Çelebi.
HACİVAT — Bu önümüzdeki perşembe günü cemiyet.
HOKKABAZ — Başustune ustune!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Güverteye kimseyi oturtmuyor musun? Hepsi baş-üstüne[58] diyor.
HACİVAT — Peyinizi vereyim. Perşembe günü erkenden takımlarınızı alın, saat on ikide gelin. (*Para verir.*)
HOKKABAZ — Pusla istemez, biz evi biliyoruz. (*Gider.*)
HACİVAT — Safâ geldin! —Ben de gideyim düğün sahibine haber vereyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Baksanız a efendim!
ABİDA BEY — (*İçeriden.*) Buyurun, Hacivat Çelebi!
HACİVAT — Ahenk takımı hepsi mevcut.
ABİDA BEY — Siz de gidin, Karagöz'e haber verin. Yarın sabah çocuklarını alsın, familyasıyle[59] beraber gelsin.
HACİVAT — Başüstüne efendim!

(*Gider, Karagöz'ün kapısını çalar. İçeriden.*) — Bana baksan a, Karagöz!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne haber, Hacı Cavcav?
HACİVAT — Yarın sabah çocukları al, familyanla birlikte cemiyet evine git!
KARAGÖZ — Başüstüne, Hacivat!

(*Şarkı ile karyola konur.*)

(*Şarkı Hicâz*[60])

Esîrin oldum ey zülfü kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim

58 *Baş-üstü:* geminin baş tarafı. (*Baş-altı:* gemilerdeki tayfa ve erlerin baş taraftaki koğuşları).
59 *Familya:* karı, eş.
60, 61 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352-353/n. 60, 61

(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-aman

Ruhün gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli şimdi hep sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-aman

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansın
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansın
Ve lâkin âfet-i devr-i cihansın
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-aman

HACİVAT — (*İçeriden.*) Curcunabazlar,[62] hokkabazlar, hazır mısınız? Çocuklar sünnet olacak!
HEPSİ — (*Bir ağızdan.*) Hazırız efendim! (*Makam ile.*)

Ten tere lâ, ten tere lâ,
Tere lele lâ, tere lele lâ, tere lele lâ

Dağda bir keçi
Sivridir kıçı
Haspanın piçi
A canım bunda bir iş var

Tere lele lelâ, tere lele lelâ
Tere lele lelâ, tere lele lelâ
Ala bida, ala ala hey

HACİVAT — (*İçeriden.*) Amanın efendim! Karagöz'ün çocukları kaçtı!
ABİDA BEY — (*İçeriden.*) Mademki çocukları kaçtı, babasını tutun!

62 *Curcunabaz:* curcuna oyuncusu. (*Curcuna:* sivri külâhlı, gülünç giysili, kimizaman yüzleri maskeli soytarıların dansları. Curcuna, çoğuzaman ortaoyununun başlangıcında oynandığı gibi, bu oyundan bağımsız olarak da oynanırdı).

HEPSİ — (*Birden.*) Tutun Karagöz'ü, tutun! (*Tutarlar, Karagöz'ü sünnet ederler.*)

(*Sünnet çocuğu kıyafetindeki Karagöz'ü karyolaya yatırırlar.*)

(*Hokkabaz oynar, Yardak tef çalar.*)

HOKKABAZ — Aman benim pehlivanım!

YARDAK — Buyur, benim ustaciğim!

HOKKABAZ — Ulancâzim, yancâzime yelir yelmez bir patirdi bir kuturdu!

YARDAK — Kim aldi, kim yoturdu?

HOKKABAZ — Bir vâveylâdir koptu!

YARDAK — Hangi bahçeden koptu?

HOKKABAZ — Ne?

YARDAK — O mavi leylâk.

HOKKABAZ — Ulan, oyle değil!

YARDAK — Ya nasil?

HOKKABAZ — Bir vaveylâdir koptu!

YARDAK — İster mavi leylâk olsun ister kirmizi zambak!

HOKKABAZ — Ulan, bir yurultu, bir hengâmedir[63] koptu!

YARDAK — Yengen yorgani mi yakti?

HOKKABAZ — Oyle değil! Hep senin lâkirdilarin sedremeki.[64]

YARDAK — Yetir bir baş[65] içeyim!

HOKKABAZ — Neden?

YARDAK — O sert tombekiden.

HOKKABAZ — Oyle değil kulhani! Sende hiç edeb erkân[66] yok.

YARDAK — Yeçen yun doğurdu.

HOKKABAZ — Kim doğurdu?

YARDAK — O yebe dukkân.

HOKKABAZ — Ulan, hiç dukkân doğurur mu? Edeb erkân.

YARDAK — Yeçen gun sattim.

HOKKABAZ — Neyi sattin?

---

63 *Hengâme:* patırtı, gürültü.

64 *Sedremeki:* belki de *Sidre-i mekki* [=Mekke sidresi] sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. (*Sidre:* Arabistan kirazı).

65 *Baş:* nargile marpucunun ağza alınan ucu, başı, olsa gerek.

66 *Edeb erkân:* yol yordam.

YARDAK —Berber dukkâni.
HOKKABAZ — Senin sozunde hiç vezn u natika[67] yok.
YARDAK — Bizim evde var.
HOKKABAZ — Ne var?
YARDAK — Vezne[68] ile taktuka.[69]
HOKKABAZ — Ulan kulhani! Sozunu bilmezsin, sazini bilmezsin, kendini bilmezsin!
YARDAK — Sozumu da bilirim, sazimi da bilirim, sizin evdekileri[70] de bilirim.
HOKKABAZ — Ulan, ne soyliyorsun?
YARDAK — Sizin evde kileri, mutfağı bilirim.
KARAGÖZ — Ulan köpoğulları, iyi oynayın!
YARDAK — Oynariz, Karauyuz, oynariz!
HOKKABAZ — Bak, Yahudi, sana bir şey söyliyeyim! Sende hiç terbiye yok.
YARDAK — Terbiye nedir?
HOKKABAZ — Seni terbiye için birkaç tane yumurta lâzim.
YARDAK — Ulan, işkembe çorbasi mi yapacaksin?
HOKKABAZ — Yidersin bakkala.
YARDAK — Yidersin bakkala.
HOKKABAZ — Alirsin bir tabak.
YARDAK — Bizim ustanin yediği boka bak!
HOKKABAZ — Yidersin bakkala.
YARDAK — Her yun yersin baklava.
HOKKABAZ — Baklava deyil. Yidersin bakkala, alirsin bir tabak.
YARDAK — Yidersin bakkala, alirsin bir tabak.
HOKKABAZ — İçine birkaç tane sardalya.
YARDAK — İçine birkaç tane sardalya.

---

67 *Vezn u natika* [=*vezn ü nâtıka*]: ölçü ve söyleme yetisi, (Burada belki de *vezn ü mantık* [=ölçü ve mantık] demek istiyor).

68 *Vezne:* terazi.

69 *Taktuka, takatuka:* eskiden tütün çubuklarının külünü silkmek için kullanılan küllük. Odanın ortasına konur, duvar diplerindeki minder ya da sedirlere oturanlar, uzun çubuklarının külünü ona boşaltırlardı. Çubuğun ucundaki lûlenin vurulmasından çıkan ses dolayısıyle bu ad verilmiştir. Tahtadan, ya da madenden yapılırdı. Zengin konaklarında kullanılan tahta taktukaların içi ve dışı gümüşle kaplanırdı.

70 iki anlamlı: 1. *sizin evdekileri;* 2. *sizin evde kileri.*

HOKKABAZ — Biraz kireç.[71]
YARDAK — Biraz horasan.
HOKKABAZ — Ulan, horasan ne olacak?
YARDAK — Ne bileyim? Biraz kireç demedin mi? Kirecin yani sira horasan istemez mi?
HOKKABAZ — Tabağin içine birkaç tane sardalya.
YARDAK — Birkaç tane sardalya.
HOKKABAZ — Bir parça zeytinyağı.
YARDAK — Bir parça zeytinyağı.
HOKKABAZ — Biraz sirke.
YARDAK — Biraz sirke. Ne oldu oyle o?
HOKKABAZ — Bir yuzel salata.
YARDAK — Tipki senin yibi.
HOKKABAZ — Ne?
YARDAK — Koskoca kerata.
HOKKABAZ — Yahudi, sen beni kizdiriyorsun! Ben adama kizarsam dort yozukurum.
YARDAK — Ben de adama kizarsam sekiz yozukurum.[72]
KARAGÖZ — Yahudiler, kavga etmeyin!
HOKKABAZ — Bezirgân, ben adamin ağzindan girer burnundan çikarim.
YARDAK — Onun kolayi var.
HOKKABAZ — Nasil?
YARDAK — Ağzimi burnumu tikarim.
HOKKABAZ — Evet.
YARDAK — Falya[73] deliğine bir mantar tikarim.
HOKKABAZ — Evet.
YARDAK — Sen içerde bok yibi patlarsin.
HOKKABAZ — Oşt![74]
YARDAK — Pist![75]
HOKKABAZ, YARDAK — (*İkisi beraber söylerler.*) Seni yidi utanmaz, arlanmaz, alçak, yuzsuz, sumuklu, mundar,

---

71 *Kireç:?*

72 *Sekiz yozukurum:* sekiz gözükürüm; (tehdit sözü) sana öyle bir dayak atarım ki, bir tek kişi olduğum halde beni sekiz kişi gibi görürsün.

73 *Falya:* eskiden, topları ateşlemek için barıtın konduğu delik.

74 *Oşt [hoşt]:* köpekleri kovmak için çıkarılan ses.

75 *Pist:* kedileri kovmak için çıkarılan ses.

edepsiz, kudurmuş, uyuz kerata, pezevenk deyyusu! Tu! Tu! (*Birbirinin yüzüne tükürür.*)

HOKKABAZ — [76]Yider oldum şerrinizden[77]
Yeleceğim Mevlâ bilir

YARDAK — Beli beli![78]

HOKKABAZ — Bir acayib derde duştum
Nolacağim Mevlâ bilir

YARDAK — Beli beli!

HOKKABAZ — Bulbul ağlar yaşin yaşin
Elimden uçurdum huma kuşun[79]

YARDAK — Beli beli!

HOKKABAZ — Senceleyin tutu[80] kuşu
Nolacağim Mevlâ bilir.

Bu fasil elimden kurtuldun, yelecek fasilda elime yeçersen, bak ben de sana ne yuzel marifetler yaparim!

KARAGÖZ — S..tir soğuk keratalar! Ortalığı dondurdunuz.

YARDAK — Karauyuz Ağa, tepe tepe kullan!

(*Hokkabaz'la Yardak giderler.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Nedir bu benim başıma gelen?

HACİVAT — Çocukların yerine sen sünnet oldun. Ne arzu edersin ahenge dair?

KARAGÖZ — Köçek isterim.

HACİVAT — Başüstüne! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Bana baksanız a! Köçekler oynasın!

---

76 Ölçek: 8 (4+ 4 ve duraksız 8)

77 *Şerr:* kötülük.

78 *Beli* [belî]; evet.

79 *Huma kuşun:* hümâ kuşunu, (*Hümâ:* cennetkuşu).

80 *Tutu:* «tûtî», papağan.

(Şarkı ile köçekler meydana gelirler.)

(Şarkı Köçek[81]*)*

[82]İlkbahar olunca aman şen olur dağlar
Açılır lâlesi Güzelhisar'ın[83]
Etrafında bağlar pek rûşen olur
(Nakarât)
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

Kimin[85] elinde kalem yazı yazarlar
Kimin[85] elinde sünger yazı bozarlar
El ele vermişler yosma gezerler
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

Kiminin sevdiği yanıbaşında
Kiminin sevdiği binektaşında
Kol kola vermişler sular başında
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

(Şarkı Köçek[86]*)*

[87]Selânik kahbe Selânik
Çok sular içtik bulanık
Urumelleri dolanık

---

81 *Şarkı mecmuası*, s. 640; *Gülzâr-i Musiki*, 2. bas., s. 337; *Nevzâd-i Musiki*, s. 303

82 Ölçek: 11 (6 + 5)

1. dizede, musiki zorunluğuyla eklenen *aman* sözcüğü fazla; 5. ve 6. dizelerde ölçek bozuk (birer heçe fazla).

83 *Güzelhisar:* Aydın şehri.

84 *Rûşen:* aydın, parlak.

85 *Kimin:* kiminin.

86 *Mecmua-i Arifi*, s. 551

87 Ölçek: 8

Ritter'de «nakarât» dizelerinin yazılışı şöyledir:

İstanbul'a gidelim, köçeğim, gel gel!
Bize bu yer haram oldu; kaçalım, gel gel, köçeğim gel gel!
(*Karagös*, c. III, s. 29)

(Nakarât)

İstanbul'a gidelim / köçeğim gel gel
Bize bu yer haram oldu
Kaçalım gel gel / köçeğim gel gel

Bursa'da eğlendik biraz
Yetişti turfanda kiraz
Selânik'le Sofya Serez.
İstanbul'a gidelim / köçeğim gel gel
Bize bu yer haram oldu
Kaçalım gel gel / köçeğim gel gel

Akkerman'da giydik tacı[88]
Erenler bize duacı / al leyli ley
Gözünü sevdiğim hacı
İstanbul'a gidelim / köçeğim gel gel
Bize bu yer haram oldu
Kaçalım gel gel / köçeğim gel gel

İstanbul'un ardı deniz
Sarardı soldu gül beniz
Bunda[89] yoktur eğlenmeniz[90]
İstanbul'a gidelim / köçeğim gel gel
Bize bu yer haram oldu
Kaçalım gel gel / köçeğim gel gel

Nakarât'ın ilk dizesinin ölçeğe uyması için şöyle olması gerekir:
İstanbul'a gidelim gel
Nitekim, bu şarkının (türkünün) bir çeşitlemesinde, bu dize şöyledir:
Akkerman'a gidelim gel
(Dr. Suphi Ezgi, *Nazari ve Ameli Türk Musikisi*, c. III, 1946, s. 305)

88 *Tâc:* Bektaşilik v.b. gibi bazı tarikatlarda şeyh ve dervişlerin giydiği başlık.

89 *Bunda:* burada.

90 *Eğlenmek:* bir yerde durup vakit geçirmek.

(Şarkı Köçek[91]*)*

[92]Benim sevdiciğim bahçenin gülü
Güzeli sevenler olmaz mı deli
Yaşmaktan uğramış yanağın alı
(Nakarât)
Ben bir elâ gözlü yârdan ayrıldım

Evlerinin önü ak gül ağacı
Dökülür yaprağı kalır ağacı
Nedir bu sevdanın bilmem ilâcı
Ben bir elâ gözlü yârdan ayrıldım

Evlerinin önü bayırdır bayır
Atların yediği çayırdır çayır
Bu sevdanın sonu hayırdır hayır
Ben bir elâ gözlü yârdan ayrıldım

Dilberin iyisi Hırvatlı olur
Güzelin gözleri pek tatlı olur
Bizde bulunmazsa devletli olur
Ben bir elâ gözlü yârdan ayrıldım

(Köçek biter, giderler.)

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz'üm, nasıl? Eğlendin mi? Başka bir isteğin var mı?
KARAGÖZ — Hacivat, hayal isteriin.
HACİVAT — Başüstüne! (*Gider.*)

---

91 *Mecmua-i Arifi*, s. 551, *Gülzâr-i Musiki*, 1. bas., s. 340
92 Ölçek: 11 (6 + 5)
Bu şarkının bu'aya alınmamış olan son bendi şöyledir:
Benim sevdiceğim bahçede gezer
Fistanın üstüne karanfil dizer
Küçüğü seversen büyüğü küser
Ben bir elâ gözlü yardan ayrıldım
(Mecmua-i Arifi, s. 551)

(Velvele ile perde kurulur, hayal başlar.)

KÜÇÜK HACİVAT —

[93]On kerre demedim mi sana sevme dokuz yâr
Sekizde vefâ yoktur amâ yedide zinhâr
Altı ile beş dört ile üç başa çıkılmaz
Üçün ikisin terk edegör tâ kala bir yâr

Hay Hak!

[94]Bu perde seyrinde görünür zâhirde edâsı
Çoktur ahbâb ü yârâne[95] temâşâda safâsı

Meydâna çıksa nâz ü reftâr[96] ile Çeşm-i siyâh[97]
Kavga eyleseler âsmâna[98] çıkar sedâsı

Bunu bir ehl-i kemâl[99] eylemiş âleme teşbîh
Benzer sûrette[100] âdeme sîrette[101] kıyâsî[102]

Anlamış ola remz[103] ile heman hâl-i cihânı[104]
Hazret-i Şeyh Küşterî'nin şem'i[105] nakş-i ziyâsı[106]

---

93 bk. c. I, *Bahçe*, s. 174/n. 6

94 Son dizede ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
.--. .--. .--. .--
Öteki dizelerde ölçek yok.

Kimi dizelerde anlam bakımından da bir açık-seçiklik yok (1. ve 8. dizeler). Perde gazellerinde sık sık kullanılan *perde, seyir, zâhir, Şeyh Küşterî, şem'* sözcükleri dizelerde yan yana sıralanmışsa da, bunların birbirlerine bağlamşı sağlam değil. O bakımdan, şiirin çevrilmesi yoluna gidilmemiş, yabancı sözlerin karşılıkları verilmekle yetinilmiştir:

95 *Ahbâb ü yârân:* dostlar.

96 *Nâz ü reftâr:* naz ve salınarak yürüyüş.

97 *Çeşm-i siyâh:* 1. kara göz; 2. Karagöz.

98 *Âsmân:* gök.

99 *Ehl-i kemâl:* olgun kişi

100 *Sûret:* dış görünüş.

101 *Sîret:* iç görünüş.

102 *Kıyâsî:* kıyas yoluyla. (*Kıyâs:* bir şeyi başka bir şeye benzeterek yargı verme).

103 *Remz:* remiz, simge.

104 *Hâl-i cihân:* dünyanın hali.

105 *Şem':* mum.

106 *Nakş-i ziyâ:* ışığın gösterdiği resim, sûret.

Ârif-i âgâh-dil[107] bunu nice böyle kurmuş
Şu zıll-i hayâl[108] ehl-i kemâlâtın[109] esâsı

Huzûr-i hâzırân![110] Cem'iyyet-i irfân![111] Vakt-i safâ-yi yârân![112] Lâîndir, münâfıktır[113] Şeytân!

Şeytan'ın dinsizliğine lânet! Rahmânın[114] birliğine hamd-i bî-gaayet![115]

Şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, azametlü, kerâmetlü[116] pâdişâh-i maârif-perver,[117] şehinşâh-i ma'delet-küster[118] velî-ni'met-i bî-minnetimiz[119] efendimiz hazretlerini ilel-ebed serîr-ârâ-yi şevket ü şân[120] buyursun!

O deme değil![121]

Ben bendenize, ben duâcınıza, ben hâke,[122] ben hâksâre[123] eli yüzü yunmuş,[124] elfâzı[125] düzgün, musâhabeti[126] tatlı, fasîh-ül-lisân[127] bir eğlenceli yâr olsa; ebyât[128] bil-

---

107 *Ârif-i âgâh-dil:* gönüldekini bilen.

108 *Zıll-i hayâl:* hayal gölgesi, karagöz oyunu.

109 *Ehl-i kemâlât:* olgun kişiler (bk. n. 99)

110 *Huzûr-i hâzırân:* hazır bulunanların huzuru.

111 *Cem'iyyet-i irfân:* bilgi [=bilgili kimseler] topluluğu.

112 *Vakt-i safâ-yi yârân:* dostların gönül şenliği zamanı.

113 *Lâindir, münâfıktır:* lânetlidir, bozguncudur.

114 *Rahmân:* Tanrı.

115 *Hamd-i bî gaayet:* sonsuz şükür.

116 *Şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, azametlü, kerametlü:* ulu, güçlü, heybetli, büyük, bağışlayıcı.

117 *Pâdişâh-i maârif-perver:* kültürsever padişah,

118 *Şehinşâh-i ma'delet-küster:* adalet yayan şahlar şahı.

119 *Vell-ni'met-i bî-minnetimiz:* yaptığı iyiliği başa kakmaz besleyicimiz.

120 *İlel-ebed serîr-ârâ-yi şevket ü şân:* sonsuzluğa kadar ululuk ve şan tahtını süsleyici.

121 *O deme değil:* bu sözün başka oyunlarda geçen tam biçimi şöyledir: *Demem o deme değil!*, ya da: *Efendim, demem o deme değil!*

122 *Hâk:* toprak.

123 *Hâksâr:* 1. toz toprak içinde kalmış; 2. düşkün, zavallı, önemsiz. (Nezaket sözü olarak kullanılmış).

124 *Yunmak:* yıkanmak.

125 *Elfâz:* lâfızlar, sözler.

126 *Musâhabet:* sohbet etme, konuşma, görüşme.

127 *Fasîh-ül-lisân:* dili düzgün.

128 *Ebyât:* beyitler.

se, eş'âr[129] bilse, müfredât[130] bilse, Arabiyyât ve Fârsiyyât[131] bilse, ilm-i usturlaba âşinâ olsa;[132] o söylese ben dinlesem, ben söylesem o dinlese; dinleyen zevât safâ-yâb olsa![133]

Diyelim: İş ne imiş, işimizi Mevlâm onara!

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

Vay! gelmiyorsun ha? Ben de seni aşağıya nasıl getiririm!

GEL-GEÇ MUHÂVERESİ

KÜÇÜK HACİVAT —

[134]Şehlevendim[135] ah efendim hoş geldin! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Kehlelendim sirkelendim cumbulu[136] boş geldin. (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[137]Ahu gözlüm inci dişlim hoş geldin! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

[138]Ayı gözlüm kazma dişlim hoş geldin! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[139]Beni nigâhına esîr etti o nazlı yâr! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Hacivat'ı kahveden kovmuşlar bunda bir hal var! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[140]Benim yârim pek güzeldir hem hafiftir uykusu! (*Gider.*)

---

129 *Eş'âr:* şiirler.

130 *Müfredât:* herhangi bir şiire bağlı olmayan bağımsız beyitler.

131 *Arabiyyât ve Fârisiyyât:* Arap ve Fars dil ve edebiyatları.

132 *İlm-i usturlaba âşinâ olsa:* usturlap biliminden anlasa. (*Usturlap:* güneşin yüksekliğini ölçme âleti).

133 *Safâ-yâb olsa:* gönül şenliği bulsa.

134 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)

135 *Şehlevend:* boylu boslu, güzel genç.

136 *Cumbul [= Cunbul]:* (argo) karın.

137 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)

138 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)

139 Ölçek bozuk.

140 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Kahveden kovulduğunun şimdi çıktı kokusu! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[141]Yâre yalvardım bizim tarafa atlasın! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir*)

Beynin ortasında küllü su[142] çömleği patlasın! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[143]Karagöz'üm gel gidelim senin ile Serez'e! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Yakana veriştireyim iki urup[144] bir endâze![145] (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[146]Yâr serkeş sîne pür-âteş gönül sevdâ-perest! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Ben bundan ne anlarım a teres oğlu teres! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[147]Derûna âşinâ ol seni bîgâne sansınlar! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Gel funda payına Hacivat seni Çingâne sansınlar! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[148]Hasret-i ruhsâr-i alin sînem etti dâğdâr! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Eski feslere billûr bardaklarım kâselerim var![149] (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[.....][150]rakîbin göz süzüp geçmeleri! (*Gider.*)

---

141 Ölçek bozuk.

142 *Küllü su:* odun kömürünün külü kaynatılıp süzülerek elde edilen su. Çamaşır yıkamak ve kurufasulye pişirmek için kullanılırdı. Mutfaklarda küllü su hazırlamak için ayrı bir kab (tencere, çömlek v.b.) bulunurdu.

143 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

144 *Urup:* arşının sekizde biri. (*Arşın:* eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü: aşağıyukarı 68 santim)

145 *Endaze:* eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü, 65 santimetre.

146 Ölçek: *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

- . - - - . - - - . - - - . -

Sevgilim dikbaşlı, göğsüm çok ateşli; gönlüm sevdalı.

147 Ölçek bozuk.

İçi [=insanın iç dünyasını] tanı, seni tanımaz sansınlar.

148 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

- . - - - . - - - . - - - . -

Al yanağının özlemi bağrını yaraladı.

149 Eski eşya karşılığında çanak çömlek satan eskici Yahudi'lerin seslenişi.

150 Burada birkaç sözcük eksik.

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Ne çeker acemi saka elinden Horhor'un çeşmeleri![151] (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[152]Hayâl-i yâr ile akşam tâ subha değin ağladım! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

[153]Bizim eşek aksak olmuş ayağını dağladım! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[154]Firkatinle nazlı yârim eşk-i çeşmim çağlıyor. (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

[155]Süpürgeler ucuzladı Çingene'ler ağlıyor! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

Palamida palamida palamida![156] (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Hasköy'deki[157] teyzeni de ablanı da halanı da! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[158]Geçti tîg-i hasretin tâ cânıma! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

[159]Anladım illetlisin gelme artık yanıma! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[160]Gel gidelim Göksu'ya[161] yiyelim dolma! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Gel götümü ye Hacivat nâmerde muhtâc olma! (*Gider.*)

---

151 *Horhor çeşmesi:* İstanbul'da, Aksaray semtinde, Horhor caddesi üzerindeki büyük çeşme.

152 Ölçek bozuk.

Sevgilinin hayali ile akşam [=gece] tâ sabaha değin ağladım.

153 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

154 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- . - - - . - - - . - - - . -

Nazlı sevgilim! (senin) ayrılığınla gözümün yaşı çağlıyor.

155 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

156 Palamut balığı satan Yahudi balıkçıların seslenişi.

157 *Hasköy:* İstanbul'da, Haliç'in Beyoğlu yakasında, çoklukla Yahudi'lerin oturduğu semt.

158 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- . - - - . - - - . -

(Senin) özleminin kılıcı tâ canıma işledi.

159 Ölçek: 14 (7 + 7)

160 Ölçek: 12 (7 + 5)

161 *Göksu:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Anadoluhisa-

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[162]Karagöz'üm Karagöz'üm daha sana sözüm yok! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Çulha mekiği gibi git gel kerata zarar yok! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[163]Yârin uğruna cân ü baş fedâ edelim! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Eski tabanı delik mestlere isgara maşa verelim! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[164]Dün gece yâr hânesinde yastıcağım taş idi! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Sakanın merkebine bindim üstü başı yaş idi! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[165]Bî-vefâ yâr âşığa bîgânedir! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Bilmeyenler anlasınlar Hacivat Çingâne'dir! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[166]Keskin olur şu Bafra'nın tütünü! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Hacivat, bizim oğlanın ye götünü! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[167]İki satır yazı yazdım şu güzelin tahtasına![168] (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

İki yumruk yiyeceksin beyninin ortasına! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

Bayılırım tatlı bala! (*Gider.*)

---

rı'nda bir dere. İstanbul'un başlıca gezme yerlerinden biri. Bu gezme yerinde, derenin iki yakasındaki ağaçlar altında, zeytinyağlı dolma v.b. gibi soğuk yemekler yenirdi.

162 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

163 Ölçek bozuk.

164 Ölçek: 15 (4 + 4 +4 + 3)

Şiirin bütünü için bk. c. II, *Çeşme*, s. 20 /n. 47

165 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

-.- - -.- - -.-

Vefasız sevgili âşığa yabancıdır [=âşığı tanımaz görünür].

166 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)

167 Ölçek: 16 (4 + 4 + 4 + 4)

168 *Tahta:* yazı tahtası.

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Hacivat sabah akşam götümü yala! (*Gider.*)

KÜÇÜK HACİVAT — (*Gelir.*)

[169]Denize bir ağ çevirdim geldi çıktı bir ıstakoz! (*Gider.*)

KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Gelir.*)

Denizden çıktı kocaman istemetekoz!

*MUHÂVERE**

KÜÇÜK HACİVAT — (*Karşılar.*) Ulan söyliyemedin!

KÜÇÜK KARAGÖZ — Söyledim!

KARAGÖZ — (*Yataktan tashih eder.*) Ulan, altta kalma, cevap ver!

KÜÇÜK HACİVAT —

Denize bir ağ çevirdim, geldi çıktı bir ıstakoz!

KÜÇÜK KARAGÖZ — İstemetekoz!

KÜÇÜK HACİVAT — İstakoz!

KÜÇÜK KARAGÖZ — İstemetekoz!

KÜÇÜK HACİVAT — Ben sana bir şey söyliyeyim mi? Senin dilin dönmüyor.

KÜÇÜK KARAGÖZ — Ulan, benim dilim makinalı mı?

KÜÇÜK HACİVAT — Şimdi sana makinalı diyen oldu mu?

KÜÇÜK KARAGÖZ — Söyledim ya!

KÜÇÜK HACİVAT — Haydi heceliyelim!

KÜÇÜK KARAGÖZ — Nerede geceliyeceğiz?

KÜÇÜK HACİVAT — Saçma söyleme! Gel sen benim elimi öp!

KÜÇÜK KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*) Ulan, elin tuzlu imiş!

KÜÇÜK HACİVAT — El öpmeyle ağız aşınmaz. Öp elimi!

KÜÇÜK KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)

KÜÇÜK HACİVAT — Bilâder, bu akşam sana hocalık edeceğim. Öp elimi!

KÜÇÜK KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)

---

169 Ölçek: 16 (4 + 4 + 4 + 4)

*Bu Muhâvere'yi karşılaştırınız: c. II, *Kanlı Nigâr*, «Muhâvere», s. 309-312.

KÜÇÜK HACİVAT — Şimden sonra adam olacaksın. Öp elimi!
KÜÇÜK KARAGÖZ — Öpeyim! (*Öper.*)
KÜÇÜK HACİVAT — Şimdiye kadar hiç kimsenin önünde diz çökmedin mi? Öp elimi!
KÜÇÜK KARAGÖZ — Çökmedim. Öpeyim! (*Öper.*)
KÜÇÜK HACİVAT — Senin gözünü oyarım. Öp elimi!
KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Tokadı atar.*) Ulan, sen karga mısın, benim gözümü oyacaksın?
KÜÇÜK HACİVAT — Elif sin esa:[170] is.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Herif ile seyis.
KÜÇÜK HACİVAT — Herif ile seyis değil. (*Tokat atar.*) Elif sin esa: is.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Ulan kerata, eline sıçayım! Ne vuruyorsun?
KÜÇÜK HACİVAT — Elif sin esa: is.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Elif sin esa: is.
KÜÇÜK HACİVAT — Ta sün:[171] ta.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Ta sün: ta.
KÜÇÜK HACİVAT — İs-ta.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Ver!
KÜÇÜK HACİVAT — Değil, a canım! İsta.
KÜÇÜK KARAGÖZ — İsta.
KÜÇÜK HACİVAT — Kaf ze ötür:[172] koz.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Kaf ze ötür: koz.
KÜÇÜK HACİVAT — Ne oldu?
KÜÇÜK KARAGÖZ — Beykoz.[173]
KÜÇÜK HACİVAT — Değil, a canım! Kaf ze ötür: koz.
KÜÇÜK KARAGÖZ — Kaf ze ötür: koz.
KÜÇÜK HACİVAT — Ne oldu?
KÜÇÜK KARAGÖZ — Terkoz.[174]

---

170 *Esa:* esre (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «kesre»).
171 *Sün:* üstün (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «fetha»).
172 *Ötür:* ötre (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «zamme»).
173 *Beykoz:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu kıyısında bir semt.
174 *Terkoz:* Terkoz gölü. İstanbul'un kuzeybatısında, Karadeniz kıyısı yakınında, 25 km2 yüzölçümünde bir göl. İstanbul'un şehir suyu oradan sağlanır.

KÜÇÜK HACİVAT — Değil!
KÜÇÜK KARAGÖZ — İspati[175] koz.[176]
KÜÇÜK HACİVAT — Değil!
KÜÇÜK KARAGÖZ — Orya[177] koz.
KÜÇÜK HACİVAT — Değil!
KÜÇÜK KARAGÖZ — Maça[178] koz.
KÜÇÜK HACİVAT — Değil!
KÜÇÜK KARAGÖZ — Kupa[179] koz.
KÜÇÜK HACİVAT — Değil!
KÜÇÜK KARAGÖZ — (*Tokadı atar.*) S..tir kerata! Hangi koz olursa olsun! Neme lâzım benim? (*Küçük Hacivat gider.*)

Varayım gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine!
Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Nasılsın, Karagöz? Eğlendin mi?
KARAGÖZ — Hayal seyrettim.
HACİVAT — Beğendin mi?
KARAGÖZ — Pekâlâ!
HACİVAT — Başka bir şey ister misin?
KARAGÖZ — Hacivat, ortaoyunu isterim!
HACİVAT — Başüstüne! Ben şimdi gider ortaoyunculara söylerim, başlasınlar. (*Gider.*)

(*Saz semâîsiyle Pişekâr*[180] *çıkar.*)

Tere lele lâ tere lele lâ
Tere lele lâ tere lele lâ

175 *İspati:* İskambil kâğıdında sinek.

176 *Koz:* iskambil oyunlarında, öbür kâğıtlara üstün tutulan grupun işaretini taşıyan kâğıt.

177 *Orya:* iskambil kâğıtlarının dört grupundan benekleri dört köşeli ve kırmızı renkli olanı.

178 *Maça:* iskambil kâğıtlarında, siyah benekleri ayaklı ve beneklerinin sivri ucu yukarı olanı.

179 *Kupa:* iskambil kâğıtlarının dört grupundan benekleri kırmızı yürek biçiminde olanı.

180 *Pişekâr:* Ortaoyununda, oyunu açan ve yürüten baş kişi. Başında dört dilimli ve dört renkli (kırmızı, mavi, sarı, kara) bir başlık, sırtında sarı çuhadan yapılmış, yakası kürklü bir cübbe, elinde «şakşak» ya da «pastav» denen ve şak şak diye ses çıkaran, maşa biçiminde bir âlet vardır. «Pişekâr», karagöz oyunundaki «Hacivat»ın karşılığıdır.

PİŞEKÂR — Amma benim pehlivanım!

NAKARACI[181] — Buyur, benim pehlivanım!

PİŞEKÂR — «Çifte Ortaklar»[182] oyununun taklidini aldım; çal usûl ü âheng[183] ile! Efendilere temâşâ ettirelim!

(Şarkı ile Kavuklu[184] gelir.)

(Şarkı Hicâz[185])

[186]Niçin a sevdiğim niçin
Seni sevdim odur suçum
Turralanmış sırma saçın
Çözen benden beter olsun
(Nakarât)
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

Karadır kaşların kara
Sen açtın sîneme yara
Beni eşimden âvâre
Eden benden beter olsun
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

Güzel geçersen elime
Çekerim seni yanıma
Benim şimdiki halime
Gülen benden beter olsun
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

---

181 *Nakaracı:* ortaoyununda çalgıcı, çifte-nâracı. (*Nakara:* «nakkaare» [=iki değnekle vurularak çalınan küçük davul] sözünün bozulmuş biçimi.)

182 *Çifte Ortaklar:* karagözdeki *Ortaklar* (bk. c. II, *Ortaklar*, s. 537-566) oyununun ortaoyunundaki karşılığı.

183 *Usûl ü âheng:* usul ve ahenk.

184 *Kavuklu:* ortaoyununun baş kişilerinden biri. Başında, dilimli, sarıklı, kırmızı bir kavuk, sırtında kırmızı çuhadan bir cübbe vardır.. «Kavuklu», karagöz oyunundaki «Karagöz»ün karşılığıdır.

185, 186 bk. c. I, *Büyük Evlenme*, s. 325-326/n. 80, 81

PİŞEKÂR — Hoş geldin, sefa geldin! Etrafı tekerlek, kendisi renk renk, yarısı sökülmüş, yarısına kahve dökülmüş, mangal yaygısı.

KAVUKLU — Hoş bulduk, safâ bulduk! Burguları gevşemiş, kirişi kopmuş, sabaha kadar kafa s..er, hiç dinlenmez Çingene çalgısı!

PİŞEKÂR — Ne münasebet? Bir insan Çingene çalgısına benzer mi?

KAVUKLU — Peki, bir insan da mangal yaygısına benzer mi?

PİŞEKÂR — Ben seni acel-acâyip[187] gördüm, mangal yaygısına benzettim.

KAVUKLU — Ben de seni, sesin bir acayip falso çıkıyor diye Çingene çalgısına benzettim.

PİŞEKÂR — Ulan köftehor, nerelerdesin? Gözükmüyorsun?

KAVUKLU — Beni sana yangın kulesi diye kim söyledi? Her zaman evdeyim, nerede olacağım!

PİŞEKÂR — Canım efendim, evvelleri mahalle kahvesine çıkardınız, şimdi çıkmıyorsunuz.

KAVUKLU — Ay-başım[188] var, çıkamam!

PİŞEKÂR — Öylesi değil! Bazı ahbaplarla birlikte muhabbet ederdik, şimdi ise birbirimizin yüzünü gördüğümüz yok.

KAVUKLU — Birbirimizin yüzünü görüp de ne olacak? Nâ-mahremiz![189]

PİŞEKÂR — Hakikatsizsiniz!

KAVUKLU — Gönüller bir olsun, yine görüşürüz! Geçenlerde oturuyordum, kocakarı canımı sıktı.

PİŞEKÂR — Ne gibi efendim?

KAVUKLU — Ne gibi olacak! Var bilmez yok bilmez, her şeye söylenir, çenesi durmaz.

PİŞEKÂR — İhtiyarlık efendim! Siz onun kusurına bakmayın!

---

187 *Acel-acâyip:* «alel-acâyib» sözünün bozulmuş biçimi, pek acayip.

188 *Ay-başı:* 1. ayın başı; 2. kadınların döl yatağından her ay kan gelmesi hali. (Karagöz, hem kadınlara ait bir hali şaka yoluyla kendisine mal ediyor; hem de, «param yok, ay başını bekliyorum» demek istiyor.)

189 *Nâ-mahrem:* şeriat bakımından birbirini görmesi yasak olan kadınla erkek. (Az önce, «Ay-başım var» diyerek kadınlık taslayan Karagöz, aynı oyunu sürdürüp, erkeğe yüzünü gösteremiyeceğini söylüyor.)

KAVUKLU — Boğaz boğaza kavga ettik, nasılsa elinden yakamı kurtarır kurtarmaz sokakta aldım soluğu!

PİŞEKÂR — Demek evde oturamadınız, kaçtınız.

KAVUKLU — Ne yaparsın! Yolda dalgın dalgın gidiyor, yüzükoyun kapandığımı biliyorum, bir gürültüdür koptu.

PİŞEKÂR — Aman efendim, neymiş o gürültü?

KAVUKLU — Ben de bilmiyorum. Meğerse sokakta gezen fesçilerden birisi geze geze yorulmuş, yorgunluk almak için mahalle kahvesinin önüne oturmuş. Elinde nargile içerken, ben nasılsa nargileye çarpmışım da haberim yok!

PİŞEKÂR — Kaza, kaza!

KAVUKLU — Nargile parça parça olmuş, fesçi bir taraftan, kahveci yakama sarılmış öbür taraftan, bağırır «Nargilenin parası!» diye. Ahali başımıza toplandı. Bir rezalet ki tarif edemem. «Bilâder, bir kazadır oldu!» dedimse de kime söylersin? Bir türlü yakamı ellerinden kurtaramadım.

PİŞEKÂR — Paran yoksa canını alacak değiller ya!

KAVUKLU — Allah iyileri eksik etmesin!

PİŞEKÂR — Amin!

KAVUKLU — Kahvenin karşısında bir konak var. Konağın efendisi bizim halimizi seyredermiş. Uşağını gönderir kahveciye, nargilenin parasını verir, kahvecinin elinden kurtulurız.

PİŞEKÂR — Tahlîs oldun[190] mu?

KAVUKLU — Evet, tahmis[191] oldum. Efendiye teşekküre gitmeli değil mi ya!

PİŞEKÂR — Elbette gitmeli!

KAVUKLU — Ben doğru konağın kapısından içeriye, paldır küldür merdivenden yukarı çıktım. Uşaklardan birisi karşıma çıktı. Uşaktan sordum, «— Efendi hangi odada oturuyor?» diye. Uşak, «— En üst katta oturuyor.» dedi. Ben bir merdiven daha yukarı çıktım. Bir büyük oda var. Efendinin oturduğu oda budur zanniyle kapının perdesini kaldırdım.

190 *Tahlis olmak:* kurtarılmak. (*Tahlis olundun mu?*, ya da *Halâs oldun mu?* denmesi gerekirdi.)

191 *Tahmis:* kahve kavurma.

PİŞEKÂR — Efendi içeride mi?

KAVUKLU — Kumar mı oynuyor, efendi içerde[192] mi? Ne bileyim ben!

PİŞEKÂR — Odada mı oturuyor?

KAVUKLU — Evet, odada oturuyor. Meğerse efendi, vekilharç ile hesap görüyormuş. Usulla,[193] elimden geldiği kadar tâ'zîm[194] ile içeriye girdim.

PİŞEKÂR — Hemen patı çak![195]

KAVUKLU — Pattan[196] evvel sardunyalar var.

PİŞEKÂR — Efendinin dâmenini[197] bûs et![198]

KAVUKLU — Dümenini puşt ettim. Efendiye doğru sür'atle[199] koşarak eteğini öperken, efendi gecelik entarisiyle oturuyormuş, efendinin eteği elimde kalmaz mı?

PİŞEKÂR — Aman bilâder, yüreğime inecek!

KAVUKLU — Geri çekilirken, meydanda tütün tablası varmış, üstüne basar basmaz bütün tünün külleri ortaya dökülmesin mi?

PİŞEKÂR — Bilâder, terbiyesizlik terbiyesizlik üstüne! Ben yapmışım gibi mahcup oldum.

KAVUKLU — Bereket versin ki efendi sabırlı adammış. Hiçbir şey söylemedi. Kızacak yerde, bilâkis bana: «— Safâ geldin!» dedi.

PİŞEKÂR — Hilmiyyeti[200] var demek.

KAVUKLU — Ben de: «— Safâda dâim olun!» dedim.

PİŞEKÂR — Aferin bilâder, iyi cevap vermişsin!

KAVUKLU — O kadar eşek değilim ya! Efendi bana: «— Otur!» diye yer gösterdi.

PİŞEKÂR — Oturdun mu?

---

192 *İçerde:* 1. odanın içinde; 2. kumar oyununda zararda.

193 *Usulla:* usulca, yavaşça, gürültü etmeden. Ritter'in okuyuşu: *Usul ile.* (*Karagös*, c. III, s. 39)

194 *Ta'zîm:* ululama, saygı gösterme.

195 *Patı çakmak:* temanna etmek, selâm vermek. (*Pat:* temenna, selâm).

196 *Pat:* kasımpatı'na benzer bir çiçek.

197 *Dâmen:* etek.

198 *Bûs etmek:* öpmek.

199 *Sür'at:* hız.

200 *Hilmiyyet:* yumuşak huyluluk.

KAVUKLU — Ben de efendinin göstermiş olduğu iskemleye yavaşça oturayım derken altımda çatır çatır kırıldığını ve soğuk soğuk bir şeyin üstüne oturduğumu hissettimse de hiç aldırmadım.

PİŞEKÂR — Acaba üstüne oturduğunuz şey ne idi?

KAVUKLU — Halbuki vekilharç hesap görmek için efendinin yanına girdiği zaman beraberce götürmüş olduğu hokkanın üzerine oturmuşum.

PİŞEKÂR — Demek ki hokka kırıldı.

KAVUKLU — Öyle olmak gerek. Efendi bana dedi ki: «—Mizâc-i âlîniz[201] iyi midir?» dedi. Ben de eczacı Veli Ağayı soruyor zannettim, «— Evet, bizim mahalledeki eczacı Veli Ağa iyidir.» dedim.

PİŞEKÂR — Sen bütün lâkırdıları ters anlıyorsun.

KAVUKLU — Nasılsa, o aralık bir uşak içeriye girdi, yemeğin hazır olduğunu söyledi. Efendi bana: «— Buyurun, birlikte taâm edelim!»[202] dedi, ben ne anlasam iyi?

PİŞEKÂR — Ne anladın?

KAVUKLU — «Birlikte hamama gidelim» anladım. «—Bendenizi mazûr buyurun!» dedim. Efendi zorla beni kaldırdı, nasılsa, efendi öte tarafa bakarken mendil ile cüppenin arkasını sildim, mendili cebime koydum, efendinin arkasından ağır ağır yemek odasına indik.

PİŞEKÂR — Otur da karnını doyur!

KAVUKLU — Yemek odası, bahçeye nâzır[203] olan odaya alafranga sûrette kurulmuş sofrada bir çok yemiş.

PİŞEKÂR — Efendim, alafrangada hazmı teshîl[204] için ekseri sofrada meyva bulunur.

KAVUKLU — Sofrada billûr kâselerin içinde dördü beşi bir okka gelir şeftaliler duruyordu. Evvelâ efendi sofraya oturdu, sonra da ben oturdum.

PİŞEKÂR — Yemeğe başladınız mı?

KAVUKLU — Daha vakit var. Yemek odası gayet sıcak olduğundan şakır şakır terlemeğe başladım, cebimdeki

---

201 *Mizâc-i âlîniz:* yüksek mizacınız, keyfiniz.

202 *Taâm etmek:* yemek yemek. (*Taâm:* yemek).

203 *Nâzır:* bakan.

204 *Teshil:* kolaylaştırma.

mendille terimi sildim. Burası tuhaf: Efendi yüzüme bakıp bakıp gülüyor, uşaklar da öyle.

PİŞEKÂR — Bilâder, niçin gülüyorlar?

KAVUKLU — Niçin güldüklerinin farkında değilim. Ben başladım hiddetlenmeğe. Meğerse cüppemi sildiğim mendille yüzümü sildiğim vakit bütün yüzüm simsiyah olmuş, bana bakıp muttasıl[205] gülüyorlar.

PİŞEKÂR — Aman bilâder, maskara gibi bir şey olmuşsun!

KAVUKLU — Maskara sensin! Hararetten ağzım köpürdü, uşağın birisini çağırdım, «—Bana bir su ver» diyecek yerde «— Bana bir şeftali ver!» dedim. Uşak da delikanlı, tesadüfe bak!

PİŞEKÂR — Demek şâb-i emred?[206]

KAVUKLU — Şapçı Mehmet değil; delikanlı, genç.

PİŞEKÂR — «Şâb-i emred» demek «genç» demek.

KAVUKLU — Evet bilâder! Ne hal ise, yemeğe koyulduk. Efendi yemek yerken yediği etin kemiklerini sıyırıp bahçedeki fino köpeğine atıyor. Ben de[207] alafranga âdet böyle imiş diye ben de etin kemiklerini attığım gibi şangır şangır camın kırıldığını görünce şaşırdım kaldım. Meğerse efendinin tarafındaki pencere açıkmış, benim tarafımdaki pencere kapalıymış. Sabahleyin mermer tozu ile silindiği için açık mı kapalı mı fark olmuyor... Nasılsa yemekten kalktık.

PİŞEKÂR — Efendi çok sabırlı adammış.

KAVUKLU — El yıkamak için leğen ibrik getirdiler. «— Siz yıkayınız!», «— Yok, siz yıkayınız!» diye birtakım tekliften sonra benim yıkamaklığımı efendi söyledi.

PİŞEKÂR — Evvel siz yıkadınız, öyle mi?

KAVUKLU — Evet. Elimi yıkarken nasılsa sabun elimden kayar kaymaz efendinin suratına. Ne diyeceğim? Şaşırdım kaldım.

PİŞEKÂR — Amanın, yüreğime inecek!

---

205 *Muttasıl:* (burada) durmadan, ha bire.

206 *Şâb-i emred [şâbb-i emred]*: sakalı bıyığı çıkmamış delikanlı.

207 *Ben de:* aşağıda bir kere daha tekrarlanan bu söz burada fazla, gereksiz.

KAVUKLU — Benim kolumdan tutar tutmaz kapı dışarı zamkinoz![208]

PİŞEKÂR — Ben de oradaymışım gibi terledim, bilâder!

KAVUKLU — Şimdi sana geldim, elinin altında bir dükkân varsa bana ver.

PİŞEKÂR — Başüstüne! Benim de elimin altında bir dükkân var, sana vereyim.

KARAGÖZ — Hacivat, gel bunları sustur, canım sıkıldı! (*Ortaoyunu biter, giderler.*)

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Karagöz, nasılsın?

KARAGÖZ — Ben iyi oldum. Canım sıkılıyor. Eve gideyim de, gelirim! (*Gider.*)

BİTİŞ

(*Karagöz kendi urbasıyle gelir. Hacivat da gelir.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş olsun!

KARAGÖZ — Ölmüş kargalar gözünü oysun!

HACİVAT — Şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr! Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

208 *Zamkinoz:* atmak, def etmek.

Not :

Sünnet, «kâr-i kadîm» oyunlardan sayılmaktadır. Evliya Çelebi «hayal-i zılcı Kör Hasan-zâde Mehmet Çelebi»den söz ederken şöyle der:

Hayâl-i zıl perdesi içinde bir küçük perde daha kurup gaayet hurde [=küçük] *tasvirlerle hayâl-i zıl oynatmak onun icadı idi.*

(*Seyâhatnâme*, c. I, 1314, s. 654)

Bu sözlere dayanılarak, *Sünnet* oyununun XVII. yüzyılda var olduğu düşünülebilir.

Karagözde bütün ayrıntılarıyle gösterilen «sünnet» töresi, yeni edebiyatımızda da sık sık ele alınmış, gelenekler üzerine eğilen yazarlarımızın fıkra, anı, roman v.b. gibi eserlerinde işlenmiştir. Başlıcaları şunlardır:

Ahmet Rasim, «*Sünnet Çocuğu*», *Şehir Mektupları*, c. II, 132, s. 90-91

Sermet Muhtar (Alus), *30 Sene Evvel İstanbul*, «*Eski Sünnet Düğünleri, Hokkabaz, Ortaoyunu, Karagöz ve Çengiler*», «Akşam» gazetesi, 21.5.1931

Sermet Muhtar Alus, «*Bir Sünnet Düğünü Gecesi*», *Gördüklerim Duyduklarım*, «Akşam» gazetesi, 19. 7. 1941

Sermet Muhtar Alus, *Gördüklerim Duyduklarım*, «*Bir Afacan Sünnet Çocuğu*», «Akşam» gazetesi, 12. 4. 1941

Ercüment Ekrem Talu, *Kodaman*, 1935, s. 64 - 69

ŞAİRLİK

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Karagöz'ün Şairlerle İmtihan Olması* (s. 317 - 354), Wiesbaden 1953

Hellmut Ritter, *Der Sängerwettstreit, Karagöz'ün Şairlerle İmtihan Olması*, «Orientalia», I, s. 3 - 66, İstanbul 1933

Çeşitlemeler:

Ignacz Kunos, *Harom Karagöz-Jâték, Uruşma Oyunu* (s. 73 - 86), Budapest 1886.

Letâif-i Hayâl, Karagöz'ün Âşıklığı, İstanbul (tarihsiz)

Mecmua-i Hayâl, cüz 2-3, *Karagöz'ün Şairliği*, müstensihi: Yorgi, Cihan matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 2, *Karagöz'ün Şairliği*, sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Âşıklığı*, Türkiye Yayınevi, Türkiye basımevi, İstanbul 1947, (Ritter'den aktarma)

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ÇELEBİ
ÂŞIK HASAN
KAYSERİLİ
TİRYAKİ
BEBERUHİ
KABAKÇI ARAP

NESNELER

Muammâ

ŞAİRLİK

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Yegâh*)

[1]Benim âfet-i cihânım[2]
Yoluna fedâ bu cânım
Dili dost kalbi düşmanım
(*Nakarât*)
Aman etme bu edâyı
Beyim etme bu cefâyı

Alsan elimi eline
Mâilim[3] tatlı diline
Sarılsam ince beline
Aman etme bu edâyı
Beyim etme bu cefâyı

Gel benim serv-i bülendim[4]
Boyu boyuma menendim[5]
Kerem eyle gel efendim
Aman etme bu edâyı
Beyim etme bu cefâyı

---

1 Ölçek: 8

2 *Âfet-i cihân:* dünya âfeti.

3 *Mâil:* eğilim gösteren, düşkün, vurgun.

4 *Serv-i bülend:* yüksek servi, (burada) servi boylu.

5 *Menend:* benzer, eş, denk. (Farsça *mânend* sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi).

Kulunum senin ezelden
Mâilim[3] cân ü gönülden
Severim ne gelir elden
Aman etme bu edâyı
Beyim etme bu cefâyı

Hay Hak!

(«*Perde gazeli*»ni *okur.*)

[6]Bir beyâz üzre yazılmış dil-küşâdır perdemiz
Atlas ü dîbâdan olsa ger sezâdır perdemiz

Gerçi etfâl-i cihâna türlü sûret gösterir
Nezd-i ârifte velî ibret-nümâdır perdemiz

Hâsılı her faslı bir fasl-i bahâr evrâkıdır
Açılır mânend-i gülşen pür-edâdır perdemiz

Oynadıkça Karagöz'le Hacı Evhad Çelebi
Zevk ü şevk-i meclise peyk-i safâdır perdemiz

Hak o şâh-i a'zamın ömrün firâvân eylesün
Râşidâ[7] ol hazrete câ-yi duadır perdemiz

Efendim, demem o demek değil!
Bu bendenize, bu hakîr duâcınıza,[8] eli yüzü yunmuş,[9]

---

6 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Beyaz perdemiz gönül açıcıdır, perdemiz eğer atlas ve dibadan olsa lâyıktır. — Perdemiz, gerçi dünya çocuklarına [=insanlara] türlü suret gösterir, fakat ârif'lere ibret göstericidir [yani: gösterilen çeşitli suretlerin «tek varlık» olduğunu belirtir]. — Sözün kısası, her faslı bir bahar mevsiminin yaprakları gibi açılır, türlü türlü anlatımı vardır. — Karagöz'le Hacivat Çelebi oynadıkça, perdemiz toplantının zevk ve neşesine safâ getirir. — Tanrı o yüce padişahın ömrünü uzun eylesin; ey Raşit! perdemiz o ulu zata dua yeridir.

7 *Raşit:* bk. c. I, *Ağalık*, s. 98 /n. 4

8 *Haktr duâcınız:* değersiz duacınız.
Ritter'in okuyuşu: *haktri- duâcınız (Karagös*, c. III, s. 331)

9 *Yunmuş:* yıkanmış, temiz.

elfâzı[10] düzgün, sözü sohbeti tatlı bir fasîh-ül-lisân[11] bir yâr-i vefâ-şiâr[12] olsa, geliverse şu meydân-i pür-safâya,[13] Arabî bilse, Fârisî bilse, biraz fenn-i şiir ve mûsikîye âşinâ olsa,[14] o söylese bendeniz dinlesem, bendeniz söylesem o dinlese, oturan zevk-perverân-i kirâm da safâyab olsa.[15]

Diyelim: Bu gece işimizi Mevlâm rastgetire!

(*Teganniye*[16] *başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr bana bir eğlence!

[17]Yârin bu kadar cevri[18] gelir miydi hayâle
Gûş etmedi[19] âhım beni döndürdü hilâle

(*Karagöz gelir, Hacivat'la kavga ederler, Hacivat gider.*)

[20]KARAGÖZ — (*Yerde yatar.*) Aman aman! Öldüm, bî-mecâl[21] oldum. Çıngarın[22] sonunda kendimi yerde buldum. Amanın aseldirlerim![23] Darbe-i tekmeviyyenin[24] te'sîrinden eşek gibi zırlarım! Amanın omuzbaşlarım! Cere-

---

10 *Elfâz:* sözler.

11 *Fasîh-ül-lisân:* dili düzgün, düzgün konuşan.

12 *Yâr-i vefâ-şiâr:* vefalı dost.

13 *Meydân-i pür-safâ:* çok safâlı meydan.

14 *Fenn-i şiir ve musikiye âşinâ olsa:* şiir ve musiki sanatından anlasa.

15 *Zevk-perverân-i kirâm safâyâb olsa:* sayın zevk sahipleri gönül şenliği bulsa.

16 *Teganni:* şarkı söyleme, şakıma.

17 Ölçek: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün*

\- ‒ . .‒‒. .‒‒.

18 *Cevr:* cefa, zulüm.

19 *Gûş etmek:* işitmek, duymak. (*Gûş:* kulak).

20 Karagöz'ün bu tekerlemesi *Büyük Evlenme* oyununda da kullanılmıştır (bk. c. I, s. 301).

21 *Bî-mecâl:* güçsüz.

22 *Çıngar:* (argo) kavga.

23 *Asel:* bal. *Aseldir:* «bal»dır. (Karagöz söz oyunu yapıyor: *baldırlarım* diyecek yerde *aseldirlerim* [=«bal»dırlarım] diyor).

24 *Darbe-i tekmeviyye:* tekme vuruş. (*Tekmeviyye:* tekmeye mensup. Türkçe *tekme* sözcüğünden, şaka olsun diye, Arapça kurala göre türetilmiş bir sözcük).

yân-i tokattan[25] tüysüz kalan hilâl kaşlarım! Vücûd-i darb-âlûdum[26] aşçı kevgiri gibi delik-deşik oldu. Ey sağ cenâhım![27] Âdetâ temâyülen meyl-i inhidâm etmiş[28] de haberim yok.

MUHAVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim! Maşallah!

KARAGÖZ — Servinin tepesine çık da kuş avla!

HACİVAT — Zevzeklik istemez. Güzelce bu akşam ımrâr-i vakt[29] eyleyelim.

KARAGÖZ — Emin Ağa ile kadayıf mı yiyelim?

HACİVAT — Canım, şimdi bu kadayıfın münâsebeti var mı?

KARAGÖZ — Babam, sen söyledin!

HACİVAT — Bendeniz demek isterim ki, güzelce konuşalım. Lâkin sen insan değilsin ki. Ne zaman rû-be-rû[30] gelsek[31] dayakla mukaabele ediyorsun.[32]

KARAGÖZ — Ulan, sana her vakit demiyor muyum: «—Kapının önüne gelip de feryâd-i hımârâne[33] ile tâ'cîz etme[34] beni.» Mademki geliyorsun, kapının tokmağını

---

25 *Cereyân-i tokat:* tokat akımı. (*Cereyân-i tokattan:* tokat yemekten. Türkçe sözcüklerle Fars dili kuralına göre *darbe-i tekmeviyye, cereyân-i tokat* gibi tamlamalar kurmak geleneğe aykırıdır, yanlış bir tutumdur. Karagöz'ün bu tekerlemesinde, şaka olsun diye bu yola başvurulmuştur.)

26 *Vücûd-i darb-âlûdum:* dövülmüş vücudum.

27 *Cenâh:* yan.

28 *Temâyülden meyl-i inhidâm etmek:* eğilmekten yıkılmağa yüztutmak.

29 *İmrâr-i vakt:* vakit geçirme.

30 *Rû-be-rû:* yüz yüze.

31 *Gelsek:* Ritter'in okuyuşu: *gelsen* (*Karagös,* c. III, s. 332)

32 *Mukaabele etmek:* karşılık vermek.

33 *Feryâd-i hımârâne:* eşek bağırtısı.

34 *Ta'cîz etmek:* rahatsız etmek.

eline al, bir kere de kapıyı çal! (*Hacivat'a tokadı atar.*) Baktın ki içerden kimse ses çıkarmıyor, bir daha çal kapıyı! (*Yine vurur.*) Baktın yine ses çıkaran yok, bir de tekme vur, kerata! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yok, bilâder![35] Lâtife lâtif gerek!

KARAGÖZ — Lûtfiye'ye Lâtif Ağa mı gerek?

HACİVAT — Lâtifeyi bırak.

KARAGÖZ — Lûtfiye'yi bıraktık.

HACİVAT — Karagöz'üm, şimdiye kadar seninle görüşüyoruz, birbirimizle muhabbet ediyoruz da hâlâ senin adını bilmiyorum.

KARAGÖZ — Hacivat, bu akşam afyonu yine ziyadece yuvarlamışsın.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Ulan, benim adım «Karagöz» değil mi?

HACİVAT — Değil bilâder. «Karagöz» lâkap.

KARAGÖZ — Ne demek?

HACİVAT — Canım, sen ana rahminden düştüğün vakit...

KARAGÖZ — Yanlış, Hacivat, ben değil; geçen gece fenersiz giderken sizin bilâder düşmüş.

HACİVAT — Nereye düşmüş?

KARAGÖZ — Ana-lâğımına.

HACİVAT — Sus, zevzek! Sen anadan doğmadın mı?

KARAGÖZ — Yooo!

HACİVAT — Pekâlâ, seni kim doğurdu?

KARAGÖZ — Ben doğurdum.

HACİVAT — Ananı kim doğurdu?

KARAGÖZ — Anamı da ben doğurdum.

HACİVAT — Babanı kim doğurdu?

KARAGÖZ — Babamı da ben doğurdum.

HACİVAT — Çoluğu çocuğu kim doğurdu?

KARAGÖZ — Onları da ben doğurdum.

HACİVAT — Amcanı kim doğurdu?

KARAGÖZ — Amcamı da ben doğurdum.

HACİVAT — Dayını kim doğurdu?

---

35 *Bilâder:* «birader» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Dayımı da ben doğurdum.
HACİVAT — Halanı kim doğurdu?
KARAGÖZ — Halamı da ben doğurdum.
HACİVAT — Teyzeni kim doğurdu?
KARAGÖZ — Teyzemi de ben doğurdum.
HACİVAT — Soyunu sopunu, sinsileni...[36]
KARAGÖZ — Şimdi sinsilenden başlarım ha! (*Atar tokadı.*)
HACİVAT — Münasebetsizlik istemez! Siz dünyaya ne ile teşrif ettiniz?
KARAGÖZ — Şimendiferle.
HACİVAT — Değil, a canım! Bir insan anasından doğmaz mı?
KARAGÖZ — Anasından doğar.
HACİVAT — Sen de doğduğun vakit ebe kadın seni tuzlayıp kundaklamadı mı?
KARAGÖZ — Ulan, beni salamura mı yapacaklar?
HACİVAT — Bilâder, bir çocuk doğduğu vakit, taaffün etmesin[37] diye, ebe kadın çocuğun kısık yerlerini tuzlar.
KARAGÖZ — Ey, sonra?
HACİVAT — Ba'dehû[38] seni kundağa sarıp sarmalayıp babanın kucağına kundağı verir.
KARAGÖZ — Babama kundağı soktuğu vakit babam çayır çayır yanmaz mı?
HACİVAT — Öyle kundak değil. Çocuk kundağı. Baban senin kulağına bir şey söylemedi mi?
KARAGÖZ — Söyledi.
HACİVAT — Ne dedi?
KARAGÖZ — «—Oğlum! Allah utandırmasın! Arsızlıktan, yüzsüzlükten yana bana benze. Benim gibi ol.» dedi.
HACİVAT — Canım, pederin, ismini senin kulağına söylemedi mi?
KARAGÖZ — Söylemedi.
HACİVAT — Canım, seni çağırdıkları vakit ne diye çağırdılar?
KARAGÖZ — «Karagöz» diye.
HACİVAT — O, mahlasın.[39] Asıl adın yok mu?

---

36 *Sinsile:* «silsile» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.
37 *Taaffün etmek:* kokuşmak, pis kokmak.
38 *Ba'dehû:* ondan sonra.
39 *Mahlas:* takma ad.

KARAGÖZ — Atım da yok, eşeğim de yok.
HACİVAT — Canım, Karagöz, üzme beni!
KARAGÖZ — Haa, adımı mı soruyorsun?
HACİVAT — Evet, adını soruyorum.
KARAGÖZ — Benim adım lâhana.
HACİVAT — Hay külhani hay! Hiç nebâtâttan[40] insan ismi olur mu?
KARAGÖZ — Neden inanmıyorsun? Benim babam bahçıvanmış, bahçeye maydanoz dikeceğine lâhana dikmiş, ben çıkmışım.
HACİVAT — Aman Karagöz'üm! Ben bu sene lâhana hiç yemedim; bir parça yaprağınızdan verin.
KARAGÖZ — Havalar kurak gittiğinden yaprağım kurudu.
HACİVAT — Yaprağınız kurudu ise göbeğinizden verin.
KARAGÖZ — Göbeğim de çürüdü.
HACİVAT — Başka bir yeriniz yok mu?
KARAGÖZ — Kucağımdan yerseniz buyurun! (*Hacivat'a bir tokat atar, Hacivat gider, yine gelir.*)
HACİVAT — Haydi diyelim ki senin adın lâhana. Pederin var ya.
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — Pederinin ismi?
KARAGÖZ — Pırasa.
HACİVAT — Vâlidenin ismi?
KARAGÖZ — Şalgam.
HACİVAT — Teyzenin ismi?
KARAGÖZ — Kereviz.
HACİVAT — Keriz[41] mi?
KARAGÖZ — Hayır, ceviz.
HACİVAT — Hemşirenin ismi?
KARAGÖZ — Enginar.
HACİVAT — Bilâder, çocuk var ya.
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — Onların ismi?
KARAGÖZ — Salata, soğan, dereotu, maydanoz, nane.

40 *Nebâtât:* bitkiler. (*Nebât:* bitki).
41 *Keriz:* (argo) 1. kumar; 2. enayi, abdal.

HACİVAT — Karagöz, sizi aradıkları vakit nerede bulunursunuz?

KARAGÖZ — Zerzevatçı dükkânında.

HACİVAT — Hepiniz beraber mi otururşunuz, yoksa ayrı ayrı mı?

KARAGÖZ — Ayrı ayrı otururuz.

HACİVAT — Oturduğunuz yer kadife mi döşeli, yoksa kumaş mı?

KARAGÖZ — Hayır, kabaca zift döşeli.

HACİVAT — Neden zift döşüyorlar.

KARAGÖZ — Yerimize işeriz de onun için.

HACİVAT — Seni gidi tarla bozuntusu herif seni!

KARAGÖZ — Seni gidi akıntı çağanozu herif seni! (*Hacivat'a tokat vurur, Hacivat gider.*)

Be, neme lâzım! Sen gidersin de beni pamuk ipliği ile mi bağlarlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devran ne sûret gösterir!

ARA MUHÂVERESİ

(*Karagöz gider, kendi evinin kapısını çalar, karısı kapıy açar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif, buraya bak!ı Yine ellerini sallaya sallaya mı geldin?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hayır! Ellerimi cebime soktum da geldim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif ne olacaksa olsun, artık senin kahrını çekmeğe tâb ü tüvânım[42] kalmadı. Bıktım usandım!

KARAGÖZ — Ne oldu sanki? Ne istiyorsun?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne istiyeceğim, herif! Bir kere şu çocukların haline bak. Ne üstlerinde var, ne başlarında var.

---

42 *Tâb ü tüvân:* güc. (*Tâb:* güc; *tüvân:* güc).

KARAGÖZ — Senin üstüne başına yapmadan[43] onlara vakit kalmıyor ki!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Babacığım, doğru söylüyorsun. Nen var, nen yok hepsini anama yediriyorsun, sonra seni enayi yerine koyuyor.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, bak görüyor musun?[44] Oğlana da yüz verdin de şimdi başımıza çıkıyor.

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Kim çıkıyor be? Sen çıkıyorsun babamın başına.

KARAGÖZ — Sen otur bakayım! Seni yumurcak seni!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Neden yumurcak oluyorum?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, şu oğlanı sustur!

KARAGÖZ — Haydi oğlum, sen yat!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Yatıyorum, babacığım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yazıklar olsun senin kılığına kıyafetine! Seni gören de kerli ferli[45] bir adam zanneder.

KARAGÖZ — Beni beğenmiyor musun? Benim gibi koca sana çok bile!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ehem! Senin gibi koca olacağına hiç olmasın!

KARAGÖZ — Ulan, sonra beni mumla ararsın!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Güleyim bari! Baksanız a,[46] beyefendinin derdinden ölüyorum. Şâfi köpeği[47] suratlı herif!

KARAGÖZ — Karı, ağızın topla; sonra seni kapı dışarı atarım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben de rasgeldiğim yerde yatarım. O da bana tasa mı? Nerede akşam, orada sabah!

KARAGÖZ — Sabâ[48] mı, Dügâh[48] mı o vakit anlarsın!

---

43 *Üstüne başına yapmak:* 1. giydirip kuşatmak; 2. üstüne başına sıçmak.

44 *Herif, bak görüyor musun?:* Ritter'in okuyuşu: *Herif bak! Görüyor musun?* (*Karagös*, c. III, s. 335)

45 *Kerli ferli:* «kelli-felli», kılığı kıyafeti düzgün, yaşlıca ve gösterişli.

46 *Baksanız a:* aslı: *Baksanız.* (Ritter, *Karagös*, c. III, s. 335)

47 *Şâfi köpeği:* «Şâfiî köpeği» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. (*Şâfiî:* İslâmlıkta «sünnet ehli» denilen dört mezhepten biri ve bu mezhepten olan kimse. *Şâfi köpeği suratlı:* yüzü çok kirli)

48 *Sabâ, Dügâh:* alaturka musikide makam adları.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hah hah hah! Güleyim bari! Senin gibi koca, saçımın telinden çok. Elinden geleni arkana koyma, şebele maymunu[49] herif!

KARAGÖZ — Şebele maymunu sensin, düzgün[50] kuklası karı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ömrün, günün kararsın, sümüklü herif!

KARAGÖZ — Ulan, çok kabarma, teneşir horozu kaltak!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi şuradan, kırk ev kedisi, leş yiyici çaylak!

KARAGÖZ — Çok dırlanma, mundar[51] musibet!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Musibet de sensin, mundar da sensin, çöplük kargası herif!

KARAGÖZ — Ulan, hangimiz çöplük kargası? Bir kere aynayı al da suratına bak!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Şimdi böyle olduk. Kâğıthane'lerde,[52] Göksu'larda[53] peşimde dolaştığını unuttun, değil mi? Sana vardığım zaman kaşımın hilâlliğine herkes bayılırdı. Tombul tombul lor peyniri gibi idim.

KARAGÖZ — Haydi oradan, kokmuş sen de!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kokmuş da sensin, hepsi de sensin! Ben anamın evinden geldiğim vakit dokuz araba eşya ile geldim. Mâl ü menâlimi[54] sattın savdın, fülûs-i ahmere muhtaç[55] ettin de şimdi fena oldum, öyle mi?

KARAGÖZ — Dokuz araba eşya nerede? Anam diye övündüğün kadın Yenicami'de[56] takke satıyor.

---

49 *Şebele maymunu:* «şebek maymunu» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi olabilir; (mecaz olarak) çok çirkin.

50 *Düzgün:* eskiden, kadınların deriyi gerip düzgünleştirmek için yüzlerine sürdükleri beyaz sıvı.

51 *Mundar:* «murdâr» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; kirli, pis.

52 *Kâğıthane:* İstanbul'da, Haliç'te ünlü bir gezme yeri.

53 *Göksu:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir dere ve semt. (Gezme yeri).

54 *Mâl ü menâl:* varı yoğu, bütün eldeki. (*Menâl:* sahip olunan şey, mal).

55 *Fülûs-i ahmere muhtaç etmek:* meteliğe muhtaç etmek, çok yoksul bırakmak. (*Fülûs:* eskiden kullanılan bakır para; *Fülûs-i ahmer:* kırmızı bakır para).

56 *Yenicami:* İstanbul'da, Eminönü'ndeki ünlü cami.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi oradan, yarım pabuçlu herif!

KARAGÖZ — Yarım pabuçlu sensin! Kunduramın altına daha yeni pençe vurdurdum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, çok dırlanma! Bir daha seni yanıma yanaştırmam.

KARAGÖZ — Çıma atar yanaşırım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Öyle saçmalar para etmez.

KARAGÖZ — Karı, hiddetlenirsem fena olacak!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Serçeden korkan darı ekmez. Ateş olsan cürmün[57] kadar yer yakarsın.

KARAGÖZ — Sen öyle sanırsın. Hele bir kundak sokayım sana da bak. Allah bilir, ateşi beyninden çıkar.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, umduğun dağlara kar yağdı!

KARAGÖZ — Yağarsa yağsın! Ben de fundacılığı bırakır dondurmacılık ederim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Budala, hâlâ lâtife mi sanıyorsun? Alıp başını gidersem Dıral Dene'nin düdüğü gibi kalırsın! Sonra başına taş dokunur ama, atı alan Üsküdar'ı[58] geçer.

KARAGÖZ — Geçerse geçsin, ben velespite biner yetişirim,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, sana söylüyorum: Adam olmıyacaksan[59] benim ayağımın bağını çöz![60]

KARAGÖZ — Ayağının bağını çözeyim de bahçeyi alt-üst edesin, değil mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çok dırlanma! İnan olsun yuvanı yapacağım!

KARAGÖZ — Yuvaya çok sokulma, sonra leylek gagalar.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kocacığım, barışalım mı?

KARAGÖZ — Barışalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ah, benim top sakallı kocacığım,

KARAGÖZ — Ah, benim tüfek suratlı karıcığım!

---

57 *Cürm:* «cirm» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. (*Cirm:* hacim, oylum).

58 *Üsküdar'ı:* Ritter baskısında: *Üsküdar'a.* (*Karagös*, c. III, s. 336)

59 *Adam olmıyacaksan:* Ritter'in okuyuşu: *Adam olmıyacaksın.* (*Karagös*, c. III, s. 337)

60 *Ayağının bağını çöz:* boşa.

FASIL[61]

(Şarkı ile Çelebi gelir.)

---

61 *Basılmış Karagöz Oyunları Bibliyografyası* bölümünde açıkladığımız üzere (c. I, s. 59) Yorgi'nin kopya edip 1909'da yayınladığı *Mecmûa-i Hayâl* dizisindeki 5 oyunla, Ritter'in dokuz yıl sonra eski saray karagözcüsü Nazif Beyden alıp (1918) yayınladığı oyunların beş tanesi —ufak-tefek farklar dışında— birbirinin aynıdır. Böylece, Yorgi ile Nazif'in, bugün elimizde bulunmayan aynı kaynaktan yararlandıkları anlaşılıyor. Nitekim, *Mecmûa-i Hayâl*'in 1. cüz'ünün başındaki «Salih Mehmet» imzalı ve *İfâde* başlıklı önsözde, eserin yarım yüzyıl önce yazılmış olduğu (herhalde 1859/60) ve «yirmi fasıldan ibâret» bulunduğu belirtilerek şöyle denmiştir:

«Mecmûa-i Hayâl» bir mecmûa-i nevâdirdir, ki zamân-i tahrîrini iş'ar eden tarih, kitabın yarım asır kadar bir ömr-i güzeştesi olduğunu ifhâm ediyor. Mecmûanın tarz-i tahrîri, muharririnin fenn-i hayâlbâzîde bir sâhib-i yed-i tûlâ olduğunu pek vâzıh bir sûrette ayân oluyor. (...) Bu mecmûa-i kıymetdârın bir külliyât tarzında neşrini tasmîm, birinci cüz'ünü destgâh-i temsîle vaz' ediyorum. Rağbet gördüğü takdirde diğer eczâlarının dahi —ki, yirmi fasıldan ibârettir— Ramazân-i şerîfe kadar neşri mukarrerdir. (*Mecmûa-i Hayâl*, cüz 1, müstensihi Yorgi, Matbaa-i Kütübhâne-i Cihan, İstanbul 1328 [=rumî 1325, milâdî 1909])

Yorgi ve Nazif/Ritter nüshaları arasındaki farklar —bu konuda bir örnek vermek için— bu oyunun «Fasıl» bölümünde dip notlarıyle gösterilmiştir.

Söz konusu 5 oyunun «Fasıl» bölümleri gibi «Muhâvere» bölümleri de birbirine benzemektedir. Ancak, «Muhâvere»lerin yerleri değiştirilmiş; yani, Yorgi'nin bir oyunda kullandığı Muhâvere'yi Nazif başka bir oyunda kullanmıştır. Sözgelimi, *Şairlik* oyununun Yorgi nüshasındaki «Musiki Muhâveresi», Nazif/Ritter nüshasında *Ferhad ile Şirin* oyununun başında; *Kanlı Nigâr* oyununun *Karagöz'ün Soyulup Dayak Yemesi* adıyle basılan Yorgi nüshasının başındaki «İp Muhâveresi» de, Nazif/Ritter nüshasında *Ağalık* oyununun başındadır. Buradan da, Yorgi ile Nazif'in yararlandıkları yazma kaynakta «Muhâvere»lerin ayrı, «Fasıl»ların ayrı defterlere yazılmış olduğunu, ve söz konusu defterlerden yararlanan kimselerin o bölümleri kendi görüşlerine göre birleştirdikleri sonucunu çıkarabiliriz. Nasıl ki, Hayalî Memduh'un eldeki yazmalarında da, «Fasıl»lar ayrı, «Muhâvere» ler ayrı defterlerdedir. (Hayalî Memduh, «Karagöz oyunları», yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları).

(*Şarkı Nihâvend*[62])

[63]Niçin nâlendesin böyle
Gönül derdin nedir söyle
Seni ben istemem böyle
(*Nakarât*)
Gönül derdin nedir söyle
Kimin aşkıyle nâlânsın
Kimin hecriyle sûzansın
Neden böyle perîşansın
Gönül derdin nedir söyle

HACİVAT — Maşallah, beyim efendim! Safâ geldiniz!
ÇELEBİ — Safâda dâim[64] ol, Hacivat Çelebi!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) «Vefa'da[65] dayım ol.» diyor.
HACİVAT — Çoktanberi zât-ı âlînizi kaybettik. Nerelerdesiniz?
ÇELEBİ — Meşguliyet,[66] mâlûm-i âlîniz![67]
HACİVAT — Zann-i âcizâneme[68] kalırsa bu sefer gelişiniz tehî[69] yere değil.
ÇELEBİ — Evet, tehî[69] değil. Benim eskiden beri şiire hevesim olduğunu bilirsiniz.
HACİVAT — Maşallah! Bilmez miyim efendim! Hattâ peder merhumun gününde devlet-hâneye[70] az şairler mi gelirdi! Bendeniz bile şiire heves ettimdi.[71]

---

62 bk. c. II, *Çeşme*, s. 40/n. 112
(*Çeşme* oyununda bu şarkının makamı «Hüzâm» olarak gösterilmiştir).

63 bk. c. II, *Çeşme*, s.40/n. 113-117

64 *Dâim:* devam üzere, sürekli.

65 *Vefa:* İstanbul'da, Şehzadebaşı camiinin Haliç'e bakan tarafında bir semt.

66 *Meşguliyet:* uğraşılan şey, iş, iş-güç.

67 *Mâlûm-i âlîniz:* yüce zatınızın bildiği üzere. (Nezaket sözü).

68 *Zann-i âcizânem:* ben zavallının zannı. (Nezaket sözü).

69 *Tehî:* boş.

70 *Devlet-hâne:* büyük bir kimsenin konağı, evi. (Nezaket sözü).

71 *Bendeniz bile şiire heves ettimdi:* Yorgi nüshasında: *Hattâ o sâyede bendeniz bile şiire heves ederek «Mesrûrî» tahallûs eylemiş idim.* (s. 8)

ÇELEBİ — Bendenizin buraya gelmemin sebebi: Buraya bir muammâ[72] ta'lîkıyle[73] bu mahalde âşıkların[74] imtihan olmasını arzu ediyorum. Sizin ahbaplarınızdan şair var mıdır?

HACİVAT — Vardır efendim. Zât-ı âlîniz de bilirsiniz o zâtı.

ÇELEBİ — Kim o, Hacivat?

HACİVAT — Refîkim[75] meczub[76] Karagöz.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Zevzek kerata! Göya beni methediyor![77]

ÇELEBİ — Pekâlâ, Hacivat! Siz ona haber verin. Bendeniz de gideceğim,[78] Selânik tarafından bir âşık gelmiş, onunla görüşeceğim. Bir muammâ asmak için ne kadar para lâzım?[79]

HACİVAT — Azdan az dört âşık gelse yirmi lira masârif[80] olur.

ÇELEBİ — Pekâlâ, Hacivat Çelebi! Siz şu parayı alınız da icabına bakın! Ben yine sizi görürüm. Allahaısmarladık![81]

HACİVAT — Safâ geldiniz![82]

(*Şarkı ile muammâ asılır.*)

(*Şarkı Hicâz*[83])

[84]Esîrin oldum ey zülfü kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim

---

72 *Muammâ:* (halk şiirinde) manzum bilmece, Saz şairlerinin toplandıkları kahvenin duvarına bir *muammâ* asılır, bu muammâ'yı yine nazımla çözen şair, yarışmayı kazanmış olurdu.

73 *Ta'lîk:* asma. (*Muammâ ta'liki:* muammâ asma).

74 *Âşık:* saz şairi.

75 *Refîk:* arkadaş.

76 *Meczûb:* deli.

77 *Zevzek kerata! Göya beni methediyor!:* Yorgi nüshasında: *Sensin zırzop. Sözüm yabana, aşağıda beni methediyor.* (s. 8)

78 *Siz ona haber verin. Bendeniz de gideceğim,* Ritter'in okuyuşu: *Siz ona haber verin, bendeniz de gideceğim.* (*Karagös,* c. III, s. 338)

79 *Ne kadar para lâzım?:* Yorgi nüshasında: *Ne mikdar akçaya lüzum vardır?* (s. 8)

80 *Masârif:* masraflar, harcamalar.

81 *Allahaısmarladık!:* Yorgi nüshasında: *Şimdilik size yâ hû!* (s. 9)

82 *Safâ geldiniz!:* Yorgi nüshasında: *Yâ men hû, efendim!* (s. 9)

83, 84 bk. c. I, *Canbazlar,* s. 352 - 353 /n. 60, 61

(Nakarât)

Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhûn gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmm dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansın
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansın
Ve lâkin âfet-i devr-i zamansın
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

[85]KARAGÖZ — *(Gelir.)* Ulan, Hacivat! Yirmi liraya dört kavanoz murabba[86] olur mu?

HACİVAT — Murabba değil, muammâ.

KARAGÖZ — Ben sana yalnız paraları yedirmem. Raconca bir mirasyediye iki dalkavuk.[87]

HACİVAT — Hay budala hay!

KARAGÖZ — İster bu dala, ister öbür dala! Hacivat, sen de herkesin suratını yala!

HACİVAT — Vay horoz akıllı Karagöz vay!

KARAGÖZ — Vay hindi fikirli Hacivat vay!

HACİVAT — Ulan, nasıl murabba?

KARAGÖZ — Şimdi gelen züppe beyle murabba lâkırdısı etmiyor muydunuz?

HACİVAT — Karagöz, öyle züppe müppe diye ulu-orta yürüme. O zât-i âlî-kadr[88] ashâb-i haysiyyetten[89] bir zâttır.

---

85 Karagöz'ün bu konuşması, Yorgi nüshasında şöyledir:
KARAGÖZ — Vay bunak herîf vay! Attı oğlana katakoftiyi, aldı yirmi lirayı. Ben burada nasıl hazm ederim işi? Ay, düşündükçe aklıma dokunacak! Hele işi gideyim de anlayım. (Karagöz gelir, Hacivat'ı çağırır.) Ulan, Hacivat! Yirmi liraya dört kavanoz murabba olur mu? (s. 9)

86 *Murabbâ:* reçelin koyusu, marmelât.

87 *İki dalkavuk..:* Yorgi nüshasında: *iki dalkavuk düşer.* (s. 9)

88 *Zât-i âlî-kadr:* yüksek değerli zat.

89 *Ashâb-i haysiyyet :* haysiyet sahipleri.

KARAGÖZ — Astarcı Ahmet'e senedi mi var?[90]

HACİVAT — Değil, a canım! Kendisi zengin, ehl-i dil[91] bir mahbûb.[92]

KARAGÖZ — Elekçi Deli Mahmut mu?

HACİVAT — Ona meşhur «Zâter[93] Bey» derler.

KARAGÖZ — Zaten bey olduğu halinden belli.

HACİVAT — Karagöz, bunlar beş kardeştir.

KARAGÖZ — Hacivat, ben bunların beşini de bilirim.

HACİVAT — Diğer kardeşlerin adı nedir bakayım?

KARAGÖZ — Birinin adı Adaçayı, öbür kardeşinin adı Ihlamur-çiçeği, ortancasının adı Ağaç-hatmisi, en küçüklerinin Mülver-çiçeği. Nasıl, bildim mi?

HACİVAT — Haydi diyelim ki bildin. Bunlar nerede bulunurlar bakayım?

KARAGÖZ — Mısırçarşısı'nda.[94]

HACİVAT — Hay utanmaz budala! Eğer senin söylediklerini beyefendi duyarsa, seni kavur kavur kavurur.

KARAGÖZ — Ben de, Hacivat, eşeköksürüğüne tutulursam, bunların beşini de bir araya getirip mangalın kenarında dumanlarını havaya uçururum.[95]

HACİVAT — Bilâder, sen rezaleti ayyûka[96] çıkarıyorsun!

---

90 *Astarcı Ahmet'e senedi mi var?:* Yorgi nüshasında: *Astarcı Ahmet'te senet mi var?* (s. 9)

91 *Ehl-i dil:* gönül ehli, gönül sahibi, gönül âleminin coşku ve zevkleri içinde yaşayan.

92 *Mahbûb:* sevilen, sevgili.

93 *Zâter:* Kekik. Ballıbabagillerden bir bitki; çiçeği baharat olarak kullanılır.

94 *Mısırçarşısı'nda:* Yorgi nüshasında: *Bunları arayan alayıyle Beyazıt'ta kökçü dükkânında bulur.* (s. 10)

(*Mısırçarşısı:* İstanbul'da, Eminönü semtinde, kapalı çarşı. *Kökçü:* eskiden, ilâç yapmakta kullanılan türlü kök, kabuk, çiçek, yaprak gibi bitkisel nesneleri satan kimse.)

95 *Uçururum*: daha önce, Hacivat, *kavurur* dediğine göre, burada *savururum* denmesi gerekirdi. Bu sözlerle, XIX. yy. sonlarında şarkıcı Peruz'un söylediği:

Mısırımı kavururken
Dumanını savururken

diye başlayan *Mısırbuğday Kantosu*'na da işaret edilmektedir. (Bu kanto için bk. Ahmet Rasim, *Fuhş-i Atik*, c. I, 1340, s. 141; *Muharrir Bu ya!*, 1927, s. 53)

96 *Ayyûk:* Keçiyıldızı; (mecaz olarak) göğün en yüksek yeri.

KARAGÖZ — Zerdaliyi tabaktan kim çıkarıyor?
HACİVAT — Muammâ dediğimiz şey yok mu?...
KARAGÖZ — Yok mu var mı, ben ne bileyim!
HACİVAT — Yukarıda asılı olan.
KARAGÖZ — Ulan, ne tuhaf! Bitpazarı'ndaki[97] Hacı Hasan sokağının şubesi buraya mı geldi?
HACİVAT — Canım, sen hiç âşık görmedin mi?
KARAGÖZ — Gördüm.
HACİVAT — Nerede gördün bakayım?
KARAGÖZ — Mahmutpaşa[98] başında.
HACİVAT — Mahmutpaşa başında âşık var mı?
KARAGÖZ — (*Kendi kendine.*) Hay sersem keşânî[99] hay!
HACİVAT — Koska'daki[100] Simkeş hanı mı?[101]
KARAGÖZ — Hayır. Beyazıt'taki Bakkal Yani.[102]
HACİVAT — Mahmutpaşa başında olan âşıklar ne cins âşıklar?
KARAGÖZ — Şimşiri var, abanozu var, alel-husûs[103] manda boynuzu var. Bu cins âşıklar.
HACİVAT — Acâyip! Bu âşıklar beste okurlar mı?
KARAGÖZ — Ustaları dükkândan gittiği vakit çırakları beste, mani, şarkı gelsin!
HACİVAT — Senin dediğin âdetâ kaşık.
KARAGÖZ — Kaşık zâhir!
HACİVAT — Karagöz, ömründe hiç bir tîr-i müjgâna[104] vurulmadın mı?
KARAGÖZ — Ben ömrümde, Hacivat, karadan Tarabya'dan[105] Mirgûn'a[105] giderken yorulmadım.

---

97 *Bitpazarı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da eski eşya alınıp satılan bölüm.

98 *Mahmutpaşa:* Kapalıçarşı'nın bir kapısından Eminönü doğrultusunda inen ünlü yokuş. İki yanında, boydan boya, halk için ucuz eşya satan dükkânlar vardır.

99 *Keşânî:* (burada) «abdal soyu» gibi bir anlamda kullanılmış olsa gerek. (*Keş:* [argo] apdal, budala, ahmak, avanak).

100 *Koska:* İstanbul'da, Beyazıt'la Aksaray arasında bir semt ve bir ucu Ordu Caddesi'ne açılan bir cadde.

101 *Simkeş hanı mı?:* Yorgi nüshasında: *Sırmakeş hanı mı?* (s. 10)

102 *Bakkal Yani:* Yorgi nüshasında: *bakkal dükkânı.* (s. 10)

103 *Alel-husûs:* özellikle, hele, daha çok.

104 *Tîr-i müjgân:* kirpiklerin oku. (*Tîr:* ok; *Müjgân:* kirpikler).

105 *Tarabya, Mirgûn:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli kıyısında iki semt. (*Mirgûn:* Emirgân).

HACİVAT — Bilâder, yaz mevsimi hiç Yenikapı'ya[106] gitmedin mi?

KARAGÖZ — Evet, gittim.

HACİVAT — Orada âşık görmedin mi?

KARAGÖZ — Karpuz çalarken sergiciler beni görmesin diye etrafa baktığım var mı?

HACİVAT — Bazı kahvehânelerde âşıkların saz çaldığını işitmedin mi?

KARAGÖZ — İşittim.

HACİVAT — Güç hal ile anlattık! —Ne diyorlar bakayım?

KARAGÖZ — Âşık taratoru, içer misin çalaboru?[107]

HACİVAT — (*Güler.*) Ha ha ha!

KARAGÖZ — Kerata eğleniyor.

HACİVAT — Eğlenmek değil, ben sana işi anlatayım.

KARAGÖZ — Anlat bakalım!

HACİVAT — O âşıkların hepsinin birer mahlâsı[108] vardır: Kiminin «Mahzûnî», kiminin «Hemrâhî», kiminin «Seyyâhî», kiminin «Cevherî», benim mahlâsım da «Mesrûrî».

KARAGÖZ — Benimki de «Maymûnî» olsa olmaz mı? O zaman da Çingenelik size intikaal etmiş[109] olur.

HACİVAT — Öyle isim olur mu?

KARAGÖZ — «Zerdâlî» olsun.

HACİVAT — Meyvadan isim olmaz.

KARAGÖZ — Pek doğru. Manavların elinden yakamı kurtaramam.

HACİVAT — Karagöz, kendine bir isim bul.

KARAGÖZ — Ne isim bulayım? Benim ismim de «Gelberî»[110] olsun.

---

106 *Yenikapı:* İstanbul'da, Aksaray yöresinde, Marmara denizi kıyısında bir semt.

107 *Âşık taratoru, içer misin çalaboru?:* Yorgi nüshasında: *Âşık Taratori, içer misin çalapori?* (s. 11)

(*Çalabor:* 1. loğusa şerbeti; 2. Arnavut şerbetçilerin uzun ve ince, bardaklarla sokakta sattıkları limonata v.b. (Bu sözcük, söz konusu bardakların biçimiyle ilgilidir). (bk. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 340/n. 1)

108 *Mahlâs:* şairlerin, şiirde kullandıkları takma ad.

109 *İntikaal etmek:* (bir kişiden başka bir kişiye) geçmek.

110 *Gelberî:* Türkçe *gelberi* sözünün Arapçaya benzetilerek söylenmiş biçimi olabilir. (*Gelberi:* büyük ocaklardan ateşi dışarı çekmek için kullanılan uzun saplı demir âlet. *Gelberi etmek:* [argo] aşırmak, kendine almak.)

HACİVAT — Pekâlâ. Senin ismin de «Gelberî» olsun.
KARAGÖZ — Baksan a, Hacivat! Murabbanın içinde ne var? Ne yazılı?
HACİVAT — Bilemezsin, hem bulamazsın.
KARAGÖZ — Hele sen söyle bakayım!
HACİVAT — [111]«Bende vardır, sende vardır, âlemde yok;
Cümlede vardır ammâ[112] âdemde yok.»
[113]KARAGÖZ — Bildim.
HACİVAT — Nedir bakayım?
KARAGÖZ — Züğürtlük, ne olacak?
HACİVAT — Karagöz, zevzekliği bırak! Sonra, gelen âşıklar adamı mat ederler.
KARAGÖZ — Ben de dayakla onları alt ederim, Hacivat.

---

111 Ritter nüshasında bu iki satır nesir gibi yan yana yazılmış ve *âdemde* sözü *adamda* diye okunmuştur (*Karagös*, c. III, s. 340). Oysa, âşıklar arasındaki yarışmada, kahve duvarına asılacak «muammâ»nın nazımla söylenmesinin şart olması ve her iki cümlenin sonlarında ayak bulunması (*âlem, âdem*), bu parçanın manzum olduğunu gösterir. Ne var ki, her iki dizede de ölçek bozuktur. Doğru biçimi şöyle olabilir:

Bende vardır sende var âlemde yok
Cümlede vardır fakat âdemde yok

Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Bu beyitteki «muammâ»nın çözümü: *Nokta.* (Arap alfabesine göre; *ben, sen, cümle* sözcüklerindeki *b, n, c* harflerinde birer nokta «vardır»; *âlem* ve *âdem* sözcüklerinin harflerinde ise nokta «yok»tur.

112 *Ammâ:* Yorgi nüshasında: *fakat.* (s. 13)

113 Bu sahnenin son konuşmaları Yorgi nüshasında şöyledir:

KARAGÖZ — Bildim, Hacivat. «Cümlede vardır» dediğin uncu piresi.
HACİVAT — Nasıl uncu piresi?
KARAGÖZ — Öteki adı da «ihtiyar pire»dir. Şimdi elimi enseme götürsem birkaç tane bulurum.
HACİVAT — Canım, ben sana «Bulamazsın» demedim mi? Hem böyle lâfla iş olmaz. Çünkü gelen âşıklar insanı mat ederler.
KARAGÖZ — Sen ondan yana hiç merak etme. Ben de dayak sayesinde onları mat ederim.
HACİVAT — Canım, öyleyse eve git de ablan senin kıyafetini tebdil etsin. Bir de kendine saz filân uydur.
KARAGÖZ — Şimdi Lânga'ya gitsem destesiyle bulurum.
HACİVAT — Canım, öyle balıkçı sazı değil, âşık sazı.
KARAGÖZ — Bulurum. (Karagöz, giderken kendi kendine.) Ulan, ya murabbayı kaparım, ya şurup şişesini heriflerin başında paralarım. (s. 12-13)

HACİVAT — Pekâlâ! Öyleyse kendine bir saz bul, kıyafetini de değiştir, tebdîl-i câme ol.[114]

KARAGÖZ — Câmekanda kimi bulayım?

HACİVAT — Elbiseni değiştir.

(*Karagöz gider, Hacivat da gider.*)

(*Şarkı ile Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hicâzkâr*[115])

[116]Gönlümü dûçâr eden bu hâle hep
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb
Ettiğim âh ü figandır rûz ü şeb
(*Nakarât*)
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb

İstemezsin sen perîşân olduğum
Âteş-i aşkınla nâlân olduğum
Sîne çâk ü dîde giryân olduğum
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb

ÇELEBİ — Nasıl oldu, Hacivat Çelebi?

HACİVAT — Efendim, siz hiç merak etmeyin. Muammâ asıldı, refîkim[117] Karagöz Ağa da bu işe iştirâk ediyor,[118] tebdîl-i câme olup[119] gelecek. Şairlerin gelmesine muntazırız.[120]

---

114 *Tebdîl-i câme olmak:* elbise değiştirmek.

115 *Hânende, s.* 201; *Gülzâr-i Musiki,* 2. bas., s. 111
Beste: Şevki Bey (1860 - 1890)

116 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . -
Gönlümün bu hale düşmesinin sebebi, (ey) karagözlüm! hep kara bahtımdır; gece gündüz ah edip inlerim, (ey) kara gözlüm! (bunun) sebebi kara bahtımdır. — Sen, perişan olduğumu, aşkının ateşiyle inlediğimi, bağrımın parçalanıp gözümün ağladığını istemezsin; (ey) karagözlüm! (bunun) sebebi kara bahtımdır.

117 *Refîk:* bk. n. 75

118 *İştirâk etmek:* katılmak.

119 *Tebdîl-i câme olmak:* bk.n. 114

120 *Muntazır:* gözleyen, bekleyen.

ÇELEBİ — Pekâlâ! Şimdi âşıklar gelecekler, ben de köşkten dinleyeceğim, siz de teşrîf ederseniz beraber dinleriz.
HACİVAT — Siz teşrîf ediniz, bendeniz de şimdi gelirim,
ÇELEBİ — Allahısmarladık![121] *(Gider.)*
HACİVAT — Safa Geldiniz![122] *(Gider.)*

[123]KARAGÖZ — *(İçeriden.)* Abla! Şu un torbasını bana versene!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, un torbasını ne yapacaksın? Çoktan beri canım tatar böreği istiyor, un mu alacaksın?
KARAGÖZ — Ulan, ne açgözlü karı be! Sen şu torbayı ver, yumurta tavasını da ver, kaşık sepetindeki kaşıkları da getir!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, tekmil ev eşyasını götüreceksin! Al bakalım!
KARAGÖZ — Şu çamaşır ipini de tava'nın üstüne birkaç defa dola da, uçlarını kaşıklara bağla da bana ver.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne olacak böyle?
KARAGÖZ — Elinin körü olacak! Sen onları yap, ben de şunları başıma giyeyim.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aman herif, ne tuhaf olduuun!
KARAGÖZ — Eğlenme, köpoğlu!

(Karagöz perdeye gelir, Hacivat da gelir.)
—Nasıl kıyafetim, Hacivat?

---

121 *Allahaısmarladık:* Yorgi nüshasında: *Öyleyse efendim şimdilik size yâ hû!* (s. 14)

122 *Safâ geldiniz:* Yorgi nüshasında: *Yâ men hû!* (s. 14)
Bu sözden sonra, Yorgi nüshasında şu konuşma vardır:
HACİVAT — (Kendikendine.) Nerede kaldı bu külhani dur bakayım. (Kapıyı çalar.)
KARAGÖZ — Dur geliyorum ulan. (s. 14)

123 Karagöz'le Karısı arasındaki bu sahne Yorgi nüshasında şöyledir:
KARAGÖZ — Baksan a, abla! Haniya geçen sene karnavalda bir kat esvap ile külâh almıştım; birincisi, onları bana ver; ikincisi de, yumurta tavasını ve kaşık sepetinden iki üç tane kaşık al; şu çamaşır ipini de tava'nın üstüne birkaç defa dola da, uçlarını kaşıklara bağla da bana ver.
KARISI — Ay! Ne olacaksın öyle, herif?
KARAGÖZ — Âşık olacağım.
KARISI — (Hiddetle.) Vay, herif, kime âşık olacaksın bakayım?
KARAGÖZ — Yalan ulan yalan! Hacivat'la âşıklık edeceğiz. (Gelir.) (s. 14-15)

[124]HACİVAT — Pekâlâ, bilâder! Şimdi âşıklar burada tecemmü' edecekler.[125]

KARAGÖZ — Kaşıklar tecennün mü edecekler?[126]

HACİVAT —

[127]Benden görürsün küllî[128] zararı
Aradım buldum seni firârî.[129]

KARAGÖZ —

Karşıma geçtin koca hımârî[130]
Suratına yersin benden şamarı.[131]

HACİVAT — Şimdi Selânik tarafından bir âşık geliyormuş, kendini gözet.

KARAGÖZ — Geleceği varsa göreceği de var.

HACİVAT — Çok ustaymış.

KARAGÖZ — Ondan yana merak etme, kalbini geniş tut.

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, göreyim seni! Beni mahçup etme.

KARAGÖZ — Sen kasâvet[132] çekme. Hemen gelsinler.

HACİVAT — Ben gidiyorum, Karagöz. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Canım, yok mu âşıklardan, kaşıklardan?

---

124 Karagöz'le Hacivat arasındaki bu sahne Yorgi nüshasında şöyledir:
HACİVAT — Hah hah ha! Bu ne kayafet ulan!
KARAGÖZ — Benim ile eğlenme havâyî
Karışmam yersin suratına tavayı
Kaldırırım ortadan hicâbı
Yersin suratına şamarı
HACİVAT — Aman, birâder, âşıklara muammâyı verme.
KARAGÖZ — Ben adama kavanozu bile yalatmam.
HACİVAT — Pekâlâ, birader. Malûm ya, şimdi burada hoş âşıklar tecemmü' edecekler.
KARAGÖZ — Pekâlâ! Çok güzel!
HACİVAT — İşte, birâder, ben gidiyorum. (*Gider.*) (s. 15)

125 *Tecemmü' etmek:* toplanmak.

126 *Tecennün etmek:* çıldırmak.

127 Ölçek: 8 (4 + 4)

128 *Küllî:* 1. genel, bütün; 2. (burada) çok.

129 *Firârî:* kaçak. (*Firâr:* kaçma).

130 *Hımârî:* eşeğe mensup, eşek soyu, eşşoğlu.

131 *Şamarı:* şamarı.

132 *Kasâvet:* tasa, kaygı.

(Âşık Hasan[133] *gazel ile gelir.)*

(Gazel[134]*)*

[135]Yârin bu kadar cevri gelir miydi hayâle
Gûş etmedi âhım beni döndürdü hilâle

Rü'yâda bile pâyını bûs etmeği görmem
Elden ne gelir ağlamadan başka bu hâle

ÂŞIK HASAN — Merhaba, âşık!
KARAGÖZ — Hoş geldin, bulaşık!
ÂŞIK HASAN — Baba, âşık mısın?
KARAGÖZ — Hayır, incik kemiğiyim.[136]
ÂŞIK HASAN — Ne dedin?
KARAGÖZ — Mercimek çorbası.
ÂŞIK HASAN — Cihangir[137] sakası mı?
KARAGÖZ — Firuzağa[138] bekçisi.
ÂŞIK HASAN — Bak, ben senin nâmını işittim de Serez'den kalkıp Selânik'ten buraya kadar geldim.
KARAGÖZ — Ben de öyle.
ÂŞIK HASAN — Sen nereden geldin bakayım?
KARAGÖZ — Selâmsız'dan[139] kalktım, Üsküdar'dan[140] buraya geldim.
ÂŞIK HASAN — Öyleyse, biraz seninle kaynaşalım.

---

133 *Âşık Hasan:* bk. c. II, *Kanlı Kavak*, s.284 /n. 121

134 *Hânende*, s. 87 - 88
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)

135 Ölçek: *Mefûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
-- . . --- . --- . --- .

Sevgilinin bu kadar inciteceği, hayale gelir miydi? Ahımı dinlemedi, beni hilâle döndürdü. — Rüyada bile ayağını öpmeyi görmem, bu hale ağlamadan başka elden ne gelir?

136 *İncik kemiği:* ayak bileği kemiği. (Karagöz, *âşık* sözünü *aşık kemiği* anlamında alıyor.)

137 *Cihangir:* İstanbul'da, Beyoğlu yöresinde, Sıraserviler'le Fındıklı arasında bir semt ve cadde.

138 *Firuzağa:* İstanbul'da, Beyoğlu yöresinde, Sıraserviler'le Tophane arasında bir semt.

139 *Selâmsız:* İstanbul'da, Üsküdar'da, çoklukla Çingene'lerin oturduğu bir semt.

140 *Üsküdar:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Marmara'ya açılan ağzında, Anadolu yakasında bir semt.

KARAGÖZ — Orası biraz güççe.
ÂŞIK HASAN — Neden?
KARAGÖZ — Malûm ya, sen Selânik'ten, ben Selâmsız'dan. Kırk yıl kaynasak, etimiz ayrı, kemiğimiz ayrı düşer.[141] Anlarsın ya!
ÂŞIK HASAN — Tuhaf bir zata benziyorsunuz.
KARAGÖZ — Evet, Tuhafçılar'daki eczacıya benzerim.
ÂŞIK HASAN — Söylediğiniz lisân-i âhar[142] mı?
KARAGÖZ — Evet, bizim saat nisan ayından beri ayardır, bir dakika bile şaşmaz.
ÂŞIK HASAN — Şimdi seninle gazel, koşma yapalım.[143]
KARAGÖZ — Gazinoda araba mı koşturalım?
ÂŞIK HASAN — Değil, a canım! Bir semâî çıkalım.
KARAGÖZ — Semâya mı çıkalım? Tayyare ile mi?[144]
ÂŞIK HASAN — Anlayamadınız, âşık! İstersen Kerem'den çıkalım.
KARAGÖZ — Kiremide çıkacağız ama, akan yer var mı acaba?
ÂŞIK HASAN — Merâmımı anlayamadınız. Garip okuyalım.
KARAGÖZ — Garip köpek gibi mi uluyalım?
[145]ÂŞIK HASAN — Âşık, ben bir divan okuyorum.
KARAGÖZ — Varıver bakalım!
ÂŞIK — HASAN — (*Makam ile söyler.*)

(*Makaam-i Gülizâr*)

[146]Hasta-i aşk u muhabbet derde dermân istemez
Sıhhat ümmîd etmeyen elbette Lokman istemez

---

141 Selânik'te çoklukla Yahudi'ler ve Yahudi dönmeleri oturur. Kendisinin Selâmsız'dan geldiğini söyleyen Karagöz, Selânikli'ye selâm vermiyeceğini, onunla kırk yıl bir arada kaynasa yine kaynaşıp bağdaşamıyacağını anlatıyor.

142 *Lisân-i âhar:* başka dil, yabancı dil.

143 *Şimdi senin gazele koşma yapalım:* Yorgi nüshasında: *Şimdi, baba, seninle gazel Arabân olalım.* (s. 20) (*Arabân:* alaturka musikide bir makam).

144 *Tayyare ile mi?:* Yorgi nüshasında: *Balon vasıtasıyle mi?* (s. 20)

145 Bu son iki konuşma Yorgi nüshasında şöyledir:
ÂŞIK HASAN — Bak, âşık birader, ben birazdan divan yolunda gezineyim.
KARAGÖZ — Ben de kestirme olsun diye arkadan Bahçekapısı'na ineyim. (s. 20)
(Yorgi nüshasındaki bu iki konuşma daha başarılıdır.)

146 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - -

KARAGÖZ —

Hasta âşık bol yumurtalı[147] revani istemez
Sahan dolu yahni olsa[148] ballı lokma istemez

ÂŞIK HASAN —

Sû-i âdâb-i muhabbettir ne lâzım kîl ü kaal
Hâlet-i aşkı bilir erbâbı i'lân istemez

KARAGÖZ —

Sütlü mahallebi âlâdır ne lâzım portakal
Aşureyi bizim âşık sever ilân istemez

ÂŞIK HASAN —

Yapmağa sa'y et gönül yıkma Hüdâdan kıl hazer
Mülkünü elbette sâhib-hâne vîrân istemez

KARAGÖZ —

Yarma şeftali sepetten uçtu al benden haber[149]
Suluca armut yerine kimse şalgam istemez

ÂŞIK HASAN —

[150]Gönül birden ırak olmaz hayâl-i aşk-i dilberden[151]
Geçersem ben gönül geçmez cihân içre güzellerden

(Karagöz'ün okuduğu beyitlerin çoğunda ölçek bozuktur).

Metin: Şeref (1809 - 1861), *Divân-i Şeref Hanım*, 1. bas., İstanbul 1284, *Gazeliyyât*, s. 24 (Gazelin bütünü 5 beyittir).

Âşık Hasan'ın okuduğu beyitler:

Aşk ve muhabbet hastası derde derman istemez, sıhhat ummayan elbette Lokman (hekimi) istemez.— Sözle anlatma, sevginin kötü geleneğidir, gerekli değil; aşk hâlini erbabı bilir, ilân istemez.— Gönül yıkma, (gönül) yapmağa çalış, Tanrıdan çekin; ev sahibi elbette mülkünün yıkılmasını istemez.

147 *Yumurtalı:* Yorgi nüshasında: *yumurtayla.* (s. 21)

148 *Sahan dolu yahni olsa:* Yorgi nüshasında: *Pişboğaz olsa da.* (s. 21)

149 *Yarma şeftali sepetten uçtu al benden haber:* Yorgi nüshasında: *Bir sepet şeftali çaldım git manavdan al haber.* (s. 21)

150 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

. - - - . - - - . - - - . - - -

(Karagöz'ün okuduğu beyitlerin kimisinde ölçek bozuk).

151 *Hayâl-i aşk-i dilber:* güzelin aşkının hayali.

KARAGÖZ —

Bilirim ben vefâ gelmez şaşı ile o körlerden
Çalarsam ben manav görmez usûletle[152] o döngelden

ÂŞIK HASAN —

Bugün bir zâhidin[153] biri güzel sevmeği men'etmiş
Bulunmamış mı bir âşık ataydı anı minderden[154]

KARAGÖZ

Afyonumun vakti geçti uyuklayıp durur iken
Bana bir tekme vurdular yuvarlandım o minderden

ÂŞIK HASAN —

Felek seyyâh-i âlemdir [155] sakın aldanma Gelberî
Ne kadar kahramân olsan geçersin yine çenberden[156]

KARAGÖZ —

Dayak hiç kaydıma gelmez[157] hicâbım[158] yok rezâletten
Benim her gün merâkımdır kebap çalması lengerden

ÂŞIK HASAN —

[159]Ketmi müşkil âteş-i aşkı ayân etmek de güç
Şu'le-i şem'-i fürûzânı nihân etmek de güç

KARAGÖZ —

Kirli peşkir suya düştü ise kurtarmak da güç
Kibriti rüzgârda çakıp şamdanı yakmak da güç

---

152 *Usûletle:* usullacık, usulcacık, usulla.

153 *Zâhid:* din kurallarına sıkı sıkıya bağlı kaba-sofu.

154 *Bulunmamış mı bir âşık ataydı anı minderden:* Yorgi nüshasında: *Aceb yok muydu bir âşık tutup indire minberden.* (s. 22)

155 *Seyyâh-i âlem:* dünya gezgini, dünyayı dolaşan gezgin.

156 *Geçersin yine çenberden:* yine ölürsün.
(Bu beyitte, «Feleğin çemberinden geçmiş» deyimine de işaret vardır).

157 *Kaydıma gelmez:* aldırmam.

158 *Hicâb:* utanma.

159 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . - -
(Karagöz'ün söylediği beyitlerin kimisinde ölçek bozuktur).
Metin: Şeref, *Dîvân-i Şeref Hanım*, Gazeliyyât, s. 10 (Gazelin bütünü 5 beyittir).

ÂŞIK HASAN —
İntizâr-i rü'yet-i cânân velî âsan değil
Vasl için ammâ rakîbe imtinân etmek de güç

KARAGÖZ —
Üsküdar'dan kilimi çalan o Kel Hasan değil[160]
Sarmısaklı yahninin üstüne su içmek de güç

ÂŞIK HASAN —
Şâyed eyler hâtırın âzürde ol mâhın deyü
Dûd-i âhı rû-be-râh-i âsumân etmek de güç

KARAGÖZ —
Martta turşu yemekten sardalya yemek çok âlâ
Kasımın yüz sekseninde portakal yemek de güç

ÂŞIK HASAN —
Yâra ta'lîm-i vefâ eylerdim ammâ neyleyim
Zor ile nâ-mihribânı mihribân etmek de güç

KARAGÖZ —
Benim gibi bir garip Çingene'ye lâyık mıdır
Küşterî meydanında sazcılık[161] etmek de güç

Âşık Hasan'ın söylediği beyitler:

Aşk ateşini saklamak zor, açığa vurmak da güç; mumun parlak alevini gizlemek de güç. —Sevgiliyi görmeği beklemek kolay değil, fakat kavuşmak için rakîbe minnet etmek de güç. —O ayın [ya da: o ay yüzlü sevgilinin] gönlünü belki incitirdiye, gökyüzüne bed-dua etmek de güç. — Sevgiliye vefa öğretirdim ama, neyleyim (ki) sevmeyeni sever etmek de güç.

160 *Üsküdar'dan kilimi çalan o kel Hasan değil:* Yorgi nüshasında: *Marsıvan'dan merkebi çalan o Kel Memiş değil.* (s. 22)

Kel Hasan: (1868 - 1925) ünlü tulûat oyuncusu.

Kel Memiş: divan şairi Sürurî (? - 1814), «Kel Memiş» adlı bir dilencinin ölümü üzerine Ebced hesabıyle şöyle bir tarih düşürmüştür:

Kel Memiş gelmemişe döndü cihâna sad hayf
1195 [=1780]

161 *Sazcılık:* Yorgi nüshasında: *böyle sazcılık.* (s. 23)

ÂŞIK HASAN —

[162]Gûş eyle[163] efendim dinle âhımı
Muhabbet bağında gonceye hem-râh[164]
Âşıklar görürse dayak var sana
Rezâlet muammân Âşık Gelberî

KARAGÖZ —

Kulakları[165] kısıp zırlama bana
Birdenbire sonra hırlarım sana
On iki köşe haymedir[166] ammâ
Verâsı[167] ummandır[168] Âşık Serserî

ÂŞIK HASAN —

Aşkın bağındadır o gül-i zîbâ[169]
Gonceye meftundur ahdedir[170] vefa
Âşık ma'şûkuna[171] bülbül-i şeydâ[172]
Eşek aştan anlamaz Âşık Gelberî

KARAGÖZ —

Eşek aştan anlamaz sen dedin bana
Müsta'melce[173] bir palan vurayım sana
Doğruca gidersin Atpazarı'na
İşte palan geliyor Âşık Serserî
(*Karagöz vurur, Âşık Hasan gider.*)

---

162 Ölçek 11 (6 + 5)
163 *Gûş eyle:* dinle. (*Gûş:* kulak).
164 *Hem-râh:* yoldaş.
165 *Kulakları:* Yorgi nüshasında: *kulakların.* (s.)
166 *Hayme:* çadır; (burada) Karagöz perdesi.
167 *Verâ:* arka.
168 *Ummân:* engin deniz.
169 *Gül-i zîbâ:* güzel gül; (mecaz olarak) güzel sevgili.
170 *Ahd:* 1. söz verme, verilen söz; 2. and, yemin.
171 *Ma'şûk:* sevgili.
172 *Bülbül-i şeydâ:* çılgın bülbül.
173 *Müsta'melce:* az kullanılmış. (*Müsta'mel:* kullanılmış).

(Şarkı ile Kayserili gelir.)

[174]Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim
Esen rüzgârdan hiyle sezerim
Demir külünk ile başın ezerim
(Nakarât)
Çabuk yap benim sarı sazımı[175]

Tokat kervanından aldım bakırı
Sevdiğim gelsin göreyim çakırı
İncitmeyin fukarayı fakiri
Çabuk yap benim sarı sazımı

KAYSERİLİ — Bana bak, Âşık ağa!
KARAGÖZ — Ne var, Armut[176] ağa?
KAYSERİLİ — Canım, burada bir Karagöz mü ne'itin bohu varmış. Onu bilün mü?
KARAGÖZ — Gelir gelmez gördün mü yediği boku?

---

174 Ölçek 11 (6 + 5, kimi dizeler duraksız)
2., 4., 8. dizelerde ölçek bozuk. 2. dizenin doğru biçimi şöyle olabilir:
Esen rüzgârlardan hiyle sezerim
ya da:
Esen irüzgârdan hiyle sezerim
Bu şiiri aşağıdaki dörtlüklerle karşılaştırınız:

Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim
Esen rüzgârdan hiyle sezerim
Demir külenk ile kelle ezerim
Usta teres çabuk kayır sazımı

Tokat kervanından aldım bakırı
İncitmeyin fıkarayı fakırı
Dinle sözünü bezirgân gitme aykırı
Döndü beş bin altın saydı bezirgân.

(Pertev Naili [Boratav], *Köroğlu Destanı*, İstanbul 1931, s. 238, 239)

175 *Sarı sazımı:* Ritter'in okuyuşu: *sazı sazımı* (*Karagös*, c. III, s. 346). *Sarı saz* sözünün başka bir biçimi Pîr Sultan Abdal'ın bir şiirinde de geçmektedir:

Öt benim sarı tanburam
(bk. C. Kudret, *Pîr Sultan Abdal*, İstanbul 1965, s. 78)

176 Karagöz, *armut* sözcüğüyle, «Armudun iyisini dağda ayı yer» atasözüne işaret ederek, kaba konuşan Kayserili'yi ayı yapmış oluyor.

KAYSERİLİ — Çünkü melmeketten[177] taze geldim de, o kopoğlu herifle sözleşmek için haber alıp buraya geldim. Bana diyiver!

KARAGÖZ — Oğlum, öyle ulu orta gitme, belki kulağına gider.

KAYSERİLİ — Bırah şu it bohu herifi sen de!

KARAGÖZ — Buyurun bakalım! Ölür müsün öldürür müsün? —Baksan a bana! Benim gözüm seni ısırıyor. Odunkapısı'nda[178] mı eğleniyorsun?[179]

KAYSERİLİ — Odungapusu'nda işim ne? Biz Barnahgapu[180] ile Tavuhpazarı'nda[181] eğleşiriz.[182]

KARAGÖZ — Galiba ben geçen gün sana benzettim. Zeyrek yokuşundan[183] geçerken kereste yüklü eşeklerin birinin ayağı kayıp yan üstü düştü. Sonra sen mi idin yoksa sana benzer birisi mi idi, «Deh! Çüş!» diye biçare hayvanı kaldırdı.

KAYSERİLİ — Ulan, kıyafetime bahanda beni eşekçi mi zannettin kotu kopoğlu kopek! Barnağımı ağzına soharsam it buzuğu gibi yırtarım!

KARAGÖZ — Varıver, yarım osuruk!

KAYSERİLİ — Ne dedin?

KARAGÖZ — Sana göre değil. (*Kendi kendine.*) — Herif zorlu be!

KAYSERİLİ — Bana melmekette «Suyabatmaz» deller, âşıhlar beni barnahla gösteriller.

KARAGÖZ — Ben de adamı buradan yumrukla kaçırırım.

---

177 *Melmeket:* «memleket» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

178 *Odunkapısı:* Haliç'in İstanbul yakasında, Keresteciler caddesi yöresinde, odun ve kereste yüklenen ve satılan yer.

179 *Eğlenmek:* 1. bir yerde uzun süre durmak; 2. bir yerde yaşamak, ikamet etmek.

180 *Barnahgapu:* Parmakkapı, 1. İstanbul'da, Beyoğlu'nda, İstiklâl caddesi üzerinde bir semt, 2. (burada) eskiden, Beyazıt'la Türbe arasındaki yol üzerinde bir semt; saz şairleri çoklukla oradaki kahvelerde bulunurlardı.

181 *Tavukpazarı:* İstanbul'da, Nuruosmaniye camii yöresinde bir yer. Eskiden, saz şairlerinin toplandığı âşık kahveleri orada idi.

182 *Eğleşmek:* bir yerde uzun süre bulunmak, ikamet etmek. (bk. n. 179)

183 *Zeyrek yokuşu:* İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında, yokuşuyla ünlü bir cadde.

KAYSERİLİ — Ne dedin?
KARAGÖZ — Sonra anlarsın ne dediğimi.
KARAGÖZ — Suya mı atlarsın?
KARAGÖZ — Benden dayak yersin, anlarsın.
KAYSERİLİ — Sıfatına bir vurursam, kotu kopoğlu kopek, gorursun he!
KARAGÖZ — Maraza[184] mı edeceğiz, yoksa saz mı çalacağız?
KAYSERİLİ — Sana bir divan geliyorum.
KARAGÖZ — Buyurun[185] bakalım!
KAYSERİLİ —

[186]Lâubâlî-meşrebim gayd-i vagaar olmaz bana
Âşığ-ı şûrîdeyim nâmûs u âr olmaz bana

KARAGÖZ —

Lâleli'de şerbetçinin kavuğu gelmez bana
Aşure kâsesi gibi bol külâh olmaz bana

KAYSERİLİ —

Câm-i lebrîz-i muhabbetle ezel mest olmuşum
Bâde-i gülgûn ile def'-i humâr olmaz bana

KARAGÖZ —

Camcı İzzet'le bugün meyhânede dost olmuşum
Bademi küfeyle yutsam hiç harâm olmaz bana

KAYSERİLİ —

Yanmadıkça âteş-i aşk u muhabbetle tenim
Râhat ü ârâm zevki ihtiyâr olmaz bana

---

184 *Maraza:* Arapça «muâraza» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; kavga, çekişme.

185 *Buyurun:* Yorgi nüshasında: *Varıver.*

186 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - - ⏑ - - - ⏑ - ⏑ -
(Karagöz'ün söylediği beyitlerin çoğunda ölçek ve ayak bozuktur.) Metin: Şeref, *Dîvân-i Şeref Hanım,* s. 2. (Gazelin bütünü 7 beyittir) Kayserili'nin söylediği beyitler:
Lâubali tabiatlıyım, ağırbaşlılıkla bağlanamam; çılgın âşığım, namus ve utanma bana uymaz. — Sevginin taşkın kadehiyle ezelde sarhoş olmuşum, gül renkli kadehle benim içki sersemliğim gitmez. — Vücudum aşk ateşiyle yanmadıkça, durup dinlenme zevkini seçemem.

KARAGÖZ —

Yakmadıkça poğçayı börekçi aşk olsun derim
Rahatça pösteki varken şilte râın olmaz[187] bana

KAYSERİLİ — Bir de Kerem'den yırlayalım.[188]
KARAGÖZ — Hırla bakalım, köpoğlu!
KAYSERİLİ —

(*Makam-i Hicâz*)

[189]Gönül seni kime edem şikâyet
Her zaman başıma belâsın gönül
Nerde güzel görsen efkârın artar
Çekersin bin türlü belâyı gönül

KARAGÖZ —

Keloğlan'dan hiç olur mu inâyet[190]
Her zaman başıma baltasın gönül
Nerde bir kel görsem safram kabarır
Artar midemin fesâdı gönül

KAYSERİLİ —

Dost[191] güzel sevmekte kesb ü kâr[192] ettin
Ol[193] kadar sevdin ki âşikâr ettin
Sen beni bu derde giriftâr[194] ettin
Âkıbet beni de dil-figâr[195] ettin

187 *Râm olmak:* kendini başkasının buyruğuna bırakmak, teslim olmak.
188 *Yırlamak* [=*ırlamak*]: şarkı söylemek. (Yır: nağme, ezgi, musiki havası).
189 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3 ve 6 + 5)
(Karagöz'ün söylediği dörtlüklerde kimi dizelerin ölçeği bozuktur.)
190 *İnâyet:* lûtuf, iyilik.
191 *Dost:* bu dörtlüğün son dizesinde *dil-figâr* [=gönlü yaralı] dendiğine göre, burada da *Dost* yerine *Dil* [gönül] denmesi gerekirdi. Nazire olarak söylenen aşağıdaki dörtlükte *Dil üzüm yemekle...* denmesi de bu görüşü pekiştiriyor.
192 *Kesb ü kâr:* kazanç. (*Kesb:* kazanç; *kâr:* kazanç).
193 *Ol:* o.
194 *Giriftâr:* tutulmuş, yakalanmış.
195 *Dil-figâr:* gönlü yaralı.

KARAGÖZ —

Dil üzüm yemekle[196] kesb ü kâr ettin
O kadar yedin ki işkembeni dar ettin
Pisboğazlıkta sen iştigal[197] ettin
İskete gibi dalda bıraktın gönül

KAYSERİLİ —

[198]Bir ateş saçtılar[199] canım evine
Âzalarım[200] tutuşmağa başladı
Bastırdılar şamadanın [201]eline[202]
Pervaneler uçuşmağa[203] başladı

KARAGÖZ —

Bir ateş attılar samanlığın içine
Arpa buğday tutuşmağa başladı
Aldı ateş fundaların ormanı
Çingene'ler ağlaşmağa[204] başladı

KAYSERİLİ —

Nazlı yârdan beni ayıran adam
Dilerim Haktan kör olsun gözü[205]
Talihim akrep[206] midir bilmem nedir
Benim[207] gönlüm tutuşmağa başladı

---

196 *Dil üzüm yemekle:* Yorgi nüshasında: *Üzüm yemek ile.* (s. 27)

197 *İştigal:* iş işleme, bir şeyle uğraşma. (Gerek ayak, gerek anlam bakımından *iştihâr* [=ün alma) denmesi gerekirdi).

198 Ölçek: 11 (6 + 5 ve 4 + 4 + 3)
(Karagöz'ün söylediği kimi dizelerin ölçeği bozuktur.)

199 *Saçtılar:* Yorgi nüshasında: *attılar.* (s. 27)

200 *Âzalarım:* Yorgi nüshasında: *Ciğerlerim.* (s. 27)

201 *Şamadan:* şamdan.

202 *Bastırdılar şamadanın eline:* Yorgi nüshasında: *Âzalarım yandı mahv oldu bütün.* (s. 27)

203 *Uçuşmağa:* Yorgi nüshasında: *dolaşmağa.* (s. 27)

204 *Ağlaşmağa:* Yorgi nüshasında: *dövüşmeğe.* (s. 27)

205 Bu dizede ölçek bozuk. Doğru biçimi şöyle olabilir:
Dilerim ki Haktan kör olsun gözü

206 *Akrep:* Akrep burcu.

207 *Benim:* Yorgi nüshasında: *İçerimden.* (s. 27)

KARAGÖZ —

Ağzımı sulandırdı ekmekkadayıfı
Açlıktan benim karnım gurulmağa başladı
Sütçünün güğümünden çıkardılar akrebi
Akrebi gören savuşmağa başladı

KAYSERİLİ — Sana bir semâî söyleyim.
KARAGÖZ — İster samanlıkta söyle, ister burada söyle!
KAYSERİLİ — Geliyor.
KARAGÖZ — Hırlamağa başla!
KAYSERİLİ —

[208]Dirîg etme felek cevrin dile hadden ziyâd olsun
Cihâna bahş-i lûtf et halk memnûn-ül-fuâd olsun
Değil kizb ü kinâye sözlerime i'timâd olsun
Der-i ümmid gapansun bana tek gayre küşâd olsun
Yıhanlar hâtır-ı vîrânemi yâ Rabbi şâd olsun
Benimçün nâ-murâd olsun deyenler ber-murâd olsun

---

208 Ölçek : *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

. - - - . - - - . - - - . - - -

(Karagöz'ün söylediği bendlerin kimisinde ölçek bozuk.)

Metin: Şeref, *Dîvân-i Şeref Hanım, Terci-i Bend*, s. 74 (Terci-i Bend'in bütünü 5 benddir)

Kayserili'nin söylediği bendler:

(Ey) felek, esirgeme, gönüle haddinden çok cefâ et; dünyaya lûtuf dağıt, halkın gönlü hoş olsun; sözlerim yalan ve kinâye değildir, (onlara) güven: umut kapısı bana kapansın, yeter ki başkasına açılsın; ey Tanrı! yıkılmış gönlümü yıkanlar sevinsin, benim için «Muradına ermesin!» diyenler muradına ersin.— Dünya, kendinden geçmiş canımı ard arda ezerek geçerdi, maceramız gözyaşı döken gözümden anlaşılsın, rakiplere sevgilimden şikâyet edersem nâmert olayım, gönlüm sırça gibi kırılsın, inkisârımdan [1. bed-duamdan; 2. kırılmamdan] korkmasınlar; ey Tanrı! yıkılmış gönlümü yıkanlar sevinsin, benim için «Muradına ermesin!» diyenler muradına ersin.— O vefâsız sevgili zulümlerle niçin rakiplere uydu? (tek) çare, cefâsından safâlar edinip zevk etmektir; bu inleyen âşığın nasibi her zaman budur; inleyen gönlümü, sevgiliye incinmesin diye, el altında tutuyorum; ey Tanrı! yıkılmış gönlümü yıkanlar sevinsin, benim için «Muradına ermesin!» diyenler muradına ersin.—Alıştım, sıkıntının dostluğundan hiç ayrı kalamam; üzgün gönlü bundan sonra sevinçli görmek istemem; safâ köşkünde benim yerim yok, mazur gör, mazur; bu ünlü matla' bundan sonra benim dilimin persengi olsun: ey Tanrı! yıkılmış gönlümü yıkanlar sevinsin, benim için «Muradına ermesin!» diyenler muradına ersin.

KARAGÖZ —

Cihangir'den[209] Karaman'a yayan gidene aşk olsun
Uyuz tazı ile yatmak sana her dem revâ olsun
Şeker kâğıtlarından gecelik sana külâh olsun
Bizim eşşek için yemlikte arpayla yulaf olsun
Tatarböreğini yersen içi bol sarmısak olsun
Tatlılardan âlâ tatlı bana bir balkabak olsun

KAYSERİLİ —

Geçerdi kahr-i[210] pey-der-peyle gerdun can-güzârımdan
Bilinsin mâcerâmız işte çeşm-i eşk-bârımdan
Edersem şekve nâmerd olayım ağyâra yârimden
Gırılsun şîşe-veş dil gorhmasunlar inkisârımdan

Yıhanlar hâtır-ı vîrânemi yâ Rabbi şâd olsun
Benimçün nâ-murâd olsun deyenler ber-murâd olsun

KARAGÖZ —

Geçerdim günde on kerre Çeharşenbe Pazarı'ndan[211]
Gidüp her gün çalardım ben manavın ekşi narından
Bizim eşek zırlar dâim senin gibi merâkından
Usandım bizim ayının gece gündüz tımarmdan
Tatarböreğini yersen içi bol sarmısak olsun
Tatlılardan âlâ tatlı bana bir balkabak olsun

KAYSERİLİ —

[212]Sitemlerle niçün ol bî-vefâ yâr uydu ağyâre
Cefâsından safâlar kesb edip zevk etmedir çâre
Nasîb olan budur çün muttasıl bu âşıh-ı zâre
Dil-i zârım elimde zabt olup incinmesün[213] yâre
Yıhanlar hâtır-ı vîrânemi yâ Rabbi şâd olsun
Benimçün nâ-murâd olsun deyenler ber-murâd olsun

---

209 *Cihangir:* bk. n. 137

210 *Geçerdi kahr-i*: Ritter nüshasında ve Divanda: *Geçirdi kahrı.* (*Karagös*, c. III, s. 349; *Divân-i Şeref Hanım*, s. 7)

Nazîre olarak söylenen aşağıdaki bendde *Geçerdim günde on kerre...* denmesi de, Divanda ve Ritter nüshasında *Geçirdi* diye yazılan sözün *Geçerdi* olması gerektiğini gösteriyor.

211 *Çeharşenbe Pazarı:* Çarşamba pazarı; Fatih camii yöresindeki Çarşamba semtinde kurulan pazar.

212 Bu bend *Dîvân-i Şeref Hanım'da* yoktur.

213 *İncinmesün:* Yorgi nüshasında: *incinmez ol.*

KARAGÖZ —

Geçen bayram yapıp sattım beş on maşayla ızgare
Ahıra bir kapan kurdum tutuldu bir iki fâre
Bizim eşşek uyuz olmuş acep yok mu buna çâre
Geçende bir tavuk aldım yine[214] olmuş sekiz pâre
Tatarböreğini yersen içi bol sarmısak olsun
Tatlılardan âlâ tatlı bana bir balkabak olsun

KAYSERİLİ —

Alıştım ülfet-i mihnetten olmam bir nefes mehcûr
Dil-i mahzûnu görmek istemem şimdengerü mesrûr
Benim gasr-ı safâda yoh yerim ma'zûr tut ma'zûr
Benim[215] evrâdım olsun ba'd-ezin bu matla-ı meşhûr
Yıhanlar hâtır-ı vîrânemi yâ Rabbi şâd olsun
Benimçün nâ-murâd olsun deyenler ber-murâd olsun

KARAGÖZ —

Samatya'dan[216] geçer iken atardım bazen çarmak[217]
[çur[218]
Geçen gün olta attım denize tuttum iki çurçur
Kadın ninem sağ iken dokur idi çevreyle uçkur
Geçen gün oğlan kazmış hânenin önüne bir çukur
Tatarböreğini yersen içi bol sarmısak olsun
Tatlılardan âlâ tatlı bana bir balkabak olsun

KAYSERİLİ — Bana bah, yapma, âşıh! Sen ağzına ne gelirse söylüyorsun, ben muammâyı alacağım.

KARAGÖZ — Ben de seni buradan dayak ile kovacağım! (*Vurur, Kayserili gider.*)

---

214 *Geçende bir tavuk aldım yine:* Yorgi nüshasında: *Geçen gün bir tavuk aldım o da.*

215 *Benim: Divân-i Şeref Hanım'da: Şeref.* (s. 74)

216 *Samatya:* İstanbul'da, Marmara kıyısında bir semt.

217 *Çarmak* [=*Cermak*]: (Ermenice) beyaz.

218 *Çur:* (Ermenice) su. (*Çarmak çur:* beyaz su, rakı) (bk. c. II, *Orman*, s. 527/n. 88, 89

(Şarkı ile Tiryaki[219] *gelir.)*

(Şarkı İsfahan[220]*)*

[221]Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbüller öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(Nakarât)
Ben dertliyim kan ağlarım

TİRYAKİ — Merhaba, âşık!

KARAGÖZ — Başını sokma, Tiryaki,[222] kaplar bulaşık!

TİRYAKİ — Benim şair olduğumu biliyorsun ya![223]

KARAGÖZ — Elindeki sazı görenler[224] elbette anlar ama bakalım sözüne!

TİRYAKİ — İnsan kocar ama gönül kocamıyor; meşhur mesel.

KARAGÖZ — Öyledir.

TİRYAKİ — Ben şimdi bir divan söyliyeceğim, karşılığını isterim.

KARAGÖZ — Söyle bakalım!

TİRYAKİ —

[225]Sâkıyâ kanım ile doldur kadehler boş iken
Yâre sün Allah içün fırsat demi mey-nûş iken[226]

---

219 *Tiryaki:* Yorgi nüshasında: *Kerem.*

220, 221 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 85/n. 60, 61

222 *Tiryaki:* Yorgi nüshasında: *Kimyoni.* (s. 29)

223 *Biliyorsun ya!:* Yorgi nüshasında: *anladın ya!* (s. 29)

224 *Elindeki sazı görenler:* Yorgi nüshasında: *Elinde öyle iki buçuk metre sazı görenler.* (s. 29)

225 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - - - - ⏑ -

(Karagöz'ün söylediği beyitlerde ölçek bozuktur.)

Metin: Şeref, *Dîvân-i Şeref Hanımı*, 2. bas., 1292, Gazeliyyât, s. 146-147 (Gazelin bütünü 5 beyittir.)

Tiryaki'nin okuduğu beyitler:

Ey saki! kadehler boşken kanımla doldur; sevgilim şarap içerken, fırsat bu fırsat, Allah için kanımı sun. — Gönül, sevgiyle taşan kadehle sarhoşken elbette mahşer sabahına kadar içki serserniliğini gideremez. — Kalbimin ahı çıkmaya görsün, göğü yıkmazsa yakar; ey felek! susmuşken sakın ağzımı

KARAGÖZ —

Samatya'da bir tek attım tezgâh başı boş iken
Birkaç tabak kadeh çaldım meyhâneci yok iken

TİRYAKİ —

İdemez elbet sabâh-el-haşre dek def'-i humâr
Câm-i leb-rîz-i muhabbetle gönül sarhoş iken

KARAGÖZ —

Ayık olsam meyhaneci beni tezgâhtan kovar
Camcı İzzet'le muhabbet eyledim sarhoş iken

TİRYAKİ —

Çerhi yıkmazsa yakar âh-i derûnum çıkmasın
El-hazer açtırma ağzım ey felek hâmûş iken

KARAGÖZ —

Benim ile meyhânede hiç kimse sarhoş olmasın
Babam olsa yoklarım ben ceplerini sarhoş iken

TİRYAKİ —

[227]Var mı keştî-i dile cây-i selâmet neylesün
Bahr-i bîpâyân-i eşkim dâimâ pür-cûş iken

KARAGÖZ —

[227]Var mı keşkek yahni çorba yiyecekten ver haber
Her ne olsa yutarım karnım benim bomboş iken

---

açtırma. — Gözyaşımın sonsuz [= engin] denizi daima coşkunken gönül gemisine kurtuluş yeri var mı? neylesin?

226 Bu dize, Divanın 1. baskısında şöyledir:

Yâre sun fırsat demidir sâgarı mey-nûş iken (s. 60)

Yorgi nüsbasında şöyledir:

Yâre sun bir dolu câmı ol perî mey-nûş iken (s. 29)

227 Bu iki beyit Nazif/Ritter nüshasında yoktur; buraya Yorgi nüshasından alınmıştır. (s. 30)

Yorgi nüshası burada sona ermektedir. Yergi nüshasında iki cüz sürmüş (cüz 2 ve 3) olan oyunun daha sonraki cüz'e taşmaması için yarıda kesildiği anlaşılıyor.

TİRYAKİ —

[228]İşte maksûdum o gül-femden nihânın duymasın
Lâ'l-i nâbın nûş edip ammâ dehânın duymasın

KARAGÖZ —

Nane yağını boş şişeye koy ki ablan duymasın
Ağzını da güzel kapa kokusunu kimse duymasın

TİRYAKİ —

Öldürürsen kendin öldür bendeni kaşı kemân
Hançer-i üryânını çek vur miyânın duymasın

KARAGÖZ —

Öldürürsen kehleyi başında öldür sonra ha
Çingene'den şâir olmaz çeribaşı duymasın

TİRYAKİ — Bir de Garip'ten söyliyeceğim.
KARAGÖZ — İster garipten söyle, ister zenginden.
TİRYAKİ —

[229]Muammâdan maksat arz-i muhabbet[230]
Yârâna safâdır bezm-i letâfet[231]
Sen gibi hayvanla olur mu ülfet
«Tavşan» mı muammân Âşık Gelberî

KARAGÖZ —

Hor bakma bizlere biz de sizdeniz
Üstâdım Hacivat çırak bendeniz
Zevk ü şevka[232] dâim biz de hem-demiz[233]
Hor bakma bizlere Âşık Kimyonî

---

228 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
. ˘ ˘ – – ˘ . – ˘ – ˘ . – ˘ – ˘ . –
(Karagöz'ün söylediği beyitlerde ölçek bozuktur.)
Tiryaki'nin söylediği beyitler:
O gül ağızlıdan dileğim şudur: (ağzının) gizliliğini [yani: göze görünmeyecek kadar küçük olan ağzının varlığını] duymasın, saf şarabını içsin ama ağzını [=ağzının varlığını] duymasın. — (Ey) yay kaşlı! kulunu öldürürsen kendin öldür, yalın hançerini çek vur, (fakat) belin duymasın.

229 Ölçek: 11 (6 + 5)
11. ve 15. dizelerde ölçek bozuk.

230 *Arz-i muhabbet:* muhabbet bildirmek, muhabbet etmek, yârenlik etmek.

231 *Yârâna safâdır bezm-i letâfet:* güzel toplantı dostlara gönül şenliğidir.

232 *Zevk ü şevk:* eğlence ve neşe.

233 *Hem-dem:* sıkı-fıkı arkadaş.

TİRYAKÎ —

Muammân sahtedir kafiye bitti
Sen gibi âşıklar tantuna gitti
Yalanın şimdi senin meydana çıktı
Doğruca haber ver Âşık Gelberî

KARAGÖZ —

Bir ustam var idi gayet tiryaki
Afyon diye öte dünyaya gitti
Dayağın meyânesi biraz gecikti
Hazır ol vaktine Âşık Kimyonî

(*Karagöz Tiryaki'ye vurur, Tiryaki gider.*)

KARAGÖZ — Vay kerata vay, seni afyonî seni! Var mı daha dayak yiyecek? Kendine güvenen gelsin!

(*Beberuhi şarkı ile gelir.*)

[234]Ben yanaz bir tâzeyim
Şûh-i bed-âvâzeyim
Köhne bir şîrâzeyim
Bir buçuk endâzeyim

Bana nisbet dişbudak
Penbe gibi yumuşak
Boyumu ölç işte bak
Bir buçuk endâzeyim

Kaddime yoktur uyar
Sanki topaç bir hıyar
Ölçtü terzi ihtiyar
Bir buçuk endâzeyim

BEBERUHİ — Merhaba baba! Nasıl, iyi misin? Ben iyiyim, sen de iyi misin? Benim keyfim iyi, seninki de iyi mi?

KARAGÖZ — Ulan, bu ne kadar lâkırdı!

234 bk. c. II, *Çeşme*, s. 30/n. 87

BEBERUHİ — Baba sen âşık mısın?
KARAGÖZ — Âşığım.
BEBERUHİ — Bana mı?
KARAGÖZ — Def-ol şuradan, işkembe suratlı! Senin nene âşık olacağım?
BEBERUHİ — Baba, başlıyorum!
KARAGÖZ — Başla!
BEBERUHİ — Nereden başlıyayım? Sinsilenden[235] mi?
KARAGÖZ — Ben şimdi senin yedi ceddinden başlıyacağım.
BEBERUHİ — «Maşallah!» de. Sesime nazar değmesin.
KARAGÖZ — Daha başlamadın, seşini kim işitti?
BEBERUHİ — Ben karnımdan söyliyeceğim.
KARAGÖZ — İster karnından söyle, ister ağzınla söyle! Galiba dayak yiyeceksin

BEBERUHİ —

(*Makam-i Karcığar*)

[236]Aman ey şûh-i levendim[237]
Âşık oldum sana işte
Merhamet et bana zîrâ
Sev ki beni sevdim seni

KARAGÖZ —

Havaya attım kemendim
Boyunu ben pek beğendim
Gördükçe midem bulanır
Sevme beni sevmem seni

BEBERUHİ —

Vuslatını[238] canım ister
Gece gündüz hayâlimden
Fırkatinden[239] usandım ben
Sev ki beni sevdim seni

---

235 *Sinsile:* bk. n. 36

236 Ölçek: 8 (4 + 4, kimi dizeler duraksız)
(Ritter nüshasında her dörtlük bir beyit biçiminde yazılmıştır, c. III, s. 353)

237 *Şûh-i levend:* boylu-boslu güzel.

238 *Vuslat:* (sevgili ile) kavuşma, buluşma.

239 *Fırkat:* ayrılmak.

KARAGÖZ —

Dayak ister senin canın
İşte geldi meyânesi
Hazır ol vaktine yâhû
Sevme beni sevmem seni

(*Tokat vurur, Beberuhi gider.*)

KARAGÖZ — Ulan, ne tuhaf âşıklar geliyor!

(*Şarkı ile Kabakçı Arap gelir.*)

(*Şarkı*)

[240].....

KABAKÇI ARAP — Ulak, ben nerede geldi?

KARAGÖZ — Al budalanın birini daha! — Burası, Hacı baba, Şeyh Küşterî meydanı,

KABAKÇI ARAP — Eşekçilerin bayramı mı?

KARAGÖZ — Lâkırdı anlayan beri gelsin! — Buraya niçin geldin?

KABAKÇI ARAP — Burada kaşıklar varmış.

KARAGÖZ — Vardı, Hacı baba, ama aşçıbaşı götürdü.

KABAKÇI ARAP — Ulak, kablak kulaklı! Benimle eğleniyor musun?

KARAGÖZ — Hayır, tek kürekle mehtaba çıkıyorum.[241]

KABAKÇI ARAP — Burada murabba varmış, ne kadar kaşık varsa gelsin! Onlarla imtilâ olajağım.[242]

KARAGÖZ — Senin sazın onların sazına benzemez, sözünü asla kimse dinlemez.

KABAKÇI ARAP — Benden korktunuz galiba.

KARAGÖZ — Hacı baba, sen ne çalarsın?

KABAKÇI ARAP — Kabak.

---

240 Şarkının sözleri verilmemiştir.

241 *Mehtaba çıkmak:* mehtaba almak, maytaba almak, alaya almak.

242 *İmtilâ olajağım [olacağım]:* dolacağım. (Kabakçı Arap, sözcükleri yersiz kullanıyor. Burada, *İmtihan olacağım* demek istiyor.)

KARAGÖZ — Bahçıvan görürse anamı ağlatır. Hacı babanın yediği halta bak!
KABAKÇI ARAP — Başlıyorum.
KARAGÖZ — Başla bakalım!

KABAKÇI ARAP —
Kabak şalarım (dızdızdıdızdız) Kara Fatma (dızdızdıdızdız)
Kabak şalarım (dızdızdıdızdız) Kara Fatma(dızdızdıdızdız)
Kısmetim ararım (dızdızdıdızdız) Kara Fatma (dızdızdıdızdız)
Kısmetim ararım (dızdızdıdızdız) Kara Fatma (dızdızdıdızdız)

KARAGÖZ — Bunun içinde beyaz yok mu? Hep kara mı?

KABAKÇI ARAP —
Yaktı beni gâvurun kızı (dızdızdıdızdız)
Şayır şayır yaktı beni (dızdızdıdızdız)
Yaktı beni gâvurun kızı (dızdızdıdızdız)
Şayır şayır yaktı beni (dızdızdıdızdız)

KARAGÖZ — Ulan, bunda ne kafiye var. ne bir şey!

KABAKÇI ARAP —
Bizim kâhya kadın haram yemez (dızdızdıdızdız)
Şarşuya gider basma şalar (dızdızdıdızdız)
Bizim aşcı kadın haramı yemez (dızdızdıdızdız)
Dolaptan yemek şalar (dızdızdıdızdız)

KARAGÖZ — Hacı baba, kafiye bitti!
KABAKÇI ARAP — Ben oyle kafiye fulan anlamam, muammâyı alır giderim!
KARAGÖZ — Anlaşıldı, Arap balta, ben de satır.
KABAKÇI ARAP — Ben alajağım!

KARAGÖZ —
Bizim evde kırıldı testinin kapağı
Hacı babanın dinlemiyor aslaa kabağı

(*Tokat vurur. Kabakçı Arap gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Ey Karagöz'üm, geçmiş ola! Beyefendi sizi bekliyor. Birlikte gidelim, paraları alalım!

(*Karagöz ile Hacivat giderler.*)

BİTİŞ

(*Defa gelirler.*)

KARAGÖZ — Çok yoruldum, Hacivat, edelim mola!

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthaneler'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin virân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, bak ben de sana neler yaparım!

Not:

Eldeki basılı örneklerden anlaşıldığına göre, *Şairlik* oyununun şiir yarışması bölümü iki ayrı biçimde işlenmiştir:

a. Karagöz, şiir yarışmasına katılan âşıkları dayakla yenip kaçırır, sonunda armağanı alır. (Nazif/Ritter ve Yorgi nüshaları)

b. Karagöz, yarışmaya katılan âşıkları şiirle yener, armağanı kazanır (Kunos ve *Letâif-i Hayâl* nüshaları)

Kunos ve *Letâif-i Hayâl* nüshalarının yarışma bölümlerini örnek olarak aktarıyorum:

I.

(... *Karagöz'le Hacivat gelir.*)

KARAGÖZ — O söylediğin yer burası mı? O ellerindeki nedir?

HACİVAT — Aman, Karagöz, sus, biraz yavaş söyle! İşte o dediğim şairler bunlardır, işte bunlarla uruşacan,[1] göreyim seni!

KARAGÖZ — Brrr... Adam bunları ben bir yumrukta gebertiveririm.

HACİVAT — Aman, Karagöz, sen nasıl uruşma zannettin?

KARAGÖZ — Vuruşma nasıl olur? Yumruk, tekme, şamar-ellezi.[2]

HACİVAT — Aman, Karagöz, sen demek bizi utandıracan?[3]

KARAGÖZ — Neye be, niçin utandıralım?

HACİVAT — Karagöz, öyle uruşma değil, gazel ilen[4] uruşma.

KARAGÖZ — A budala kerata, bunu niçin söylemedin? Ben evden bir parça kazel[5] alaydım.

HACİVAT — Hâlâ anlamadı, eyvah, şimdik nasıl edelim? Şimdi bizi rezil edecekler.

KARAGÖZ — Niçin be? Ulan, bu amma tuhaf herif be!

HACİVAT — Karagöz, şimdik[6] onlar bir türkü gibi beyit okurlar, sen de ona karşılık vermeli.

KARAGÖZ — Öyle desen e! Kazel okumak, zembil uruşmak, ne biçim lâkırdı bu?

HACİVAT — Eee, nasıl, sen de yapabilecen mi,[7] yoksa dönelim mi?

KARAGÖZ — Ne var onu yapmıyacak? Öhö...öhö... Ya ne sandın?

---

1 *Uruşacan:* uruşacaksın.

2 *Şamar-ellezi:* Arapçaya benzetilerek kurulmuş uydurma bileşik söz; «el şamarı» anlamına gelse gerek.

3 *Utandıracan:* utandıracaksın. (bk. n. 1)

4 *İlen:* ile.

5 *Kazel:* kuruyup dökülmüş yaprak.

6 *Şimdik:* şimdi.

7 *Yapabilecen mi?:* yapabilecek misin? (bk. n. 1, 3)

— Eyyy!.. Şairler, ben ki Karagöz'üm, sizinlen[8] uruşmağa geldim, söyleyin bakayım!

HACİVAT — (*Yavaşça sesle.*) Aferim[9] Karagöz be! Ödüm patlıyordu.

KARAGÖZ — Brrr... Ben öyle şeylerden korkar mıyım beee?

HACİVAT — Ha bakayım ha, aferim Karagöz!

ŞAİRLER — Buyurunuz şuraya! Safâ geldiniz, hoş geldiniz! (*Kahveci'ye.*) — Kahveci! Bir şekerli, bir de kesme.[10]

KAHVECİ — Şekerli bir asma altı, kesme bir kapı dibi! (*Diye bağırır.*)

KARAGÖZ — (*Kahveci'ye.*) Yavaş! Kulağımın zarı patladı. Boğazını su yolcu borusuyla mı deldirdin?

KAHVECİ — Ee, kırk yıllık âdeti şimdi burdan kaldıracaz mı?[11] (*Deyip, kahvenin içinden, «—Kahveleri al!» diye bir ses işidilir. Kahveci gidip kahveyi getirir, Karagöz'le Hacivat kahveleri içerler.*)

ŞAİRLERİN BİRİ [=I. ŞAİR] — Ey Karagöz, bizimle uruşmağa mı geldin?

KARAGÖZ — Ne sandın ya? Benim gibi bir açgözlü dururken bu mangizlerin burada yapışıp kalması neye iyi?

ŞAİR — Eeee, öyleyse buyurunuz, söyleyiniz de dinleyelim!

KARAGÖZ — Yok, siz söyleyiniz de ben de karşılığını söyleyeyim.

HACİVAT — Aferim, Karagöz, aferim, ha seni göreyim!

KARAGÖZ — Brrr... Ben kimim beee!

ŞAİR — Öyleyse dinleyiniz! (*Deyip bunları söyler:*)

Gel zevk edelim bir gece mahfîce[13] Bebek'te[14]
Bir kâm alalım[15] biz de murâd üzre felekte

---

8 *Sizinlen:* sizinle. (bk. n. 4)

9 *Aferim:* «aferin» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

10 *Kesme:* lokum şekeri.

11 *Kaldıracaz mı?:* kaldıracak mıyız? (bk. n. 7)

12 Ölçek : *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*

\- - . .--. .--. .--

Şair'in söylediği beyitlerin 8., 9. dizelerinde ölçek bozuk; Karagöz'ün söylediği beyitlerin kimi dizelerinde hiç ölçek yok.

13 *Mahfice:* gizlice.

14 *Bebek:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.

15 *Kâm almak:* dilediğini elde etmek.

KARAGÖZ —

Gel çergeye seyr eyle kuklayı felekte
Hem sana hediyye vereyim bir kıl elekte

ŞAİR —

Kıl şerbet-i vaslınla[16] nola hastana tîmâr[17]
Kalsın mı aceb böylece üftâde[18] döşekte

KARAGÖZ —

Şerbetçilerin kâsesini çalmış idim ben
Kaldım tutulup haylı zaman ben de kürekte

ŞAİR —

Hep oldu hebâ[19] bunca benim gayret ü sa'yim[20]
Rahm eylemedi bizlere ol sîm-bilek[21] de

KARAGÖZ —

Izgara maşa yapmak ile geçti zamânım
Bir para yerini tutmadı çektiğim emek de

ŞAİR —

Uşşâk[22] savar va'd ile âguşuna[23] gelmez
Akrânı bulunmaz anın üftâdelikte

KARAGÖZ —

Bana yetişir bir kaba hasır dahi olsa
Yattığını işittin mi Çingene'nin döşekte

ŞAİR —

Bir mislini görmüş değil insân ü beşer[24]
Belki bulunur hüsn[25] ile akrânı melekte

---

16 *Şerbet-i vasl:* kavuşma ilâcı. (*Şerbet:* [burada] ilâç)
17 *Tîmâr:* sağıtma, tedavi.
18 *Üftâde:* düşkün, âşık.
19 *Hebâ:* boş, nafile, (*Hebâ olmak:* boşa gitmek)
20 *Gayret ü sa'y:* çaba ve çalışma.
21 *Sîm-bilek:* gümüş bilekli.
22 *Uşşâk:* âşıklar.
23 *Âguş:* kucak.
24 *İnsân ü beşer:* insan. (*Beşer:* insan)
25 *Hüsn:* güzellik.

KARAGÖZ —

Yoktur Hacivat gibi bir maskara âdem
Belki bulunur bakışı maymun ü şebekte

—Nasıl? Maşallah bana, değil mi?.. Öhö... öhö...

HACİVAT — Aferim, Karagöz, aferim! Bizi de maymun yaptın ama zarar yok.

KARAGÖZ — Ben adamı maymun yaparım ama vezinli mevzunlu[26] maymun yaparım, brrr....

HACİVAT — Ha Karagöz'üm ha!

ŞAİRLERİN BİRİ [=I. ŞAİR] — Bir daha söyliyeceğim, dinle, Karagöz!

KARAGÖZ — Söyle bakalım!

ŞAİR — Lâkin iyi davranmalı haa!

KARAGÖZ — Sen de bana kulaklarını iyi dik.

ŞAİR — Dinle!

[27]Eyyâm-i şitâda[28] sohbet-i helvâ[29] gerek
Ney ü tanbûr ü keman çâlpâre[30] çanga[31] gerek

KARAGÖZ —

Çergesinde Çingâne'nin her gece kavga gerek
Sofrasında her gece bulgurluca çorba gerek

ŞAİR —

Eylesün nazreyi[32] üftâdegân-i âşıkaan[33]
Meclis-i rindanda[34] elbet dilber-i ra'nâ[35] gerek

---

26 *Mevzunlu:* ölçekli. (*Mevzûn* sözü «vezinli» [=ölçekli] demektir; buna *-lu* takısı eklenerek *mevzunlu* demek yanlıştır.)

27 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Şair'in söylediği beyitlerin 1., 2., 3., 5., 7. dizelerinde ölçek bozuk; Karagöz'ün söylediği beyitlerin çoğunda ölçek yok.

28 *Eyyâm-i şitâ:* kış günleri.

29 *Sohbet-i helvâ:* helva sohbeti.

30 *Çalpare:* çalpara; parmaklara takılarak çalınan küçük zil ya da buna benzer ses çıkarıcı âlet.

31 *Çanga:* «çeng» sözünün bozulmuş biçimi olabilir. (*Çeng:* bir çeşit saz)

32 *Nazre:* bakış.

33 *Üftâdegân-i âşıkaan:* âşıkların düşkünleri, düşkün âşıklar.

34 *Meclis-i rindân:* rindlerin meclisi.

35 *Dilber-i ra'nâ:* gönül götürücü güzel.

KARAGÖZ —

Yaz günü sahrâya kalkar çergede lâzım bize
Örs çekiç âḥen[36] kömür zımba gerek

ŞAİR —

Bir şeker dahi güle gördüm leblerin[37] mânendidir[38]
Mûsikıyle atılır ammâ biraz hulyâ gerek

KARAGÖZ —

Bizde merkep mu'teberdir[39] hikmetin bilir misin
Beygir a'lâdır ammâ yürüyüş yorga gerek

ŞAİR —

Biz iyi ḥelvâ yedik seni Hak mübârek eylesin
Birbirinden sohbet-i helvâ demek a'lâ gerek

KARAGÖZ —

Gelse çeribaşıdan bize bir âdem yeter
Cümlenize ter tepeli maymun gibi salta gerek

HACİVAT — Ha Karagöz ha, aferim sana bee! Meğer sende şairlik varmış.

KARAGÖZ — Ne sandın ya! Daha senin bilmediğin, bende neler var.

ŞAİRLERDEN BİRİ [= I. ŞAİR] — E Karagöz, bi şey[40] daha söyleyim, cevabını verebilirsen «— Hocamsın.» diye elini öpeceğim.

KARAGÖZ — Söyle, söyle, hiç durma, elin değdikçe söyle bende cevap hazır

36 *Âḥen:* demir.

37 *Leb:* dudak.

38 *Mânend:* benzer, eş.

39 *Mu'teber:* itibarlı.

40 *Bi şey:* bir şey.

ŞAİR — Dinleyin!

[41]Eksik değil insân olanın derdi serinden[42]
Mümkin mi halâs olması dünyâ kederinden

KARAGÖZ —

Eksik mi olur hırsızın zer kemerinden
Ben hoşnudum bizim oğlanın bu hünerinden

ŞAİR —

Ko ben çekeyim aşk zencîrini ammâ
Yâ Rab hıfz eyle bunun beş-beterinden

KARAGÖZ —

Dün akşam ben bakkal ile lâf ederken
Geldi aşırdı üç beş kelle peyniri yerinden

ŞAİR —

Bir şûha gönül vermiş idim merhamet etmez
Kurtaramadım yakamı o zalimin elinden

KARAGÖZ —

Sabahleyin ben salhâneye vardım ona yanarım
Çarpamadım beş on bumbarı ciğerinden

—Nasıl, Hacivat, iyi söylemedim mi?

HACİVAT — Pek güzel, Karagöz, pek güzel! Ha gayret, mangizlere konduk demektir.

ŞAİRLERDEN BİRİ [= II. ŞAİR] — Benimle de imtahan[43] olur musun?

KARAGÖZ — Hay hay!

ŞAİR — Öyleyse dinle!

KARAGÖZ — Brrr... Ben öyle şeylerden korkar mıyım bee! Kırılmış fındık gibi cevâhir[44] var bende.

---

41 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
-- .--. .--. .--

Şair'in söylediği beyitlerin 1., 3., 4., 6. dizelerinde ölçek bozuk; Karagöz'ün söylediği beyitlerin hiçbirinde ölçek yok.

42 *Ser:* baş.

43 *İmtahan:* «imtihan» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

44 *Cevâhir:* cevherler; elmas, yakut v.b. gibi değerli süs taşları. (*Cevâhir yumurtlamak:* değerli sözler söylediğini sanarak saçmalamak).

ŞAİR —

[45]Cân-i dilden[46] mâil oldum[47] kaşları bir yaya ben
Aldırdım aklımı başımdan gözleri elâya ben

KARAGÖZ —

Cân-i dilden mâil oldum gözleri lokmaya ben
Ağzım burnum yandı koşarken çorbaya ben

ŞAİR —

Bir kerre hâtırım saymaz salınır ağyâr[48] ile
Başımı uğrattım dostlar bir ulu gavgaaya[49] ben

KARAGÖZ —

Hiçbir kerre hatırımı sormaz yumurtayla kadayıf
Başımı uğrattım bu gece pilâva ben.

ŞAİRLER — Aferim, Karagöz, artık askıları hak ettin, bu şal ile bu on lira artık senin malındır; al, nereye istersen götür.

KARAGÖZ — Ver, ver! (*Deyip alır ve Hacivat'a:*) — Haydi Hacivat, haydi gidelim! (*Der giderler...*)

(Ignacz Kunos, *Háromˌ Karagöz-Játék*, Budapest 1886, *Uruşma Oyunu*, s. 81-84)

45 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

- . - - - . - - - - . - - - . -

Şair'in söylediği beyitlerin 2. ,3., 4. dizelerinde ölçek bozuk; Karagöz'ün söylediği beyitlerin hiçbirinde ölçek yok.

46 *Cân-i dil:* gönlün canı. (Doğru biçimi: *Cân ü dil:* can ve gönül.)

47 *Mâil olmak:* eğilim göstermek, âşık olmak.

48 *Ağyâr:* başkaları, rakipler.

49 *Gavgaa:* kavga.

MECLİS

KARAGÖZ, ÂŞIK KULÛBİ

ÂŞIK KULÛBÎ — (*Okuyarak gelir.*)

[1]Benim ol şâir-i mâhir[2]
Vermişim ustâda emek vâfir[3]
İsmime demişler Âşık Kulûbî
Seninki nedir söyle koca şâir

KARAGÖZ —

Bir gazel uçlandım âlem beğendi
Dolaştım Buhara'yı Semerkand'ı
İsmimi sorar isen Âşık Kulûbî
İsmim ma'rûf-i cihan[4] Karagöz Efendi

KULÛBÎ —

Ger[5] âşık isen ey Karagöz
Tahsîlin kimdendir ey Karagöz
Kimin destinden[6] içtin şarâb-i aşkı[7]
Kerem eyle söyle Âşık Karagöz

---

1 Ölçek: 11
(Gerek Âşık Kulûbî'nin, gerek Karagöz'ün okuduğu dörtlüklerde, dizelerin çoğunda ölçek bozuk.)

2 *Şâir-i mâhir:* usta şair.

3 *Vâfir:* çok.

4 *Ma'rûf-i cihân:* dünyaca bilinen, çok ünlü.

5 *Ger:* eğer.

6 *Dest:* el.

7 *Şarab-i aşk:* aşk şarabı, dolu. (Saz şairleri [=âşıklar] arasındaki inanışa ve geleneğe göre, âşık olacak kişi rüyasında «pîr»i görür, onun elinden *dolu* [=aşk şarabı] içer, böylece «hakiki aşk»ı [=Tanrısal aşkı] ve şiir söyleme yeteneğini kazanır.)

KARAGÖZ —

Şarap içmem düz rakıdan[8] vazgeçmem
Budur ancak benim âşık mu'tâdım[9]
Söylerim kendim şiiri yoktur üstâdım
Cahil ahmak üstâda yoktur itimâdım.

KULÛBÎ —

[10]Gel ey âşık şarap vasfın bu dünyâda içenden sor
Şarâb-i aşk ile medhûş[11] olup kendisinden geçenden sor
Eğer Sîmürg'e[12] Ankaa'dan[13] haber almak dilersen sen
Yedi deniz kulle-i Kaf'a[14] kanat açıp uçandan sor

KARAGÖZ —

Bu dünyânın safâsını parası çok saçandan sor
Ölümün korkusunu kapanda tutulmuş sıçandan sor
Utanmazlık nedir der isen Âşık Kulûbî
İmtihanda mağlûp olup rezâletle kaçandan sor

KULÛBÎ — Aşk olsun sana, Âşık Karagöz! Ver elini öpeyim, ben mağlûp oldum. Arkadaşımı göndereyim de onunla da çarpışın.

KARAGÖZ — Hani ya, oskilerden[15] bir şey anlıyamadık.

KULÛBÎ — «Oski» dediğiniz nedir bilemiyorum.

KARAGÖZ — Benim gibi âşıklar altına «oski» deriz.

KULÛBÎ — İki refîkim daha var. Onları da mağlûp edecek olursan, Karagöz, altınları alırsın.

KARAGÖZ — Haydi çabuk gönder gelsin!

---

8 *Düz rakı:* içinde anason, sakız gibi kokulu maddeler bulunmayan üzüm rakısı.

9 *Mu'tâd*: alışkanlık.

10 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -
1., 3. dizeler dışındaki bütün dizelerde ölçek bozuk.

11 *Medhûş*: ürkmüş, şaşırmış.

12 *Sîmürg*: Ankaa kuşu. (bk. n. 13)

13 *Ankaa*: Kaf dağında oturduğuna inanılan masal kuşu, *Zümrüd-i Ankaa.*

14 *Kulle-i Kaf*: Kaf dağının tepesi. (*Kulle*: dağ tepesi, doruk).

15 *Oski*: (Ermenice) altın para.

KULÛBÎ — Şimdi. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şu gelecek herifin de başına bir külâh giydirsem artık öskileri kavuştum demektir.

MECLİS

KARAGÖZ. HACİVAT

HACİVAT — Aman Karagöz, tebrik ederim, âşığın birisini mağlûp eylemişsin!

KARAGÖZ — Onlar benim yanımda âşık değil kaşık bile olamaz.

HACİVAT — Aman göreyim seni, Karagöz! Galiba herif geliyor, ben gideyim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Gelsin bakalım, o da payını alsın!

MECLİS

KARAGÖZ, ÂŞIK DERÛNÎ

DERÛNÎ — Af edersiniz, size birisini soracağım. Burada Âşık Karagöz nâmıyle marûf bir zât-i fazilet-simât[16] varmış, biliyor musunuz?

KARAGÖZ — Oldukça tanırım.

DERÛNÎ — Âşıklıkta yektâ[17] imiş. Her kim karşısına çıksa alt olup gidermiş.

KARAGÖZ — Evet, öyledir. Geçen gün bin bu kadar âşık geldi, cümlesini[18] de alt etti.

DERÛNÎ — Bu kadar malûmatlı ha?

KARAGÖZ — Deryâ, deryâ!

DERÛNÎ — Kendisini nerede buluruz?

KARAGÖZ — Burada.

DERÛNÎ — Aman efendim, acaba siz olmayasınız.

KARAGÖZ — Oldukça.

16 *Zât-i fazilet-simât*: alâmeti fazilet olan [= faziletli, erdemli] zat.

17 *Yektâ*: tek, eşsiz, benzersiz.

18 *Cümlesini*: hepsini; *(Cümle;* hep).

DERÛNÎ — Sizi gördüğüme memnun oldum, koca âşık! Başlayalım mı?

KARAGÖZ — Haydi! Durduğun kabahat.

DERÛNÎ —

[19]Âşık olan kimseler dürr-i sühandân[20] olur
Lezzet-i aşktan[21] tadanlar cümlesi irfân[22] olur
Ey Derûnî sen de aşka mübtelâsın[23] bilmiş ol
Mübtelâ-yi aşk[24] olanlar dâimâ giryân[25] olur

KARAGÖZ —

Aşk-ı sevdâdan[26] haberdâr[27] olmayan hayvân olur
Merhametsiz yar sevenler soyulup soğan olur
Ey Karagöz aç gözünü bî-vefâya[28] kapılma
Etme pervâ[29] kimseden hiç imtihân âsân[30] olur.

DERÛNÎ — Aman efendim, affediniz! Sizin karşınızda şiir söylemek haddim değil. Varayım arkadaşımı göndereyim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Git, git! Onun da başına bir külâh giydiririm. Bunlar âşık değil, âdeta zevzeğin birisi.

---

19 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün failâtün fâilün*
- . - - - . - - - - . - - - . - -
1., 7. dizelerde ölçek bozuk.

20 *Dürr-i sühandân*: güzel söz söyleyen inci.

21 *Lezzet-i aşk*: aşkın tadı.

22 *İrfân*: bilme, anlama, Tanrısal sır ve gerçekleri kavrama. (*İrfân* sözü burada yanlış kullanılmış; *ârif* [= bilen, anlayan] denmesi gerekirdi. *Cümlesi irfân* sözü *sâhib-i irfân* biçimine sokulursa, anlam düzelir.)

23 *Mübtelâ*: tutulmuş, tutkun.

24 *Mübtelâ-yi aşk*: aşka tutulan.

25 *Giryân*: ağlayan.

26 *Aşk-i sevdâ*: (doğrusu) aşk ü sevdâ.

27 *Haberdâr*: haberli.

28 *Bî-vefâ*: vefasız.

29 *Pervâ*: korku, çekinme.

30 *Âsân*: kolay.

MECLİS

ÂŞIK BUNCÛRÎ, KARAGÖZ

BUNCÛRÎ — (*Okuyarak gelir.*)

[31]Söyle Allah aşkına ey gonce-leb
İnhirâf-i tab'ına noldu sebeb
Ansızın duydum bayıldım ben bu şeb
İnhirâf-i tabı'na noldu sebeb

Gül gibi handân-i bâğ-i nâz iken
Neş'eli bir şâhid-i dil-bâz iken
Kalb-i bîçâr'a tesellî-sâz iken
İnhirâf-i tab'ına noldu sebeb

— Yâ hû, merhaba!
KARAGÖZ — Merhaba, merhaba!
BUNCÛRÎ — Zannıma kalırsa Âşık Karagöz siz olmalısınız.
KARAGÖZ — Yerden göğe kadar.
BUNCÛRÎ — Sana bir muammâ söyliyeceğim, halletmeli.
KARAGÖZ — Şimdi ne yapmalı?
BUNCÛRÎ —

[32]Ol nedir ki aşk-i İlâhîyle[33] yanık
Erbâb-i ilme[34] pek muvâfık
Başında vardır delik delik külâhı
Yandıkça âsumâna[35] çıkar dûd-i âhı[36]

---

31 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- . - - - . - -

Ey konca dudaklı! Allah aşkına söyle: tabiatının değişmesinin [yani: benden yüzçevirmenin] sebebi nedir? Ben bu gece ansızın duydum, bayıldım: tabiatının değişmesinin sebebi nedir? —Naz bahçesinde gül gibi gülerken, gönül eğleyen neşeli bir sevgili iken, zavallı kalbi avuturken tabiatının değişmesinin sebebi nedir?

32 Ölçek yok.

33 *Aşk-i ilâhî*: Tanrısal aşk.

34 *Erbâb-i ilm*: bilim sahipleri, bilginler.

35 *Âsumân:* gök.

36 *Dûd-i âh:* ah dumanı.

KARAGÖZ — Ulan, ben bu bilmeceyi Hacivat'tan işitmiştim. —Dinle bakalım, âşık:

[37]Söylediğin bilmece aşk-i İlâhîyle yanıkmış
Erbâb-i ilme pek muvâfık imiş
Başındaki külâhı delik delik imiş
Yandıkça göklere çıkarmış ah dumanı
Bu bilmece tab'ıma[38] pek düştü muvâfık
Söylediğin muammâ «buhurdanlık»tır behey âşık

BUNCÛRÎ — Aşk olsun, bildin! Dünyada senin karşına çıkacak hiçbir âşık bulunamaz.

KARAGÖZ — Hey gidi kuzum hey! Daha malûmatımın binde birisini sarf etmedim. Haydi paralara bakalım!

BUNCÛRÎ — Bendeniz gidiyorum. Kahvede sizi beklerim. Paranız orada hazırdır. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

MECLİS

HACİVAT, KARAGÖZ

HACİVAT — Ne yaptın?

KARAGÖZ — Onu da becerdim.

HACİVAT — Paraları aldın mı?

KARAGÖZ — Şimdi almağa gideceğim. Hacivat, sana bir şey söyleyim mi? İnsana şeytan yardım edecek olursa o insan çok şey yapar. Bu imtihanı bana kazandıran senin bilmecendir. Haydi gidip paralara kavuşalım. (*Giderler.*)

(Letâif Hayâl, Karagöz'ün Âşıklığı, s. 10 - 16*)*

37 Ölçek yok.
38 *Tab'*: tabiat.

TAHİR İLE ZÜHRE

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Tahir İle Zühre* (s. 463 - 509), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler:

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 4, *Tahir İle Zühre*, sahip ve nâşiri: Asya kütüphanesi ve Hürriyet mütalâahanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Theodor Seif, *Drei Türkische Schattenspiele, Tahir İle Zühre* (s. 149 - 161), «Le Monde Oriental», XVII, 1923

Hayalî Küçük Ali, *Tahir İle Zühre*, «Dünya» gazetesi, 5 - 13 Haziran 1952

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Tahir İle Zühre Oyunu*, ses bandı, tesbit eden: İlhan Başgöz, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. A 8
İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Tahir İle Zühre Oyunu* (s. 143 - 179), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Hayalî Memduh, *Tahir İle Zühre*, (6 perde), yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları K 62/1 ve K 64/2 (yarım).

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
ZÜHRE'NİN BABASI
TAHİR (Çelebi)
ZÜHRE (I. Zenne)
ZÜHRE'NİN ANASI (II. Zenne)
ARAP HALAYIK (III. Zenne)
SEYMENBAŞI (Arnavut)
SEYMENLER (Arnavut'lar. Konuşmazlar.)

HAYVANLAR ve NESNELER

Arı

Sandalye
Süpürge

TAHİR İLE ZÜHRE

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâîyi söyliyerek gelir.*)

(Yürük Semâî Nihâvend[1]*)*

[2]Yârin bu kadar cevri gelir miydi hayâle
Güş etmedi âhım beni döndürdü hilâle

Rü'yâda bile pâyını bûs etmeği görmem
Elden ne gelir ağlamadan başka bu hâle

[3]Bir nev-civandır kaşı kemandır derd-i aşkıyle halim yamandır
Rahm et bana sen ey şûh-i gül-şen cân ü gönülden sevdim [seni ben

Hay Hak!

1, 2 bk. c. III, *Şairlik*, s. 151/n. 134, 135

3 Ölçek : *Müstefilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilââtün*

- - ◡ - ◡ - - ◡ - ◡ - - ◡ - ◡ - - ◡ - ◡ -

Bir yeni yetişmiş delikanlıdır, karşı yaydır, (onun) aşkının derdiyle halim yamandır; ey gül vücutlu güzel! sen bana acı, ben seni yürekten sevdim.

(*«Perde gazeli»ni okur.*)

[4]Perde kurdum bezm-i irfâna safâ göstermeğe
Şem'a yaktım sûret-i ibret-nümâ göstermeğe

Tâ ezel feyyâz-i kudret şem'i îcâd eylemiş
Çeşm-i ibret-bîne reng-i mâ-mezâ göstermeğe

İ'tibâr etsin şuûnât-i zamânı seyr eden
Yoktur isti'dâd-i fıtrat bir daha göstermeğe

Benliği terk et eğer insân olam dersen çalış
Gûşe-i mahviyyet içre i'tilâ göstermeğe

[5]Huzûr-i erbâb-i safâda nazargâh-i ehl-i dehâda yani şu bezm-i şevk-efzâda icrâ-yi lû'biyyâta ibtidârdan evvel cenâb-i Hâlık-i kevn ü mekân, her ân ü zamân duâ-yi tezâyüd-i ömr ü ikbâli uhde-i ubûdiyyetimize farz olan şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü pâdişâh-i zî-şân Sultan Mehemmed Han efendimiz hazretlerini ilâ âhir-id-devrân erîke-pîrâ-yi şevket ü şân buyursun! vird-i bî-riyâsını îsâl-i kabûlgâh-i Mennân ederiz:

Âlemi Sultan Mehemmet âdilin
Şeın'a-i ikbâli tenvîr eylesin

beyt-i güzîniyle tezyîn-i zebân-i müsâdakat-beyân eylerim. (*Secdeye kapanır, yeri öper.*)

Efendim, demem o demek değil!

Nâdanlar eder sohbet-i nâdanla teleззüz
Dîvânelerin hem-demi dîvâne gerektir

---

4 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - -

Bilgili kişiler topluluğuna gönül şenliği göstermek [=vermek] için perde kurdum, ibret verici suret göstermek için mum yaktım. — Tanrı, ibret görücü [=alıcı] göze geçen zamanın ne olduğunu göstermek için tâ ezelde mumu icat eylemiş. — Zamanın olaylarını seyreden ibret alsın, Yaratan (onları) bir daha göstermez. — Eğer «insan olayım» dersen benliği bırak, alçakgönüllülük köşesinde yükselmeğe çalış.

5 bk. c. I, *Ağalık*, s. 97-100/n. 5-30

beyt-i güzîninin müeddâsınca şu meydân-i meserrette her hâli lâtîf, etvârı zarîf bir yâr-i vefâkâr, bir refîk-igam-güsârım olsa, oldukça Arabî, Fârisî bilse, bâzı fünûna da vukufu olsa, biraz da fenn-i mûsikî ve şiirden anlasa, musâhabete başlasak, o bendenize tatlı tatlı söylese, bendeniz de haddim olmıyarak ona güzel güzel cevap versem, bu vesîle ile huzzâr-i kirâm safâ-yâb olsa!

Diyelim: Bu gece de işimizi Mevlâm rast getire!

(*Teganniye*[6] *başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

[7]Subha dek baht-i siyahla hasbihâl ettim bu şeb
Düşmana ey mâh-rû arz-i melâl ettim bu şeb

Yâr bana bir eğlence!

(*Karagöz gelir, Hacivat'la kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Yürü, gidi[8] anacağızını sallayıp sıyırıp attığım herif! Ciğeri bir para etmez, mum bacaklı kerata seni! Her gün gelirsin kapının önüne, dır dır dır (*Hacivat gelir.*) dır (*Hacivat kaçar.*), zır zır zır (*Hacivat gelir.*) zır! (*Hacivat gider.*) Seni, inan olsun, dolma gibi yutarım! Ben yiğidim, hangi kavgaya girsem evvelâ dayağı ben yerim. Hacivat'ı korkuttum ama, ben de şalvara uydurdum. Seni, imanım hakkı için, Hacivat, kuyruğundan tutarsam Tekirdağı'na[9] kadar fırlatırım!

---

6 *Teganni:* makamla okuma, şakıma.

7 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ‿ - - - ‿ - - - ‿ - - - ‿ -

Bu gece sabaha dek kara bahtımla görüştüm; ey ay yüzlü! bu gece düşmana usancımı bildirdim.

8 *Gidi:* pezevenk.

9 *Tekirdağı:* Trakya'da, Marmara denizinin kuzey kıyısında bir şehir ve vilâyet merkezi.

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim, safâ geldiniz!
KARAGÖZ — Unuttum getirmeğe.
HACİVAT — Neyi?
KARAGÖZ — Sopayı.
HACİVAT — Sopa? Münasebet?
KARAGÖZ — Getireydim kafanı gözünü yarardım.
HACİVAT — Bilâder, yukarıdan aşağı bir patırtı, bir kütürtü, bir vâveylâdır[10] koptu.
KARAGÖZ — Hangi bahçeden koptu?
HACİVAT — Ne?
KARAGÖZ — O mavi leylâk?
HACİVAT — Canım, mavi leylâk değil.
KARAGÖZ — Kırmızı zanbak.
HACİVAT — Bir patırtı, bir gürültü, bir hengâmedir[11] koptu.
KARAGÖZ — Yengen yorganı mı yaktı?
HACİVAT — Değil, a canım! Ben gelir gelmez sen yukarıdan aşağı paçacı damından kelb[12] uçar gibi[13] kendini attın.
KARAGÖZ — Keratadaki teşbihe bak, bizi köpek yapıyor.
HACİVAT — Aklım başımdan gitti.
KARAGÖZ — Nereye gitti?
HACİVAT — Ne?
KARAGÖZ — O nakıl.[14]
HACİVAT — Nakıl değil, akıl akıl!
KARAGÖZ — Ne yapayım gittiyse takır takır?
HACİVAT — İnsanın aklı başında olmaz mı?
KARAGÖZ — Hiç öyle sivri yerde akıl durur mu? Yuzgâr[15] aldığı gibi götürür.

---

10 *Vâveylâ:* çığlık, bağırtı.
11 *Hengâme:* kavga, gürültü.
12 *Kelb:* köpek.
13 *Paçacı damından kelb uçar gibi:* bk. c. III, *Sünnet*, s. 90/n. 34
14 *Nakıl:* türlü çiçekler ve renkli mumlarla süslenip şenlik gecelerinde alay önünde götürülen ağaç. (Farsça *nakl* sözünden bozma).
15 *Yuzgâr:* «rüzgâr» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

HACİVAT — Senin aklın nerede?
KARAGÖZ — Benim aklım götümde.
HACİVAT — Hiç göte akıl konur mu?
KARAGÖZ — Benim aklım Çingene aklı olduğundan soğuğa dayanmaz da götüme sokarım.
HACİVAT — Bir def'-i hâcet[16] iktizâ ederse[17] ne yaparsın?
KARAGÖZ — Def'-i hâcet nedir?
HACİVAT — Aptes bozmaz mısın?
KARAGÖZ — Benim aptesim bozulmaz, tuzlu su ile aldım.
HACİVAT — Tuzlu su ile aptes bozulmaz mı?
KARAGÖZ — Yaz günü kırk sekiz saat dayanır.
HACİVAT — Canım, efendim, sen taşraya[18] gitmez misin?
KARAGÖZ — Ben tezkereyi[19] kaybettim, taşraya nasıl gideyim?
HACİVAT — Öyle değil, ayak-yoluna gitmez misin?
KARAGÖZ — Ayak yoluna gidersem izi bulurum.
HACİVAT — Kadem-hâneye gitmez misin?
KARAGÖZ — Kadirga'daki[20] hâneye giderim.
HACİVAT — Kenefe gitmez misin?
KARAGÖZ — Sıçmaya mı?
HACİVAT — Tuu, utanıp arlanmaz herif!
KARAGÖZ — Sen zorla söylettin.
HACİVAT — Kenefte aptes bozmaz mısın?
KARAGÖZ — Bozarım.
HACİVAT — Aptes bozarken aklını ne yaparsın?
KARAGÖZ — Aptes bozarkan aklımı götümden çıkarırım, aptes bozduktan sonra yine götüme sokarım.
HACİVAT — O öyle ne olur?

16 *Def'-i hâcet:* büyük aptes etme.
17 *İktizâ etmek:* gerekmek.
18 *Taşra:* 1. dışarı, (burada) helâ. (*Dışarı çıkmak:* büyük aptes etmek); 2. Osmanlı İmparatorluğu zamanında, hükümet merkezi olan İstanbul dışındaki yerler.
19 *Tezkere:* İstanbul'dan taşraya çıkmak için alınan *mürûr tezkeresi*, yol kâğıdı.
20 *Kadirga:* İstanbul'da, Kumkapı yöresinde, Marmara denizi kıyısına yakın ve meydanıyle ünlü bir semt.

KARAGÖZ — Gire çıka boktan bir akıl olur. Hacivat, geçen gün aptes bozarken aklımı şöyle direğin üstüne koydum; bir de baktım ki bizim aklı köpek kapmış.

HACİVAT — Hiç aklı köpek kapar mı?

KARAGÖZ — Benim aklım yağlı olduğundan kapar.

HACİVAT — Sen şimdi akılsız mısın?

KARAGÖZ — Hayır, Bitpazarı'nda[21] tellâlın elinde bir akıl buldum, aldım.

HACİVAT — Hiç akıl tellâla verilir mi?

KARAGÖZ — Birisi çıldırmış da, aklını müzâyedeye[22] vermişler.

HACİVAT — Sonra aldın mı?

KARAGÖZ — Aldım.

HACİVAT — İyi akıl mıydı?

KARAGÖZ — Karanlıkta görmedim, aydınlıkta baktım ki üç yerinde güve deliği var.

HACİVAT — Bilâder, hiç aklı güve yer mi?

KARAGÖZ — Fıkara aklı olduğundan, sandıkta çok durmuş, güve yemiş.

HACİVAT — Rengi ne renk?

KARAGÖZ — Vişneçürüğü. Sonra terziye verdim, içini dışına çevirdik, bombok bir şey oldu.

HACİVAT — İnsanın aklı başında olmaz mı? İnsan ana rahminden geldiği vakit akılla fikirle doğar.

KARAGÖZ — Vay! İnsan anadan mı doğar?

HACİVAT — Anadan doğmaz da seni kim doğurdu?

KARAGÖZ — Beni ben doğurdum,.

HACİVAT — Bilâder, bir adam kendi kendini doğurabilir mi?

KARAGÖZ — Anamın ebeye verecek parası yoktu, dokuz aylık yolu dört buçuk ayda çıktım dünyaya.

HACİVAT — Bilâder, dokuz aylık yol hiç dört buçuk ayda çıkılır mı?

KARAGÖZ — Ben kestirme geldim.

---

21 *Bitpazarı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, eski eşya alınıp satılan yer.

22 *Müzâyede:* artırma.

HACİVAT — Kestirme nasıl?

KARAGÖZ — Götten doğdum.

HACİVAT — Vay edepsiz külhani vay! Senin adam olacağın yok, a maymun!

KARAGÖZ — Senin de ayı olacağın yok, eşek! (*Vurur. Hacivat gider.*)

Be neme lâzım! Sen gidersin de beni pamuk ipliğiyle mi bağlıyorlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devran ne sûret gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Zühre'nin Babası gelir.*)

(*Şarkı Hicâz*[23])

[24]Esîrin oldum ey zülfü kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim
(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhün gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

23, 24 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352/n. 60, 61

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansın
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansın
Ve lâkin âfet-i devr-i zamansın
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-amân

HACİVAT — Vay efendim! Vakt-i şerîfler[25] hayırlar olsun!
ZÜHRE'NİN BABASI — Allaha emanet ol, Hacivat Çelebi!
HACİVAT — Keyf-i âliniz[26] iyi mi efendim?
ZÜHRE'NİN BABASI — Elhamdü-lillâh![27] Sizler ne yapıyorsunuz bakalım? Ne âlemdesiniz?
HACİVAT — Duada kusurumuz yok efendim.
KARAGÖZ — (*Pencereden bakar.*) Efendim, duvarda kusurumuz yok, yalnız temel bozuk.
ZÜHRE'NİN BABASI — Hacivat Çelebi, bu zat kimdir?
HACİVAT — Efendim, bizim mahallenin sâl-hûrdelerinden.[28]
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Evet efendim, sahurda köfteyi yiyenlerdenim, bumbar olursa yemem.
HACİVAT — Hanımefendi iyi midirler?
ZÜHRE'NİN BABASI — İyidirler.
HACİVAT — Zühre Hanım ne yapıyor?
ZÜHRE'NİN BABASI — Ellinizi öper.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Elini öperse zararı yok, ayağını kaparsa[29] fena!
HACİVAT — Estağfurullah efendim! El öpenleri çok olsun; kullar, halayıklar öpsün elini! Tahir Bey nasıl? İyi midir?
ZÜHRE'NİN BABASI — O da iyidir.
HACİVAT — Aman efendim, haylı zamandır zât-i âlînizle[30] görüşemedik.
ZÜHRE'NİN BABASI — Çok zamandan beri görüşülemedi.
HACİVAT — Tahir Beyin pederi vardı, Rüstem Ağa, zât-i âlînizin kâhyası. Hayatta mıdır?

---

25 *Vakt-i şerîf:* mübarek vakit.
26 *Keyf-i âliniz:* yüce zatınızın keyfi.
27 *Elhamdü-lillâh:* Tanrıya şükürler olsun.
28 *Sâl-hûrde:* çok yaşlı.
29 *Kapmak:* ısırmak. (Çoklukla köpek için kullanılır)
30 *Zât-i âlîniz:* yüce zatınız. (Nezaket sözü)

ZÜHRE'NİN BABASI — Sizler bâkî,[31] Hacivat Çelebi.

HACİVAT — Zât-i âlînizden iyi olmasın, pek iyi bir zâttı. İlleti[32] ne idi?

ZÜHRE'NİN BABASI — Zîk-i sadır.[33]

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Hiç böyle illet ismi işitmedim. «Çifteli katır» diyor.

ZÜHRE'NİN BABASI — Gençlik zamanından beri çekerdi.

HACİVAT — Çok yattı mı?

ZÜHRE'NİN BABASI — Birkaç seneyi mütecâviz[34] esîr-i firâş[35] yattı.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) İspir[36] faraş mı attı?

HACİVAT — Hayır, Maraş'ta yattı! Def ol oradan! — Demek ki hekimler derdine devâ[37] bulamadılar.

ZÜHRE'NİN BABÂSI — Çok hekimlere baktırdık ama, Hacivat Çelebi, bir türlü etıbbâlar[38] derdine devâ bulamadılar.

HACİVAT — O yaşadıkça, efendim, sizler âfiyette ber-karâr olun![39]

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ahırda bir tımar olun!

ZÜHRE'NİN BABASI — Benim niyetim, Zühre'yi Tahir'e vermek arzusundayım. Bana Rüstem Ağanın da vasiyeti vardır. «Tahir ile Zühre'yi birbirinden ayırma.» diye tenbih etti. O vasiyeti yerine getirmeli.

HACİVAT — Pekâlâ efendim, siz de balı yağa, yağı bala katarsınız.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Balı yağa, yağı bala katarsın, içine de un katarsın, bir güzel helva olur.

HACİVAT — Hîn-i sabâvetten[40] bu âna gelinceye kadar bir

---

31 *Sizler bâkî:* Tanrı sizlere uzun ömür versin. (*Bâkî:* sürekli, ölümsüz).

32 *İllet:* hastalık.

33 *Zîk-i sadır* [*Dik-i sadır*]: göğüs darlığı.

34 *Mütecâviz:* geçen, aşan, çok.

35 *Esîr-i firâş:* yatak esiri. (*Firâş:* yatak, döşek).

36 *İspir:* at ve araba uşağı.

37 *Devâ:* ilâç.

38 *Etıbbâ:* tabipler, hekimler. (Zaten çoğul olan *etıbbâ* sözüne ikinci kez çoğul takısı eklemek yanlıştır).

39 *Âfiyette ber-karâr olun:* sağlığınız sürüp gitsin.

40 *Hîn-i sabâvet:* çocukluk zamanı.

arada kardeş gibi büyüdüler; bunları birbirinden ayırmak olmaz efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Şimdi bana bir adam lâzım umûr ü husûsu tesviye etmek[41] için ve sâir hizmet için.

HACİVAT — Efendim, bendenizin refîkim[42] vardır, Karagöz. Pek güzel bir zâttır, ehl-i hizmet.[43] Eğer kabul ederseniz zât-i âlînize göndereyim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Pek âlâ olur, Hacivat Çelebi. — Bendenize müsaade buyurun! (*Gider.*)

HACİVAT — Estağfurullah efendim, izin sizin!

(*Hacivat gider, Karagöz'ü çağırır.*)

HACİVAT — Karagöz, sana bir güzel havadisim var.

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Avadis[44] mi var? Kirkor[44] yok mu?

HACİVAT — Böyle boş gezmek olmaz. Seni bir yerde kapılandıracağım.

KARAGÖZ — Yorgan tiresi var mı yanında?

HACİVAT — Ne yapacaksın?

KARAGÖZ — Kaplatmak için.

HACİVAT — Bu mahallede hânedân-i mütemeyyizândan[45] bir zât-i muhterem[46] var. Onun yanına seni koyacağım.

KARAGÖZ — Dandini ile beni uyutacak mısın? Ben çocuk muyum, ulan?

HACİVAT — Birinin yanına koyacağım.

KARAGÖZ — Pek iyi olur.

HACİVAT — Onların da bu yakında cemiyetleri[47] olacak. Sıdk ü sadâkatle[48] hizmet edersen düğünde çok bahşiş alırsın.

KARAGÖZ — Efendinin ne düğünü var?

---

41 *Umûr ü husûsu tesviye etmek:* işler görmek. (*Umûr:* iş; *Husûs:* iş)

42 *Refîk:* arkadaş.

43 *Ehl-i hizmet:* elinden iş gelen, hizmet eden kişi; hizmetçi, işçi.

44 *Avadis, Kirkor:* Ermeni adları.

45 *Hânedân-i mütemeyyizân:* seçkin aileler.

46 *Zât-i muhterem:* sayın zat.

47 *Cemiyet:* (burada) düğün toplantısı.

48 *Sıdk ü sadâkat:* doğruluk.

HACİVAT — Kendisinin bir kızı var, diğer bir zâta akdizdivâc[49] ile verecek.

KARAGÖZ — Şimdi anladım, Aktar dükkânında safrası kabarmış, aç karnına kaymaklı güllâç yiyecek. Vay pisboğaz kerata vay!

HACİVAT — Zevzekliğin lüzumu yok. Kendi kızı Zühre Hanımı müteveffâ[50] kâhyasının oğlu Tahir'e verecek.

KARAGÖZ — Kendi mührесini[51] Vefa'daki[52] kâhyasının oğlu Şahık'a[53] mı verecek?

HACİVAT — Kendisinin kâhyası vardı, ölmüş; onun oğluna kızını verecek.

KARAGÖZ — Vay, kâhyası ölmüş mü? Şimdi efendiye biz mi kâhya olacağız? «—Bana ne karışıyorsun?» diye darılırsa?

HACİVAT — O ölmüş.

KARAGÖZ — Acaba derdi ne imiş?

HACİVAT — Kendisinin illet-i kadîmesi[54] varmış.

KARAGÖZ — Kendisinin kadın ninesi mi varmış?

HACİVAT — Hîn-i sabâvetinden[55] beri dûçâr olduğu illetten esîr-i firâş[56] olmuş.

KARAGÖZ — Kahveci Ahmet Ağanın pekmez testisini alıp çeşmeden hamamı mı doldurmuş?

HACİVAT — Çocukluk zamanından beri bir illete dûçâr olarak[57] yatak esiri olmuş.

KARAGÖZ — Çarşamba pazarı'nda[58] atı kaybeden ispiri bulmuş mu?

HACİVAT — Benimle eğleniyor musun?

---

49 *Akd-i izdivâc:* evlilik bağı, nikâh kıyma. (*Akd:* 1. bağ; 2. nikâh).

50 *Müteveffâ:* ölmüş.

51 *Mühre:* kâğıt cilâlamakta kullanılan billûr top.

52 *Vefâ:* İstanbul'da, Şehzade camiinin Haliç'e bakan yönünde bir semt.

53 *Şahık:* Ermeni adı.

54 *İllet-i kadîme:* eski hastalık. (bk. n. 32)

55 *Hîn-i sabâvet:* bk. n. 40

56 *Esîr-i firâş:* bk. n. 35

57 *İllete dûçâr olmak:* hastalığa yakalanmak. (bk. n. 32)

58 *Çarşamba pazarı:* İstanbul'da, Fatih'te, Çarşamba semtinde kurulan pazar.

KARAGÖZ — Hayır. Tek kürekle mehtaba çıkıyorum.[59]

HACİVAT — Bu kadar etıbbâlar[60] muâlece[61] tertibinden âciz kalıp...

KARAGÖZ — Ne kadar açgözlü varsa fırından ekmek çalıp...

HACİVAT — Nihâyet-ül-emir[62] hastalıktan rehâ-yâb olamayıp[63] dâr-i fenâdan[64] dâr-i bakaaya[65] irtihâl etmiş.[66]

KARAGÖZ — Ondan bana ne? İyi etmiş.

HACİVAT — Neden, Karagöz?

KARAGÖZ — Nihayet derecede borcunu veremeyip...

HACİVAT — Ey sonra?

KARAGÖZ — Feneryolu'nda[67] bakkalı yakalayıp sıkboğaz etmiş.

HACİVAT — Niçin o, Karagöz?

KARAGÖZ — Bakkal benden para istemesin diye.

HACİVAT — Değil a canım! Ölen kâhyasının illeti nefes darlığı imiş, bir seneden ziyade hasta yatmış. Çok hekimlere göstermişler, hiçbir fayda hâsıl olmamış.

KARAGÖZ — Benim neme lâzım? Olan olmuş, torba dolmuş. Biz kendi işimize bakalım!

HACİVAT — Şimdi, senin anlıyacağın: Efendinin yanına gireceksin. Gidelim, tebdîl-i câme[68] olur geliriz.

KARAGÖZ — Niyet edip camcı[69] İzzet'e geliriz.

HACİVAT — Haydi gidelim! Sana bazı ta'lîmâtım var, onları tutmalısın.

KARAGÖZ — Başüstüne, tutarım. Eskiden avculuğun vardı. (*Giderler.*)

---

59 *Mehtaba çıkıyorum:* alay ediyorum. (*Mehtaba* [=*maytaba*] almak: alay etmek)

60 *Etıbbâlar:* bk. n. 37

61 *Muâlece:* ilâç yapma.

62 *Nihâyet-ül-emir:* işin sonunda, en sonunda.

63 *Rehâ-yâp olmak:* kurtulmak.

64 *Dâr-i fenâ:* ölümlü yer, dünya.

65 *Dâr-i bakaa:* ölümsüz yer, öbür dünya, âbiret.

66 *İrtihâl etmek:* göçmek. (Mecaz olarak: ölmek).

67 *Feneryolu:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında bir semt, yazlık.

68 *Tebdîl-i câme:* elbise değiştirme.

69 *Camcı:* Ritter'in okuyuşu: *Çanakçı.* (*Karagöz,* c. III, s. 484)

HACİVAT — (*İçeriden.*) Al şu elbiseleri giy bakalım!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kendi elbisem daha iyi. Bunlar alacalı bulacalı bir şey.

HACİVAT — Bunlar seni iyi açtı, Karagöz!

KARAGÖZ — Ne demek! Güzele ne olsa yakışmaz?

(*Perdeye gelirler.*) Amam Hacivat, beni yalnız bırakma, sonra pusulayı şaşırırız.

(*Efendi gelir, sandalyeye oturur. Hacivat gider.*)
— İş fenalaştı.

ZÜHRE'NİN BABASI — Benim bahçemin derûnunda[70] geşt ü güzâr etmeğe[71] ne hakkın var?

KARAGÖZ — Hacivat, yetiş imdadıma! «— Benim bahçemde keşkekle[72] zırva[73] yemeğe he hakkın var?» diyor.

HACİVAT — (*Arkadan.*) Buraya gelmemin vechi:[74] zât-i âlînizle görüşeceğim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Kiminle görüşeceksin?

KARAGÖZ — (*Kendi kendine.*) Gördün mü, Hacivat, ettiğin haltı? Bir çuval inciri berbat ettin!

HACİVAT — (*Arkadan.*) Haddim değil efendim, bendeniz kimse ile görüşmem.

ZÜHRE'NİN BABASI — Görüşmeye gelmedin, öyle mi? Demek ki efkârın[75] başka. Doğru söyle, buraya niçin geldin? Yoksa sârik[76] gürûhundan mısın?

KARAGÖZ — Hacivat, «— Sarığıburma ile et var, yer misin?» diyor. — Yemem efendim.

---

70 *Derûn:* iç.

71 *Geşt ü güzâr etmek:* gezip dolaşmak.

72 *Keşkek:* iyice dövülmüş etle buğdaydan yapılan yemek.

73 *Zırva:* eskiden imaretlerde pişirilen zerde taklidi bir tatlı. *Zerde,* pirinç, şeker ve safrandan; *Zırva,* incir, üzüm, hurma ile pirinç ve şekerden yapılırdı.

İmârette pişen zerdeyle zırvâyı beğenmezsin (Sürurî)

(bk. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* c. III, İstanbul 1954, s. 197)

74 *Vech:* sebep, neden.

75 *Efkâr:* düşünceler.

76 *Sârik:* hırsız.

HACİVAT — (*Arkadan.*) «— Hırsız mısın?» diyor. «Bendeniz fi'l-i sirkati[77] aslaa kabul etmem.» desen e!

KARAGÖZ — Bendeniz asla kimse ile kavga etmem.

HACİVAT — «Hırsız değilim.» de.

KARAGÖZ — Hırsız değilim; çalıp bana getirirlerse saklarım.

ZÜHRE'NİN BABASI — Demek ki düzd-efşârsın.[78]

KARAGÖZ — Hızlı koşamam efendim, ihtiyarım.

ZÜHRE'NİN BABASI — Böyle vakitsiz, leylen[79] etrâf ü eknâfî[80] taharrî etmede[81] mâna yok.

KARAGÖZ — Evet efendim; Leylâ'yı tahrîk etmede mâna yok, mefhum[82] yok.

ZÜHRE'NİN BABASI — Senin sözlerinden bir meâl[83] anlaşılmıyor, bütün saçma.

KARAGÖZ — Kaçmam efendim, kovsanız bile buradan bir yere gitmem.

ZÜHRE'NİN BABASI — Senin kelâmında[84] hiç vezn-i mevzûn[85] yok.

KARAGÖZ — Kısa uzun yok efendim, hep bir boydayız.

ZÜHRE'NİN BABASI — Yoksa mecnûn[86] musun?

KARAGÖZ — Mecnûn'um[86] efendim, yalnız Leylâ'm yok.

ZÜHRE'NİN BABASI — Sen söz anlamadan bî-behre[87] misin?

KARAGÖZ — Evet efendim, kehleyim, tatarcık değilim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Yoksa düvel-bâz[88] mısın?

KARAGÖZ — Davlumbazım[89] efendim, yalnız pervane-

---

77 *Fi'l-i sirkat:* hırsızlık işi, hırsızlık yapma, çalma.

78 *Düzd-efşâr:* hırsıza yataklık eden.

79 *Leylen:* geceleyin. (*Leyl:* gece).

80 *Etrâf ü eknâf:* dört-bir yan.

81 *Taharrî etmek:* araştırmak.

82 *Mefhûm:* kavram, anlam.

83 *Meâl:* kavram, anlam.

84 *Kelâm:* söz.

85 *Vezn-i mevzûn:* ölçü.

86 *Mecnûn:* 1. deli; 2. *Leylâ ve Mecnun* efsanesinin kişilerinden biri.

87 *Bî-behre:* nasipsiz, yoksun.

88 *Düvel-bâz:* yankesici.

89 *Davlumbaz:* yandan çarklı vapurların çarklarını örten yarım daire biçimindeki kapak.

lerim yok. Pervanelerim olsa her tarafa işlerim. İsterseniz sizin tarafa da işleyim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Bu tarafa serseri gürûhundan birtakım adamlar geliyor, sen de onlardan mısın?

KARAGÖZ — Evet efendim, bendeniz de sersem gürûhundanım.

ZÜHRE'NİN BABASI — Hattâ geçen şeb,[90] ittisâlimizdeki kasra dühûl etmişler.[91]

KARAGÖZ — Evet efendim, hasıra fuhul etmişler.[92]

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dedin?

KARAGÖZ — Dediğiniz gibi, efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Kasrın derûnunda[93] olan câmedânı[94] şikest[95] ile ne kadar melbûsât[96] varsa sirkat etmişler.[97]

KARAGÖZ — Haseki'deki[98] Cafer Ağa ile ne kadar armut sattılarsa ziyan etmişler.

ZÜHRE'NİN BABASI — Doğru söyle, sen kimsin ve kimi istersin? Burada işin ne ve niçin geldin? Kimin nesisin? İsmin ne?

KARAGÖZ — Durun, kaydımı[99] çıkârayım da geleyim.

HACİVAT — (*İçeriden.*) «Bendeniz bîgâne[100] değilim efendim.»

KARAGÖZ — Bendeniz Çingâne değilim efendim, Kıbtî'yim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Mâlâ-ya'nî[101] sözlerden hoşlanmam. Bana istifâde olacak söz söylemeli.

KARAGÖZ — Hacivat!.. Efendi «— Manav Yani'den hoşlanmam, İstefan Ağa ile hesap görmeli.» diyor.

HACİVAT — (*İçeriden.*) «Efkar-i fukarâdanım,[102] efendim.»

---

90 *Şeb:* gece.

91 *İttisâlimizdeki kasra dühûl etmişler:* bitişiğimizdeki köşke girmişler.

92 *Hasırı fuhul etmişler:* «hasıra sıçmışlar» demek istiyor.

93 *Derûn:* bk. n. 70

94 *Câmedân:* elbise ve çamaşır sandığı.

95 *Şikest:* kırma.

96 *Melbûsât:* giyilecek şeyler, elbiseler, giysiler.

97 *Sirkat etmek:* çalmak. (bk. n. 76, 77)

98 *Haseki:* İstanbul'da, Aksaray yöresinde bir semt ve cadde.

99 *Kayd:* (burada) kimlik kâğıdı.

100 *Bigâne:* yabancı.

101 *Mâlâ-ya'nî:* yararsız, boş.

102 *Efkar-i fukarâ:* yoksulların en yoksulu.

KARAGÖZ — Fukarayım efendim, karnım açtır efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Meşrûbâta ve me'kûlâta[103] dâir bir şey mi istiyorsun?
KARAGÖZ — Hacivat!.. «— Pulat maşrapayı mı istiyorsun?» diyor.
HACİVAT — «Yiyeceğe içeceğe dâir bir şey istemem. İltifâtınıza mazhar olmak[104] için geldim.»
KARAGÖZ — Mazhar Beyle beraber su doldurmak için geldim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dedin?
HACİVAT — «Eltâf ü mürüvvet[105] sahibisiniz, efendim.»
KARAGÖZ — Mutafla[106] beraber yün didiniz efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Söylediğin sözler hârikulâde.
KARAGÖZ — Hacivat!.. Efendi «— Harîk[107] var bizim mahallede.» diyor. Tulumbacılara haber verelim mi?
ZÜHRE'NİN BABASI — Vaktini böyle betâletle[108] mi geçiriyorsun?
KARAGÖZ — Hacivat!.. «—Vaktini bizim Şetaret'le[109] mi geçiriyorsun?» diyor.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Vaktini boş mu geçiriyorsun» demek istiyor. Sakın efendiye bed[110] bir şey söyleme.
KARAGÖZ — Nekbetlere[111] bir şey söylemem.
ZÜHRE'NİN BABASI — Herif, nekbet kim?
KARAGÖZ — Siz.
ZÜHRE'NİN BABASI — Bana mı söylüyor?[112]
HACİVAT — (*İçeriden.*) Karagöz, itâle-i lisânda[113] bulunma.

---

103 *Meşrûbât ve me'kûlât:* içecek ve yiyecek şeyler.
104 *Mazhar olmak:* erişmek, elde etmek.
105 *Eltâf ü mürüvvet:* lûtuflar ve iyilikseverlik.
106 *Mutaf:* keçi kılından hayvan çulu, yem torbası v.b. gibi şeyler dokuyan esnaf.
107 *Harîk:* yangın.
108 *Betâlet:* başıboşluk, işsizlik.
109 *Şetâret:* Arap halayık adı.
110 *Bed:* kötü.
111 *Nekbet:* musibet, düşkünlük, talihsizlik.
112 *Söylüyor:* «söylüyorsun» olsa gerek.
113 *İtâle-i lisân:* dil uzatma, kötü şeyler söyleme.

KARAGÖZ — Efendim, Nisanda gelincik çiçeği toplayın.
ZÜHRE'NİN BABASI — Gelincik çiçeğini kim toplayacak?
KARAGÖZ — Bendeniz.
ZÜHRE'NİN BABASI — Doğru söyle, niçin geldin buraya?
KARAGÖZ — Hacivat, ne cevap vereyim?
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Hâk-i pâyinizle[114] görüşmeğe geldim.»
KARAGÖZ — Akif Ağa ile görüşmeğe geldim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Burada Akif Ağa isminde kimse yok.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Efendim, sizinle görüşeceğim.»
KARAGÖZ — Efendim, sizinle görüşeceğim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ben çok lâkırdıdan hoşlanmam.
KARAGÖZ — Bendeniz mektebe başlanmam.
ZÜHRE'NİN BABASI — Söyliyecek söz mufassal olmasın, muhtasar,[115] müfîd[116] olsun.
KARAGÖZ — «— Karşımda durmasın, gidip Hafid'i[117] bulsun» diyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Hangi Hafid'i bulacağız?
KARAGÖZ — Sizin.
ZÜHRE'NİN BABASI — Hafid, sizlere ömür, vefat etti.
KARAGÖZ — Hafid sizlere kömür getirirken Vefa'ya[118] gitmiş.
ZÜHRE'NİN BABASI — Hafid'e ne olmuş?
KARAGÖZ — Hafid'e ne olmuş, Hacivat?
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Mürg-i hayâtı kafes-i tenden pervâz eyledi.»[119]
KARAGÖZ — Mor patlıcan yiyen Kafesli Meyhane'de[120] kavga eyledi.
ZÜHRE'NİN BABASI — Kavga eden kim?

---

114 *Hâk-i pây:* ayak toprağı. (Nezaket sözü)
115 *Muhtasar:* kısaltılmış, kısa.
116 *Müfîd:* faydalı, yararlı,
117 *Hafid* [=*Hafîd*] : 1. torun; 2. (burada) erkek adı.
118 *Vefa:* bk. n. 52
119 *Mürg-i hayâtı kafes-i tenden pervâz eyledi:* hayat kuşu ten kafesinden uçtu.
120 *Kafesli Meyhane:* eski devirde, Galata'da ünlü bir meyhane.

KARAGÖZ — Bendeniz.
ZÜHRE'NİN BABASI — Pek tuhaf zât ve acûbe-sıfat.[121]
KARAGÖZ — Topal Behzat, Necip'e sıfır at!
ZÜHRE'NİN BABASI — Topal Behzat kim?
KARAGÖZ — Çolak Memiş'in kardeşi. Sıfır atarsa, sonra imtihandan geri kalır.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Efendim, bendenizi Hacivat Çelebi gönderdi.»
KARAGÖZ — Efendim, bendenizi Hacivat Çelebi gönderdi.
ZÜHRE'NİN BABASI — Seni Hacivat mı gönderdi?
KARAGÖZ — Evet efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Zaten ben ona sipariş etmiştim.
KARAGÖZ — Kulunuzum.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Efendim, şâtır[122] kulunuzum.»
KARAGÖZ — Efendim, katır kulunuzum.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ben katır istemedim. Bizim dolabı[123] çeviren katır var, fazla katırın lüzumu yok bana.
KARAGÖZ — Hacivat, katır istemiyorlar, eşek istiyorlar; sen git bari!
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Hâk-i pâyiniz[124] Hacivat Çelebiden hizmetkâr istemişsiniz; bendeniz efendime hizmet etmeğe geldim.»
KARAGÖZ — Hacivat'tan hizmetkâr istemişsiniz; hizmetkârım efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Pekâlâ, memnun oldum.
KARAGÖZ — Ben de memnun oldum.
ZÜHRE'NİN BABASI — Şehrî-ül-asıl[125] mısın?
KARAGÖZ — Şemsiyeci Vasil değilim, Karagöz'üm.
ZÜHRE'NİN BABASI — Yoksa diyâr-i âhardan[126] mısın?
KARAGÖZ — Evet, değirmenin yanındaki ahırdanım.

---

121 *Acûbe-sıfat:* pek acayip yüzlü.

122 *Şâtır:* eskiden, büyük bir kişinin atının yanında giden hizmet adamı.

123 *Dolap:* kuyu dolabı. At, katır ya da eşek ile döndürülerek kuyudan su çeken âlet. Eskiden, büyük bahçeler, bostanlar kuyulardan dolapla çekilen su ile sulanırdı. Bostanlarda kullanılan büyük dolaplara *bostan dolabı* denirdi.

124 *Hâk-i pây:* bk. n. 114

125 *Şehri-ül-asıl:* asıl şehirli, bu şehirden, İstanbullu.

126 *Diyâr-i âhar:* başka memleket, taşra.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dedin?

KARAGÖZ — [.....] danım, efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Kanâat sahibi misin, yoksa şikem -perver[127] misin?

KARAGÖZ — Kandilli'deki[128] acemi berberim.

HACİVAT — (*İçeriden.*) «Kanâat sahibi misin, yoksa çok yemek mi yersin?»

KARAGÖZ — Kanâat sahibiyim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Eğer gözüme girersen makbul olursun.

KARAGÖZ — Dîde-i âlînize,[129] kulunuzu istilâb ederse,[130] dahilen medhûl olurum.[131]

HACİVAT — (*İçeriden.*) «Reviş-i hâlinize[132] bakılırsa, mürüvvet[133] madenisiniz efendim.»

KARAGÖZ — Geviş getirmenize bakılırsa koca öküzsünüz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dedin?

KARAGÖZ — İyi ki anlamadı. — Bir şey değil efendim. Lâkırdı olsun diye söyledim ama, bereket versin duymadınız.

ZÜHRE'NİN BABASI — Söyliyeceğim sözleri dikkatle dinle.

KARAGÖZ — Dinlerim efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Bir hususî iş için bir yere gönderirsem hemen o anda dâmen-der-miyân[134] olmalı.

KARAGÖZ — Merdiven başında durmalı. — Dururum efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Bir şey ihtâr edersem sem'ine vâsıl olmalı.[135]

KARAGÖZ — Bulurum efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Kimi bulacaksın?

---

127 *Şikem-perver:* boğazına düşkün, obur.

128 *Kandilli:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

129 *Dide-i âlî:* yüce göz. (*Dide:* göz).

130 *İstilâb etmek:* kaparak almak.

131 *Dâhilen medhûl olmak:* içerden içine girmek. (Karagöz lûgat paralıyor).

132 *Reviş-i hâl:* halin gidişi, gidişat, davranış, tutum.

133 *Mürüvvet:* iyilikseverlik, cömertlik.

134 *Dâmen-der-miyân:* eteği belinde, işe hazır.

135 *Sem'ine vâsıl olmalı:* kulağına erişmeli, girmeli. (*Sem':* kulak; *Vâsıl olmak:* erişmek).

KARAGÖZ — Akşam iftardan sonra semerci Vasil'i bulmalı.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Efendi bir şey söylerse, kulağına girsin.»
ZÜHRE'NİN BABASI — Hâne derûnunda kuûd etmeli.[136]
KARAGÖZ — Elbette kovulduğum vakit giderim, zorla durulmaz ya!
HACİVAT — (*İçeriden.*) «— Evde otur.» diyor.
KARAGÖZ — Otururum efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Her gün şükûfe-zârda[137] geşt ü güzâr[138] etme.
KARAGÖZ — Küfe omuzumda pazara gitmem efendim, küfesiz giderim.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Her gün bahçede gezme.»
KARAGÖZ — Gezmem, efendim, evde otururum.
ZÜHRE'NİN BABASI — Canın sıkılırsa pencereleri küşâd edip[139] mürûr ü ubûra[140] bakarsın.
KARAGÖZ — Hacivat, efendinin canı sıkılırsa pencereleri mezada verip yıkılmış kuburu yaparsın.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Canın sıkılırsa pencereyi açıp gelene geçene bakarsın.»
ZÜHRE'NİN BABASI — Masârif-i beytiyyeye[141] sen bakacaksın.
KARAGÖZ — Hacivat, yalnız evde sen yatacaksın!
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Evin masârifine, her bir husûsuna sen bakacaksın.»
KARAGÖZ — Bakarım efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Mahiyye[142] mi istersin, sâliyye[143] mi?
KARAGÖZ — Mahya kurmak için zeytinyağı isterim.
HACİVAT — (*İçeriden.*) «Aylık mı istersin, yıllık mı?»

---

136 *Hâne derûnunda kuûd etmeli:* evin içinde oturmalı. (*Derûn:* iç; *Kuûd:* oturma).
137 *Şükûfe-zâr:* çiçeklik, çiçek bahçesi.
138 *Geşt ü güzâr:* bk. n. 71
139 *Küşâd etmek:* açmak.
140 *Mürûr ü ubûr:* gelip geçme.
141 *Masârif-i beytiyye:* ev masrafları.
142 *Mâhiyye:* aylık. (*Mâh:* ay)
143 *Sâliyye:* yıllık. (*Sâl:* yıl).

KARAGÖZ — Hem gündelik isterim, hem haftalık isterim, hem aylık isterim, hem yıllık isterim; arada-sırada da bahşiş isterim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Hem aylık, hem yıllık olmaz.

HACİVAT — (*İçeriden.*) İkisinden birisini kabul et.

KARAGÖZ — Aylık isterim.

ZÜHRE'NİN BABASI — İşine devam etmezsen kıst-el-yevm[144] keserim.

KARAGÖZ — Fıstık bademyeme, küserim.

HACİVAT — (*İçeriden.*) «İşine devam etmezsen gündeliğinden keserim.»

ZÜHRE'NİN BABASI — Haydi gidelim! Muayyen bir maaş olmak üzere ayda üç yüz kuruş veririm.

(*Giderler.*)

(*Zühre Hanım ile Arap Halayık arkasında, Karagöz'e karşı gelirler.*)

ZÜHRE — Karagöz, Tahir Bey nerede?

KARAGÖZ — Bilmem efendim nerede olduğundan malûmatım yok.

ARAP HALAYIK — Nişun bilmiyorsun?

KARAGÖZ — Benim de buna canım sıkılıyor, her şeye karışıyor.

ARAP HALAYIK — Mundar, muskin, musubat Şingana!

ZÜHRE — Karagöz, ne dedi?

KARAGÖZ — «— Kitapları sıkıştırmak için içeride mengene.» diyor.

ZÜHRE — Tahir Bey acaba nereye gitti?

ARAP HALAYIK — Galiba gezmeye gitti.

ZÜHRE — Ne dedi, Karagöz?

KARAGÖZ — «— Galiba ağabeyine gitti.» diyor.

ARAP HALAYIK — Her lâkirdiya bir şey uyduruyorsun.

KARAGÖZ — «— Akşam sabah yiyip yiyip kuduruyorsun.» diyor. — Sen kuduruyorsun, köpoğlu!

ARAP HALAYIK — Ağzını topla! Ben adamın ağzını yırtarım.

144 *Kıst-el-yevm:* gündeliği kesme.

KARAGÖZ — «— Mayısta ot otla, ben lâbada toplarım.» diyor.
ARAP HALAYIK — (*Gülerek.*) Ne tuhaf adam! Ben gidiyorum. (*Gider.*)
KARAGÖZ — «— Yabani adam.» dedi gitti.

ZÜHRE — Kuzum Karagöz, doğru söyle! Tahir Bey nerede?
KARAGÖZ — Galiba, efendim, av vurmak için seyre[145] gitmiş.
ZÜHRE — Sayd ü şikâra[146] mı gitti?
KARAGÖZ — Sait Ağa ile âşikâre gitti.
ZÜHRE — Kuzum Karagöz, Tahir Beyi al da gel!
KARAGÖZ — Gideyim arayım. Bulursam alır gelirim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) Vay Tahir Bey! Neredesin? İki saattir seni Zühre Hanım arıyor.
TAHİR — (*İçeriden.*) Zühre Hanım nerede?
KARAGÖZ — Bahçede teşrîfinize muntazır.[147]

TAHİR — (*Gelerek.*) Vay, Zühre'ciğim, sizler burada mısınız?
ZÜHRE — İki saattir zât-i âlînizi arıyorum. Merak ettim, nerede kaldınız?
TAHİR — Keklik vurmak için şikâra[148] gittim, bir türlü vuramadım; eğer vursaydım sizlere getirecektim.
ZÜHRE — Keklik bana zât-i âlînizdir. Tahir'im, sizden iyi keklik mi olur, efendiciğim?

Beyt-i TAHİR —

[149]Hâba varmaz dîdeler her şeb hayâl-i yâr ile
Akl ü fikrim zâil olur gördükçe ağyâr ile
Bir dakîka görmesem rûyun senin ey mâh-rû
Başıma zindân olur dünya benim efkâr ile

145 *Seyr:* 1. yürüme; 2. gezme.
146 *Sayd ü şikâr:* av. (*Sayd:* av; *Şikâr:* av).
147 *Teşrîfinize muntazır:* gelmenizi bekliyor.
148 *Şikâr:* bk. n. 146
149 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.--
2. dizede ölçek bozuk.

Beyt-i ZÜHRE —

[150]Aff et bilmiyerek belki bir günâh ettim ise
Yanılıp yüzüne karşı nâle vü âh[151] ettim ise
Azıcık hâlime bak merhamet eyle efendim
Dîdelerim[152] kör olsun gayriye nigâh ettim ise[153]

Beyt-i TAHİR —

[154]Bir sitemkâra[155] esîr etti beni hükm-i kader[156]
Bir taraftan felek sitem[157] eyler ne iştir bu böyle
Başımı derde salıp verdi küdûretle[158] haber
Hiç ne mümkin bu benim tâliim olmak yâver

Beyt-i ZÜHRE —

[159]Bir sebeble sen gücendin mi bana
Söyle sultânım ne ettim ben sana
İnfiâlin[160] saklama ey bî-vefâ[161]
Söyle sultânım ne ettim ben sana

Her gece sevgilinin hayaliyle gözlere uyku girmez, (sevgiliyi) başkalarıyle gördükçe akıl ve düşüncem yok olur; ey ay yüzlü! senin yüzünü bir dakika görmesem, tasa ile dünya başıma zindan olur.

150 Ölçek yok.

151 *Nâle vü âh:* inleme ve ah etme.

152 *Dide:* göz. (bk. n. 129)

153 *Gayrıya nigâh ettim ise:* başkasına baktımsa.

154 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)*
. . - - - (- . - -) (- -)
2. dizede ölçek bozuk.

155 *Sitemkâr:* zulüm edici.

156 *Hükm-i kader:* alınyazısı.

157 *Sitem:* zulüm. (bk. n. 155)

158 *Küdûret:* gam, tasa.

159 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . -
Haşim mecmuası, 2. bas., s. 412

160 *İnfiâl:* gücenme, darılma.

161 *Bi-vefâ:* vefasız.

Rahm[162] edip feryâdıma dâd[163] etmedin
Bunca demlerdir beni yâd etmedin
Bir selâm ile dahi şâd[164] etmedin
Söyle sultânım ne ettim ben sana

(*Zühre'nin Babası gelir, Zühre ile Tahir gürüşürken dinler.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Gizliden.*) Bunların bu halini görmek için çoktan beri arzu ederdim. Şimdi aynen müşâhede ettim.[165] Bunlar birbirine muhabbet ve iştiyâkla[166] müştâktırlar.[167] Bugünden itibâren her ikisini birbirine akd-i izdivâc[168] etmeli. (*Gider.*)

ZÜHRE — Tahir'ciğim, haydi gidelim! Belki bizim bu halimizi görürler de iki gönül birbirine rabt olmuş[169] iken belki birbirimizden ayırırlar.
(*Giderler.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Gelerek sandalyeye oturur.*) Karagöz!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Buyurun efendim!
ZÜHRE'NİN BABASI — Buraya gel!
KARAGÖZ — Geliyorum! (*Gelir.*) Bir emriniz mi var?
ZÜHRE'NİN BABASI — Kızım Zühre'm nerede?
KARAGÖZ — Su doldurur derede, incili köstek boynunda, Tahir Beyin koynunda.[170]

---

162 *Rahm:* merhamet, acıma.
163 *Dâd:* insaf, adalet.
164 *Şâd:* sevinçli.
165 *Aynen müşâhede ettim:* gözümle gördüm. (*Ayn:* göz).
166 *İştiyâk:* özlem.
167 *Müştâk:* özlemiş.
168 *Akd-i izdivâc:* bk. n. 49
169 *Rabt olmak:* bağlanmak.
170 Zühre'nin Babası ile Karagöz'ün sözleri, bir oyunun nazımla söylenmiş sözleri olabilir:

— Kızım Zühre'm nerede?
— Su doldurur derede,
İncili köstek boynunda,
Tahir Beyin koynunda.

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir Bey kumar oyununda mı?
KARAGÖZ — Değil efendim, içeride.[171]
ZÜHRE'NİN BABASI — Zühre'm nerede?
KARAGÖZ — Mühreniz[172] içeriki odada yazıhanenin yanında duruyor; isterseniz getireyim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Mühre beyninde paralansın! Burada ben sana mühreyi sormuyorum, duhter-i pâkîzemi[173] soruyorum.
KARAGÖZ — O, sizlere ömür, vefât etti.
ZÜHRE'NİN BABASI — Vefât eden kim?
KARAGÖZ — Kurşuncu Nefise.
ZÜHRE'NİN BABASI — Herif, benimle eğleniyor musun? Kızım hücresinde[174] mi, bak da gel!
KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Evet efendim, hücrede[174] yan gelmiş oturuyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Hücrede oturan kim?
KARAGÖZ — Bardak, su testisiyle muhabbet ediyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Def ol karşımdan, herif! Gözüm görmesin seni!
KARAGÖZ — Efendim, benim ne kabahatim var beni kovuyorsunuz?
ZÜHRE'NİN BABASI — Senin bu mecnûnâne[175] hareketlerini gördükçe şuûruma halel geliyor.[176]
KARAGÖZ — Akşamla mahalle kahvesine mi geliyor?
ZÜHRE'NİN BABASI — Mahalle kahvesine gelen kim?
KARAGÖZ — Aşureci Halil.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ben sana aşureci Halil'i sormuyorum, echel[177] herif! Kızım kasırda[178] mı, bak da gel!
KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Hasırda yan gelmiş oturuyor.

---

171 *İçeride:* 1. evin içinde; 2. kumar oyununda zararda. (bk. c. III, *Sünnet* s. 121 / n. 192)
172 *Mühre:* bk. n. 51
173 *Duhter-i pâkize:* temiz, lekesiz kız.
174 *Hücre:* 1. oda; 2. eski evlerde, duvar içine yerleştirilmiş kapaksız dolap. (Sürali, bardak v.b. koymakta kullanılırdı).
175 *Mecnûnâne:* delice, çılgınca, (*Mecnûn:* deli).
176 *Şuûruma halel geliyor:* aklımı bozuyorum, aklımı oynatıyorum.
177 *Echel:* çok cahil, bilgisiz.
178 *Kasır:* köşk.

ZÜHRE'NİN BABASI — Hasırda oturan kim?
KARAGÖZ — Kızınız mindere darılmış, onun için hasırda oturuyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Kızım, bak, hâb-gâhta[179] mı?
KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Agâh'ta.
ZÜHRE'NİN BABASI — Seri,[180] bâlîne[181] dayanıp hâb-i râhata[182] mı dalmış?
KARAGÖZ — Kahveci Agâh'tan boşanıp sirkeci Rifat'a varmış.
ZÜHRE'NİN BABASI — Benim kızım seyyibe[183] mi, yoksa bâkire[184] mi?
KARAGÖZ — Ne Seyyid'e, ne Bekir'e, ben alacağım efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Herif, ne söylüyorsun? Budala mısın?
KARAGÖZ — Hayır efendim, kaçığım. Kızın çoktan kocaya vardı, Tahir'e.
ZÜHRE'NİN BABASI — Kızım ne zaman arûs[185] oldu?
KARAGÖZ — Efendim, geçen akşam bizim horozu sansar boğmuş, onun yerine horoz oldu. Tavuklar yalnız kalmasın diye kümeste oynaşıp yatıyorlar.
ZÜHRE'NİN BABASI — Zevzekliğin lüzumu yok. Kızım gunûde-i pister-i râhatta[186] mı bak!
KARAGÖZ — Kaynanam pis yatakta yatıyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Sen nasıl söz anlarsın, ahmak?
KARAGÖZ — Söyleyiniz efendim, siz ne söylediniz de ben anlamadım?
ZÜHRE'NİN BABASI — Kızım firâşında[187] mı?
KARAGÖZ — Faraşında.
ZÜHRE'NİN BABASI — Nasıl faraşında?

---

179 *Hâb-gâh:* yatak odası. (*Hâb:* uyku).
180 *Ser:* baş.
181 *Bâlin:* yastık.
182 *Hâb-i râhat:* dinlenme uykusu.
183 *Seyyibe:* dul kadın.
184 *Bâkire:* kız, kızoğlankız.
185 *Arûs:* gelin.
186 *Gunûde-i pister-i râhat:* dinlenme yatağında uyumuş.
187 *Firâş:* yatak, döşek. (bk. n. 35)

KARAGÖZ — Kızınız sokak süpürgesi olduğundan, faraşının içinde oturuyor.

ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk git de bak, kızım hâb-i râhatta[188] mı, yoksa bîdâr[189] mı?

KARAGÖZ — Dar.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dar?

KARAGÖZ — Kunduranın bir teki dar, bir teki bol. Yağmur yağarsa bollaşır, hava sıcak olursa darlaşır.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ben sana kundurayı sormuyorum. Kızım uyuyor mu bak da gel!

KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Uyuyor efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Nevm[190] galebe edüb[191] hâba[192] dalmış.

KARAGÖZ — Naime[193] ile beraber obada[194] kalmış.

ZÜHRE'NİN BABASI — Def ol şuradan, budala sen de!

KARAGÖZ — Efendim, benim ne kabahatim?

ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk, kızımı bana çağır!

KARAGÖZ — Başüstüne!

ZÜHRE'NİN BABASI — Horozu[195] kaldır.

KARAGÖZ — Tavuklar yatsınlar mı?

ZÜHRE'NİN BABASI — Öyle değil! Kapının horozunu kaldır yavaşça, kızım korkmasın!

KARAGÖZ — Başüstüne efendim! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Zühre Hanım, pederiniz sizi çağırıyor.

ZÜHRE — (*İçeriden.*) Peki, gidiyorum.

(*Gelir.*) — Pederim, bendenizi istemiştiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Evet, kızım. Seni çağırmamın vechi[196] bu ki, artık geldin yetiştin. Bana olacak hürmet ve rîâyet-

188 *Hâb-i râhat:* bk. n. 182
189 *Bidâr:* uyanık.
190 *Nevm:* uyku.
191 *Galebe etmek:* üstün gelmek, yenmek.
192 *Hâb:* uyku.
193 *Naime:* (çoklukla) Çingene kadını adı.
194 *Oba:* göçebe çadırı.
195 *Horoz:* kapı zembereğinin mandalı.
196 *Vech:* bk. n. 74

te[197] aslaa fütûr[198] etmeyip evlâtlık vazifesini hakkıyle îfâ[199] eyledin. Şimdi ise ben de pederlik vazifesini icra[200] etmeliyim.

ZÜHRE — Ey benim hakikatli pederim! Keşki kapınızda cariyeniz olaydım, belki bu teklifi etmezdiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Niçin istemiyorsun, kızım? Ben sana fena bir şey teklif etmedim. (*Bir mikdar sükût eder.*) Niçin cevap vermiyorsun?

ZÜHRE — Daha vaktim değil. Tahsîl-i ulûm[201] etmek için çok vakte muhtâcım.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ben seni Tahir'e vermek arzusundayım.

ZÜHRE — [.....][202]

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hava değişti.

ZÜHRE'NİN BABASI — Zühre, kızım! Sen kadınsın, yani zayıfsın, lâkin hânenin ziynetisin.[203] Zevcin dâimâ sende letâfet bulmalıdır. Birbirinize teselli etmelisiniz. Elden geldiği kadar mesrûr[204] olmağa gayret etmeli, çünkü sürûr[205] bir dereceye kadar kederi izâle[206] edebilir. Evlâdın terbiyesi, hâne işi senden suâl olunduğundan bu vazâifi[207] hüsn-i îfâda[208] kusûr etmemelisin. Zevcine

197 *Hürmet ve riâyet:* saygı.

198 *Fütûr:* gevşeklik, usanç, bezginlik. (Burada *kusûr* denmesi gerekirdi).

199 *İfa:* yapma.

200 *İcrâ:* yapma.

201 *Tahsil-i ulûm:* bilim öğrenme, öğrenim görme.

202 Basılı metinde Zühre'nin cevabı yok. Belki de dizgi yanlışıdır. Karagöz, bir sonraki konuşmasında «—*Hava değişti.*» dediğine göre, Zühre'nin ağız değiştirip olumlu cevap verdiği anlaşılıyor. Nitekim, daha sonraki sahnede, Tahir de evlenme teklifini önce reddeder, fakat evleneceği kimsenin Zühre olduğunu öğrenince, ağız değiştirir, Baba'nın elini öpüp «—*Eksik olmayınız efendim!*» der. Karagöz, onun bu davranışından sonra da «— *Hava değişti.*» sözünü kullanmıştır.

203 *Ziynet:* süs.

204 *Mesrûr:* sevinçli, (burada) neşeli.

205 *Sürûr:* sevinç, (burada) neşe.

206 *İzâle:* giderme, yok etme.

207 *Vazâif:* vazifeler, görevler.

208 *Hüsn-i îfâ:* (bir işi) iyi yapma.

itâat et, elinde mağlûb olma! Haydi bakayım, her zaman için birbirinizin olunuz!

(*Zühre gider.*)

— Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Buyurun efendim! (*Gelir.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir'i bana çağır!

KARAGÖZ — Peki. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Tahir Bey! Efendi seni çağırıyor.

TAHİR — (*İçeriden.*) Karagöz, efendi beni ne yapacak?

KARAGÖZ — Ne bileyim!

TAHİR — (*Gelir.*) Efendim, bendenizi istemişsiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir, oğlum! Artık geldin yetiştin. Bu âna kadar gördüğüm hüsn-i nezâket[209] ve senin bana olan hürmet ve riâyette[210] aslaa kusûr etmedin. Şimdi ise seni evlendirmek arzusundayım. (*Tahir sükût eder*[211]) Niçin sükût ediyorsun?

TAHİR — Daha vaktim değil, efendim. Bir çok zamanlar ulûm tahsîl etmeliyim.[212]

ZÜHRE'NİN BABASI — Hüsn-i hâline[213] halel getirmeksizin[214] ikmâl-i terbiye eylersen,[215] kızımı sana tezvîc eyliyeceğimi[216] va'd ederim.

TAHİR — (*Elini öper.*) Eksik olmayınız efendim!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hava değişti. Şimdi Zühre-yıldızı[217] esmeğe başladı.

---

209 *Hüsn-i nezâket:* güzel nezâket, çok naziklik.

210 *Hürmet ve riâyet:* bk. n. 197

211 *Sükût etmek:* susmak.

212 *Ulûm tahsîl etmek:* bilim öğrenmek, öğrenim görmek. (*Tahsîl:* 1. ele geçirme; 2. öğrenim).

213 *Hüs-i hâl:* güzel davranış, iyi gidiş.

214 *Halel getirmeksizin:* bozmadan.

215 *İkmâl-i terbiye eylemek:* eğitimi tamamlamak.

216 *Tezvîc eylemek:* evlendirmek.

217 *Zühre-yıldızı:* yıldız-yeli, kuzey yeli. (*Zühre* sözü iki anlamda kullanılıyor.)

ZÜHRE'NİN BABASI — İşret ve sefâhet[218] gibi rezâilden[219] ictinâb[220] eyle.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Tahir kelepiri yakaladı.

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir, oğlum! Sen erkeksin, yani büyük familyadansın.[221] İyicedikkat et ki hâiz[222] olduğun iktidâr senden zâil olmasın.[223] Saadeti tahsîl[224] için pek çok meşakkatler çekilir. Felâketin ağır yükleri arasında ezilip yeis gelir, insanı her şeyden nefret ettirir. Bunların hepsine katlanmalı, feleğin her cevrine[225] kahramânâne davranıp göğüs germeli. Hânenize girerken yine gülerek şen girmeli. Vâlidenin, zevcenin ve bunlar gibi zayıfların daima gönüllerini almağa gayret etmeli. Çünkü kadınların kalbleri zayıf olduğu için erkeklerde cüz'-î[226] bir alâmet-i hüzün[227] görseler kanlı yaş dökmekten kendilerini alamazlar. Erkeğin en ufak bir tesellîsi kadınların en büyük hüzünlerini izâleye[228] kâfîdir. Sen evinin sâhibi ol. Emr et, fakat zulm etme!

(*Tahir gider.*)

—Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Buyurun efendim! (*Gelir, efendinin muttasıl*[229] *elini öper.*) Efendim, şey!

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne şey?

KARAGÖZ — Kulunuz geceleri yatarken korkuyorum.

ZÜHRE'NİN BABASI — Koskoca herif neden korkar?

KARAGÖZ — Korkuyorum, elimde değil.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ayvazla[230] beraber yat.

---

218 *İşret ve sefâhet:* içki ve uçarılık.

219 *Rezâil:* rezaletler.

220 *İctinâb:* sakınma, çekinme.

221 Eski toplum düzeninde erkekle kadın arasındaki eşitsizliğe işaret.

222 *Hâiz:* sahip.

223 *Zâil olmak:* gitmek, ortadan kalkmak, yok olmak. (bk. n. 206)

224 *Tahsîl:* ele geçirme. (bk. n. 212)

225 *Cevr, cevir:* cefa, eziyet, zulüm.

226 *Cüz'î:* pek az, azıcık, bir parçacık. (*Cüz:* parça).

227 *Alâmet-i hüzün:* hüzün alâmeti.

228 *İzâle:* bk. n. 206

229 *Muttasıl:* aralıksız.

230 *Ayvaz:* eskiden, büyük konaklarda mutfak ve yemek hizmetlerinde kullanılan uşak.

KARAGÖZ — Efendim, öylesi değil.
ZÜHRE'NİN BABASI — Öylesi değil, ne?
KARAGÖZ — Ayvaz'ı istemem.
ZÜHRE'NİN BABASI — Bahçıvanla yat.
KARAGÖZ — Efendim, kulunuzun vakti geldi, pilâv zerde de pişiyor.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ne demek istiyorsun anlamıyorum.
KARAGÖZ — İki başlı, dört ayaklı, dört gözlü olmak.
ZÜHRE'NİN BABASI — Dört gözlü sefertası mı istiyorsun?
KARAGÖZ — Efendim, önümüz kış, odun pahalı, kömür pahalı, soğukta donacağım.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ben seni, külhancıya söyler, külhanda yatırırım.
KARAGÖZ — Bir türlü anlatamadık vesselâm!
ZÜHRE'NİN BABASI — Hanıma söyle: «Efendi şükûfe-zârda[231] teşrîfine muntazır.»[232]
KARAGÖZ — Söylerim efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ne diyeceksin?
KARAGÖZ — «Efendi küfe omuzunda, pazarda hazırdır» derim.
[233]ZÜHRE'NİN BABASI — «Efendi bahçede seni bekliyor» de.
KARAGÖZ — Başüstüne!
ZÜHRE'NİN BABASI — (*Yüksek sesle.*) Geeel!
KARAGÖZ — (*Yüksek sesle.*) Geldim efendim!
ZÜHRE'NİN BABASI — Hanıma söyle: Serine[234] kelle-pûşunu[235] örtsün de gelsin!
KARAGÖZ — Serinlikte tahtaposa çamaşır sersin de gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Anber[236] geysûlarını[237] tarasın da gelsin!

---

231 *Şükûfe-zâr:* bk. n. 137

232 *Teşrîfine muntazır:* bk. n. 147

233 Zühre'nin Babası ile Karagöz arasında geçen bu sahneyi karşılaştırınız: c. II, *Mandıra*, s. 473

234 *Ser:* bk. n. 180

235 *Kelle-pûş:* başörtüsü.

236 *Anber:* 1. amber, Hind-denizi'nde adabalığı denen bir balığın midesinden çıkarılan güzel kokulu kara madde; 2. (mecaz olarak) güzel koku; 3. Zenci köle adı.

237 *Geysû*, [*Gîsû*]: saç, uzun saç.

KARAGÖZ — Anber, Geysû[238] kalfayı arasın da gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Ebrûlarına[239] rastık çeksin de gelsin!
KARAGÖZ — Sana yarım okka fıstık alsın da gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! —Müjgânma[240] sürme çeksin de gelsin!
KARAGÖZ — Mirgûn'dan[241] Sarıyer'e[242] karadan gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Ruhsârına[243] zülüflerini[244] döksün de gelsin!
KARAGÖZ — Hisar'daki[245] Zülfüsiyah'ı dövsün de gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Sîb-i zenahdânını[246] örtsün de gelsin!
KARAGÖZ — Zemberek anahtarını alsın da gelsin.
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Vech-i zîbâsını[247] örtsün de gelsin!
KARAGÖZ — Çeribaşının Ziba'yı[248] görsün de gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Elbise-i fâhiresini[249] giysin de gelsin!
KARAGÖZ — Kurşuncu Tahire'yi alsın da gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Yeşil câmelerini[250] giysin de gelsin!
KARAGÖZ — Terlikçi Ahmet'i alsın da gelsin!

---

238 *Geysû:* Zenci halayık adı.
239 *Ebrû:* kaş.
240 *Müjgân:* kirpikler.
241 *Mirgân:* Emirgân; İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.
242 *Sarıyer:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.
243 *Ruhsâr:* yanak.
244 *Zülüf:* saç.
245 *Hisar:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin iki yakasında birer semt: 1. Anadolu hisarı; 2. Rumelihisarı.
246 *Sîb-i zenahdân:* elma gibi çene. (*Sîb:* elma; *Zenahdân:* çene). (Asıl metinde: *Sim-i zenahdân.* bk. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 495)
247 *Vech-i zîbâ:* güzel yüz.
248 *Zîbâ:* kadın adı.
249 *Elbise-i fâhire:* gösterişli elbise. (*Fâhir, Fâhire:* güzel, gösterişli, şatafatlı).
250 *Câme:* elbise.

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Gûşuna[251] mengûşunu[252] taksın da gelsin!

KARAGÖZ — Köşebaşındaki sarhoşunu alsın da gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Altın bileziğini koluna, tek taşlı yüzüğünü parmağına taksın da gelsin!

KARAGÖZ — Kuyu bileziğini soluna, denk taşını[253] sağına alsın da gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Sarı kemerini beline, yelpazeyi eline alsın da gelsin!

KARAGÖZ — Bozdoğan-kemeri'ni[254] beline, suterazisini[255] eline alsın da gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Yaşmaklarını giysin de gelsin!

KARAGÖZ — Başmaklarını[256] alsın da gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Çeşm-i mahmûrlarını[257] süzerek etrâf ü eknâfı[258] gezerek gelsin!

KARAGÖZ — Çeşme başındaki Mahmut Beyi üzerek, etrafındaki esnafları süzerek gelsin.

ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Reftâr[259] ile nâz ederek gelsin!

KARAGÖZ — Muhtar ile kaz güderek gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Bin nâz ile işve-bâzlıkla[260] gelsin!

KARAGÖZ — Çengi Binnaz ile hokkabazlıkla gelsin!

ZÜHRE'NİN BABASI — Servi gibi hırâm[261] eyliyerek gelsin!

---

251 *Gûş:* kulak.

252 *Mengûş:* küpe.

253 *Denk taşı:* hayvanın bir yanındaki yükle denge kurmak üzere öbür yanına ağırlık için konan taş. (*Denk:* hayvanın sağına soluna vurulan iki yük parçasından her biri).

254 *Bozdoğan kemeri:* İstanbul'da, Bizans devrinde yapılmış olan (364-378) ve Şehzadebaşı ile Fatih semtleri arasında uzanan su kemeri. Uzunluğu aşağı-yukarı 1 kilometredir.

255 *Suterazisi:* eskiden, uzak yerlerden getirilen suyun basıncını azaltmak için, belli aralıklarla yapılmış kule biçiminde su durağı.

256 *Başmak:* ayakkabı.

257 *Çeşm-i mahmûr:* baygın bakışlı göz.

258 *Etrâf ü eknâf:* bk. n. 80

259 *Reftâr:* salınarak yürüyüş.

260 *İşve-bâzlık:* naz edicilik.

261 *Hırâm:* salınarak yürüyüş.

KARAGÖZ — Semerci Vasil'i alsın da gelsin!
ZÜHRE'NİN BABASI — Geeel! — Vücûd-i nâzikânelerini[262] incitmiyerek gelsin!
KARAGÖZ — Çocuklarla birlikte incir yiyerek gelsin!
ZÜHRENİN BABASI — Geeel! Kalb ferahnâk[263] olup safâlarla meserretle[264] gelsin!
KARAGÖZ — Ferah Kalfayı[265] bulup Vefâ'daki[266] Meserret[264] de gelsin! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Baksan a, Hanımefendi!
ZÜHRE'NİN ANASI — (*İçeriden.*) Ne istersin, Karagöz?
KARAGÖZ — Efendi seni istiyor.
ZÜHRE'NİN ANASI — Kendisi nerede?
KARAGÖZ — Bahçede sizi bekliyor.
ZÜHRE'NİN ANASI — Hani benim nazar boncuğum? Nazar takımım nerede? Karagöz, eğer kaybolduysa sokağa böyle nasıl gideyim? Sonra bana nazar değer.
KARAGÖZ — Senin alnına bir eşek nalı ile bir baş sarmısak, bir eski kundura asalım; o vakit kimsenin nazarı sana değmez.
ZÜHRE'NİN ANASI — Hani benim tuvalet takımım, nerede? Podra[267] kutusu yok, allığım[268] nerede?
KARAGÖZ — Senin alıklığın her yerde: Hiç gözünü açmazsın, yalnız ağzını açarsın!

(*Perdeye gelirler.*)
ZÜHRE'NİN ANASI — Aman Karagöz, fenalaşıyorum.
KARAGÖZ — Neden efendim?
ZÜHRE'NİN ANASI — Neden olacak? Çok yoruldum, terledim.
KARAGÖZ — İsterseniz sizi gezdireyim, teriniz kurur.[269]

---

262 *Vücûd-i nâzikâne:* nazik vücut.
263 *Ferahnâk:* sevinçli.
264 *Meserret:* 1. sevinç; 2. kadın adı.
265 *Kalfa:* eskiden, saraylarda ve büyük konaklarda halayıkların başında bulunan kadın.
266 *Vefa:* bk. n. 52
267 *Podra:* «pudra» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.
268 *Allık:* eskiden, kadınların yüzlerine sürdükleri al boya.
269 At ve katırlar yorulup terleyince, terleri kuruyuncaya kadar gezdirilir.

ZÜHRE'NİN ANASI — Benimle eğleniyor musun? Musîbete bak! Seninle sokağa çıktığıma pişman oluyorum. Herkes yüzüme bakıyor. Hiç adam görmemişler mi bilmem!

KARAGÖZ — Herkesin sana baktığı ne için, biliyor musun?

ZÜHRE'NİN ANASI — Ne için olacak? Güzelliğim için.

KARAGÖZ — Yanlışın var. Vakitsiz maskaralar çıkmış diye bakıyorlar. Sizin burnunuzu görüyorlar da suratınıza maske takmış zannediyorlar.

ZÜHRE'NİN ANASI — Benim burnuma «çekme burun» tâbir olunur.

KARAGÖZ — Sizin burnunuza «Çekmece burun» mu tâbir olunur? Küçükçekmece[270] mi, yoksa Büyükçekmece[270] mi?

ZÜHRE'NİN ANASI — Benim gibi bir güzel de hiç sokağa çıkmasın, beni gören bayılıyor.

KARAGÖZ — Herkes korkusundan bayılıyor: Seni gören gulyabani zannediyor.

ZÜHRE'NİN ANASI — Seni beşâret[271] seni! Benimle eğleniyor musun? Sen artık haddini tecâvüz ettin! Bak, ben seni efendiye söyleyim de gör!

KARAGÖZ — Senden iyi beşâret mi olur? Beşâret sensin!

ZÜHRE'NİN ANASI — Ne mırıldanıyorsun kendi kendine? Şetaret'e[272] ne olmuş dedin?

KARAGÖZ — İyi ki anlamadı! — Bizim Şetâret Kalfa iyi yemek pişiriyor da onu söylüyorum.

ZÜHRE'NİN ANASI — Evet, güzel yemek pişirir.

KARAGÖZ — Nasılsa yutturduk.

ZÜHRE'NİN ANASI — Cuma günü efendiye Kâğıthane'ye[273] gitmek için araba mı tutturdun?

KARAGÖZ — Evet.

ZÜHRE'NİN ANASI — Bugünlerde galiba isâbet-i ayna[274] uğrayacağım.

---

270 *Küçükçekmece, Büyükçekmece:* İstanbul'un Trakya bölgesinde iki kasaba.

271 *Beşâret:* 1. müjde; 2. (burada) çok çirkin ve biçimsiz şey.

272 *Şetâret:* Arap halayık adı.

273 *Kâğıthane:* İstanbul'da, Haliç'te bir gezme yeri.

274 *İsâbet-i ayn:* nazar değme. (*Ayn:* göz).

KARAGÖZ — Postan işe uğrarsın, postan değilse uğrıyamazsın.
ZÜHRE'NİN ANASI — Nereye?
KARAGÖZ — «Bugün Galip Ağa ile Kuzguncuk'a uğrıyacağım» demedin mi?
ZÜHRE'NİN ANASI — Benimle mehtaba mı çıkıyorsun?[275]
KARAGÖZ — Hayır, ay karanlığında oturuyorum. Senin yanında bir insan bulundu mu şeb-i deycûrda[276] kalmış gibidir.
ZÜHRE'NİN ANASI — Anahtar Dilcû'da[277] mı kalmış?
KARAGÖZ — Evet, Galata Borsası kapanmış.
ZÜHRE'NİN ANASI — Galata'daki kârgirler yanmış mı?
KARAGÖZ — Hayır, basılmış. — İkimiz de birbirimizden uğursuz. İçimizde lâkırdı anlayan varsa beri gelsin!
ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, yüzüme o kadar dikkatli bakma! Bana nazarın değecek. Ay, fena oluyorum!
KARAGÖZ — Sana benimki değmez. Ben nazargâh[278] değilim. Ben senin gibi güzelleri kibrit kutularında[279] çok gördüm ama, böyle değil. Nazarım değse onlara değer. Sen hiç merak etme, sana bir şey olmaz.
ZÜHRE'NİN ANASI — Tuvalet takımını acaba kızlar kaldırdı mı?
KARAGÖZ — Evet efendim. Efendi geçen gün seni mürd oldu[280] diye beni öteye beriye saldırdı.
ZÜHRE'NİN ANASI — Efendi benim üstüme Gülbeyaz'ı[281] mı kandırdı?
KARAGÖZ — Vay gidi lâkırdı anlayan hanım vay!
ZÜHRE'NİN ANASI — Sahi mi söylüyorsun, Karagöz? Şimdi yüreğime inecek! Benim üzerime efendi hainlik etsin!
KARAGÖZ — Hani ya o günler? Sen ölürsen biz kurtuluruz.

---

275 *Mehtâba çıkmak:* bk. n. 59
276 *Şeb-i deycûr:* karanlık gece. (bk. n. 90)
277 *Dilcû:* halayık adı.
278 *Nazargâh:* (burada) nazarı değen kimse.
279 *Kibrit kutuları:* anlaşıldığına göre, eskiden kibrit kutularının üzerinde birtakım güzel kadın resimleri varmış.
280 *Mürd oldu:* öldü, geberdi. (*Mürd:* ölmüş, gebermiş).
281 *Gülbeyaz:* halayık ve cariye adı.

ZÜHRE'NİN ANASI — Ne dedin, Karagöz?

KARAGÖZ — «Minderdeki yünler» dedim. Sen olmasan bizim halimiz nice olur?

ZÜHRE'NİN ANASI — Eksik olma, Karagöz! Sen beni severs-sin, bilirim. Efendin nerede kaldı acaba?

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Gelir.*) Vay, hanımefendi, nerede kaldınız?

ZÜHRE'NİN ANASI — Kasır'dan[282] çıktım, Karagöz'le birlikte ağır ağır geliyorduk. Arkamıza birtakım adamlar düştü.

ZÜHRE'NİN BABASI — Demek ki etrâf ü eknâfı[283] temâşâ ederek geldiniz öyle mi?

ZÜHRE'NİN ANASI — Evet efendim. Esnâ-yi râhta[284] gelirken bir çeşme-i ra'nâ[285] ve yanında bir şecer-i bâla[286] vardı, o ağacın sayesinde[287] oturduk.

ZÜHRE'NİN BABASI — Bir ân dinlendiniz mi?

ZÜHRE'NİN ANASI — Evet efendim. Arkamızda birtakım delikanlılar geldiler, karşımıza oturdular.

ZÜHRE'NİN BABASI — Demek sizi takip ettiler?

KARAGÖZ — Evet efendim. Arkamızdan takatuka[288] ile süprüntü döktüler, hanımı tanzifat arabası[289] zannettiler.

ZÜHRE'NİN ANASI — İçlerinden birisi bana harf atmağa[290] başladı.

---

282 *Kasır:* bk. n. 178

283 *Etrâf ü eknâf:* bk. n. 80, 258

284 *Esnâ-yi râhta:* yol sırasında, yolda.

285 *Çeşme-i ra'nâ:* güzel çeşme.

286 *Şecer-i bâlâ:* yüksek ağaç.

287 *Sâye:* gölge.

288 *Takatuka, Taktuka:* eskiden, tütün çubuklarının külünü silkmek için kullanılan küllük. Odanın ortasına konur, duvar diplerindeki minder ya da sedirlerde oturanlar, uzun çubuklarının külünü ona boşaltırlardı. Çubuğun ucundaki lülenin vurulmasından çıkan ses dolayısıyle bu ad verilmiştir. Tahtadan, ya da madenden yapılırdı. Zengin konaklarında kullanılan tahta takatukaların içi ve dışı gümüşle kaplanırdı.

289 *Tanzifat arabası:* temizlik arabası, çöp arabası.

290 *Harf atmak:* söz atmak, lâf atmak.

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, söz attılar mı?

KARAGÖZ — Söz atmadılar ama, ikimize bir temiz dayak atacaklardı, bereket versin çabuk kaçtık.

ZÜHRE'NİN ANASI — «— Behey hayatım, behey gözüm! Benim bu çektiğim zahmet ve meşakkat ve giriftâr olduğum[291] aşk u muhabbet[292] hep senin güzelliğinden neş'et etmiştir.[293] Zevcinin başı için olsun bana rûyunu[294] göster!» diye tazarru' ve niyâz eyledi.[295]

ZÜHRE'NİN BABASI — Tıynet-i asliyyesinde merkûz olan habâseti izhâr eylediler,[296] öyle mi?

KARAGÖZ — İstinye[297] körfezinde kumar oynadığından Hisar'da[297] iflâs eyledi.

ZÜHRE'NİN ANASI — Bendeniz hiddetimden bunları kovdum. « — Ey benim nûr-i aynım![298] Benim senden başka mahbûbem[299] yoktur. Sen beni tard ü teb'îd etme![300] Edince kime gideyim ve hâlimi ifşâ edeyim?»[301] demesin mi?

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, sen o esnada kazık gibi duruyor muydun?

KARAGÖZ — Hayır, rıhtım gibi oturuyordum.

ZÜHRE'NİN ANASI — Def'aten[302] bir âh çekip bendenize bir beyit söyledi.

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, ne söyledi?

KARAGÖZ — Evvelâ hanım söylesin de, sonra ben.

---

291 *Giriftâr olmak:* tutulmak, yakalanmak.

292 *Aşk u muhabbet:* sevgi, sevda.

293 *Neş'et etmek:* meydana gelmek.

294 *Rûy:* yüz.

295 *Tazarru' ve niyâz eylemek:* yalvarıp yakarmak.

296 *Tıynet-i asliyyesinde merkûz olan habâseti izhâr eylediler:* yaradılışında var olan alçaklığı açığa vurdular.

297 *İstinye, Hisar* (Rumelihisarı): İstanbul'da, Bogaziçi'nin Rumeli yakasında iki semt. (bk. n. 245)

298 *Nûr-i ayn:* göz nuru.

299 *Mahbûbe:* sevgili.

300 *Tard ü teb'îd etmek:* kovmak ve uzaklaştırmak.

301 *İfşâ etmek:* meydana çıkarmak, açığa vurmak.

302 *Def'aten:* birdenbire.

ZÜHRE'NİN ANASI —

[303]Çeşm-i mestim hasta sanma âşık-i bîçâreni
Hâb-i râhattan figaan ü âh dûr eyler seni

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, böyle mi söylediler?
KARAGÖZ — Hayır efendim, böyle söylemediler.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ya ne dediler?

KARAGÖZ —

Çeşme başını boş sanma ört çevreyi burnuna
Fıstık ağacının dibinde leylek zannettik seni

dediler. Hanımın burnunu gördüler leylek zannettiler.
ZÜHRE'NİN ANASI — Haydi musîbet! Benim burnuma «çekme burun» tâbir olunur. — Efendim, içlerinden birisi de bir beyit daha söyledi.
ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, ne söyledi?
KARAGÖZ — Nöbet evvelâ hanımın, sonra bizim.
ZÜHRE'NİN ANASI —

[304]Bir görüşte mâil oldum nergis-i mestânına
Kâm-yâb eyle efendim gelmişim dîvânına
Böyle cevr etmek mi kârın dâimâ lûtfun senin
Ben kulun olsam sezâvar lûtfuna ihsânına

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, böyle mi söylediler?
KARAGÖZ — Yalanı yok, yanlışı var.
ZÜHRE'NİN BABASI — Ne dediler?

---

303 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-- -.-

Süzgün gözlüm! zavallı âşığını hasta sanma, (onun) bağırıp ah etmesi seni rahat uykudan uzaklaştırır [=seni uyutmaz].

304 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-- -.-

(Senin) süzgün gözüne bir görüşte âşık oldum, efendim, divanına geldim, (beni) murada erdir; senin işin ve lûtfun hep böyle cefa etmek mi? Ben kulun (senin) lûtfuna, bağışına lâyık olsam yeridir.

KARAGÖZ —

[305]İri salatalık yersen gel Sergiz'in dükkânına
Burnuna zinciri takıp götürün deve hanına
Böyle eşeklik etmek midir dâimâ kârın senin
Pek ziyâde kırılmayın[308] yestehlerim fistanına

dediler.

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, bugünlerde hanımın pek güzelliği var. İsâbet-i ayna[307] uğrıyacak. Birkaç tane kuru karanfil çatlatalım.

KARAGÖZ — Birkaç tane kuru karanfil çatlatacağımıza, hanımın burnunda bir nusha fişeği[208] patlatsak daha iyi olur.

ZÜHRE'NİN ANASI — Haydi beşâret[309] sen de!

KARAGÖZ — Hanımı bu sene tebdîl-i havâ[310] için Moda'ya[311] götürelim.

ZÜHRE'NİN BABASI — İyi dedin, Karagöz!

KARAGÖZ — Moda karşısına hanımı yüzü üstüne yatırırız, üste de toprak örteriz, orası liman olur. Bazı fırtınaya tutulan kayıklar liman gibi orada gizlenirler; iki burun karşı karşıya olur.

ZÜHRE'NİN ANASI — Efendim, bendenizi niçin çağırttınız?

ZÜHRE'NİN BABASI — Biz gelelim mâ-nahnü-fihimize![312] Seni çağırtmamın vechi:[313] kızım Zühre'yi Tahir'e vereceğim. Her ne kadar ben pederi isem de sen de vâlidesisin, senin de rızânı tahsîl etmeli.[314]

---

305 Ölçek: 16

306 *Kırılmak:* kırılıp dökülmek, kırıtmak, naz etmek.

307 *İsâbet-i ayn:* bk. n. 274

308 *Nusha fişeği:* [=*muska fişeği*]: kâğıt içine muska gibi sarılmış olan ve çoklukla bayram, donanma ve şenliklerde patlatılan oyuncak fişek.

309 *Beşâret:* bk. n. 271

310 *Tebdîl-i havâ:* hava değiştirme.

311 *Moda:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında bir semt. Denize doğru çıkıntılıdır (Moda burnu).

312 *Mâ-nahnü-fîh:* üzerinde konuştuğumuz (şey).

313 *Vech:* bk. n. 54

314 *Tahsîl etmek:* almak.

ZÜHRE'NİN ANASI — A efendi, deli mi oldun? Onların ikisi de çocuktur, daha vakitleri değil.

ZÜHRE'NİN BABASI — Çocuk olup da yedişer yaşında değil ya! Her ikisi on yedişer yaşlarında vardır.

ZÜHRE'NİN ANASI — Bak, sana[315] bir şey söyliyeyim! Onları birbirlerine vermek olmaz. İkisi de birbirlerini kardeş gibi seviyorlar. Bu nasıl olur?

ZÜHRE'NİN BABASI — Ben söz verdim, bunları mutlaka birbirlerine vereceğim. Sözümden nükûl etmek[316] olmaz.

ZÜHRE'NİN ANASI — Benim neme lâzım! Aaa, üstüme iyilik sağlık! Var, ne yaparsan yap!

(*Giderler.*)

(*Defa Karagöz ile Hanım gelirler.*)

— Ah Karagöz, sana bir şey söyliyeceğim.

KARAGÖZ — Buyurun efendim!

ZÜHRE'NİN ANASI — Etrafı dinle! Kimse olmasın!

KARAGÖZ — Kimse yok.

ZÜHRE'NİN ANASI — Şu kapıları da kapa.

KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Kapadım efendim.

ZÜHRE'NİN ANASI — Hiç kimse yok ya?

KARAGÖZ — Acaba hanım çıldırdı mı?

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, acaba için sırlı mı?

KARAGÖZ — Sırlı değilim; Göksu testisi[317] gibi, bir şey saklıyamam, sızarım.

ZÜHRE'NİN ANASI — Ah Karagöz ah! Yanıyorum!

KARAGÖZ — Tulumbacılara haber verelim mi?

ZÜHRE'NİN ANASI — Değil a canım! Öyle yanma değil, derûnumda[318] ateşler var.

KARAGÖZ — Ne demek istediğinizi anlıyamıyorum.

---

315 *Bak, sana...:* Ritter'in okuyuşu: *Baksan a!* (*Karagös*, c. III, s. 501)

316 *Nükûl etmek:* vazgeçmek, dönmek, caymak.

317 *Göksu testisi:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Anadoluhisarı'nın yanında denize dökülen Göksu deresi kıyısındaki testicilerin yaptığı testi. Bunlar, suyu sızdırarak soğuk tuttukları için yeğ sayılırdı.

318 *Derûn:* bk. n. 70

ZÜHRE'NİN ANASI — «Zâlim beni söyletme derûnumda neler var»[319] fehvâsınca,[320] se... se...

KARAGÖZ — ...viyorum.

ZÜHRE'NİN ANASI — Seviyorum, Karagöz.

KARAGÖZ — Hanım acaba abayı bana mı yaktı?

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, Tahir Beyi seviyorum. Zühre olacak aşifte benim üzerime Tahir'e gönül vermiş, ikisi de birbirlerini pek çok seviyorlar. Ben dururken Zühre Tahir'i sevmek olur mu?

KARAGÖZ — Doğrusu, olmaz. İkiniz de birbirinize lâyıksınız: Yarım elmanın yarısı Tahir, kabukları da siz. Terazinin bir gözüne seni, bir gözüne Tahir Beyi koymalı. İkiniz de bir denksiniz, yalnız daranız alınmamış.

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, doğru söyle, tenâsüb-i a'zâda[321] noksan mıyım; yoksa güzellikte güzellik, boyda boyum mu yok, gözde gözüm mü yok?

KARAGÖZ — Gözünüz yok değil, var: Tahir'de.

ZÜHRE'NİN ANASI — Kaşta kaşım mı yok acaba?

KARAGÖZ — Bir yeri unuttunuz. Oraya gelince çabuk geçiyorsunuz: Burunda burnunuz mu yok? Haritada mevcut olan Ümit-Burnu gibi.

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, nasıl yaparsan yap, bu işin çaresine bak! Yoksa civanlığıma yazık olacak, kaldırıp kendimi kuyuya atacağım!

KARAGÖZ — Kuyuyu da murdar edeceksin.

ZÜHRE'NİN ANASI — Kuzum Karagöz, gençliğime merhameten bu işin çaresine bak!

KARAGÖZ — Ne efendim? Benim elimde ne var?

ZÜHRE'NİN ANASI — Ben sana para veririm; bizim mahallede bir kocakarı vardır, ona büyü yaptırırsın; o vakit efendi Tahir'den soğur, Zühre'yi Tahir'e vermez, ben de merâmıma nâil olurum. Olmaz mı, Karagöz?

---

319 Ölçek: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün*

Bir şarkının ünlü dizesi.

320 *Fehvâ:* anlam, kavram.

321 *Tenâsüb-i a'zâ:* vücut organlarının birbirine uygunluğu.

KARAGÖZ — Burasını biraz düşünmeliyim. Senin gibi bir mel'ûnenin[322] hevesât-i mülevvesesine[323] hizmet etmek kaabil mi?

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, al bu beşibiryerdeyi,[324] bu işin icabına bak; ben sana daha çok para veririm.

KARAGÖZ — (*Alarak.*) Peki, bu işin icabına bakarım! (*Gider.*)

(*Zühre'nin Babası gelir, Karagöz'ü çağırır, Karagöz gelir.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, biraz uyuyacağım, beni bekle.

KARAGÖZ — Başüstüne efendim! (*Zühre'nin Babası uyur.*) —Muska başına sokulacak, verdiği toz da bardağın içine konup su ile içirilecek. Elim ayağım da tiril tiril titriyor. Keşki yapmayaydım şu işi! (*Bir arı gelir, vızlayarak gezer, Efendinin üstüne doğru gider, Karagöz kovar; yine gelir vızlıyarak gezer, Karagöz kovar, yine gelir. Eline bir süpürge alır, arıyı kovarken Efendinin başına süpürge ile vurur. Efendi uyanır.*) — Ulan zenbûr-i himâr![325] Vay köpoğlu!

ZÜHRE'NİN BABASI — Herif, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Efendim, kazâ oldu, kusura bakmayın! Arıyı kovayım derken başınıza rasgeldi.

(*Efendi yine uyur.*)

ZÜHRE'NİN ANASI — (*Efendinin arkasından.*) Karagöz, muskayı soksan a efendinin başına!

KARAGÖZ — (*Sokarken yanlış sokar.*) Ulan, bir türlü cesaret edemiyorum.

ZÜHRE'NİN ANASI — Karagöz, burnuna sokuyorsun!

(*Karagöz sokar, Hanım gider.*)

KARAGÖZ — Nasılsa sokduk. Korkumdan titriyorum.

---

322 *Mel'ûne:* lânetli kadın.

323 *Hevesât-i mülevvese:* kirli istekler.

324 *Beşibiryerde:* beş altın değerinde altın para.

325 *Zenbûr-i himâr:* eşekarısı.

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Sayıklar.*) Evet, vermiyeceğim! Zühre'yi Tahir'e vermiyeceğim! (*Dik sesle.*) Evet, sözümden nükûl ettim,[326] vermiyeceğim!

KARAGÖZ — (*Korkar.*) Vay, iş fenalaştı!

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Uyanır, Karagöz'ün boynuna sarılır.*) Evet, öldüreceğim!

KARAGÖZ — Aman efendim! Kendinize geliniz! Yanınızdaki benim!

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, sen misin? Aman, pek fena oldum! Bir rüya gördüm, gayetle korkulu. Sen bana bir su getir!

KARAGÖZ — Başüstüne! — Şimdi sırası ammâ, ammâsı var! (*Gider, bardakla su getirir, Efendi içer, bardağı Karagöz'e verir, Karagöz götürür, gelir.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — Rüyamda sayd ü şikâra[327] gitmişim. Esnâ-yi râhta[328] giderken yolum bir şükûfe-zâra[329] uğradı. Bir de baktım ki orta yerde bir köşk. İçine girdim, köşkün içi döşenmiş, ortasında bî-nazîr[330] bir şadırvan yapılmış, dört tarafından altından arslan ağızlarından mâ-i lezîz[331] cereyân eden[332] ve bahçesinde envâ-i reyâhîn ve ezhâr[333] olduğunu seyr ü temâşâ eylerken[334] nâgehân[335] bir kapı açıldı, içeriden bir ifrît[336] zuhûr ederek[337] üzerime hücûm eyledi. Beni telef edecekti.[338] Her ne kadar kendisine tazarru' ve niyâz ettimse[339] de ricamı aslaa kabul etmeyip beni reddetti. Bana hitâben, «— Sen Zühre'nin pederisin

326 *Nükûl etmek:* bk. n. 316
327 *Sayd ü şikâr:* bk. n. 146
328 *Esnâ-yi râhta:* bk. n. 284
329 *Şükûfe-zâr:* bk. n. 137, 231
330 *Bî-nazîr:* benzersiz, eşsiz.
331 *Mâ-i lezîz:* tatlı su.
332 *Cereyân etmek:* akmak.
333 *Envâ-i reyâhîn ve ezhâr:* türlü türlü fesleğenler ve çiçekler.
334 *Seyr ü temâşâ eylemek:* seyretmek.
335 *Nâgehân:* birdenbire, ansızın.
336 *İfrît:* kötü ve korkunç cin.
337 *Zuhûr etmek:* görünmek, ortaya çıkmak.
338 *Telef etmek:* yok etmek, öldürmek.
339 *Tazarru' ve niyâz etmek:* bk. n. 295

değil mi?» diye suâl eyledi. Benden «— Evet.» cevabını alır almaz def'aten[340] üzerime hücûm ederek «— Eğer sen kızını Tahir'e verecek olursan şimdi şu anda seni telef ederim!»[341] diye kasd eyledi. Nasılsa gözümü açtım, seni gördüm.

KARAGÖZ — Hayırdır inşallah efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, hanımı bana çağır.

KARAGÖZ — Başüstüne! — Vay acûze[342] vay! Senin yüzünden neler olacak! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Hanımefendi, sizi efendi çağırıyor.

ZÜHRE'NİN ANASI — (*Gelerek.*) Buyurun efendim! Beni istemişsiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Baksana bana, hanım!

ZÜHRE'NİN ANASI — Buyurun, arslanım!

ZÜHRE'NİN BABASI — Zühre'yi Tahir'e vermek için söz vermiştim.

ZÜHRE'NİN ANASI — Evet efendim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Bu olamıyacak. Bu işten rücû' ettim.[343]

ZÜHRE'NİN ANASI — Aman efendim, hiç böyle şey olur mu? Herkes duydular; sizin cemiyet[344] yapacağınızı kendilerine bile söylediniz; şimdi bize ne derler?

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne derlerse desinler, söz benim olacak!

ZÜHRE'NİN ANASI — Ne yaparsanız yapın, ben işinize karışmam! Evvelâ razı oldunuz, sonra caydınız. Ben gidiyorum. (*Gider.*)

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz!

KARAGÖZ — (*Gelerek.*) Buyurun efendim! — Vay düztaban köpoğlu vay!

---

340 *Def'aten:* bk. n. 302
341 *Telef etmek:* bk. n. 338
342 *Acûze:* kocakarı.
343 *Rücû'etmek:* dönmek.
344 *Cemiyet:* bk. n. 47

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir nerede?
KARAGÖZ — Nerede olacak efendim, Zühre Hanımın yanında.
ZÜHRE'NİN BABASI — Haremde[345] ne işi var?
KARAGÖZ — İsterseniz Salacak'a[346] çıksınlar.
ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk bana çağır.
KARAGÖZ — Başüstüne! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Tahir Bey, sizi efendi istiyor.
TAHİR — Kendisi nerede?
KARAGÖZ — Bahçede.

TAHİR — (*Gelir.*) Bendenizi istemişsiniz. Ne var efendim? Çehrenizde sufret[347] galip, vechinize[348] bir fenalık ârız olmuş.[349] Hasta mısınız?
ZÜHRE'NİN BABASI — Hasta değilim. Size bir sözüm var.
TAHİR — Buyurun efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Oğlum Tahir! Seni çağırışımın vechi:[350] Kızım Zühre'yi sana vermek için her ne kadar söz vermiş isem de hal bu ki, bu aralık bu olmuyacak. Sana bir mikdar harcırah ve bir at vereyim de birkaç mâhı[351] mütecâviz[352] dolaşır, sonra yine gelirsin olmaz mı oğlum?
TAHİR — Aman efendim, bu neden îcâb ediyor. Bendeniz zât-i âlînizin yanında bir kabahat mı işledim? Tard ü teb'îde[353] neden müstahak oluyorum?
ZÜHRE'NİN BABASI — Bu suallerin lüzumu yok, çünkü böyle istiyorum.

---

345 *Harem:* 1. eski konak ve saraylarda kadınlara ayrılan daire; 2. İstanbul'un Anadolu yakasında, Haydarpaşa yakınında bir semt ve iskele.

346 *Salacak:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Harem iskelesi ile Üsküdar arasında bir semt ve iskele. (*Salacağa çıksınlar:* Salacak iskelesine çıksınlar).

347 *Sufret:* sarılık, beniz solukluğu. (*Çehrenizde sufret galip:* yüzünüzün rengi solmuş).

348 *Vech:* yüz.

349 *Âriz olmak:* gelmek, gelip çatmak.

350 *Vech:* bk. n. 74

351 *Mâh:* ay.

352 *Mütecâviz:* bk. n. 34

353 *Tard ü teb'îd:* bk. n. 300

TAHİR — Benim efendim, velîmemiz[354] için söz verdiğiniz günden beri dil-şâd ü ferahnâk[355] idim. Şimdi ise bu haberi alır almaz mağmûm ü mükedder[356] olarak vücuduma bir illet ârız olmuş[357] gibi bir fenalık hissediyorum. Aman efendim, aziz başınız için olsun bendenizi reddetmeyiniz!

ZÜHRE'NİN BABASI — Oğlum Tahir, sözümü reddetme, sonra fena olursun!

TAHİR — Bu iki bîçârenin nâ-hak[358] yere kanına gireceksiniz. Aman efendim, mürüvvet.[359] buyurun! Kızınıza olan şiddet-i muhabbetim[360] ve size olan sıdk-ı ubûdiyyetimi,[361] aman efendim, hatırınızdan çıkarmayınız! Diğer bir mahalde benim yaşamaklığım mümkün olmaz, cansız ceset hareket edebilir mi?

ZÜHRE'NİN BABASI — Ahlâk-i hamîdem[362] ahlâk-i zemîmeye[363] münkalip oldu.[364] Sana emr ediyorum: Bugünden itibâren buradan gideceksin!

TAHİR — Mademki bendenizi icbâr ediyorsunuz,[365] bendeniz de buradan bir yere gidicilerden değilim!

ZÜHRE'NİN BABASI — Vay! Bana bed[366] muâmele ediyorsunuz. Bu âna kadar nân ü ni'metimle perverde ol da[367] şimdi ise benim sözüme inkıyâd etmeyip[368] sözlerimi reddediyorsunuz öyle mi? Ey sefîh-i nân ve münkir-i ni'met olan menhûs![369] Şimdi seni cebirle buradan Mardin şehrine gön-

354 *Velîme:* düğün ziyafeti.

355 *Dil-şâd ü ferahnâk:* gönlü neşeli ve sevinçli.

356 *Mağmûm ü mükedder:* gamlı ve kederli.

357 *İllet ârız olmak:* hastalık gelmek. (bk. n. 32, 349)

358 *Nâ-hak:* haksız.

359 *Mürüvvet:* iyilikseverlik.

360 *Şiddet-i muhabbet:* sevginin şiddeti, aşırı sevgi.

361 *Sıdk-ı ubûdiyyet:* kulluğun doğruluğu, tam bağlılık.

362 *Ahlâk-i hamîde:* iyi ahlâk, övülmeğe değer ahlâk.

363 *Ahlâk-i zemîme:* kötü ahlâk, kötülenmeğe değer ahlâk.

364 *Münkalib olmak:* çevrilmek, başka biçime girmek.

365 *İcbâr etmek:* zorlamak.

366 *Bed:* bk. n. 110

367 *Nân ü ni'metimle perverde ol da:* ekmek ve nimetimle beslen de.

368 *İnkıyâd etmek:* boyuneğmek, uymak.

369 *Sefîh-i nân ve münkir-i ni'met olan menhûs:* ekmeği israf ve nimeti inkâr eden uğursuz.

dereyim de ilel-ebed[370] orada mahbûs dur! İşte, sana lâyık ve sezâ[371] böyle cezadır ki sana hilmiyyet[372] etmek büyük hatâdır. — Gel! Kim var orada?

KARAGÖZ — (*Gelerek.*) Buyurun efendim.
ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk seymenbaşını[373] bana çağır!
KARAGÖZ — Peki efendim! (*Gider.*)
—Seymenbaşı! Efendi sizi istiyor.

(*Seymenbaşı ile Seymenler gelirler.*)
SEYMENBAŞI — Efendim, bizi istemişsiniz.
TAHİR — Gelmeyin yanıma! (*Zorla tutarlar.*) — Eyvâh!

[374]Bülbülün feryâdı dâim güllere
Safasın sürmeden geçti gidiyor
Üftâdeler[375] yalınayak yollara
Ağlıya ağlıya düştü gidiyor

Gül ta'cîz[376] olmuştur bülbülün sesinden
Doyulmaz Zühre'nin şîrin sözünden
Eyvâh can kuşu ten kafesinden
Küşâd-i bâb edip[377] uçtu gidiyor

370 *İlel-ebed:* ebede kadar, sonsuz olarak.

371 *Sezâ:* uygun, yaraşır.

372 *Hilmiyyet:* yumuşaklık, yumuşak huyluluk.

373 *Seymenbaşı:* başmuhafız. (*Seymen:* bekçi, muhafız).

374 Ölçek: 11 (6 + 5 ve 4 + 4 + 3)
5., 7., 9., 12. dizelerde ölçek bozuk. Bunlardan üç tanesinin şöyle olması gerekir:

Gül ta'cîz olmuştur bülbül sesinden
Ecel gelse demez bây ü gedâsın
Tahir ecel câmın içti gidiyor

375 *Üftâde:* rüşkün, âşık.

376 *Ta'cîz:* rahatsız etme.

377 *Küşâd-i bâb etmek:* kapıyı açmak.

Ecel gelse demez bây gedâsın[378]
Ben öleyim Zühre'm binler yaşasın
Yetiş bahtı kara helâllaşasın
Tahir ecel câmın[379] nûş etti[380] gidiyor

(*Tahir'i götürürler.*)

ZÜHRE —

[381]Felek ayırdı beni cevr ile cânânımdan
Hazer etmez mi aceb nâle vü efgaanımdan
Oda yandırsam eğer[382] şu'le ile nüh feleği
Ne biter âteş-i âh-i dil-i sûzânımdan

[383]Gitti Tahir, hem-türâb oldu teni
Bugün için mi saklamış hazret-i Mevlâ beni

(*Zühre bayılır, alırlar götürürler.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Gördün mü olan işleri? Hep kabahat bizde oldu. O cadının sözüne uyup da musîbet tellâlı olduk. Ben de odama çekileyim de bir parça rahat edeyim! (*Gider.*)

---

378 *Bây gedâ* [*Bây ü gedâ*]: zengin ve yoksul.

379 *Câm:* kadeh.

380 *Nûş etmek:* içmek.

381 Ölçek: *Feilâtün feilâtün feilâtün feilün* (*fa'lün*)

. . - - . . - - . . - - . . - (- -)

Metin: Fuzuli (1495? - 1556), *Leylî vü Mecnun* (*Külliyyât-i Dîvân-i Fuzûlî*, İstanbul Rebîülâhir 1315, s. 254, *Gazel-i muktezâ-yi hâl*)

Felek beni zulüm ile sevgilimden ayırdı, acaba feryadımdan çekinmez mi? Eğer dokuz göğü alevle yaksam, yanan gönlümün ahının ateşinden ne biter? (*Bitmek:* meydana gelmek, yetişmek).

2. beyti Ritter şöyle okumuştur:

Oda yandursam bir şu'le ile nüh feleği
Ne yeter âteş-i âh-i dil-sûz itmeden
(*Karagös*, c. III, s. 505)

382 *Oda yandırsam eğer:* Necmettin Halil Onan baskısında: *Oda yandırmasa bir.* (*Leylâ ile Mecnun*, Maarif Basımevi, İstanbul 1956, s. 73)

383 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

- . - - - . - - - . -

2. dizede ölçek bozuk. Şöyle olsa gerek:

Bugün için saklamış Mevlâ beni

TAHİR — (*Mahpus haliyle gelerek.*) Ah, nihayet kurtuldum! Birtakım cânîlerin ellerinden halâs bularak sürüne sürüne buraya kadar geldim. Ah! Tâb ü tüvânun[384] kalmadı! Dünya gözüyle ölmeden bir daha sevgilimi göreydim, o zaman ölsem de hiç gam yemem! Ben kabahatin başı kim olduğunu biliyorum. O Karagöz olacak alçak, hain, nankör karı ile şerîktirler.[385] Ben de onların her ikisinden de öcümü almazsam bana da adam demesinler! (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Yine zikr-i menhûsum sebkat etti.[386]

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Gelerek.*) Karagöz!

KARAGÖZ — (*Gelerek.*) Buyurun efendim!

ZÜHRE'NİN BABASI — İçeriden bir ses geliyor, baksan a!

KARAGÖZ — (*Gider. İçeriden.*) Vay! Tahir Bey gelmiş! — Şimdi ayı kazana yestehledi.

(*Gelerek.*) —Efendim, Ta... Ta... Ta...

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne olmuş?

KARAGÖZ — Tahin yemişler.

ZÜHRE'NİN BABASI — Kim yemiş?

KARAGÖZ — Yiyen yemiş. Zühre Hanım yemiş, çanağı da odaya bırakmış.

ZÜHRE'NİN BABASI —Ben sana tahin yiyen mi soruyorum?

KARAGÖZ — Ben sana pekmez içen mi soruyorum?

ZÜHRE'NİN BABASI — Git, bak da gel! İçeriden bir ses geliyor.

KARAGÖZ — (*Gider, gelir.*) Ta... Ta... Ta...

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne olmuş herif? Senin damağının altında bir şey var.

KARAGÖZ — Damağımın altındaki dilim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Hay dilin tutulsun!

KARAGÖZ — Senin çenen çekilsin! — Efendim, Ta... Ta... Ta...

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne olmuş, ne?

384 *Tâb ü tüvân:* güç. (*Tâb:* güç; *Tüvân:* güç).

385 *Şerik:* ortak.

386 *Zikr-i menhûsum sebkat etti:* uğursuz adım geçti [=anıldı].

KARAGÖZ — İçerdeki odada tatarcıklar var. Eskiden orada adam yattığı zaman lâkırdı ederlermiş. O lâkırdıları tatarcıklar açlıktan yemişler, sonra başlamışlar konuşmağa. Şimdi onların sesleri buraya geliyor.

ZÜHRE'NİN BABASI — Karagöz, ben bunları yutayım mı?

KARAGÖZ — Çiğneye çiğneye tükürün efendim! Niyet tutun da size üç tane mani söyleyim.

ZÜHRE'NİN BABASI — Herif, maninin, türkünün sırası mı şimdi?

KARAGÖZ — İçimden geldi. Kuzum efendim, kırk yılda bir benim sözümü dinleyin, kırmayın beni! «Her kim benim kalbimi kıra, kendisi de ola kara.»

ZÜHRE'NİN BABASI — Söyle bakalım!

KARAGÖZ —

(*Mani*)

[387]Hanım burdan gidecek
Rumuz[388] ile bilecek
Tahir buraya gelirse
Elbet bir kan edecek

(*Mani*)

[389]Fahişelikte bâhir[390]
İşlerim oldu zâhir[391]
İçerden ses geliyor
Mardin'den geldi Tahir

(*Mani*)

Büyük hanım fâhirdir[392]
Sehhârlıkta mâhirdir[393]
İşler meydana çıktı
İçerdeki Tahir'dir

387 Ölçek: 7

388 *Rumuz:* simge.

389 Ölçek:7

390 *Bâhir:* açık, belli, meydanda.

391 *Zâhir olmak:* ortaya çıkmak, belli olmak.

392 *Fâhir:* 1. (burada) övünücü, övüngen; 2. güzel, gösterişli, şatafatlı (bk. n. 249)

393 *Sehhârlıkta mâhirdir:* büyücülükte ustadır.

ZÜHRE'NİN BABASI — Vay! Tahir geldi mi?

KARAGÖZ — Benim haberim yok efendim. Siz kendiniz söylüyorsunuz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk buraya gelsin, çağır!

KARAGÖZ — Nasılsa biz yakayı kurtardık. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) —Tahir Bey, seni efendi istiyor.

ZÜHRE — (*İçeriden.*) Pederim ne yapacak Tahir Beyi?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Bilmem efendim.

TAHİR — Zühre'ciğim, ben şimdi gelirim!

(*Gelerek.*) —Buyurun efendim, bendenizi istemişsiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Tahir, buraya ne cesaretle geldin? Seni yolda kaçırdılar mı? Yoksa yalvardın da haline merhameten[394] salıverdiler mi? Yoksa kendi hüsn-i rızâlarıyle[395] koyuverdiler mi?

TAHİR — Tuhaf söylüyorsunuz efendim! Kendi cesaretimle geldim. Adamlarınız beni ne kaçırdılar, ne de halime merhameten salıverdiler. Onların merhametini celb etmek[396] pek güç. Emriniz üzere beni götürüp Mardin şehrine teslim ettiler.

ZÜHRE'NİN BABASI — Ne çabuk buraya geldin! Gittiğin mesâfe-i baîde.[397] Doğru söyle! Yalan söylüyorsun!

TAHİR — Hilâfı[398] aslaa kabul etmem! Adamlarınızdan anlıyabilirsiniz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Çabuk, Karagöz, Seymenbaşı'yı çağır bana!

KARAGÖZ — (*Gider. İçerden.*) Buraya gelin. Efendi çağırıyor. (*Gelir.*)

(*Seymenbaşı ile Seymenler gelirler.*)

SEYMENBAŞI — Buyurun efendim!

ZÜHRE'NİN BABASI — Siz Tahir'i Mardin şehrine götürmediniz mi?

---

394 *Merhameten:* acıyarak.

395 *Kendi hüsn-i rızâlarıyle:* kendi istekleriyle.

396 *Celb etmek:* çekmek.

397 *Mesâfe-i baide:* uzak mesafe.

398 *Hilâf:* yalan.

SEYMENBAŞI — Götürdük efendim. Götürdüğümüze dâir bir kefat[399] bile aldık. Alınız efendim!

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Kâğıdı okur.*) Siz Tahir'i görseniz tanır mısınız?

SEYMENLER — (*Tahir'i görürler, şaşarlar.*) Vay, Tahir Bey! (*Efendinin başından muskayı Kocakarı alır.*)

KARAGÖZ — Vay! Muskayı aldı köpoğlu!

ZÜHRE'NİN BABASI — (*Uykudan uyanır gibi.*) Amanın, bana bir şey oldu! Uykudan uyanır gibi şimdi aklım başıma geldi. Ettiğim işlere nâdim ve pişman oldum!

TAHİR — Dur efendim! Şimdi işin esâsını anlarsınız! (*Kama ile Karagöz'e vurur*)

KARAGÖZ — Amanım, sıcak sıcak içime bir şeyler girdi!

TAHİR — İşin hakikatini kama ile anlat!

KARAGÖZ — Efendim, sözün doğrusu: Sizin büyük hanım, Tahir'e muhabbeti olduğundan bana para verdi, büyü yaptırdı. Bir muska ile bir toz verdiler. Muskayı başınıza soktuk, tozu da su ile içirdik. Ondan sonra sizin efkârınız[400] değişti, sözünüzden döndünüz.

ZÜHRE'NİN BABASI — Demek ki bu kadar felâkete ben sebep oldum. — Tahir, oğlum! Benim kusurûmu af et! Size tarziye veriyor,[401] kusûrumu itiraf ediyorum.

TAHİR — Estağfurullah efendim! Kusur daima küçüklerdedir.

ZÜHRE'NİN BABASI — Haydi, içeriye gidelim de bugünden itibâren düğünümüze mübâşeret edelim![402] (*Hepsi gider.*)

ZÜHRE'NİN ANASI — (*Gelerek.*) Acaba Tahir'in gönlünü kendime celb edemiyecek[403] miyim?

TAHİR — Behey fâhişe! Benim bu çektiğim zahmet ve meşakkat[404] ve giriftâr olduğum[405] belâ-yi mihnet[406]

---

399 *Kefat:* «kâğıt» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

400 *Efkâr:* bk. n. 75

401 *Tarziye vermek:* pişman olduğunu söylemek, «af edersiniz» demek.

402 *Mübâşeret etmek:* başlamak.

403 *Celb etmek:* bk. n. 396

404 *Meşakkat:* sıkıntı.

405 *Giriftâr olmak:* tutulmak, yakalanmak.

406 *Belâ-yi mihnet:* sıkıntı belâsı.

hep senin iktisâb[407] eylediğin fazâhat[408] ve kabahatten neş'et etmiştir[409] ki zevcin biçârenin dûçâr olduğu azâbdandır. Gerçi zâhirde[410] ona ise de bâtında[411] banadır. Mademki o bîçâre muazzeb olur,[412] be-heme-hâl[413] benim halâs[414] olacağım yoktu. Nasılsa kurtuldum.

ZÜHRE'NİN ANASI — Efendim, sizin güzel hatırınız için zevcimi ol[415] beliyyeden[416] halâs edip ol vech ile[417]siz efendimi dil-şâd[418] eyledim. Artık şimden sonra birbirimizin oluruz.

TAHİR — Vay! Bu kadar fazâhatı[419] ve kabahatı yaptıktan sonra bir de utanmadan «— Birbirimizin olacağız.» diyor. Seni alçak! Ben de senden intikamımı alayım da gör! (*Vurur.*)

ZÜHRE'NİN ANASI — Amanın, can kurtaran yok mu?[420] Gençliğime doyamadan gidiyorum! (*Ölür.*)

TAHİR — İntikamımı aldım! (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Cankurtaran[421] var ama, gemide. Orası da biraz uzakça.

BİTİŞ

[.....][422]

---

407 *İktisâb:* kazanma.

408 *Fazâhat:* rezalet, ayıp.

409 *Neş'et etmek:* bk. n. 293

410 *Zâhir:* dış görünüş, dış yüz.

411 *Bâtın:* iç görünüş, iç yüz.

412 *Muazzeb olmak:* azap duymak.

413 *Be-heme-hâl:* behemhal, mutlaka.

414 *Halâs:* kurtulma. (*Halâs olmak:* kurtulmak; *Halâs etmek:* kurtarmak)

415 *Ol:* o.

416 *Beliyye:* sıkıntı.

417 *Ol vech ile:* öylece.

418 *Dil-şâd:* gönlü sevinçli.

419 *Fazâhat:* bk. n. 408.

420 *Can kurtaran yok mu?:* ölüm tehlikesi karşısında yardım isteme ünlemi.

421 *Cankurtaran:* deniz araçlarında bulundurulan «cankurtaran simidi» ve «cankurtaran yeleği».

422 Bitiş bölümü yok. (Oyun, acıklı bir olayla sona erdiği için, buna, şakalı bir «Bitiş» eklenmesi uygun görülmemiş olabilir.)

TAHMİS

K a y n a k:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Tahmis* (s. 439 - 461), Wiesbaden 1953

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ACEM
KENETÇİ (İçeriden sesi gelir)
ÇELEBİ
I. AK ARAP (Hacı Fitil. Tahmis ustası)
II. AK ARAP (Hacı Kandil. Kahve dövücüsü)
III. AK ARAP (Hacı Şamandıra. Kahve dövücüsü)
BEBERUHİ (Altıkulaç)

HAYVANLAR ve NESNELER

Âhû
Leylek
Merkep

Tahmis
Tahmis dibeği

TAHMİS

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâîyi söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Râst*[1])

[2]Gelse o şûh meclise nâz ü tegaafül eylese
Reng-i hicâbı gülşen-i meclisi gül gül eylese
Ta'ne-ger-i riyâz-i huld olur idi vücûh ile
Tiri lel le le le le le le le le lel li
Cânım yele lel le le le lel le le le lel li

Hay Hak

(«Perde gazeli»ni okur.)

[3]Şem'a-i şâdî yanınca cilve-zâdır perdemiz
Pertev-i feyz ü safâla rûşenâdır perdemiz

Her dakîka câlib-i hayret menâzır arz eder
Bir temâşâ-hâne-i ibret-nümâdır perdemiz

Şem'amızdan pertev-i feyz-i hakîkat âşikâr
Hiyresâz-i dîde-i ehl-i dehâdır perdemiz

1, 2 bk. c. II, *Kanlı Kavak*, s. 267/n. 1, 2
3 bk. c. II, *Kanlı Kavak*, s. 367 - 368/n. 3

Çeşm-i dikkat perdemizden zıll-i ma'nâ seyr eder
Böyle bir mir'ât-i ulviyyet-fezâdır perdemiz

Dîdeler rûşen gönüller zevk-yâb olsun bu şeb
İnbisât-efzâ-yi bezme âşinâdır perdemiz

Gelse ol Çeşm-i siyâhım handeler peydâ olur
Cilve-gâh-i şâhid-i zevk ü safâdır perdemiz

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — [4]Seni gidi eskici yalağından su içmiş, yetmiş altı renge girmiş sahtiyâni-i atîk suratlı kerata! — Amanın! batn-i kebîrim verevine yıkılmış Çingene çergesi gibi içine çöktü. Of! Artık bundan böyle müstağnî-mizâc olamıyacağım âşikâr oldu. Keratanın efkâr-i fâsidesi derûn-i fersûdemi şeb-i yeldâ esnâsında fürûzân etmedi ya! Haydi «fürûzân etti» diyelim, bakalım kalb-i kanâdilimin revgan-i zeytini tenvîre kâfî midir? Bir kerrecik suâl teverrüd etsen ne olur? Lâkin enf-i kebîrim sırık domatesi gibi yamyassı oldu. Galiba mağmûm-ül-hâl ü muztarib-ül-bâl olacağım. A kerata, bir akşam da tatvîl-i kelâm-i kâzibeni ihtisâr ediver! Hayır! Muktezâ-yi cibilliyet bu herifin kıyâfet-i berbâdına rezâletle teşaşür etmekten başka çârem kalmadı!

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*)Vay, benim Karagöz'üm! Ömrümün hâsılı,[5] hoş geldin!

---

4 bk. c. III, *Sünnet*, s. 87 - 88 /n.8 - 23

5 *Hâsıl:* meydana gelen, elde edilen; (burada) mahsul, ürün.

KARAGÖZ — Vay benim burnumun mayasılı[6] Hacivat'ım, hoş geldin!

HACİVAT — İşve-bâzım[7] Karagöz!

KARAGÖZ — Hiyle-bâzım[8] Hacivat!

HACİVAT — Karagöz, nerelerdesin?

KARAGÖZ— Nerede olacağız? Her gün evde.

HACİVAT — Evde ne yaparsın?

KARAGÖZ — Ne yapacağım? Tahta silerim, çamaşır yıkarım, ortalığı süpürürüm, yemek pişiririm.

HACİVAT — Senin karın bu işleri görmez mi?

KARAGÖZ — Hayır, hazır-yiyici.

HACİVAT — Hiç böyle şey görmedim. Sen mi evin hanımı, yoksa o mu?

KARAGÖZ — Biz hem evin erkeği, hem kadını.

HACİVAT — Öyleyse, Karagöz, bana bir akşam bir tatlı yap da yiyeyim.

KARAGÖZ — Ne tatlısı istersin, sana pişireyim?

HACİVAT — Helva yap da yiyelim.

KARAGÖZ — Olur. Harcı[9] senden, pişirmesi benden, olmaz mı?

HACİVAT — Olur, Karagöz'üm, neye olmaz? Hem onun beyitleri de vardır, söyleriz.

KARAGÖZ — Nasıl beyit, Hacivat?

HACİVAT — Eskiden helva sohbetleri yaparlardı: Bu akşam senin evinde, yarın akşam benim evimde, öbür akşam başkasının evinde.

KARAGÖZ — Şarkısı nasıl helvanın?

HACİVAT — Evvelâ helvayı pişirirler, ba'de-hû[10] bir tabağın yahut bir tepsinin içine korlar, üstünü de tellerler pullarlar.

KARAGÖZ — Ne o? Helva gelin mi oluyor?

HACİVAT — Değil, a canım! Âdet öyle! Yarın akşam kimin nöbeti ise, götürürler onun önüne korlar helvayı.

KARAGÖZ — Beyitleri nasıldır, Hacivat?

---

6 *Mayasıl:* ekzema.

7 *İşve-bâz:* işveli, naz edici.

8 *Hiyle-bâz:* hiyleci.

9 *Harç:* yenecek, içilecek bir şeyin yapılmasında kullanılan öte-beri.

10 *Ba'de-hû:* ondan sonra.

HACİVAT — Sana öğreteyim.
KARAGÖZ — Öğret bana.

HACİVAT — (*Makam ile.*)
[11]Helvanın üstünde fıstık
Hânenize kadem[12] bastık
Al, topun mübârek olsun
Almazsan da benim olsun
Bre hoy[13] canım yâ lel li

KARAGÖZ — Aferin terelelli![14]
HACİVAT — Nöbet senin, Karagöz.
KARAGÖZ — Ben de mi söyliyeceğim?
HACİVAT — Söyliyeceksin zâhir! «— Bana öğret.» demedin mi?
KARAGÖZ — Nasıldı, Hacivat?
HACİVAT — «Helvanın üstünde fıstık».
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Ah amaaan!
HACİVAT — Karagöz, bir yerin mi ağrıyor?
KARAGÖZ — Evet. Yem vakti geldi de anırıyorum. (*Makam ile.*) «Helvanın üstünde yastık».
HACİVAT — Münasebet?
KARAGÖZ — Uykumuz geldi, helva sıcak, oraya sıkıştık.
HACİVAT — «Helvanın üstünde fıstık».
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) «Ah, helvanın üstüne bastık»,
HACİVAT — A canım, helvanın üstüne neden basıyorsun? Ne münasebet?
KARAGÖZ — Mum söndü, karanlıkta kaldık, kazârâ üstüne bastık.
HACİVAT — «Helvanın üstünde fıstık».
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) «Aman helvayı yedik de kustuk».
HACİVAT — Canım, münasebet?
KARAGÖZ — Yağ acı imiş, midemiz de hazmetmedi.
HACİVAT — Değil, Karagöz, «Helvanın üstünde fıstık».

---

11 Ölçek: 8 (4 = 4 ve duraksız 8)

12 *Kadem:* ayak.

13 *Bre hoy:* Ritter'in okuyuşu: *Bir ahoy.* (*Karagös,* c. III, s. 446)

14 *Terelelli:* çok hafif ve hoppa (insan). (*Aklı terelelli:* kafadan biraz sakat).

KARAGÖZ — (*Tokatı atar, Hacivat gider.*) Ulan, ister fıstık olsun ister badem, neme lâzım benim?

Sen gidersin de ben durur muyum? Ben de gideyim evime! (*Gider.*)

ARA MUHÂVERESİ

I

KARAGÖZ — (*İçerden kendi evinin kapısını çalar.*) Aç kapıyı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kim o kapıyı çalan?
KARAGÖZ — Hırsız.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Arsız mı?
KARAGÖZ — Arsız sensin köpoğlu!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben şimdi sana kapıyı açamam.
KARAGÖZ — Neye açmıyorsun kapıyı, ulan?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Gergef işliyorum.
KARAGÖZ — Aç kapıyı, şimdi kapıyı kırarım haa!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kır da bak ne görürsün!
KARAGÖZ — Ne göreceğim, ulan? Senden mi korkacağım?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Elbette korkarsın, zâhir!
KARAGÖZ — «Aç kapıyı» diyorum sana!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Açtık, gel bakalım! — Yine, herif, elini kolunu sallıya sallıya mı geldin?
KARAGÖZ — Hayır, iki elimi cebime soktum da öyle geldim.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, evde ağza koyacak bir şey yok. Git şuradan yarım okka[15] pirinç al da, bir pilâv pişirelim de, çocukların önüne koyduz da yerler.
KARAGÖZ — Ver parasını alayım!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, sen nenin kocasısın?
KARAGÖZ — Parayı sen bana ver de sen benim kocam ol!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yazık senin kılığına kıyafetine!
KARAGÖZ — Daha başka bir şey istiyor musun?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sade pilâv pişmez ya! Elli dirhem[16] de yağ al, tuzla biberi de unutma.
KARAGÖZ — Peki, unutmam.

15 *Okka:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 1 kilo, 283 gram.
16 *Dirhem:* okka'nın 1/400 i: 31 desigram. (bk. *Okka*, n. 15)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?

KARAGÖZ — Gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hazır gitmişken, bir okka kurufasulye, üç okka soğan, iki okka da bulgur al.

KARAGÖZ — Peki, alayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, yüz dirhem sucuk, yarım okka pastırma, bir okka da peynir al.

KARAGÖZ — Peki, alayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?

KARAGÖZ — Gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bir binlik[17] zeytinyağı, üç okka nohut, iki okka da börülce, bir okka da sabun, üç yüz dirhem de mercimek al.

KARAGÖZ — Peki, alayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?

KARAGÖZ — Gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İki okka zeytin, beş okka tarhana, bir okka da yufka, on okka da kömür, yarım çeki[18] de odun, unutma.

KARAGÖZ — Unutmam.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?

KARAGÖZ — Gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kuzum kocacığım! Çocuğun ayağında hiç ayakkabı yok. Bir takunya al, mektebe yalınayak gidiyor.

KARAGÖZ — Peki, alayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?

KARAGÖZ — Gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hazır gitmişken, kocacığım, benim de ayağıma giyecek hiçbir şey yok. Bana da Terlikçi sokağı'ndan[19] terlik al; entarim de yok, sekiz arşın[20] kadar da basma al. Büyük oğlana da mintan yapacağım, dört arşın da ona basma al.

---

17 *Binlik:* aşağıyukarı 3 litrelik büyük şişe.

18 *Çeki:* eskiden, odun, kömür v.b. gibi ağır ve kaba şeyleri tartmakta kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 250 kilogram.

19 *Terlikçi sokağı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, terlikçi dükkânlarının bulunduğu sokak (Terlikçiler sokağı).

20 *Arşın:* eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü: aşağıyukarı 68 santim.

KARAGÖZ — Peki, alayım.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?
KARAGÖZ — Gidiyorum.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kuyunun ipi yoktur, kuyuya bir ip al; kova da eskimiş, bir de kova al. Sacayağı ile maşayı da unutma.
KARAGÖZ — Olur.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?
KARAGÖZ — Gidiyorum.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kuzum kocacığım, bana düzgünle[21] rastık[22] al, podra[23] ile sürmeyi[24] unutma.
KARAGÖZ — Olur.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, gidiyor musun?
KARAGÖZ — Şimdiki halde hiçbir yere gittiğim yok, burada oturuyorum. — Sen bana baksan a!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne var, kocacığım?
KARAGÖZ — Bu alacağımız şeyler hepsi pilâvın içine mi konacak? — Vay köpoğlu! yarım okka pirinçten kapıyı açtı, tamam alacağımız şey beş yüz kuruşu geçti.

ARA MUHÂVERESİ

II

(*Semâî ile Acem gelir.*)

(*Şarkı Uşşâk*[25])

[26]Haylı dem zencîr-i zülf-i aşkının meftûniyem
Bir saçı leylî güneş-rusârmın mecnûniyem

---

21 *Düzgün:* eskiden, deriyi gerip düzgünleştirmek için, kadınların yüzlerine sürdükleri beyaz bir sıvı.

22 *Rastık:* eskiden, kadınların kaşlarına sürdükleri kara boya.

23 *Podra:* «pudra» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

24 *Sürme:* eskiden, kadınların ve kimi erkeklerin kirpiklerine sürdükleri kara toz.

25, 26 bk. c. I, *Ağalık*, s. 105/n. 46, 47

Çektiğim hep derd-i dildendir benim Ârif dahi
Söylemem bilsin bilenler ben kimin meftûniyem

Hayrânın olam kurbânın olan sergerdânınem
Aman bîçârenem ey yâr!

[27]HACİVAT — Vay, efendim, hoş âmedî, safâ âmedî![28]

ACEM — Hoş bulmuşam, safâ bulmuşam, cânım baba he he hey!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden*) Herif, dışarıda birisi bir şey söylüyor.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne diyecek? «—Hoşaf boş bulmuşum he he hey!» diyor.

HACİVAT — Efendim, böyle ne taraftan âyende,[29] ne tarafa revendesiniz?[30]

ACEM — Men,[31] efendim, Îrân'dan gelirem.

HACİVAT — Efendim, sebeb-i teşrîfiniz ziyâret kasdıyle mi, yoksa ticâret maksadıyle mi?

ACEM — Ele mene bah,[32] cânım baba! Ticâret gasdiyle gelenin gıllığı[33] bele[34] olurdi ha?

HACİVAT — Demek ki, efendim, ziyâret kasdıyle geldiniz.

ACEM — Belî![35] Pederim vefât edende Tahrân menim başıma dar gelübdi. Tiflis'e gedende Tiflis mene gam-âver[36] görünürdi. Vallah efendim, sonra ele belki ye'sime galebe eylerem[37] fikriynen Oropa'nın, Amerika'nın, Afrika, Asya'nın çoh yerlerin geşt ü güzâr eyleyereh[38] tehfîf-i[39] gama çalışmış isem de ne çâre, muvaffah olamamışem.

---

27 Hacivat'la Acem'in buradaki konuşması, ufak-tefek farklarla, *Ağalık* (c. I, s. 106-110) ve *Bahçe* (c. I, s. 187-189) oyunlarında da tekrarlanmıştır.

28 *Hoş âmedî, safâ âmedî:* hoş geldin, safâ geldin.

29 *Âyende:* gelen.

30 *Revende:* giden.

31 *Men:* ben.

32 *Ele mene bah:* hele bana bak.

33 *Gıllığı:* kılığı.

34 *Bele:* böyle.

35 *Belî:* evet.

36 *Gam-âver:* gam getirici, tasa verici.

37 *Ye'sime galebe eylerem:* yasımı yenerim.

38 *Geşt ü güzâr eylemek:* gezip dolaşmak.

39 *Tehfîf-i gam* [=*tahfîf-i gam*]: tasayı hafifletme.

HACİVAT — Evet efendim.
ACEM — Sonra mendeniz bir merâha oğradım.
HACİVAT — Ne gibi merak?
ACEM — Sayd ü şikâra[40] merâh ettim.
HACİVAT — Onun ziyanı yok. Bendeniz de başka şeye zâhib oldum.[41]
ACEM — Çoh sayyâdlarınan[42] bulundum. Bir gün gene sayd ü şikâra gederken esnâ-yi râhda[43] bir âhûya tesâdüf olundu. Men bu âhûyu avladım, süknâma[44] getirdim, gören heyrân galıbdı. Görsez,[45] insan gibi hüsnü[46] var, göyçeh[47] gibi oynar.
HACİVAT — İran'da ne isimle yâd olunursunuz?
ACEM — Ele mene Yümnî oğli Mergub diyelle.[48]

KARAGÖZ — (*Gelir.*) «Bana yemeni oğlu merkub[49] derler» diyor. — Oğlum, tabanların sağlamsa bir ikilik vereyim.[50]
ACEM — Yıhıl! deyirem galtaban[51] kişi, yıhıl! deyirem.
KARAGÖZ — Balkabağı sensin, ulan! (*Gider.*)

ACEM — Ele siz de mene ismüvüzü[52] bağışlasız?
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Bağışlama, Hacivat!
HACİVAT — Efendim, Meydân-i Küşterî'nin yek-âhengi,[53] meşhûr insan mehengi...
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Galata'da oğlan pezevengi.

---

40 *Sayd ü şikâr:* 1. av; 2. avlama. (Her iki sözcük de aynı anlamdadır)
41 *Zâhib olmak:* bir düşünceye, bir sanıya kapılmak, sanmak.
42 *Sayyâdlarınan:* sayyâdlarla, avcılarla.
43 *Esnâ-yi râhta:* yol sırasında, yolda.
44 *Süknâ:* oturulan yer.
45 *Görsez:* görseniz.
46 *Hüsn:* güzellik.
47 *Göyçeh:* köçek.
48 *Diyelle:* derler.
49 *Merkub:* eskiden giyilen bir çeşit ayakkabı. (Recai-zâde Ekrem'in 1897 Osmanlı-Yunan savaşı dolayısıyle yazdığı *Kırmızı Merkublar* adlı bir şiiri vardır [«Servet-i Fünun» dergisi, mümtaz nüsha, 1313]).
50 *Tabanların sağlamsa bir ikilik vereyim:* ? (*İkilik:* iki kuruş).
51 *Galtaban:* kaltaban.
52 *İsmüvüzü:* isminizi.
53 *Yek-âheng:* aynı ahenkte, hiç değişmeyen.

HACİVAT — Bursa'lı Hacivat nâmıyle ma'rûfum.[54]
ACEM — Hacivat sensen? Hacivat sensen?
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Hacivat da sersem, sen de sersem.
HACİVAT — Yıkıl oradan, Karagöz! O senin tanıdığın adamlardan değil; o, İran gülüdür, İran gülü.
KARAGÖZ — Dikeni burnuna batsın, kerata!
ACEM — Sen menimnen ele mezahlanisen?[55]
KARAGÖZ — Seninle alay edersem ne olur?
ACEM — Fârisî mîdânem.[56]
KARAGÖZ — Kayısı bir tane, iki tane, sana ne?
ACEM —

[57]Zuhd-i rindem hûn-i men der-gerden-i peymâne est
Hûş-i mestânem ki gabrem gûşe-i meyhâne est
Her şeb ez-endîşe-i zülf-i siyeh müjgân-i men
Tâ seher ber-turre-i hâb-i perîşan şâne est

KARAGÖZ —

Zenbîl-i men ıspanak bâşed zehey meydâne est
Ez-himâr-i taşçı gûyed hâl-i men dîvâne est
Pantalon dârem ki ez ceybi hemîşe tamtakır
Hâneden attı karı men kaynanam dîvâne est

HACİVAT — Karagöz, bunlar ne?
KARAGÖZ — Bunlara âcizâne «Eş'âr-i uydurmasyon-i nâ-mü- tenâhî»[58] ta'bir olunur.

HACİVAT — Canım efendim, deminden söylediğiniz âhûyu görebilir miyiz?

---

54 *Ma'rûf:* maruf, ünlü.
55 *Mezahlanisen:* alay mı ediyorsun?
56 *Fârisî mîdânem:* Farsça bilirim.
57 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . -
Rind zühdüyüm [=aşırı rindim], kanım kadehin gerdanındadır; sarhoşların aklıyım, mezarım meyhane köşesidir. — Kirpiklerim, her geçe (senin) kara saçının düşüncesiyle,sabaha dek, perişan uykunun kâkülü üzerinde taraktır [yani: Her gece senin kara saçlarını düşündüğüm için uyku tutmayan gözlerim açılıp kapandıkça, kirpiklerim kâküle benzeyen perişan uykuyu tarar].
58 *Eş'âr-i uydurmasyon-i nâ-mütenâhî:* alabildiğine uydurmasyon şiirler.

ACEM — Başüstüne, Hacivat Çelebi! Men şimdi onu aparırem.[59]

HACİVAT — Bendeniz de dâiremi[60] alır gelirim.

(Giderler, sonra gelirler.)

(Âhû gelir.)

(Şarkı Uşşâk)

[61]Ey belâ hanım
Çeşm-i mestânım[62]
Çıktı gel cânım
Ey dilber niçin

Aklımı aldın
Gör ne şor[63] saldın
Ben yazık kaldım
Ey dilber niçin

Ey belâ Fatma
Kaşların çatma
Yad[64] ile yatma
Ey dilber niçin

Aklımı aldın
Gör ne şor saldın
Ben yazık kaldım
Ey dilber niçin

HACİVAT — Efendim, söylediğiniz âhû bu değil mi?

ACEM — Belî.[65]

HACİVAT — Aman efendim, şunu oynatın da görelim!

---

59 *Aparmak:* alıp getirmek.
60 *Dâire:* zilli tef.
61 Ölçek: 5
62 *Çeşm-i mestânım:* süzgün gözlüm. (*Mest:* sarhoş; *Mestân:* sarhoşlar)
63 *Şor:* 1. söz, lâkırdı, lâf; 2. haber; 3, gam, tasa, keder.
64 *Yad:* yabancı.
65 *Belî:* bk. n. 35

ACEM — (*Ahûyu oynatır. Makam ile.*)
Bî-bedel âhû-yi men![66] Bi-bedel âhû-yi men!

HEPSİ *beraber söyler* —
Bî-bedel âhû-yi men! Bî-bedel âhû-yi men!

ACEM —
Gözleri yahşi tümen![67] Gözleri yahşi tümen, vay!

HEPSİ *birden* —
Gözleri yahşi tümen! Gözleri yahşi tümen, vay!

ACEM —
Heyrânın olam gurbânın olam sergerdânınem,[68] vay!

HEPSİ *birden* —
Hayrânın olam kurbânın olam sergerdânınem, vay!

(*Baştan nihayete kadar üç defa söylenecek.*)

HACİVAT — Methettiğinizden ziyade görülecek bir şey!
ACEM — Sizi yâ hû,[69] Hacivat Çelebi! (*Gider.*)
HACİVAT — Yâ men hû![70]

KARAGÖZ — Ulan, methettiğiniz âhû bu mu?
HACİVAT — Evet, bu.
KARAGÖZ — Ulan, bende bundan daha âlâsı var.
HACİVAT — Haydi getir de görelim.
KARAGÖZ — Ben şimdi alır getiririm. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?

---

66 *Bî-bedel âhû-yi men:* benim eşsiz ahum.

67 *Gözleri yahşi tümen:* gözleri para gibi güzel. (Gözler, yuvarlak oluşu bakımından, paraya benzetilmiş olabilir). (*Yahşi, yahşı:* güzel; *Tümen* [=*Tûmân*]: İran parası, 10 riyal değerinde).

68 *Sergerdân:* başı dönmüş, şaşkın, ne yapacağını bilmez.

69 *Sizi yâ hû:* derviş selâmı; aşağıyukarı anlamı: Tanrıya emanet olunuz. (*Yâ Hû:* ey Tanrım!).

70 *Yâ men hû:* ey benim Tanrım!

KARAGÖZ — Bizim bahçede leyleklerin yuvası vardı, duruyor, değil mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Elbette duruyor.

KARAGÖZ — Ben çıkayım da şunun bir tanesini tutayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, çarpılırsın, sakın dokunma!

KARAGÖZ — Nene lâzım senin? Çarpılırsam ben çarpılırım!

LEYLEK — (*İçeriden öter.*) Lak lak lak lak!

KARAGÖZ — (*Bağırır.*) Ulan, dur!

(*Zorla perdeye getirir.*)

LEYLEK — Lak lak lak lak! (*Karagöz'ün yüzünü, Hacivat'ın yüzünü gagalar.*)

HACİVAT — Canım, bunu nerede buldun? Bu nasıl âhû?

KARAGÖZ — Bu âhû değil midir?

HACİVAT — Bu, leylek, budala herif! Âhû ile leyleğin farkında değil!

(*Leylek gider.*)

KARAGÖZ — Ben şimdi bulur getiririm. (*Gider. Hacivat da gider.*)

(*İçeriden.*) — Abla!

KARAGÖZ'ÜN KARISI— Ne var, herif?

KARAGÖZ — Bizim merkep nerede?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Koynumda değil ya! Ahırda, nerede olacak?

KARAGÖZ — Gel bakalım, benim kardeşim gibi merkebim!

(*Şarkı ile, merkebin üstünde perdeye gelir.*)

(*Şarkı Hüseynî Zemzeme*)

[71]Ben bu teferrücde başkalfa oldum
Yolunu öğrendim erkânın buldum
Fundanın kıymetin ben şimdi bildim

(*Nakarât*)

Süpürgeler süpürgeler iyi meydan süpürgeler

71 bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 133 /n. 205

Funda dedikleri bir yanar dağdır
Firavun'dan kalma bir eski kârdır
Bu garib Çingene çok ustakârdır
Süpürgeler süpürgeler iyi meydan süpürgeler

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, böyle nereye gidiyorsun?

KARAGÖZ — Âhû aramaya.

HACİVAT — Beni de beraber götürsen e!

KARAGÖZ — Ulan, iki kişiyi merkep götürür mü? Meşhur meseldir:[72] «Ağır bir şey kaldırırsan belin açılır, yatağına işersin» derler. Sen de binersen merkebin canı götünden cicoz![73]

HACİVAT — Öyle şey olur mu? Merkep, senin benim gibi daha ne kadar ağır adamlar binse kaldırır.

KARAGÖZ — Gel, bin bakalım! (*Hacivat biner.*) Deh deh! (*Gazel söyler.*)

(*Ağır ağır gider gibi, Hacivat baş tarafında, Karagöz arka tarafında, merkep ayrılır, iki parça olur.*)

(*Gazel-i Ayrılık*)

[74]Yürütmez serv-i bâğı sîm-sîma bir nihâlin var
Getirmez gonceyi güftâra can-perver makaalin var

(*Nakarât*)

Ah ayrılık vah ayrılık belim büken bu ayrılık

Yaraşır gün gibi tenhâ salınsan ey sehî-kad kim
Benim gibi reh-i aşkında yüz bin pây-mâlin var

Ah ayrılık vah ayrılık belim büken bu ayrılık

KARAGÖZ — (*Bakar, Hacivat merkebin yarısının üstünde gidiyor.*) Ulan, Hacivat! Merkep uzadı. (*Eğilir bakar.*) Ulan, hain kerata! Ben sana söyledim, «Bu merkep ikimizi çekmez» diye. Şimdi ne yapacağız?

HACİVAT — (*Merkepten iner.*) Canım, Karagöz, şurada kenetçi var, götür, merkebi kenetlesin!

---

72 *Mesel:* atasözü.

73 *Cicoz:* (argo) çıkar.

74 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 355/n. 71

KARAGÖZ — Ulan kerata! Bu tabak mı yoksa kâse mi? Merkep kenetlenir mi?

HACİVAT — Sen bir kere götür göster. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Fitne kerata! En sonunda benim merkebin kanına girdi. Bari götüreyim de bir kere göstereyim. (*Merkebin iki parçasını da götürür.*)

(*İçeriden.*) — Baksan a, Kenetçi baba!

KENETÇİ — (*İçeriden.*) Ne var, gozüm?

KARAGÖZ — Şu bizim merkebi kenetle.

KENETÇİ — Sen körüğü çek, ben kenetleyim. (*Kenetler merkebi: iki ayağı yukarı, iki ayağı aşağı.*) Al bakalım!

KARAGÖZ — Ver bakalım!

KENETÇİ — Hani parası?

KARAGÖZ — Para da mı vereceğiz? Körüğü ben çektim. (*İki kuruş verir.*)

KENETÇİ — Az amma, haydi bereket visün!

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir, merkebi yere kor.*) Hani ön ayakları, hani ard ayakları? Şimdi çıldırırım! (*Çevirir.*) Ulan, bu nasıl iş?.. Şimdi anladım: Yanlış kenetlemiş. Bundan hayır yok. Ben götüreyim de pastırma yaparım, kışın yeriz! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Çelebi gelir. Hacivat tarafına «tahmis»*[75] *konur.*)

(*Şarkı Hicâz*[76])

[77]Aşkınla sîne dağlarım
Gülgûne yâre bağlarım
Bunca zamandır ağlarım

75 *Tahmis:* kahve kavrulup dövülen yer.
76, 77 bk. c. I, *Ağalık*, s. 122/n. 136, 137

(*Nakarât*)
Eşk-i terim silmez misin
Mecbûrinem bilmez misin

Geldikçe sen ey gül-nihâl
Ben ağlarım bülbül misâl
Alıp eline dest-mâl
Eşk-i terim silmez misin
Mecbûrinem bilmez misin

HACİVAT — Vay, maşallah, beyim efendim, uğurlar olsun!
ÇELEBİ — Allaha emânet ol, Hacivat Çelebi.
HACİVAT — Böyle, efendim, güzel güzel şarkı okuyarak ne tarafa teşrîf?
ÇELEBİ — Zât-i âlînizi arzuladım, görüşmek için geldim.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay, Hacivat, seninle dövüşmeye gelmiş bey! Senin ona gücün yeter mi? O genç, sen ihtiyar.
HACİVAT — Görüşmeğe gelmiş, Karagöz.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay beyim, akşam-i şerifler hayır olsun!
HACİVAT — Karagöz, sen beyi tanır mısın?
KARAGÖZ — Hayır, tanımıyorum ama, gözüm ısırıyor.
HACİVAT — Beye Razakızâde derler.
KARAGÖZ — Şimdi tanıdım. Bunlar üç kardeşler.
HACİVAT — Evet, üç kardeştir. Neden bildin?
KARAGÖZ — Bunun büyüğüne Kara-üzüm derler, küçüğüne de Çavuş-üzümü.
ÇELEBİ — Hacivat Çelebi, bu zat kimdir?
HACİVAT — Efendim, bu zata «Çeşmi siyahî, başında külâhı, mahalle ihtiyarı, lâkırdı kavafı Karagöz» derler.
KARAGÖZ — Ulan, ne kadar adım var benim!

(*Perdeye gelir.*) — Efendim, akşam-i şerifler hayırlar olsun!
ÇELEBİ — Allaha emânet ol!
KARAGÖZ — Efendim, kulunuz geçende sizin küçük hemşireyi gördüm.
ÇELEBİ — Aman, Karagöz, nerede gördün? Bir fena yerde mi?
KARAGÖZ — Mahallebici dükkânında.
ÇELEBİ — Orada ne yapıyordu?

KARAGÖZ — Ne yapacak? Fıstık çapkınına uymuş, aşure kâsesinin üstünde muhabbet ediyorlardı.
ÇELEBİ — Benim hemşirem kim?
KARAGÖZ — Sizin hemşireniz Kuş-üzümü değil mi?
ÇELEBİ — Haydi oradan def ol! Yüreğime iniyordu.
HACİVAT — Karagöz, haydi evine git; artık elverir ettiğin rezalet!
KARAGÖZ — Beyefendiden beş on kuruş almadıktan sonra gitmem.
HACİVAT — Beyefendinin sana borcu mu var?
KARAGÖZ — Senin nene lâzım? Beyefendi belki bana verecek, yahut benim ona borcum var. Sen kâhya mısın, her şeye karışıyorsun?
ÇELEBİ — Def ol, Karagöz, çok oluyorsun!
KARAGÖZ — Ne tef olurum, ne de dümbelek. (*Gider.*)

HACİVAT — Siz ona bakmayın, Beyefendi; o arsız, yüzsüz, utanmaz bir adamdır.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Beni mi çağırdınız?
HACİVAT — Ulan, seni kim çağırdı?
KARAGÖZ — «Arsız, yüzsüz» dedin de!

ÇELEBİ — Şimdi, Hacivat Çelebi, buraya gelmemin vechi:[78] Bizim tahmis var, size teslim edeyim, bir isteyen olursa kiraya verirsiniz, olmaz mı?
HACİVAT — Pekâlâ olur.
ÇELEBİ — Buyurun gidelim de size teslim edeyim!
HACİVAT — Buyurun efendim! (*Giderler.*)

ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Hacivat Çelebi, içinde hiç eksiği gediği yoktur, hepsi tamam. Bir isteyen olursa erbâbına verin!
HACİVAT — Başüstüne efendim!
ÇELEBİ — Allahaısmarladık! (*Gider.*)
HACİVAT — Safâ geldiniz!

78 *Vech:* sebep.

(Şarkı ile I. Ak Arap gelir.)

[79]Yâ weled yâ weled hay-ud-duhûlek
Aş'aru nârek fî kalbî yâ hulv nârek
Muhtâckum muhtâckum
Yâ hulv nârek fî kalbî

HACİVAT — Vay efendim, safâ geldin, Hacı Fitil!
I. AK ARAP — Safa bulduk, yâ ganim![80]
HACİVAT — Nasılsın, iyi misin?
I. AK ARAP — Şok eyi, Hajivad Şelebi, siz de eyi misiniz?
HACİVAT — Duada kusurumuz yok.

KARAGÖZ — *(Pencereden.)* Òo, hoş geldin, Hacı Fitil!
I. AK ARAP — Hoş bulduk ganim!
KARAGÖZ — Ne var ne yok bakalım?
I. AK ARAP — Siz beni tanir?
KARAGÖZ — Tahtakale'de[81] Avurzavur kahvesi'nde görüşmedik mi?
I. AK ARAP — Aywa![82]
KARAGÖZ — Evet, ayva da aldıktı.
I. AK ARAP — Şimdi biz yene «Tahtagal'a» da oturur.
HACİVAT — Ben size haber gönderdimdi.
I. AK ARAP — Aywa, geldi haber, bizim burda eskiden tutar idik tahmis var.
HACİVAT — Evet, şimdi o tahmis boşta, siz tutar işletirsiniz.
I. AK ARAP — Pek âlâ olur efendim.
HACİVAT — Haydi gidelim de sizi gezdireyim!
KARAGÖZ — *(Pencereden.)* Terli ise gezdir,[83] Hacivat!
I. AK ARAP — Şok guzel, buyurun gidelim!
(Giderler.)

---

79 bk. c. II, *Çeşme*, s. 26 /n. 77

80 *Ganim:* canım.

81 *Tahtakale:* İstanbul'da, Eminönü yöresinde bir semt ve cadde.

82 *Aywa:* evet.

83 *Gezdirmek:* at v.b. türünden binek ya da yük hayvanları yorulup terleyince, üzerlerine bir örtü örtülüp, terleri soğuyuncaya kadar dolaştırılır.

HACİVAT — (*İçeriden.*) Bakınız efendim, hiç eksiği gediği yoktur.

I. AK ARAP — (*İçeriden.*) Şok guzel efendi, şimdi ayda gaş guruş werejek?

HACİVAT — Canım, siz bilmez değilsiniz, beş yüz kuruş.

I. AK ARAP — Şok, Hajivad Şelebi; biz verejek dort yuz guruş.

HACİVAT — Pekâlâ efendim.

I. AK ARAP — Şimdi size peşin werejek bir guruş.

HACİVAT — Olur efendim.

I. AK ARAP — Şimdi ben gider bizim «Tahtagal'a» da duwwujular[84] var, onlari şağrajak, sonra gelejek. (*Gider.*)

HACİVAT — Olur efendim, pekâlâ (*Gider.*)

(*Gazel söyliyerek II. Ak Arap gelir.*)

(*Gazel*)

[85].....

I. AK ARAP — (*Karşısına çıkar.*) Oo, hoş geldin, Haji Kandil!

II. AK ARAP — Hoş bulduk, ganim!

I. AK ARAP — Ben haber gonderdi, geldi?

II. AK ARAP — Geldi.

I. AK ARAP — Şimdi burda ben tahmis tuttu, beraber burda iş yapar, olmaz?

II. AK ARAP — Pek guzel, pek âlâ olur.

I. AK ARAP — Başka arkadaş da gelejek, burda siz beraber gahwa duwejek.

(*I. Ak Arap gider. Orta yere dibek konur.*)

II. AK ARAP — Yâ Haji Şamandura!

III. AK ARAP — (*İçeriden.*) Na'am, yâ sîdî![86]

84 *Duwwujular:* dövücüler.

85 Gazelin metni verilmemiş.

86 *Na'am, yâ sîdî:* evet efendim. (*Na'am:* evet; *Yâ sîdî:* ey efendi)

II. AK ARAP — Aşağı gel!
III. AK ARAP — Geliyorum, ganim!

(Gazel söyliyerek III. Ak Arap gelir.)

(Gazel)

[87].....

III. AK ARAP — Merhaba, Haji Kandil!
II. AK ARAP — Merhaba, Haji Şamandura! Biz burada şalişajak.
III. AK ARAP — Aywa.
II. AK ARAP — Haydi duwelim gahwa!
III. AK ARAP — Duwelim.
II. AK ARAP — Udrub[88] gahwa!— (*İkisi beraber.*) Hey yâ hey yâ!
(*İkisi beraber döverler.*)
III. AK ARAP — Duwelim gahwa.
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
II. AK ARAP — Udrub gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Duwelim gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
II. AK ARAP — Udrub gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Duwelim gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
II. AK ARAP — Udrub gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!

87 Gazelin metni verilmemiş.
88 *Udrub:* (Arapça) dövelim.

III. AK ARAP — Duwelim gahwa!
(*İkisi beraber.*) — Hey yâ hey yâ!
(*Bazan ağır, bazan yürük.*)
II. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Duwelim gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
II. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Duwelim gahwa!
— Hey yâ hey yâ!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bana baksan a, Hacı Kandil!
II. AK ARAP — Ne, ganim?
KARAGÖZ — Tahtakale'de kahveciye bırakmışlar, sana İskenderiye'den mektup gelmiş.
II. AK ARAP — Ben şimdi gider, uyle ise, alir mektubu. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Sen böyle yalınız nasıl dövecek kahve? Ben şimdi gider tokmak alır gelir, seninle kahve döver.
III. AK ARAP — Şabuk gel!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?
KARAGÖZ — Hani benim bir eski kolsuz kısa bir entarim vardı.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Nene lâzım senin!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al, kocacığım!
KARAGÖZ — Bir[89] eski bir külâh vardı.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çocuklar oynuyordu.
KARAGÖZ — Bul da ver.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al, kocacığım!
KARAGÖZ — Şu kol demirini de sökeyim.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — A herif, kapının kol demirini neye söküyorsun?

89 *Bir:* «Bir de» olsa gerek.

KARAGÖZ — Sen karışma!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bu kıyafetle nereye gidiyorsun?
KARAGÖZ — Kahve dövmeğe.

(*Perdeye gelir.*) — Haydi bakalım, dövelim!
III. AK ARAP — Udrub gahwa!
KARAGÖZ — (*Dibeğe vurur, tokmağı çıkaramaz.*) Ulan, ne cenabet şey! Tokmak çıkmıyor.
III. AK ARAP — Sizin tokmak nasil şey buyle?
KARAGÖZ — Bizim tokmak sizinkine benzemez, bizimki kol demiri.
III. AK ARAP — Hiş buyle tokmak olur mu? Şimdi ben sokajak, sonra sen sok, ben şikarajak, sonra sen sokajak, ben şikarajak!
KARAGÖZ — Haydi bakalım, Hacı baba!
III. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
KARAGÖZ — Ben sokuyorum, sonra çıkaramıyorum.
III. AK ARAP — Şimdi awala ben sokdu şikardi, sonra sen sok! — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
KARAGÖZ — Dövelim kahve!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
KARAGÖZ — Dövelim kahve!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
KARAGÖZ — Dövelim kahve!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Udrub gahwa! (*Karagöz'ün kafasına vurur.*)
KARAGÖZ — Hacı baba, kafama tokmağı neye vurdun?
III. AK ARAP — Tokmak bizikdi.[90]
KARAGÖZ — Bizim tokmak bızıkırsa sonra fena, Hacı baba, o kafanın hayrını gör!

90 *Bizikdi:* bızıktı. (*Bızıkmak:* sıkılmak, bıkmak, bezmek).

III. AK ARAP — Udrub gahwa!
— Hey yâ hey yâ!
KARAGÖZ — Dövelim kahve!
— Hey yâ hey yâ!
III. AK ARAP — Udrub... (*Karagöz'ün kafasına vurur.*)
KARAGÖZ — Hacı baba, tokmak yine kafamıza geldi!
III. AK ARAP — Tokmak bizikdi.
KARAGÖZ — Bizimki bızıkırsa sonra fena olacak!
III. AK ARAP — Udrub gahwa! (*Karagöz'e vurur.*)
KARAGÖZ — (*Birkaç defa vurur, III. Ak Arap kaçar.*) Köpoğlu! Tokmak bızıktı diye muttasıl kafama vuruyor!
BEBERUHİ — (*Gelir.*) Haydi, dövelim kahve!
KARAGÖZ — Ulan, seninle kahve nasıl dövülür? Döverken sen dibeğin içine düşersin.
BEBERUHİ — Boy ile bos ile mi kahve dövülecek? Kuvvetle!
KARAGÖZ — Udrub kahve!
BEBERUHİ — «Udrub kahve» değil! «Dövelim kardeş, yâ kardeş!»
KARAGÖZ — Peki, haydi öyle olsun!
— Dövelim kardeş, yâ kardeş!
BEBERUHİ — Kardeş kardeş yâ kardeş!
KARAGÖZ — Dövelim kahve, yâ kardeş!
BEBERUHİ — Kardeş kardeş yâ kardeş!
KARAGÖZ — Dövelim kardeş, yâ kardeş!
BEBERUHİ — Kardeş kardeş yâ kardeş! (*Karagöz'e vurur.*)
KARAGÖZ — Bana baksan a, Altıkulaç! Sonra seni yarım kulaç yaparım ha! Ulan, tokmağı kafama vuruyorsun, köpoğlu köpek!
BEBERUHİ — Gitti de dibek, yâ kardeş!
KARAGÖZ — Kardeş kardeş yâ kardeş!
BEBERUHİ — Gitti de dibek, yâ kardeş!
KARAGÖZ — Kardeş kardeş yâ kardeş!
BEBERUHİ — Gitti de dibek... (*Karagöz'e vurur.*)
KARAGÖZ — Ulan, köpoğlu!.. (*Tokmakla vurur. Beberuhi gider.*) — Vay! Kayboldu kerata!
BEBERUHİ — (*Gelir.*) Haydi dövelim!
KARAGÖZ — Cin misin, köpoğlu? Nereden çıktın?
BEBERUHİ — Anamın karnından. Haydi dövelim!

— Gitti de dibek, yâ kardeş!

KARAGÖZ — Kardeş kardeş yâ kardeş!

BEBERUHİ — Gitti de dibek... (*Karagöz'e vurur.*)

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Ulan, bu sefer gebermedinse...

BEBERUHİ — (*Havadan.*) Haydi dövelim!

KARAGÖZ — Cin bu be! — Haydi!

BEBERUHİ — Gitti de dibek, yâ kardeş!

KARAGÖZ — Kardeş kardeş yâ kardeş!

BEBERUHİ — Gitti de dibek, yâ kardeş!

KARAGÖZ — Kardeş kardeş yâ kardeş!

BEBERUHİ — Gitti de dibek, yâ kardeş! (*Dibeği alır, havaya kalkar.*) — Atayım mı kafana?

KARAGÖZ — Ulan, atma! (*Beberuhi gider.*) — Vay köpoğlu! Dibeği kaptı! — Ben de gideyim esbaplarımı değiştireyim! (*Gider.*)

BİTİŞ

(*Hacivat'la beraber karşı karşıya gelirler.*)

HACİVAT — Karagöz'üm, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Çok yoruldum, Hacivat, edelim mola!

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

TERS EVLENME

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. I, *Sahte Gelin yahut Karagöz'ün Kocaya Varması yahut Ters Evlenme* (s. 65-119), Hannover 1924

Çeşitlemeler:

Ignacz Kúnos/Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen Stämme*, VIII, *Ters Evlenme* (s. 354-362). Petersburg 1899

Mecmûa-i Hayâl, cüz 1, *Ters Evlenme yahut Karagöz'ün Gelin olması* (bu cüz'ün başında oyunun adı yok; 3. cüz'ün sonundaki not: *Karagöz'ün Gelin Olması;* 4. cüz'ün sonundaki not: *Ters Evlenme yahut Karagöz'ün Gelin Olması*), müstensihi: Yorgi, Matbaa-i Kütüphane-i Cihan, İstanbul 1328 (1909)

Behiç ve Salih Efendiler, *Hayal yahut Karagöz'ün Son Perdesi*, 8, *Karagöz'ün Kadın Oldu Muhâveresi*, tâbi ve nâşiri: İhsan Rahim, Kader matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 1, *Karagöz'ün Gelin Olması*, Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 = 1338 (1922)

Hayalî Memduh, *Ters Biyav - Sarhoşa Hiyle*, (mufassal oyun), yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 65/2

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Gelin Oluşu*, Türkiye Yayınevi, Burhaneddin matbaası, İstanbul 1944

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Gelin Olması Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. A 7;
Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü arşivi;
İlhan Başgöz özel arşivi.

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Karagöz'ün Gelin Olması* (s. 51 - 70), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
HACİVAT'IN KARISI (İçeriden sesi gelir)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ÇELEBİ (Kınab-zâde)
KAYINVÂLİDE HANIM (I. Zenne)
GÖRÜMCE HANIM (II. Zenne)
KOMŞU KADIN (III. Zenne)
KÖÇEK
İMAM
TABLALI
MAHALLELİ
KAMBUR MEMED (mahalleliler)
I. BEBERUHİ
II. BEBERUHİ
III. BEBERUHİ
BEKÇİ
TUZSUZ

TERS EVLENME

GİRİŞ

HACİVAT — (*semâî söyleyerek gelir*)

(*Semâî Ferahnâk*)

[1]Sana dil vereli cânâ
Derûnum yanmada hâlâ,
Kime ben eyleyem şekvâ?
(*Nakarât*)
Aman nâz etme ey zâlim,
Diger-gûn olmada hâlim!

Gelince bezme şermende
Edersin nâz ile hande,
Bu hâletler nedir sende?
Aman nâz etme ey zâlim,
Diger-gûn olmada hâlim!

Olup ağyâr ile hem-dem
Dökersin sû-be-sû perçem,
Nasıl sabr eyleyem bilmem.
Aman nâz etme ey zâlim,
Diger-gûn olmada hâlim!

1 bk. c. II, *Mandıra*, s.443 /ıı. 1

Hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli»ni okur*)

[2]Şem'-i sîretle ziyâlandıkça hikmet perdesi
Gösterir yüz bin hayâl âlemde sûret perdesi

Kıl tefekkürle temâşâ hisse-mend olmak için
Âdeme hayret verir yandıkça dikkat perdesi

Kâinâtın ehl-i hâl tasvîrini kılsın hayâl
Şu'lelenmiştir ezelden şem-i rü'yet perdesi

Uykudan bîdâr olup fehm eyle aklın var ise
Çeşm-i insâna bu dünyâ oldu gaflet perdesi

Nakş eden nakkaaşı bil aldanma nakş-i zâhire
Kıl nazar işte kurulmuştur hakîkat perdesi

Âlem-i fânîyi bâkî sanmaz irfânı olan
Eyler icrâ fenn-i lû-biyyâtı rihlet perdesi

---

2 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Bu gazel, Karagöz'ün mezar taşında kazılı olan ve Raşit Ali Baba [=Kemteri] tarafından yazılmış bulunan gazele nazîre olarak yazılmıştır (söz konusu gazel için bk. c. I, *Bahçe*, s. 172).

Hikmet perdesi (insanın) içinin mumuyla ışıklandıkça, dünyada «sûret» perdesi yüz hayal gösterir.—Hisse [=ders, öğüt] almak için düşünerek seyret] (çünkü bu) dikkat perdesi yandıkça insan şaşakalır.—«Ehl-i hâl» [=ermişler, hayal perdesine bakıp evrenin tasvirini hayal etsin, (bu) görünen mumun perdesi ezelden ışıklandırılmıştır.— Aklın varsa uykudan uyanıp anla: bu dünya, insanın gözüne gaflet perdesi oldu.—Görünen resme aldanma, (onu) çizen ressamı bil, işte (Tanrısal gerçeği anlatan) hakikat perdesi kurulmuştur, (ona) bak. — Bilgili kişi ölümlü dünyayı sürekli sanmaz, (bu) göç perdesi [yani: ölümlü dünya] oyun oynama yeridir. — Ey Hüsnü! eğer olgunluğun varsa, (bu) ibret perdesi sana her an açılır, bak ne «sûret» gösterir, (onu) seyret.

Varsa ey Hüsnî[3] kemâlin keşf olur her dem sana
Bak ne sûret gösterir seyr eyle ibret perdesi

Huzûr-i hâzırân,[4] cem'iyyet-i irfân,[5] vakt-i safâ'yi yârân![6]
Lâîndir, dinsizdir, münâfıktır[7] şeytân;
Şeytana lânet, Rahmânın[8] birliğine hamd-i bî-gaayet![9]

Ol cenâb-i Rabb-ül-enâm[10] şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü[11] padişahımız efendimiz hazretlerini ilâ yevm-il-kıyâm[12] erîke-pirâ-yi ihtişâm[13] buyursun!

[14]Döndükçe çarhın parlak hilâli
Durdukça eflâk-i lâ-tenâhî
Sultan Mehemmed parlak hisâli
Tahtında dâim eyle İlâhî
Olsun münevver mihr-i kemâli
Garbı cenûbu şarkı şimâli

(*Secdeye kapanır, yeri öper.*)

Efendim, demem o demek değil!
Bu bendenize, bu hakîr duacınıza eli yüzü yunmuş,[15]

---

3 *Hüsnî:* bk. c. II, *Çeşme.* s. 12/n. 4

4 *Huzûr-i hâzırân:* hazır bulunanların huzuru.

5 *Cem'iyyet-i irfân:* bilgi [+bilgili kimseler] topluluğu.

6 *Vakt-i safâ-yi yârân:* dostların gönül şenliği zamanı.

7 *Lâîndir, dinsizdir, münâfıktır:* lânetlidir, dinsizdir, bozguncudur.

8 *Rahmân:* Tanrı.

9 *Hamd-i bî-gaayet:* sonsuz şükür.

10 *Ol cenâb-i Rabb-ül-enâm:* o bütün yaratıkların Tanrısı.

11 *Şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü:* ululuk sahibi, güçlü, çok heybetli.

12 *İlâ yevm-il-kıyâm:* kıyamet gününe kadar.

13 *Erîke-pirâ-yi ihtişâm:* görkem tahtının süsleyicisi.

14 Ölçek: *Müstef'ilâtün müstef'ilâtün*

\- - - - - -

Göğün parlak ayı döndükçe, bitip tükenmez gökler durdukça, (ey) Tanrı, parlak tabiatlı Sultan Mehmet'i tahtında sürekli olarak oturt; (onun) olgunluğunun güneşi batıyı, güneyi, doğuyu, kuzeyi aydınlatsın.

15 *Yunmak:* yıkanmak.

elfâzı[16] düzgün, sözü sohbeti tatlı bir fasîh-ül-lisân yâr-i vefâ-şiâr[17] olsa, geliverse bu meydân-ı pür-safâya,[18] Arabî bilse, Fârisî bilse, biraz fenn-i şiir ve musikiye âşinâ olsa,[19] o söylese bendeniz dinlesem, bendeniz söylese o dinlese, oturan zevk-perverân-ı kirâm da safâ-yâb olsa![20]

Diyelim: Bu gece de Mevlâm işimizi rast getire!

(Hacivat teganniye başlar.)

Yâr bana bir eğlence, yâr bana bir eğlence!

[21]Öyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir
Ben kimem sâkî olan kimdir mey ü sahbâ nedir

(Karagöz perdeye gelir, Hacivat ile kavga ederler. Hacivat gider. Karagöz yalnız kalır, yerde yatar.)

[22]KARAGÖZ — Gidi seni, hisâb ü kitâbdan bî-behre[23] ve bed-çehre![24] Ulan, a habîs-ül-ahbes[25] sen de! Hiç tatyîb-i hâtır zımnında[26] insâniyyet-i baîde[27] yok mudur? Ne olursun bir kerrecik muhayyelât-ı âcizânemi tefrîş ediversen?[28] Yazıklar olsun senin istîcâr ü isti'mâline![29]

---

16 *Elfâz:* lâfızlar, sözler.

17 *Fasîh-ül-lisân yâr-i vefâ-şiâr:* dili düzgün vefalı dost.

18 *Meydân-i pür-safâ:* çok safalı meydan.

19 *Fenn-i şiir ve musikiye âşinâ olsa:* şiir ve musiki sanatından anlasa.

20 *Zevk-perverân-i kirâm safâ-yâb olsa:* sayın zevk sahipleri gönül şenliği bulsa.

21 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Metin: Fuzuli (1495? - 1556), *Leylî vü Mecnun*, gazel.

Öyle sarhoşum ki, dünyanın ne olduğunu anlamıyorum; ben kimim? sâkî olan kimdir? şarap nedir? (bilmiyorum).

22 Karagöz, bu monoloğun hemen her cümlesinde yabancı sözcükleri ve yabancı dil kurallarını yerli yersiz kullanarak hem lûgat paralıyor, hem de tekerleme yapıyor.

23 *Hisâb ü kitâbdan bî-behre:* hesap ve kitaptan anlamaz.

24 *Bed-çehre:* çirkin yüzlü.

25 *Habîs-ül-ahbes:* en kötünün kötüsü.

26 *Tatyîb-i hâtır zımnında:* gönlü hoş etmek için.

27 *İnsâniyyet-i baîde:* uzak insanlık.

28 *Muhayyelât-i âcizânemi tefriş ediversen:* zavallı hayallerimi döşeyiversen.

29 *İstîcâr ü isti'mâl:* kiraya verme ve kullanma.

Lâkin zarar yok! Ulan, ben senin bunca yıllık refîk-i müteferrikan[30] olayım da sen beni mefrûşât-ı mütenevviamın[31] yanında miyânında[32] terzîl ettin[33] öyle mi? Hele günbed-i kebîrim[34] mâil-i inhidâm olarak[35] müsâade-i sahâvetimi[36] şu anda ihmâl edeceğim.

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vaaay efendim, Karagöz'üm! Hoş geldin!

KARAGÖZ — Boş gelmedim, eli dolu geldim. (*Hacivat'a vurur.*)

HACİVAT — Bana vurmaya hakkın yok!

KARAGÖZ — Benim de böyle lâkırdıya karnım tok. (*Vurur.*)

HACİVAT — Bana vurmanın vechi?[37]

KARAGÖZ — Ne ihtiyar tanırım ne de genci! (*Vurur.*)

HACİVAT — Üşekâ[38] Karagöz!

KARAGÖZ — Üşekâ babandır! (*Vurur.*)

HACİVAT — Karagöz, dayaktan vazgeç de muhabbet edelim.

KARAGÖZ — Sen insan değilsin ki seninle muhabbet edelim.

HACİVAT — Âh, Karagöz, seni görmesem dîvâne[39] olurum.

KARAGÖZ — Tıpkı ben de senin gibi.

---

30 *Refik-i mütteferrika:* çeşitli işler gören arkadaş.

31 *Mefrûşât-i mütenevvia:* çeşitli döşemeler.

32 *Miyân:* orta, ara.

33 *Terzîl etmek:* rezil etmek.

34 *Künbed-i kebîr:* büyük kümbet, (burada) büyük kıç.

35 *Mâil-i inhidâm olmak:* çökmeğe yüztutmak, yıkılmaya hazır olmak.

36 *Müsâade-i sahâvet:* cömertlik müsaadesi.

37 *Vech:* sebep.

38 *Üşekâ:* eşekler. (Türkçe *eşek* sözcüğünün Arap dili kuralıyle yapılmış çoğulu).

39 *Dîvâne:* deli.

HACİVAT — Nasıl bakayım? Sen de beni görmesen dîvâne olur musun?

KARAGÖZ — Dîvâne sen ol kerata!

HACİVAT — Yok yok, sen beni seversin.

KARAGÖZ — Zorla mı seveceğim?

HACİVAT — Seversin köftehor![40]

KARAGÖZ — Sevmem çorbahor![41]

HACİVAT — Karagöz, bu gece ikimiz de bir işle meşgul değiliz. Ne ile vakit geçirelim?

KARAGÖZ — Doğru ama, senin gibi kırk yıllık fesat kumkuması herif dururken ben ne bilirim?

HACİVAT — Hınzır Çingene! Gene harf-endâzlığa[42] başladın! Seninle istişâre[43] ediyorum.

KARAGÖZ — Güvey mi gireceksin?

HACİVAT — Bu ne demek?

KARAGÖZ — İstihâre[44] ediyorum diyorsun da onun için.

HACİVAT — Öyle değil! Senin re'yini[45] soruyorum.

KARAGÖZ — Bana ne soruyorsun? Benim akılsız olduğumu bilmiyor musun?

HACİVAT — Ha, aklıma geldi! Haydi seninle oyun oynayalım.

KARAGÖZ — Olur.

HACİVAT — Oyunlardan ne oyunu bilirsin bakalım?

KARAGÖZ — İyi laco[46] oynarım, bizim millet oyunudur. Mandıra, Kasap, Zeybek;[47] aynalı bir şey bulursam ona da oynarım.[48]

HACİVAT — Yıkıl şuradan terbiyesiz alçak!

---

40 *Köftehor:* kerata, seni gidi seni. (Sözlük anlamı: köfte yiyici).

41 *Çorbahor:* çorba yiyici, içici.

42 *Harf-endâzlık:* söz atıcılık, sözle sataşma.

43 *İstişâre:* danışma.

44 *İstihâre:* girişilecek bir işin hayırlı olup olmıyacağını rüyada anlamak için abdest alıp dua okuyarak uykuya yatma.

45 *Re'y:* 1. düşünce; 2. oy.

46 *Laco:* (Çingenece) iyi; (burada) bir oyun çeşidi (ne çeşit oyun olduğu bulunamamıştır).

47 *Mandıra, Kasap, Zeybek:* oyun adları.

48 *Aynalı bir şey bulursam ona da oynarım:* ne denmek istendiği açıkça anlaşılamamıştır; iki anlamlı ve cinsel yanaşmayla ilgili bir söz olduğu seziliyor. (*Aynalı:* güzel)

KARAGÖZ — Ne darılıyorsun ayol? Sen sordun, ben de söyledim.

HACİVAT — Öyle oyun değil! Meselâ kâğıt oyunlarından prafa.

KARAGÖZ — Ben öyle rafa dolaba oyunu bilmem.

HACİVAT — Gördün mü bî-edebi?[49] Bilâder, bu oyun ismidir. Daha kâğıt oyunlarından aklıma geldi: «Bezik, bezik.»

KARAGÖZ — Küçükken çok oynadım, ondan bıktım.

HACİVAT — Neden bıktın?

KARAGÖZ — Yüzükten.

HACİVAT — Meselâ... «paket oyunu»[50] oynar mısın?

KARAGÖZ — Tatlıyı benden dinle! Biz, kocakarı, bazan tütünsüz kalırız, para da yok, ister istemez tütüncüyü lâfa tutar, haberi yokken birkaç paket oynarım.

HACİVAT — Anladım, küstahlığa koyuldun! Sen hiç oyun bilmez misin bakayım?

KARAGÖZ — Bilirim.

HACİVAT — Ne oyunu bilirsin?

KARAGÖZ — Balık kaçtı.

HACİVAT — Oltadan mı? Oltadan mı kaçtı?

KARAGÖZ — Oyunun ismi «Balık kaçtı».

HACİVAT — Kâğıt oyunlarından «Tramvay»?

KARAGÖZ — O, parası olanlar için.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Hem binmeğe, hem de hissesinden birkaç tane alır.

HACİVAT — «Tavla» da oynar mısın?

KARAGÖZ — Tavlada baban oynar!

HACİVAT — Gene anlamadın! Oyun, oyun daha, Karagöz: «Dama»?

KARAGÖZ — Martta gezerim damdan dama.

HACİVAT — «Domina»?[51]

KARAGÖZ — Ne dondurma bilirim, ne kızdırma.

---

49 *Bî-edeb:* edepsiz.

50 *Paket oyunu:* ?

51 *Domina:* (doğrusu) domino.

HACİVAT — Ha, aklıma geldi, artık buna söz yok, herkesin bildiği şey.

KARAGÖZ — Ne o bakayım?

HACİVAT — «Körebe»?

KARAGÖZ — Çuş! Oyun mu oynayacağız, yoksa maraza[52] mı edeceğiz?

HACİVAT — Karagöz, pek tatlı oyundur. Bak, sana tarif edeyim: evvelâ birbirimize taş tutarız.[53]

KARAGÖZ — Ben tutmam.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Taş tutsam,[53] burada ne işim var? Eve giderim, mis gibi karıcığımla otururum.

HACİVAT — Öyle değil! Âdeta avucumuza bir taş alırız, taşlıya vuran ebe, boşuna vuran kurtulur; yani doluya vuran ebe, boşa vuran kurtulur.

KARAGÖZ — Nereden hatırına geliyor böyle şeyler?

HACİVAT — El-hâsıl[54] kim ebe olursa gözlerini bağlarız. Gözleri bağlı olduğu halde arkadaşını aramaya başlar. bulunca arkadaşı ebe olur.

KARAGÖZ — Hepsi bu kadar mı?

HACİVAT — Yok bilâder,[55] bu kadar değil. Ebenin gözlerini bağladıktan sonra, «— Ebe ne arıyorsun?», «— İğne iplik.», «— İğne ipliği ne yapacaksın?», «— Torba dikeceğim.», «— Torbayı ne yapacaksın?», «— Taş dolduracağım.», «— Taşı ne yapacaksın?», «— Hamam yapacağım.», «— Hamamı ne yapacaksın?», «— Kel başını yıkayacağım.», sonra ben «— Ebeye çubuk!» derim, başlarsın aramaya

KARAGÖZ — Bu oyun olmadı.

HACİVAT — Neden?

---

52 *Maraza:* (argo) Arapça «muâraza» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; kavga, gürültü, çekişme.

53 *Taş tutmak:* 1. körebe oyununa başlarken, ilkin kimin ebe olacağını bulmak için oynanan başlangıç oyunu (nasıl oynanacağı biraz aşağıda anlatılıyor); 2. (argo) para tutmak, paralı olmak.

54 *El-hâsıl:* sözün kısası, kısacası.

55 *Bilâder:* Farsça «birâder» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, kardeş.

KARAGÖZ — Neden olacak? Birincisi: kellik bana dokunur;[56] ikincisi: ben ebe olursam, «— Ebeye çubuk!» ne demek? Belki ben sigara içerim! Ben bu oyunu istemem.

HACİVAT — Demek bundan da bir şey anlamadın. Sana pek kolay bir şey söyleyim. Eğer bunu da yapamazsan, sana insan demem.

KARAGÖZ — Buyurun bakalım!

HACİVAT — Efendim, «Masana» oyununu bilir misin?

KARAGÖZ — Hasan Ağanın koyununu kim bilmez?

HACİVAT — Hasan Ağanın koyunu değil, Masana oyunu.

KARAGÖZ — Pekâlâ. Nasıl şey o?

HACİVAT — Sen evvelâ başını eğersin, ben sana «Masana» diye ensene vururum.

KARAGÖZ — Ulan, nasıl oyun bu böyle?

HACİVAT — Sen de «—Nedir o?» dersin.

KARAGÖZ — Ben de «— Kimdir o?» mu diyeceğim?

HACİVAT — Sen eğ enseni!

KARAGÖZ — (*Başını eğer.*) Buyurun bakalım.

HACİVAT — (*Vurur.*) Karagöz, «Masana»!

KARAGÖZ — Hangi Hasan Ağa?

HACİVAT — Canım, Hasan Ağa değil, «Masana»! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Ben ne diyeceğim, Hacivat?

HACİVAT — «Nedir o?» (*Vurur.*) «Masana»!

KARAGÖZ — Nedir o?

HACİVAT — «Al şu benim çılı bılı bıldırcınımı! Sen benim çılı bılı bıldırcınımı çılı bıtlattıramazsın, ben senin çılı bılı bıldırcınını çılı bıtlattırırım!»

KARAGÖZ — Ne ne ne ne? Bunu kim söyleyecek? Vay kerata vay!

HACİVAT — Haydi Karagöz! Nöbet senin.

KARAGÖZ — Eğ enseni Hacivat!

HACİVAT — (*Eğilir.*) Karagöz haydi bakalım!

KARAGÖZ — Ne diyecektik?

HACİVAT — «Masana»!

KARAGÖZ — (*Vurur.*) «Hasan Ağa»!

---

56 *Kellik bana dokunur:* Karagöz, başının dazlak olduğuna işaret ediyor.

HACİVAT — Değil a canım! «Masana»!
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Masana»!
HACİVAT — Nedir o?
KARAGÖZ — Dayak! Ne olacak kerata?
HACİVAT — Değil efendim! «Al şu benim çılı bılı bıldırcınımı!»
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Al şu benim çıldıran bıldırcınımı!»
HACİVAT — «Sen benim çılı bılı bıldırcınımı...»
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Sen benim çıldıran bıldırcınımı...»
HACİVAT — «Çılı bıtlattıramazsın.»
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Çıpılı bıtlattıramazsın...»
HACİVAT — «Ben senin çılı bılı bıldırcınını...»
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Ben senin çıldıran bıldırcınını...»
HACİVAT — «Çılı bıtlattırırım.»
KARAGÖZ — (*Vurur*) «Çıpla bıtlattırırım.»
HACİVAT — Karagöz, bir şey daha aklıma geldi.
KARAGÖZ — Güç bir şey olmasın sakın ha!
HACİVAT — Eğ enseni Karagöz!
KARAGÖZ — Buyurun bakalım! (*Eğilir.*)
HACİVAT — (*Vurur*) «Masana!»
KARAGÖZ — Nedir o?
HACİVAT — «Su şadısı,[57] dikici muştası, ekşi üzümün ekşimsemişçesi».
KARAGÖZ — Öğrendim Hacivat. Eğ enseni!
HACİVAT — (*Ensesini eğer*) Haydi Karagöz!
KARAGÖZ — Acele etme, kerata! (*Vurur*) «Masana!»
HACİVAT — Nedir o?
KARAGÖZ — Ne olacak, dayak!
HACİVAT — Hani alt tarafı?
KARAGÖZ — Alt tarafı suya düştü.
HACİVAT — «Masana» desen e!
KARAGÖZ — «Masana». (*Vurur.*)
HACİVAT — Nedir o?
KARAGÖZ — Ne diyecektik Hacivat?
HACİVAT — «Su şadısı...»
KARAGÖZ — (*Vurur*) Su cadısı...

---

57 *Su şadısı: ?*

HACİVAT — «Cadısı» değil, «Şadısı».
KARAGÖZ — Dadısı değil, lalası.
HACİVAT — «Dikici muştası...»
KARAGÖZ — (*Vurur*) Dikici ustası...
HACİVAT — «Ustası» değil.
KARAGÖZ — (*Vurur*) Kalfası.
HACİVAT — «Kalfası» değil.
KARAGÖZ — (*Vurur*) Çırağı.
HACİVAT — Canım, «çırağı» değil.
KARAGÖZ — (*Vurur*) Dükkân sahibi.
HACİVAT — «Ekşi üzümün ekşimsemişçesi.»
KARAGÖZ — (*Vurur*) Ekşi üzümün eski eniştesi. (*Vurur. Hacivat gider.*) Kerata nerden bulur böyle karmakarışık lâfları?

Ulan, sen gidersin de beni pamuk ipliğiyle mi bağlıyorlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hüseynî Aşîrân*[58])

[59]Teşrîfini özler cânım
Bilmez misin a sultânım
İntizâra yok tüvânım
(*Nakarât*)
Bilmez misin a sultânım.

58, 59 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 83/n. 54, 55

Eyle kerem gel yanıma
Nakl edeyim sultanıma
Firâkın kıydı cânıma
Bilmez misin a sultânım

Lûtf eyle dinle sözlerim
Aşkınla ağlar gözlerim
Şimdi seni pek özlerim
Bilmez misin a sultânım.

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Maşallah beyim, safâ geldiniz!

ÇELEBİ — Safâda dâim olun, Hacivat Çelebi! Çoktan beri görünmediniz, onun için pek ziyade merak ettik. Vâlidem cârîyeniz bendenize daima sorar «Hacivat Çelebiyi görmüyor musun?» diye.

HACİVAT — Eksik olmayın efendim! Vâkıâ ziyarette kusur ediyorsak duvada[60] kusurumuz yoktur.

KARAGÖZ — (*İçerden*) Duvarda kusur yok, yalnız temelde fenalık var.

ÇELEBİ — Eksik olmayın Hacivat Çelebi ama, bu kadar bî-vefâlık[61] olmaz.

KARAGÖZ — (*İçerden*) «Vefâ'da[62] araba beygiri bulunmaz» diyor.

ÇELEBİ — Peder vefat ettiyse, hatırı da beraber ölmedi ya!

HACİVAT — Estağfurullah! Kulunuz akşamdan afyonu yutarım, minder üstünde uyuklar otururum, bir yere çıkamam. Siz benim kusuruma bakmayın efendim.

KARAGÖZ — (*İçerden*) Hay afyon budalası kerata hay!

ÇELEBİ — Vâlide hanımın mahsus size selâmı var.

HACİVAT — Getiren, gönderen sağ olsun efendim!

ÇELEBİ — Size bir ricaları var.

HACİVAT — Rica nedir? Elimizden gelir bir şeyse, emrederler.

---

60 *Duva:* «dua» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

61 *Bî-vefâlık:* vefasızlık.

62 *Vefa:* İstanbul'da, Şehzadebaşı camiinin Haliç'e bakan tarafında bir semt.

ÇELEBİ — Bizim büyük bilâder[63] yok mu?

HACİVAT — Evet efendim!

ÇELEBİ — Onu evlendirmek istiyoruz, Hacivat. Belki evlenecek olursa sarhoşluktan vazgeçer.

HACİVAT — Güzel efendim ama, ona kız bulması da biraz güç.

ÇELEBİ — Orasını bilmem. Vâlidemle ikisi karar vermişler, «Bu işi bize yaparsa Hacivat Çelebi yapar» diye beni size gönderdiler. Geçen gün biraz ziyade kaçırmış, «— Beni ne zaman evlendireceksiniz?» diye kıyameti kopardı.

HACİVAT — Bendeniz geçen gün Balıkpazarı'ndan[64] geçiyordum. Bir de baktım ki bir kalabalık gördüm. Merak oldu, acaba nedir diye biraz sokuldum. Sizin bilâder fena halde sarhoş, üstü başı çamur içinde, yerlerde yuvarlanmış, öteki beriki eğleniyordu. Bu hali görür görmez fena hiddetlendim. «Varayım, şuna birkaç nasihat vereyim» dedimse de, belki sarhoşluk haliyle hatırımı kırar diye yanından savuştum.

ÇELEBİ — Hacivat Çelebi! Bu sizin gördüğünüz hiçbir şey değil. Daha başka halleri vardır ki cümle[65] peder dostlarını dil-hûn[66] eder.

HACİVAT — Şimdi bunun bu hallerini gören olursa, buna kim kız verir?

ÇELEBİ — Orası da öyle ama, Hacivat Çelebi, geçen sabah bu işe dair vâlide ile görüşürken, «Bu işi ancak Hacivat Çelebi yapar» diyerek konuşurken o da yanımıza geldi: «— Zaten biz vâlide ile görüştük, şu iki beşibiryerdeyi[67] al, Hacivat'a götür, bana göre bir kız bulsun» diye beni gönderdiler.

HACİVAT — Güzel efendim ama, bendeniz kimin kızının arasına girebilirim? Çünkü iş sorgu sual mes'elesine gelirse insan mahcup olur.

---

63 *Bilâder:* bk. n. 55

64 *Balıkpazarı:* İstanbul'da, Haliç yöresinde bir semt ve bir ucu Eminönü meydanına açılan bir cadde. (Eski devirde meyhaneler çoklukla bu semtte toplanmıştı).

65 *Cümle:* hep, bütün.

66 *Dil-hûn:* yüreği kanlı, pek acılı.

67 *Beşibiryerde:* beşibirlik, beş altın değerinde altın para.

ÇELEBİ — Canım, efendim! Mutlak kız olması farz değil ya! Dul da olsa olur.

HACİVAT — Vallahi efendim, ne yapacağımı şaşırdım kaldım.

ÇELEBİ — Hacivat Çelebi! Sizin böyle, işi üstünüze almadığınızı duyarsa, sizin evi de bilir, sonra bir akşam ziyade sarhoş olur, gelir sizin eve baltayı asar.

HACİVAT — Eyvahlar olsun! Şimdi ben ne yapayım?

ÇELEBİ — Artık orasını siz düşünün. Onun verdiği şu iki beşibiryerdeyi alın. (*Hacivat'a verir.*)

HACİVAT — Bakalım, münasip bir şey bulabilir miyiz?

ÇELEBİ — Bendeniz gidiyorum. Bir şey bulursanız bendenize haber gönderin. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

HACİVAT — Safâ geldiniz! Ben şimdi kimin kızının başını ateşe yakayım? Bizimkine sorayım, bizim mahallede öyle bir şey var mı?

(*Hacivat evine gelir, kapıyı çalar, karısı kapıyı açar.*)

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Aman Hacivat Çelebi! Sizi pek kederli görüyorum.

HACİVAT — (*İçeriden.*) Başıma gelenleri sormayın!

HACİVAT'IN KARISI — Hayr ola! Ne var?

HACİVAT — Ne olacak! Şu arka sokaktaki Kınab-zâde'yi bildiniz mi?

HACİVAT'IN KARISI — A, bilmez miyim? Ne olmuş onlara?

HACİVAT — Ne olacak! Deminden beri Şeyh Küşterî meydanında onunla konuşuyorduk.

HACİVAT'IN KARISI — Pekâlâ, sonra?

HACİVAT — Sonrası... Onun bir sarhoş bilâderi var, onu evlendirmek için bana geldi, «bir kız bulun» diye. Öyle sarhoşa kim kız verir? Şimdi ne yapacağımı şaşırdım kaldım.

HACİVAT'IN KARISI — Hacivat Çelebi, hatırıma bir şey geldi.

HACİVAT — Ne gibi şey hatırınıza gelmiş?

HACİVAT'IN KARISI — Ne gibi olacak? Mademki o sarhoş gece gündüz içiyormuş, «kendisini bilmiyor» diyorsun, Karagöz de apdal herifin biri, «kızsın» diye Karagöz'ü

kandırır o herife verirsek, belki o da sarhoşluk fena şeymiş diye nedâmet getirir, tövbe eder sarhoşluğa.

HACİVAT — Pekâlâ olur, iyi hatırına geldi. Ben şimdi gider Karagöz'ü çağırırım.

(*Hacivat perdeye gelir, Karagöz'ün kapısını çalar, Karagöz içeriden ses verir.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden*) Kim o?

HACİVAT — Aç kapıyı!

KARAGÖZ — Vay, Hacivat gelmiş!

HACİVAT — Aşağı gel.

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Buyurun bakalım, bir emriniz mi var?

HACİVAT — Vay hanım kızım, burada ne geziyorsun?

KARAGÖZ — Ulan, boşboğaz herif! Sen beni çağırmadın mı?

HACİVAT — Ben seni çağırmadım, Karagöz'ü çağırdım. Haydi, sen eve git; böyle açık-saçık sokağa çıkılmaz! Maşallah koca kız oldun!

KARAGÖZ — Ey, bu akşam Hacivat afyonu ters yutmuş olmalı, söylediğini bilmiyor. Ben'im! Aç gözünü, kendine gel!

HACİVAT — Efendim, siz olduğunuzu bilmez miyim? Bunadım mı? Bir adam komşusunun kızını bilmez mi? (*Meclise hitaben*) — Haspa ne kadar da güzel!

KARAGÖZ — Acaba ben kız mı oldum? Hiç böyle ayakta rüya gördüğüm yoktu! — Hacivat, kendine gel! Sonra seni deli diye tımarhaneye götürecekler.

HACİVAT — Deli kim? Benim aklım başımda.

KARAGÖZ — Ey, şimdi deli olacağım! Ulan, seninle deminden mahalle kahvesinde tavla oynamadık mı? İki parti ben seni götürdüm, hattâ «kim verdiyi» de yarın akşama bıraktık.

HACİVAT — Ne münasebet efendim! Sen bu akşam rüya gördün hanım kızım!

KARAGÖZ — Ulan, bu herif kiminle konuşuyor? Çıldırmak bir şey değil! — Ulan, bu sakalı ne yapacaksın?

HACİVAT — Kızım, o sakal değil, onlar senin saçların.

KARAGÖZ — Ona bir kulp taktın. Evdekine ne diyelim?

HACİVAT — O senin ablan değil mi?

KARAGÖZ — Ulan, doğru be! — Ey, Hacivat, çocukları ne yapalım?

HACİVAT — Onlar da ablanın çocukları.

KARAGÖZ — Ha! Orası da doğru! Benim kız olduğuma inanacağım.

HACİVAT — İnan olsun, kızsın!

KARAGÖZ — Hacivat, sen burada otur, ben gideyim bizim kapıyı çalayım, bakalım evden ne diyecekler. (*Gider, kapıyı çalar.*) — Abla! Aç kapıyı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Sen mi geldin, herif?

KARAGÖZ — İşittin mi, Hacivat?

HACİVAT — Canım, «— Ben kızım, beni böyle açık-saçık sokağa çıkarıyorsun; herkes beni ayıplıyor!» desen e!

KARAGÖZ — Sahi, ben kız mıyım?

HACİVAT — Kızsın.

KARAGÖZ — Doğru söyle, Hacivat, yoksa tepelerim ha! (*Hacivat'a vurur.*)

HACİVAT — A Çingene! Beni dövmeğe ne hakkın var?

KARAGÖZ — Hakkım da var, hukkum da var! Hay yavrum dayak hay! Eski ismimi söyle de ben de iftihar edeyim!

HACİVAT — Karagöz, lâtifeyi bırak da beni dinle!

KARAGÖZ — Dinliyorum, söyle bakalım!

HACİVAT — Geçen gün bir bey ile görüşmedim mi?

KARAGÖZ — Evet, görüştün.

HACİVAT — Onun bir bilâderi var, gece gündüz sarhoş, hiç ayık gezmez.

KARAGÖZ — Kayıkla gezmez mi, istimbota mı biner?

HACİVAT — Değil efendim! Şârib-ül-leyli ven-nehâr![68]

KARAGÖZ — Şarapçı dükkânında ne mi var? Her şey var.

HACİVAT — Gece gündüz fıçı dibi bekler.

KARAGÖZ — Neye bekliyor fıçının dibini?

HACİVAT — Canım, çok rakı içer.

KARAGÖZ — Peki, sonra?

HACİVAT — Sonrası: şimdi şu iki beşibiryerdeyi al.

KARAGÖZ — (*Alır.*) Bereket versin! Bu para benim mi?

---

68 *Şârib-ül-leyli ven-nehâr:* gece gündüz içer.

HACİVAT — Senin zâhir! Yağı bala ver, şimdi seni ona vereceğiz; söz ver bakalım!

KARAGÖZ — Burası biraz güççe.

HACİVAT — Öyleyse paraları ver!

KARAGÖZ — O hiç elimden gelmez.

HACİVAT — Şimdi seni giydirir kuşatır, sarhoşa veririz.

KARAGÖZ — Hacivat, orası biraz güççe.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Meşhuuur meseldir: «Sarhoştan deli bile korkmuş» derler. Bıçağını çekip bir yerime sokarsaaa?

HACİVAT — İş o raddeye kalmaz. Bir vâsi'[69] mahalde güvey koyacağız.

KARAGÖZ — O vâsi' mahalden bir mukassî[70] mahalle gelip de dâhil-i vâhid olursa[71] semelâaa?[72]

HACİVAT — Biz teflerle, dümbeleklerle, «Ala-ala-hey!» diye hep birlikte geliriz.

KARAGÖZ — Siz gelmezden evvel sarhoş beni gebertirseee?

HACİVAT — Hiç bir şey olmaz, Karagöz!

KARAGÖZ — Hacivat, korkuyorum, ben yapamıyacağım.

HACİVAT — Mademki sen muvâfakat etmiyorsun,[73] aldığın paraları ver!

KARAGÖZ — O da güççe.

HACİVAT — Karagöz, sen ne yârdan geçiyorsun ne de ağyârdan.[74] Ya parayı ver, yahut söz ver!

KARAGÖZ — Haydi bu iş oldu diyelim. Evdekine nasıl meram anlatırız?

HACİVAT — Ona kalırsa, o kolay.

KARAGÖZ — Bizimki lâkırdı anlamaz.

HACİVAT — Karagöz, sen şimdi eve gidersin, «—Ben kızmışım, vaktim geldi, beni kocaya ver. Böyle evlerde kapalı bana iş

---

69 *Vâsi':* geniş.

70 *Mukassî:* sıkıntılı, dar.

71 *Dâhil-i vâhid olmak:* tek başına içeri girmek (?).

72 *Semelâ:* «meselâ» sözünün şaka olsun diye bozulmuş biçimi.

73 *Muvâfakat etmek:* razı olmak, uygun görmek.

74 *Ağyâr:* düşman, düşmanlar.

gördürüyorsun. Benim gençliğim geçerse sonra beni kimse almaz, koca isterim!» diye bağır.

KARAGÖZ — Sen şu paraları al. Ben yapamıyacağım, Hacivat!

HACİVAT — Sen bilirsin, Karagöz; ben şimdi gider, başka bir kız bulurum.

KARAGÖZ — Bulursan bul!

HACİVAT — Karagöz, iyice düşün!

KARAGÖZ — Ulan, bunun düşüneceği var mı? Evde bana karıdan dayak yedireceksin!

HACİVAT — Amma uzattın, Karagöz, hâ! Canım, ben burada duruyorum; bir aksilik olursa ben gelirim.

KARAGÖZ — Hacivat, şu sevdadan vazgeç, ben yapamıyacağım!

HACİVAT — Karagöz, çok lâkırdının lüzumu yok. Ya paraları vermeli, yahut söz vermeli!

KARAGÖZ — Hay fitne herif! Haydi söz verdim. Ben eve gidiyorum.

(*Karagöz eve gelir, kapıyı çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif, nerede kaldın?

KARAGÖZ — Herif kim? Ben kızmışım, mart da geçti ama, ben kızmışım. Koca isterim koca!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, kime kızdın? Kızdınsa dama çık!

KARAGÖZ — Kime kızdığımı ben de bilmiyorum. Galiba cebimdeki paralara kızdım. Ben koca isterim koca!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Seni musîbet seni! Şimdi senin balta ile kafanı yararım!

KARAGÖZ — Ulan, dur, oynama!

(*Meydana gelir.*) — Hacivat, iş fena; karı balta ile başını yaracaktı.

HACİVAT — Karagöz, sen öyle gürültüye pabuç bırakma! «— Ben koca isterim!» de.

KARAGÖZ — (*İçeriden*) Ben koca isterim! Sen beni evlerde kapadın, çamaşır yıkat, tahta sildir, ben tanınam. Koca isterim koca!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, kendine gel, yoksa kafanı gözünü patlatırım!
KARAGÖZ — Dur ulan, dur be!

(*Perdeye gelir.*) — Hacivat, biz gelin olalım derken morto olacağız.[75] Ben bu işten vazgeçtim.
HACİVAT — Canım, öyle şey olmaz! Sen git, evde gene gürültüyü bas, «— Benim vaktim geçiyor, koca isterim, beni evlerde kapadın!» de.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Benim vaktim geçiyor, koca isterim, beni evlerde kapadın!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Komşular! Kocam çıldırmış! Birer süpürge sapı alın da gelin!
KARAGÖZ — (*Pencereden bakar.*) Hacivat! Komşular geliyor beni dövmeye!
HACİVAT — Sen gene «—Koca isterim!» de.
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Benim aklım başımda. Ben koca isterim koca!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Amanın, komşular yetişin! Habibe Molla! Râbia Dudu! Ebrû Hanım! Nazlı Hanım, hû! Bizim herif çıldırdı. Gelirken mahalle bekçisine haber verin!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Hacivat, yetiş, iş fenaya vardı!
HACİVAT — Aç kapıyı, geliyorum.

(*Karagöz'ün evine gelir. İçeriden.*) — Nedir gürültünüz, patırtınız? Ne oldunuz, ne var?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Oo, buyurun, Hacivat Çelebi! Ayol baksan a! Bizim herif çıldırdı, «— Ben koca isterim!» diyor.
HACİVAT — Nasıl herif? O kız değil mi?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al budalanın birini daha! — Hacivat, sen de mi çıldırdın? Şimdi «Yangın var!» diye bağırırım!
KARAGÖZ — Vay fitne kutusu herif vay! Anlatsan a karıya!
HACİVAT — Durun, efendim, telâş etmeyin! İşin doğrusunu

75 *Morto olacağız:* (argo) «mortoyu çekeceğiz» [=öleceğiz] anlamında.

ben size anlatayım! Ne Karagöz çıldırdı, ne de ben. Şu arka mahalledeki deli Tuzsuz yok mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Evet, var.

HACİVAT — İşte o evlenecek. Bilâderiyle hem para, hem de haber göndermiş «Bana kız bulsun» diye. Böyle adama kim kız verir? Biz de Karagöz'ü karı kıyafetine koyup gelin yapacağız, belki o sarhoş da ayyaşlıktan vazgeçer.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Kinâye ile.*) Aferin, Hacivat! Buldun buldun da bizim budala herifi mi buldun?

KARAGÖZ — Sensin budala! Mundara[76] bak! Sanki kendisi akıllı imiş gibi!

HACİVAT — Efendim, bunda bir fenalık yok. Öyle bir şey olsa hiç ben araya girer miyim?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aman, ben bilmem! İşte siz, işte o! Başına bir felâket gelmesin de, ne yaparsanız yapın!

HACİVAT — Bu hususta, efendim, muâvenetinize[77] muhtacız.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Elimden gelen bir şeyse, yaparım.

HACİVAT — Siz Karagöz'ü giydirin, ben de gideyim de oğlan tarafına haber vereyim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Pekâlâ efendim, pek güzel!

HACİVAT — Sizi yâhû![78] (*Gider.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Safâ geldiniz.

KARAGÖZ — Şimdi ne olacak?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne olacak? Seni giydireceğim!

KARAGÖZ — Giydir bakalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, şunu beline bağla bakayım!

KARAGÖZ — O ne? Mola taşı mı o?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Onu, entarinin arkasını kabartsın diye koyarlar,

KARAGÖZ — Pekâlâ, ver bakalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Şu entariyi de al bakayım! Aman herif, ne kadar tuhaf olduuun! (*Gülerek*) Ha ha ha hay!

---

76 *Mundar:* «murdar» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; pis, kirli

77 *Muâvenet:* yardım.

78 *Sizi yâ hû:* (derviş selâmı) sizi Tanrıya emanet ediyorum. (*Yâ hû:* ey Tanrı). (Bu sözün karşılığı şöylədir: *Yâ men hû* [=ey benim Tanrım].

KARAGÖZ — Eğlenme, eşek herifin kızı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Gel bakayım, başına bir hotoz yapayım! «Zeyrek-yokuşu»[79] olsun mu?

KARAGÖZ — Aşk olsun be! Gelen geçen kereste eşekleri beynimi delsin, öyle mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Her şeye mâna verirsin! Onun adı öyle. İstersen «Çakmakçılar-simidi»[80] yapayım!

KARAGÖZ — O hiç olmaz! Mahallenin köpekleri beynimi yangın yerine çevirirler.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Artık ben bilmiyorum! Al, şurada büyük ninenden kalma bir hotoz var, al giy!

KARAGÖZ — Ha şöyle, hazırla bakalım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al, şu feraceyi giy, bakayım! A herif, ters giydin!

KARAGÖZ — Hay kahpe oğlu hay! Ben kırk yıllık karı değilim ya! Karı olalı beş dakika olmadı.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, sesini incelt!

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Dur bakalım ne olacağız!

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, burada bir kadın var! Güzelce bir şeye benziyor!

KARAGÖZ — Hay sersem keşanî, beni tanımadı!

HACİVAT — Karagöz.

KARAGÖZ — Haaa!

HACİVAT — Aman ne kadar yakışmış!

KARAGÖZ — Ulan, «Maşallah!» de, sonra nazarın değer!

HACİVAT — Maşallah kırk bir buçuk kere, Kartopu Hanım!

KARAGÖZ — Vay, benim adım Kartopu mu? Mutlaka damat beyin ismi de «Köpek-boku» dur.

HACİVAT — O ismi sana ben koydum.

---

79 *Zeyrek-yokuşu:* 1. İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında, yokuşuyla ünlü bir cadde; 2. (burada) eskiden, kadınların kullandığı hotoz biçimlerinden biri.

80 *Çakmakçılar-simidi:* Eskiden, kadınların kullandığı hotoz biçimlerinden biri. (*Çakmakçılar:* İstanbul'da, Mahmutpaşa yokuşunun bir ucuyla mercan caddesi arasındaki dik yokuş, Çakmakçılar yokuşu).

KARAGÖZ — S..tir kerata! Neden koyuyorsun? Benim adım «Karagöz!»

HACİVAT — Efendim, o erkek ismin, bu koyduğum karı ismi.

KARAGÖZ — Ben şimdiye kadar adımı bilmiyordum demek! Benim adım «Kartopu», öyle mi?

HACİVAT — Evet efendim, «Kartopu». Ben onlara böyle söyledim: «— Gelin hanımın adı Kartopu'dur» dedim. Onlar geldiği zaman ne diyeceksin bakayım?

KARAGÖZ — «— Buyurun, ağalar, mahalle kahvesine, birer şekerli kahve içelim!» derim vesselâm!

HACİVAT — Karagöz, sonra yüreğime iner.

KARAGÖZ — Hacivat, sana bir şey söyliyeyim mi? Ben mahalle tulumbasında borucuyum; yangın olursa, ben güveyin koltuğundan yallah, uğurlar ola!

HACİVAT — Aman Karagöz, sakın haa!

KARAGÖZ — Ulan, bunda sakınacak ne var sanki?

HACİVAT — Şimdi, Kartopu Hanım, sesini incelterek «—Abu canım abu!»[81] de bakayım!

KARAGÖZ — Abu canım abu!

HACİVAT — Az daha incelt.

KARAGÖZ — Abu canım abu!

HACİVAT — Olmadı.

KARAGÖZ — (*Süpürge satar gibi söyler*) Abu canım abu!

HACİVAT — Karagöz, bu âdeta süpürge satar gibi oldu.

KARAGÖZ — Ben yaparım, sen git!

HACİVAT — Ben gidiyorum.

KARAGÖZ — Uğurlar olsun!

(*Hacivat gider. Şarkı ile görücüler gelirler: önde Kayınvâlide Hanım, onun arkasında Görümce Hanım, en arkada bir Komşu Kadın perdeye gelirler.*)

---

81 ***Abu canım abu:*** kendisine yakınlık gösterilen kadınların, bu yakınlığı önlemek istermiş gibi, cilve ile çıkardığı ünlem. (***Abu:*** halk ağzında, şaşkınlık ve korku bildiren ünlem).

(*Şarkı Sûzinâk*[82])

[83]Demâdem eylerim feryâd elinden
Senin ey bî-mürüvvet dâd elinden
Dil-i zâr olmadı âzâd elinden
(*Nakarât*)
Senin ey bî-mürüvvet dâd elinden

Gücenmişsin işittim ey sitemkâr
Nedir cürmüm behey şûh-i dil-âzâr
Üzersin bendeni sen böyle her bâr
Senin ey bî-mürüvvet dâd elinden

KAYINVÂLİDE HANIM — Kızlar! Gele gele geldik buracığa, daha gönlünüz nereciğe?

GÖRÜMCE HANIM — Efendim, siz önde kösemen,[84] biz de arkada eli bağlı kuzu.

KARAGÖZ — Hesapça, biz de burada çoban köpeği.

KAYINVÂLİDE HANIM — Kızlar, yol bilmemek de ne fena şey! Daha gelinin evi uzak mı acaba?

GÖRÜMCE HANIM — Efendim, gelinin evi küçükmüş de, bizi kapısının önünde bekliyecekmiş.

KOMŞU KADIN — Hiç bunu da işitmedim! Kocaya varacak kız görücülere sokak kapısının önünde mi görünür?

KARAGÖZ — Köpoğlu karı, mâna vermeğe başladı!

KAYINVÂLİDE HANIM — Baksan a kız, önümüzde bir şey var. Sakın ha, atlama taşı[85] olmasın!

---

82 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 42

83 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün feûlün*

. - - - . - - - . - -

Durmadan (senin) elinden feryat ederim; ey insaniyetsiz, senin elinden feryat! İnleyen gönül (senin) elinden kurtulmadı, ey insaniyetsiz, senin elinden feryat! — Ey zulüm edici, işittim ki gücenmişsin; behey gönül incitici, suçum nedir? Sen, kulunu böyle her zaman üzüyorsun; ey insaniyetsiz, senin elinden feryat!

84 *Kösemen:* sürünün önünde giderek ona kılavuzluk eden koç, ya da teke.

85 *Atlama taşı:* 1. bir akar suyu geçmek için üzerine basıp atlamak üzere yere konulan büyük taş; 2. Haliç'in İstanbul yakasında bir semt ve cadde.

GÖRÜMCE HANIM — Evet efendim, vâkıâ[86] atlama taşına benziyor ama... Sen ne dersin, hemşire?

KOMŞU KADIN — Bana kalırsa, moloz küfesi arkasında, yolunu şaşırmış Acem eşeği olmalı.

KARAGÖZ — Gördün mü bir kere şu mundar[87] karının yediği haltı?

KAYINVÂLİDE HANIM — Burada bir kız duruyor, bari gelinin evini bundan soralım.

GÖRÜMCE HANIM — Sorunuz efendim.

[88]KAYINVÂLİDE HANIM — Kızım hû!

KARAGÖZ — Guguriku!

KAYINVÂLİDE HANIM — Ayol, sen horoz musun?

KARAGÖZ — Hayır efendim, tavuğum: gıd gıd gıdak!.. Kaynana hanım, iyice yüzüme bak!

KAYINVALİDE HANIM — Sakın bu cinler horozu olmasın! Tû tû! Üstüme iyilik sağlık!

KARAGÖZ — Ulan, karının tükürüğü buraya kadar geldi suratıma!

KAYINVÂLİDE HANIM — Demek ki siz tavuksunuz; horozunuz yok mu?

KARAGÖZ — Horozum yok, kendime bir horoz aramaya çıktım.

KAYINVALİDE HANIM — Baksan a kız, ne tuhaf tuhaf sözler söylüyor!

GÖRÜMCE HANIM — Evet efendim, benim de hoşuma gidiyor.

KOMŞU KADIN — Ben de bu karıyı gördükçe içime sıkıntılar geliyor.

KARAGÖZ — Ben de seni gördükçe içime fenalık geliyor.

KAYINVÂLİDE HANIM — Kuzum efendim, rica ederim doğru söyleyin, siz nesiniz?

KARAGÖZ — Doğrusunu isterseniz, ben yaban kazıyım.

---

86 *Vâkıâ:* gerçi.

87 *Mundar:* bk. n. 76

88 Görücü üç kadınla konuşurken, Karagöz'ün, kendisini «tavuk» ve «yaban kazı» diye tanıtması sahnesini; başka bir oyunda üç kızla karşılaşan Karagöz'ün, kendisini «yaban adamı, yamyam, gulyabâni» diye tanıtması sahnesiyle karşılaştırınız. (bk. c. I, *Canbazlar*, s. 348 - 349)

KAYINVÂLİDE HANIM — (*Görümce Hanıma hitâben*) A kız, bak, yaban kazı imiş!

KOMŞU KADIN — Bu yaban kazı ise ben çok korkarım.

KARAGÖZ — Ulan, senin hiçbir şeyden korkmayacağına senet veririm.

KAYINVÂLİDE HANIM — Hiç yaban kazı lâkırdı eder mi?

KARAGÖZ — Ben yaban kazının geveze cinsindenim.

KAYINVÂLİDE HANIM — Sizin insan olduğunuzu anladım. Canım efendim, size bir şey soracağım, doğrusunu söyleyin!

KARAGÖZ — Bildiğim bir şeyse söylerim.

KOMŞU KADIN — Canım, siz bunu adam yerine koyup da lâkırdı ediyorsunuz.

KARAGÖZ — Şu karıya amma tutuluyorum!

KAYINVÂLİDE HANIM — Burada bir Kartopu Hanım varmış, onu biliyor musunuz?

KARAGÖZ — Bendeniz size sormak yollu olmaz ama, mamafih, binâenaleyh, bununla beraber,[89] o Kartopu Hanımı siz başınıza mı takacaksınız?

KAYINVÂLİDE HANIM — Hayır efendim, bizim mahdum[90] için görmeğe geldik.

KARAGÖZ — Güzel ama, o Kartopu Hanım pek tembeldir: altı ayda bir kere yatağını kaldırır, ayda bir kere yüzünü ya yıkar ya yıkamaz, yemek yediği vakit aslaa elini yıkamaz, ortalık süpürmez, çamaşırını değiştirmez, üstü başı pis kokar.

KAYINVÂLİDE HANIM — Canım, orası senin nene lâzım? O bizim bileceğimiz şey!

GÖRÜMCE HANIM — Sakın, hanım nine, bizim aradığımız kız olmasın!

KARAGÖZ — Evet efendim, Kartopu'yum.

KAYINVÂLİDE HANIM — Nasıl, beğendiniz mi, kızlar?

GÖRÜMCE HANIM — Pekâlâ efendim!

KAYINVÂLİDE HANIM — Öyleyse gidelim!

---

89 *Mamafih, binâenaleyh, bununla beraber:* Karagöz, aşağıyukarı aynı anlama gelen üç sözü bir arada kullanarak tekerleme yapıyor. (*Mamafih:* bununla birlikte; *Binâenaleyh:* bundan dolayı, bundan ötürü, bunun üzerine).

90 *Mahdum:* oğul, erkek evlât; (eskiden, nezaket sözü).

KOMŞU KADIN — Ben aslaa beğenmedim.
(*Giderler.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, nasıl oldu? Beğendiler mi seni?
KARAGÖZ — Git de onlara sor, ben ne bileyim?
HACİVAT — Karagöz, sen ahenge dair bir şey ister misin?
KARAGÖZ — Ne gibi?
HACİVAT — Ne gibi olacak! Köçek, davul, zurna, yahut incesaz?
KARAGÖZ — İncesaz, kabasaz bilmem, ben mürüvvetim görmeliyim, köçek isterim.
HACİVAT — Başüstüne! Ben şimdi gider, onları görür, söylerim, Karagöz, sen hiç merak etme!
(*Hacivat gider, Karagöz de gider.*)

(*Hacivat içeriden, Hanımların kapısını çalar, kapıyı açarlar.*)
KAYINVÂLİDE HANIM — (*İçeriden*) Buyurun, Hacivat Çelebi!
HACİVAT — (*İçeriden.*) Nasıl efendim, beğendiniz mi gelin hanımı?
KAYINVÂLİDE HANIM — Pekâlâ, beğendik.
HACİVAT — Öyleyse, efendim, düğüne mübâşeret[91] olsun. Gelin hanım köçek istiyor.
KAYINVÂLİDE HANIM — Başüstüne! Biz şimdi köçek yollarız.
HACİVAT — Allahaısmarladık!
KAYINVÂLİDE HANIM — Safâ geldiniz!

(*Köçek oynar.*)

(*Şarkı Köçek*[92])

[93]İlkbahar olunca şen olur dağlar
Açılır lâlesi Güzelhisar'ın
Etrafında bağlar pek rûşen olur
(*Nakarât*)
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

91 *Mübaşeret:* başlama, girişme.
92, 93 bk. c. III, *Sünnet*, s. 106/n. 81, 82

Kimin elinde kalem yazı yazarlar
Kimin elinde sünger yazı bozarlar
El ele vermişler yosma gezerler
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

Kiminin sevdiği yanıbaşında
Kiminin sevdiği binektaşında
Kol kola vermişler sular başında
Salınır dilberi Güzelhisar'ın

HACİVAT — (*İçeriden*) Mahalleliler, hazır mısınız?
MAHALLELİLER — (*İçeriden*) Hazırız, Hacivat, hazırız! Şerbete, şerbete!
HACİVAT — (*Karagöz'ün evine gelir.*) Hanım kızım, Karagöz'ü hazırla, mahalleliler geliyor.
KARAGÖZ — (*İçeriden*) Vay habazan[94] köpoğlu!

(*Şarkı ile mahalleliler gelirler. Önde Tablalı, arkada İmam Efendi, daha arkada Kambur Memed, Mahalleliler, iki üç tane Beberuhi, nihayette güvey çelebi, önünde Bekçi Baba.*)

(*Şarkı*)

[95]Tıngır mıngır tezgâhımın sesi var
Eniştemin benden gayrı nesi var
Sarılıp yatmaya pek hevesi var
(*Nakarât*)
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

Bir beşik yaptırdım hurma dalından
Bardağın işlettim sırma telinden
Ne çabuk usandın bizim gelinden
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

94 *Habazan:* abaza çeken, el ya da başka bir araçla kendi kendine cinsel zevk sağlayan.
95 bk. c. II, *Ortaklar*, s. 560/n. 178

Enişte enişte ablam mı sandın
Ablamı bırakıp beni mi sardın
Bir gece sarmakla ne tez usandın
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

İMAM — Cemâat,[96] hazır mısınız?
MAHALLELİLER — Hazırız zâhir![97]
İMAM — Duaya hazır mısınız?
MAHALLELİLER — (*Hep bir ağızdan.*) Hazırız zâhir!
İMAM — Ne hoş olur Çamlıca'nın âb u havâsıı![98]
MAHALLELİLER — (*Hep birden.*) Hay haaay!
İMAM — Sıkıntı çekmez âlemde gönül budalasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
İMAM — İlkbaharda cümbüşlüdür Kâğıthane safâsıı!
MAHALLELİLER — Vak vak vak vaaak!
KARAGÖZ — Bu da ördek nağmesi mi köpoğulları?
İMAM — Bir evde geçim olmaz çok söylerse kaynanasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
İMAM — Züğürtlükten gelir bıyık burmasıı!
MAHALLELİLER — Ö' örö' ööö!
KARAGÖZ — Bu da horoz nağmesiii!
İMAM — Arabistan'dan gelir balçık hurmasıı!
MAHALLELİLER — Hav hav hav!
KARAGÖZ — Bu da köpek nağmesiii!
İMAM — Maltepe'den havadârdır Beykoz'un Akbaba'sıı!
MAHALLELİLER — Gıt gıt gıt gıdaaak!
KARAGÖZ — Hacivat'ın yediği halta baaak!
İMAM — Pilâv zerde hazır olmuş, gelir kaşık sadâsıı!
MAHALLELİLER — Pilâv pilâv pilâv pilâaav!
İMAM — Kançaklamaya[99] hazır olun, varmış hindi dolmasıı!
MAHALLELİLER — Gulluk gulluk gulluk gulluuuk!
KARAGÖZ — Bu da hindi nağmesiii!

---

96 *Cemâat:* namaz, dua v.b. için bir imama uyan topluluk.

97 *Zâhir:* (burada) elbette, şüphesiz.

98 *Âb u havâ:* su ve hava.

99 *Kançaklamak:?*

İMAM — Gelin hanım güzel ammâ, kelmiş biraz kafasıı!
MAHALLELİLER — Yuhâ yuhâ yuhâ yuhâaa!
KARAGÖZ — Vay köpoğulları! Benim kel olduğumu nerden biliyorlar?
İMAM — Günde bin binlik rakıdır güvey beyin gıdâsıı!
MAHALLELİLER — Vay sarhoş vay sarhoş vaaay!
KARAGÖZ — Boku yedik!
İMAM — Elbiseye meraklıdır, hem boyalı kundurasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
İMAM — Kehleden[100] zincir olmuş abasının yakasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
KARAGÖZ — Hesapça, temizlemek bana düşecek.
İMAM — Balık tavası gibidir ensesinin karasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
İMAM — Döşeğe girer kundurayla, hem belinde kamasıı!
MAHALLELİLER — Hay haaay!
KARAGÖZ — Karagöz'ün, damat beyin yanında var yüz karasıı!
MAHALLELİLER — (*Hep birden*) Haydi gidelim şerbete! (*Giderler.*)

BEKÇİ — Güvey efandü, bahşişi vir, ben gideyün!
TUZSUZ — Al bakalım, Bekçi baba!
BEKÇİ — Bereket visün efandüm! İkiniz bir yastıkta zıbarün! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Çenen tutulsun!

TUZSUZ — (*Nâra atar*) Heye hey yiğitlik hey!
KARAGÖZ — Hey gidi eşeklik hey!
TUZSUZ — Gelin, bir kişi değil, cümleniz birden gelin!
KARAGÖZ — Hacivat! Cümleniz birden gelin, gelin de ben kurtulayım!
TUZSUZ — Ben uzaktan gelirken burnuma mis gibi kokun geliyor. Levanta mı sürdün?
KARAGÖZ — Evet efendim! Lokantaya süründüm.
TUZSUZ — Ne kokudur bu?

100 *Kehle:* bit.

KARAGÖZ — Efendim, sıkıntıdan!
TUZSUZ — Sıkıldığından mı?
KARAGÖZ — Evet efendim.
TUZSUZ — Bu süründüğün ne levantası? Menekşe mi, yoksa ıtır mı? Binbir çiçek mi?
KARAGÖZ — Evet efendim, geçecek.
TUZSUZ — Ne geçecek?
KARAGÖZ — Duyduğunuz kokunun yaşlığı.
TUZSUZ — Yaşlılık mı?
KARAGÖZ — Yaşlılık mı, tazelik mi, sonra anlarsınız.
TUZSUZ — Ne kokusu? Doğru söyle!
KARAGÖZ — Sıkıntıdan koyuverdim.
TUZSUZ — Neyi koyuverdin?
KARAGÖZ — Sıkıntıyı.
TUZSUZ — Sıkılma yavrum, yer geniş.
KARAGÖZ — Yer geniş ama, darlaşacak diye korkuyorum.
TUZSUZ — Korkma anam, korkma!
KARAGÖZ — Korktuğumuz yok, rezalet meydana çıkacak!
TUZSUZ — Kaldır nikaabını,[101] göreyim yüzünü!
KARAGÖZ — Kalkmasa daha iyi olacak.
TUZSUZ — Neden?
KARAGÖZ — Kalkarsa iş fena!
TUZSUZ — Aç yüzünü!
KARAGÖZ — Efendim, yüzgörümlüğü isterim!
TUZSUZ — Al anam, sana bir saat taktım.
KARAGÖZ — Hacivat, kulağın çınlasın!
TUZSUZ — Aç yüzünü!
KARAGÖZ — Efendim, burun-görümlüğü!
TUZSUZ — Al bakalım sana bir yüzük!
KARAGÖZ — Cebellebe![102]
TUZSUZ — Aç yüzünü!
KARAGÖZ — Efendim, kulak-görümlüğü!
TUZSUZ — Ulan, kulak-görümlüğü de olur mu?
KARAGÖZ — Olur efendim!
TUZSUZ — Aç bakalım, aç yüzünü!
KARAGÖZ — Yanak-görümlüğü!

---

101 *Nikaab:* yüz örtüsü (peçe, duvak v.b.)
102 *Cebellebe:* (argo) cebe attım. (Öbür biçimi: *cebellezi*)

TUZSUZ — Bu görümlükler ne zaman biter?

KARAGÖZ — Siz kızar giderseniz, o zaman görümlükler biter.

TUZSUZ — (*Zor eder.*) Aç diyorum yüzünü! (*Açar.*) Ulan, bu ne?

KARAGÖZ — Efendim, sakallı gelin!

TUZSUZ — Vay kerata vay! Bu hal ne? Doğrusunu söyle, yoksa senin kafanı keserim!

KARAGÖZ — Efendim, kulunuz efkar-i fukarâdan,[103] gürûh-i Kıbtiyân'dan[104] olduğum cihetle,[105] Hacivat kulunuz beni kandırdı, iki beşibiryerde verdi, sizi de sarhoşluktan vazgeçirmek için bu oyunu yaptı.

TUZSUZ — Vay! Öyle mi? Şimden sonra ben de son kadehten sonra rakı içersem nâmert olayım! Seni de gözüm görmeşin, kerata! Def ol!

(*Karagöz gider, Tuzsuz gider.*)

BİTİŞ

(*Karagöz'le Hacivat gelirler.*)

HACİVAT — Ey Karagöz'üm, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Hacivat, pek yoruldum, edelim mola! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım, sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr![106] Her ne kadar sürc-i lisan[107] ettikse af ola!

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

---

103 *Efkar-i fukarâ:* yoksulların en yoksulu.

104 *Gürûh-i Kıbtiyân:* Çingeneler güruhu, Çingene milleti.

105 *Cihet:* (burada) sebep; (*Cihetle:* sebebiyle, için).

106 *Şikeste beste ma'zûr:* kırık-dökük (sözlerimiz) mazur (görülsün)

107 *Sürc-i lisân:* dil sürçmesi.

TIMARHANE

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. II, *Tımarhane* (s. 173 - 221), Leipzig 1941.

Çeşitlemeler:

Ignacz Kúnos/Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen Stämme*, VIII, *Tımarhane Oyunu* (s. 395 - 408), Petersburg 1899.

Behiç ve Salih Efendiler, *Hayal yahut Karagöz'ün Son Perdesi*, 1, *Karagöz'ün Dîvâneliği*, tâbi ve nâşiri: İhsan Rahim, Kader matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 7, *Karagöz'ün Dîvâneliği*, (gayet gülünçlü oyun 3 perde), Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338 (1922).

Hayalî Memduh, *Denyolar*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/1

K. M. Vasıf (Okçugil), *Tefeyyüz Kütüphanesi Karagöz Kitapları Serisi*, 1, *Karagöz Deli*, (son derece gülünçlü ve taklitli komedi 4 perde), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933.

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Tımarhane Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. A 6;
İlhan Başgöz özel arşivi.

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Tımarhane Oyunu* (s. 309 - 325), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
I. DELİ
II. DELİ
III. DELİ (Türk delisi)
ÇELEBİ
ZENNE
FRENK (Doktor)

NESNELER

Tımarhane
Oturak

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâîyi söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Râst*[1])

[2]An mâh-ı men der-mektebest men der-ser-i rehmuntazır[3]
Tü ey muallim yek zamân an servrâ âzâd kün

Ah tirla tirla yelel li tirla tir yele lel le lel
Tirla tirla tirla tirla tir yele lel leli leli vay vay

Ol sevdiğim mekteptedir ben yollar üzre muntazır
Ey hâcesi[4] ol şûhu[5] sen bir dem azâd eyle gele

Ah tirla tirla yelel li tirla tir yele lel le lel
Tirla tirla tirla tirla tir yele lel leli leli vay vay

---

1 *Şarkı mucmuası*, s. 11; *Hânende*, s. 35
Beste: Hoca Abdülkadir.

2 Ölçek: *Müstef'ilün müstef'ilün müsteſ'ilün müstef'ilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

1. beyit Farsça; çevirisi 2. beyitte.

3 *Muntazır:* bekleyen, gözleyen.

4 *Hâce:* hoca, muallim, öğretmen.

5 *Ol şûh:* o neşeli güzel.

Hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli»ni okur.*)

[6]Eylemez mi seyreden yârânı hayran perdesi
Mûcid-i zıll-ı hayâlin ehl-i irfan perdesi

Perdeye aks eyleyen resm-i hayâlin zıllini
Gösterir tenvîr olundukça bu meydan perdesi

Perdemizden hisse-mend olmakta eshâb-ı kemâl
Nâmına dense sezâdır hisse-mendan perdesi

Meş'aleyle şu'lelendikçe beyâz âyînesi
Hak ne sûret gösterir mir'ât-ı devran perdesi

Sen de ey Hüsnî[7] bu şeb gel eyle dikkatle nazar
Bezm-i yâranda kuruldu işte burhan perdesi

(*Teganniye başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence!

[8]Bir safâ bahş edelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sâdâbâd'a

(*Karagöz perdeye gelir, Hacivat ile kavga ederler, Hacivat gider.*)

---

6 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ◡ - - - ◡ - - - ◡ - - - ◡ -

Hayal gölgesini icat edenin irfan sahipleri (için kurduğu) perde, seyredeп dostları hayran eylemez mi? — Bu meydan perdesi aydınlatıldıkça, perdeye yansıyan hayalin resminin gölgesini gösterir. — Olgun kişiler perdemizden ibret almaktadır, (onun) adına «ibret alanlar perdesi» dense uygundur. — Beyaz aynası meş'aleyle aydınlandıkça, zamanın aynası (olan) perdede Tanrı ne suret gösterir. —Ey Hüsnü! bu gece sen de gel dikkatle bak, dostlar toplantısında işte (Tanrı ile evren arasındaki ilişkiyi gösteren) kanıt perdesi kuruldu.

7 *Hüsnî:* bk. c. II, *Çeşme*, s. 12/n. 4

8 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün fa'lün*
◡ - ◡ - (- ◡ -) ◡ ◡ - - ◡ ◡ - - - -

Metin: Nedim (? - 1730), *şarkı*.

Gel, şu neşesiz gönle bir safâ verelim; yürüyen servim [=servi boylum] yürü, Sâdâbâd'a gidelim.

KARAGÖZ — (*Arka üstü yatar.*) Aman! Şer-i bendegânemin[9] kısm-i ulyâsı,[10] vech-i çâkerânemin[11] cihet-i süflâsı[12] esnâ-yı mudârebede[13] nâ-kaabil-i ta'mîr ü tecdîd[14] bir sûrette cerîhadâr oldu.[15] Efendim, hiç sende nezâket-i mütebâide[16] olsun yok mu? Zât-i âlîmi[17] tasdîk zımnında[18] gelirler de hâtır-i çâkerânemi[19] istîlâ etmezler mi[20] efendim? Zaten herifin esâs-i pür-ihtisâsında[21] neş'e-i câm-i safâ[22] mevcûd olmadığı re'y-ül-ayn müşâhede olunmuştur.[23] Bereket versin patırdıya çabuk kaçtı. Azıcık daha dişini sıkmış olsaydı Allah bilir bir hezîmet-i rezîlâne[24] ile hâne-i Kıbtiyânemin[25] üst katında soluğu alacaktım; velâkin şecâat-i vâkıa-i Kıbtiyânem[26] hüsn-i niyyeti istihdâm etti.[27] Binâenaleyh, ba'demâ kadem-nihâde-i incimâd olamıyacağım âşikârdır;[28] esâsen matlûb olan mes'ele-i mebhûsü-anhâ-

---

9 *Ser-i bendegâne:* köleye yakışır kafa, kölece kafa.

10 *Kısm-i ulyâ:* üst kısım.

11 *Vech-i çâkerâne:* köleye yakışır yüz, kölece yüz.

12 *Cihet-i süflâ:* alt yan, alt taraf.

13 *Esnâ-yi mudârebede:* dövüşme sırasında.

14 *Nâ-kaabil-i ta'mîr ü tecdîd:* tamir edilemez ve yenilenemez. (Eşya için kullanılan *ta'mîr ü tecdid* sözünü Karagöz kendi kafası ve yüzü için kullanarak tekerleme yapıyor).

15 *Cerihadâr olmak:* yaralanmak.

16 *Nezâket-i mütebâide:* (tekerleme) uzaklaşan nezâket.

17 *Zât-i âlîmi:* (tekerleme) yüce zatımı. (Konuşulan kişiyi yüceltmek için kullanılan ve bir nezaket sözü olan *zât-i âli* sözünü Karagöz kendisi için kullanıyor; bu anlamda, *bendeniz* denmesi gerekir).

18 *Tasdîk zımnında:* tasdik için. (Herhalde *tasdî'* [=rahatsız etme, sıkıntı verme] demek istiyor. Bu söz de, konuşulan kişiye karşı söylenir; yani, *Zât-i âlîmi tasdî' ettiniz* denmez, *Zât-i âlînizi tasdî' ettim* denir).

19 *Hâtır-i çâkerâne:* köleye yakışır, kölece hatır [=kulunuzun hatırı].

20 *İstîlâ etmek:* (bir yeri) basmak, kaplamak, ele geçirmek. (*İstifsâr etmek* [=sorup anlamak] demek istiyor. *Hatırını istifsâr etmek:* hatırın sormak).

21 *Esâs-i pür-ihtisâs:* (tekerleme) çok hissetmenin temeli.

22 *Neş'e-i câm-i safâ:* safâ veren kadehin neşesi.

23 *Re'y-ül-ayn müşâhede olunmuştur:* kendi gözümle görülmüştür.

24 *Hezimet-i rezilâne:* rezilce bir bozgun.

25 *Hâne-i Kıbtiyâne:* Çingene evi.

26 *Şecâat-i vâkıa-i Kıbtiyâne:* Çingene cesareti.

27 *Hüsn-i niyyeti istihdâm etti:* (tekerleme) iyi niyeti kullandı.

28 *Ba'demâ kadem-nihâde-i incimâd olamıyacağım âşikârdır:* (tekerleme) bundan sonra donmağa ayak basamıyacağım meydandadır.

nın da matlûbât-i mezkûreden ba'd-et-tenzîl inkılâbı hüveydâdır.[29]

MUHÂVERE

[30]HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Yazık, Karagöz, yazık! Şu dünyaya eşek geldin, eşek gideceksin.

KARAGÖZ — A kerata! Sen eşek gelip de sürücü beygiri mi gideceksin? (*Tokat vurur.*)

HACİVAT — Ah, Karagöz! Kabahat sende değil, senin peder ü mâderinde ki hîn-i sabâvetinde seni terbiye etmemişler; onun için böyle cahil kaldın.

KARAGÖZ — Demek, terbiye etmedikleri için cahil kaldım, öyle mi?

HACİVAT — Evet. Bunda câlib-i tereddüd hiçbir nokta yoktur.

KARAGÖZ — Binâen-aleyh bu bâbda sizin sarfiyyâta hakkınız yoktur.

HACİVAT — Karagöz, bu ne demektir?

KARAGÖZ — Ne demek olacak? «Vâridâtın adem-i duhûlünden fi'l-i mâzî zuhûr eder» demek isterim.

HACİVAT — Böyle mâlâ-yânî sözlerden hoşlanmam.

KARAGÖZ — Evet, ben de manav Yani'den hoşlanmam.

HACİVAT — İstifâdeli söz söylemeli.

KARAGÖZ — İstifan Ağa ile hesap mı görmeli?

HACİVAT — Söylediğin sözlerin mânasını tayin eder gibi söylüyorsun.

---

29 *Esâsen matlûb olan mes'ele-i mebhûsü-anhânın da matlûbât-i mezkûreden ba'd-et-tenzîl inkılâbı hüveydâdır:* (tekerleme) zaten istenmiş olan sözü geçen meselenin de adı geçen alacaktan çıkarıldıktan sonra değişeceği bellidir.

30 Bu «Muhâvere», *Canbazlar* oyununda da tekrarlanmıştır (bk. c. I, *Canbazlar*, «Muhâvere», s. 335 - 338)

KARAGÖZ — Evet, tahkir eder gibi söylüyorum.
HACİVAT — Karagöz, artık can sıkıyorsun? Söyliyeceğim sözleri kemâl-i i'tinâ ile dinle.
KARAGÖZ — Peki.
HACİVAT — Geçen gün bir büyük yerde senin ismin geçti.
KARAGÖZ — Geçen gün Büyükdere'den simitçi İsmail mi geçti?
HACİVAT — Canım, öyle değil! Geçen gün bir zât-ı âlî-kadr ile seni konuştuk; bana dedi ki: «— A Hacivat Çelebi! O Karagöz dedikleri ulûm ü fünundan bî-behre terbiyesiz herif ile kat'-ı ülfet et; zîrâ senin onunla düşüp kalkmaklığına kimse razı olmaz, hattâ yavaş yavaş biz de seninle kat'-ı münâsebet edeceğiz.» kılıklı serzenişte bulundu.
KARAGÖZ — Terzi işte mi bulundu?
HACİVAT — Yani, «sitem etti» demek isterim.
KARAGÖZ — Şimdi ne demek istiyorsun?
HACİVAT — Ne demek istiyeceğim? Sana hayır-hâhâne bir ihtârım var.
KARAGÖZ — Hayrat-hânede bir iftarın mı var?
HACİVAT — Sana birkaç sözüm var.
KARAGÖZ — Söyle.
HACİVAT — Bak, Karagöz, şimdiye kadar bir baltaya sap olmadın.
KARAGÖZ — Beni sana meşe diye kim söyledi?
HACİVAT — Bir işle meşgul değilsin, elinden hiçbir iş gelmez.
KARAGÖZ — Âlâsı gelir.
HACİVAT — Bakayım ne iş yapabilirsin?
KARAGÖZ — Hırsızlık.
HACİVAT — Tuh, Allah müstahakkını versin! O iş mi? Allah kimseyi o yola sülûk ettirmesin! Hiçbir sanatın yok mu?
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — Nedir?
KARAGÖZ — Âlâ ıskara maşa yaparım.
HACİVAT — Demek, okuman yazman yok, öyle mi?
KARAGÖZ — Kim söylemiş? Âlâsı var.
HACİVAT — Aman, Karagöz, yazı bilir misin?
KARAGÖZ — Yazı da bilirim, ilkbaharı da, kışı da.

HACİVAT — Ben sana yazı, kışı sormuyorum. Hüsn-ü hattın var mı?
KARAGÖZ — Hüsnü'ye çattığım yok.
HACİVAT — Yazın güzel mi?
KARAGÖZ — Oldukça.
HACİVAT — Aman Karagöz! Okudun mu? Kitâbetin var mı?
KARAGÖZ — İstediğinden âlâ.
HACİVAT — Karagöz, edebiyata âşinâ mısın?
KARAGÖZ — Et payını aşırmam, sonra ahçıdan dayak yerim.
HACİVAT — Şiir tanzîm eder misin?
KARAGÖZ — Mükemmelini.
HACİVAT — Âsâr-i münteşiren var mı?
KARAGÖZ — Amasya'da eniştem yok, amcam var.
HACİVAT — Ne kadar gazelin var?
KARAGÖZ — Altı tane kadar gazevim var.
HACİVAT — «Gazevi» değil, «gazel.» Hiç arûz gördün mü?
KARAGÖZ — Gördüm.
HACİVAT — Aman birader, çok gördün mü?
KARAGÖZ — Yedi sekiz tane kadar gördüm.
HACİVAT — Gördüğün nedir?
KARAGÖZ — Horoz.
HACİVAT — «Horoz» değil, aksâm-i şiiri gösteren bir fen vardır, ona «arûz» derler.
KARAGÖZ — Kerata, ne horozu, ne de tavuğu! (*Hacivat'a vurur, Hacivat gider.*) Be, neme lâzım? Ben de gideyim, karıcığımla muhabbet edeyim.

FASIL

(*Giderken I. Deli gelir.*)
I. DELİ — Merhaba, karnabit[31] salatası!

31 *Karnabit:* karnabahar.

KARAGÖZ — Eksik olma, benî-âdem[32] keratası!

I. DELİ — Karagöz cânibinden[33] dümeni kırık pekmez testisiyle vürûd eden[34] haberlere nazaran balkabağının, mahalle meclis-i sebzevâtına[35] âzâ tayin kılınması müzakere olunmakta imiş. Bunun da başlıca sebebi ka'r-i deryâda[36] bulunan uskumru balıklarının esnaf tezkeresi[37] olmayıp yunusbalığı tarafından darb ü tehdîd olunmaları[38] ve bir taraftan biçare hamsiler dahi türlü türlü zarar ve felâkete dûçâr olduğundan[39] Kızkulesi'nin[40] böyle erkek işine karışmaması için Salacak[41] tarafından hücûm-i şedîd[42] gösterilerek Kızkulesi hâmile olması münasebetiyle korkudan halecana uğramış olduğu Selâmsız'dan[43] bâ-müzekkere[44] Kuzguncuk'a[45] arz ve ifade olunmuş ve işin muhâkemesi Kadıköy'ü[46] vasıtasıyle icrâ olunamayıp asılıp kalmış...

KARAGÖZ — Ey, şimdi çıldırırım!

I. DELİ — ... ve bu maddeyi[47] istikşâf[48] için gece yarısı Kandilli[49] Burnu'nun muâvenetiyle[50] mecrûhîn-i merkumîni[51]

---

32 *Benî-âdem:* insanoğlu.

33 *Cânib:* yan, taraf.

34 *Vürûd etmek:* gelmek.

35 *Meclis-i sebzevât:* sebzeler meclisi.

36 *Ka'r-i deryâ:* deniz dibi.

37 *Esnaf tezkeresi:* esnaflık yapma izni verildiğini bildiren resmî kâğıt.

38 *Darb ü tehdîd olunmak:* dövülmek ve gözdağı verilmek.

39 *Dûçâr olmak:* uğramak, tutulmak, yakalanmak.

40 *Kızkulesi:* İstanbul limanında, Salacak önlerinde, deniz ortasındaki bir kaya üzerine yapılmış kule. Bizans imparatoru Manuel tarafından yaptırıldığı sanılıyor (XII. yy.).

41 *Salacak:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında, Haydarpaşa ile Üsküdar arasında bir semt.

42 *Hücûm-i şedîd:* şiddetli hücum.

43 *Selâmsız:* İstanbul'da, Üsküdar'ın bir semti.

44 *Bâ-müzekkere:* üst makama yazılan resmî kâğıt ile.

45 *Kuzguncuk:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

46 *Kadıköyü:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında bir semt.

47 *Madde:* (burada) mesele.

48 *İstikşâf:* ne olup bittiğini anlama için araştırma.

49 *Kandilli:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt. (*Kandilli Burnu:* Kandilli semtindeki burun. Burada, Kandilli semtinin işe burnunu soktuğu anlatılıyor).

50 *Muâvenet:* yardım.

51 *Mecrûhîn-i merkumîn:* adı geçen yaralılar.

derhal Anadoluhisarı'nda habs ü tevkîf eylemişler.[52] Fakat bunlar şu töhmetlerinde Kanlıca[53] ile müşterek bulunduklarını Paşabahçesi[54] bil-istintâk[55] haber vermiş ve bu husûsun tâ Beykos'un[56] Çene[57] arasında dolaşması Anadolukavağı'ndan[58] bâ-mazbata[59] bildirilmiş ise de Yenimahalle[60] eski aklına uyarak birtakım sözler söyleyip Büyükdere[61] böyle küçük işlerde Mesarburnu'nun[62] şu husûsu istimâ' ettiği[63] zaman yüzünde bir sevinç müşâhede olunduğunu Tarabya[64] ve Yeniköy[65] eski kurtlarına haber vermiş, ve bunlar ise bu işe hiç razı olmayıp Boyacıköyü'nün[66] yanında yüzü kara çıkmış ve İstinye[67] ve Mirgûn[68] iskeleleri Rumelihisarı'nda[69] biraz meks ü ârâm etmek[70] münâsib görmüş...

KARAGÖZ — Ne bitmez tükenmez saçma!

I. DELİ — Sen de benim yanımdan kaçma.

KARAGÖZ — Kaçacağım ama, korkuyorum.

---

52 *Habs ü tevkîf eylemek:* hapsedip tutuklamak.

53 *Kanlıca:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

54 *Paşabahçesi:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

55 *Bil-istintâk:* sorup soruşturarak. (*İstintâk:* sorguya çekme).

56 *Beykos* [*Beykoz*]: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

57 *Çene:* İstanbul'da, Beykoz semtinde çıkan ünlü bir içme suyu, Çene suyu.

58 *Anadolukavağı:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Karadeniz'e açılan ucunda, Anadolu yakasında bir semt.

59 *Bâ-mazbata:* tutanakla. (*Mazbata:* tutanak).

60 61 *Yenimahalle, Büyükdere:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında iki semt.

62 *Mesarburnu:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, Sarıyer, yakınında bir semt ve burun. (*Mesâr:* sevinçler, neşeler).

63 *İstimâ' etmek:* dinlemek, kulak vermek, işitmek, duymak.

64, 65, 66, 67 *Tarabya, Yeniköy, Boyacıköyü, İstinye:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasındaki semtler.

68 *Mirgûn:* Emirgân; İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.

69 *Rumelihisarı:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında II. Mehmet (Fatih) tarafından yaptırılan (1453) hisar ve bu hisarın bulunduğu semt.

70 *Meks ü ârâm etmek:* durup dinlenmek. (*Meks:* durma, dinlenme; bekleme için kalma; *Ârâm:* durma, dinlenme).

I. DELİ — ise de, Arnavutköyü[71] akıntısının hiddetine dokunarak pür-silâh[72] olduğu halde attığı tabanca Sarafburnu'na[73] dokunarak bundan dolayı gözyaşı dökerek Kuruçeşme'ye[74] doğru azîmet etmiş,[75] ve şu hale Kuruçeşme'nin ağzı sulanarak Ortaköy'den[76] yolu yarılıyarak Kabataş'a[77] ince sözleri anlatmak muhâl[78] gibi bir şey göründuğünden Çavuşbaşı'na[79] terfîkan[80] cümlesi[81] Tophane'den[82] top gibi gürliyerek Galata[83] mahkemesinde fasl-i dâva edecekleri[84] ciddî gazetelerde okunmaktadır.

KARAGÖZ — Sen deli misin, akıllı mısın?

I. DELİ — Deli balkabağından olmaz, adamdan olur. İstersen sen de deli ol.

KARAGÖZ — Çenen tutulsun, köpoğlu!

I. DELİ - An-asıl[85] tiyatro ve lokanta sakinlerinden geçen[86] paçacı dükkânı kayınvâlidesi tarafından yalvararak on bin seneden beri mürûr-i evkaat[87] ile karnabit[88] tohumları olup, yani bir pırasa tarafından bâ-arzuhâl[89] düyûn-i kesîreye müstağrak olmak[90] hasebiyle iki buçuk çifte[91]

---

71 *Arnavutköyü:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.

72 *Pür-silâh:* tepeden tırnağa silâhlı.

73 *Sarafburnu:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, Arnavutköyü'nde bir burun.

74 *Kuruçeşme:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.

75 *Azîmet etmek:* gitmek.

76, 77 *Ortaköy, Kabataş:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında iki semt.

78 *Muhâl:* olamaz, olamıyacak.

79 *Çavuşbaşı:* 1. İstanbul'da, Haliç boyunda, Sütlüce'de eski bir mahalle; 2. Balat'ta eski bir mahalle; 3. İstanbul'un Anadolu yakasında bir yer.

80 *Terfîkan:* yanına katılarak.

81 *Cümlesi:* hepsi. (*Cümle:* hep).

82 *Tophane:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.

83 *Galata:* İstanbul'un Beyoğlu yakasında, deniz kıyısındaki ünlü semt.

84 *Fasl-i dâva etmek:* dâvayı sonuçlandırmak.

85 *An-asıl:* aslında, kökten.

86 *Sâkin:* bir yerde oturan.

87 *Mürûr-i evkaat:* vakit geçirme.

88 *Karnabit:* bk. n. 31

89 *Bâ-arzuhâl:* dilekçe ile.

90 *Düyûn-i kesîreye müstağrak olmak:* çok borca batmak.

91 *İki buçuk çifte:* iki buçuk kürekli sandal. (*Çifte:* çift kürekli sandal, kayık: *iki çifte sandal, üç çifte kayık*).

derûnunda[92] yedi sekiz yaşında iki adet salatalık hıyar akçesiyle maydanoz tohumları olup bahçıvanbaşıyı tekdîr edeceğim[93] der-kârdır.[94]

KARAGÖZ — Sen sabaha kadar söyliyecek misin?

I. DELİ — Sabaha kadar da söylerim, akşama kadar da; sen benim keyfimin kâhyası mısın?

KARAGÖZ — Sen benim gönlümün mahyası mısın?

I. DELİ — Dinle beni, balkabağı!

KARAGÖZ — Söyle bakalım, helvacıkabağı!

I. DELİ— Semizot Efendinin zuafâdan[95] bulunan Tereotu nâm cârîyesini Nane Molla'ya terfîkan[96] Dökmeciler'de[97] lenger-endâz-i ikaamet olmakta[98] bulunan Pirinç Çelebi ile hîn-i mülâkatlarında[99] Keçi-derisi'nin sütbirâderi bulunan Rugan-ı Zeyt-i biz-Zünûb[100] ile birleşerek Enginar Beyin derûn-i âlîlerine[101] kemâl-i ehemmiyetle vaz' olunup[102] Parmakkapı[103] vasıtasıyle Boğaziçi'ne[104] bissıhha vel-âfiye[105] teşrîf buyurdukları ma-al-memnûniyye[106] işitilmiştir.

KARAGÖZ — Bana ne? Müsaade, ben gidiyorum.[107]

I. DELİ — Veremden mi, yoksa vebadan mı?

KARAGÖZ — Sen git Vefa'dan!

---

92 *Derûn:* iç.

93 *Tekdîr etmek:* azarlamak, paylamak,

94 *Der-kâr:* belli, meydanda.

95 *Zuafâ:* zayıflar.

96 *Terfîkan:* bk. n. 80

97 *Dökmeciler:* İstanbulda, Süleymaniye yöresinde bir semt ve sokak.

98 *Lenger-endâz-i ikaamet olmak:* demir atıp oturmak.

99 *Hîn-i mülâkatlarında:* buluştuklarında, buluştukları sırada.

100 *Rugan-i Zeyt-i biz-Zünûb:* günahkâr zeytinyağı.

101 *Derûn-i âlîlerine:* yüce içlerine.

102 *Kemâl-i ehemmiyetle vaz' olunup:* çok önemle konulup.

103 *Parmakkapı:* 1. İstanbul'da Beyoğlu'nda, İstiklâl caddesi üzerinde bir semt; 2. eskiden, Beyazıt'la Türbe arasındaki yol üzerinde bir yer; saz şairleri çoklukla oradaki kahvelerde bulunurlardı.

104 *Boğaziçi:* 1. İstanbul'da, Karadeniz'i Marmara denizine bağlayan ünlü boğaz; 2. insan boğazının içi.

105 *Bis-sihha vel-âfiye:* sağlıkla.

106 *Ma-al-memnûniyye:* memnunlukla.

107 *Gitmek:* 1. bir yerden ayrılmak; 2. (mecaz olarak) ölmek.

I. DELİ — Bitpazarı'nda[108] bir bit-i serseri[109] gezmekte iken Irgat Pazarı'nda[110] bir ırgadın yakasına binip orada bir tahtakehlesiyle[111] ba'd-el-mülâkat[112] mahall-i memuriyetlerine[113] azîmet eyledikleri[114] sivrisinek vasıtasıyle haber alınmıştır.

KARAGÖZ — Sen o vakit orada mı idin?

I. DELİ — Çürüksu'ya[115] terfîk olunarak[116] ateş gemisinde[117] cezve ile muhabbeti kaynatarak fincan filikasına râkiben[118] Boğaziçi'ne müteveccihen[119] yanıp yakılarak tahrîk-i çarh-ı azîmet eylemiş[120] oldukları işitilmiştir.

KARAGÖZ — Ben işitmedim.

I. DELİ — Ekmekkadayıfı'nın Babatatlısı'na çıma atması hasebiyle Balkabağı'nın Hoşaf-kâsesi'nde Sukabağı'na çatıp beyinlerinde[121] bir münâzaa[122] vuku bularak derhal Ortabostan'da[123] Şalgam-zâde Turp Efendi tarafından der-dest olup[124] ba'dehû[125] Lâhana Efendinin huzûrunda muhâkeme olunmasına karar verildi. Ol[126] esnâda bakkal dükkânında sâkin[127] Keskin Sirke ile Sarmısak'ın mücadelesi üzerine Rugan-ı Zeyt[128] gelip işi teskîn eyledi.

108 *Bitpazarı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da eski eşya alınıp satılan bölüm.

109 *Bit-i serseri:* serseri bit.

110 *Irgat-Pazarı:* İstanbul'da, Parmakkapı (bk. n. 103/2) yöresinde, ırgatların topluca bulunduğu yer.

111 *Tahtakehlesi:* tahtabiti, tahtakurusu.

112 *Ba'd-el-mülâkaat:* buluştuktan sonra.

113 *Mahall-i memuriyyet:* memurluk yeri, memurun tayin olunduğu yer.

114 *Azîmet eylemek:* gitmek.

115 *Çürüksu:*

116 *Terfîk olunmak:* yanına katılmak. (bk. n. 80, 96)

117 *Ateş gemisi:* eski çağlarda, düşman donanmasını tutuşturmak için yanan maddelerle dolu olarak salınan gemi.

118 *Râkiben:* binerek.

119 *Müteveccihen:* yönelerek, bir yere doğru. (*Müteveccih:* bir yere doğru gitmeğe kalkan, yola çıkan).

120 *Tahrîk-i çarh-i azîmet eylemek:* gidiş çarkını harekete getirmek.

121 *Beyinlerinde:* aralarında.

122 *Münâzaa:* ağız kavgası.

123 *Ortabostan:* İstanbul'da, Beşiktaş'ta bir yer.

124 *Der-dest olmak:* yakalamak.

125 *Ba'dehû:* ondan sonra.

126 *Ol:* o.

127 *Sâkin:* bk. n. 86

128 *Rugan-i Zeyt:* zeytinyağı (bk. n. 100)

KARAGÖZ — Defol şuradan!

I. DELİ — Ne tef olurum ne de dümbelek. Ben seni boğacağım.

KARAGÖZ — Ben de seni döveceğim. (*Tokadı atar, I. Deli gider.*) — Ulan, ne tuhaf! Bir saattir saçma söylüyor.

II. DELİ — (*Gelir.*) Merhaba, tahtabiti!

KARAGÖZ — Eksik olma, bizim mahallenin iti!

II. DELİ — «Diktiler söktüler, yumurtaya kahve iç dediler»; sana öyle demek düşer.

KARAGÖZ — Al budalanın birini daha!

II. DELİ — "Diktiler söktüler, yumurtaya kahve iç dediler»; sana öyle demek düşer.

KARAGÖZ — Sen kimsin?

II. DELİ — Sen kimsin, «Diktiler söktüler, yumurtaya kahve iç dediler.»

KARAGÖZ — Şuradan defolup gitsen e!

II. DELİ — «Yağ satarım, bal satarım, ustam öldü, ben satarım.»

KARAGÖZ — Başka lâkırdı bilmez misin?

II. DELİ — «Diktiler söktüler, yumurtaya kahve iç dediler.»

KARAGÖZ — Sana ne dediler? «Deli» mi dediler?

II. DELİ — «Yağ satarım, bal satarım, ustam öldü, ben satarım.»

KARAGÖZ — Ben de sana bir temiz dayak atarım, (*Karagöz II. Deli'ye tokat atar, Deli gider.*) tımarhaneci gibi ben.

III. DELİ — (*Gelir.*) Merhaba, buba![129]

KARAGÖZ — Hoş geldin, kuba![130]

III. DELİ — Ben âyânın[131] gızını alman!

KARAGÖZ — Âyân da sanki sana veriyormuş!

III. DELİ — Ulan, oguzun gotune[132] üvendireyi sokdoğunla gotünden bir guvercin kümesi çıhdı. Damın üstünde serçeler otuşüken gargalar «gak» diye feryada başladı.

---

129 *Buba:* baba.

130 *Kuba:* bu sözcüğün Anadolu'da çeşitli anlamları vardır: 1. kaba tüylü bir cins keklik; 2. bazı kuşların tüyden fepelikleri; 3. yakışıklı, kibar; v.b. (Burada, «kaba, biçimsiz» v.b. gibi bir anlamda kullanılmış olsa gerek).

131 *Âyân [a'yân]:* bir yerin ileri gelen kişileri.

132 *Oguzun gotune:* öküzün götüne.

KARAGÖZ — Galiba bu akşam delilerin teferrücü[133] var.
III. DELİ — Aman bubacığım, banğa on dane şaplak vur!
KARAGÖZ — Başüstüne! Hesapça «şaplak» tokat olacak. (*Karagöz, eliyle on tane tokat vurur.*)
III. DELİ — Eksik olma, bubacığım! On dane de dekmük[134] vur!
KARAGÖZ — Ulan, bu dayak budalası! (*Vurur.*)
III. DELİ — Buba, beni ek!
KARAGÖZ — Nasıl ekmeli bunu?
III. DELİ — Ekivi,[135] ekivi!
KARAGÖZ — (III. *Deli'yi tutar, eker gibi yapar.*) Ektim.
III. DELİ — Buba, ben bittim.
KARAGÖZ — Sağlık selâmetle bitme!
III. DELİ — Beni biçivi!
KARAGÖZ — «Beni biçivi», beni biçiver mi olacak? (*Biçer gibi yapar.*) — Biçtim.
III. DELİ — Beni savur!
KARAGÖZ — Ulan, harman yerinde miyiz? (*Savurur.*)
III. DELİ — Buba, beni öğüt!
KARAGÖZ — Şimdi çıldıracağım!
III. DELİ — Bubacığım, sen banğa demün gaç şaplak vurdun? Gaç dekmük vurdun?
KARAGÖZ — On tane şaplak, on tane tekme.
III. DELİ — Bubacığım, biz Anadolu uşağıyız, kimsenin hakkını yimeyüz.
KARAGÖZ — Benden yana helâl olsun!
III. DELİ — Bubacığım, o başundeki ne?
KARAGÖZ — Işkarlak.
III. DELİ — Başunun altunda?
KARAGÖZ — Alnım.
III. DELİ — Buba, annundan öpeyin!
KARAGÖZ — Öp bakalım!
III. DELİ — (*Öper.*) Bubacığım, altundaki nedü?

133 *Teferrüc:* eğlenmek için gezme, gezinti.
134 *Dekmük:* tekme.
135 *Ekivi:* ekiver.

KARAGÖZ — Kaş.
III. DELİ — Gaşundan da öpeyin!
KARAGÖZ — Öp!
III. DELİ — (*Öper.*) Onun altunda çıldır çıldır bir şey var, nedü o?
KARAGÖZ — Gözüm.
III. DELİ — Aman, buba, o gozunden de öpeyin!
KARAGÖZ — Öp!
III. DELİ — (*Öper.*) Bubacığım, onun alt tarafındaki nedü?
KARAGÖZ — Burnum.
III. DELİ — (*Öper.*) Onun altunda gırmızı bir şey var.
KARAGÖZ — Ağzım.
III. DELİ — Buba, ağzundan da öpeyin!
KARAGÖZ — Öp!
III. DELİ — (*Öper.*) Ağzunun içinde bir şey var gırıldayo, nedü o?
KARAGÖZ — Dilim.
III. DELİ — Bubacığım, dilünden de öpeyin!
KARAGÖZ — Deliye dil emniyet olmaz.
III. DELİ — Bubacığım, gopeğin olayın!
KARAGÖZ — Köpeğim değil, nem olursan ol, onu yapamam.
III. DELİ — Aman, buba!
KARAGÖZ — Haydi öp!
III. DELİ — (*Öper, öperken ısırır.*) Bubacığım, ne gadar datlı!
KARAGÖZ — Aman dilim, dilim!

(*III. Deli gider.*)

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Karagöz, ne oldun?
KARAGÖZ — Aman Hacivat, yetiş imdadıma!
HACİVAT — Senin ağzından kan akıyor.
KARAGÖZ — Hacivat, buraya üç tane deli geldi. Birisinin bir ayağında nalın, bir ayağında pabuç. O gitti, bir başkası geldi. Sonra bir ayı geldi, dilimi ısırdı.
HACİVAT — Hiç deliye dil emniyet olur mu?
KARAGÖZ — Doğru söylüyorsun, kabahat bende.
HACİVAT — Delinin birisine «hallaç delisi» derler, diğerine «yağcı», birisi de «oduncu». Bunlar bizim mahallede dola-

şıyorlar. Mahalleli beni mahalle kahvesine çağırtmışlar; «— Aman, bunun çaresine bak, bunlar mahalle arasında dolaşıyorlar, çoluk çocuk var, sonra bir kaza, bir şey yaparlar!» diye bana söylediler.

KARAGÖZ — Bunun çaresi?

HACİVAT — Benim elimin altında bir tımarhane var. Bunları tımarhaneye bağlamalı.

KARAGÖZ — Aman Hacivat, dilimi ısıran deliyi tutalım!

HACİVAT — Haydi gidelim, Karagöz, bu işin çaresine bakalım.

(*Giderler.*)

(*Şarkı ile tımarhane meydana kurulur.*)

(*Şarkı Hicâz*[136])

[137]Esîrin oldum ey zülf-i kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim
(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-aman

Ruhün gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şivekârım dâd elinden el-aman

(*Karagöz ile Hacivat perdeye gelirler.*)

HACİVAT — İşte, Karagöz, bu zincir tamam beş yüz okkalık.[138]

KARAGÖZ — Aman Hacivat, dilimi ısıran deliyi buraya bağlıyalım.

HACİVAT — Bu zincir de yedi yüz okkalık.

KARAGÖZ — Dilimi ısıran deliyi buraya bağlıyalım.

HACİVAT — Bu zincir de tamam bin okkalık.

136, 137 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352/n. 60, 61

138 *Okka:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 1 kilo 283 gram.

KARAGÖZ — Dilimi ısıran deliyi buraya bağlıyalım.
HACİVAT — Ben gidiyorum. Göreyim seni, deli gelir gelmez göz açtırma, hemen tokadı bas!
KARAGÖZ — Nasıl yapacağız?
HACİVAT — «Seni gidi hınzır!» deyip tokadı atmalı. Sonra yıldıramazsan iş fena!
KARAGÖZ — Gelir gelmez tokadı atacağız.
HACİVAT — Ben gidiyorum. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Höt, seni gidi hınzır!

(*I. Deli gelir.*)

I. DELİ — Sarmısak bakkala bıçak çektiği vakit nardenk[139] küpleri tiril tiril titremeğe başladı. Kepenkler bu hali görünce dükkân içerisinde böyle vukuât olduğu için derhal sümüklüböcekler feryada başlamasın mı?
KARAGÖZ — Ben bunun böyle olduğunu bilirim ama, ne yapayım? Herifin burnuna süpürge sapını soktu, genzinde aşure kazanı devrildi. Lâkin o bir şey değil! Kazma kazana gücendiğini kazan kızandan malûmat aldıkta çorba tasının loğusalığı münasebetiyle kevgir kepçe kollarını sıvayıp maslahatı[140] kevgirden süzüp temize çıkardığını yumurta tavası uzun kulaktan işitmiş imiş.
I. DELİ — Senin malûmatın yok mu?
KARAGÖZ — Kumkapı[141] açıklarında bir mumbarda sefînesinin[142] geçenlerde kuluçkaya yatıp on bir adet Silivri çektirmesini[143] tevellüd etmiş[144] olduğu iki çift yirmi dört saat zarfında bir piyade[145] ile bir bâb süvari beygirinin mesmû-i âlîleri oldukta[146] ameliyyât-i cerrâhiyye icrâ etmeksizin[147]

---

139 *Nardenk:* nar, elma, kızılcık gibi yemişlerden yapılan pekmez.
140 *Maslahat:* iş.
141 *Kumkapı:* İstanbul'da, Marmara denizi kıyısında bir semt.
142 *Mumbarda sefînesi:* bombarda gemisi, bir çeşit yelkenli gemi.
143 *Çektirme:* büyük yelken kayığı.
144 *Tevellüd etmek:* doğmak.
145 *Piyade:* 1. bir çift kürekle yönetilen bir çeşit hafif kayık; 2. yaya, yaya giden.
146 *Mesmû-i âlîleri oldukta:* yüce zatları tarafından duyulunca.
147 *Ameliyyât-i cerrâhiyye icrâ etmek:* ameliyat yapmak.

ağrıyan dişlerin içeri kayıklarının[148] dümen suyuna havâlesiyle Şeytanakıntısı'nda[149] mevki-i müzâkereye konulmuş;[150] bundan bin beş yüz sene mukaddem[151] harîk-i mezkûr[152] bir dahi vuku bulmuştur. Gel, sahibini sevindir; çaylaklar kethüdâsını sevindirirsen müjdesi var!

I. DELİ — Benim istediğim bu idi. (*Gider.*)

(*Karagöz evine gider, kapıyı çalar; kapıyı açarlar, başlar soyunmağa.*)

KARAGÖZ — Akıntıburnu'nun[153] daimî surette akmasına Akbıyık[154] tahammül edemeyip Boğaziçi'ne akmasını Kabasakal'dan[155] istirhâm etmiş...

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ah kocacığım! Sana ne oldu?

KARAGÖZ — «Bana ne oldu ben bilemem! / Eski halimi ben bilemem!»,[156] o şarkıdır. — ... olmağla akıntı-yı merkumun[157] belsoğukluğu münasebetiyle şimdilik Kılburnu'nun[158] ensesine yerli yakı açılmasına karar verdiler.

---

148 *İçeri kayıkları:* 1. içeri kaymış olanları; 2. Boğaziçi'nde ve Haliç'te, iç taraflara müşteri taşıyan kayıklar.

149 *Şeytanakıntısı:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Kandilli önündeki akıntı.

150 *Mevki-i müzâkereye koymak:* toplanıp bir işi görüşmek.

151 *Mukaddem:* önce.

152 *Harik-i mezkûr:* adı geçen yangın.

153 *Akıntıburnu:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında Arnavutköyü kıyısındaki burun.

154 *Akbıyık:* İstanbul'da, Sultanahmet camii yöresinde bir semt ve cadde.

155 *Kabasakal:* İstanbul'da, Sultanahmet camii yöresinde bir semt ve cadde.

156 İstanbul'da yaygın bir şarkı. Ölçek: 9 (5 + 4). Bu şarkının benim aklımda kalan biçimi şöyledir:

Bana noldu da ben bilemem
Eski halimi hiç göremem

157 *Akıntı-yı merkum:* adı geçen akıntı. (Türkçe bir sözcüğün Arapça bir sözcükle Fars dili kuralına göre tamlama yapılması geleneğe aykırıdır; burada, şaka olsun diye bu yola başvurulmuştur).

158 *Kılburnu:* 1. Haliç'in İstanbul yakasında, Fener semtinin kıyısında bir burun; 2. İstanbul'da, Beyoğlu'nda, Taksim semti yöresinde bir sokak, «Kılburun sokağı.»

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Amanın dostlar! Ben şimdi ne yaparım? Kocam çıldırdı!

KARAGÖZ — (*Çıplak, perdeye gelir.*) Ne olacaksa şimdi olacak, Kadı kızını bana verecek.

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, bu ne hal?

KARAGÖZ — Ne hal olacak? Halil Ağa elbette seni bulacak. Güya kaz yumurtasının üstüne basmışım da hamamböcekleri dâvacı imişler.

HACİVAT — Gel şuraya bakayım! (*Karagöz'ü üçüncü pencereye bağlar.*)

KARAGÖZ — Aferin, Hacivat! Ben şaka söyledim; gel, beni buradan çıkar.

(*Hacivat evinden bir oturak getirir, Karagöz'e verir. Karagöz, oturağı başına giyer.*) Aferin, Hacı Cavcav! Başım üşümez. (*Hacivat gider.*)

HACİVAT — (*İçeriden.*) Haydi, düş önüme! (*Vurur.*) Seni gidi hınzır! (*I. Deli'yi getirir, Karagöz'ün karşısına bağlar, gider.*)

KARAGÖZ — Aferin, Hacivat! Hiç yer bulamadın da bu cenabet deliyi karşıma getirdin!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Haydi düş önüme! (*Vurur.*) Burada otur! (*II. Deli'yi bağlar, gider.*)

KARAGÖZ — Al cenabetin birini daha!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Düş önüme! (*Vurur.*) Gel buraya! (*III. Deli'yi de bağlar, gider.*)

I. DELİ — Hoş geldin, Karagöz!

KARAGÖZ — Ulan, kim hoş geldi? Ben buraya geleli altı ay oldu.

I. DELİ — Bir şey söyle de dinliyelim.

KARAGÖZ — Sen söyle de biz dinliyelim.

I. DELİ — Biz kendimizi dinliyelim.

KARAGÖZ — Kırk yılda bir deli doğru halt etti.

I. DELİ — Biri helvayı methetmiş, ben söyliyeyim sen dinle.

KARAGÖZ — Buyurun bakalım, deli baba!

I. DELİ —

[159]Vücûdum büsbütün titrer görünce bir tabak helvâ
Şuûrum[160] kaybolur yerken mükemmel bir tabak helvâ

Getir ahçı o helvâyı gören mebhût[161] olur lâ-şek[162]
Hele bî-hûş[163] olur vâiz yiyince bir tabak helvâ

Hayat-bahşâ[164] o helvâyı getir hiç durma ey ahçı
Yenilmez başkası çünki olunca bir tabak helvâ

Bütün âlî[165] tabîatlar bütün şıklar bütün mıklar
Olur derhâl mecnun ger[166] görürse bir tabak helvâ

Mücerreb[167] nef'î[168] insâna tabîbin sözü efsâne
Ne lâzım hastaya derman şifâdır bir tabak helvâ

KARAGÖZ — Aferin, deli! Bunu akıllı bile beceremez.
II. DELİ — Ben de söyliyeyim mi?
KARAGÖZ — Hatırın kalmasın, sen de söyle.

II. DELİ —

[169]Yumurtanın gözünden akar kanlı yaş
Yetiş imdada benim baklava kardaş
Gör ki peynirli böreğe neler oldu
Hoşaf nerede kaldı pilâva bir baş

KARAGÖZ — Senin söylediğin delice oldu.
III. DELİ — Buba, ben de söyleyin.

---

159 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -
160 *Şuûr:* 1. akıl; 2. bilinç.
161 *Mebhût:* hayran, şaşkın.
162 *Lâ-şek:* şüphesiz.
163 *Bî-hûş:* aklını kaçırmış, kendinden geçmiş.
164 *Hayat-bahşâ:* hayat veren, hayat verici.
165 *Âlî:* yüce.
166 *Ger:* eğer.
167 *Mücerreb:* denenmiş.
168 *Nef':* fayda, yarar.
169 Ölçek: 12 (7 + 5)

KARAGÖZ — Söyle bakalım, senin de hatırın kalmasın, söyle.

III. DELİ —

[170]Gaşugu al yürü yi çok guzel aşdur keşkek[171]
Alayuna[172] yimegün toğrusu başdur keşkek

Yumuşaklugu beyazlugu değer bin hezüne[173]
Gullaca[174] nazluaşa[175] kökden[176] adaşdur keşkek

Hem dazu[177] hem duzu[177] vardur yimesüyle toyaman
Mucur'un[178] agce gatuguyla[179] dadaşdur[180] keşkek

Eynehan[181] olsa kişü dımdıkuz[182] eyler toyurur
Sofada[183] varsa obur turma ulaşdur keşkek

KARAGÖZ — Aferin, ayı dayı! Senden me'mûl olunmaz.[184]

I. DELİ — Sen de söyle, Karagöz! Yoksa seni boğarız.

KARAGÖZ — Siz bağlısınız, nereden boğacaksınız beni?

I. DELİ — Ya, öyle mi? İşte biz zincirimizi kırdık! Başla!
(*Üçü de delilerin boşanırlar.*)

I. DELİ — Başla bakalım!

---

170 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)*
. - - (- . - -) . . - - (- -)
Metin: Galip Paşa, *Mutayyebât-i Turkiyye*, s. 38

171 *Keşkek:* iyice dövülmüş etle buğdaydan yapılan bir yemek. (Bu sözcükle kurulmuş bir tekerleme: *Keşkekçinin keşkeklenmiş keşkek kepçesi.*)

172 *Alayuna:* alayına, hepsine, topuna.

173 *Hezüne:* hazine.

174 *Gullac:* güllâç.

175 *Nazluaş:* ? (belki: sütlâç)

176 *Kokten:* kökten.

177 *Dazu, duzu:* tadı, tuzu.

178 *Mucur:* Anadolu'da, Kırşehir iline bağlı bir ilçe.

179 *Agce gatuk:* Mucur'da yapılan beyaz peynir gibi bir yiyecek.

180 *Dadaş:* kardeş.

181 *Eynehan:* pisboğaz.

182 *Dımdıguz:* tımtıkız, dolu.

183 *Sofra:* sofra.

184 *Me'mûl olunmaz:* umulmaz.

KARAGÖZ — (*Sabâhî'den*[185] *makam ile söyler.*) Hacivat, deliler boşandı, yetiş imdadıma, Hacivat!

I. DELİ — Hacamat mı dedin?

KARAGÖZ —

[186]Cân-ı yârâna[187] safâ rûha gıdâdır güllâç
Ben burada kaldım bir haftadan beri aç bî-ilâc[188]
Aman Hacivat deliler boşandı kapıyı aç

I. DELİ — Biz de boğmayız. (*Giderler.*)

(*Hacivat gelir.*)

KARAGÖZ — Aman Hacivat, yetiş!

HACİVAT — Deliler nerede, Karagöz?

KARAGÖZ — Hepsi boşandı. Zinciri kırdılar, gittiler.

HACİVAT — Karagöz, pöstekiyi sayar mısın?

KARAGÖZ — Sayarım.

HACİVAT — Daha akıllanmamış. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hicâz*[189])

[190]Aşkınla ben ey nâzenin
Mecbûrinem mecbûrinem aman (*mükerrer*)
Ey şerv-kaamet nâzenin
(*Nakarât*)
Mecbûrinem mecbûrinem (*mükerrer*)

---

185 *Sabâhî:* alaturka musiki makamlarından biri.

186 Ölçek: 1. dize: *Fâilâtün feilâtün feilâtün fa'lün*
-.-- ..-- ..-- --
2. ve 3. dizelerde ölçek yok

187 *Cân-ı yârân:* dostların canı.

188 *Bî-ilâç:* ilâçsız.

189 *Haşim mecmuası,* 1. bas., s. 195; *Hânende,* s. 338
Beste: Dede Efendi [Hammâmizade İsmail Dede] (1777- 1845)

190 Ölçek: *Müstef'ilün müstef'ilün*
- - .- - - .-

Ey nazlı güzel! ben aşkınla (senin) tutkununum; ey servi boylu nazlı güzel! (senin) tutkununum. — Geldim, kapında kulunum, hem de zavallı kulunum; gel, merhamet et, (senin için) inliyorum. (senin) tutkununum. — (Senin) aşkın bana eğlencedir, gönlüm her zaman seninledir; merhamet et, ben sana geldim, (senin) tutkununum.

Geldim kapında bendenem
Hem bende-i efkendenem
Rahm eyle gel nâlendenem
Mezbûrinem mecbûrinem (*mükerrer*)

Eğlencedir aşkın bana
Gönlüm seninle dâimâ
Rahm eyle geldim ben sana
Mecbûrinem mecbûrinem (*mükerrer*)

ÇELEBİ — Ooo! Doğru yolumuz tımarhanenin önüne geldik. Acaba sahi mi? «Karagöz çıldırmış» dediler.
KARAGÖZ — Karagöz kadar başına taş düşsün!
ÇELEBİ — Vay Karagöz! burada mısın? Uğurlu kademli olsun!
KARAGÖZ — Bak şu züppeye! Bir yere girmişiz gibi, yahut dükkân açmışız gibi «Uğurlu kademli olsun» diyor.
ÇELEBİ — Uluorta yürüyorsun. Züppe kim?
KARAGÖZ — Kim olacak? Sen!
ÇELEBİ — Ağzını topla, sonra ben adamın ağzını yırtarım!
KARAGÖZ — (*Carta çeker.*) Varıver, yarım osuruk!
ÇELEBİ — Senden ne olur, herif?
KARAGÖZ — Herif senin babandır. Senden ne olur, a puşt?
ÇELEBİ — Sonra senden namusumu dâva ederim.
KARAGÖZ — Sende ne mahmuz var, ne de namus.
ÇELEBİ — Ben hançeri çekersem sînende[191] alırım soluğu.
KARAGÖZ — Paçaların bağlı mı?
ÇELEBİ — Sen beni beğenmiyor musun?
KARAGÖZ — Pekâlâ, beğendim! Bu kadar atıp tutuyorsun; semelâ,[192] karşına on kişi çıkarsa ne yaparsın?
ÇELEBİ — Beşini yaralar, beşini kaçırtırım.
KARAGÖZ — Yirmi kişi çıkarsa semelâ?
ÇELEBİ — Onunu yaralar, onunu kaçırtırım.
KARAGÖZ — Kırk kişi çıkarsa semelâ?
ÇELEBİ — Yirmisini öldürür, yirmisini kaçırtırım.

191 *Sîne:* göğüs.
192 *Semelâ:* «meselâ» sözünün alay ve şaka olsun diye bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Tahtakurusu değil söylediğin, adam! Seksen kişi çıkarsa?

ÇELEBİ — Kırkını öldürür, kırkını kaçırtırım.

KARAGÖZ — (*Kendi kendine.*) Gel bakalım, oturak, altına! (*Oturağı başından çıkarır, altına alır, başlar aptes bozmağa.*) — Yüz kişi çıkarsa semelâ?

ÇELEBİ — Ellisini öldürür, ellisini kaçırtırım.

KARAGÖZ — (*Oturağı atar, Çelebi kaçar.*) Vay köpoğlu! Bir oturağa karşı koyamayan yüz kişiye karşı koyuyor.

(*Şarkı ile Zenne gelir.*)

(*Şarkı Hicâz*[193])

[194]Gösterir ebr-i şitâdan başka tâb
Elvedâ eyler bize bak mâhtâb
Hacletinden battı gitti âftâb
(*Nakarât*)
Elvedâ eyler bize bak mâhtâb

Eyledikçe bahş-i revnak tab'-ı mâh
Bir gümüş deryâ idi bahr-i siyâh
Olmada şimdi ruy ü ka'rı siyâh
Elvedâ eyler bize bak mâhtâb

ZENNE — Gele gele geldim buracığa, daha gönlüm nereye acaba? Nereye gitsem? Canım da sıkılıyor.

KARAGÖZ — «Allı verelim, sarılı verelim!»[195]

ZENNE — A! burada adam varmış.

---

193 *Hânende*, s. 331
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)
Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-

194 Kış bulutunda başka türlü parlayan mehtap bak bize veda ediyor; güneş, utancından battı gitti; bak, mehtap bize veda ediyor. — Ay parladıkça kara deniz gümüş bir derya idi, şimdi yüzü ve dibi karardı; bak, mehtap bize veda ediyor.

195 *Allı verelim, sarılı verelim:* İstanbul'da, Mahmutpaşa'da ve Kapalıçarşı'daki Kalpakçılarbaşı'nda kumaşçı dükkânlarının önünde genç kadınlar geçerken, satıcıların iki anlama gelen seslenişleri. (*Sarılı verelim:* 1. sarı renkli kumaş verelim; 2. sarılıverelim, sarılalım).

KARAGÖZ — Karı galiba kör olmalı, beni görmüyor.

ZENNE — A kör olmıyası! Sen kimsin?

KARAGÖZ — Adamların hülâsası.

ZENNE — «Adamların hülâsası» ne demek? Sen adam değil misin?

KARAGÖZ — Değilim.

ZENNE — Eğer sen adam olaydın, ben sana varırdım.

KARAGÖZ — Adamım, adam!

ZENNE — Ne zaman oldun adam?

KARAGÖZ — Yeni oldum.

ZENNE — Sahiden adam olaydın, ben sana varırdım; benim akarlarım:[196] var, hepsini sana verirdim.

KARAGÖZ — Akarın senin olsun! Benim vâlidemin de var akarı.[196] Burnu akar, kulağı akar, ağzı kokar.

ZENNE — Senin bildiğin gibi akar değil, benim iratlarım var.

KARAGÖZ — İri atlarınız varsa, arabaya koşun.

ZENNE — Canım, sen lâkırdı anlamaz mısın?

KARAGÖZ — İkimizden biri lâkırdı anlamaz ama, hangimiz?

ZENNE — İnan olsun, ben senden ne kadar hoşlandım!

KARAGÖZ — Pıtkı[197] ben de senin gibi.

ZENNE — Seni canıma sokacağım geldi.

KARAGÖZ — Ben de öyle, sokacağım geldi canıma.

ZENNE — Sen burada ne oturuyorsun böyle çıplak?

KARAGÖZ — Delilerin çamaşırını yıkadım, yoruldum, dinleniyorum.

ZENNE — Boynundaki zincir ne? Yoksa deli misin?

KARAGÖZ — Hayır, tımarhaneciyim, deli değilim.

ZENNE — Delisin. (*Zenne eğlenir.*)

[198]Deli deli tepeli!
Eski hamam kubbeli!
Deli deli tepeli!
Eski hamam kubbeli!

---

196 *Akar:* 1. kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân v.b. gibi mülk; 2. akan.

197 *Pıtkı:* «tıpkı» sözünün alay ve şaka olsun diye bozulmuş biçimi.

198 Ölçek: 7 (4 × 3)

Mahallelerdeki abdal ve delileri kızdırmak için çocukların söyledikleri türkü. 2. ve 4. dizelerin başka biçimi şöyledir:

Kulakları küpeli

KARAGÖZ — (*Hiddetlenir.*)
[199]Tango, tango!
Kızdırma beni,
Delerim tepeni!

ZENNE — Baksan a, deli baba!
KARAGÖZ — Buyurun, akıllı hanım!
ZENNE — Şeytan bana ne diyor.
KARAGÖZ — Ne diyor?
ZENNE — «Yerden bir taş al da şu deliye at» diyor.
KARAGÖZ — Kızım, sen şeytanın sözüne uyma!
ZENNE — «Deliye bir bûse[200] ver» diyor.
KARAGÖZ — Bazan şeytanın sözüne uymalı!
ZENNE — Ah babacığım, sana pek acıyorum! Böyle çırılçıplak, tahin helvası gibi, mermer taşın üstünde, basura uğrarsın.
KARAGÖZ — Ne yaparsın, kızım? Başa gelen çekilir!
ZENNE — Şimdi sana iki şilte, bir yün döşek, üç yorgan, bir mangal, bir kahve takımı, bir kazevi[201] pirinç, bir teneke gaz, bir çuval soğan, bir fıçı yağ, bir çuval fasulye...
KARAGÖZ — Sanki burada beş on sene oturacağız gibi.
ZENNE — Elbette, rahat rahat otursun!
KARAGÖZ — Çenen tutulsun, aşifte!
ZENNE — Sen deli misin, akıllı mısın?
KARAGÖZ — Akıllıyım.
ZENNE — Delisin.
KARAGÖZ — Deliyim.
ZENNE — Akıllısın.
KARAGÖZ — Akıllıyım.
ZENNE — Delisin.
KARAGÖZ — Deliyim.
ZENNE — Akıllısın.

---

199 Kenar mahalle çocukları, eskiden, modern giyimli şık kadınların arkasından şöyle bağırırlardı:

Tango, tango, tataringo!
Arkasında fiyango!

200 *Bûse:* öpücük.

201 *Kazevi, gazevi:* saz hasırından yapılmış, pirinç ve hurma kabı.

KARAGÖZ — S..tir sen de! Beni büsbütün çıldırtacak! Defol şuradan!
ZENNE — Aman kaçayım! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, nasılsın?
KARAGÖZ — Aman Hacivat, donuyorum!
HACİVAT — Pösteki sayar mısın?
KARAGÖZ — Baban saysın pöstekiyi!
HACİVAT — Demek sen akıllandın. Sana hekim göndereyim, seni vizita etsin.[202]
KARAGÖZ — Seni etsin vizita![202] (*Hacivat gider.*)

(*Şarkı ile Frenk gelir.*)

(*Şarkı Uşşâk*)

[203]Geçme kapım önünden düşme peşime
Ben severim yârimi ilişme eşime
(*Nakarât*)
Koç yüzük koç bilezik kol da nazik of
Ben yârimden ayrıldım bana da yazık of
La la la la la la la la la la

Niçin böyle söylersin kendin dinlersin
Benim gibi bir güzele gönül vermezsin
Koç yüzük koç bilezik kol da nazik of
Ben yârimden ayrıldım bana da yazık of
La la la la la la la la la la

FRENK — Bon corna![204]
KARAGÖZ — Ben pancar yemem.
FRENK — Kome stato? Bene?[205]
KARAGÖZ — Kim ıslattı seni, sinyor?

202 *Vizita etmek:* 1. muayene etmek; 2. cinsel yanaşmada bulunmak.
203 Ölçek: 12 (7 + 5)
2. bendin 2. dizesinde *bir* sözcüğü fazla.
204 *Bon corna:* (İtalyanca: *Buon giorna,*) günaydın.
205 *Kome stato? Bene?:* (İtalyanca: *Come state? Bene?*) nasılsınız? iyi misiniz?

FRENK — Yaşamin[206] hayr olsun!
KARAGÖZ — Kuru yerin muammer olsun![207]
FRENK — Sen Turkiko bilmez?
KARAGÖZ — Sinyor, Türkçe ikimizin arasında kayboluyor.
FRENK — Sen hasta?
KARAGÖZ — Evet, yerim pasta.
FRENK — Ne bre, pasta? Hasta, hasta!
KARAGÖZ — Evet, hasta.
FRENK — Çikar dilini bakacayim.
KARAGÖZ — (*Çıkarır.*) Çıkardık, sinyor!
FRENK — Dilin çok bok yemis.[208]
KARAGÖZ — Ağzını topla, şimdi sinsileni s..erim, sinyor!
FRENK — Uzat kolumu bakayim!
KARAGÖZ — Sen kendi koluna mı bakacaksın, yoksa benim namzıma[209] mı? (*Karagöz kolunu uzatır, Frenk koklar.*) — Bu hekim değil, mart kedisi, kokudan anlıyor.
FRENK — Sen çok fena hasta, niçin olmedin?
KARAGÖZ — Çenen tutulsun! — Bu hekim değil, cellât!
FRENK — Senin karin gum gum yapar?
KARAGÖZ — «Senin karın» diyor, köpoğlu, «karnın» diyeceğine. — Senin karın yapar mı gum gum?
FRENK — Ne bre karin? Karnin, karnin!
KARAGÖZ — Yapar, sinyor.
FRENK — İçerde çok kalabalik var.
KARAGÖZ — Bitpazarı'nı[210] yuttum da onun için.
FRENK — Senin içinde safra çok vardir. İki yuz tane araba, uç yuz elli kurekli, iki yuz elli kazmali.
KARAGÖZ — Sinyorun söylediği lâkırdıları yazmalı.
FRENK — Çikacak on bin safra. Canevine beş yuz suluk, iki kollarindan kan alinacak dort yüz okka, ayaklarini

206 *Yaşamin:* akşamın; 2. yaş a. ın.
207 *Muammer olsun:* yaşasın. (Eskiden, yaşlı kimseler, ellerini öpençocuk ve gençlere hayır dua anlamında *muammer ol* [= uzun ve mutlu yaşa] derlerdi).
208 *Dil-boku:* (herhalde) dil-pası.
(Frenk söz oyunu yapıyor).
209 *Namzıma:* nabzıma.
210 *Bitpazarı:* bk. n. 108

kesmeli, karnini yarmali, bir şey kalmaz. Ben çok usta hekim, dokuz yuz doksan dokuz adam oldurdum.[211]

KARAGÖZ — Hacivat, yetiş! Deste başı biz gidiyoruz.

FRENK — Sana bir tertip ilâç yapayim, hiçbir şey kalmiyacak.

KARAGÖZ — Söyle bakalım, sinyor Sıkıntı!

FRENK — İki dirhem kirik kantar.[212]

KARAGÖZ — Onu nerede bulmalı? Bitpazarı'nda hırdavatçılarda iki tane kırık kantar.

FRENK — İki dirhem sinek Ahmet.[213]

KARAGÖZ — İki tane sümüklü Ahmet, bir tane de burunsuz Mehmet.

FRENK — Üç dirhem sen ani s..en[214] tohumu.

KARAGÖZ — Sinyor, tertibat fena. Acaba «sinameki[215] tohumu» mu olacak?

FRENK — Beş dirhem ödülkahir.[216] Bunlar hep birden bir kap içinde koyacaksin.

KARAGÖZ — Peki, içine mi koyacağız?

FRENK — Evet evet! Kaynarsin kaynarsin,[217] kaynadiktan sonra kaynani s..ersin.[218]

KARAGÖZ — Defol şuradan, kerata! (*Hekim gider.*) — Amma yutturdu köpoğlu!

---

211 Bu cümleyi karşılaştırınız:

— Dört doktor da ne olacakmış efendim. Adamı öldürmeye bir tanesi yetmez mi?

— Sen sus. Dört akıl bir akıldan üstündür elbette.

— Kızınız tek başına da ölür, merak etmeyin. Bu baylara lüzum yok.

— Hekimler insanı öldürür diye kim demiş?

— Öldürür ya. Tanıdığım biri vardı, sağlam deliller göstererek ispat ederdi; «Falan kimse bir hummadan veya bir göğüs iltihabından öldü demek doğru değil, biçare dört doktorla iki eczacıdan gitti demek doğrudur» derdi. (Molière, *Sevda Hekim*, p. II, sh.I, çev. O. V. Kanık)

212 *Kirik kantar:* kırımtartar (fr. *crème de tartre*), şarap tortusundan çıkarılan ve ilâç yapmakta kullanılan bir madde, asitsi potasyum tartaratı.

213 *Sinek Ahmet:* belki de *sinameki* demek istiyor.

214 *Sen ani s..en:* senin anani s..en. (*Sinameki* demek istiyor).

215 *Sinameki:* (fr. *cassia*), yaprakları iç sürdürücü olarak kullanılan baklagillerden bir bitki cinsi.

216 *Ödülkahir:* «ûd-ül-karh», yaralar için kullanılan bir madde.

217 *Kaynarsin:* kaynatırsın.

218 *Kaynani s..ersin:* 1. kaynayanı silkelersin; 2. kaynananı s..ersin.

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, nasıl oldun?

KARAGÖZ — Aman Hacivat, pek üşüyorum, beni buradan çıkar!

HACİVAT — Pösteki getireyim de say.

KARAGÖZ — Onu sen say.

HACİVAT — (*Karagöz'ü kurtarır.*) Haydi esvaplarını giy de gel!

KARAGÖZ — (*Evine gider, giyinir, gelir.*) Çok şükür kurtulduk!

BİTİŞ

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Sinsileni sansar boğa! (*Hacivat'a vurur.*)

HACİVAT — Şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Çıkıkçıya sardırır gene vururum! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yiyecek ekmek bulma!

KARAGÖZ — Devlet millet sayesinde has francala yerim, gene vururum. (*Vurur.*)

HACİVAT — Onma, bitme!

KARAGÖZ — Hem unumu eler, hem bitimi ayıklar, gene vururum. (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım, sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Fitne Hacivat, geçme nasîbinden!
Her ne kadar sürc-i lisân ettikse affola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, bak ben de sana neler yaparım! (*Gider.*)

YALOVA SAFÂSI

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. II, *Yalova Safâsı* (s. 1 - 63), Leipzig 1941

Çeşitlemeler:

Ignacz Kúnos/Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen Stämme*, VIII, *Yalova Safâsı* (s. 310 - 321), Petersburg 1899

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 4, *Karagöz'ün Yalova Safâsı*, Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338 (1922).

K. M. Vasıf (Okçugil), *Tefeyyüz Kütüphanesi Karagöz Kitapları Serisi*, 6, *Karagöz Yalova Safâsında* (son derece gülünçlü ve taklitli komedi 4 perde), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Yalova Safâsı Oyunu* (s. 180 - 203), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
ZENNE
I. ÇELEBİ (Hoppa Bey)
II. ÇELEBİ (Berber)
HARARCI (İçeriden sesi gelir)
ÇÖMLEKÇİ (İçeriden sesi gelir)
TİRYAKİ (Nokra Çelebi. Koltukçu)
AK ARAP (Hacı Kandil. Kestane kebapçı)
ARNAVUT (Bayram. Salepçi, bozacı)
ERMENİ (Sergiz. Lağımcı)
YAHUDİ (Kibritçi)

HAYVANLAR, NESNELER

Köpek

Harar (iki tane)
Küp

GİRİŞ

HACİVAT — (Besteyi söyliyerek perdeye gelir.)

(*Beste Râst*[1])

[2]Elhinnü şevkan ilâ diyârin
Lakîtü fîhâ cemâle Selmâ

Ya la ya la ah yele lel le li vay
Lakîtü fîhâ cemâle Selmâ

Ḳi mîresâned ez-an nevâhî
Nevîd-i vasleş be-cânib-i mâ

Hey yâr hey dôst-i ra'nâ-yi men
Nevîd-i vasleş be-cânib-i mâ

Ya la ya la ah yele lel le li vay
Nevîd-i vasleş be-cânib-i mâ

---

1 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 4; *Hânende*, s. 30
Beste: Hoca Abdülkadir
2 Ölçek: *Mefâilâtün mefâilâtün*
. ‿ . - - . - . -

O memleketin hasretiyle ah ediyorum; (o memlekette) ben Selma'nın güzelliğine kavuştum. — Ya la ya la ah yele lel le li vay! Selma'nın güzelliğine kavuştum. — O bölgelerden bana (sevgilinin) kavuşma müjdesini iletiyor. — Ey sevgili, ey benim güzel dostum! bana kavuşma müjdesini (iletiyor). — Ya la ya la ah yele lel le li vay! Bana kavuşma müjdesini iletiyor.

Hay hak!

(*Hacivat «Perde gazeli»ni okur.*)

[3]Söyler erbâb-ı fatânet dâstanı perdeden
Gösterir hikmet-şinâsâna cihanı perdeden

Zevk ü şevke yâdigâr bir şem'a yakmış ehl-i dil
Sîretin sûrette bildirmiş nişân-ı perdeden

Gûyyâ bezm-i safânın sâki-i gül-fâmıdır
Çeşm-i bülbül gösterir bu erguvânî perdeden

Perde perde nağmeler âgaaz olundukça hemân
Neş'e-yâb olsun efendim İsfahânî perdeden

Bir günü milyonlar olsun ömr-i şâh-i âlemin
Bendesi Râşid[4] duâ eyler zebân-ı perdeden

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — (*Yerde yatar.*) Yürü gidi anacığınızı sallayıp sıyırdığım! Etrafı tekerlek, ortası sivri, idare fitilli kıyafetli kerata! Lâhana kafalı, pancar suratlı, pırasa bıyıklı,

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-

Açık zihinliler destanı perdeden söyler, (böylece) hikmetten anlayanlara dünyayı perdeden gösterir. — Gönül adamı [=gönlünde Tanrıyı bulan kişi] zevk ve neşe için bir mum yakmış, perdede (gerçeğin) dış yüzünü gösterip iç yüzünü bildirmiş. — Sanki safâ meclisinin gül renkli sakisidir, bu erguvanî perdeden «çeşm-i bülbül» [= çeşm-i bülbül denen camdan yapılmış şarap sürahisi] gösterir. — İsfahanî perdeden [= İsfahan makamında] perde perde nağmeler başladıkça, efendim hemen neşelensin. — Dünya şahının ömrünün bir günü milyonlar olsun (diye), (onun) kulu Raşit, perdenin diliyle dua eyler.

4 *Raşid:* bk. c. I, *Ağalık*, s. 98/n. 4

sivri sakallı, şeytandan akıllı herif seni! Benden ne istersin acaba? Gelirsin kapımın önüne, her akşam gürültü patırtı! Hiç demezsin ki: «Karagöz Beyefendi gazete mi müstakla[5] buyuruyor, orman[6] mı nazar-ı tedkîkten geçiriyor,[7] sütlü kahvesini mi içiyor, yoksa kahvaltı mı tenâvül[8] buyuruyor?» Demez ya! Bıktım usandım bu heriften, dostlar!

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Karagöz, kusurumu affet!
KARAGÖZ — Affedersem yine yaparsın.
HACİVAT — Hiddetini teskîn et.[9]
KARAGÖZ — Keskin ettiğim için bağırıyorum ya!
HACİVAT — Artık geçsin hiddetin.
KARAGÖZ — Geçti, Hacivat.
HACİVAT — Sormak ayıp olmasın ama, sen nereden çıktın?
KARAGÖZ — Ayıptır, Hacivat.
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — «Neden?» diye soruyorsun! Şimdi sana anamın karnında ne var ne yok, onu mu söyliyeyim?
HACİVAT — A canım, ben sana ananın karnından çıktığını sormuyorum. «Şimdi nereden çıktın?» diyorum.
KARAGÖZ — Bu da lâf mı, Hacivat? Turp gibi bayırdan çıktım.[10]
HACİVAT — Onu demek istemiyorum. Şimdi buraya gelirken hangi mekândan çıktın?

5 *Müstakla* «mütâlâa» demek istiyor. (*Mütâlâa:* okuma).
6 *Orman:* «roman» demek istiyor.
7 *Nazar-i tedkikten geçirmek:* incelemek.
8 *Tenâvül:* yeme.
9 *Teskin etmek:* yatıştırmak.
10 *Turp gibi bayırdan çıktım:* «bayır turpu» sözüne işaret.

KARAGÖZ — Neden sordun?

HACİVAT — Neden olacak? Üstün başın sırsıklam.

KARAGÖZ — Sorma, Hacivat, sorma? Gırtlak belâsı, açgözlülük.

HACİVAT — Ne demek istediğinizi anlamıyorum.

KARAGÖZ — Karıdan gizli bazı şey çaldım, yemek için bir deliğe girdim de...

HACİVAT — Anladım, Karagöz, anladım! Sıçan tutmak için rutubetli yerlerde gezdin galiba?

KARAGÖZ — Ağzını topla, Hacivat; yoksa ense-i bâlâna[11] tokad-ı vâlâmı[12] yerleştiririm ha!

HACİVAT — Canım, lâtife olsun diye söyledim.

KARAGÖZ — Geçen gün bütün ailece karar verdik, yemekler yapıp öteberi hazırladık, üzüm incir ve sâir şeyler de aldık...

HACİVAT — Aman Karagöz, ağzımı sulandırdın!

KARAGÖZ — Vay açgözlü kerata vay!

HACİVAT — Sonra?

KARAGÖZ — Sonrası, bugün de taze taze yalancı dolma yaptık.

HACİVAT — Aman, salyam aktı.

KARAGÖZ — Tencereye mi aktı?

HACİVAT — Tencereye aktı.

KARAGÖZ — Öyleyse yemem.

HACİVAT — Ben de olsam yemem.

KARAGÖZ — Sana vereyim, yutar mısın?

HACİVAT — Elbette yerim, kendi salyam değil mi?

KARAGÖZ — Ulan, tencere nerede, sen nerede, ben nerede? Şimdi sana bir avuç baba torik koyuveririm ha!

HACİVAT — Aman, Karagöz, o nasıl lâkırdı? Sen tulumbacı mısın?

KARAGÖZ — Tulumbacılık da ettim, lâflarını da öğrendim. Hem bu lâf yeni çıkma imiş.

HACİVAT — Ne olursa olsun, senin ağzına öyle lâf yakışmaz.

KARAGÖZ — Ne bileyim yakıştığını yakışmadığını? Lâf olsun diye söyledim.

---

11 *Ense-i bâlâ:* yüce ense.

12 *Tokad-ı vâlâ:* yüce tokad.

HACİVAT — Yaraşmıyor, Karagöz'üm, yaraşmıyor!
KARAGÖZ — Öyleyse, geri götüreyim de yerine vereyim.
HACİVAT — Ulan, elbise mi bu?
KARAGÖZ — Sen onun gibi söylüyorsun.
HACİVAT — Sonra, Karagöz?
KARAGÖZ — Sonra, efendim, yalancı dolma yaptık.
HACİVAT — Bir tabak da bana vermeli idin!
KARAGÖZ — Bir tabak sana verirsek bize bir şey kalmaz.
HACİVAT — Komşuda pişen bize düşer.
KARAGÖZ — Senin evinde pişen bize düşüyor mu?
HACİVAT — Sen gönder, ben de gönderirim.
KARAGÖZ — «Bu, sepete sıcak sıcak konmaz, sonra ekşir; şu kuyuya sarkıtalım.» dedim, karı inandı.
HACİVAT — Demek ki, Karagöz, karıya dolmayı yutturdun?
KARAGÖZ — «Olur, kocacığım!» dedi. Ben evvelden birkaç defa kuyuya inmiştim, tecrübem var; dolma tenceresini aldım, zaten evde ip yok, tutunarak kuyuya indim.
HACİVAT — İyi cesaret!
KARAGÖZ — Kuyunun içinde güzelce karnımı doyurdum; tencerenin içinde bir pirinç tanesi bile kalmadı.
HACİVAT — Belki kalmıştır.
KARAGÖZ — Nasıl kalır? Tencereyi dilimle yaladım.
HACİVAT — Açgözlü imişsin, Karagöz!
KARAGÖZ — Sonra, 'karıya ne yalan uydurayım?' diye düşündüm. Yalandan kuyuya düşmüş gibi yaptım, elimle kuyunun kenarlarını tutarak suya bir daldım bir çıktım; başladım bağırmağa; soğuktan çenelerim de saat zembereği gibi tık tık vurmağa başladı. Hemen halk kuyunun başına toplandılar; acele ile, kuyunun makarasını da kafama düşürdüler; neyse, komşudan bir ip almışlar, beni güç hal ile kuyudan çıkardılar.
HACİVAT — Karıya ne yalan uydurdun?
KARAGÖZ — Ne yalan uyduracağım? «—Ben kuyuya düştüğüm vakit dolmalar da suya düştü.» dedim. Karı, «— Ben süzgeçle toplarım.» dedi; neyse, ona da bir yalan buldum, vazgeçti.
HACİVAT — Sonra, Karagöz?
KARAGÖZ — Sonrası, «— Bari bu eğlence dolmasız olsun!» dedim.

HACİVAT — Demek bugün mesîreye gideceksiniz öyle mi?
KARAGÖZ — Öyle olacak.
HACİVAT — Ne tarafa teşrif?
KARAGÖZ — Çırpıcı'ya.[13]
HACİVAT — Ah, Karagöz, ah! Bunca zamandan beri hukuk-i kadîmemiz[14] var.
KARAGÖZ — O, sizlere ömür, vefat etti.
HACİVAT — Kim vefat etti?
KARAGÖZ — Osuruklu kadınninem.
HACİVAT — Değil efendim! Bunca zamandır birbirimizle dostluğumuz olsun da sen beni böyle bir yere götürme! Bir gün de gönlümü alsan! Döversin, söversin; bir kerecik «Hacivat'ın hatırını ele alayım, gönlünü hoş edeyim.» demezsin.
KARAGÖZ — İyi ama, biz ailece gidiyoruz.
HACİVAT — Ailen başka gün gitsin, bugün seninle biz gidelim.
KARAGÖZ — Hacivat, bizim karı yemekleri vermez. Başka vakit gideriz.
HACİVAT — Vızır vızır! Haddine mi düşmüş? Zaten masrafları sen görmüyor musun?
KARAGÖZ — Hayır, ben görmem.
HACİVAT — Ya kim görür?
KARAGÖZ — Bizim karı görür.
HACİVAT — Nereden görecek? Onda para ne gezer?
KARAGÖZ — Hiç kimse görmeden komşuların kilerinden, mutfağından uydurur.
HACİVAT — Sen iftira ediyorsun, senin karın öyle şey yapmaz.
KARAGÖZ — Nasıl yapmaz? Geçende evimiz yandı, karının sayesinde iki misli oldu.
HACİVAT — Sen karından yemekleri iste, ben de evden bir şey uydururum, birlikte gideriz.
KARAGÖZ — Ben senin getireceğini bilirim; komşunun bahçesinden salata çalarsın, ev sahibinin bağından da üzüm, bakkalı da dolandırır bir okka ekmek alırsın, oldu bitti, değil mi?

---

13 *Çırpıcı:* Çırpıcı çayırı; Bakırköy yöresinde bir gezme yeri.
14 *Hukuk-i kadîme:* eski dostluk, eskiden beri olan ahbaplık, tanışıklık.

HACİVAT — Karagöz, ben öyle şey yapar mıyım hiç?

KARAGÖZ — Ben de «çalarsın» demedim, sahibi görmeden alırsın.

HACİVAT — Haydi, Karagöz, sen yemek sepetini getir.

KARAGÖZ — Sonra dayak yerim bizimkinden.

HACİVAT — Haydi, canım, haydi!

KARAGÖZ — Olmaz, bilâder, olmaz!

HACİVAT — Ben kendim gider karımdan isterim.

KARAGÖZ — (*Vurur, Hacivat gider.*) Defol şuradan! Sen de balta mısın, köpoğlu? Ben kırk yılda bir çoluğumla çocuğumla seyre gideceğim, bu da «—Beni de beraber götür» diyor.

Sen gidersin de ben durur muyum? Varalım îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Zenne, I. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hicâz*[15])

[16]Sen verd-i bahâr-i hüsn ü ansın
Bu kad ile serv-i dilsitansın
Ârâyiş-i gülsitân-ı cansın
(*Nakarât*)
Gel gülşene tâze bir fidansın
Zevk eyle ki şûhsun civansın

15 *Hânende*, s. 343
Beste: Medeni Aziz Efendi (1842 - 1895)
Ölçek: *Mef'ûlü mefâilün feûlün*
- - . . - . - . - -

16 Sen güzellik baharının gülüsün, bu boy ile gönül alan servisin, can gülüstanının süsüsün; taze bir fidansın, gül bahçesine gel, zevk eyle, neşelisin, gençsin. — Ey sevgili! ağzında konca açılmış; işte yüzün, işte güzel gül! Bülbül (senin) yolunda temenna eder; taze bir fidansın, gül bahçesine gel, zevk eyle, neşelisin, gençsin.

Lâ'linde şüküfte gonce cânâ
İşte yüzün işte verd-i ra'nâ
Yolunda hezâr eder temennâ
Gel gülşene tâze bir fidansın
Zevk eyle ki şûhsun civansın

ZENNE — Uğurlar olsun, beyim, efendim!

I. ÇELEBİ — Allah ömürler versin, iki gözüm!

ZENNE — Böyle güzel güzel şarkılar söyliyerek ne tarafa teşrîfiniz, Hoppa Beyim?

I. ÇELEBİ — Ne tarafa olacak? Sizleri arzuladım, tasdîe[17] geliyordum.

ZENNE — Estağfurullah efendim! Cariyeniz de birkaç gündür rahatsızdım, şimdi sizleri gördüm, şifâ-yâb oldum.[18]

I. ÇELEBİ — Canım efendim, ne idi rahatsızlığınız?

ZENNE — Bilmez değilsin ya, a beyim! Küçük yaşımdan beri çekiyorum: kalb.

I. ÇELEBİ — Bendenize niçin haber göndermediniz?

KARAGÖZ — (*İçeriden*) Beyefendiye haber göndereydiniz, bir vizita eder[19] sizi, hiçbir şeyiniz kalmazdı. Beyin doktorluğu vardır.

ZENNE — Kimle haber göndereyim?

I. ÇELEBİ — Canım efendim, hiç gönderecek adam yok mu?

ZENNE — Yok ya! Hekimler de söylediler, zaten de sizin vadiniz vardır: tebdîl-i havâ[20] için Yalova safâsına gideriz, beyim, ikimiz birlikte.

I ÇELEBİ — Olur efendim, pekâlâ!

ZENNE — Şimdi efendim, yol tedâriki[21] görmeli.

I. ÇELEBİ — Şimdi ben de gideyim de harar[22] alayım, ve bazı şeyler de alırız. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

ZENNE — Safâ geldiniz.[23]

---

17 *Tasdi':* rahatsız etme. (Nezaket sözü).

18 *Şifâ-yâp olmak:* hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.

19 *Vizita etmek:* 1. hastayı muayene etmek; 2. cinsel yanaşmada bulunmak.

20 *Tebdîl-i havâ:* hava değiştirme.

21 *Tedârik:* (burada) hazırlık

22 *Harar:* çoklukla kıldan dokunmuş büyük çuval.

23 *Safâ geldiniz:* güle güle. (Bu söz bugün misafir karşılanırken söylenir).

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Haberiniz var mı, Hanımefendi, Lokma Beyden?[24]

ZENNE — Hayrola, Karagöz! Ne var, bir şey mi olmuş?

KARAGÖZ — Olmuş demek de söz mü?

ZENNE — Aman, ne olmuş? Kuzum Karagöz, söyle!

KARAGÖZ — Lokma Bey sizden ayrıldıktan sonra bir kayığa binmiş, Üsküdar'a[25] geçmek için. İskeleden kayık açılmış, Kızkulesi[26] açıklarına doğru gelmişler; Lokma Bey sigarasını yakmak için kibrit çakmış, sigarasını yaktıktan sonra kibriti denize atar atmaz deniz tutuşmaz mı?

ZENNE — Aman Karagöz, git şunu anla, beyime bir şey olmuş mu?

KARAGÖZ — Karadan gidilmez efendim, masraf olur.

ZENNE — Al, Karagöz, sana bir lira! (*Verir.*)

KARAGÖZ — (*Alır.*) Ben şimdi gider anlarım. (*Gider.*)

ZENNE — Kuzum, Karagöz, anla da çabuk gel!

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Vay, hanım kızım, sizleri pek mükedder[27] görüyorum!

ZENNE — A Hacivat Çelebi, başıma gelenleri sorma.

HACİVAT — Hayrola efendim?

ZENNE — Bizim Hoppa Bey yok mu?

HACİVAT — Evet efendim.

ZENNE — Deminden burada görüştük, benden ayrıldı gitti gelmek üzere. Kayığa binmiş, Üsküdar'a gidiyormuş; kayıkta sigarasını yakmak için kibrit çakmış, sigarayı yaktıktan sonra kibriti denize atar atmaz deniz tutuşmuş.

HACİVAT — Hiç deniz tutuşur mu? Bunu size kim söyledi?

ZENNE — Karagöz söyledi.

HACİVAT — Bu efsane! Nasıl inandınız?

ZENNE — Kuzum Hacivat Çelebi, şunu sahi mi değil mi anlayınız! Şu parayı alınız! (*Verir.*)

---

24 *Lokma Bey:* «Hoppa Bey» sözünün şaka olsun diye bozulmuş biçimi.

25 *Üsküdar:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Marmara'ya açılan ağzında, Anadolu yakasında bir semt.

26 *Kızkulesi:* bk. c. III. *Tımarhane*, s. 313/n. 40

27 *Mükedder:* kederli.

HACİVAT — Ne lüzumu var efendim? (*Alır.*) Ben şimdi anlar gelirim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) İşi anladık.
ZENNE — Hoppa Bey nasıl oldu?
KARAGÖZ — Efendim, işin yalanı yok, yanlışı var.
ZENNE — Hoppa geliyor mu, Karagöz?
KARAGÖZ — Size anlattığım yalanmış. Lokma buradan gittikten sonra Sarıgüzel[28] tarafından geçerken lokmacı dükkânında birkaç kişi lokma yiyormuş...
ZENNE — Ey sonra?
KARAGÖZ — Sonra, bu da kaza ile lokma tenceresinin içine düşmüş, açgözlünün birisi de bunu kapar kapmaz yutmuş.
ZENNE — Aman Karagöz, baygınlık geliyor, öleceğim! Şimdi, kuzum Karagöz, git de şunu iyi anla!
KARAGÖZ — Masârif[29] olur.
ZENNE — Al şu iki lirayı! (*Verir.*)
KARAGÖZ — (*Alır.*) Ben şimdi gider anlarım. (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Esef etmeyin[30] efendim, sihhat haberini aldım.
ZENNE — Kurtulmuş mu Hoppa?
HACİVAT — Buradan gittikten sonra bir kayığa binmiş, Üsküdar'a gitmiş, orada işini görmüş, şimdi geliyormuş.
ZENNE — Sen gözünle gördün mü?
HACİVAT — Görmedim efendim, ama görenler var.
ZENNE — Karagöz geldi dedi ki, «— Buradan gittikten sonra Hoppa, Sarıgüzel tarafından geçerken birkaç kişi lokmacı dükkânında lokma yiyormuş, bu da tencerenin içine düşmüş, açgözlünün biri Hoppa'yı yutmuş.»
HACİVAT — Canım efendim, böyle şeye nasıl inanıyorsunuz? Çocuk olsa inanmaz!
ZENNE — Kuzum Hacivat, şunu anla! Al şu parayı! (*Verir.*)
HACİVAT — (*Alır.*) Ben şimdi gider anlarım. (*Gider.*)

---

28 *Sarıgüzel:* İstanbul'da, Fatih yöresinde bir semt ve cadde.
29 *Masârif:* masraflar.
30 *Esef etmek:* yazıklanmak, acınmak.

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Aman, nefesim tutuldu koşmadan! Aman, nefes alayım!

ZENNE — Karagöz, ne haber?

KARAGÖZ — Ne haber olacak? İşin esasını anladık.

ZENNE — Nasıl olmuş?

KARAGÖZ — Lokmacı dükkânında tencereye düştüğü yalanmış.

ZENNE — Doğrusu nasıl? Doğrusunu haber aldın mı?

KARAGÖZ — Aldım. Buradan giderken Lokma Bey ata binmiş, koştururken düşmüş, bir ayağı bir eli kırılmış, bunu almışlar hastaneye götürmüşler.

ZENNE — Aman Karagöz, hangi hastaneye götürdülerse haber al da gel! (*Verir.*)

KARAGÖZ — (*Alır.*) Ben şimdi gider anlarım. (*Gider.*)

HACİVAT — (*Telâş ile gelir.*) Müjde efendim! Hoppa Bey geliyor!

ZENNE — Sahi mi, Hacivat Çelebi?

HACİVAT — Yalanı benden iz asla kabul etmem. Şimdi yarım saate kadar Hoppa Beyi karşınızda göreceksiniz.

ZENNE — Eksik olma, Hacivat Çelebi! Deminden Karagöz dedi ki, «— Buradan giderken Hoppa Bey attan düşmüş, bir bacağı, bir eli kırılmış, hastaneye götürmüşler.» dedi.

HACİVAT — Yalan efendim, yalan! O kezzûbînin[31] sözüne nasıl inanıyorsunuz?

ZENNE — Al, Hacivat Çelebi, şu beş lirayı. (*Verir.*)

HACİVAT — (*Alır.*) Ne zahmet efendim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gayet telâş ile.*) Of! Aman! Canım çıktı! Yoruldum, bayıldım!

ZENNE — Karagöz, hayır haber var mı?

KARAGÖZ — Var ya! Yarım saate kadar Lokma Beyi karşında göreceksin.

ZENNE — Aman Karagöz, sahi mi söylüyorsun?

KARAGÖZ — Neye yalan söyliyeyim efendim? Doğrusu bu.

ZENNE — Al, Karagöz, sana üç lira. (*Verir.*)

31 *Kezzûbi:* çok yalancı.

KARAGÖZ — (*Alır.*) Ne zahmet efendim, ne zahmet (*Gider.*)

(*Şarkı ile I. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı sûznâk*[32])

[33]Atf etme sakın hancer-i müjgânını nâgâh
İncitme yazık haste-i hicrânını ey mâh
Koymaz yanına ettiğini hazret-i Allah
(*Nakarât*)
Bir nâr-i ciğer-sûza ki yaktın beni eyvâh
Yaksın seni de ben gibi âteşlere Allah

Evvelce sen ettin ona tahsîs ile rağbet
Müştâk-ı nigâh oldu o bîçâre de elbet
Ağlar sana âh eyler o mazlûm-i muhabbet
Bir nâr-i ciğer-sûza ki yaktın beni eyvâh
Yaksın seni de ben gibi âteşlere Allah

ZENNE — Aman beyciğim! Dünya gözüyle seni gördüm!

I. ÇELEBİ — Hayrola efendim?

ZENNE — Siz gittikten sonra Karagöz geldi.

I. ÇELEBİ — Evet efendim.

ZENNE — «— Hoppa Bey Üsküdar'a geçmek için bir kayığa binmiş, giderken sigarasını yakmış, kibriti denize atar atmaz deniz tutuşmuş.» dedi.

I. ÇELEBİ — Hiç deniz tutuşur mu? Siz de çocuk gibisiniz! Çocuk bile olsa inanmaz!

ZENNE — Ne yapayım, elimde değil, inanırım! Sonra Hacivat geldi; ona söyledim, o da sizin dediğiniz gibi söyledi. Rica ettim «Anla!» diye, o da gitti. Arkasından yine Karagöz

---

32 *Şarkı mecmuası*, s. 159

33 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
- - . . - - - . . - - - . - -

Sakın kirpiklerinin hançerini (bana) çevirme; ey ay [= ay yüzlü güzel]! ayrılık hastanı [=senden ayrı düştüğü için hastalanmış olan beni] incitme; Tanrı, (senin) ettiğini yanına koymaz; beni ciğer yakan bir ateşle yaktın. Tanrı seni de benim gibi ateşlere yaksın. — Önce sen ona istek gösterdin, o zavallı da bakışını özledi elbet, o sevgi mazlumu senin için ağlayıp âh eyler; beni ciğer yakan bir ateşle yaktın, Tanrı seni de benim gibi ateşlere yaksın.

geldi, «— Yalanı yok, yanlışı var; Beyefendi Sarıgüzel'den geçerken birkaç kişi oturmuş lokma yiyorlarmış, Beyefendi lokma tenceresinin içine düşmüş, açgözlünün birisi Beyi yuttu.» dedi.

I. ÇELEBİ — Gülecek şey!

ZENNE — Sonra yine Hacivat geldi, ona da anlattım, o da «— Yalandır, inanmayın!» dedi. Hacivat'a yalvardım «— Esası anlayın!» diye, Hacivat gitti. Yine Karagöz geldi, bu sefer de «— Beyefendi ata binmiş giderken düşmüş, bir eli, bir ayağı kırılmış.» dedi. Yine hacivat geldi, «— Müjde Hanımefendi, Beyefendi geliyor!» dedi. Sonra zat-ı âlîniz teşrîf ettiniz sağ-sâlim.

I. ÇELEBİ — Canım efendim! Düzcesi, sizden para kapmak için türlü türlü desîseler,[34] dolaplar kurmuşlar.

ZENNE — Para giderse gitsin, siz sağ olun!

I. ÇELEBİ — Bir çok şeyler aldım, onları içine koymak için harar lâzım. Gideyim de, iki harar, bir küp alayım da geleyim.

ZENNE — Canım Beyefendi, geç kalmayın, zira merak ediyorum.

I. ÇELEBİ — Çabuk gelirim. (*Gider.*)

I. ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Baba, hararları kaça veriyorsun?

HARARCI — (*İçeriden.*) Efendim, çiftine beş yüz kuruş verin.

I. ÇELEBİ — Yok, baba efendi, çok!

HARARCI — Çok mu? Ya siz de verin.

I. ÇELEBİ — Üç yüz verelim.

HARARCI — O da pek az.

I. ÇELEBİ — Dört yüz verelim.

HARARCI — Verin parasını.

I. ÇELEBİ — Al, baba efendi!

HARARCI — Bereket versin!

KARAGÖZ — Hamal verelim.

I. ÇELEBİ — Karagöz, bunları götürür müsün?

34 *Desîse:* hiyle.

KARAGÖZ — Götürürüm efendim, niye götürmeyim?
I. ÇELEBİ — Kaç kuruş vereceğiz Şeyh Küşteri meydanına?
KARAGÖZ — Efendim, yirmi kuruş verin.
I. ÇELEBİ — Peki, verelim. Gel bakalım, kaldır şunu.
KARAGÖZ — Anlayamadım, neyi kaldıracağız?
I. ÇELEBİ — Hararı.
KARAGÖZ — Peki, kaldırayım.

KARAGÖZ — (*Hararı omuzuna alır, perdeye gelir.*) Şuraya koyalım, hanımın önüne koysak daha iyi.
ZENNE — Karagöz, bu tarafa getir, buraya koy.
KARAGÖZ — (*Hararı Zenne'nin önüne kor.*) Burası iyi değil mi?... Hamallık.
ZENNE — Beyefendi vermedi mi?
KARAGÖZ — Hayır, vermedi. «— Hanımdan iste, hanım versin.» dedi.
ZENNE — Al bakalım! (*Verir.*)
KARAGÖZ — (*Alır.*) Bereket versin! (*Gider.*)

I. ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Karagöz, bunu da al bakalım.
KARAGÖZ — Peki.

KARAGÖZ — (*Hararı alır, perdeye gelir.*) Şunu da buraya koyalım. (*Perdeye kor.*)
ZENNE — Daha var mı gelecek eşya?
KARAGÖZ — Şimdiki halde yok ama, dur bakalım... Hamallık.
ZENNE — (*Verir.*) Al bakalım!
KARAGÖZ — Bereket versin! (*Alır, gider.*)

I. ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Karagöz, beraber gel! Bir küp alacağım, onu sen götürürsün.
KARAGÖZ — Olur efendim.
I. ÇELEBİ — Baba, bu küpe kaç kuruş istiyorsun?
ÇÖMLEKÇİ — Üç yüz kuruş.
I. ÇELEBİ — İki yüz verelim.
ÇÖMLEKÇİ — Azdır, Beyefendi.
I. ÇELEBİ — İki yüz elli kuruş verelim.

ÇÖMLEKÇİ — Gel, ver parasını.
I. ÇELEBİ — Çatlak matlak olmasın.
ÇÖMLEKÇİ — Hayır efendim, çatlak değildir.
I. ÇELEBİ — Baba, al parasını.
ÇÖMLEKÇİ — Bereket versin efendim.
I. ÇELEBİ — Karagöz!
KARAGÖZ — Buyurun efendim.
I. ÇELEBİ — Bu küpü kırmadan Şeyh Küşterî meydanına götürürsün ya?
KARAGÖZ — Götürürüm efendim.
I. ÇELEBİ — Kaç kuruş vereceğiz?
KARAGÖZ — Ne verirseniz, bereket versin!
I. ÇELEBİ — Hayır, olmaz. Çocuğun adını belli etmeli.
KARAGÖZ — On kuruş verin.
I. ÇELEBİ — Yedi buçuk kuruş veririm.
KARAGÖZ — Peki, ben de götürürüm.
I. ÇELEBİ — Sakın, Karagöz, kırma.
KARAGÖZ — Ne diyorsunuz, efendim. Ben Yağkapanı'nda[35] hamallık ettim. Bu bir şey mi?
I. ÇELEBİ — Yavaş kaldır bakalım.
KARAGÖZ — (*Kaldırırken osurur.*) Yardım edin, Bey.
I. ÇELEBİ — Yağkapanı'nda hamallık ettiğin sahi imiş.
KARAGÖZ — Nerden bildiniz?
I. ÇELEBİ — Arka kapıdan bir hapis kaçtı da, ondan bildim.
KARAGÖZ — Bazan olur böyle.

KARAGÖZ — (*Küpü arkasına alır, perdeye gelir.*) Bunu da hararların yanma koyalım... Hamallık.
ZENNE — Kuzum Karagöz, Bey hamallık vermiyor mu?
KARAGÖZ — Verir, vermez, onunla teklifimiz yok, ama...
ZENNE — «Ama»sı ne oluyor?
KARAGÖZ — Hiç efendim, benimkisi Çingenelik.
ZENNE — Al bakalım! (*Verir.*)
KARAGÖZ — Bereket versin! (*Gider.*)

35 *Yağkapanı:* Haliç'in İstanbul yakasında bir iskele. «Yağ hali» anlamına gelir. Eskiden, dışardan gelen süt ve sütten yapılmış peynir v.b. gibi nesneler Yağkapanı'na gelir, oradan şehire dağıtılırdı.

(*Semâî ile Hacivat gelir.*)

(*Semâî Segâh*[36])

[37]Etti o güzel ahde vefâ müjdeler olsun
Ey âşık-ı şûrîde sana müjdeler olsun
Va'd eyledi bir gice nihânî gelecektir
Ben kuluna ey mâhlikaa müjdeler olsun
Tiril li yel li yeleli müjdeler olsun

HACİVAT — Vay efendim, ciğer-pârem![38] Böyle ne tarafa teşrîf?

ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyoruz, Hacivat Çelebi.

HACİVAT — Canım efendim, bizsiz mi, bizsiz mi?

ZENNE — Siz orada ne yapacaksınız?

HACİVAT — Ne demek efendim? Biz insan değil miyiz? Ve bâ-husûs oraya bendenizi de götürürseniz, sizleri eğlendirir, güzel hikâyeler, masallar söylerim, vakit geçirirsiniz.

ZENNE — Öyleyse, Hacivat Çelebi, şu önümdeki harara girin.

HACİVAT — Başüstüne efendim!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay köpoğlu! Hacivat'a bak! Zamparacılık!

ZENNE — Gir, Hacivat Çelebi, gir!

HACİVAT — Aşk-ı yârân,[39] muhabbet-i cânân![40] Ben de gittim Yalova safâsının aşkına, yâ hey! (*Zenne'nin önündeki harara girer.*)

---

36 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 377, *Gülzâr-i Musikî*, 2. bas., 286; *Hânende*, s. 559

Beste: Bekir Ağa

37 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*

\-- .--. .--. .--

O güzel, sözünü tutu, müjdeler olsun! Ey perişan âşık, sana müjdeler olsun! Söz verdi, bir gece gizlice gelecekti; ey ay yüzlü! ben kuluna müjdeler olsun!

38 *Ciğer-pârem:* ciğerimin parçası, evlâdım.

39 *Aşk-i yârân:* dostların aşkı.

40 *Muhabbet-i cânân:* sevgilinin sevgisi.

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Hanımefendi, varan dalya[41] bir!

ZENNE — Ne var? Ne istersin?

KARAGÖZ — Hacı Cavcav nereye gitti?

ZENNE — Ben ne bileyim? Onun kâhyası mıyım?

KARAGÖZ — (*Harara bakar.*) Vay köpoğlu! Tespihböceği gibi büzülmüş.

ZENNE — Karagöz, oradan defol!

KARAGÖZ — Peki efendim, tef olayım da beni çalın.

ZENNE — Haydi, diyorum sana!

KARAGÖZ — «Gidiyorum gözyaşını dökerek.»[42] Ben de küpe girsem. (*Ah ederek gider.*)

(*Şarkı ile II. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Sûznâk*[43])

[44]Cânım dediğim kasd ediyor cânıma vallah
Allah acısın hâl-i perîşânıma Allah
Te'sir mi eder yârime hiç âh-i seher-gâh
(*Nakarât*)
Allah acısın hâl-i perîşânıma Allah

Kâfir mi nedir hilkati her kârı hakaaret
Gönlümdür eden başına bu yâreyi da'vet
Sevdâsını terk eyler ise ona da lâ'net
Allah acısın hâl-i perîşânıma Allah

---

41 *Dalya:* bir şey sayılırken, birim olarak alınan sayıya gelince söylenen söz: *dalya on, dalya yüz, dalya iki yüz*, v.b.

42 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)
Bir şarkı dizesi.

43 *Şarkı mecmuası*, s. 128; *Hânende*, s. 120; *Gülzâr-i Musiki*, s. 82
Beste: Ahmet Bey (*Hânende*), Hafız Efendi (*Gülzâr-i Musiki*)

44 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
– – ◡ . – ◡ – . – ◡ – . – ◡ –

«Canım» dediğim, vallahi canıma kasdediyor [= beni öldürmek istiyor], perişan halime Tanrı acısın! Sabahları ettiğim âh, sevgilimi etkiler mi? Perişan halime Tanrı acısın! — Yaradılıştan kâfir mi nedir? (çünkü) her işi hakaret; başına bu yarayı davet eden gönlümdür, sevdasından vazgeçerse ona da lânet! Perişan halime Tanrı acısın!

II. ÇELEBİ — Vay efendim! Böyle küplerle, hararlarla ne tarafa teşrîf?

ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyoruz.

II. ÇELEBİ — Böyle efendim, bizsiz, bizsiz mi?

ZENNE — Sizler orada ne yaparsınız?

II. ÇELEBİ — Ne mi yaparım? Bendenizin sanatım vardır, o kârı[45] yaparım.

ZENNE — Nedir sanatınız, Beyefendi?

II. ÇELEBİ — Benim sanatım berber. Orada para kazanır, sizin kucağınıza dökerim parayı.

ZENNE — Öyleyse, ortadaki hararın içine girin.

II. ÇELEBİ — Peki efendim. — Aşk-ı yârân, muhabbet-i cânân! Ben de gittim Yalova safâsının aşkına, yâ hey! (*Harara girer.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Varan dalya iki! Hanımefendi, nöbet benim. Beni de götüreceksiniz. —Ulan, oğlana bak, nasıl büzülmüş!

ZENNE — Daha sana vakit var.

KARAGÖZ — Demek bize nöbet gelmedi, öyle mi? Ben sabahçı[46] mıyım?

ZENNE — Sen şimdi git de, ben haber veririm.

KARAGÖZ — Posta ne günü kalkıyor? Cumartesi günü mü?

ZENNE — Ben sana haber veririm, sen git.

KARAGÖZ — Peki, ben söz dinlerim. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Tiryaki gelir.*)

(*Şarkı İsfahan*[47])

[48]Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbüller öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(*Nakarât*)
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

45 *Kâr:* iş.

46 *Sabahçı:* (burada) nöbeti sabaha doğru olan kimse.

47, 48 bk. c. I, *Abdal Bekçi, s.* 85/n. 60, 61

Bir sille vurdu başıma
Hotozum indi kaşıma
Yazık oldu genç yaşıma
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

TİRYAKİ — Vay benim serv-i nâzım![49] (*Uyur.*)
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Bu kim? Uykucu-zâde. —Uyuma ulan!
TİRYAKİ — Ne bağırıyorsun? (*Uyur.*)
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Galiba bunun ismi «Nokra»[50] Çelebi. — Hû!
TİRYAKİ — Galiba horoz ötüyor, gugurigû diyor.
KARAGÖZ — Sabah oldu sabah!

[51]Sabah oldu uyansan a
Gül yastığa dayansan a
Ahıra gidip tımar olsan a

TİRYAKİ — Sormak ayıp olmasın ama, siz böyle gelene geçene harf-endâzlık[52] mı edersiniz?
KARAGÖZ — Evet, bu yaz gideriz.
TİRYAKİ — Nereye gidiyoruz?
KARAGÖZ — Karacaahmet'e,[53] mezarlığa.
TİRYAKİ — Sen git mezarlığa. Daha ben gün göreceğim.
KARAGÖZ — Doğru söylüyorsun, daha senin yaşın ne, başın ne! olsan olsan üç otuz.
TİRYAKİ — Tütün paketi mi otuzluk?
KARAGÖZ — Evet, içer misin?
TİRYAKİ — Ben çoktan bıraktım.
KARAGÖZ — Kuzum, bir buçuk doldurun!
TİRYAKİ — İçmem efendim! Zorla mı?
KARAGÖZ — Kim teklif ediyor sana?

---

49 *Serv-i nâz:* nazlı servi.
50 *Nokra:* Arapça «nukre» sözünün bozulmuş biçimi olsa gerek. (*Nukre:* külçe halinde gümüş)
51 bk. c. III, *Salıncak*, s. 77/n. 10
52 *Harf-endâzlık:* lâf atıcılık, sözle satışıcılık.
53 *Karacaahmet:* İstanbul'da, Üsküdar semtindeki ünlü mezarlık.

TİRYAKİ — Evveli tütün içerdim, nargile içerdim, esrar içerdim, kahve içerdim...

KARAGÖZ — İçmediğin bir şey kalmadı ki, baba!

TİRYAKİ — Sen de benim gibi her şey içer miydin?

KARAGÖZ — İçerdim.

TİRYAKİ — Ne içerdin?

KARAGÖZ — Salep içerdim, boza içerdim, tütün içerdim, rakı içerdim, esrar içerdim...

TİRYAKİ — İçin gitsin! İçin gitsin![54]

KARAGÖZ — Senin için gitsin, köpoğlu!

TİRYAKİ — Akşamları bâde[55] cümbüşlenir misin?

KARAGÖZ — Bazen sen de cümbüşlenir misin?

TİRYAKİ — Cümbüşlenirim. Gel keyfim gel! Kah kah! (*Güler.*)

KARAGÖZ — Bizim cümbüşümüz kalmamış, artık ihtiyarladık.

TİRYAKİ — «İhtiyar olsam da gönlüm tâzedir.»[56]

KARAGÖZ — Bizim tiryaki kepazedir. (*Gider.*)

TİRYAKİ — Canım efendim, böyle küplerle, hararlarla yolculuk mu var?

ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyorum.

TİRYAKİ — Bizsiz, bizsiz mi böyle?

ZENNE — Siz orada ne yaparsınız?

TİRYAKİ — Benim sanatım, koltukçuyum. Orada da sanatımı yaparım, para kazanır, getirir size veririm.

ZENNE — Sen de önündeki küpe giriver!

TİRYAKİ — Aşk-ı yârân, muhabbet-i cânân! Ben de gittim nazlımın aşkına, yâ hey! (*Küpe girer.*)

KARAGÖZ — Vay uğursuz oğlu uğursuz! (*Perdeye gelir.*) Varan dalya üç! Hanım, bize nöbet gelmedi mi?

---

54 *İçin gitsin:* 1. durmadan içiniz; 2: ishal ol.

55 *Bâde:* şarap.

56 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

Bir şarkı dizesi.

ZENNE — Daha vakit var.

KARAGÖZ — En son posta mıyız? Köpoğlu Hacivat ilk posta ile kapağı attı. (*Küpe bakar.*) — Ulan, Tiryaki'ye bak! Kirpi gibi nasıl büzülmüş! —Ne zaman gireceğiz küpe, harara?

ZENNE — Daha vakit var, Karagöz.

KARAGÖZ — Ben gidiyorum. Dalya üç oldu. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Ak Arap gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*)

[57]Befta Hindî befta Hindi şâş harîr yâ benât
Veftehû lî yâ sabâyâ li-ecli abât
Küllemâ nâmet uyûnî bitihsib-ül-âşık yenâm
Ve-l-âşık muğrem sabâyâ lem ale-l-âşık ınelâm
Fetahat lî vekaalat lî Hûş yâ nûr aynî nâm
Fereşet lî min katîfa ve-l-mihadda rîş naâm
Tallaatnî kasr âlî vekadatli-ş-şem'dân

AK ARAP — Vay eföndüm, iki gözüm, nûr-i aynim,[58] hanumeföndi!

ZENNE — Oh, Hacı Kandil! Safâ geldin!

AK ARAP — Safâ bulduk, ganim![59]

ZENNE — Nasılsınız, Hacı Kandil?

AK ARAP — Şok şukur! Siz eyu?

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Vay, Hacı Kandil! Safâ geldin!

AK ARAP — Ulak, sen kimsin?

KARAGÖZ — Sen beni bilmedin mi?

AK ARAP — Hayr, bilmadi.

KARAGÖZ — Ben sizin hemşeriniz Hacı Şamandıra'nın süt-biraderi.

AK ARAP — Aywa.

---

57 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 86/n. 64

58 *Nûr-i aynim:* gözümün nuru,

59 *Ganim:* canım.

KARAGÖZ — Ayvadan da ver on paralık!
AK ARAP — Sen bizim «Tahtagal'a»da[60] gelirdi?
KARAGÖZ — Ayva.
AK ARAP — Siz de avlâd Arab'dan[61] mısınız?
KARAGÖZ — Evet, ben de evdeki çoraptanım.
AK ARAP — Siz de gahva benim gibi şok işer?
KARAGÖZ — Evveli işerdim ama, sonra anam götümü yaktı, şimdi işemem.
AK ARAP — Ne suylersin? Ben anlamadi.
KARAGÖZ — Sen yine anlama. (*Gider.*)

AK ARAP — Siz buyla, Hanumeföndi, kuplerle hararlarla ne tarafa teşrîf?
ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyorum.
AK ARAP — Buyla bizsiz, bizsiz mi?
ZENNE — Sen orada ne yaparsın gidersin de?
AK ARAP — Kasdane kababı satar, funduk kababı satar, getirir paraları sana verdim mi.
ZENNE — Sen de, Hacı Kandil, önündeki küpe giriver!
AK ARAP — Aşk-ı yârân, muhabbet-i cânân! Ben de gittim Yalova safâsı aşkına, yâ hey!

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Varan dalya dört! Ulan, küpte Tiryaki ile kavga ediyorlar.
AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Ganim, otede şekil!
TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Burası tuhaf! «Dağdaki gelir de bağdakini kovar» derler, sahi! Şimdi geldi, gelir gelmez bana rahatsızlık veriyor.
AK ARAP — Ganim, otede git, a ganim!
TİRYAKİ — Çubuğuma bastın. Öte tarafa çekil!
AK ARAP — Sen şekil, a ganim!
KARAGÖZ — Kuzum, ben de gireyim şu küpe.
ZENNE — Sana daha vakit var.
KARAGÖZ — Ne vakti? İçerisi posta vapuru gibi doldu.

60 *Tahtagal'a:* Tahtakale; İstanbul'da, Eminönü yöresinde bir semt ve cadde.

61 *Evlâd Arab'dan:* «evlâd-i Arab'dan», Arap soyundan.

ZENNE — Sonra, Karagöz, sonra. Sabret!
KARAGÖZ — Pekâlâ, nöbetimize kaail olalım![62] (*Gider.*)

(*Şarkı ile Arnavut gelir.*)

[63]Tuna'da çırpar bezini
Kim sevmez Bulgar kızını
Öpeydim elâ gözünü
(*Nakarât*)
Kim sevmez haydi Bulgar kızını

Kır ata vurdum haşayı
Elime aldım maşayı
Gördün mü bizim paşayı
Kim sevmez haydi Bulgar kızını

ARNAVUT — Mori, selâmün-aleyküm, tuzile biberile!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ve aleyküm-selâm sirkeile sırmısağıle!
ARNAVUT — Mori, kardaş! Sen orada dalyancı mısın?
KARAGÖZ — Evet, dalyancı.
ARNAVUT — Balık mı tutarsın?
KARAGÖZ — Balık tutarım.
ARNAVUT — Dalyana ne balığı gelirse tutar mısın?
KARAGÖZ — Tutarım: torik, palamut, uskumru, senin gibi ayıbalığı, köpekbalığı, ne olsa tutarız.
ARNAVUT — Mori, onlar yenir mi?
KARAGÖZ — Yenir, yenmez, hepsini tutarız.
ARNAVUT — Ha mori, kardaş, uskumru balığı varsa ver!
KARAGÖZ — Hazırda uskumru yok, kalkan[64] var, istersen vereyim.
ARNAVUT — Mori, ben kalkandan hoşlanmam.
KARAGÖZ — İstersen kılıçbalığı vereyim.
ARNAVUT — Pisi var mı?

62 *Kaail olmak:* razı olmak.
63 bk. c. II, *Meyhane*, s. 504/n. 61
64 *Kalkan:* 1. kalkan balığı; 2. (argo) erkeklik organı.

KARAGÖZ — Pisi yok, temizi var.
ARNAVUT — Ha mori, nasıl adamsın?
KARAGÖZ — Basbayağı adam. Adamın boynuzu olmaz ya!
ARNAVUT — Kırlangıç var mı?
KARAGÖZ — Hayır, leylek var.
ARNAVUT — Ne zevzek adam.
KARAGÖZ — Evet, zevzeğim.
ARNAVUT — Sen balıkçı değil, yalan söylüyorsun.
KARAGÖZ — Değilim.
ARNAVUT — Necisin?
KARAGÖZ — Oyuncakçı.
ARNAVUT — Oyuncakçı değilsin.
KARAGÖZ — Değilim.
ARNAVUT — Nesin öyleyse?
KARAGÖZ — Lâkırdı tellâlı.
ARNAVUT — Lâkırdı tellâlı olur mu?
KARAGÖZ — Ben lâf alır satarım.
ARNAVUT — Lâf nasıl alınır?
KARAGÖZ — Senin söylediğini senden işitir, başkasına söylerim.
ARNAVUT — O, münâfıklık, mori!
KARAGÖZ — Onun söylediğini sana gelir söylerim.
ARNAVUT — Sen boşboğaz adam.
KARAGÖZ — Boşboğaz, dolu-boğaz, böyle geçinir giderim. (*Gider.*)

ARNAVUT — Hanımefendi, böyle çüplerle, hararlarla ne tarafa cidiyorsunuz?
ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyorum.
ARNAVUT — Ha mori, beni cötürmez misin?
ZENNE — Sen orada ne yaparsın?
ARNAVUT — Salep satarım, boza satarım, paraları sana cetirir veririm.
ZENNE — Öyleyse, önündeki küpe giriver.
ARNAVUT — Aşk-ı yârân, muhabbet-i cânân! Ben de cittim Yalova safâsının aşkına, yâ hey! (*Küpe girer.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Varan dalya beş! (*Küpün içine bakar.*)

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Canım öte tarafa çekilin! Bu ne rezalet böyle!

AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Geldi başımda oturdu. Şekil oradan!

ARNAVUT — (*Küpün içinde.*) Ha mori, kardaş, nasıl adamsız[65] böyle?

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Canım, rezalet etmeyin!

KARAGÖZ — Kuzum Hanım, ben de gireyim içeri.

ZENNE — Sana daha nöbet gelmedi.

KARAGÖZ — Şimdi çıldırırım! İçerisi Bitpazarı'na[66] döndü, sen hâlâ «Nöbet gelmedi» diyorsun.

ZENNE — Sabırlı ol, Karagöz, sabırlı.

KARAGÖZ — Varayım, eve gideyim. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Ermeni gelir.*)

(*Şarkı Hüseynî*)

Ezirgan'dan[67] Kemah'tan
Yâr gelir oynamahtan
Gitti yârim gelmedi
Öloorum merahtan
(*Nakarât*)
Vıy dağlar vıy dağlar
Vıy dağlar dağlar dağlar
Sılada yârim ağlar

Al kapotum asılı
Kan tuttu yakasını
At tavlada kişnoor
İstoor ağasını
Vıy dağlar vıy dağlar
Vıy dağlar dağlar dağlar
Sılada yârim ağlar

65 *Adamsız:* adamsınız.

66 *Bitpazarı:* İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, kullanılmış eski eşya alınıp satılan bölüm.

67 *Ezirgan:* Erzincan.

Ezirgan'da bir kuş var
Kanadında gümüş var
Gitti yârim gelmedi
Helbet bunda bir iş var
Vıy dağlar vıy dağlar
Vıy dağlar dağlar dağlar
Sılada yârim ağlar

Derelerde maydanoz
Bize gelmez oldunuz
Yâri elimden aldı
Bizim o koca domuz
Vıy dağlar vıy dağlar
Vıy dağlar dağlar dağlar
Sılada yârim ağlar

ERMENİ — Akşamlar hayrolsun!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Akşamlar hayrolsun, koca Sergiz!
ERMENİ — Nasılsın, egü müsün?
KARAGÖZ — İyiyim, sen de iyi misin?
ERMENİ — Melmeketten taze geldim.
KARAGÖZ — Demek buraya geldin ihtiyarladın.
ERMENİ — Çuhurçeşme[68] hanında oturdum, Balıhpazarı'nda[69] oturdum.
KARAGÖZ — Daha başka nerede oturdun?
ERMENİ — Beyoğlu'nda Kaliyuncu Kolluğu'nda oturdum, Şişli'de oturdum.
KARAGÖZ — Senin sanatın nedir?
ERMENİ — Benim sanatım ince sanat.
KARAGÖZ — Malifaturacı[70] mısın?
ERMENİ — Degil.
KARAGÖZ — Basmacı mısın?

68 *Çuhurçeşme:* Çukurçeşme, İstanbul'da Lâleli camii yöresinde bir sokak.
69 *Balıhpazarı:* Balıkpazarı, Haliç'in İstanbul yakasında, Eminönü yöresinde bir semt.
70 *Malifaturacı:* «manifaturacı» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

ERMENİ — Degil.
KARAGÖZ — Berber misin?
ERMENİ — Degil.
KARAGÖZ — Sanat kalmadı be! Kuyumcu musun?
ERMENİ — Degil.
KARAGÖZ — Ne karın ağrısısın?
ERMENİ — Benim sanatım lâğımcı.
KARAGÖZ — Çok ince sanat!
ERMENİ — Çoh yerde çalıştım.
KARAGÖZ — Şimdi demek memleketten geldin, öyle mi?
ERMENİ — Melmeketten geldim.
KARAGÖZ — Yine çalış da para kazan! (*Gider.*)

ERMENİ — Hanımefendi, böyle küplerle, hararlarla ne tarafa teşrif?
ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyoruz.
ERMENİ — Bizi götürmez misin?
ZENNE — Sen orada ne yaparsın?
ERMENİ — Lâğım kazarım, girizme[71] yaparım, para kazanır sana getiririm.
ZENNE — Öyleyse, küpün içine giriver.
ERMENİ — Aşk-ı yaran, muhabbet-i canan! Ben de gittim Yalova safasının aşkına, ya hey! (*Küpe girer.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Varan dalya altı! Kuzum Hanım, ben de gireyim! (*Küpe bakar.*)
TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Ulan, bu kim gelen? Öte tarafa çekil!
AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Ganim, nişun lâgirdi anlamazsiz?
ARNAVUT — (*Küpün içinde.*) Ha mori, başımda oturma, mori!
ERMENİ — (*Küpün içinde.*) Zoo![72] Şimdi geldim, gürültü etmeyin!
KARAGÖZ — Ulan, içerisi millet bahçesi gibi oldu! — Kuzum Hanım, ben de gireyim.

71 *Girizme:* kirizme, toprağı derince kazarak altını üstüne getirme.
72 *Zo:* (Ermenice) ulan.

ZENNE — Canım, sana vakit var.
KARAGÖZ — İçeride yer kalmadı, hâlâ «Vakit var» diyor.
ZENNE — Sen sabırlı ol.
KARAGÖZ — Ben gidiyorum, sonra yine gelirim. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Yahudi gelir.*)

Balat kapisinda yirdim içeri
Yuzeller oturmuş iki keçeli
Buyuyune selâm verdim: Al beni içeri
(*Nakarât*)
Yuzeller oturmuş iki keçeli

Balat kapisinde ben seni yordum
O beni yormedi ben onu yordum
Eyildim yanağından bir kere optum
Yuzeller oturmuş iki keçeli

YAHUDİ — Yaşamlarin[73] hayrolsun!
KARAGÖZ — Bütün âlem seni boğsun!
YAHUDİ — Nasilsin, Kara-uyuz?[74]
KARAGÖZ — Haşeflerim burnuna asılsın!
YAHUDİ — Osurmak[75] ayıp olmasın: Yine eski yerde mi osurursun?
KARAGÖZ — Yahudi, doğru konuş!... Orada otururum.
YAHUDİ — Oturak ol, oturak ol!
KARAGÖZ — Sen de kenef ibriği ol, kerata!
YAHUDİ — Yeçen yun yeldim, sizin mahalleden yeçiyordum, sen de pencerenin onunde osuruyordun, beni yorur yormez al başini içeri.
KARAGÖZ — Yahudi, tepelerim! Cinas yapma!
YAHUDİ — Ne soyledim? Fena mı soyledim? Eskiden herkes ile konuşurdun, bazen yorursun, bazen yormezsin, kor olursun?
KARAGÖZ — Sen kör ol, köpoğlu! (*Gider.*)

73 *Yaşamlarin:* «akşamların» demek istiyor.
74 *Kara-uyuz:* «Karagöz» demek istiyor.
75 *Osurmak:* «sormak» demek istiyor.

YAHUDİ — Vay, Hanimefendi! Siz boyle kuplerle, hararlarla teşrif ne tarafa? Yolculuk mi var?

ZENNE — Hoppa'mla Yalova safâsına gidiyorum.

YAHUDİ — Bizsiz, bizsiz mi?

ZENNE — Sen orada ne yaparsın?

YAHUDİ — Kibrit satarim, sigara kâğıdı satarim, paralari sana yetiririm.

ZENNE — Önündeki küpe giriver.

YAHUDİ — Aşk-i yaran, muhabbet-i cânan! Ben de yittim Yalova sefasinin aşkina, ya hey! (*Küpe girer.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Varan dalya yedi! (*Küpe bakar.*)

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Canım, bu da kim? Geldi, başımın üstüne çıktı.

AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Ganim, ote tarafa otur, burada rahat yok.

ARNAVUT — (*Küpün içinde.*) Mori canım, öte tarafa çeçilin!

ERMENİ — (*Küpün içinde.*) Zoo! Ne için böyle yaparsınız? Gürültü etmeyin!

YAHUDİ — (*Küpün içinde.*) Maşalgam, maşalgam![76] Ne de dolmuş! Üskudar'in ateş kayiği yibi.

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Yahudi, öte tarafa çekil!

YAHUDİ — (*Küpün içinde.*) Pekâlâ! Herkes burada oturak oldu, sen de olsan a!

KARAGÖZ — Kuzum, ben de gireyim.

ZENNE — Haydi, sen de gir! (*Karagöz, küpün içine abdest bozar.*)

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Yağmur yağıyor galiba.

YAHUDİ — (*Küpün içinde.*) Yetmiş yaşina yirdim, boyle sicak yağmur yormedim.

KARAGÖZ — Durun be! Arkadaşım var, onu da alayım! (*Eve gider, köpeği alır gelir.*) — Şimdi beni dinle: Evvelâ Tiryaki'nin burnunu ısır, sonra Ak Arap'ın kulaklarını, Arnavut'un omuzunu, Ermeni'nin arkasını, Yahudi'nin

76 *Maşalgam:* «maşallah» demek istiyor.

her tarafını. Beni utandırma, göreyim seni! (*Köpeği koyuverir.*)

KÖPEK — (*Havlar.*) Hav hav hav hav hav!

HEPSİ BİRDEN — (*Küpün içinde.*) Bu ne rezalet! Burada köpeğin işi ne?

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Aman, burnumu kaptı!

AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Benim de, ganim, kulagim ısırdı!

ARNAVUT — (*Küpün içinde.*) Ha mori, her tarafımı ısırdı!

ERMENİ — (*Küpün içinde.*) Zoo! Bu ne iştir böyle? Burası yol-geçen hanı mı?

YAHUDİ — (*Küpün içinde.*) Hay ursuz[77] oğlu ursuzu! Bu da nereden çikti!

KARAGÖZ — Aşkı yarar falan filân! Ben de gittim Yalova kaplıcalarında yıkanmak aşkına, yâ hey! (*Küpe girer.*)

HEPSİ BİRDEN — (*Küpün içinde.*) Canım, bu nasıl şey? Burada oturacak yer yok, hâlâ adam geliyor.

TİRYAKİ — (*Küpün içinde.*) Öte tarafa çekil!

KARAGÖZ — (*Küpün içinde.*) Burayı sade size vermediler.

AK ARAP — (*Küpün içinde.*) Nişun boyle yapar? A ganim, ötede otur!

ARNAVUT — (*Küpün içinde.*) Mori, niçün böyle yaparsın?

ERMENİ — (*Küpün içinde.*) İçinizde hiç lâkırdı anlayan yoh mu zoo?

YAHUDİ — (*Küpün içinde.*) Lâkirdi anliyan beri yelsun!

(*Şarkı ile* I. *Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hicâzkâr*[78])

[79]Gönlümü dûçâr eden bu hâle hep
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb
Ettiğim âh ü figandır rûzü şeb
(*Nakarat*)
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb

---

77 *Ursuz:* «uğursuz» demek istiyor.

78, 79 bk. c. III, *Şairlik*, s. 148/n. 115, 116.

İstemezsin sen perîşân olduğum
Âteş-i aşkınla nâlân olduğum
Sîne-çâk ü dîde-giryân olduğum
Kara gözlüm kara bahtımdır sebeb

I. ÇELEBİ — Hanımefendi, her şey hazır mı?
ZENNE — Evet efendim, bendeniz tıkabasa hepsini doldurdum.
KARAGÖZ — (*Küpten.*) Orası doğru, hiç dışarda bir şey kalmadı, hepsini içeri aldı hanım.
I. ÇELEBİ — Şimdi ben gideyim de iki tane at bulayım, bunları yükletsinler.
ZENNE — Olur efendim.
I. ÇELEBİ — Ben şimdi gelirim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Küpten başını çıkarır.*) Hanımefendi, atla gitmemiz olmaz.
ZENNE — Neden, Karagöz?
KARAGÖZ — Neden olacak! Yokuş yukarı giderken atın ayağı kayar kaymaz küp kırılır, piliç yumurtadan çıkar gibi haydi biz meydana!
ZENNE — Ne yapalım, Karagöz?
KARAGÖZ — Deve ile götürmeli.
ZENNE — Peki. Gelsin de Bey, söylerim.
KARAGÖZ — Deve iyi. (*Küpe girer.*)

I. ÇELEBİ — (*Gelir.*) Bendeniz sürücülere söyledim, şimdi gelecekler.
ZENNE — Baksanız a efendim: Atla eşyaları götürmek olmaz.
I. ÇELEBİ — Neden efendim?
ZENNE — At yokuş yukarı çıkarken ayağı kayar kaymaz küp de kırılır, tekmil eşyalar meydana dökülür. Deve ile götürmeli.
I. ÇELEBİ — Ben şimdi gider, devecileri bulur söylerim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Küpten çıkar.*) Bana baksanıza a! Deve olmaz.

ZENNE — Neden olmaz?
KARAGÖZ — Deve giderken, bazısı azılıdır, bir yere çarpar, küp kırıldığı vakit biz meydana dökülürüz, Varna pilici gibi.
ZENNE — Pekâlâ, neyle götürmeli?
KARAGÖZ — Araba ile. Nakliye arabalarından iki tane olsa elverir.
ZENNE — Bey gelsin de söylerim.
KARAGÖZ — Daha iyi olur. (*Küpe girer.*)

I. ÇELEBİ — (*Gelir.*) Şimdi iki tane deve gelecek.
ZENNE — Baksanız a efendim!
I. ÇELEBİ — Ne istersiniz?
ZENNE — Deve de olmaz.
I. ÇELEBİ — Neden olmuyor?
ZENNE — Deve giderken yolda bir yere çarpar, küp kırılır, eşyalar meydana dökülür.
I. ÇELEBİ — Ben yoruldum. Sen bana şuradan bir kat çamaşır çıkar.
ZENNE — Ben şimdi onları yerleştirdim, nasıl olur?
I. ÇELEBİ — «Nasıl olur?» ne demek? Ben şimdi üşürsem hastalanırım.
ZENNE — Ben şimdi onları yerleştirdim, nasıl olur?
I. ÇELEBİ — Demek ki hararlarınız benden iyi?
ZENNE — Çözemem ben şimdi.
I. ÇELEBİ — Sen çözemezsen ben çözerim.
KARAGÖZ — Yukarıda kavgalar mübareki.[80]
ZENNE — Ne halin varsa gör, ben gidiyorum! (*Gider.*)

I. ÇELEBİ — (*Hacivat'ın olduğu hararın başına gelir.*) Bu kim? — Vay, Hacivat Çelebi! Çık dışarı bakayım!
HACİVAT — (*Harardan çıkar.*) Aman efendim!
I. ÇELEBİ — Senin burada ne işin var?

80 *Kavgalar mübareki:* (alay) kavgalar mübarek olsun («Belâlar mübareki» deyimine benzetilerek kurulmuştur; «bu kavga belâ getirecektir» anlamına da gelebilir. *Belâlar mübareki:* istenilmeyen, kaçınılan bir halin olduğu haber verilirken alay yollu söylenen deyim).

HACİVAT — Efendim, uyuyakalmışım, afyon haliyle.

I. ÇELEBİ — Defol, gözüm görmesin seni! (*Hacivat gider. I.Çelebi, II. Çelebinin olduğu hararın başına gelir.*) Benim için hazırlanmış değil. Kim varsa çıksın oradan!

II. ÇELEBİ — (*Harardan çıkar.*) Aman efendim!

I. ÇELEBİ — Ulan katır! Senin burada ne işin var?

II. ÇELEBİ — Aman efendim, nasılsa bir şeydir oldu!

I. ÇELEBİ — Defol, gözüm görmesin seni! (*II. Çelebi gider. I. Çelebi küpün başına gelir, içine bakar.*) Ulan, çatal kalpaklı herif! Çık dışarı!

KARAGÖZ — İbtidâ beni gördü. —Tiryaki!

TİRYAKİ — Ne var? Ne istersin?

KARAGÖZ — Vapur demir attı, geldik.

TİRYAKİ — Nereye geldik?

KARAGÖZ — Yalova cefâsına.

TİRYAKİ — Nasıl Yalova cefâsı?

KARAGÖZ — Ben yanlış söyledim! sefâsı. Buyurun, sizi bekliyorlar!

TİRYAKİ — (*Küpten çıkar.*) Geldik mi biz?

I. ÇELEBİ — Vay, Nokra Çelebi! Senin burada ne işin var?

TİRYAKİ — Efendim, nevm galebe etti,[81] nasılsa küpe düşmüşüm; ben de taaccüb ediyorum[82] «nasıl düştüm?» diye.

KARAGÖZ — Üstü açık, kubbesiz bir yalan.[83]

I. ÇELEBİ — Baba, ben bunu yutayım mı?

KARAGÖZ — Gargara et, gargara!

TİRYAKİ — İster yutun, ister yutmayın, doğrusu bu.

I. ÇELEBİ — Defol şuradan, seni gözüm görmesin! (*Tiryaki gider. I. Çelebi küpe bakar.*) Ulan, çatal kalpaklı herif! Çık dışarı!

KARAGÖZ — Bu da bana garez. Şunun yediği naneye bak! — Hacı Baba!

AK ARAP — Na'am![84]

---

81 *Nevm galebe etti:* uyku üstün geldi, uyku bastırdı.

82 *Taaccüb etmek:* şaşmak.

83 *Kubbesiz yalan:* başka bir yalanla pekiştirilmemiş yalan. (*Yalana kubbe uydurmak:* kabul ettirilmek istenen bir yalanı başka bir yalanla destekleyip pekiştirmek).

84 *Na'am:* evet.

KARAGÖZ — Geldik Yalova'ya.
AK ARAP — Acâib! Ne zaman geldik?
KARAGÖZ — Çoktan geleli. Haydi, dışarı çık!
AK ARAP — (*Küpten çıkar.*) Acâib! Geldik ha?
I. ÇELEBİ — Hacı Kandil, senin burada ne işin var?
AK ARAP — Efendim, bizim Hacı Şamandıra çağırdı gitti, ben de geldi.
I. ÇELEBİ — Defol şuradan, seni gözüm görmesin! (*Ak Arap gider. I. Çelebi küpe bakar.*) Çatal kalpaklı herif! Dışarı!
KARAGÖZ — Ulan, ne cenâbet herif! Bu kadar adam var da beni görüyor. — Arnavut!
ARNAVUT — Mori, ne istiyorsun?
KARAGÖZ — Yalova'ya geldik.
ARNAVUT — Mori, celdik mi?
KARAGÖZ — Geldik geldik. Çık dışarı. (*Arnavut çıkar.*)
I. ÇELEBİ — Senin burada ne işin var, Bayram?
KARAGÖZ — Ramazan geldi diye o da gelmiş.
ARNAVUT — Vallah efendim, Recep celdi, Ramazan celmeden ben celdim.
I. ÇELEBİ — Defol şuradan! (*Arnavut gider. I. Çelebi küpün içine bakar.*) Bana bak, çatal kalpaklı herif! Dışarı!
KARAGÖZ — Nasıl edeceğiz bununla biz? Benden başka kimse yokmuş gibi, kör gözü beni görüyor. — Sergiz!
ERMENİ — Ne var, ağa?
KARAGÖZ — Geldik Yalova'ya. Çık dışarı!
ERMENİ — Çıhayım ahbar![85] (*Çıkar.*)
I. ÇELEBİ — Ulan, Sergiz! Senin burada ne işin var?
ERMENİ — Canım, çöp çıharayım, tavla taşı yapayım, angarya gideyim, her işi yapayım, sonra «Sergiz tembel» diyorlar.
I. ÇELEBİ — Defol şuradan! (*Ermeni gider. I. Çelebi küpün içine bakar.*) Bana bak, çatal kalpaklı herif! Çık dışarı!
KARAGÖZ — Yahudi!
YAHUDİ — Ke kerez?[86]

85 *Ahbar:* (Ermenice) arkadaş.
86 *Ke kerez:* (İspanyolca: *Que quieres?*) ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Babandır kerkerez! Yalova'ya geldik. Dışarı çık. (*Yahudi çıkar.*)

I. ÇELEBİ — Senin burada ne işin var?

YAHUDİ — (*Oynayarak kaçar.*) Vizo vizo vizo, andalavizo![87]

KARAGÖZ — Oynaya oynaya kaçtı, iyi kurnazlık.

I. ÇELEBİ — (*Küpe bakar.*) Ulan, çatal kalpaklı herif! Dışarı çık!

KARAGÖZ — Bana bak, çomar! Göreyim seni, yediğin ekmeği bugünkü günde hak edeceksin. Dışarı çıkar çıkmaz Beyefendinin her tarafını ısır.

KÖPEK — (*Dışarı çıkar, başlar havlamaya.*) Hav hav hav hav hav!

I. ÇELEBİ — Oşt!

KÖPEK — Hav hav hav!

I. ÇELEBİ — Oşt!

KÖPEK — Hav hav hav!

I. ÇELEBİ — Oşt! (*Kaçar.*)

KARAGÖZ — (*Küpten çıkar.*) Sâhil-i selâmete[88] geldik. (*Küpü alır, götürür; sonra gelir, harar̂ları birer birer alır, evine götürür. Son defa Hacivat karşısına çıkar, harar diye alır.*)

HACİVAT — Karagöz, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Çok şükür! Sen ne yapıyorsun? Ulan, seni harar zannettim!

87 *Vizo vizo vizo, andalavizo:*

88 *Sâhil-i selâmet:* kurtuluş kıyısı.

HACİVAT — Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Hacivat, pek yoruldum, edelim mola. (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân;
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr![89] Her ne kadar sürc-i lisân[90] ettikse affola!

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

89 *Şikeste beste ma'zûr*: kırık-dökük (sözlerimiz) mazur (görülsün).
90 *Sürc-i lisân:* dil sürçmesi.

Not:

Evliya Çelebi'nin «taklid» diye andığı 10 oyundan bir tanesini (1), bir incelemecimiz *huviyya taklidi* (2), bir incelemecimiz *huveyya taklidi* (3), bir incelemecimiz de *hoppa taklidi* (4) diye okumuştur. Siyavuşgil, *Yalova Safâsi* oyununun basılı nüshalarında Çelebi'nin adınınhep *Hoppa* olduğu, Karagöz'ün bunu ters anlayıp *Hokka, Okka, Lokma* dediği, «diğer oyunlarda Çelebi'nin ismi, karagözcünün fantezisine göre değiştiği halde, bu oyunda daima *Hoppa* kalmasının şâyân-i dikkat» bulunduğu noktasından hareket ederek(5), ayrıca, Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye (6) dayanıp, «Yalova'nın XVII. asırda İstanbul halkının pek gözde bir mesiresi olduğu»nu gözönünde bulundurarak(7), «Hoppa taklidi de, bugün *Yalova Safâsı* adıyle tanınan oyun olsa gerektir»(8) kanısına varmıştır.

Bu görüşe katılabilmek için, *hoppa* sözcüğünün XVII. yüzyılda var olup olmadığını araştırmak gerekir; ancak, XIX. yüzyılın ilk yarısında sarayda görevli oyunculardan birinin *Hôb-pâ* [= hoppa; sözlük anlamı: güzel ayaklı] *Yekta* diye anılması (9), söz konusu sözcüğün daha önce de var olabileceğine işaret sayılabilir.

---

1 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. I, İstanbul 1314, s. 654

2 S. N. Gerçek, *Türk Temaşası*, 2. bas., İstanbul 1942, s. 63

3 M. And, *Kırk Gün Kırk Gece*, İstanbul 1959, s. 81

4 S. E. Siyavuşgil, *Karagöz*, İstanbul 1941, s. 75, 76, 78

5 S. E. Siyavuşgil, ad. geç. es., s. 76

6 Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. II, s. 66 - 67

7 S. E. Siyavuşgil, ad. geç. es., s. 78

8 S. E. Siyavuşgil, ad. geç. es., s. 76

9 Hafız Hızır İlyas, *Vakaayi-i Letâif-i Enderûn*, Dâr-üt-tıbâat-ül-Âmire 1276, s. 347

YAZICI

Kaynak:

Hellmut Ritter: *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. II, *Yazıcı* (s. 223 - 269), Leipzig 1941

Çeşitlemeler:

Ignacz Kúnos, *Három Karagöz-Játék*, *Yazıcı* (s. 100 - 121), Budapest 1886

Letâif-i Hayâl, *Karagöz'ün Aktör Olması yahut Komikliği*, İstanbul (tarihsiz, 1899'dan önce)

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 10, *Karagöz'ün Yazıcılığı yahut Dilenciliği*, sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Hayalî Memduh, *Karagöz Perdesi Külliyâtı*, adet 9, *Karagöz'ün Yazıcılığı*, (mufassal mudhike 4 perde), Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338 (1922)

Hayalî Memduh, *Korkak Yazıcı*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye Kitapları, K 64/4

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Yazıcılığı*, Türkiye Yayınevi, Ahmet Sait matbaası, İstanbul 1945

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
I. HANIM (İçeriden sesi gelir)
ARAP HALAYIK (Zarafet. İçeriden sesi gelir)
AYVAZ (İçeriden sesi gelir)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
II. HANIM (I. Zenne)
HALAYIK (Nazikter. II. Zenne)
FRENK
TÜRK (Kastamonu'lu Himmet)
LÂZ
TİRYAKİ
ÇİNGENE
ÇELEBİ
CİN

NESNELER

Yazıhane

YAZICI

GİRİŞ

HACİVAT — (*Şarkı söyliyerek perdeye gelir.*)

[1]Sözü canlar bağışlar bir bizim cânânımız vardır
Yüzü hurşîde benzer bir meh-i tâbânımız vardır
Elin koy sîne-i billûra rahm et âşığım zîrâ
Beyâz üzre yazılmış elde bir fermânımız vardır
Ömrüm yalel cânım yalel bizim cânânımız vardır

Hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli»ni okur.*)

[2]Şem'-i bahtım gösterir bir zıll-i câzib perdede
Seyr eden görsün hayâlât-i acâib perdede

---

1 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - - - - . - - -

Sözü canlar bağışlayan bir sevgilimiz vardır, yüzü güneşe benzeyen bir parlak ayımız [= ay yüzlü sevgilimiz] vardır. —(Sana) âşığım, merhamet et (de) billûr göğsüne elini koy; çünkü elimizde beyaz (kâğıt) üzerine yazılmış bir fermanımız vardır.

Bu semâînin 2. beyti Nedim (? - 1730) in bir gazelinden alınmıştır. Aslı şöyledir:

Elin koy sîne-i billûra rahm et âşığa zîrâ
Beyâz üzre bizim de pençe bir fermânımız vardır

(Bu semâînin bozuk biçimi için bk., c. II, *Eczahane*, s. 51 /n. 2)

2 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Hazret-i Şeyh Küşterî'nin san'atın göstermeğe
Meş'ale olmuş fürûzan pek münâsib perdede

Fehm olur dikkat ile baksak vücûd-i kâinât
Sanma ârifsen eğer resm-i melâib perdede

İbret almak isteyen gelmiş temâşâ eylesin
Rû-nümâdır bî-bekaa dünyâ-yi kâzib perdede

Geçti ey Hüsnî[3] şebâbet vakti mânend-i hayâl
Şem'a söndü zıll-i tasvîr oldu gaaib perdede

(*Teganniye başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

[4]Âşığa ta'n etmek olmaz mübtelâdır neylesün
Âdeme mihr ü muhabbet bir belâdır neylesün

(*Karagöz perdeye gelir, Hacivat ile kavga eder, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Seni gidi alçak, yüksek, orta kat herif seni! Ulan, ne alıp veremiyorsun benden?

Bahtımın mumu perdede gönül çekici bir gölge gösterir; seyreden, perdede şaşılacak hayaller görür. — Şeyh Küşterî hazretlerinin sanatını göstermek için perdede meşale pek uygun parlamış. — Dikkatle baksak, evrenin varlığı [= evrenin varlığının ne olduğu] anlaşılır; eğer ârifsen, perdede oyunların resimleri (var) sanma. — İbret almak isteyen gelmiş, seyretsin: geçici (olan) yalancı dünya perdede görünmektedir. — Ey Hüsnî! gençlik vakti hayal gibi geçti; mum söndü, tasvirin gölgesi perdede kayboldu.

3 *Hüsnî:* bk. c. II, *Çeşme*, s. 12/n. 4

4 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

. - - -

Metin: Nef'î (? - 1635), *gazel.*

Âşığı kınamak olmaz, tutkundur, neylesin! İnsana sevgi bir belâdır, neylesin!

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim, Karagöz'üm! Akşam-ı şerifler hayırlar olsun!
KARAGÖZ — Sinsileni[5] sansar boğsun! (*Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Bendenize vurmanın vechi?[6]
KARAGÖZ — Afyonu ben yuttum, alsen de yut benci.[7] (*Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Bendenize vurmadan mûrâdınız?
KARAGÖZ — Pek ihtiyarladı dadımız. (*Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Bendenize vurmanın esbâb-ı mûcibesi?[8]
KARAGÖZ — Bizim ispirin[9] ne esbabı[10] var ne cübbesi.
HACİVAT — Karagöz, böyle sabaha kadar kavga mı edeceğiz?
KARAGÖZ — Gel bakalım, Hacivat'ım, görüşelim!
HACİVAT — Eksik olma, Karagöz'üm, öpüşelim!
KARAGÖZ — Bayramda öpüşürüz.
HACİVAT — Efendim, eğer dinlerseniz, size mufassal bir şey nakl edeceğim.[11]
KARAGÖZ — Saatçi dükkânında fasulye mi yedireceksin?
HACİVAT — Değil efendim! Yani tuhfe-âmîz[12] bir nükte.
KARAGÖZ — Taratorlu[13] kuru köfte mi?
HACİVAT — Hayır efendim! Tekerleme-âmîz[14] bir nüktedir.
KARAGÖZ — Şemsiyeci Ahmet'in kızına diktirdiğin hırka mı?

---

5 *Sinsile:* «silsile» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, soyzinciri.
6 *Vech:* sebep, neden.
7 *Benc* [*Beng*]: esrar, ban-otu.
8 *Esbâb-i mûcibe:* gerekçe.
9 *İspir:* ata ve arabaya bakan uşak.
10 *Esbab:* «esvap» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, elbise, giysi.
11 *Nakl etmek:* anlatmak.
12 *Tuhfe-âmîz:* (burada) güzel, hoş.
13 *Tarator:* ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit salça.
14 *Tekerleme-âmîz:* tekerleme karışık, tekerlemeli.

HACİVAT — Yok bilâder![15] Sen âdeta benimle istihzâ[16] ediyorsun.

KARAGÖZ — Ben seninle, Hacivat, hiçbir zaman istibrâ[17] etmem.

HACİVAT — Bak efendim! Bu lâkırdınızdan istihzâ çıkar.

KARAGÖZ — Akıllı adam olursa, iki senede eczacı çıkar.

HACİVAT — Canım, bilâder, size bir şey söyliyeceğim!

KARAGÖZ — Bunu böyle söylesene!

HACİVAT — Efendim, geçen gün evde otururken hatıra bir şey hutûr etti.[18]

KARAGÖZ — Boza içerken genzine tarçın mı gitti?

HACİVAT — Değil efendim! Lâkırdıyı ne kadar ters anlıyorsun!

KARAGÖZ — Ulan, kimin yüzüne havlıyorsun?

HACİVAT — Yok bilâder! Ben bu kadar lâkırdıyı söylüyorum, sen ters anlıyorsun. Vefa[19] meydanında beygir mi kişniyor?

KARAGÖZ — Hayır, Zeyrek yokuşunda[20] eşek zırlıyor.

HACİVAT — Bende kabahat ki senin gibi kartalkanat herife lâkırdı söylüyorum.

KARAGÖZ — Şimdi atmaca gibi suratına yapışırım!

HACİVAT — Hiç lâkırdı anlamıyorsun.

KARAGÖZ — Neye anlamam? Pekâlâ anladım.

HACİVAT — Şimdi sana bir sual sorsam, cevap veremezsin.

KARAGÖZ — Sor bakalım!

HACİVAT — İstanbul'da Yahnikapan sokağı[21] nerededir?

KARAGÖZ — (*Düşünür.*) Yahnikapan sokağı?... Yahnikapan sokağı?...

HACİVAT — Bilemezsin, hem de bulamazsın.

---

15 *Bilâder:* «birader» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

16 *İstihzâ:* alay.

17 *İstibrâ:* işedikten sonra, akıntıyı tam arıtma.

18 *Hutûr etmek:* hatırlamak, akla gelmek.

19 *Vefa:* İstanbul'da, Şehzadebaşı camiinin Haliç'e bakan tarafında bir semt.

20 *Zeyrek yokuşu:* İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında, yokuşuyle ünlü bir cadde ve semt.

21 *Yahnikapan sokağı:* İstanbul'da, Beyazıt semtinde bir sokak.

KARAGÖZ — Zihnimi karıştırma benim! (*Düşünür.*) Bildim! Dolmayutan sokağının yanında.

HACİVAT — Hahahay! Dolmayutan sokağı olur mu?

KARAGÖZ — Yahnikapan sokağı olur da Dolmayutan sokağı olmaz mı?

HACİVAT — O sokağın ismini Yahnikapan sokağı tesmiye ederler.[22]

KARAGÖZ — O sokaktan geçerken ispiri dövmüşler mi?

HACİVAT — Biz gelelim mâ-nahnû-fîhimize![23]

KARAGÖZ — Biz gelelim mahallede evimize!

HACİVAT — Derken, bilâder, can sıkıntısıyle evden çıkarak ver elini Zeyrek!

KARAGÖZ — Derken, Hacivat, ver ayağını Unkapanı![24]

HACİVAT — O ne demek?

KARAGÖZ — Zeyrek elini verir de Unkapanı ayağını vermez mi?

HACİVAT — Zeyrek'e vararak bir süknâ-yi kebîre[25] tesadüf ettim.

KARAGÖZ — Ondan yana pek iyi etmişsin.

HACİVAT — Ne gibi?

KARAGÖZ — Sütninenin oğlu Bekir'e tasadduk ettiğinden[26] dolayı.

HACİVAT — Hayır efendim! Süknâ-yı kebîre.

KARAGÖZ — Şamdancı Münire.

HACİVAT — Değil, a canım! Bir büyük hâneye[27] tesadüf ettim.

KARAGÖZ — Ey, sonra?

HACİVAT — Bu hâneden eskiden beri bendenizi tanıdıkları cihetle içeriye daldım. Birkaç tane şarkı, gazel söyleterek giderken biraz akça verdiler.

KARAGÖZ — Ne vardı içinde, Hacivat?

---

22 *Tesmiye etmek:* ad koymak, adlandırmak.

23 *Mâ-nahnû-fîh:* sözünü ettiğimiz, üzerinde konuştuğumuz.

24 *Unkapanı:* İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında bir semt.

25 *Süknâ-yi kebîr:* büyük ev. (*Süknâ:* oturulan yer; *kebîr:* büyük).

26 *Tasadduk etmek:* sadaka vermek.

27 *Hâne:* ev.

HACİVAT — Neyin?
KARAGÖZ — O verdikleri bohçada?
HACİVAT — Bohça değil, para verdiler.
KARAGÖZ — Ona «mangiz» derler, «para» demezler.
HACİVAT — Bendenize hitâben: «— Aman Hacivat Çelebi, yolun bir daha düşerse, yine buyurun!» diyerek rica ettiler.
KARAGÖZ — Senden haz ettiler, öyle mi?
HACİVAT — Evet. Hattâ sizleri bile orada vasf ettim.[28]
KARAGÖZ — Ulan, benim nemi fasl ediyorsun?[29]
HACİVAT — Sizin için «nekre-gûdur»[30] dedim.
KARAGÖZ — «Gugurigudur» mu dedin?
HACİVAT — Değil efendim! «Nekre-mizâcdır»[31] dedim.
KARAGÖZ — Ulan, kimin gözü aç?
HACİVAT — «Gözü aç» demedim, «Hoş tabiatlıdır» dedim.
KARAGÖZ — «Hoşaf budalasıdır» mı dedin?
HACİVAT — «Benim bir refîkim[32] vardır: Karagöz; bir daha geldiğim vakit birlikte getiririm.» diye sizin için söz verdim.
KARAGÖZ — Öküz mü verdin?
HACİVAT — Şimdi sözün kısası: zann-ı âcizâneme[33] göre sende para yok sanırım.
KARAGÖZ — «Sanırım»ı ziyâde.
HACİVAT — Parasızsın demek.
KARAGÖZ — Nasıl bildin? Tırıllıktan yana pek fenayım.
HACİVAT — Senin zurnan vardır, değil mi?
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — Git, evden zurnanı al da gel! Ben de gideyim eve malûmat vereyim.
(Giderler; Karagöz evden zurnasını alır, Hacivat da evine haber verir, gelirler.)
HACİVAT — Vay Karagöz, zurna!
KARAGÖZ — Zurna babandır, köpoğlu!

---

28 *Vasf etmek:* bir kişinin ya da nesnenin halini anlatarak tanımlamak.
29 *Fasl etmek:* çekiştirmek, dedikodu yapmak.
30 *Nekre-gû:* gülünç fıkralar söyleyen.
31 *Nekre-mizâc:* gülünç fıkra anlatma tabiatlı.
32 *Refîk:* arkadaş.
33 *Zann-i âcizânem:* zavallı benim zannım (Eskiden, alçakgönüllülük göstermek için kullanılan nezaket sözü).

HACİVAT — Bir taksim[34] et.
KARAGÖZ — Siftahımız yok ki taksim[34] edeyim.
HACİVAT — Neyi taksim edeceksin?
KARAGÖZ — Aldığımız paraları.
HACİVAT — Zurna ile bir taksim çık.
KARAGÖZ — Ben Taksim'e[34] çıkayım, sen de Pangaltı'ya.[35]
HACİVAT — Kuzum Karagöz, üzme beni! Bir taksim et.
KARAGÖZ — Başüstüne! (*Karagöz taksim eder, Çeribaşı'nın şarkısını çalar.*)
HACİVAT — Hay külhani! «Çeribaşının gelini»ni[36] çaldın!
KARAGÖZ — Güveysini de çalarım.
HACİVAT — Buyurun efendim, gidelim! Çünki gideceğimiz yer mesâfe-i baîdedir.[37]
KARAGÖZ — Hangi defterde kayıttır.
HACİVAT — Gideceğimiz yer uzaktır. Buyurun gidelim!
KARAGÖZ — Buyurun!
(*Başlarlar olduğu yerde gider gibi sıçramağa.*)
HACİVAT — Vay efendim, uğurlar olsun!
KARAGÖZ — Vay efendim, uğurlar olsun!
HACİVAT — Karagöz, kime âşinâlık ediyorsun?
KARAGÖZ — Sen kime ediyorsun?
HACİVAT — Ben ahibbâdan[38] bir zâta.
KARAGÖZ — Ben de ahmak bir zâta. (*Karagöz oturur.*) Hacivat, mola!
HACİVAT — Karagöz'üm, yolu yarıladık, gidelim.
KARAGÖZ — Şurada bir sivri taş var, bu taşı bir karış ileriye geçemedik; muttasıl[39] sıçrıyoruz.
HACİVAT — Kalk, bilâder! Haylı mesâfe kat' ettik.[40]
KARAGÖZ — Kılıçali'den Kadirga'ya[41] mı indik.

---

34 *Taksim:* 1. bölüştürme; 2. alaturka musikide faslın başında ve ortasında, önceden yazılmış bir notaya bağlı olmaksızın, içe doğduğu gibi çalınan parça; 3. İstanbul'da, Beyoğlu'nda bir semt ve meydan.

35 *Pangaltı:* İstanbul'da, Beyoğlu'nda bir semt.

36 *Çeribaşının gelini:* bk. c. I, *Canbazlar*, s. 356/n. 74, 75

37 *Mesâfe-i baîde:* uzak mesafe.

38 *Ahibbâ:* ahbaplar, dostlar.

39 *Muttasıl:* aralık vermeden.

40 *Mesâfe kat' etmek:* yol almak.

41 *Kadirga:* Marmara'nın İstanbul yakasında bir semt ve meydan.

HACİVAT — Bir kere Fatih'te[42] Taşkasap'ı[43] bulsak.
KARAGÖZ — Vay, Fatih'te kör kasap da orada mı?
HACİVAT — O semti bulsak, yolumuz kolaylaşır. (*Sıçrarlar.*) İşte, bilâder, geldik. Sakın yukarı bakma! Belki harem bakar, sonra mahcup olurum.
KARAGÖZ — Ya Harem[44] bakmaz, Salacak[45] bakarsa?
HACİVAT — Başla çalmağa.
KARAGÖZ — Hacivat, konağı mı soyacağız?
HACİVAT — Değil efendim! Zurna çalmağa başla.

I. HANIM — (*İçeriden.*) Kız, Zarafet!
ARAP HALAYIK — (*İçeriden.*) Buyurun hanımefendi!
I. HANIM — Baksan a! Kapının önüne iki tane bekçi gelmiş.

KARAGÖZ — Bak, Hacivat, ne diyorlar!
HACİVAT — Ne diyorlar, Karagöz?
KARAGÖZ — «Kapının önüne iki tane eşekçi gelmiş» diyorlar. Bari onları yalan çıkartmamak için sen biraz zırla da sana «çüş!» diyeyim.
HACİVAT — Halt etmişsin, külhani!
I. HANIM — Kız, bak, gelenler kaç kişidir?
KARAGÖZ — Hacivat, «Gelenler Silivrikapısı'nda[46] eşekçidir» diyor.
I. HANIM — Safâ geldiniz, bekçi babalar!
KARAGÖZ — Safâ bulduk, malakofu[47] kabalar!

---

42 *Fatih:* İstanbul'da, Fatih Sultan Mehmet'in türbesinin ve camiinin bulunduğu semt.

43 *Taşkasap:* İstanbul'da, Aksaray yöresinde bir semt.

44 *Harem:* 1. kadın; 2. İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında, Haydarpaşa yakınında bir semt.

45 *Salacak:* İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında, Harem'le Üsküdar arasında bir semt.

46 *Silivrikapısı:* İstanbul surlarının Yedikule ile Mevlânekapı arasındaki kapılarından biri ve bu kapının bulunduğu semt.

47 *Malakof:* çok geniş ve kabarık kadın etekliği. Eski bir türküde de adı geçer:

Arabadan atladı
Malakofu patladı

HACİVAT — Karagöz, ne halt ediyorsun? — Safâda dâim olun efendim!

KARAGÖZ — Vefa'da dayım olun efendim!

I. HANIM — Vefa'da dayınız mı öldü?

KARAGÖZ — Hayır, Zeyrek'te teyzem öldü.

HACİVAT — Karagöz, yüreğime iniyor! Ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Şükür, sen ne yapıyorsun?

I. HANIM — Çok oldu mu irtihâl-i dâr-ül-bekaa edeli?[48]

KARAGÖZ — Evet efendim, birkaç gün oldu Edirne'ye gideli.

I. HANIM — Edirne'de mi irtihâl etti?

KARAGÖZ — Evet, Edirne'de kumar oynadığı için parası bitti.

HACİVAT — Karagöz, nâ-becâ[49] sözlerin lüzumu yok!

I. HANIM — Bekçi babalar, teşrîfinizden pek ziyâdesiyle memnun oldum!

HACİVAT — O sizin hüsn-i nezâketinizdir[50] efendim! Dâim olun, var olun! Bizler âciz hakîriz[51] efendim.

KARAGÖZ — Ulan, âdetâ dilenci duası oldu: «Ne verirsen elin ile, o gider senin ile.»

ARAP HALAYIK — «Hâl-i nez'imde[52] acırsın» şarkısını geçer misiniz?

HACİVAT — Karagöz, ne diyor?

KARAGÖZ — «Halıcıoğlu[53] iskelesinde bir enfiye çeker misiniz?» diyor.

HACİVAT — Karagöz, yüzümü yerlere düşürdün, yüzümü yerlere düşürdün!

KARAGÖZ — Kaldır, kimse basmasın!

ARAP HALAYIK — Hanımcığım, bekçiler söylesinler bir güzel destan.

---

48 *İrtihâl-i dâr-ül-bekaa etmek:* ahirete göçmek, ölmek (*Dâr-ül-bekaa:* ahiret, öbür dünya; *irtihâl:* göçme, ölme).

49 *Nâ-becâ:* yersiz, münasebetsiz.

50 *Hüsn-i nezâket:* iyi nezaket.

51 *Âciz hakiriz:* zavallı değersiz kişileriz. (Nezaket sözü).

52 *Hâl-i nez' [=hâlet-i nez']:* cançekişme hali.

53 *Halıcıoğlu:* İstanbul'da, Haliç'in Beyoğlu yakasında bir semt.

HACİVAT — Karagöz, ne istiyorlar?

KARAGÖZ — «Hanımcığım, ilkbaharda yaptır bana bir mavi fistan» diyor.

ARAP HALAYIK — (*İçeriden gülerek.*) Hanımcığım, bir şarkı var: «Gül yüzünü seyr edip can sevdim seni.»[54]

KARAGÖZ — «Gel, yüzünü kaybettiğin vakit perişan gördüm seni» diyor.

ARAP HALAYIK — Ben zurna sesini pek severim. Biraz yanıkça.

KARAGÖZ — «Ben tuzlu bademi pek severim biraz yanıkça» diyor.

HACİVAT — Karagöz, hepsini sen uyduruyorsun!

KARAGÖZ — Ne yaparsın, uydura uydura vakit geçiriyoruz!

ARAP HALAYIK — Eğer onu bilmiyorsan, «Ömrünü vakf ettim işte sana».

HACİVAT — Karagöz, ne diyor?

KARAGÖZ — «Koltukçu Süleyman Ağa çamaşır sepetini verdi mi sana?» diyor.

I. HANIM — Ayvaz[55] Kâhya![56]

AYVAZ — Lebbe,[57] hanım!

I. HANIM — Kapının önüne iki tane hırsız gelmiş, geçen akşam da komşunun evine girmişler, süpürge sapını al da çık!

KARAGÖZ — Hacivat, al sen benim payımı, ben senden sonra alırım! (*Gider.*)

I. HANIM — (*İçeriden.*) Hacivat Çelebi, kusura bakmayın, az ise de çoğa tutun! (*Yukarıdan para atar.*)

HACİVAT — Allah ömürler versin efendim, var olun! (*Gider.*)

---

54 Ölçek: 12 (7+5)

55 *Ayvaz:* eskiden, konaklarda mutfak ve yemek hizmetlerinde kullanılan uşak.

56 *Kâhya:* eskiden, konakların işlerini çekip çevirmekle görevli kişi.

57 *Lebbe:* «lebbeyk» sözünün bozulmuş biçimi; buyur, efendim.

(*Karagöz, içeriden kendi hânesinin kapısını çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Kim o kapı çalan?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Aç, ben geldim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aç sen mi geldin? Yani biz tokmuşuz gibi söylüyor.

KARAGÖZ — Kapıyı aç kapıyı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İnan olsun, sen böyle boşta gezdiğin için ben sana kapıyı açmam!

KARAGÖZ — Nasıl edeceğiz?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kendine bir iş bulmalısın!

KARAGÖZ — Ben kendime iş bulurum ama, sana da ben hiçbir şey almam.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Öyle bir alırsın ki, vızır vızır!

KARAGÖZ — Senin istediğini almam vızır vızır!.. Ben de gider kendime bir iş bulurum.

(*Perdeye gelir.*) — Ben Hacivat'a gider söylerim, elbette bana bir iş bulur. (*Hacivat'ın kapısını çalar, Hacivat aşağıya gelir.*)

HACİVAT — Ne istersin, Karagöz?

KARAGÖZ — Aman, Hacı Cavcav! Bana karı kapıyı açmadı, «kendine bir iş bul» diye.

HACİVAT — Doğrudur ya! Sen evin erkeği olacaksın, getirmiş yok, götürmüş yok, çocuklar evde aç bî-ilâç![58]

KARAGÖZ — Çoktan beri yediğimiz yok kaymaklı güllaç.

HACİVAT — Karagöz, bir ip ucu tutmalısın!

KARAGÖZ — Geçen gün ipin ucunu tuttum, yine salıverdim.

HACİVAT — Zevzekliğin lüzumu yok. Bir işe teşebbüs etmeli.[59]

KARAGÖZ — Boş yere durmayıp yün mü ditmeli?

---

58 *Bi-ilâç:* ilâçsız.

59 *Teşebbüs etmek:* girişmek.

HACİVAT — Keşki yapsan! O da sanat.

KARAGÖZ — Elimden gelir bir şey olsa, yaparım.

HACİVAT — Sen çene kavaflığından başka hiçbir işe yaramazsın.

KARAGÖZ — Kavaflık yapamam ama, yazıcılık yaparım.

HACİVAT — Aman, deme, Karagöz! Öyleyse, benim evimin altında bir dükkân var, sana vereyim de işlet.[60]

KARAGÖZ — Ya işlemezse,[61] pehlivan yakısı mı açmalı?

HACİVAT — Haydi Karagöz, gidelim!

KARAGÖZ — Dükkân uzakta mı?

HACİVAT — Çok uzak değil, üç günde gideriz.

KARAGÖZ — Öyleyse, ben evden heybemi alayım.

HACİVAT — Karagöz, lâtife ediyorum. Buyurun gidelim! (*Dükkânı gösterir.*) İşte, Karagöz'üm, dükkân! Bu dört yol ağzı gayet işlek.

KARAGÖZ — Pekâlâ, aylık ne vereceğiz?

HACİVAT — Ben senden çok istemem. Aydan aya beş yüz kuruş ver.

KARAGÖZ — Sen bana aydan aya burayı beklemek için yüz kuruş ver.

HACİVAT — Senden evvel burada oturanlar altı yüz kuruşa oturuyordu.

KARAGÖZ — Hacivat, ortak olsak daha iyi değil mi?

HACİVAT — O da âlâ! Nısf-il-li nısf-il-lek.[62]

KARAGÖZ — Velev kâne[63] dümbelek.

HACİVAT — Dükkânın aylığını çıkarırız; paranın yarısı senin, yarısı benim.

KARAGÖZ — Olur olur! — Bak, ben sana para gösterirsem almamazlık etme.

HACİVAT — Ben gidiyorum sana müşteri göndermeğe. (*Hacivat gider.*)

---

60 *İşletmek:* kullanarak ya da çalıştırarak bir şeyden yararlanmak.

61 *İşlemek:* çıbanın olgunlaşma yolunda olması, yaradan cerahat akması.

62 *Nısf-il-li nısf-il-lek:* yarısı senin, yarısı benim.

63 *Velev kâne:* ola ki, olsa olsa. Dilimizde bu yolda kurulmuş başka deyimler de vardır: *Et-tekrârü hasen velev kâne yüz seksen. —El-vekîl kel-vekil velev kâne kör Vasil.*

KARAGÖZ — Dur bakalım, çoktan beri yazı yazdığım yok, yazabilecek miyim? Kendi ismimi yazalım: Kaf:[64] sün:[65] Ka. Re sün:[65] Re. «Fare». Ulan, aceleyle kaf'ın bir noktasını unuttuk, «Fare» oldu. Kaf sün: Ka. Re sün:[65] Ra. Kara. Kef[66] ze ötür:[67] göz. «Karagöz». İsmimi yazdım. Başka bir şey yazayım: «Benim nazlı efendiciğim.» Yanlış yazmışız: «Edirnekapısı'nda[68] enfiyeciyim». Ulan, ne kalınkafalı herifim.

(Şarkı ile iki Zenne gelir.)

(Şarkı)

[69].....

II. HANIM — Kız, Nâzikter!

HALAYIK — Buyurun Hanımefendi!

II. HANIM — Biz mektup yazdıracaktık.

HALAYIK — Efendim!

II. HANIM — Bu tarafta yazıcı var mı acaba?

KARAGÖZ — Hanımlar galiba kör olmalı, beni görmüyorlar.

II. HANIM — Kız, baksana, burada birisi var!

HALAYIK — Evet efendim, deminden beri bizim yüzümüze çıldır çıldır bakıyor.

KARAGÖZ — Ne tuhaf konuşuyor. «Hanım çılbır yerken benim başıma kakıyor» diyor.

---

64 *Kaf:* Arap alfabesinde *k* karfi.

65 *Sün:* üstün (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «fetha»).

66 *Kef:* Arap alfabesinde *ke* ve *g* harfi.

67 *Ötür:* ötre (Arap alfabesindeki hareke işaratlerinden biri, «zamme»).

68 *Edirnekapısı:* İstanbul surlarının Eğrikapı ile Topkapı arasındaki kapısı ve bu kapının bulunduğu semt.

69 Şarkının sözleri verilmemiş.

II. HANIM — Baksanız a efendim! Siz yazıcı mısınız?

KARAGÖZ — Önümdeki âletlerimi[70] görmüyor musunuz: hokka, kalem, kâğıt.

HALAYIK — Aman, ne tuhaf adam! Herkese sakalbaşı daatıyor.[71]

II. HANIM — Bize bir mektup yazacaksınız.

KARAGÖZ — Bir mektup değil, kaç mektup isterseniz yazarım. Parayla değil mi?

II. HANIM — Döşeme'sini[72] döşe.

KARAGÖZ — Evvelâ orta kat mı döşenecek, yoksa üst kat mı?

HALAYIK — Budala herif! Yorgancı kalfası mısın, yoksa yazıcı mı?

II. HANIM — Yazın efendim: «Gonce-dehânım»...[73]

KARAGÖZ — «Pencerede hanım».

HALAYIK — Nasıl «hanım», ne «pencerede»?

KARAGÖZ — Konaktan bakıyor.

HALAYIK — Canım, doğru yazsan a!

II. HANIM — «Gonce-dehânım, tende cânım, muhabbetli sultânım».

KARAGÖZ — (*Yazar.*) Yazdım.

II. HANIM — «Tarîk-i muhabbette[74] kaaide bu mudur? Evvelâ iltifât edip sonra yüz çevirmek.»

KARAGÖZ — (*Yazar.*) Yazdım.

II. HANIM — «Kalemi aldım elime, yâre nâme yazmağa.»

KARAGÖZ — «Kırpıntı[75] aldım elime, başladım çukur kazmağa.»

II. HANIM — «Kalemim yandı kül oldu, kâğıdım kan ağladı.»

KARAGÖZ — «Bizim çeribaşı birçok süpürge bağladı.»

II. HANIM — «Bahçeden bir gül kopardım yâre peşkeş sunmağa.»

---

70 *Önümdeki âletlerim:* 1. önümde duran iş âletlerim (hokka, kalem, kâğıt); 2. önümdeki erkeklik organlarım.

71 *Daatıyor:* dağıtıyor.

72 *Döşeme:* eskiden, mektupların başında yazılması âdet olan kalıplaşmış sözler, giriş.

73 *Gonce-dehânım:* konca ağızlım.

74 *Tarik-i muhabbet:* sevgi yolu.

75 *Kırpıntı:* (Buradaki anlamı anlaşılamamıştır; *kazmayı* olsa gerek).

KARAGÖZ — «Bahçedeki havuza girdim, sırtım başladı donmağa.»

II. HANIM — «Gülleri yandı döküldü, goncesi kan ağladı.»

KARAGÖZ — «Külleri bütün savruldu, amcası kan ağladı.»

II. HANIM — Herif, budala mısın? Ağzına ne gelirse yazıyorsun!

KARAGÖZ — Efendim, size yardım ediyorum, mektup çabuk bitsin diye.

HALAYIK — Hanımcığım, bu herif çıldırmış.

KARAGÖZ — Ben çılbır yemem.

HALAYIK — Aad[76] tarafını ben söyleeim[77] de sen yaz.

KARAGÖZ — Öyleyse iki sene bitmez. Buyurun bakalım!

HALAYIK — «Canım, ne için aalarsın,[78] ciyaaciimi[79] daalarsın?»[80]

KARAGÖZ — «Kalemi aldım elime, asla lâkırdı gelmez dilime.» — Sizin kalfa lâkırdıya karışırsa, boş kâğıdı[81] alır gidersin evine.

II. HANIM — Karagöz, niçin yazmıyorsun?

KARAGÖZ — Kalfanın söylediği sözleri imlâ kabul etmez. Ben yazamam, ayıp değil a!

II. HANIM — Ben söyliyeyim, sen yaz.

KARAGÖZ — Buyurun bakalım.

[82]II. HANIM —

«Gönül gülzâr-i kûy-i yârdan her dem mekân saklar»

---

76 *Aad:* art.

77 *Söyleeim:* söyleyeyim.

78 *Aalarsın:* ağlarsın.

79 *Ciyaaciimi:* ciğerciğimi.

80 *Daalarsın:* dağlarsın.

81 *Boş kâğıdı:* 1. yazılmamış kâğıdı; 2. erkeğin, karısını boşadığını bildiren kâğıt.

82 II. Hanım'ın sözleri bir araya getirilince, bir gazel ortaya çıkmaktadır.
Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---
Söz konusu gazelin toplu anlamı şöyledir:
Gönül, sevgilinin köyünün gül bahçesinde her zaman (kendisi için bir) yer saklar; bülbül, kafeste elbette yuva isteği saklar.—(Senin) lâ'linin umudunu [= lâ'l gibi kırmızı dudağını elde etme umudunu] göğsünde can gibi saklayan kimse ne Kevser'in sözünü eder, ne de Hızır suyunu diler. —Tanyeli (senin) kâkülünün kokusunu boş yere saklar sanma. (onu) Çin çölünün ahularının genzi için saklar. —(Sevgilinin) yüzünün gül bahçesindeki benini sormanın ne gereği var? O gül yanaklı, güzelliğinin bahçesinde Zenci (bir) bahçıvan saklar.

KARAGÖZ —
«Bizim karı kışa evde kurumuş patlıcan saklar».
II. HANIM —
«Kafeste bülbül elbet ârzû-yi âşıyan saklar»
KARAGÖZ —
«Fasulye yahnisi için dizi dizi soğan saklar.»
II. HANIM —
«Ne bahs-i Kevser ü ne ârzû-yi âb-ı Hızr eyler»
KARAGÖZ —
«Etin lop yerlerini ben yoğiken lüpletir ammâ»
II. HANIM —
«O kim ümmîd-i lâ-lin sînede mânend-i can saklar»
KARAGÖZ —
«Kuru bamya pişirse, bana da bir sahan saklar»
II. HANIM —
«Şemîm-i kâkülün beyhûde hıfz eyler sabâ sanma»
KARAGÖZ —
«Sucuğu peyniri sıçan aşırmasın diye her gün»
II. HANIM —
«Meşâm-i âhuvân-i deşt-i Çîn-e armağan saklar»
KARAGÖZ —
«Dolabın arkasına iki yaylı bir kapan saklar».
II. HANIM —
«Suâl etme ne hâcet gülşen-i rûyünde hâlinden»
KARAGÖZ —
«Hacivat belki misafir gelir diye, bizim karı».
II. HANIM —
«O gül-ruh bağ-ı hüsnünde Habeş'ten bağban saklar.»
KARAGÖZ —
«İki kutu kepekle bir kutu âlâ saman saklar.»
II. HANIM — Oku bakalım!
KARAGÖZ — (*Yazdığını okur.*)

Bizim karı kışa evde kurumuş patlıcan saklar
Fasulye yahnisi için dizi dizi soğan saklar

Etin lop yerlerini ben yoğiken lüpletir ammâ
Kuru bamya pişirse bana da bir sahan saklar

Sucuğu peyniri sıçan aşırmasın diye her gün
Dolabın arkasına iki yaylı bir kapan saklar

Hacivat belki misafir gelir diye bizim karı
İki kutu kepekle bir kutu âlâ saman saklar

II. HANIM — Seni beşâret[83] seni! Ben de seni adam zannettim de yazı yazdırdım. Ben ne söyledim, sen ne yazdın!.. — Haydi kız, gidelim! (*Zenneler gider.*)

(*Şarkı ile Frenk gelir.*)

(*Şarkı*)

[84].....

FRENK — Kalipsera, kiriye![85]
KARAGÖZ — Akşam sabah götümü ye!
FRENK — Aksamim hayir olsun!
KARAGÖZ — Kel kafana martılar konsun!
FRENK — Ben buraya geldim, geldim ama ne itsun?
KARAGÖZ — Onu ben ne bileyim ne için geldiğini.
FRENK — Ena gramatikoz etelo.[86]
KARAGÖZ — «Var mı et yemeği lezzeti?» diyor. — Ulan, etin yüzünü gören var mı?
HACİVAT — (*İçeriden.*) Karagöz, «Bir yazıcı isterim» diyor.
KARAGÖZ — Ben yazıcı, sinyor.
FRENK — Puni harti?[87]
KARAGÖZ — «Koskoca martı» diyor.

---

83 *Beşâret:* (burada) çok çirkin ve uygunsuz şey.
84 Şarkının sözleri verilmemiş.
85 *Kalipsera, kiriye:* (Rumca) iyi akşamlar, efendim.
86 *Ena gramatikoz etelo:* (Rumca) bir yazıcı istiyorum.
87 *Puni harti:* (Rumca) kâğıt nerede?

HACİVAT — «Hani kâğıdın?» diyor.
KARAGÖZ — İşte, sinyor Sıkıntı!
FRENK — Bravo, bravo! Puni kondili?[88]
KARAGÖZ — Ben kırmadım, sinyor, kandili.
HACİVAT — «Kalem» soruyor.
KARAGÖZ — İşte kalem.
FRENK — Puni melani?[89]
KARAGÖZ — «Gördün mü yılanı?» — Görmedim yılanı.
HACİVAT — «Hani mürekkebin?» diyor.
KARAGÖZ — İşte, sinyor!
FRENK — Bravo! Grapsi.[90]
KARAGÖZ — İyi hamsi, ama yok.
HACİVAT — «Yaz» diyor. Başla yazmağa.
FRENK — Yaz, yaz!
KARAGÖZ — Kış, kış!
FRENK — Yazadsayim!
KARAGÖZ — Yazın çayır iyi olur.
FRENK — Ne bre yazin tsayir? Benim var Sakiz'da bir ortak.
KARAGÖZ — Pekâlâ! Senin ortağına yazacağız, değil mi?
FRENK — O bravo, bravo!
KARAGÖZ — Ortağına ne yazacağız?
FRENK — Ben soylerim, sen yaz.
KARAGÖZ — Peki, söyle.
FRENK — «Sakiiiz adalarindan-dan-dan.»
KARAGÖZ — Sinyor, bu imlâya gelmez.
FRENK — Yaz bre!
KARAGÖZ — Yazalım: «Sakız...»
FRENK — Değil bre! (*Makam ile.*) «Sakiiiiiz...»
KARAGÖZ — «... gibi kaymaklı!»[91]
FRENK — Değil bre, esek adam!
KARAGÖZ — Ağzını topla, sinyor, dayak geliyor.

---

88 *Puni kondili:* (Rumca) kalem nerede?
89 *Puni melani:* (Rumca) mürekkep nerede?
90 *Grapsi:* (Rumca) yaz.
91 *Sakııız gibi kaymaklı:* İstanbul'da, gezici dondurma satıcılarının bağırışı.

FRENK — Ayak geliyor, yerim patsa.[92]
KARAGÖZ — Senin bildiğin koyun ayağı değil, sopa, sopa!
FRENK — Ne bre? Sustum, sopa!
KARAGÖZ — «Sus» demiyorum. Değnek, değnek!
FRENK — O bre, inek, inek!
KARAGÖZ — İnek baban!
FRENK — (*Makam ile.*) «...adalarindan-dan-dan-dan.»
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) «...adalarmdan-dan-dan-dan.»
FRENK — «Var benim orada bir ortak.»
KARAGÖZ — «Var benim orada bir oturak.»
FRENK — Ne bre? Oturak değil, ortak.
KARAGÖZ — «Var benim orada bir ortak.»
FRENK — O bravo, bravo! «Adi Tselebi Mano-lo-lo-lo-lo-lo-laki.»
KARAGÖZ — «Çelebi Mano-lo-lo-lo-lo-lo-laki.»
FRENK — Bravo! «Tselebi Dimitraki.»
KARAGÖZ — «Çelebi Dimitraki.»
FRENK — «Tselebi Kostaki.»
KARAGÖZ — «Çelebi Kostaki.»
FRENK — Tselebi Manolaki, Tselebi Dimitraki, Tselebi Kostaki, Tselebi Hristaki.»
KARAGÖZ — Ulan, nefes al! Hepsi birden yazılmaz. (*Karagöz yazar.*) Yazdım.
FRENK — «Simdi var orada bir boyuk bahtse.»
KARAGÖZ — «Şimdi var orada bir büyük bahçe.»
FRENK — «Bahtsenin itsinde var boyuk bir kuyu.»
KARAGÖZ — Sen de git, sinyor, otelde uyku uyu.
FRENK — «Kuyuda var bir dolap.»
KARAGÖZ — «Kuyuda var bir dolap.»
FRENK — «Dolap boyle yapar: (*Makam ile*) Ng-ng-ng.»
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) «Ng-ng-ng.»
FRENK — «Boyle boyle dsanin tsikadsak!»
KARAGÖZ — Senin canın çıksın, köpoğlu!
FRENK — «Yapadsaksin simdi o bahtse itsinde bir ev.»
KARAGÖZ — «Yapacaksın şimdi o bahçe içinde bir ev.»
FRENK — Kats oda yapalim evde?

92 *Yerim patsa:* ben bunu yerim.

KARAGÖZ — Sen bilirsin, sinyor.
FRENK — «Yapalim kirk oda.»
KARAGÖZ — «Yapalım kırk oda.»
FRENK — «Simdi oda yaptik. Kirk tane kenef.»
KARAGÖZ — «Şimdi oda yaptık. Kırk tane kenef.»
FRENK — Ne bre, tsok bre, tsok! Yala otuz tanesi!
KARAGÖZ — Otuz tane kenefi yalayamam.
FRENK — Yala bre!
KARAGÖZ — (*Taklit ile yalar.*) Yaladım, sinyor, on tane kaldı.
FRENK — O bravo! «Simdi var orada bahtsede bir iskilo.»[93]
KARAGÖZ — «Var orada bahçede bir eşekli.»
FRENK — Ne bre esekli? «Kopek, kopek!»
KARAGÖZ — Bahçeyi beklesin diye öyle mi? «Bahçede bir köpek.» — Söyle, köpoğlu köpek!
FRENK — «Simdi yaparim kopek: (*Taklit ile.*) Hav hav hav!»
KARAGÖZ — «Şimdi yaparım köpek: Hav hav hav!»
FRENK — Ne bre? «Ust, ust!»
KARAGÖZ — Dayağın meyanesi geliyor, sinyor Sıkıntı!
FRENK — Simdi boyle yapadsağim: «Na-na-na-na katsi kato.»[94]
KARAGÖZ — Ben de mi yapacağım?
FRENK — Evet, sen de yapacaksin.
KARAGÖZ — (*Yapar.*) «Na-na-na-na kaçi kato!»
FRENK — «Na siko pano.»[95]
KARAGÖZ — «Na siko pano, kaçi kato!» (*Birkaç defa yaparlar. Frenk para vermeden kaçar.*) — Vay köpoğlu, kaçtı! Sözde mektup yazdık!
— Etli peynirli[96] yazıcı verelim!

---

93 *İskilo* [Doğrusu: *Skilos*]: (Rumca) köpek.
94 *Na katsi kato* [doğrusu: *Na katse kato*]: (Rumca) otur.
95 *Na siko pano:* (Rumca) kalk.
96 *Etli* [= *kıymalı*], *peynirli:* börek çeşitleri için kullanılan deyim. Börek satıcıları, müşteri çekmek için şöyle bağırır: *kıymalı, peynirli börek verelim.*

(*Türk gelir, gazel söyler.*)

[97]Istakratoza[98] bak hele Himmet gımırayyu[99]
Tapşingu[100] çalup el ile, gotle gıvırayyu[101]

Bakdındı ya sen ben dinelürken[102] dam[103] önünde
Almış elüne yir de geçerdi Valu dayyu[104]

Gordundu ya sen dün gice ayen[105] ziyefatda[106]
Gonguclа[107] gabıklı pilavı[108] emme yudayyu

Küplasduyı ak cinnüyü[109] at gayrı doğuzlan[110]
Dengiz piresü[111] heç yenü mü[112] hey goca ayyu

Bülmen püre mü gırbuğu[113] mu cin müdü Galub
Istakratoza bak hele Himmet gımırayyu

---

97 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*

\- - , . - - . . - - . . - -

Metin: Galip Paşa, *Mutayyebât-i Türkiyye*, s. 45

98 *Istakratoz:* ıstakoz.

99 *Gımırayyu: kımıldıyor, hareket ediyor.*

100 *Tapşingu:* iki şeyi birbirine vurup ses çıkarma (*Tapşingu çalup el ile*: el çırpmak).

101 *Gotuyle gıvırayyu:* kuyruğunu kıvırıyor. (Galip Paşa'nın açıklaması: «kuyruğunu bura bura»).

102 *Dinelürken:* dururken.

103 *Dam:* ev.

104 *Valu dayyu:* Veli dayı (Galip Paşa'nın bu dizeyi açıklaması: «Veli dayı ıstakozu eline alıp yiyerek geçerdi»).

105 *Ayen:* ayan, açık, açıkça.

106 *Ziyefat:* ziyafet.

107 *Gonguc:* yengeç.

108 *Gabıklı pilâv:* midye dolması.

109 *Ak cinnü:* rakı.

110 *Doğuzlan:* kuvvetlen.

111 *Dengiz piresü:* deniz tekesi, karides.

112 *Yenü mü:* yenir mi.

113 *Gırbuğu:* kurbağa.

TÜRK — Dah durucuk, dah durucuk, geldi gondu bir serçecuk. Civucuk civucuk, halıma haldaş, yoluma yoldaş, bir baba dostu olsa da izucuk mezeleşsek![114]

KARAGÖZ — Ulan, bu kim? Su terazisi gibi bir herif. Şuna âşinalık edeyim. — Hoş geldin, gözüm!

TÜRK — Gozum çığsun!

KARAGÖZ — Behey ciğerim!

TÜRK — Ciğerini gopegler yisün!

KARAGÖZ — Behey canım!

TÜRK — Canın çığsun!

KARAGÖZ — Behey ayı!

TÜRK — Merhaba dayu!

KARAGÖZ — Nerden geliyorsun, nereye gidiyorsun?

TÜRK — Ulan, sen sorgucu musun?

KARAGÖZ — Sorgucu değilim.

TÜRK — Nene gerek? Nereden gelürsem gelürün.

KARAGÖZ — Yani memleketten mi geliyorsun?

TÜRK — Melmeketten taze geldum.

KARAGÖZ — Dumanı üstünde bardak eriği. Bu tarafta ne işin var?

TÜRK — Cızukdurucu[115] isterün.

KARAGÖZ — Ne yapacaksın cızukdurucuyu?

TÜRK — Kefat[116] gondurucıyun.

KARAGÖZ — Mektup mu göndereceksin?

TÜRK — Ulan, nektup degül, kefat.

KARAGÖZ — Ben cızukdurucuyum.

TÜRK — Aman buba, bana cızukdur.

KARAGÖZ — Sen söyle, ben cızukdurayım.

TÜRK — Hani ak yayla?

KARAGÖZ — Ak yayla nedir?

HACİVAT — (*İçeriden.*) Karagöz, kâğıt soruyor, kâğıt göster.

KARAGÖZ — (*Kâğıdı gösterir.*) İşte ak yayla!

---

114 *İzucuk mezeleşsek:* azıcık konuşsak. (*Mezeleşmek:* konuşmak).

115 *Cızukdurucu:* yazıcı. (*Cızukdurmak:* çiziktirmek, yazmak).

116 *Kefat:* kâğıt.

TÜRK — Hani övendire?

HACİVAT — (*İçeriden.*) Hacivat, kalemi göster.

KARAGÖZ — İşte övendire!

TÜRK — Hani katran çömleği?

KARAGÖZ — Dehey. meret! — Hacivat, «Katran çömleği»ni soruyor.

HACİVAT — Mürekkep hokkasını soruyor.

KARAGÖZ — İşte katran çömleği!

TÜRK — Başla cızukdurmaya. — «Herefatlu,[117] zerefatlu,[118] mehremetlu,[119] emmin oğlu İrecep.» — Paraları yedü mü acep?

KARAGÖZ — (*Yazar.*) Yazdım.

TÜRK — «Sana mahsus selâm iderün, gatır-ı aliyelerini sıtmalı gatır iderün.»[120]

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Istangul'da guruş girayün de[121] Gastamunü'ye giderün, Gezban gız ile derneğimüzü iderün.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Gozümün ışuğu, ağzımun gaşugu, goynümün[122] bulaşuğu, kendümün aşuğu, benüm canum, benüm gozüm, yalabuk[123] Gezban'um!»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Sana mahsus selâm iderün, gatır-ı aliyelerini sıtmalı gatır iderün. Eğer benden sorgu suval olunursa, gice gündüz, dun u gun[124] gablımdesün.»[125]

KARAGÖZ — Yazdım.

---

117 *Herefatlu:* hürmetli (?), saygıdeğer.

118 *Zerefatlu:* zerafetli.

119 *Mehremetlu:* merhametli.

120 *Gatır-ı aliyelerini sıtmalı gatır iderün:* hâtır-ı âlîlerini istifsâr-i hâtır ederim [= yüce hatırlarını sorarım].

121 *Guruş girayün de:* para kazanayım da. (*Guruş girmak:* para kırmak, çok para kazanmak).

122 *Goynumun:* gönlümün.

123 *Yalabuk* [= *yalabık*]: 1. parlak, parıltılı; 2. güzel.

124 *Dun u gun:* dün ü gün, gece ve gündüz.

125 *Gablımdesün:* kalbimdesin.

TÜRK — «Melmekette bulunan gonşulara, Ese[126] oğlu Musa'ya, bizim sakallı Köse'ye, Uyuz Ali'ye, Kel Veli'ye, Barut Hasan'a, Çakmak Memüş'e, yengem Anüş'e,[127] bizim Zırdeli'ye, Gebeş'e.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Osuruklu Keleş'e, ak sakallılara, goca Fahu'ya,[128] bizim kizire,[129] gokdan selâm iderün, gatır-ı aliyelerini sıtmalı gatır iderün. Melmeketten gelen hemşeriler hepüsü yerleşdü.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — Pahçegapu'da[130] Cin-s..en-oğlu börekçü oldu. Emmisü de Odungapusu'nda[131] eşekçülük ideyü. Heç sormayün bizim Çopur-oğlan'u! Gançaklukdan[132] baş alamaz, gice gündüz ak cinnü,[133] gızıl cinnüyü[134] yudayu.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — Bizüm İbiş, Gandillü'nün[135] pazar gayuğunda[136] kürekçü, Dümbüld'ün oğlu Çafçaflu çarşu'nun[137] berü yanunda bekçülük ideyü.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Gardaşu Körpü başunda tükkan açtu, yemekçü; Küçük oğlan Şeytan-aguntusu'nda[138] Tuloğlu[139] yedekçülük ideyü.»

---

126 *Ese:* İsa.

127 *Anüş:* Ayşe.

128 *Fahu:* fakîh, fıkıh bilgini.

129 *Kizir, Kiriz:* köy kâhyası, köy muhtarı yardımcısı.

130 *Bahçegapu:* Bahçekapı; İstanbul'da, Eminönü yöresinde bir semt.

131 *Odungapusu:* Odunkapısı, Haliç'in İstanbul yakasında, Keresteciler caddesi yöresinde, odun ve kereste yüklenen ve satılan yer.

132 *Gançakluk:* ganşaklık, sarhoşluk. (*Gançak:* sarhoş).

133 *Ak cinnü:* ak cinli, rakı.

134 *Gızıl cinnü:* kızıl cinli, şarap.

135 *Gandillü:* Kandilli; İstanbul'da, Bogaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

136 *Pazar gayuğu:* pazar kayığı; İstanbul'da eşya taşıyan büyük kayık.

137 *Çafçaflu çarşu:* Kapalıçarşı (?)

138 *Şeytan-agundusu:* Şeytanakıntısı; Boğaziçi'nde, Kandilli önündeki akıntı.

139 *Tuloğlu:* dul-oğlu. (Marmara kıyılarında yedekçilik yapan taşralıların kendilerine verdikleri ikinci ad, lâkap).

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — «Bizüm Keloğlan da zıbık[140] efendünün yamacundan çıkup öz bir gancuğa garmuş.[141] Bu tarafta bulunan hemşeriler melmekettekilere gokdan selâm iderler, gatır-ı aliyelerini sıtmalı gatır iderler.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TÜRK — İmza: «Gastamunü'de Kel İrecep'in oğlu Eşek-s..en Himmet.»

KARAGÖZ — Yazdım. — Vay gidi elkab[142] vay!

TÜRK — Al bakalım, buba, sana beş guruş!

KARAGÖZ — Ulan, eksik olma! İyi bereket versin!

(*Türk gider.*)

(*Şarkı ile Lâz gelir.*)

[143]Kalk gidelim dağlara
Kestane toplamağa
Meram kestane değil
Kızlarla oynamağa

Tüfengimin demiri
Nalparadır nalpara[144]
Ben kızlarla oynarsam
Derler bana zampara

Gemi gelir Yemen'den
Gözükmüyor dumandan
Al yanak kiraz dudak
Her gün gelir hamamdan

Kalk gidelim sazlara
Yem verelim kazlara
Meram kazlara değil
Sarılalım kızlara

140 *Zıbık:* sâbık, eski.

141 *Gancuğa garmuş:* kadına tutulmuş.

142 *Elkab:* lâkaplar, sanlar.

143 Ölçek: 7 (4 + 3, 3 + 4, ya da duraksız).

144 *Nalpara:* ?

Şu karşı dağın kurdu
Geldi karşıma durdu
Kabahatım yok yere
Bana bir tokat vurdu

Çarşıdan aldık döşek
Senin ağzın pek gevşek
Ahırdan neye kaçtın
Yularsız koca eşek

LÂZ — Merhaba, paba!
KARAGÖZ — Merhaba, sakalı kaba!
LÂZ — Nasulsun? Eyu musun, hoş musun? Akşamdan peru sarhoş musun? Dolu musun, poş musun? Yaş musun, kuru musun?
KARAGÖZ — Ulan, ne kadar lâkırdı!
LÂZ — Hayvan koklaşa koklaşa, insan söyleşe söyleşe. Pir pen söyliyeyum, pir sen söyle. Pir pen söyliyeyum sen dinle, pir sen söyle pen dinliyeyum.
KARAGÖZ — Bana nöbet gelmedi söyliyeyim.
LÂZ — Puradan kaktuh, gittuh Trabzan'a. Pir gemi funduh alduh, pir gemi pahur alduh. Trabzan'dan açulur açulmaz...
KARAGÖZ — Babaya mı oturdunuz?
LÂZ — Aldu pizi pir furtuna, aldu pizi pir furtuna. Gemi paşladu sallanmağa; sallandukça sallandu, sallandukça sallandu.
KARAGÖZ — Kolan mı vurdunuz?
LÂZ — Gemi karaya oturdu, pahurlar denizin dibine gittu, funduhlar denizin yüzüne çıhdu, pir ak sakallu funduh pana dilinu çıkarmış güler, pana dilinu çıkarmış güler. Mal dediğün funduhdur.
KARAGÖZ — Sen böyle nereden gelip nereye gidiyorsun?
LÂZ — Memleketten geldum, memlekete mektup gönderecum.
KARAGÖZ — Yazıcı mı istiyorsun?
LÂZ — Evet, yazıcu isterum.
KARAGÖZ — Ben yazıcıyım.
LÂZ — Öyle ise, yaz pakalum!

KARAGÖZ — Yazayım.
LÂZ — «Penum canum, penum gözum.»
KARAGÖZ — «Benim canım, benim gözüm.»
LÂZ — «Nerede kaldi kulaktozum?»
KARAGÖZ — (*Gösterir.*) Kulaktozun burada.
LÂZ — Canum, sen yaz!
KARAGÖZ — Yazdım.
LÂZ — «Hem arsuzum, hem yuzsuzum.»
KARAGÖZ — Senin suratından belli arsız yüzsüz olduğun.
LÂZ — Yaz, paba!
KARAGÖZ — Yazıyorum. «Hem arsızım, hem yüzsüzüm.»
LÂZ — «Memiş'in oğlu Mustafa...»
KARAGÖZ — «Memiş'in oğlu Mustafa...»
LÂZ — «Gel, pizüm evde eski yama.»
KARAGÖZ — «Gel, bizim evde eski yama.»
LÂZ — «Niçün gelmezsin ahşam dama?»[145]
KARAGÖZ — Baban gelsin dama! Ulan, ben öküz müyüm?
LÂZ — Pabacığum, sana sözüm yok! Penum söylediğum sözler memlekettekilere.
KARAGÖZ — O başka!
LÂZ — «Gordun mu pizüm hemşehri Çakur'u?»
KARAGÖZ — «Gördün mü bizim hemşeri Çakır'ı?»
LÂZ — «Ortağımun arkadaşı Takor'u...»
KARAGÖZ — «Ortağımın arkadaşı Takor'u...»
LÂZ — «Goturdu pizüm üç yüz okka pahoru.»
KARAGÖZ — «Götürdü bizim üç yüz okka bakırı.»
LÂZ — «Memlekette var penim pir çok işlerim.»
KARAGÖZ — «Memlekette var benim bir çok işlerim.»
LÂZ — «Hayvan gibi, kızarsam, kişnerim.»
KARAGÖZ — «Hayvan gibi, kızarsam, kişnerim.»
LÂZ — «Şimdi seni pelümdeki kama ile şişlerim.»
KARAGÖZ — Ulan, kavga mı edeceğiz?
LÂZ — Değil pabacığum, sen yaz!
KARAGÖZ — «Şimdi seni belimdeki kama ile şişlerim.»
LÂZ — İmza: «Trabzan'da pabalık, ağzı kalabalık, paşında koca yağlık,[146] Çopur Memiş.»

145 *Dam:* bk. n. 103
146 *Yağlık:* büyük mendil, çevre.

KARAGÖZ — İmza: «Trabzon'da babalık, ağzı kalabalık, başında koca yağlık, Çopur Memiş.»

LÂZ — Al, pabacığum, sana on tane kuruş. (*Lâz gider.*)

(*Şarkı ile Tiryaki gelir.*)

(*Şarkı İsfahan*[147])

[148]Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbül öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(*Nakarât*)
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

Bir sille vurdu başıma
Hotozum indi kaşıma
Yazık oldu genç yaşıma
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

TİRYAKİ — Güzel tesadüf! Bak, buraya aktar dükkânı küşâd olmuş![149] Çârşû-yi Mısr'a[150] kadar ihtiyâr-ı azîmet külfetinden halâs oldum.[151]

KARAGÖZ — Bu da kim? «Aktar dükkânı kebab olmuş, Çarşı-yı Mısır'da ihtiyar halimle köfte yemekten halâs oldum» diyor.

TİRYAKİ — Ayol, ihtiyarlık garip şey! Yanlış görmüşüm. Kıbtî'nin biri çerge kurmuş, lâkin yanında dişisi yok. Önünde de bir şeyler var, galiba maşa yapıyor.

KARAGÖZ — Ulan, hep antikalar buraya geliyor! Marazanın[152] meyanesi gelmeğe[153] başladı.

147, 148 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 85/n. 60, 61

149 *Küşâd olmuş:* açılmış.

150 *Çârşû-yi Mısr:* Mısırçarşısı.

151 *İhtiyâr-i azimet külfetinden halâs oldum:* gitme zahmetinden kurtuldum.

152 *Maraza:* Arapça «muâraza» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. çekişme, kavga.

153 *Meyânesi gelmek:* kıvamı gelmek. (Helva pişirmekte kullanılan deyim, Burada, mecaz yoluyla, kavga hakkında kullanılmış).

TİRYAKİ — Yahu! Sen burada hayme-nişin[154] misin?

KARAGÖZ — Evet, bendeniz kara meşinim! Yerli köselesini de şimdi suratına yapıştıracağım!

TİRYAKİ — Görür müsünüz bir kere Kıptî-yi hâne-ber-dûşu?[155]

KARAGÖZ — İhtiyar, ağzını topla, sonra afyonu suratına sıvayacağım.

TİRYAKİ — Canım, ne hiddet ediyorsun? Esnaf kısmının başı yumuşak olmalı! Sağlamca sacayağın varsa ver.

KARAGÖZ — Ay, şimdi anladım! Herif beni maşacı sandı. — Baba, sacayak yok ama, şimdi ısmarlama maşa ile kuyruğundan tutup Tiryaki çarşısına kadar fırlatacağım!

TİRYAKİ — Ha, sahi! Âhenger'e[156] benzemiyor ama, halinden bir şey de anlaşılmaz. Mademki demirci değilsin, burada ne iş arıyorsun, köylü dayı?

KARAGÖZ — Herifin beni görmeğe vakti yok ki! — Baba, burada yazıcıyım.

TİRYAKİ — Nasıl? Yazıcı mı? Hiç bu kıyafette yazıcı görmedim. Tuhaf şey!

KARAGÖZ — Beğenemedin mi, musalla[157] mütevellîsi?[158] Senin ettiğin elverdi! Yazıcı nasıl olur?

TİRYAKİ — Zevkime zehebe![159] Senin yazıcı dediğin, nutku zarîf,[160] nüktedân olur! Sen ise, kaba-saba, odun yarması gibi bir herifsin.

KARAGÖZ — İhtiyar, belâya gireceğiz! Hediye mi geldin?

TİRYAKİ — Bu âlemde doğru söyleyeni dokuz köyden ko-

---

154 *Hayme-nişin:* çadırda oturan, göçebe.

155 *Kıptî-yi hâne-ber-dâş:* serseri Çingene. (*Hâne-ber-dâş:* evi omuzunda, serseri, yersiz yurtsuz).

156 *Âhenger:* demirci.

157 *Musalla:* cami avlularında, cenazeyi koyup önünde namaz kılınacak taş seki.

158 *Mütevellî:* bir vakfı yönetmekle görevli kişi. (*Musalla mütevellîsi:* geberesi).

159 *Zevkime zehebe:* zevkime gitti. («Zevkime bravo» anlamında olabilir).

160 *Nutku zarîf:* konuşması ince.

varlar. Mademki umûr-i tahrîriyye[161] ile meşgulsün, fenn-i inşâya vukufun var mı?[162]

KARAGÖZ — Evet, Fener'deki[163] Nişan'a borcum var.

TİRYAKİ — Kah kah kah! Gördün mü zevki! Ne hal ise, öte-beri almak için yarın Mısırçarşısı'na gideceğim, dükkâna müteallik[164] öte-beri alacağım; unutmamak için isimlerini yazdırmak isterim. Ben söyliyeyim, sen yaz.

KARAGÖZ — Yazayım.

TİRYAKİ — Yaz bakalım! «Yirmi dirhem sinâmeki.»[165]

KARAGÖZ — «Sülüklü'deki sinek Ahmet'i.»

TİRYAKİ — Değil a canım! «Yirmi dirhem sinâmeki.»

KARAGÖZ — Yazdım.

TİRYAKİ — «Kırk dirhem havlıcan.»[166]

KARAGÖZ — «Kırk kere havlıyacağım.»

TİRYAKİ — «Elli dirhem tarçın, kırk dirhem karanfil.»

KARAGÖZ — «Elli tane narcin,[167] kırk saksı karanfil.»

TİRYAKİ — «Telli mürdesenk,[168] kasnı.»

KARAGÖZ — «Akşamdan sonra Hicaz faslı.»

TİRYAKİ — «Zar-bozan zor-bozan.»[169]

KARAGÖZ — «Zar-bozan zor-bozan.»

TİRYAKİ — «İksîr-i hâssa.»[170]

KARAGÖZ — «Kamışlı pırasa.»[171]

TİRYAKİ — «Çöp-çini,[172] sarı-sabır.»[173]

---

161 *Umûr-i tahrîriyye:* yazı işleri.

162 *Fenn-i inşâya vukufun var mı:* yazı yazmayı bilir misin? (*Fenn-i inşâ*: yazı yazma fenni; *vukuf:* bilgi).

163 *Fener:* Haliç'in İstanbul yakasında, çoklukla Rum'ların oturduğu semt. (Rum Patrikanesi de oradadır).

164 *Müteallik:* ilgili.

165 *Sinâmeki:* (fr. *cassia*) baklagillerden bir bitki; yaprakları iç sürdürücü olarak kullanılır.

166 *Havlıcan:* zencefilgillerden ıtırlı bir bitki cinsi.

167 *Narcin:*? (belki de, *narcil:* hindistancevizi).

168 *Mürdesenk:* (fr. *litharge*) doğal kurşun oksidi.

169 *Zar-bozan zor-bozan:*?

170 *İksîr-i hâssa:*? (Sözlük anlamı: özel etkisi olan ilâç)

171 *Kamışlı pırasa:* sapı uzun pırasa.

172 *Çöp-çini:*?

173 *Sarı-sabır:* (fr. *aboès*) zambakgillerden bir bitki ve bu bitkinin yapraklarından çıkarılıp hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan kırmızımtırak esmer renkli madde.

KARAGÖZ — «Çöpçünün oğlu sarı Sabri.»
TİRYAKİ — «Mülk-i safâ[174] safâ-yi mülk.»
KARAGÖZ — «Mülk-i safâ safâ-yi mülk.»
TİRYAKİ — «Yirmi dirhem diyaridon.»[175]
KARAGÖZ — Yirmi tane hilâlî don.»[176]
TİRYAKİ — Baksan a, yazıcıbaşı, bunların hepsi kaç kalemden ibaret?
KARAGÖZ — Gördün mü yediği haltı? Ben rakam bilmem, okumam yazmam yok. Ben sualine nasıl cevap vereceğim?
TİRYAKİ — Söyle bakalım, kaç kalemden ibaret?
KARAGÖZ — Ben buna bir katakofti[177] söylerim. — Yirmi kalemden ibaret.
TİRYAKİ — Ver kâğıdı, ver! (*Karagöz kâğıdı büker, verir.*) Eksik olma, yazıcıbaşı! Al bu beş kuruşu!
KARAGÖZ — Eksik olma! (*Tiryaki gider.*)

(*Türkü ile Çingene gelir.*)

(*Türkü*[178])

[179]Çeribaşının gelini
Pek ince sarmış belini
Bugün bana neler etti
Boynuma atıp elini

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

174 *Mülk-i safâ:* «mürr-i safâ» sözünün bozulmuş biçimi.
175 *Diyaridon:* zerdeçal, karanfil, kakule v.b.'nin karışımından meydana getirilen bitkisel ilâç.
176 *Hilâlî don:* Eskiden, «hilâlî» adı verilen ve ipekle pamuk karışımı olan kumaştan yapılan don. Bu kumaşla yapılan gömleğe de «hilâlî gömlek» denirdi.
177 *Katakofti:* (argo) asılsız, yalan, uydurma söz.
178, 179 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 356/n. 74, 75

Çeribaşının güveyi
Pek sıkça dokur eleği
Sabah yapar akşam satar
Isgara maşa küreği

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

Obamız dağdan geliyor
Yârim beraber geliyor
Başına gelincik takmış
Ortada göbek atıyor

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

ÇİNGENE — Sos kerosa![180]

KARAGÖZ — Hacivat, gel tercümanlık et! Bak, neler söylüyor!

HACİVAT — Karagöz, selâm veriyor. Sen de «sos» de, «kerosa» de.

KARAGÖZ — Eski Çingene'sin! Nasıl anlıyorsun, bak, bunun lisanından!

ÇİNGENE — Aaciim![181] Nasılsın, ii misin?[182]

KARAGÖZ — İyiyim, sen de iyi misin?

ÇİNGENE — Çok şükür, iiyim, aaciim!

KARAGÖZ — Nereden gelip nereye gidiyorsun?

ÇİNGENE — Bir yazıcı arıorum. Maktup yazdıracaam, maktup.

KARAGÖZ — Ben yazıcıyım. Görmüyor musun hokka, kalemi, kâğıdı?

180 *Sos kerosa:* (Çingenece) nasılsın?

181 *Aaaciim:* ağacığım.

182 *İi misin:* iyi misin?

ÇİNGENE — Aman aaciim, yaz!
KARAGÖZ — Söyle, yazalım bakalım!
ÇİNGENE — «Meriemetlû,[183] insanietlû, müryüvetlû[184] efendim!»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Sancı alielerinize[185] obalarımız kadar selâm.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Çingallarımız[186] kadar duvar[187] olunduktan sonra o güzel nazik hatırlarınıza istifrâğ ederim.»[188]
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Heman edviye-i hayrieniz[189] ile meşgulüm.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Kasvet-i iştihvâkınızla[190] coşkunum.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Mangizsizlikten yana, aaciim, pek şaşkınım.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Benim meriemetlû efendim, daima aynalı[191] olun.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Senelerce Salıpazarı'nda[192] durun.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Zobu-oğlu senin kulun. Eğer tarafımdan sulu hıyar[193] buyurulursa: Örsün üstünde çelik, / İki cebim delik, / Ujlansan a[194] bir metelik.»

---

183 *Meriemetlû:* merhametli.
184 *Müryüvetlû:* mürüvetli.
185 *Sancı alielerinize:* zât-ı âlîlerinize (?)
186 *Çingal:* (belki de *Çingar*) kavga.
187 *Duvar:* «dua» demek istiyor.
188 *İstifrâğ etmek:* kusmak. (Burada *istifsâr ederim* [= sorarım] demek stiyor).
189 *Edviye-i hayrie:* «edviye-i hayriyye», hayırlı ilâçlar. (Burada *ed'iye-i hayriyye* [= hayırlı dualar] demek istiyor).
190 *Kasvet-i iştihvâk:*? (Herhalde *kesret-i iştiyâk* [=çok özleme] demek istiyor).
191 *Aynalı:* (argo) iyi, güzel.
192 *Salıpazarı:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Fındıklı ile Tophane arasında bir semt.
193 *Sulu hıyar:* «sorgu sual» demek istiyor.
194 *Ujlansan a:* (argo) uçlansan a, versen e! (*Uçlanmak:* vermek, ödemek.)

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Vücudum sifatta,[195] / gönyüm[196] gezer her tarafta, / badiava[197] sana göbek her hafta.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Daima iştihvâkınızdan[198] başka bir kederim yoktur.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Geçenlerde bana ujlandığınız papelde bana birtakım aynasız penizler[199] yazmışsınız.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Böyle penizlere karnım toktur.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Size hiç insaniet yoktur.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — San[200] çıktı, san çıktı, çiftaf[201] Todoros.»[202]

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Bizim Pembe'nin kaynanası kokoros.»[203]

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Hani Çatro,[204] hani Patro,[204] hani İbo?[204] Cümlesi cartan kiros.»[205]

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Gönder bana, aaciim,[206] iki tavuk bir horoz.»

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇİNGENE — «Bu tarafta sizi bilen Todi'ler[207] / geçen gün birbirini yediler.»

---

195 *Sifatta:* «sıhhatte» demek istiyor.

196 *Göynüm:* gönlüm.

197 *Badiava:* «bedava» demek istiyor.

198 *İştihvâkınızdan:* iştiyâkınızdan, hasretinizden. (bk. n. 190)

199 *Peniz:* (Çingenece) söz, lâf, sözcük.

200 *San:?* (Anlamsız bir söz olabilir).

201 *Çiftaf:?*

202 *Todoros:* kişi adı. (Belki de, *Theodor*'un bozulmuş biçimi).

203 *Kokoros [kokoroz]:* (Rumence) çirkin.

204 *Çatro, Patro, İbo:* kişi adları.

205 *Cartan kiros:?* (Herhalde, *ölmüşler* anlamına geliyor. *Cartayı çekmek:* [argo] ölmek.)

206 *Aaciim:* bk. n. 181

207 *Todi:* (Çingenece) Çingene.

KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Bana sizin için çok şey dediler.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Kâkülünün çayı[208] yosma, / dayanamaz çok basma.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Saçaklının oğlunun şorolusu,[209] / bu hafta varmış yortusu.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Bir parça var yer misin / çoraybemin[210] tortusu.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Ayıboku'nun oğlu Memiş / anasından çok yemiş.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Çengi Şahzene'nin kızı Şöhret / kıvırmayı ii[211] öğret.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Kemancı Gül'ün kızını verdiler Kuyruklu'ya.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Haftasına çıngar[212] çıktı. Kavun değil ki götünü koklaya.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Zobu-oğlu, Todi'lerin başıdır.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Herkese tizini[213] kaşıtır.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Kıvrak Ali onun eşidir.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Benli Ayşe'nin yanına varılmaz.»
KARAGÖZ — Yazdım.

208 *Çay:* (Çingenece) kız.
209 *Şorolu, şorulu:* (Çingenece) oğlan, çocuk.
210 *Çoraybe:* (Çingenece) sidik.
211 *İi:* iyi. (bk. n. 182)
212 *Çıngar:* kavga.
213 *Tiz:* (argo) kıç.

ÇİNGENE — «İstediğin kadar hastar et,[214] hiç darılmaz.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Öyle aynasız[215] karıya kayılmaz.»[216]
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Söylediklerime darılma, canımın içi.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Çengi Tasvir'in kızı mühreci.»[217]
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Geçen akşam ona çoraybesini[218] döktürdü Zobu-oğlunun piçi.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Sıracı[219] Pembe pandeli[220] çalamaz.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — «Beli salık,[221] iri duka[222] alamaz.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — Bu taraftaki Todi'lerin cümlesi size feryade feryade[223] selâm, size duvar[224] yaparlar.»
KARAGÖZ — Yazdım.
ÇİNGENE — İmza: «İskemlesi oymalı, / hastarı[225] aynalı,[226] / bulduğun yerde kaymalı / bol Rükke.» (*Çingene gider.*)

---

214 *Hastar etmek:* cinsel yanaşmada bulunmak.

215 *Aynasız:* (argo) kötü, çirkin.

216 *Kaymak:* (argo) cinsel yanaşmada bulunmak.

217 *Muhreci:* sevici kadın.

218 *Çoraybe:* bk. n. 210

219 *Sıracı:* tef çalan kadın, tefçi.

220 *Pandeli:* telli saz, tanbur.

221 *Salık:* eğri. (*Beli salık:* belki de, «kalçası eğri»)

222 *Duka:* (argo) erkeklik organı.

223 *Feryade feryade:* fîrâde fîrâde, bol bol, çok çok. (*Fîrâde* sözü, *ferden* sözünün bozulmuş biçimi olabilir).

224 *Duvar:* bk. n. 187

225 *Hastar:* bk. n. 214

226 *Aynalı:* bk. n. 191

(Şarkı ile Çelebi gelir.)

(Şarkı Hicâz[227]*)*

[228]Ciğerde nâr-i hasret açtı dağlar
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar
Dayanmaz nâle-i cangâha dağlar
(Nakarât)
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar.

Bu sûz-i hecr ile ey verd-i nâzım
Yakar dünyâyı âh-ı can-güdâzım
Yetiş imdâda gel ey çâre-sâzım
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar.

ÇELEBİ — Vay efendim! Akşam-ı şerifler hayırlar olsun!
KARAGÖZ — Müteveffâ[229] kargalar gözünü oysun!
ÇELEBİ — Baba efendi, buralı mısınız?
KARAGÖZ — Hayır, Mora'lı değilim, İstanbul'luyum.
ÇELEBİ — İşte bendeniz de bunu söylüyorum ya! Bu mahalleli misiniz?
KARAGÖZ — Mahallebi değilim, sütlâçım.
ÇELEBİ — Nerede iskân-ı beyt edersiniz?[230]
KARAGÖZ — İskelede bitleniyorum.
ÇELEBİ — Anlıyamadınız, efendim. Yani, nerede otursunuz?
KARAGÖZ — Yerim yurdum yok. Nerede akşam, orada sabah.
ÇELEBİ — Demek hâne-ber-dûşsunuz.[231]
KARAGÖZ — Muş değilim ben.
ÇELEBİ — Siz lâkırdı anlamadan bî-behre[232] misiniz?
KARAGÖZ — Sen neden soruyorsun, oğlum?
ÇELEBİ — Burada birisi varmış da onu arıyorum.

227, 228 bk. c. II, *Meyhane*, s. n. 52, 53

229 *Müteveffâ:* ölmüş.

230 *Nerede iskân-i beyt edersiniz:* oturduğunuz ev nerede?, nerede oturursunuz?

231 *Hâne-ber-dâş:* evi omuzunda, serseri, yersiz yurtsuz. (bk. n. 155)

232 *Bi-behre:* nasipsiz, yoksun.

KARAGÖZ — O zatın ismi yok mu?

ÇELEBİ — Karagöz.

KARAGÖZ — Min gayri haddin ve lâ-liyâkatin[233] kulunuzum.

ÇELEBİ — Aman, baba efendi, seni bendenize methettiler. Yazıcı mısınız?

KARAGÖZ — Yazıcıyım.

ÇELEBİ — Kalem-keş?[234]

KARAGÖZ — Keş[235] senin babandır, keş oğlu keş!

ÇELEBİ — Baba efendi, sana yazı yazdıracağım.

KARAGÖZ — Ne yazdıracaksın? Mektup mu? Nâme[236] mi? Senet mi?

ÇELEBİ — Değil efendim, benim yazdıracağım şiir.

KARAGÖZ — Buyurun bakalım!

ÇELEBİ —

[237]«Nedir bu sendeki hâlet[238] özünden bî-habersin[239]sen
Bana rastgeldiğin yerden bucak bucak kaçarsın sen
Cehâletle için dışın dolu bomboş gezersin sen.»

KARAGÖZ — (*Yazar.*)

[240]«Tepinir tavlada ester[241] yahut hardan[242] betersin sen
Seni meyhâneci dövmüş işittim pür-kedersin[243] sen
Rezâletten hicâbın[244] yok buyur söyle ne dersin sen?»

ÇELEBİ — Yazıcı baba, oku!

KARAGÖZ — Şimdi okumağa ne lüzum var? Sonra okuruz.

---

233 *Min gayri haddin ve lâ-liyâkatin:* haddim olmayarak ve lâyık olmadığım halde. (Nezaket sözü).

234 *Kalem-keş:* kalem çekici, kalem kullanmayı bilen.

235 *Keş:* (argo) abdal, budala.

236 *Nâme:* aşk mektubu.

237 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

238 *Hâlet:* hal.

239 *Bî-haber:* habersiz.

240 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

241 *Ester:* katır.

242 *Har:* eşek.

243 *Pür-keder:* çok kederli.

244 *Hicâb:* utanma.

ÇELEBİ — Baba efendi, bir şey daha hatırıma geldi, onu da yaz.

KARAGÖZ — Yazayım.

ÇELEBİ —

[245]«Vefâdan ben elim çektim cefâdan çek elin sen de
Al aşkını ver gönlümü senin sende benim bende.»

Yazdın mı, baba efendi?

KARAGÖZ — Yazdım.

ÇELEBİ — Oku.

KARAGÖZ — (*Okur.*)

«Vefâ'dan[246] beygirim çektim Zeyrek'ten[247] sen merkebin çek
Al merkebin ver beygirim senin sende benim bende.»

ÇELEBİ — Vay üşekâ[248] herif vay! Ben de seni adam zannettim de yazı yazdırdım.

KARAGÖZ — Züppe beyim, ağzını topla!

ÇELEBİ — Baba, bu dükkânı tutalı sen, ne kadar oldu?

KARAGÖZ — İşte bir ay kadar oldu olmadı.

ÇELEBİ — Bu dükkânda yerdekiler[249] vardır.

KARAGÖZ — Oğlum, burada ne kiler var, ne mutfak var.

ÇELEBİ — Öylesi değil. Burası tekin değil. Burada oturma.

KARAGÖZ — Peki, oturduğum vakit ne olur?

ÇELEBİ — Seni çarparlar.

KARAGÖZ — Ay hiç dikkat etmedim!

ÇELEBİ — Senin burnun ağzının üstünde.

KARAGÖZ — Bir insanın burnu neresinde olur? İşte ağzımın üstünde burnum!

ÇELEBİ — Ben senin iyiliğin için diyorum. İster otur, ister oturma. (*Çelebi gider.*)

---

245 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

. - - - . - - - . - - -

2. dizede ölçek bozuk.

Bu beytin ölçeği şöyle de olabilir: 16 (4 + 4 + 4 + 4)

246 *Vefa:* bk. n. 19

247 *Zeyrek:* bk. n. 20

248 *Üşekâ:* eşekler (Türkçe eşek sözcüğünün Arap dili kuralına göre kurulmuş çoğul biçimi).

249 *Yerdekiler:* iyi saatte olsunlar, cinler.

KARAGÖZ — (*Hacivat'ı çağırır.*) Hacivat!

HACİVAT — (*Hacivat Gelir.*) Neye çağırdın beni?

KARAGÖZ — Aman, Hacı Cavcav, bana bir şey oldu, gel!

HACİVAT — Ne oldu sana?

KARAGÖZ — Buraya birisi geldi, bu dükkân tekin değilmiş, «Burda oturma» dedi.

HACİVAT — Eh, bu dükkânda hiçbir şey yok! Seni bu dükkândan çıkartmak için söylemişler.

KARAGÖZ — Peki efendim, ama, bak, burnum ağzımın üstüne gelmiş!

HACİVAT — Budala herif! Bir insanın burnu neresinde olur? Elbette ağzının üstünde burnu, altında ağzı!

KARAGÖZ — Kuzum Hacivat, beni yalnız bırakma, korkuyorum!

HACİVAT — Korkacak olursan bu duayı oku, korku gider.

KARAGÖZ — Nedir, Hacivat, o dua?

HACİVAT — «Herruh herruh, merruh merruh, efetuhâ mefetuhâ, minhü, pat, küt!» Ne zaman korkarsan, onu oku! (*Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Şunu ezberliyeyim kendi kendime! «Herruh herruh, merruh merruh...» (*Şimdi bunu okurken Cin gözükür. Karagöz bunu görünce bayılır.*) Aman!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, ne oldu sana?

KARAGÖZ — Aman, Hacivat, gözüme aceb-acâyib[250] bir şey gözüktü.

HACİVAT — Kuzum, duayı neye okumuyorsun?

KARAGÖZ — Korkumdan dilim tutuldu.

HACİVAT — Haydi, ben okuyayım, sen de oku: «Herruh herruh...»

KARAGÖZ — «Herruh herruh...»

HACİVAT — «Merruh merruh...»

KARAGÖZ — «Merruh merruh...»

HACİVAT — «Minhü...»

KARAGÖZ — «Minhü...»

---

250 *Aceb-acâyib:* «alel-acâyib» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; pek acayip.

HACİVAT — «Pat...»
KARAGÖZ — «Pat...»
HACİVAT — «Küt!»
KARAGÖZ — «Küt!» (*Bunu okur okumaz Cin gelir, Karagöz'ün başına teneke vurur.*) Hacivat bunun «Pat»ı iyi ama «Küt»ü fena! «Küt»ünü okumıyalım!
HACİVAT — Karagöz, onun tesiri orada.
KARAGÖZ — İyi ama, beynim delinecek.
HACİVAT — Haydi, Karagöz, okuyalım: «Herruh herruh...»
KARAGÖZ — «Herruh herruh...»
HACİVAT — «Merruh merruh...»
KARAGÖZ — «Merruh merruh...»
HACİVAT — «Minhü...»
KARAGÖZ — «Minhü...»
HACİVAT — «Pat...»
KARAGÖZ — «Pat...» — Orasını söylemiyelim.
HACİVAT — Canım, yine okuyalım!
KARAGÖZ — «Pat...»
HACİVAT — «Küt!» — Karagöz, haydi!
KARAGÖZ — «Küt!» (*Yine Cin vurur kafasına.*) — Hacivat, ben dükkândan vazgeçtim. Ben dükkânda oturacak olursam canım çıkacak.
HACİVAT — Düzcesi, Karagöz, bana para vermeyim diye dükkânın adını çıkarıyorsun. Ben parayı senden zorla alırım! (*Karagöz'ün yakasına sarılır, Karagöz tokat atar.*) Karagöz, paraları! (*Karagöz yine tokat atar, Hacivat gider.*)

BİTİŞ

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — (*Tokadı atar.*) Sinsileni[251] sansar boğa!

251 *Sinsile:* bk. n. 5

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!
KARAGÖZ — Bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa!
HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Gideyim, sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Şöyle olsun, Hacivat, geçersen nasîbinden!
Her ne kadar sürc-i lisân ettikse afola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, bak, ben de sana neler yaparım! (*Gider.*)

Not:

Yazıcı oyunu, «kâr-i kadîm» oyunlarını başlıcalarındandır. Vak'a-nüvis Raşid (? - 1736)'in bu oyundan bir benzetme öğesi olarak söz açması, *Yazıcı* oyununun XVIII. yüzyılın başında bugünkü biçimiyle var olduğunu gösterir. II. Mustafa (hük. 1695-1703)'nın tahttan indirilmesiyle sonuçlanan 1703 ayaklanması anlatılırken, ayaklanan yeniçeriler, kendileriyle birlikte olmalarını istedikleri a'yân ve ulemânın gelmelerini sağlamak üzere, İstanbul Kadısı El-seyyid Mahmut Efendiye zorla «mürâsele» [=kadıların yazdığı resmî mektup] yazdırırlar; bu mürâsele yazdırma olayı şöyle anlatılır:

...İşbu mahalle davetleri bâbında ekid ve şedîd mürâseleler tahrîr ve içinde şöyle yaz böyle yaz deyü imlâya gelmez zurûf ü lurûfa sığmaz savt ü safîr teklif idüb bâziçe-i güftügûları Yazıcı oyunundan nümûdâr oldu.

(*Târih-i Râşid*, 1282, c. III, s. 23)

Okuyup yazması olmayan kimselere dilekçe, mektup, nâme [=aşk mektubu] v.b. yazmakla geçinen eski yazıcılar, yeni edebiyatımızda Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bir romanında ele alınmıştır. (Hüseyin Rahmi, *Metres*, 1. bas., Dersaadet 1315, s. 420 - 428 ve 486 - 543)

MUHÂVERELER

Bu bölümde kitaptaki oyunların "Muhâvere"-leri dışında kalan «Muhâvere»ler toplanmışur. Ön-sözde de belirtildiği üzere, "Muhâvere"ler, "Fasıl" bölümleri gibi belli bir sayı ile sınırlı değildir. İler-de ele geçebilecek başka «Muhâvere»ler, kitabın daha sonraki baskılarına eklenecektir.

EVET EFENDİM

Kaynak:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kütahya Çeşmesi* (s. 26 - 31), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Vay, Karagöz'üm, benim iki gözüm, merhaba!
KARAGÖZ — Hoş geldin, suda pişmiş balkabağı! (*Tokat.*)
HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, beni gelir gelmez darb etmenizin[1] esbâb-ı mûcibesi?[2]
KARAGÖZ — Bizim bekçinin ne poturu var, ne de cübbesi. (*Tokat.*)
HACİVAT — Yazıklar olsun sana, Karagöz! Adam olmamışsın, şu dünyaya eşek gelmişsin, eşek gidiyorsun.
KARAGÖZ — Ona yarabbi şükür!
HACİVAT — Ne gibi?
KARAGÖZ — Ya sen katır gelmişsin de hergele gidiyorsun ya. (*Tokat.*)

1 *Darb etmek:* dövmek. (*Darb*: vurma.)
2 *Esbâb-ı mûcibe:* gerektiren sebepler, gerekçe.

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, ben senin gibi değilim, ben her nereye gitsem bana itibar ederler, ayağa kalkarlar.

KARAGÖZ — Bana da kalkarlar.

HACİVAT — Senin nene ayağa kalkarlar? Câhil echelin[3] birisin.

KARAGÖZ — Halt etmişsin, ben reçeli de yerim, güllâcı da.

HACİVAT — Öyle değil, yani ağzından çıkanı kulağın duymuyor; çünkü câhilsin, okuyup yazmamışsın, mürekkep yalamamışsın.[4]

KARAGÖZ — Onu yaladım.

HACİVAT — Nerde yaladın?

KARAGÖZ — Geçen gün çeşme başına gittim, orada bizim sakanın merkebi duruyordu, imrendim, suratını yaladım.

HACİVAT — Tuuu, Allah iyiliğini versin!

KARAGÖZ — Tükürme suratıma be!

HACİVAT — Bak, Karagöz'üm, sen benim kırk yıllık arkadaşımsın; sana birkaç kelime öğreteyim, her nereye gidersen sana itibar etsinler.

KARAGÖZ — Öğret bakalım.

HACİVAT — Dinle. Bir kibar yere gittiğinde sana bir şey sorarlarsa ne diyeceksin biliyor musun?

KARAGÖZ — Yoo!

HACİVAT — « — Evet efendim.», «— Öyledir efendim.», « — Münasiptir efendim», arada sırada « — Ne buyurursunuz, a benim efendim?»

KARAGÖZ — Sonra ne olacak?

HACİVAT — İşte sen adam olacaksın, herkesin yanında itibarlı olacaksın.

KARAGÖZ — Olur. Ne diyecektim?

HACİVAT — «Evet efendim.»

KARAGÖZ — Evdedir efendim.

HACİVAT — Değil, canım.

KARAGÖZ — Öyleyse dükkândadır efendim.

HACİVAT — Canım, Karagöz'üm, ben nasıl söylersem sen de öyle söyle.

---

3 *Echel:* çok cahil.

4 *Mürekkep yalamak:* okuyup yazması olmak.

KARAGÖZ — Olur, yaparım. Nasıldı o?
HACİVAT — «Evet efendim.»
KARAGÖZ — Evet efendim.
HACİVAT — Aferim Karagöz'üm! «Öyledir efendim.»
KARAGÖZ — Hayır, ikindidir[5] efendim.
HACİVAT — İkindiyi bırak, «Öyledir efendim.»
KARAGÖZ — İkindiyi bırak, akşamı yakala. Öyledir efendim.
HACİVAT — «Münasiptir efendim.»
KARAGÖZ — Minas'ın[6] değil, Agop'undur[6] efendim.
HACİVAT — A Karagöz'üm, Agop'u filân karıştırma. «Münasiptir efendim.»
KARAGÖZ — Agop'u karıştırmam, Mıgırdıç'ı[6] karıştırırım.
HACİVAT — Canım, «Münasiptir efendim.»
KARAGÖZ — Münasiptir efendim.
HACİVAT — Arada sırada, «Ne buyurursunuz, a benim efendim?»
KARAGÖZ — Arada sırada burnumu yersiniz, a benim efendim.
HACİVAT — Ne dedin?
KARAGÖZ — «Arada sırada» dedim.
HACİVAT — Şimdi seninle bir kibar konağına gitmişiz, konağın sahibi çok kibar bir adam, lâkırdı arasında sana der ki: « — Efendim, ne buyurulur?» O zaman sen ne diyeceksin?
KARAGÖZ — « — Haberim yok.» derim.
HACİVAT — Olmaz.
KARAGÖZ — Ya?
HACİVAT — «Evet efendim.», « Öyledir efendim.», «Münasiptir efendim.», arada sırada «Ne buyurursunuz, a benim efendim?» diyeceksin,
KARAGÖZ — Boyuna öyle mi diyeceğim?
HACİVAT — Zâhir.[7]
KARAGÖZ — Yaparım öyleyse.
HACİVAT — Efendim, zât-ı âlînizi çok iyi görüyorum.

---

5 Karagöz, *öyle* sözcüğünü *öğle* [= gün ortası] anlamında alıyor.
6 *Minas, Agop, Mıgırdıç:* Ermeni adları.
7 *Zâhir:* elbette.

KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim... Sonra neydi?
HACİVAT — Müna...
KARAGÖZ — (*Keser.*) Münasiptir efendim... Sonra?
HACİVAT — Arada...
KARAGÖZ — (*Keser.*) Arada sırada ne halt edersin, a benim efendim?
HACİVAT — Öyle halt karıştırma. «Ne buyurursunuz, a benim efendim?»
KARAGÖZ — «Ne buyurursunuz, a benim efendim?» ha?
HACİVAT — Aferin, Karagöz'üm!
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim; arada sırada ne buyurursunuz, a benim efendim?
HACİVAT — Çok güzel.
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim; arada sırada ne buyurursunuz, a benim efendim?
HACİVAT — Her zaman değil, arada sırada söyleyeceksin.
KARAGÖZ — Evet efendim.
HACİVAT — Yani, sana...
KARAGÖZ — (*Keser.*) Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.
HACİVAT — Ama bundan istihzâ[8] çıkar.
KARAGÖZ — Evet efendim.
HACİVAT — Biraz dinlerler.
KARAGÖZ — Evet efendim.
HACİVAT — Ama biraz da beni dinle.
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.
HACİVAT — Ama beni dinlemiyorsun.
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.
HACİVAT — Beni kızdırıyorsun.
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.
HACİVAT — Beni adam yerine koymuyorsun.
KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.

8 *İstihzâ:* alay.

HACİVAT — (*Kızgın.*) Ben hayvan mıyım?

KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.

HACİVAT — Vay! Ben hayvanım haa?

KARAGÖZ — Evet efendim, öyledir efendim, münasiptir efendim.

HACİVAT — Sen eşek misin?

KARAGÖZ — Evet... (*Tokat atar. Hacivat kaçar.*) Yürü!.. Seni gidi idare fitili, mum bacaklı kerata! Az kaldı beni de eşek yapacaktı.

— Sen gidersin de beni de buraya mıhlamazlar ya. Ben de çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! — Sallan bullan, koca oğlan, sallan! (*Gider.*)

GAZETECİ

Kaynak:

Ignácz Kúnos, *Három Karagöz-Játék, Yazıcı Oyunu* (s. 102 - 106), Budapest 1886

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Aman, Karagöz, niçin bu kadar hiddet ediyorsun? Bendeniz mahzâ[1] konuşmağa geldim.

KARAGÖZ — Masa tokuşmağa mı geldin?

HACİVAT — Canım, öyle değil, Efendimizle biraz hasbihâl[2] etmeğe geldim.

KARAGÖZ — Beni sana bakkal diye kim anlattı?

HACİVAT — Ulan külhani, nasıl bakkal?

KARAGÖZ — Ne bileyim ben. «Eski bal yemeğe geldim» diyorsun.

HACİVAT — Canım, eski bal filân değil, biraz görüşüp dertleşmeğe geldim.

KARAGÖZ — Dövüşüp sertleşmeğe mi geldin?

1 *Mahzâ:* yalnız, sadece, sırf.

2 *Hasbihâl:* görüşme, halleşme, dertleşme, sohbet, hoşbeş.

HACİVAT — Amma kalın-kafalı imişsin haaa! Canım, seni özledim de...

KARAGÖZ — Yeni mi başladın?

HACİVAT — Neye?

KARAGÖZ — Yankesiciliğe.

HACİVAT — Nasıl yankesici?

KARAGÖZ — Bilmem, beni çok gözlemişsin.

HACİVAT — Karagöz, «gözledim» değil, seni özledim de ne var ne yok diye görmeğe geldim.

KARAGÖZ — Ulan, öyle söylesen e! «Masa tokuşmağa geldim», yok, «Eski bal yemeğe geldim» deyip duruyorsun.

HACİVAT — Ey, bilâder,[3] çoktan beri görüşemedik, bakalım yerde misin, gökte misin, ne âlemdesin?

KARAGÖZ — Daha şerefede[4] dolaşıyoruz, aleme[5] çıkmadık.

HACİVAT — Canım, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Bırak, Hacivat, bırak! Ne sen sor, ne ben söyleyim. Başıma gelenleri bilmezsin.

HACİVAT — Hayr ola, bilâder, ne oldu?

KARAGÖZ — Ne olacak, gazeteci oldum be!

HACİVAT — Ulan, eline ayağına yakışır ya! Deveye kazzazlık.[6]

KARAGÖZ — Vay! Beğenemedin mi? Ben kimden aşağı kalırım?

HACİVAT — Yok a canım, ben sana çok demedim; lâkin gazeteciler okuma yazma bilir, sende okumak yazmak Hak getire!

KARAGÖZ — Lâf be! Gazeteci olmak için okumak yazmak mı lâzım?

HACİVAT — Evet. Ondan başka, âdâb-i umûmiyyeye[7] hiz-

---

3 *Bilâder:* Farsça «birâder» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

4 *Şerefe:* minarenin ezan okunan yeri.

5 *Alem:* minare, kubbe, sancak direği gibi yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay, ay-yıldız, ya da lâle biçiminde süslü tepelik.

6 *Kazzaz:* ipekçi; 1. ipek satıcısı; 2. ipek işleyicisi. (*Kazzazlık:* 1. ipek satıcılığı; 2. ipek işleyiciliği).

7 *Âdâb-i umûmiyye:* genel ahlâk kuralları.

met etmek [için] ulûm-i mütenevviada[8] mahâret[9] lâzım. Meselâ, ulûm-i riyâziyeden[10] cebir.[11]

KARAGÖZ — Yoo! Bak ben cebre[11] gelemem!

HACİVAT — Hendese,[12] hesap.

KARAGÖZ — Hesapta olan bilgiciliğimi gel de bizim kasapla alış-verişte gör.

HACİVAT — Hey'et.[13]

KARAGÖZ — Onu pekâlâ anlarım. Meselâ, bir şık beyi gördüğüm gibi, cebinde mangiz[14] var mı, yoksa nanay[15] mı, bir bakışta bilirim.

HACİVAT — Hikmet.[16]

KARAGÖZ — Ondan suâl olunmaz.

HACİVAT — Coğrafya, hukuk.

KARAGÖZ — Guguk.

HACİVAT — Servet fenni.[17]

KARAGÖZ — Tanımam.

HACİVAT — Kimi?

KARAGÖZ — Servet Efendi.

HACİVAT — Hay külhani hay! — İlm-i idâre.[18]

KARAGÖZ — Bilirim. Çok yağ ziyan olmasın diye gece yakarlar.[19]

HACİVAT — Ulan, o değil; idare usulü.

KARAGÖZ — Ben idaremi bilirim.

HACİVAT — Tarih.

KARAGÖZ — Onu bilmeyecek ne var: Bin üç yüz iki.[20]

---

8 *Ulûm-i mütenevvia:* çeşitli bilimler.

9 *Mahâret:* ustalık.

10 *Ulûm-i riyâziye:* matematik bilimleri.

11 *Cebir:* 1. zorlayış; 2. matematik dallarından biri.

12 *Hendese:* geometri.

13 *Hey'et:* astronomi.

14 *Mangiz:* (argo) para.

15 *Nanay:* (argo) yok; (parasız, meteliksiz).

16 Hikmet: 1. fizik; 2. gizli neden; (*Hikmetinden sual olunmaz:* gizli nedeni sorulmaz).

17 *Servet fenni:* iktisat, ekonomi.

18 *İlm-i idare:* idare bilimi.

19 İdare kandili: idare lambası.

20 *Bin üç yüz iki:* milâdî 1885. (Bu tarih, oyunun oynandığı ve Künos tarafından yazıya geçirildiği yılı gösteriyor).

HACİVAT — Düstûr.[21]
KARAGÖZ — Destur'un varda'lı soyunu[22] bilirim.
HACİVAT — Umûr-i siyâsiye.[23]
KARAGÖZ — Dört çifte olursa, siya siya'dan başka ıskarmoz oyunu bilirim.
HACİVAT — İstatistik.
KARAGÖZ — Rahat edemem.
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — Kısa yastıktan.
HACİVAT — Hay külbani hay! — Mantık?
KARAGÖZ — Haa! Onu hepsinden iyi bilirim, hem de pek çok severim.
HACİVAT — Nasıl bilirsin bakayım?
KARAGÖZ — Ramazanda pişirirler, üstüne yoğurt dökerler, içine kıyma korlar.
HACİVAT — Hay budala hay! Mantık'ı mantı anlayarak gazetecilik ettin ha? Aşk olsun sana!
KARAGÖZ — Aşk olsun ya! Mantıyı kim sevmez?
HACİVAT — Gazetecilik eden adam mürekkep yalamış olmalı.
KARAGÖZ — Onu da yaladım.
HACİVAT — Nasıl yaladın bakayım?
KARAGÖZ — Bayağı. Bizim arkadaş içmiş, ben de çanağını yaladım.
HACİVAT — Canım, o deme değil. Sen okumak yazmak bilir misin?
KARAGÖZ — «Yazıcı oyunu»nu her sene beraber oynamaz mıyız? Başıma bir de «Okuyucu oyunu» mu çıkardın?

---

21 *Düstûr:* kanun; kanunlar dergisi.

22 *Destur'un varda'lı soyu:* eskiden arabacıların, hamalların yol açmak için *Destur*! *Varda*! diye seslenişi. (*Destur:* savulun, yol verin; *Varda:* savulun yol verin!)

23 *Umûr-i siyasiye:* siyaset işleri.

24 *Dört çifte olursa, siya siya'dan başka iskarmoz oyunu bilirim:* sözcükler iki anlamlı kullanılarak, açık-saçık bir söz oyunu yapıldığı anlaşılıyor. (*Dört çifte:* dört çift kürekli sandal. *Siya siya:* kürekleri tersine kullanarak, sandalı geri geri götürmek. *Iskarmoz:* kürek takılmak üzere, kayık ve sandalların yan kenarlarına dikine yerleştirilmiş çubukların her biri.)

HACİVAT — «Yazıcı oyunu» oynarsın da, sanki bir büyük iş edersin değil mi?

KARAGÖZ — Canım, ben sana «Gazete okudum» demedim, «Gazete yazdım» dedim.

HACİVAT — Neyse! Nasıl yazdın bakalım?

KARAGÖZ — Sorma, Hacivat. Tuttular, beni bir küp içine soktular.

HACİVAT — Vay! «Yalova Safâsı»na mı?

KARAGÖZ — Yok, canım! Şey oldun, dediler.

HACİVAT — Ne oldun, dediler?

KARAGÖZ — Formason mu, felfoson mu, öyle bi şey.

HACİVAT — Haa, anladım: filosof.

KARAGÖZ — Tamam, tamam! İşte öyle oldun, dediler.

HACİVAT — Ey, sonra?

KARAGÖZ — « — O dediğiniz adam ben değilim.» dedim, anlatamadım. En sonra zorlan küp içine girdik a; Hacivat, o kadar dar, o kadar rutubetli ki, az kaldı patlayacaktım; anamdan emdiğim süt burnumdan geldi.[25]

HACİVAT — Öyle muzîkadan[26] nasıl kurtuldun?

KARAGÖZ — Ulan, musika filân ne gezer! Küp dipi, küp.

HACİVAT — Neyse. Küpten nasıl çıktın?

KARAGÖZ — Bana kalsa ihtimâli yoktu; hayır sâhibinin biri küpü kırdı da, öyle çıktım.[27]

HACİVAT — Peki?

KARAGÖZ — Daha tuhafı...

HACİVAT — Nakl et bakalım.

KARAGÖZ — Küp kırılınca biz ortada kaldık ya! Başıma çıngıraklı bir külâh, ayağıma çıngıraklı bir çizme...

HACİVAT — Demek, iki ayağını bir pabuca soktular.

---

25 Teodor Kasap'ın çıkardığı ünlü *Diyojen* (ilk sayısı: 2. 11. 1870) adlı mizah gazetesine işaret ediliyor. Gazetenin başında, bir küp içinde oturan ve karşısındaki İskender'e: «Gölge etme başka ihsân istemem» diyen Yunan filozofu Diyojen'in resmi vardır.

26 *Muzika:* sıkan, darlaştıran, sıkıcı; (burada) *mazika* [sıkıntılı yer, dar yer] anlamında kullanılmıştır.

27 *Diyojen* gazetesinin hükümetçe kapatıldığına (10. 1. 1873) işaret ediliyor.

KARAGÖZ — Elime de düdüklü kamçı verdiler, « — Tatar oldun.» dediler.[28]

HACİVAT — Acayip! Gazeteciliği tatarlığa mı tahvil ettiniz?[29]

KARAGÖZ — Tahvil mahvil yok. Ne söz anlamaz herifsin be! Ben yine ben, yalnız kılık başka.

HACİVAT — Öyleyse, haniya çıngırakların?

KARAGÖZ — Kırıldı.

HACİVAT — Eyvah! Kırmamalıydın.

KARAGÖZ — Ben de istemezdim ama, bir kazâya uğradı.[30]

HACİVAT — Demek ki gazeteciliği beceremedin.

KARAGÖZ — Canım, sanat değilmiş. Bilmem başkaları nasıl beceriyor.

HACİVAT — Ey, şimdi ne yapacaaan?[31]

KARAGÖZ — Şimdi, bir zât-i âlîniz, bir de zat-i âlîmiz, eğlenir gideriz.

HACİVAT — O kolay, fakat neyle eğleneceğiz?

KARAGÖZ — Adam sen de! Eğlence kıtlığına kıran mı girdi? Meselâ:

[32]Önümüz kış arkası yaz
Kışın çamur yazın toz
Destanlar daha neler neler!

Bunları beş lisanda yazar yazar satarız.

HACİVAT — Ulan, sen beş lisan bilir misin?

KARAGÖZ — Bilirim ya! Gazeteciliğimde beş lisan kullanırdım; daha doğrusu, altı bilirim ama birini söylemem.

HACİVAT — O hangisi?

KARAGÖZ — Lisân-i letâfet-resân-i mâder-zâdım olan Mingence.[33]

---

28 *Diyojen* gazetesi kapatılınca, kısa bir süre sonra yine Teodor Kasap'ın çıkardığı *Çıngıraklı Tatar* (ilk sayısı: 5. 4. 1873) adlı mizah gazetesine işaret ediliyor. (*Tatar:* Posta sürücüsü).

29 *Tahvil etmek:* bir halden başka bir hale çevirmek, değiştirmek.

30 *Çıngıraklı Tatar* gazetesinin de hükümetçe kapatıldığına (1873) işaret ediliyor.

31 *Yapacaaan:* «yapacaksın» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

32 Ölçek: 1. diye: 8 (4+4); 2. diye 7 (4+3).

1885 sıralarında sokaklarda satılan destanlardan iki dize olduğu anlaşılıyor.

33 *Lisân-i letâfet-resân-i mâder-zâdım olan Mingence:* güzellik getiren ana dilim Çingenece.

HACİVAT — Ey, öbürleri hangileri?
KARAGÖZ — En evvel Türkçe.
HACİVAT — Sonra?
KARAGÖZ — Fransızca.
HACİVAT — Sen Fransızca bilir misin?
KARAGÖZ — Bilirim ya!
HACİVAT — Söyle bakayım.
KARAGÖZ — Didon coni manca bonor pardon.[34]
HACİVAT — Peki, oldu iki.
KARAGÖZ — Bir de Rumca.
HACİVAT — Ey, Rumca da söyle bakalım.
KARAGÖZ — Tikamis kalos[35] falan filan.
HACİVAT — Oldu üç.
KARAGÖZ — Bir de Ermenice.
HACİVAT — Söyle bakalım.
KARAGÖZ — Hep kalp beşlığı gısa Arnavuda yutturmış gıllas.[36]
HACİVAT — Dört.
KARAGÖZ — Bulgarca.
HACİVAT — Onu da söyle bakalım.
KARAGÖZ — Znaşti dayna meni dobra bot.[37]
HACİVAT — Aferim[38] benim arslan Karagöz'üm! Meğer sen kapalı kutu imişsin.
KARAGÖZ — Ne sandın ya! Varlık olmasın![39]
HACİVAT — Ben görmiyeli büsbütün başkalaşmışsın.
KARAGÖZ — Daha ne gördün be! Demek sen beni bundan sonra anlayacaaan![40]

---

34 *Didon coni manca bonor pardon:* uydurma Fransızca. (*Didon* [= *Dis donc*]: söylesen e. *Coni* [= belki *jeune homme*]: delikanlı. *Manca* [= belki *Menger*]: yemek. *Bonor:*? *Pardon:* af edersiniz.)

35 *Tikamis kalos:* (doğrusu: *Ti kanis, kale ise*) ne yapıyorsun, iyi misin?

36 *Gıllas:*

37 *Znaşti dayna meni dobra bot:* (doğru biçimi: *Znaeş ti day na mene dobır bot* [ya da: *but*]) sen biliyorsun, bana iyi dikim [ya da: but] ver.

38 *Aferim:* «aferin» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

39 *Varlık olmasın:* övünmek gibi olmasın.

40 *Anlayacaaan:* «anlayacaksın» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. (bk. n. 31)

HACİVAT — Aman, bilâder, sahi sen ilerletmişsin.
KARAGÖZ — İlerledim yaa!
HACİVAT — Ey, seninle bir kazanç bulsak olmaz mı?
KARAGÖZ — Neye olmazmış?
HACİVAT — Aman, Karagöz, hatırıma geldi.
KARAGÖZ — Yine ne geldi?
HACİVAT — Para kazanmak için güzel bir yol.
KARAGÖZ — Ulan, ben her gün sokakları dolaşıyorum, hiç öyle bir şeye çatmadım. Nerde o güzel yol?
HACİVAT — Aman, bilâder, şimdi senin elinde güzel yazı yazmak var, birkaç da lisan biliyorsun...
KARAGÖZ — Eee, sonra?
HACİVAT — Ne o acelen?
KARAGÖZ — Yok... şey... paralı yolu anlasak.
HACİVAT — Şimdi benim bir dükkânım var, şunu sana vereyim; o, güzel yazıcı dükkânı olur.....

GÜL

Kaynak:

Hayalî Memduh, *Gül Muhâveresi*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/5, s. 34 - 57

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

(*Çıngardan*[1] *sonra velvele ile Hacivat gelip Karagöz'ün eteğine sarılarak.*)

HACİVAT — Maşallah efendim, iki gözüm!

KARAGÖZ — (*Korkup sıçrayarak.*) Hay gözünün bebeği çıksın, herif! Ulan, aklımı alacaktın be!

HACİVAT — Af edersiniz efendim. Zannedersem kulunuz bir kusur etmedim.

KARAGÖZ — Üstüme doğru kusamadın, öyle mi? Demek, niyetin, üstüme doğru veriştirmekti haa?

HACİVAT — Hayır efendim. Öyle terbiyesizliği aslaa kabul etmem. Hem de kulunuz zannettiğiniz mertebe[2] arsız cühelâdan[3] değilim.

1 *Çıngar:* kavga.
2 *Mertebe:* aşama.
3 *Cühelâ:* cahiller, bilgisizler.

KARAGÖZ — Demek eskal-i sukalâdan[4] değilsin. Tarife hacet yok, ne olduğun vech-i kerîhinden[5] belli.

HACİVAT — Af edersiniz, bendeniz bu yolda tekdîre[6] lâyık değilim.

KARAGÖZ — Görür müsün, «Gece gündüz ayık değilim» diyor. Orası malûm. Halin, eteğime sarılmandan anlaşıldı.

HACİVAT — Efendim, zâtınızı bağteten[7] görünce sevindim.

KARAGÖZ — Balat'ta mı evlendin? Hah, tamam! İşte şimdi burnundan yakaladım kerata! Balat'ta evlendiğini ben de ilâvesinlen[8] gideyim eve haber vereyim de adamakıllı dayağı ye. Belki o zaman aklın başına gelir.

HACİVAT — Hayır efendim, «Balat'ta evlendim» demedim, «Dâmen-i âlînizi[9] bûs ettim»[10] diyorum.

KARAGÖZ — Mutfağın damını mı pis ettin? Öyle mi? Vay hıyanet kerata vay! Onun için bizim karı «— Küplerde ağır bir koku var.» diyordu. Hay, için çıksın herif!

HACİVAT — Hâşâ! Kabul etmem! «Damınızı pis ettim» demedim; yani, eteğinizi öptüm, a benim muhibb-i sâdıkım![11]

KARAGÖZ — Eksik olma, mumcu Sadık'ım! Ey, nasılsın bakalım? Akşamları eskisi gibi pis pis afyonu yuvarlıyor musun?

HACİVAT — Çok şükür efendim. Rûz-i şeb[12] ed'iye-i hayriyeniz[13] ile meşgulüm. Siz nasılsınız?

KARAGÖZ — Ben de, âcizâne, dayak yemekle meşgulüm.

HACİVAT — Bilâder, darılma, sözlerim size garip geliyor. Hakkımda ne suretle teâruzda[14] bulunsan hükmü yok.

---

4 *Eskal-i sukalâ:* çirkinlerin en çirkini.

5 *Vech-i kerih:* pis yüz.

6 *Tekdîr:* azarlama, paylama.

7 *Bağteten:* birdenbire, apansız.

8 *İlâvesinlen:* ilâvesiyle.

9 *Dâmen-i âlînız:* yüce eteğiniz, yüce zatınızın eteği.

10 *Bûs etmek:* öpmek.

11 *Muhibb-i sâdık:* sadık dost.

12 *Rûz-i şeb* [doğrusu: *rûz ü şeb*]: gündüz ve gece, gece gündüz.

13 *Ed'iye-i hayriye:* hayır dualar (*Ed'iye:* dualar).

14 *Teâruz:* birbirine karşıt olma, karşıtlık.

Bendeniz her yerde zikr-i cemîlenizi[15] yâd etmekten geri durmam.

KARAGÖZ — Fırsat bulursam elimden geldiği kadar ben de seni berbâd etmekten geri durmam. Ne çaresi var ki, dayak yemeyim diye tetik duruyorsun.

HACİVAT — A kardeşim, inadına sözlerimin aksini iltizâm ediyorsun.[16] Mamafih, Karagöz, seni ez-dil ü can[17] severim.

KARAGÖZ — Hacivat, ister inan ister inanma, kahve için ben de büyük fincan severim. Lâkin şekerli olmalı. Sade suya sevmekten hiç hoşlanmam.

HACİVAT — Karagöz, halt ediyorsun! Gördün mü, yine saçmalıyorsun. İşte bu gibi nâ-revâ[18] hareketin biz-zarûr[19] kesret-i mülâkaata[20] mâni oluyor.

KARAGÖZ — Cıva gibi kaymanız tabiî doya doya dayak yemeğe mâni oluyor.

HACİVAT — Birader, bunları kesret-i muhabbetten nâşî[21] söylediğin malûm. Eminim ki, sen de beni seversin.

KARAGÖZ — Hacivat, yalan olmasın, o kadar severim ki, gördükçe tüylerim diken diken olur.

HACİVAT — Var ol, Karagöz! Emin ol ki, muhabbetin gönlümde daima pûyândır.[22]

KARAGÖZ — Herif alay ediyor galiba. Anlamadım ama, neyse! — Evet, bizim oğlan da haline göre külhandır.

HACİVAT — Eksik olma, kardeşim. Sen benim esâsen min -el-kadîm[23] vefâ-şiârımsın.[24]

KARAGÖZ — Bilmez gibi söylüyorsun. Sen de, funda taşımaktan âciz nalsız hımârımsın.[25] Şüphe mi var? Sağ ol da, çok vakit zırlamakta dâim ol eşşoğlu!

---

15 *Zikr-i cemîlenizi* [doğrusu: *zikr-i cemîlinizi*]: iyiliğinizi anma. (*Zikr-i cemâlenizi* [=*Cemîlinizi*] *yâd etmek:* adınızı iyilikle anmak).

16 *İltizâm etmek:* kendi için gerekli bulmak, bir yanı tutmak.

17 *Ez-dil ü can:* gönülden ve candan.

18 *Nâ-revâ:* uygun olmayan, yersiz.

19 *Biz-zarûr:* ister istemez.

20 *Kesret-i mülâkaat:* sık sık buluşma.

21 *Kesret-i muhabbetten nâşî:* aşırı sevgiden dolayı.

22 *Pûyân:* koşan.

23 *Min-el-kadîm:* eskiden beri.

24 *Vefâ-şiâr:* vefalı, vefasıyle belirgin.

25 *Hımâr:* eşek.

HACİVAT — Karagöz, lâtife ber-taraf[26] a... «Lâkırdı lâkırdıyı açar» derler, pek doğrudur. Tatlı tatlı görüşürken bil-bedâhe[27] hatırıma bir luğze[28] geldi.

KARAGÖZ — Bandırma'dan losa mı geldi? Sakın vapurda doğurmasın... Ulan, şimdi bunun münasebeti var mı? Bu akşam sap deyip etrafa saman saçıyorsun. Yoksa yavaş yavaş çıldırmaya mı hevesleniyorsun?

HACİVAT — Hayır, canım, loğusa filân değil. Yani, «Aklıma tuhaf bir muammâ[29] geldi» demek isterim.

KARAGÖZ — Eğer murabba[30] geldiyse, berây-i insaniyyet[31] bir kavanoz da bana vermek[32] iktizâ eder.[33]

HACİVAT — Birader, inadına mı yapıyorsun? Murabba, reçel değil, muammâ, muammâ... Canım, sen tekerleme bilmez misin?

KARAGÖZ — Tekerlenme değil mi? Öyle söylesen e! Nasıl bilmem be! Sarhoş olursam bazen yolda ve ekseriya yatakta vâki olur.[34]

HACİVAT — Eeey, gayrı gücümü üzdün! Nasıl anlatayım bilmem ki!...Behey ahmak! Muammâ ve tekerleme gayet tatlı ve nükteli sözlerle tertîb edilmiş bir şeydir. Söylersem çok memnun olursun.

KARAGÖZ — Dediğin gibiyse, tatlılarını dinlerim. Mamafih, evvelâ köle doyuran cevizli baklavadan başla. Bununla beraber, tadını meth ettiğin lâfların içinde çürük, tatsız, lezzetsiz, kurumuş, ekşimiş, ezilmiş, küflenmiş lâkırdı varsa suratına atacağımı da başkaca ihtâr ederim.[35] Sonra kepaze olursun haa, söyleyim!

---

26 *Lâtife ber-taraf:* şaka bir yana.

27 *Bil-bedâhe:* birdenbire, üstünde düşünmeden hemen içe doğduğu gibi.

28 *Luğze:* lügaz, manzum bilmece.

29 *Muammâ:* manzum bilmece.

30 *Murabba:* marmelât.

31 *Berây-i insâniyyet:* insanlık için, insanlık dolayısıyle.

32 *Vermek:* bu söz *vermen* diye de okunabilir.

33 *İktizâ etmek:* gerekmek.

34 *Vâki olmak:* vukua gelmek, olmak.

35 *İhtâr etmek:* hatırlamak.

HACİVAT — Behey budala! Ben sana yaş meyva mı satıyorum? Anlamağa muktedirsen tuhaf ve nükte-âmîz[36] bir muammâ söyliyeceğim.

KARAGÖZ — Öyleyse varıver bakalım!

HACİVAT —

[37]Nedir ol bezm-i nâzik bir gül-endâm
Safâ bahş etmede câna her subh akşam

Yeşil destârını bir kez seyr et de serde
Şekerler çiğnemiştir bâzı yerde

Onu vakt-i şitâda agyâra sorma
Yürü vakti gelince gülzâra durma

Bahâr eyyâmı eyler rûhu şâdân
Vücuduyla eder uşşâkı handân

Dokunma goncaya zinhâr kalmasın tek
Rakîbin hançeri var destini çek

Ederdi vechine Leylâ'yı hayrân
Bunu hall eyleye erbâb-i iz'ân

---

36 *Nükte-âmîz:* nükte karışık, nükteli.

37 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün feûlün*

. - - - . - - - , - -

2., 3., 5., 6., 9. dizelerde ölçek bozuk. Bunlardan, 2. ve 3. dizelerin doğru biçimleri şöyle olabilir:

Safâ bahş etmede câna her akşam
Yeşil destârını seyr et de serde

1. dize şöyle de okunabilir:

Nedir ol bezm? *nâzik bir gül-endâm*

O güzel toplantı nedir? (Orada) bir gül endamlı (güzel) her sabah ve her akşam cana gönül şenliği vermekte. — Başındaki yeşil sarığını bir kere seyr et, bazı yerde şekerler çiğnemiştir [« Güzel söz söyleyen yeşil başlı papağan»a benzetilmiş]. — Kışın onu yabancılara [= rakiplere] sorma, vakti gelince gül bahçesine git, durma. — Bahar günlerinde ruhu sevinçli eyler [= neşelendirir], vücuduyla âşıkların (yüzünü) güldürür. — Koncaya sakın dokunma, tek kalsın; rakibin hançeri var, elini çek. — Yüzüne Leylâ'yı hayran ederdi, anlayışlı kimseler bunu [= bu lûgazı] çözsün.

Anladın mı, Karagöz?

KARAGÖZ — Ulan, herkesi kendin gibi eşek mi sanıyorsun? Bunda anlamıyacak ne var? Bu, adamakıllı külhan semâîsi.

HACİVAT — Halt etmişsin, köpek! Ağzını yırtarım.

KARAGÖZ — Sen şimdi bunu anlatmak ister misin? Fındık içi gibi tane tane söylemeli; ben de sana kebap kestane gibi koftileri atmalıyım.

HACİVAT — Anladım. Bana âdeta akıntıda kürek çektireceksin öyle mi?

KARAGÖZ — Korkma, akıntıda değil, anaforda bile yedeğe[38] çıkar, gene sana zahmet çektirmem. Hıyanetlik etme, söyliyeceksen tane tane anlat.

HACİVAT — Dinle bakayım.

(*Gayet hızlı ve Karagöz sallanarak.*)

Nedir ol bezm-i nâzik bir gül-endâm
Safâ bahş etmede câna her subh akşam

Yeşil destârını bir kez seyr eyle[39] serde
Şekerler çiğnemiştir bâzı yerde

Anı vakt-i şitâda agyâra sorma
Yürü vakti gelince gülzâra durma

Bahâr eyyâmı eyler rûhu şâdân
Vücuduyla eder uşşâkı handân

Dokunma goncaya zinhâr kalmasın tek
Rakîbin hançeri var destini çek

Ederdi vechine Leylâ'yı hayrân
Bunu hall eyleye erbâb-i iz'ân

(*Karagöz hâlâ sallanmakta devam eder.*)

---

38 *Yedek:* akıntılı sularda kayığı kıyıdan iple çekerek götürme. (*Yedekçi;* kayığı kıyıdan iple çekerek götüren kişi.)

39 *Seyr eyle:* aynı şiirin yukarıdaki ilk okunuşunda: *seyr et de.* (*Seyr eyle* daha uygun görünmektedir.)

HACİVAT — Karagöz, ne oluyorsun?

KARAGÖZ — (*Durarak.*) Vay! Bitti mi?

HACİVAT — Elbette bitti.

KARAGÖZ — Vay kerata vay!.. Nefes al be!.. Ulan, yokuş aşağı araba mı koşturuyorsun, yoksa şimendüferlen[40] yarış mı ediyorsun? [.....] Doldur çuvala, al sırtına, yısa.[41] (*Pastaf.*[42])

HACİVAT — (*Gelerek.*) Karagöz, sana ifhâm-i merâm[43] kadar güç mesele tasavvur olunmaz. Ne çare ki bir kere başlamış bulundum. Maksadın ne ise onu söyle.

KARAGÖZ — Ay, hâlâ anlamadın mı?.. Şu söylediğin murabbânın lâflarını, tane tane, teker teker söyle, ulan! Âdeta inadına yapıyorsun. Deminden söylediğin lâf değil, rüzgâra tutulmuş tarla kuşu resmi.[44] İnsaf et, ayağını öpeyim, o lâftan bir şey anlaşılır mı?

HACİVAT — Haa! Demek tane tane istiyorsun, öyle mi? Ben o sûretle de söyliyebilirim.

(*Hacivat makamlan başlar.*)

Nedir ol bezm-i nâzik bir gül-endâm
Safâ bahş etmede câna her subh akşam

Yeşil destârını bir kez seyr eyle serde
Şekerler çiğnemiştir bâzı yerde

KARAGÖZ — (*Boğulur gibi.*) Dur, dur!.. Geçenlerde bir adet yağ fıçısı derûnunda[45] yirmi beş tane taşçı eşeği kaybolmuş. Eğer bulan varsa helâlinden on altı keçi başı müjdesi vaaar!

---

40 *Şimendüferlen:* şimendüferle.

41 *Yısa:* hep birden bir şey çeken kişilerin, birbirlerine güç vermek için, bir ağızdan yüksek sesle söyledikleri bir söz, bir ünlem; (burada, belki de) Haydi!, Ha gayret!

42 *Pastaf:* 1. (karagöz oyununda) vurma; 2. (ortaoyununda) Pişekâr'ın elinde bulunan ve hafifçe vurulunca hızlı vurulmuş gibi ses çıkaran, tahtadan yapılmış maşa biçiminde âlet, şakşak.

43 *İfhâm-i merâm:* meram anlatma.

44 *Rüzgâra tutulmuş tarla kuşu resmi:*?

45 *Derûn:* iç.

Gel sâbini[46] sevindir, eşekçilerin lonca odası da seni sevindirsin... Yarın Loyd vapuru kalkıyor. Samsun'a, Giresun'a, Trabzon'a! Yolcu olan, yükü olan Galata'da sinyor Domatez'in mâzasına[47] buyursun! Ene volta fayi fate folte.[48] Beş yüz, beş yüz elli, altı yüz. Binin parası yok. Kalmasın tâliblisi. Resiiid,[49] aaal!... (*Pastaf.*)

(*Hacivat tekrar gelir.*)

Ulân, Köprü başında vapur tellâlı mısın? Bedestan'da köşe ustası mısın? Bu ne biçim lâf?.. Bu akşam zorlan dayağa çanak tutuyorsun. Şunu insan gibi söylesen e ki cevabını alasın.

HACİVAT — Bu gibi kelâm-i nükte-âmize[50] karşılık vermekten herhalde âcizsin. Mamafih, madem ki öyle istiyorsun, iyi dinle:

Nedir ol bezm-i nâzik bir gül-endâm

KARAGÖZ — Telâş etme. Şimdi anladım. Bunun sonu «dam, şam, ham» gelecek değil mi? Dinle benden:

[51]Nedir benlen[52] senin kavgan her akşam
Yeşilliği seversen de gene yeme ayvayı ham

Yeşil kâse ile olsa bana zerde
Yedirmezsen gireriz sonra derde

Nedir hâlim diye dinlemem derdin bana sorma
Yürü def ol git artık karşımda durma

Bahar vakti severmiş şalgamı ablan
Uçurmayı kopardı bizim oğlan

---

46 *Sâbini:* «sahibini» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

47 *Mâzasına:* mağazasına.

48 *Ene volta fayi fate folte:* uydurma İtalyanca. (*Ene* [=belki *Une*]: bir. *Volta:* kere. *Fayi* [= *Fai*]: yaparım. *Fate:* yaparsınız. *Folte* [= belki *Volte*]: kere'er.

49 *Reslilld: ?* (*Resîd:* [Farsça] yetişti, erişti.)

50 *Kelâm-i nükte-âmiz:* nükteli söz.

51 Ölçek: *mefâîlün mefâîlün feülün*

1. dize dışındaki bütün dizelerde ölçek yok.

52 *Benlen:* benimle.

Dokunma çergeye bozulmasın tek
Bakraca başını soktu merkebi çek

İçirirdi kocakarı yoğurtlan[53] ayran
Bunu halt eyledin koca Mervan[54]

(*Pastaf.*)

HACİVAT — (*Gelerek.*) Tuh, Allah müstahakını versin! Behey küstah! Meselenin künhünü[55] anlamadan birtakım saçma-sapan hezeyanla[56] gûya tanzîre[57] kalkıştın. Evvelâ rûh-i maddeyi[58] anla da, ondan sonra söze karış. Evvelâ muammânın ne olduğunu biliyor musun?

KARAGÖZ — Bilip bilmediğim, üstüne vazife mi?

HACİVAT — Bir kere, «— Nedir? Nasıl şeydir? Nerelerde bulunur?» diye sual etsen e!

KARAGÖZ — Biliyorum a, hatır için sorayım: Nerelerde bulunur?

HACİVAT — Nerelerde olacak, şükûfezârda.[59]

KARAGÖZ — Hangi kör Hazar'da?

HACİVAT — Hele bak! Şimdi kör Hazar'ın münasebeti var mı?

KARAGÖZ — Neme lâzım, iyi fasulye piyazı yapar.

HACİVAT — Behey echel![60] Şükûfezârda, yani çiçek bahçesinde.

KARAGÖZ — Hiii! Çiçek bahçesinde... çiçek bahçesinde... Bildim... «Mutlaka kazma»dır.

HACİVAT — Hay, kazmanın sapı başında paralansın!

KARAGÖZ — Hay, sivri tarafı da senin beynine girsin!

---

53 *Yoğurtlan:* yoğurtla.

54 *Mervan:* Emevî hükümdarlarından ikisinin adı: *Mervan bin Hakem* (hük. 683-685); *II. Mervan* (hük. 744-750, son Emevî hükümdarı). Emeviler, Muhammed'in torunları Hasan ile Hüseyin'i öldürdükleri için, Emevî soyundan gelen *Mervan* adı burada hakaret anlamında kullanılmaktadır.

55 *Künh:* bir şeyin temeli, aslı, özü.

56 *Hezeyan:* saçmalama.

57 *Tanzîr:* bir şiire aynı ölçek ve aynı ayakla nazire söylemek.

58 *Rûh-i madde:* meselenin özü, aslı, ne olduğu.

59 *Şükûfezâr:* çiçeklik, çiçek bahçesi.

60 *Echel:* çok cahil.

HACİVAT — Yazıklar olsun! Bu kadar vâzıh[61] bir muammâyı bilemedin.

KARAGÖZ — Ne bileyim. Manici değilim ki, böyle şeyden anlayım.

HACİVAT — Gördün mü bir kere! A budala! Bu mani muammâsı değil, gayet lâtif bir zühre[62] ismidir.

KARAGÖZ — Su testisi midir?

HACİVAT — Elinin körü! Zorlan[63] hiddetimi tahrîk ediyorsun.[64]

KARAGÖZ — Öyle ya, hiddetlen de söyle!.. Hadi, kuzum Hacı Cavcav, sevabına söyleyiver, ne olursun be!

HACİVAT — Bir de, her şeye bilgiçlik iddiasında bulunursun. Gördün mü, ufacık bir şeyi bilemedin.

KARAGÖZ — Nasıl ufak, baba!.. Bu âdeta elli beş ayak[65] hovarda semâîsi gibi bir şey.

HACİVAT — A Karagöz, inadına mı yapıyorsun? Benim sana söylediğim muammâ «gül»dür, «gül»dür, anladın mı?

KARAGÖZ — Havadan mı?

HACİVAT — Nasıl havadan? Galiba aklına hiffet[66] geldi.

KARAGÖZ — Hani çocukken oynardık: «Havadan güldür»[67] değil mi? Hay sersem kerata haay! Ben de bir şey sandım. «Havadan güldür»müş haa!

HACİVAT — Şimdi çıldıracağım! Birader, senin bildiğin gibi değil... Gül, gül.

KARAGÖZ — Ben mi güleyim? Zorlan mı, ulan? Gülecek bir şey söylemedin ki. Bari tuhafça bir şey söyle de hatır için güleyim.

HACİVAT — Görür müsün bir kere! A budala, sana «gül» diyorum, «gül».

KARAGÖZ — (*Hiddetle.*) Ay, hâlâ «gül» diyor. İçimden gelmeden zorlan mı güleyim? Gıdıkla bari be!

---

61 *Vâzıh: açık, meydanda.*

62 *Zühre:* çiçek.

63 *Zorlan:* zorla.

64 *Tahrîk etmek:* harekete getirmek, kışkırtmak.

65 *Ayak:* kafiye; halk şiirinde, dizelerin sonundaki ses benzerliği.

66 *Hiffet:* hafiflik (*Aklına hiffet gelmek:* aklını kaçırmak).

67 *Havadan güldür:* bir çeşit çocuk oyunu olduğu anlaşılıyor.

HACİVAT — (*Hiddetle.*) Sen gıdakla, musîbet! Ben tavuk muyum? Sana «gül» diyorum.

KARAGÖZ — (*Hiddetle.*) Ulan, eğlenme! Karşımdan def ol, şimdi tepeliyeceğim!... Hem kızdırıyor, hem de «gül» diyor.

HACİVAT — Ulan, ahmak Çingene! Muammânın ismi «gül». «Gül» diyorum, «gül».

KARAGÖZ — Hâlâ, «— Yaban ayısı gibi gül, gül.» diyor. Hadi ben yabani ayı gibi güleyim. Sen de sonra terbiyeli maymun gibi ağla, e mi?

HACİVAT — (*Hiddetle.*) Zaten kabahat bende ki senin gibi kaabil-i hitâb olmayan[68] bir adama bu yolda söz söylüyorum. Ayı da sensin, maymun da sensin! (*Pastaf.*)

KARAGÖZ — Öyleyse sen de benden suratına tokadı yersin! (*Pastaf. Hacivat cızlam*[69].)

—Kısmetini aldın. Hadi uğur ola! Hay kerata hay! Zorlan şair edecek be! Neme lâzım, içeri gideyim, biraz istirahat, ba'de-hû[70] urubalarımı değiştirip kantolarıma bed'-i mübâşeret[71] edeyim.

68 *Kaabil-i hitâb olmayan:* hitab edilemez, kendisine söz söylenemez.

69 *Cızlam:* (argo) kaçma, savuşma, çekilip gitme.

70 *Ba'de-hû:* ondan sonra.

71 *Bed'-i mübâşeret* [doğrusu: *bed' ü mübâşeret*]: başlama. (*Bed':* başlama; *Mübâşeret:* başlama).

HAMAM

Kaynak:

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Başına Gelenler* (*Kütahya Çeşmesi*) (s. 7 - 14), Türkiye Yayınevi, Türkiye basımevi, İstanbul 1947

Çeşitleme:

Hayalî Küçük Ali, *Hayal Perdesi*, birinci kitap, *Karagöz Helva Sohbetine Giderken* (s. 5 - 11), Milliyet matbaası, İstanbul 1931

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz* (s. 237 - 241), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — (*Perdeye gelerek.*) Vay, Karagöz'üm, serv-i bülendim![1]

KARAGÖZ — Safâ geldin, a benim mendebur efendim! (*Tokat atar.*)

1 *Serv-i bülendim:* yüksek servim, servi boylum.

HACİVAT — Aman, birader, bilâ-sebeb[2] bendenizi darb etmenizin[3] esbâb-i mûcibesi?[4]

KARAGÖZ — Bizim kocakarının ne hırkası var, ne de cübbesi! (*Tokat atar.*) — Hey babam hey! Gözünü sevdiğim sillesi!

HACİVAT — Karagöz, bendenizi bilâ-sebeb darb ve tahkîre hakkınız yok.

KARAGÖZ — Öyleyse al bu yumruğu da burnuna sok.

HACİVAT — Ah, Karagöz'üm! Ben şunun şurasına mahzâ[5] seni görüp dertleşmek için geliyorum. Sen ise beni dövüyorsun.

KARAGÖZ — Döverim zâhir![6] Ulan, her akşam kapının önüne gelip dırlanıyorsun. Ne olur, bir kere de şöyle edebli, terbiyeli gelerek hal hatır sorsan olmaz mı? «Acaba Karagöz Beyefendi hasır eskileri[7] âfiyette midirler, yoksa ahırda mı zırlar?» diye sorsan ne olur?

HACİVAT — Vah vah, Karagöz'üm! Ne oldu acaba? Yine başından bir şey mi geçti?

KARAGÖZ — (*Kafasını açar.*) Evet, başımdan koca bir silindir geçti; işte böyle yamyassı, cascavlak bıraktı gitti.

HACİVAT — (*Gülerek.*) Hay köftehor külhanî! Gevezeliği de elden bırakmazsın. Ne oldu bakayım, derdini anlat.

KARAGÖZ — Sorma, Hacivat, sorma!

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, merak ediyorum. Lütfen anlat da, hiçbir şey yapmasam bile derdine iştirak etmiş[8] olurum. Ne oldu?

KARAGÖZ — Ne olacak, Hacivat. Karıyla kavga ettik kavga, kavga.

HACİVAT — Vah vah vah! Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak. Ezelî dert. Yok, «Eve yiyecek almıyorsun, evde odun kömür kalmadı, üstümüz başımız perişan.» diye başladı yaygaraya.

---

2 *Bilâ-sebeb:* sebepsiz.

3 *Darb etmek:* vurmak, dövmek.

4 *Esbâb-i mûcibe:* gerekçe.

5 *Mahzâ:* yalnız, sade, sadece.

6 *Zâhir:* (burada) elbette, şüphesiz.

7 *Hasır eskileri:* «hazretleri» sözüne benzetilerek kurulmuş tekerleme.

8 *İştirâk etmek:* katılmak, ortak olmak.

HACİVAT — Öyledir, Karagöz'üm, öyle. Fakir fıkara evinde daima kavga eksik olmaz. Allah hepimizin yardımcısı olsun! Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Sonrası... Biraz karıyla atıştıktan sonra şöyle efkârımı[9] dağıtayım diye evden dışarı fırladım. Cepte metelik yok, tabakada tütün yok. Dalgın dalgın yürümeğe başladım. Ben bu dalgın yürüyüşle Edirnekapısı'ndan[10] çıkıp doğru mısır tarlasına gelmişim.

HACİVAT — Vah biçare Karagöz'üm vah! Sonra?

KARAGÖZ — Oralarda biraz dolaştıktan sonra, baktım bir mezarlık kenarında beş altı delikanlı oturmuş, sigara içiyorlar. Belki bana da bir sigara verirler, biraz kendime gelirim, diye yanlarına gittim, selâm verdim oturdum.

HACİVAT — Ey, sonra?

KARAGÖZ — Terbiyeli delikanlılarmış. Hepsi birden: «—Ve aleykümüsselâm! Safa geldin, Beybaba!» diye ayağa kalkıp yer gösterdiler. Ben de bir kenara oturdum.

HACİVAT — Oh, aman ne iyi! Belki biraz açılırsın, Karagöz'üm.

KARAGÖZ — Yaa!.. Derken, delikanlılar: «— Baba, bir sigara içer misin?» dediler. Benim canıma minnet. Eh, « — Eksik olmayın, evlatlar!» dedim. Delikanlılardan biri iki parmağım kalınlığında bir sigara sarıp verdi. Hemen ben sigaraya sarılıp şöyle derin derin çekmeğe başladım.

HACİVAT — Oh! afiyet olsun, Karagöz'üm! Derhal aklın başına gelmiştir, değil mi?

KARAGÖZ — Geldi ya!.. Sigara bitti. Bana hafif bir uyku geldi. Başımı şöyle yanımdaki mezar taşına dayadım, biraz şekerleme yapayım, dedim.

HACİVAT — Aman ne iyi yapmışsın, Karagöz'üm! Sonra efendim?

KARAGÖZ — Derken, birden bire aklıma hamama gitmek geldi. Yavaş yavaş, doğru ben Sofular hamamına.[11] So-

---

9 *Efkâr:* 1. fikirler, düşünceler; 2. (burada) tasa, kaygı.

10 *Edirnekapısı (Edirnekapı):* İstanbul surlarının ünlü kapılarından biri ve o kapının bulunduğu semt. Surun dışında Edirnekapı mezarlığı vardır.

11 *Sofular hamamı:* İstanbul'da, Fatih'le Aksaray arasındaki Sofular caddesi yöresinde bir hamam.

yundum, yallah hamamdan içeri girerek bir kurna başına oturdum.

HACİVAT — Oh! ne iyi ettin. Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Derken, Hacivat, aradan biraz vakit geçti; bir de baktım, ipek peştemallara sarılmış bir beyin bir koluna bir tellâk, öteki koluna da başka tellâk girmiş, yavaş yavaş içeri girdiler. Göbektaşına havlu serdiler, beyi oturttular. Bey şöyle uzandı. (*Karagöz arka üstü yatar, yine kalkar.*) Biraz sonra mışıl mışıl uyumaya başlayan bey, birden bire göbektaşından aşağı yuvarlandı.

HACİVAT — Vah vah!.. Acaba adamcağıza bir fenalık mı geldi dersin, Karagöz?

KARAGÖZ — Kim bilir ne oldu. Fakat, Hacivat, hani «Allah insanları çift yaratırmış» derler ya! İşte bu adam da tıpkı bana benziyordu. Ağız, burun, kaş, göz, sakal, surat tıpkı ben. Derken, Şeytan beni dürttü, «— Ne duruyorsun?» dedi. Hemen yerimden fırladım, o beyin belindeki ipekli peştemalı çözdüm, kendi belime, benim belimdeki peştemalı da onun beline bağladım, hemen o adamın yerine geçtim yattım.

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, ne yaptın? Doğrusu iyi cesaret. Ya seni tanırlarsa!

KARAGÖZ — Dedik ya! Adam tıpkı bana benziyordu Alimallah,[12] sen de görsen farkedemezdin Hacivat!

HACİVAT — Her neyse! Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Sonra, tellâk geldi, «— Sırtınızı keseleyim mi, Beyefendi?» dedi. Ben de hiç bozuntuya vermeden, «—Evet, çok iyi olur.» dedim. Vallahi, Hacivat, kaç aydır su yüzü görmeyen vücudumdan öyle kirler çıktı ki, tarif edemem.

HACİVAT — Oh! Bir güzel temizlendin desene, Karagöz'üm! Sonra?

KARAGÖZ — Derken, tellâk, «— Beyefendi, halvete buyurunuz.» dedi. Hadi biz doğru halvete. Bir de baktım, kocaman bir tas, bir lif, bir kalıp da sabun getirip herif beni bir güzel yıkadı.

12 *Alimallah* [= Alîm-Allah]: Allah bilir ya!

HACİVAT — Oh! ne iyi, ne iyi!

KARAGÖZ — Yaa... Sonra ipek peştemallar getirip beni güzelce sardılar. İki tellâk kollarıma girerek beni doğru beyin soyunduğu odaya götürdüler. İyice kurulanıp peştemalları değiştirdikten sonra, «— Kahve, çay emreder misiniz, Beyim?» dediler. Yine ben, hiç istifimi bozmadan, «— Evet, bir şekerli kahve, bir de nargile getirin!» dedim. Derhal istediğimi getirdiler, ben başladım höpürdetmeğe.

HACİVAT — Aman, birader, bu ne cesaret! Ya seni tanırlarsa?

KARAGÖZ — «Adam, ne olursa olsun! Artık başladığım işe sonuna kadar devam edeceğim.» dedim. Derken efendim, «— Getirin benim elbiselerimi!» dedim. Bohçayı açtım, bir de ne göreyim, Hacivat?

HACİVAT — Ne gördün, birader, ne gördün? Aman çabuk söyle!

KARAGÖZ — Patlama be! İşte anlatıyoruz ya! — Bohçanın içindeki çamaşırlar bütün ipekli değil mi? Hemen giyindim, bir de elimi cebime soktum ki, aman Allah! Sarı sarı liralar yok mu? Bir avuç aldım cebimden, hamamcıya, tellâğa, kahveciye, pabuççuya, kim karşıma çıktıysa önüme gelene birer ikişer dağıttım. Artık bize iltifat, itibar gırla gidiyordu.

HACİVAT — Tabiî, tabiî...

KARAGÖZ — Hamamdan dışarı çıktım. Baktım, kapının önünde bir kupa arabası. Hemen, arabacı arabanın kapısını açtı, «— Buyurun efendim!» dedi. Haydi ben doğru arabanın içine!

HACİVAT — Aman, birader, ne yaptın? Binme, binme!

KARAGÖZ — Ulan, bindim bile be! Araba yürümeğe başladı. Biraz sonra bir konağın önünde durdu. Hemen kapı açıldı. İki tane güzel cariye gelip koltuğuma girerek beni büyük, süslü bir odaya götürdü, oturttular. Bir bardak buz gibi şerbet getirip «— Buyurun efendim!» dediler. Hemen ben bardağa yapıştığım gibi bir nefeste kafama diktim.

HACİVAT — Oh, afiyet olsun, Karagöz'üm! Sonra?

KARAGÖZ — Derken, kapı açıldı. İçeriye bir hanım girdi.

(*Ballandırarak anlatır.*) Bende şafak attı, Hacı Cavcav. Aman ne güzel, ne cici şeydi görsen.

HACİVAT — Aman, birader, sonra? (*Ağzını şapırdatır.*)

KARAGÖZ — Ne oluyorsun be? Salyaların sakalına aktı. Temizle şunları!

HACİVAT — Aman! Sonra, Karagöz'üm, sonra?

KARAGÖZ — Hay aceleci kerata hay! — Hanım karşıma geldi, «— Efendim sıhhatler olsun, güle güle kirleniniz.» dedi ve bir bohça getirerek beni soydu, tekrar yeniden ipekli çamaşırlar, onun üstüne de bir ipekli entari, üstüne de bir şal hırkası giydirdi, « — Efendim, biraz istirahat buyurmaz mısınız?» diye beni karyolaya yatırdı.

HACİVAT — Oh! Allah rahatlık versin, Karagöz'üm!

KARAGÖZ — Yaa!.. Eksik olma... — Sonra efendim, ben şöyle iki saat kadar bir şekerleme yapayım diye karyolaya uzandım, hanım da karyolanın yanında bir sandalyeye oturdu. Kadına şöyle bir bakayım dedim, aman Allah, gözlerim kamaştı! Âfet-i zaman,[13] mahbûbe-i cihan[14] bir mahlûk. Kaş, göz, saç, vel-hâsıl her tarafı ayrı ayrı güzel.

HACİVAT — (*Ağzını şapırdatarak.*) Aman, birader, fazla izâhı bırak, zira fenalık geçiriyorum. Sonra?

KARAGÖZ — (*Alay ederek.*) Ulan, ne oluyorsun be? Kendine gel!

HACİVAT — Ey, sonra, birader?

KARAGÖZ — Sonra efendim, o güzel hanım, eline bir yelpaze aldı, yavaş yavaş bana doğru sallamağa başladı. İki saat kadar uyumuşum. Yemek zamanı gelmiş. Hanım, dizlerimden sarsarak, «— Yemek hazırlandı, kalkmaz mısınız efendim?» diye sesleniyordu.

HACİVAT — Aman, birader, oldu olacak, kalk karnını doyur da, kovulursan hiç olmazsa aç kalma.

KARAGÖZ — Ulan, enayi miyim ben de? Ömrümde öyle yatak görmemişim. Hiç sesimi bile çıkarmadım. Ben uyanmayınca, hanım konsulun üzerinden bir şişe aldı,

---

13 *Âfet-i zaman:* zamanın en güzel kadını, herkesi kasıp kavuran güzel.
14 *Mahbûbe-i cihan:* dünyanın sevgilisi, bütün dünyanın tutulduğu kadın.

onun içindeki kokulu sudan yüzüme serpmeğe başladı.

HACİVAT — Kolonya.

KARAGÖZ — Haa, evet, işte ondan. Ben yine aldırmadım. Hanım, «Bey galiba hamamda yorulmuş, biraz daha fazla serpeyim» diye çok çok yüzüme serpmeğe başladı. Ama, gittikçe ılık ılık serpiştirmeğe başladı.

HACİVAT — İhtimal hamamlı vücudunuz soğuk kolonya ile üşüyüp nezle olmayasınız, rahatsızlanmayasınız diye kolonyayı biraz ısıtmıştır.

KARAGÖZ — Kim bilir. Belki öyle olacak. Ama biraz sonra, musluktan akar gibi o ılık sudan suratıma çok çok gelmeğe başladı.

HACİVAT — Belki sizi bayıldı zannederek fazlaca dökmüştür.

KARAGÖZ — Belki... Hani ben mısır tarlasına gidip orada birkaç delikanlının yanına oturarak onlardan bir sigara alıp içmiştim ya...

HACİVAT — (*Şaşkın.*) Ey?...

KARAGÖZ — Meğer verdikleri sigarada esrar varmış. Ben onu içer içmez, oraya, mezar taşının kenarına yaslanıp sızmışım.

HACİVAT — Evet, evet, sonra?

KARAGÖZ — İşte ben o esrar dalgasıyle rüya görüyormuşum. Gözümü açınca ne görsem beğenirsin?

HACİVAT — Ne imiş o?

KARAGÖZ — Hâşâ huzurdan, bir köpek gelmiş, yüzüme doğru işemiyor mu?

HACİVAT — Tuu, Allah müstahakını versin! Bir saatten beri olmuş bir vaka gibi bana anlattığın, demek bir esrar dalgası idi öyle mi?

KARAGÖZ — Ne zannettin, a sersem kerata? İnsan ayık kafa ile hiç böyle halt yer mi?

(*Hacivat'a tokat atar, Hacivat gider.*)

— Her ne ise, sen gidersin de beni buraya pamuk ipliğiyle bağlamadılar ya! Çekilip giderim îdgâha, dilber seyrine. Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

HAM HUM ŞARALOP
(Ara Muhâveresi)

K a y n a k:

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 9, *Ferhat ile Şirin yahut Hain Valide* (s. 4-8), sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Ç e ş i t l e m e:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Balıkçılar* (s. 602-604), Wiesbaden 1953) (Almanca. Türkçesi kaybolmuştur.)

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
BEY

(*Bey gazel okuyarak gelir.*)

HACİVAT — Vay, Beyim! Böyle güzel güzel gazel okuyarak hangi tarafa?

BEY — Vay! Siz misiniz, Hacivat Çelebi?

HACİVAT — Evet efendim. İnşallah âfiyettesiniz?

BEY — Çok şükür, Hacivat Çelebi.

HACİVAT — Âfiyette dâim olun efendim!

BEY — Sizi bir parça iz'âc edeceğim,[1] fakat kusura bakmazsınız değil mi?

HACİVAT — Estağfurullah efendim! Ne gibi?

BEY — Malûm a, bizim birader taşrada bulunuyor. Bendenizi yanına çağırmış. Bendeniz de gidiyorum. Nakid[2] olarak iki bin lirayı sizden başka teslim edecek emniyetli bir adam bulamadığımdan size geldim.

HACİVAT — Eksik olmayınız efendim. Fakat kimseden para almamağa yemin ettim. Bununla beraber refîkim[3] Karagöz de emniyetli bir adamdır. Ona teslim edebilirsiniz.

BEY — Lütfen çağırır mısınız?

HACİVAT — Siz fakîr-hâneye[4] buyurunuz da, bir kahve içiniz; bendeniz de gideyim, Karagöz'ü çağırayım.

(*Giderler.*)

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — (*Kapıyı çalarak.*) Karagöz! Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne var be? İşim var, şimdi gelemem.

HACİVAT — İşini bırak da gel! Nerdesin? Sesin derinden geliyor.

KARAGÖZ — Kuyunun dibindeyim.

HACİVAT — Ne yapıyorsun orada?

KARAGÖZ — Kuyunun dibi delindi de, ona lehim vuruyorum.

HACİVAT — Gevezeliği bırak, işin içinde para dalgası var.

KARAGÖZ — Geliyorum, geliyorum!

(*Gelerek.*) — Ne var bakalım?

HACİVAT — Ahbabdan biri geldi. Taşraya gidiyormuş, iki bin lirası varmış, onu bana bırakmak istedi. Fakat ben kabul etmedim, seni tavsiye eyledim. Geldiği vakit bahşiş caba!

KARAGÖZ — Aman çabuk gönder, Hacivat!

(*Hacivat gider.*)

---

1 *İz'âc etmek:* rahatsız etmek, tedirgin etmek.

2 *Nakid:* para.

3 *Refik:* arkadaş.

4 *Fakîr-hâne:* yoksul evi. (Bir kimsenin alçakgönüllülük gösterip kendi evi için kullandığı nezaket sözü.)

(*Bey gelir.*)

KARAGÖZ — Haydi bakalım paraları çık! İşim var gideceğim!

BEY — Ne o, baba? Pek acele ediyorsun.

KARAGÖZ — Size sıkıntı vermesin diye.

BEY — Hacivat'ın tarif ettiği adam sen misin?

KARAGÖZ — Evet efendim. Bu kadar para benim için vızdır. Hele mangizi[5] görelim!

BEY — Al, babacığım!

KARAGÖZ — Ver bakalım!.. Oh! Gözlerim açıldı.

BEY — Ne oldu, dedin?

KARAGÖZ — «Oldu olacaklar» dedim.

BEY — Ne gibi olacaklar?

KARAGÖZ — Bir iki saat sonra bir şeyler olacak.

BEY — Bir iki saat sonra güneş mi doğacak?

KARAGÖZ — Hayır, ay doğacak.

BEY — Ne ise! Ben gidiyorum. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ben de paralara bayılıyorum. Ne ise, ben de gideyim de paraları bir tarafa gömeyim. (*Gider.*)

(*Bey gelerek Hacivat ile konuşur.*)

BEY — Tam vapura bineceğim esnada biraderden haber aldım: Buraya geliyormuş. Benim gitmeme hacet kalmadı. Şu parayı alıverin bari!...

HACİVAT — Peki efendim! Siz buyurun içeriye de, ben de gideyim çağırayım.

(*Bey gider.*)

(*Hacivat gelerek.*)

HACİVAT — Karagöz! Karagöz!

KARAGÖZ — Ne o, Hacivat?

HACİVAT — Aman, birader, Bey geldi, paraları istiyor. Benim de aklıma bir şey geldi: Sen kendini deli gibi yaparsın; Bey gelir, sana ne derse: «Ham hum!» dersin; o da seni deli olmuş diyerek paradan vazgeçer; biz de paraları pay ederiz, olmaz mı?

---

5 *Mangiz:* (argo) para.

KARAGÖZ — Olur. Haydi git gönder.

(*Hacivat gider.*)

(*Bey gelir.*)

BEY — Ben geldim efendim. Paraları verir misiniz?

KARAGÖZ — Ham hum!

BEY — Nasıl «Ham hum», baba?

KARAGÖZ — Şaralop!

BEY — Ben öyle şey bilmem.

KARAGÖZ — İstersen bil. Ham hum!

BEY — Şimdi seni tepelerim!

KARAGÖZ — Şaralop!

BEY — Rica ederim, ver paraları.

KARAGÖZ — Hiç çabalama. Ham hum!

(*Bey gider.*)

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Karagöz, Bey senin deli olduğunu anlayarak paralardan vazgeçtiğini söyledi. Çıkar paraları, paylaşalım.

KARAGÖZ — Ham hum!

HACİVAT — Bana da mı ham hum?

KARAGÖZ — Sana da ham hum!

(*Karagöz tokadı vurur, Hacivat gider.*)

— Ulan, «Ham hum» la paraları aldık. Varayım gideyim de, vaktimi hoşça geçireyim! (*Gider.*)

Not:

Ham hum şaralop Ara Muhâveresi'nin daha geniş biçimi, Hellmut Ritter'in Hayalî Nazif Beyden aldığı *Balıkçılar* oyununun başında vardır. Ritter, oyunun Türkçe metnini kaybetmişse de, muhâverenin Almanca çevirişini yayınlamıştır. Aşağıdaki parça, adı geçen Ara Muhâveresi'nin sonuç bölümüdür. Almancadan çevrilmiştir.

ÇELEBİ — (*Gelir.*) Merhaba, baba!
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Birkaç gün sonra gelecektim ama, işte birkaç saat geçmeden dönmek icap etti.
KARAGÖZ — Şaralop![1]
ÇELEBİ — Anlamadım.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Para yanınızdaysa veriverin.
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Eğer dükkândaysa, beklerim, gidip alın.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Hadi biraz çabuk olun!
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Hiçbir şey anlamıyorum.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Ne demek oluyor bu «ham hum?»
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Sizi bana bir refikiniz tavsiye etti.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Bak, baba...
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Alay mı ediyorsunuz benimle?
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Bu sizin yaptığınıza ahlâksızlık denir.
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Kaşla göz arasında beni dolandırmak istiyorsunuz galiba.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Ne biçim herife çatmışım!
KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Ne sahtekâr herifmişsin!
KARAGÖZ — Başa gelen çekilir. Ham hum!
ÇELEBİ — Senin canına okurum!

---

1 *Şaralop:* Ritter baskısında bu sözcük hep *Şorolop* diye yazılmıştır. (Ritter, *Karagös*, c. III. s. 602 - 604)

KARAGÖZ — Şaralop!
ÇELEBİ — Ben paramı kimseye yedirmem.
KARAGÖZ — Ham hum!
ÇELEBİ — Ahlâksız! Rezil! Şimdi kafanı kırarım!
KARAGÖZ — (*Bir tokat atar.*) Ham hum!
ÇELEBİ — Öfkeden boğulacağım! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Nasıl, atlattın mı, Karagöz?
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Ne ham humu? «Atlatabildin mi?» dedim.
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Ne diyorsun?
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Anlamıyorum, Karagöz!
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Seni köftehor! Ne de güzel öğrenmişsin!
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Yeter artık! Bırak bunları da, paylaşalım!
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Benim payımı ayırdın, değil mi?
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Beş param yoktu, bu para öyle zamanında geldi ki!
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Karagöz'üm, bırak şakayı!
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Şaka mı yapıyorsun, Karagöz?
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Karagöz'üm, oynatma beni!
KARAGÖZ — Ham hum!
HACİVAT — Sana bunu ben öğretmedim mi?
KARAGÖZ — Şaralop!
HACİVAT — Bana da mı ham hum şaralop?
KARAGÖZ — Sana da ham hum şaralop! (*Tokat atar, Hacivat gider.*)
— Şimdi eve gidip bir güzel dinleneyim! (*Gider.*)

(Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, Wiesbaden 1953, *Balıkçılar*, s. 603 - 604; çev. Sevim San)

İFTAR

Kaynak:

Hayalî Küçük Ali, *Mandıra Safâsı*, «Dünya» gazetesi, 25 - 28 Mayıs 1952, İstanbul

---

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
HACİVAT'IN KIZI (İçeriden sesi gelir)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)

HACİVAT — (*Gelerek.*) Vay Karagöz'üm, maşallah, maşallah!
KARAGÖZ — Servinin tepesine bin de kuş avla! (*Tokat.*)
HACİVAT — Aman, birader, nedir bu sendeki hiddet ü şidde-i hal?[1]
KARAGÖZ — Kafanı patlatsın bakkal Mihal! (*Tokat.*)
HACİVAT — Canım, Karagöz'üm, hiç edeb erkân[2] yok mu?
KARAGÖZ — Vardı ama sattım.
HACİVAT — Neyi?
KARAGÖZ — İki evle bir dükkân. (*Tokat.*)
HACİVAT — Öyle değil efendim, sende hiç nezaket denilen şey yok.

---

1 *Hiddet ü şiddet-i hâl:* öfke ve şiddet hali, öfkeli ve sert davranış.
2 *Edeb erkân* [doğrusu: *edeb ü erkân*]: yol yordam.

KARAGÖZ — O ne demek oluyor?

HACİVAT — Yani adam olamamışsın, hâşâ huzurdan, şu dünyaya üşekâ[3] gelmişsin, üşekâ gidiyorsun.

KARAGÖZ — Anlamadım.

HACİVAT — Hâşâ huzurdan, şu dünyaya eşek gelmişsin, eşek gidiyorsun.

KARAGÖZ — Ona yarabbi şükür!

HACİVAT — Ne gibi?

KARAGÖZ — Ya sen katır geldin de beygir mi gidiyorsun? (*Tokat.*)

HACİVAT — Efendim, ben senin gibi değilim; benim on parmağımda on tane hünerim[4] vardır.

KARAGÖZ — On parmağında on tane fenerin mi vardır?

HACİVAT — Yani ben hezâr-fen[5] adamım.

KARAGÖZ — Yani ile rezalet yapan adam sen misin?

HACİVAT — Anlamadınız efendim. «Bendeniz erbâb-i san'at,[6] eshâb-i emlâk[7] ve mütefennin[8] bir adamım» demek isterim.

KARAGÖZ — Ben de öyle.

HACİVAT — Nasıl?

KARAGÖZ — Esnafı köstebek çeribaşıyım.

HACİVAT — Desen e, Çingene'nin birisin.

KARAGÖZ — Senin gibi köstebeğin biri değilim ya! (*Tokat.*)

HACİVAT — İşte gördün mü, ağzından çıkanı kulağın duymuyor, a echel-i cühelâ![9]

KARAGÖZ — Acaba kim doldurmuş o reçeli çuvala?

HACİVAT — Yani hiç anlamıyorsun ilm-i hikmetten.[10]

KARAGÖZ — Kim kaldırmış[11] o kilimi mektepten? (*Tokat.*)

---

3 *Üşekâ:* eşekler. (Türkçe *eşek* sözcüğünün, şaka olsun diye, Arap dili kuralına göre yapılmış çoğulu).

4 *Hüner:* sanat, zanaat, ustalık.

5 *Hezâr-fen:* çok şey bilen, elinden birçok iş gelen.

6 *Erbâb-i san'at:* sanat sahibi. (Asıl anlamı: sanat sahipleri).

7 *Eshâb-i emlâk:* mülk sahibi. (Asıl anlamı: mülk sahipleri).

8 *Mütefennin:* fen bilgini.

9 *Echel-i cühelâ:* cahillerin en cahili.

10 *İlm-i hikmet:* 1. felsefe bilimi; 2. fizik bilimi.

11 *Kaldırmak:* 1. alıp başka yere götürmek; 2. çalmak, aşırmak.

HACİVAT — Ah, Karagöz, bu kadar zamandır benim arkadaşımsın, hiç benden bir parçacık olsun terbiye[12] almamışsın!

KARAGÖZ — Alacaktım ama eşeği sattım.

HACİVAT — Canım, öyle hayvan terbiyesi[12] değil. Bak, bu akşam Ramazân-i şerîfin tam birinci gecesi. Cenâb-i Hak cümleyi elemsiz kedersiz nice nice senelerine kavuştursun.

KARAGÖZ — Âmin!

HACİVAT — Bu akşam dedim ki, sevgili Karagöz'ümü iftara[13] davet edeyim, ona güzel yemekler yedireyim diye geldim. Sen ise bana çat pat vurmağa başladın. Ben de vazgeçtim.

KARAGÖZ — Aman, Hacivat, ben şaka yaptım! Şu iftardan vazgeçme, zira her gece kuru ekmek yemekten imanım gevredi.

HACİVAT — Ya sen bana o kadar vur, hakaret et, ben sana yemek yedireyim ha?

KARAGÖZ — Dostlar arasında arasıra öyle şakalar olur, sen kusura bakmazsın. Haydi gidelim!

HACİVAT — Olmaz, olmaz! Sen bana o kadar vur da...

KARAGÖZ — Canım, sen bilmez misin, «Sana vurmakla geleni sen ekmekle karşıla.»

HACİVAT — Peki öyleyse, haydi gidelim.

KARAGÖZ — Yemeklerden neler neler yok?

HACİVAT — Her şeyler var.

KARAGÖZ — Meselâ?

HACİVAT — Âlâ tavuk şuyu ile şehriye çorbası.

KARAGÖZ — (*Sıçrayarak.*) Âmin!.. Başka?

HACİVAT — Güzel tavuk kızartması.

KARAGÖZ — (*Bir kere sıçrayarak.*) Âmin!.. Başka?

HACİVAT — Bilmem hoşunuza gider mi, âlâ Kayseri pastırmasıyle tereyağında pişirilmiş yumurta.

KARAGÖZ — Aman ne hoş!.. (*Ağzını şaplatarak.*) Başka? Başka?

---

12 *Terbiye:* 1. eğitim; 2. hayvanın dizgini.

13 *İftar:* 1. oruç tutmanın sona erdiği zaman (güneşin battığı an); 2. oruç açmak; 3. oruç açıldıktan sonra yenen yemek.

HACİVAT — Taze kuzu etinin kıymasıyle doldurulmuş körpe kabak dolması.

KARAGÖZ — Allah Allah!.. Aman Hacivat, gidelim, nerdeyse top atılacak![14] Hem de yemekler soğumasın.

HACİVAT — Tatlı sevmez misin?

KARAGÖZ — Nasıl sevmem! Onlardan neler var?

HACİVAT — Âlâ iki katlı kaymaklı ekmek kadayıfı.

KARAGÖZ — Aman gidelim, zira yutkunmaktan gırtlağım yırtılacak.

HACİVAT — Nefis revani ve kaymaklı güllâç.

KARAGÖZ — (*Bir iki kere sıçrayarak.*) Hacivat, yeter, mide fesadına uğrayacağım!

HACİVAT — Haydi, yürü gidelim! Lâkin nasıl gidelim? Araba ile mi, beygire mi binelim?

KARAGÖZ — Biraz daha durursak ben sedye ile gideceğim galiba.

HACİVAT — Topa daha çok vakit var. Yürüye yürüye, yavaş yavaş gidelim.

(*Sıçramağa başlarlar.*)

KARAGÖZ — Ayaklarım ağrımaya başladı, daha gelmedik mi?

HACİVAT — Az kaldı. Biraz gayret.

KARAGÖZ — (*İstop der oturur.*)

HACİVAT — Birader, ne oturdun? Kalk, iftar vakti geliyor, Nerdeyse top atılacak, biraz çabuk gidelim.

KARAGÖZ — Senin söylediklerin yalan, Hacivat.

HACİVAT — Canım, yürü!

(*Çabuk çabuk sıçramağa başlarlar.*)

KARAGÖZ — (*Bir nâra atarak.*) Aaaaat!.. Yaman gelir, yaman gider tulumbacılar!.. (*Güüüm... der oturur.*)

HACİVAT — Aman, birader, ne oldu?

KARAGÖZ — Tulumbanın kazanı patladı.

HACİVAT — Kalk, Karagöz'üm, eve geldik.

KARAGÖZ — Yarabbi şükür!

HACİVAT — Ben gideyim sofrayı getireyim.

KARAGÖZ — Yemeği burada mı yiyeceğiz?

HACİVAT — Evet efendim. (*Gider.*)

---

14 *Top atılacak:* Ramazanda, iftar zamanının geldiğini bildirmek için top atılır; buna «iftar topu» denir.

(*İçeriden.*) — Bana bak, kızım, şu yemek sofrasını[15] ver!

HACİVAT'IN KIZI — Başüstüne efendim. Alınız!

HACİVAT — (*Gelir, yere sofrayı yayar gibi yapar.*) Ne güzel de temiz yıkamışlar.

KARAGÖZ — (*Yere bakarak, hayretle.*) Hani, ulan, sofra?

HACİVAT — Görmüyor musun, sakız gibi, yerde serili. Gideyim, çorbayı getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Kızım, şu çorbayı veriniz! Sıcak mı?

HACİVAT'IN KIZI — (*İçeriden.*) Şimdi ateşten indirdim.

HACİVAT — (*Yavaş yavaş gelerek, çorba tasını yere kor gibi yaparak.*) Aman, efendim, dökülmesin! Buyurun, Kara göz'üm, âlâ tavuk suyu ile yapılmış terbiyeli şehriye çorbası. Kaynıyor...[16]

KARAGÖZ — Salep!..[16]

HACİVAT — Haniya salep?

KARAGÖZ — Haniya çorba?

HACİVAT — İşte efendim, önünüzde duruyor, dumanı tütüyor.

KARAGÖZ — Hasanpaşa'nındır[17] efendim, mis kokulu!..[18]

HACİVAT — Karagöz'üm, haydi buyurun, soğumasın.

KARAGÖZ — (*Diz çöküp içer gibi yapar.*) Çorrr...ba! Aman, yapan eller dert görmesin, iki gözü kör olsun çorrr...ba!

HACİVAT — Nasıl olmuş? Beğendin mi? Lezzeti nasıl?

KARAGÖZ — Çok güzel olmuş ama, biraz yağı az gelmiş.

HACİVAT — (*Ciddî.*) Seni gidi utanıp arlanmaz aşçı seni! Böyle, çorbanın yağını az mı korlar? (*Karagöz'e bir tokat atar.*)

KARAGÖZ — Ulan, ne vuruyorsun? Şimdi çorba tasını kafana geçiririm haa!..

---

15 *Sofra:* (burada) sofra-bezi; üstünde yemek yenen sini v.b. gibi şeylerin altına serilen yaygı.

16 *Kaynıyor...salep!...:* salepçilerin, müşteri çekmek için sesleniş biçimi.

17 *Hasanpaşa:* Hasanpaşa fırını; eskiden, İstanbul'da, Lâleli yokuşunun Beyazıt'a yakın ucunda, kandil çöreği yapmakla ünlü fırın.

18 *Hasanpaşa'nındır efendim, mis kokulu:* kandil çöreği satıcılarının, müşteri çekmek için sesleniş biçimi.

HACİVAT — Bu aşçıyı dövmezsem daha kim bilir ne kadar hatalar yapar. Gideyim, tavuk kızartmasını getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Bana bak, kızım! Ver oradan şu cânım tavuk kızartmasını!

HACİVAT'IN KIZI — (*İçeriden.*) Alınız, babacığım!

HACİVAT — (*Gelerek.*) Aman efendim, ağzına lâyık efendim! Buyurun, buyurun!

KARAGÖZ — Ulan, haniya tavuk? Haniya yemek?

HACİVAT — İşte efendim, önünüzde duruyor. Aman, kedi filân kapmasın!

KARAGÖZ — Yiyelim öyleyse! (*Yer gibi yapar.*) — Oh, cânım tavuk! Aman, tavuk, sakın içimde yumurtlama!

HACİVAT — Nasıl, Karagöz'üm, tavuk kızartması?

KARAGÖZ — Çok iyi olmuş ama, biraz iyice pişmemiş.

HACİVAT — (*Ciddî.*) Seni gidi utanıp arlanmaz aşçı seni! Böyle, pişmeden yemeği nasıl verirsin? (*Karagöz'e bir tokat atar.*)

KARAGÖZ — Ayıptır, Hacivat, sokak ortasında aşçı terbiye edilmez.

HACİVAT — Bu aşçı her zaman benim yüzümü yere düşürür.

KARAGÖZ — Merak etme, ben kaldırırım.

HACİVAT — Gideyim, pastırmalı yumurtayı getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Kızım, ver şu pastırmalı yumurta sahanını!

HACİVAT'IN KIZI — (*İçeriden.*) Alınız efendim! Mangalın üstünde duruyor, eliniz yanmasın.

KARAGÖZ — (*Kendi kendine.*) İnşallah suratı da yanar keratanın!

HACİVAT — (*Gelir, sahanı yere kor gibi yaparak.*) Buyurun, Karagöz'üm, âlâ pastırmalı yumurta.

KARAGÖZ — Olur. (*Yer gibi yaparak.*) Oh, ne âlâ yumurta! — Aman yumurta, canım yumurta, karnımda sakın civciv çıkarma, yumurta!

HACİVAT — Nasıl olmuş pastırmalı yumurta?
KARAGÖZ — Çok iyi olmuş ama, biraz yumurtalar bayatmış.
HACİVAT — Seni gidi utanıp arlanmaz bakkal seni! Yumurtanın bayatını mı verirler?

(*Karagöz kaçar ve penceresinden bakar.*)

— Niye kaçtın, Karagöz?
KARAGÖZ — Şu bakkalın suratına vur da, sonra gelirim.
HACİVAT — Gel, Karagöz'üm, gel! Ben gideyim, kaymaklı ekmek kadayıfını getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Kızım, nerde o kaymaklı kadayıf tabağı?
KARAGÖZ — (*Aşağıya atlayarak.*) Şimdi de sen benden yiyeceksin dayağı.
HACİVAT — (*Gelir ve tabağı yere kor gibi yaparak.*) Aman efendim, ağzına lâyık! Şu kaymaklara bakın, halis manda sütüyle yapılmış.
KARAGÖZ — Sakın sen yeme, on iki ayda zor doğurursun.
HACİVAT — Aman, benim bile ağzım sulandı. Buyur, Karagöz'üm, buyurun!
KARAGÖZ — (*Yer gibi yaparak.*) Oh, ne âlâ olmuş! Revak balı gibi olmuş. Hay yapan eller kırılsın!
HACİVAT — Yok, Karagöz'üm, öyle nankörlük istemez. Onu benim nazlı kızım yaptı. Hem yiyorsun, hem de inkisâr ediyorsun.[19]
KARAGÖZ — Yanlış söyledim canım. Hay bunu getiren herifin iki gözü kör olsun!
HACİVAT — Neden?
KARAGÖZ — Tadı az olmuş da ondan.
HACİVAT — Seni gidi...
KARAGÖZ — Hayvan herifin kızı seni!
HACİVAT — Onu kızım pişirmedi. Seni gidi utanıp arlanmaz aşçı seni! Böyle cânım tatlının şekerini az mı korlar? (*Karagöz'e tokat atar.*)
KARAGÖZ — Eh, yarabbi şükür! Hacivat, benim karnım doydu.
HACİVAT — Şöyle nefîs bir kahveye ikbâl[20] buyurulmaz mı?

19 *İnkisâr etmek:* bed dua etmek, ilenmek.
20 *İkbâl:* (burada) istek, arzu. (Nezaket sözü).

KARAGÖZ — Kahveyi bizde içeriz. Hem de senin karnın açtır. Senin için bizim evde güzel yemekler hazırlattım. Haydi, soğumadan gidelim de ye!

HACİVAT — Teşekkür ederim, Karagöz'üm, benim karnım tok.

KARAGÖZ — Olmaz, canım! Ağzına lâyık, dişine göre öyle yemekler yaptırdım ki, bayılırsın. Haydi yürü!

HACİVAT — Benim karnım tok. Ben ne yürürüm, ne de yerim. Ben gidiyorum. (*Giderken.*)

KARAGÖZ — (*Hacivat'ı yakalıyarak.*) Yok, vallahi olmaz, gideceğiz! (*Diyerek Hacivat'ı omuzuna alır, kendi tarafına götürür ve birkaç defa perdeden geçerek aynı hareketi tekrar eder.*)

HACİVAT — Aman, birader, benim karnım tok, beni bırak!

KARAGÖZ — Yürü kerata! (*Perdenin ortasına gelip Hacivat'ı yere atar.*)

HACİVAT — Aman, birader, belim kırıldı.

KARAGÖZ — Ben şimdi gideyim, sofrayı getireyim. Savuşma, tepelerim haaa!.. Bak sana neler hazırladım.

HACİVAT — Karnım tok ama hatırın için yumuşak bir şey olursa yerim.

KARAGÖZ — Şimdi yerken anlarsın yumuşak mı, sert mi? (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Yahu![21]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, efendim?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Şu yemek sofrasını ver.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ayol, bizde sofra ne gezer?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Canım, işte ordan bir bez parçası ver.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Sofrayı ne yapacaksın?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hacivat'a yemek yedireceğim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ayol, bizim yiyecek bir şeyimiz yok, Hacivat'a ne yedireceksin?

---

21 *Yahu:* eskiden, kenar mahallelerde, karı-kocalar birbirlerine, «Nerdesin?», «Bana bak!» anlamında, *Hu!*, *Yahu!* diye seslenirlerdi. — «*Kâr-i* kadim» Karagöz oyunlarında, Karagöz, karısına *Abla!* diye seslenir.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Sen şimdi görürsün ne yedireceğimi.

(*Gelir, yere sofra serer gibi yaparak.*) — Hay kör olası hizmetçi, sofranın yırtığını dikmemiş!

HACİVAT — Aman, birader, sizin evde hizmetçi ne gezer!

KARAGÖZ — Sen bizim evi ne sandın? Oldukça hizmetçi de var, aşçı da var, halayıklar var, var oğlu var! Ben gideyim, yemekleri getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Yahu!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Şu haşlama tenceresini ver.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) A kocacığım, bizde tencere ne gezer!

KARAGÖZ — [.....][22]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Canım, şurda çocuğun bezlerini yıkadığım gaz tenekesi var.

KARAGÖZ — (*Gelir, yere kor gibi yaparak.*) Aman, Hacivat, ağzına lâyık, dumanı tütüyor!

HACİVAT — Bu ne, Karagöz?

KARAGÖZ — Âlâ haşlama.

HACİVAT — Ne haşlaması?

KARAGÖZ — Tereyağlı tokat haşlaması. Haydi, soğumasın, ye!

HACİVAT — A birader, meydanda bir şey yok ki, ne yiyeyim?

KARAGÖZ — Ya senin meydanında bir şey var mıydı? Ye kerata!

HACİVAT — (*Yer gibi yaparak.*) Yam yam yam...

KARAGÖZ — Bak, bak!.. Kedi gibi «miyav miyav» diyor. — Nasıl olmuş haşlama?

HACİVAT — Çok iyi ama, galiba etler manda imiş.

KARAGÖZ — Seni gidi utanıp arlanmaz aşçı seni! Eşek eti dururken, haşlamayı manda etiyle mi yaparlar? (*Hacivat'a tokat atar.*)

HACİVAT — Aman, birader, ne vurdun suratıma?

22 Gazetede, dizgi sırasında, satırlar karışmış, Karagöz'ün sözleri atlanmış.

KARAGÖZ — Bu aşçı her zaman öyle yapar da onu terbiye ederim. Sakın sen kusura bakma.
HACİVAT — Ama benim suratıma vurdun.
KARAGÖZ — Aceleyle yanlışlık oldu. Gideyim, öbürünü getireyim. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Ver oradan şu sahanı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İceriden.*) Hangi sahanı?
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Şu, haniya yoğurtlu sarmısaklı şey sahanını.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif, sen çıldırmışsın galiba. Bizim evde ne sahan var, ne yoğurt, ne de yoğurtlu sarmısak.

KARAGÖZ — (*Gelir, yere sahan kor gibi yaparak.*) Aman, Hacivat, ağzına lâyık, yoğurtlu sarmısaklı ne güzel olmuş! Haydi başla yemeğe!
HACİVAT — (*Yer gibi yapar.*) Yam yam yam...
KARAGÖZ — Ulan, yavaş ye, boğazında kalacak... — Nasıl, iyi olmuş mu?
HACİVAT — Çok güzel olmuş, Karagöz'üm!
KARAGÖZ — Hiç kusuru falan yok mu?
HACİVAT — Hayır efendim, hiç kusuru yok.
KARAGÖZ — Hiç mi yok?
HACİVAT — Hayır, hiçbir kusuru yok; pişiren eller dert görmesin!
KARAGÖZ — Seni gidi utanıp arlanmaz aşçı seni!.. Her güzelin bir kusuru olur da niçin bunun kusuru olmasın! (*Hacivat'a tokat atar.*)
HACİVAT — Aman, birader, kusursuz adam dövülür mü?
KARAGÖZ — Sen bilmezsin, Hacivat, nazar olmasın diye her şeyde bir parça kusur aramalıdır. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Yahu, şu yemeği ver!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Hangi yemeği?
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hangisi olursa olsun, bir şey ver işte!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Vay, kör olasın e mi! İki gündür karnı aç kalmış da yemek istiyor.

KARAGÖZ — (*Gelir, yere kor gibi yaparak.*) Haydi, Hacivat, çal kaşığı!

HACİVAT — Nereye çalayım?

KARAGÖZ — Kör müsün? Önünde koca çanak duruyor.

HACİVAT — Aman, birader, ben bir şeyler görmüyorum!

KARAGÖZ — Senin gözlerin kararmış. Haydi ye!

HACİVAT — (*Yer gibi yaparak.*) Yam yam yam... — Lâkin, Karagöz'üm, bu yemek ne yemeği?

KARAGÖZ — Âlâ şiş kebabı.

HACİVAT — Haniya bunun kokusu?

KARAGÖZ — Buna derler (*Bir tokat atarak.*) verdiğin yağın tortusu!

(*Hacivat gider.*)

— Seni gidi idare fitili, mum bacaklı herif seni! Sen gidersen beni buraya mıhlamazlar. Ben de neyler, çekilir giderim dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

İLÂÇ

Kaynak:

Ignacz Kúnos, *Három Karagöz-Játék, Uruşma Oyunu*, (s. 76 - 77), Budapest 1886

KİŞİLER

KARAGÖZ
HACİVAT

HACİVAT — Lâkin, Karagöz, bir iki gündür havalar mı fena? Yoksa soğuk mu aldım? Başım pek ağrıyor, midemde de bir fenalık var. Akşam limonla kahve kodum, hiç işe yaramadı.

KARAGÖZ — Aman, Hacivat, sana bir ilâç salık vereyim de şunu yap, hiçbir şeyin kalmaz.

HACİVAT — O ne bakayım, Karagöz?

KARAGÖZ — Şimdi yirmi dirhem[1] tahtakurusu hülâsası, altı mil[2] de sivrisinek gezintisi, dokuz arşın[3] arı viziltısı, on iki kırat[4] güvercin kanadı, yedi top[5] Şeytanakıntısı,[6]

1 *Dirhem:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü; okkanın dört yüzde biri: 31 desigram. (bk. n. 10)

2 *Mil:* bir uzaklık ölçüsü:1855 metre.

3 *Arşın:* eskiden kullanılan bir uzunluk ölçüsü: aşağıyukarı 68 santim.

4 *Kırat:* eskiden, elmas, zümrüt gibi değerli taşların tartılmasında kullanılan bir ağırlık ölçüsü: «miskal» in dörtte biri. (*Miskal:* eskiden kuyumculukta kullanılan bir ağırlık ölçüsü: bir buçuk dirhem. bk. *Dirhem*, n. 1)

5 *Top:* kumaş, kâğıt v.b. gibi şeylerin belli miktardaki bağı.

6 *Şeytanakıntısı:* İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Kandilli önündeki akıntı.

üç denk Veliefendi çayırı, yetmiş kantar[7] dolap cızırtısı, yedi çekirdek[8] pazar kayığı, on üç fersah[9] minare gölgesi, dokuz metre davul tozu, on gram Akdeniz ruhu, yüz on yedi okka[10] Lânga marulu posası, on üç düzüne[11] Marmara şurubu.

HACİVAT — Karagöz, çıldırdın mı?

KARAGÖZ — Bıldırcın sensin! Sen dinle!

HACİVAT — Neyi dinleyim? Söylediklerin deli saçması.

KARAGÖZ — Dinle sen be! Ben bu tertibi[12] başhekimden öğrendim.

HACİVAT — Söyle bakalım!

KARAGÖZ — Şimdi bu eczaları bir kahve cezvesinde kaynatıp küçük bir tahta havanda döversin, sonra yetmiş derece neftyağını on dokuz kadeh gazyağı ile karıştırıp öbür eczaları bunun içine koyup bir daha kaynatırsın, ondan sonra bir kahve kaşığıyle birer batman[13] yersin. Bi[14] şeyin kalırsa yanıma gel! Şöyle birebirdir!

HACİVAT — Ulan, sen pusulayı mı sapıttın, ne yaptın?

KARAGÖZ — Haa haa haa! Neftyağını kaynatırken üç kile[15] de kırımtartar,[16] — çok bağırma, boğazını yırtar — korsan içine, daha şifâlı olur.

HACİVAT — Beni de çıldırtacak.

KARAGÖZ — Çıldırma be!

HACİVAT — Ulan, söylediğin ne ilâca benzer, ne lâkırdıya!

KARAGÖZ — Hay şaşkın kerata hay! İlâcımı beğenmedin mi?

HACİVAT — Karagöz, sana bin kere tembih ederim, ne vakit bu delilikten vazgeçeceeen?[17]

KARAGÖZ — Ulan, bu delilik mi?

HACİVAT — Delilik ya! Başka ne olur?

---

7 *Kantar:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 44 okka. (bk. n. 10)

8 *Çekirdek:* eskiden, kuyumculukta kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 5 şantigram.

9 *Fersah:* eskiden kullanılan bir uzaklık ölçüsü: aşağıyukarı 5 kilometre.

10 *Okka:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü: 1 kilo 283 gram.

11 *Düzüne:* aynı cinsten şeylerin 12 parçasından birleşik takım.

12 *Tertip:* (burada) reçete.

13 *Batman:* eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü.

14 *Bi:* «bir» sözcüğünün halk ağzında kısaltılmış biçimi.

15 *Kile:* tahıl ölçmede kullanılan kap, ölçek.

16 *Kırımtartar:* (fr. *Crème de tartre*), şarap tortusundan çıkarılan ve ilâç yapmakta kullanılan bir madde, asitsi potasyum tartaratı.

17 *Vazgeçeceeen:* «vazgeçeceksin» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

Not:

İlâç muhâveresi, Kûnos'un yayınladığı *Uruşma Oyunu*'ndaki *Öyle denmez* muhâveresinin sonuna eklenmiştir. (bk. *Karagöz*, c. III, *Öyle Denmez*, s. 507)

İTİBAR

Kaynak:

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Gelin Oluşu* (s. 7 - 10), Türkiye Yayınevi, Burhaneddin matbaası, İstanbul 1944

Çeşitleme:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz* (s. 235 - 237), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Vay, Karagöz'üm, akşam-ı şerifler hayırlar olsun!

KARAGÖZ — Râyiha-i kerîha[1] burnuna dolsun! (*Tokat atar, Hacivat gider.*)

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Karagöz'üm, bendenizi darba[2] hakkın yok.

KARAGÖZ — Öyleyse, al bu yumrumu da burnuna sok! (*Tokat atar, Hacivat gider.*)

1 *Râyiha-i kerîhe:* pis koku.
2 *Darb:* vurma, dövme.

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Seni edepsiz kıratlı[3] seni!

KARAGÖZ — Hoş geldin, haritası silinmiş yangın yeri suratlı seni! (*Tokat atar, Hacivat gider.*)

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Karagöz'üm, bu akşam çok hiddetlisin. Acap buna sebep ne?

KARAGÖZ — İşsizlik, Hacı Cavcav, işsizlik.

HACİVAT — Yaa!.. Vah vah, Karagöz'üm!.. Elinden ne iş gelir?

KARAGÖZ — Her iş, Hacivat. Fırıncı, kafasını öte tarafa çevirdi mi, iki okkalığı birden kaldırırım. Cebinin ağzı açık olursa para keseni çekerim. Bakkal dükkânında iki müşteri daha bulundu mu, ceplerimi fasulye, nohut, pirinçle doldururum.

HACİVAT — Canım efendim, öyle lâtifeden değil, ciddî söyle, hangi sanatı bilirsin?

KARAGÖZ — Ulan, bunu sormağa lüzum var mı? Beni tanımıyor musun be?

HACİVAT — Meselâ, güzel yazı yazmak, şiir yazmak, yahut güzel bir oyma yapmak falan gibi.

KARAGÖZ — Yoo!.. Ne gezer, Hacı Cavcav! O cihetten fakirim.

HACİVAT — Doğrusu teessüf edilecek hal. Benim elim senin elin gibi ağır değil; on parmağımda on hünerim vardır.

KARAGÖZ — Benim de öyle.

HACİVAT — Nasıl?

KARAGÖZ — Benim de on paralık on tane fenerim vardır. Donanmadan kaldı.

HACİVAT — Ne feneri, canım efendim? Şimdi sana fenerden bahseden oldu mu?

KARAGÖZ — Sen öyle demedin mi, ulan?

HACİVAT — Ters anlama. « — On parmağımda on hünerim var.» diyorum. Bana bu yüzden her yerde itibar ederler; beni bir yerde gördüler mi, derhal ayağa kalkarlar.

KARAGÖZ — Ay, Hacivat, ayağa kalkmak itibar mı?

HACİVAT — İtibar zâhir.[4]

---

3 *Kıratlı:* (deyim) belki de, «Kır-at»ı ile ünlü Celâlî eşkıyası ve saz şairi Köroğlu'na (XVI. yy.'ın ikinci yarısı) bağlanarak kurulmuştur.

4 *Zâhir:* elbette, şüphesiz.

KARAGÖZ — Vay canına! Desen e, ben çok itibarlı adamım.
HACİVAT — Neden, Karagöz?
KARAGÖZ — Anlatırım, dur. — Peki, sana kaç kişi ayağa kalkar?
HACİVAT — Geçtiğim, yahut bulunduğum yerde kaç kişi varsa.
KARAGÖZ — Meselâ, en çok kaç kişi?
HACİVAT — Ne bileyim! Sen «üç» de, ben diyeyim «beş».
KARAGÖZ — Hadi ordan gebeş! Ben senden çok itibarlıyım öyleyse.
HACİVAT — Ne gibi?
KARAGÖZ — Ben, bütün mahalleyi her akşam ayağa kaldırırım.
HACİVAT — Nasıl?
KARAGÖZ — Karı ile kavgaya başladık mı, mahalle değil, bütün semt ayağa kalkar. (*Hacivat'a tokat atar, Hacivat gider.*)

—Kerata, oturmuş bana kendini övüyor, Ben de, bana bir akıl verecek, yahut birkaç kuruş yardım edecek zannıyle yarım saattir onu dinliyorum.

Sen gidersin de, beni buraya Lofça[5] çivisiyle nuhlamazlar ya! Ben de çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Kolunu sallaya sallaya perdeden çekilir.*)

5 *Lofça:* Lovac. Bulgaristan'da, Vidin yakınında küçük bir şehir.

KAHVE KUTUSU

Kaynak:

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz Perde Külliyâtı*, 2, *Karagöz Dans Salonunda* (s. 2-6), Cumhuriyet Kitaphanesi, Ahmet Kâmil matbaası, İstanbul 1928

Çeşitleme:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz* (s. 144-151), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Vay, Karagöz'üm, benim serv-i bülendim!
KARAGÖZ — Hoş geldin be, sümüklü efendim! (*Tokat.*)
HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, teessüf ederim! İnsan arkadaşına böyle tokatla mı mukaabele eder?[1]
KARAGÖZ — A keçi sakallı kerata! Bir akşam da murabba-'nişîn[2] olup evinde oturuversen günaha mı girersin? Hayır.

1 *Mukaabele etmek:* karşılık vermek.
2 *Murabba'-nişîn:* (tekerleme) kare içinde oturan (Belki de, *mastaba-nişîn* [=sedirde oturan] demek istiyor).

Munkabız[3] olurum diye korkuyorsun, değil mi? Bir kere, Karagöz beyefendi hasır parçaları[4] ne haldedir? Argın mıdır, yoksa dargın mıdır, yoksa köşe penceresinin kenarına oturmuş da mintanın yakasından kehle mi ayıklıyor?» demezsin.

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, af edersin, başına bir felâket mi geldi?

KARAGÖZ — Evet, başıma bir bit geldi ki bir türlü bulamıyorum.

HACİVAT — Yine münasebetsizliğin üstünde. Yani, başına bir hal mi geldi?

KARAGÖZ — Geldi ya! Evde karı ile kavga ettik. Beni kapı dışarı etti. Ne yapayım? Doğru gittim Süleymaniye'de tiryaki çarşısına, kahvenin birisinden içeri girdim, bir kahve içtim; canım sıkıldı, bir daha içtim; altı kişi iskambil oynadık üç parti yenildim; kırk kuruş kahve borcum oldu, lâkin benim cebimde beş kuruş var.

HACİVAT — Vah vah vah!

KARAGÖZ — Vak vak vak[5] ya!

HACİVAT — Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Sonra, ne olacak, herkes kahveden gitti. Kimse kalmadı. Kahvecinin gözü hep bende. Şu parayı ne zaman verecek? diye hiç gözünü benden ayırmıyor.

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, bari savuşuver!

KARAGÖZ — Ulan, nereye savuşayım? Kahveci artık kepenkleri kapamağa başladı. Herife görünmeden ben peykenin altına girdim. Kahveci bir de baktı ki ben kaçmışım. Bastı kalayı. Kapıyı kilitleyince evine gitti.

HACİVAT — Sonra?

KARAGÖZ — Ben orada uyumuşum. Sabah olmuş, kahveci gelmiş. Kapıyı açarken ben uyandım. Baktım ki kaçacak bir yer yok. Doğru ben kahve kutusunun içine.

HACİVAT — Aman birader! Sonra?

KARAGÖZ — Derken, bir tiryaki müşteri geldi, «— Dördü bir

3 *Munkabız:* peklik çeken, barsakları sıkı olan.

4 *Hasır parçaları:* «hazretleri» sözüne benzetilerek kurulmuş tekerleme.

5 *Vak vak vak:* ördek sesi.

yerde bir kahve yap.» dedi. Kahveci bir koca cezve alıp tak, tik, tak, tik... Benim de şakşırın[6] ucu kahve kaşığına takılınca, haydi kahve cezvesinden içeri.

HACİVAT — Vah vah vah! Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Bu ördek vak vak'larını bırak, tepeleyeceğim haa!.. — Herif, şekerini de koydu. Haydi kaynar suyun altına!.. Yukardan aşağı cazzadak kaynar su akmaz mı?

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, savuş!

KARAGÖZ — Derken, Hacivat, haydi cezve ateşe! Bir sürdü, bir daha sürdü. Kahve puffadak kabardı. Aşure çanağı gibi bir filcanın[7] içine döktü. Haydi ben de beraber filcanın içine!.. Tiryakinin önüne koydu. Tiryaki bir löp diye çekti. Bir daha çekti. Üçüncü çekişte haydi ben kahve ile beraber boğaz içine!...

HACİVAT — Boğaziçi'nde hangi iskeleye indiniz.

KARAGÖZ — Doğruca Mide iskelesine indik.

HACİVAT — Orası Boğaz'ın ne tarafında oluyor? Bari orada gazino filân var mı?

KARAGÖZ — Var ya! «Mide gazinosu» demekle maruf etrâf-i eknâfı[8] pek berbat bir yer. Orada, monşer lahana dolması'yle madmazel patlıcan dolması'nın fokustrotunu[9] görme, Hacivat!

HACİVAT — Cazband[10] da var mıydı, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — O ne demek?

HACİVAT — Yani çalgı var mıydı?

KARAGÖZ — Çalgı vardı ama, alt kattaydı. Bilmem, herif akşam kuru fasulye mi yemiş, ne yemiş, Öyle gürültülü çalıyordu ki, deme gitsin!

HACİVAT — Bari, dansörler[11] kalabalık mıydı?

KARAGÖZ — Eh! Oldukça! Herif biraz pisboğazmış galiba, önüne geleni, eline geçeni hep oraya tıkmış.

---

6 *Şakşır:* ? (Belki de çakşır)

7 *Filcan:* «fincan» sözünün halk ağzında değişmiş biçimi.

8 *Etrâf-i eknâf* [doğrusu: *ekrâf ü etknâf*]: dört-bir yan.

9 *Fokustrot:* Batıdan gelme «fokstrot» (ing. *fox-trot*) sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, bir çeşit dans.

10 *Cazband:* (ing. *jazz-band*), Zencilerin sazı örnek alınarak meydana getirilmiş olan ve yalnız dans havaları çalan bir çeşit orkestra.

11 *Dansör:* (fr. *danseur*) dans eden erkek.

HACİVAT — Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Derken, Hacivat, yavaş yavaş ben de o gürültülü patırtılı, fena kokulu, oldukça geniş işkembe salonuna indim. Lâkin, Hacivat, orası bir fena halde karıştı.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak! Herifin akşamdan yediği kırk türlü yemek birden isyan etti. Bir gürültüdür koptu. Meğerse herifi vecâ[12] sıkıştırmış. Kahveden kalkınca doğruca helâya! Paldır küldür, paldır küldür derken, haydi ben o kalabalıkla kanala!..[13]

HACİVAT — Kanaldan[13] yalnız mı geçtiniz, yoksa kılavuz filân var mıydı?

KARAGÖZ — Vardı ya! Tabansız kuru fasulye, işte o ortalığı fesada veren kuru fasulye.

HACİVAT — İnşallah geminiz bir tarafa çarpmadı ya?

KARAGÖZ — Gemiye bir şey olmadı ama, vecânın şiddetle tazyîkinden[14] dolayı birdenbire başımı taşlara çarptım.

HACİVAT — Neyse. Geçmiş olsun!.. Sonra, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Yuvarlana yuvarlana bir aydınlık yere çıktım.

HACİVAT — Orası neresi, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Eminönü deniz kenarına çıkmışım. Bir de gözümü açtım ki, korkudan yatağı yorganı berbat etmişim. Ne dersin bu rüyaya?

HACİVAT — Vay mendebur külhani! Senin bir saattir bana söylediğin rüya mıydı?

KARAGÖZ — Ulan, bir adam kahve cezvesine girer mi? Bir adam hiç bir adamın boğazından içeri girer mi? (*Tokat.*)

(*Hacivat gider. Karagöz de gider.*)

---

12 *Vecâ:* ağrı.

13 *Kanal:* 1. kanalizasyon, lâğım; 2. deniz, göl, ırmak gibi büyük suları birbirine bağlamak için açılan geniş ve derin su yolu.

14 *Tazyîk:* basınç.

KÖMÜRCÜ DEVELERİ

Kaynak:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kanlı Nigâr Oyunu* (s. 255 - 256), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

KARAGÖZ — Gelip bir kere benim hâlimi sormazsın, bir takım saçmasapan lâflar edersin.

HACİVAT — Hayr ola! Ne oldu, hastan mı var? Biriyle nizâ' mı ettin?[1]

KARAGÖZ — (*Ağlar gibi.*) Önümüz kış. Kömür almak için Fatih'e gittim. Bir de baktım, sırayla develer. En önde, hâşâ huzurdan,[2] bir eşek; eşeğin üstünde koca fesli bir çocuk. Derken, yukarıdan aşağıya bir çaylak geldi, çocuğu fesinden yakalayıp havaya kaldırdı.

HACİVAT — Allah Allah! Sonra?

1 *Nizâ' etmek* : çekişmek, kavga etmek.

2 *Hâşâ huzurdan:* uygunsuz bir şey söylemek gerektiği zaman özür dileme anlamında kullanılan söz. Karagöz, burada, *eşek* sözcüğünü kullanacağı için özür diliyor. (*Hâşâ*: Tanrı korusun, olmaya ki, olamaz.)

KARAGÖZ — Çocuğun başındaki kırmızı fesi ciğer sanmış olacak ki, çaylak kaptı. Derken, altındaki eşek de havaya. Eşeğe bağlı olan develer birer birer havaya. Ben de bir devenin kuyruğundan yakaladım, haydi ben de havaya.

HACİVAT — Vah vah! Aman, merak ettim! Sonra?

KARAGÖZ — Çocuğa bağırdım: «— Aman, oğlum, fese yapış, sıkı tut!» Derken, Hacivat, çocuk fesi bırakınca, haydi bütün katar paldır küldür aşağıya! En altta ben. Develer üstüme yığıldı. «— Amanın, can kurtaran yok mu?» diye bastım feryadı. Bir de uyandım ki, ne deve var, ne eşek. Ben korkuylan[3] küçük büyük ne varsa koyvermişim. Ne dersin bu rüyaya?

HACİVAT — Vay! Deminden beri söylediğin rüya mıydı? Ben de sahi diye dinliyordum.

KARAGÖZ — Abdallığına doyma. (*Tokat atar, Hacivat gider.*) —Sen gidersin, ben de burada durmam ya! Ben de çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! — Sallan bullan, koca oğlan, sallan! (*Gider.*)

3 *Korkuylan:* korku ile.

LÂKIRDI

Kaynak:

Letâif-i Hayâl, Karagöz'ün Aktör Olması yahut Komikliği (s. 1 - 7), (tarihsiz)

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Bu Karagöz ne oldu acaba? Bir haftadır yüzünü gördüğüm yok. Sakın hasta olmasın! Bir kere gidip dakk-ül-bâb[1] edeyim. (*Kapıyı çalar.*) — Karagöz, Karagöz! (*Tekrar çalar.*) Efendim, Karagöz! (*Tekrar çalar.*) Yahu Karagöz! — Acayip! Evde kimse yok mu? Bakayım bir daha çalayım. (*Çalar.*) — Karagöz! — Karagöz acaba uykuda mı? (*Çabuk çabuk kapıyı çalar.*) — Karagöz, Karagöz, a Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Karnın ağrısın!

HACİVAT — Aman, birader, nerdesin? Bir saattir kapıyı çalıyorum,[2] duymuyor musun?

KARAGÖZ — Hırsız kerata, çalacak bir şey bulamadın da bizim kapıyı mı çalıyorsun?[2]

HACİVAT — Birader, göreceğim geldi.

KARAGÖZ — Kimin umurunda.

1 *Dakk-ül-bâb:* kapı çalma. (Daha yaygın biçimi: *Dakk-i bâb*).

2 *Çalmak:* 1. ses çıkarabilen bir nesneyi seslendirmek; 2. hırsızlık etmek.

HACİVAT — Gel şöyle biraz yüzünü göreyim.

KARAGÖZ — (*Pencereden bakarak.*) Na işte gör!

HACİVAT — Birader, nerelerdesin? Bir haftadır yüzünü gördüğüm yok.

KARAGÖZ — Yüzümü görüp de ne yapacaksın? İşte gör bakalım!

HACİVAT — Efendim, merak ettim.

KARAGÖZ — Merak edecek ne var?

HACİVAT — Efendim, aşağa[3] teşrif buyurmaz mısınız?

KARAGÖZ — Buyurmam,

HACİVAT — Efendim, sebep?

KARAGÖZ — Keyfimin tahtaboşu[4] değilsin ya!

HACİVAT — Yani, efendim...

KARAGÖZ — Yahni efendi sensin.

HACİVAT — Canım, şunu demek istiyorum ki, toz toprak konduracak bir [hâl ve hareket-i nâ-becâda[5] bulunmadım zannederim.

KARAGÖZ — Ağzını topla, kerata! Cenabet sensin!

HACİVAT — Estağfurullah efendim!

KARAGÖZ — Sen öteye fırla.

HACİVAT — Kulunuzun terbiyesi iktizâsınca[6] bu gibi çirkin bir sözü ağzıma almağa teeddüb ederim.[7]

KARAGÖZ — (*Aşağa inerek.*) Ne edersin bakayım?

HACİVAT — Bu gibi fena sözü ağzımdan çıkarmağa hicâb ederim,[8] dedim.

KARAGÖZ — Ağzınla hacamat mı edersin?

HACİVAT — Hayır, efendim. Bu gibi fena söz söylemem, utanırım.[9]

---

3 *Aşağa:* aşağı, aşağıya.

4 *Keyfimin tahtaboşu:* «keyfimin kâhyası» deyimine benzetilerek, şaka olsun diye kurulmuş uydurma deyim.

5 *Hareket-i nâ-becâ:* yersiz davranış. (*Nâ-becâ*: yersiz, yolsuz, münasebetsiz, uygunsuz).

6 *İktizâsınca:* gereğince.

7 *Teeddüb etmek:* edebe, terbiyeye uygun davranmak; utanmak, sıkılmak. (Asıl metinde: *Te'dîb ederim* [=terbiyesini veririm]. Dizgi yanlışı olduğu anlaşılıyor).

8 *Hicâb etmek:* utanmak.

9 *Utanırım:* asıl metinde: *utanıyorum.* (Cümlenin gelişine ve Karagöz'ün cevabına göre, *utanırım* olması gerekiyor).

KARAGÖZ — Utanırsan yüzüne kalbur tut.

HACİVAT — Efendim, anladım: siz yine bugün lâkırdıyı aksi anlıyorsunuz.

KARAGÖZ — Sen adam gibi söylemiyorsun ki, ne söylediğini anlayım.

HACİVAT — Efendim, birkaç gündür zât-i vâlânızı[10] göremedim.

KARAGÖZ — Ulan hiyânet kerata, doğru lâkırdı etsen e! Benim zât-i vâlâya benzer bir yerim var mı? Zât-i vâlâ senin gibi olur.

HACİVAT — Efendim, «zât-i vâlânız» demek fena bir lâkırdı değildir, size ta'zîm,[11] tekrîm[12] ediyorum.

KARAGÖZ — Ulan, kimi tekmeliyorsun?

HACİVAT — Of, Karagöz, canımı sıkıyorsun! Tekme filân lâkırdısı yok. Seni büyütüyorum.

KARAGÖZ — Ulan, ben çocuk muyum, beni büyüteceksin?

HACİVAT — Karagöz, seninle nasıl konuşmalı?

KARAGÖZ — Adam gibi konuşmalı.

HACİVAT — Efendim, bendeniz[13] adam gibi konuşmuyor muyum?

KARAGÖZ — Hâlâ, bak, eşekçe konuşuyorsun! Sen neden deniz oluyorsun?[14]

HACİVAT — Efendim, deniz lâkırdısı yok. Bendeniz, yani köleniz demek istiyorum.

KARAGÖZ — Yahni köleniz, kebap köfte nineniz, pufböreği de amcanız demek oluyor.

HACİVAT — Köftehor, anladım, sen bugün benimle eğlenmek istiyorsun.

KARAGÖZ — Ulan, seninle şeytan evlensin, kerata! Sanki iyi bir matahmış gibi bununla evlenecekmişim. Dünyada bir sen, bir de ben kalsam yine seninle evlenmem. Anladın ya, Hacı Ağa![15]

---

10 *Zât-i vâlâ:* yüce zat.

11 *Ta'zim:* büyütme.

12 *Tekrim:* ululama.

13 *Bendeniz:* kulunuz, köleniz. (Nezaket sözü).

14 Karagöz, *bendeniz* sözünü *ben deniz* diye anlıyor.

15 *Hacı Ağa:* «Hacivat'»ın «hacı» olduğuna işaret. (Söylentiye göre, *Hacivat*'ın asıl adı: *Hacı Evhad, Hacı Ayvad, Hacı İvaz*).

HACİVAT — Sanki ben de sana bayılmış mıyım?

KARAGÖZ — Ey, ben de senin gül cemâline[16] hayran mıyım?

HACİVAT — Canım, bu evlenmek lâkırdısını nereden çıkardın?

KARAGÖZ — Sen söyledin. «—Sen benimle evlenmek istiyorsun.» demedin mi?

HACİVAT — Külhani, ben öyle söylemedim, «—Sen benimle eğleniyorsun, zevk ediyorsun.»[17] dedim.

KARAGÖZ — Hacivat, sen abuk-sabuk söylüyorsun, ben de senin ne söylediğini anlıyamıyorum.

HACİVAT — Ey, bakayım ben görmiyeli nasıl yaşıyorsun?

KARAGÖZ — Basbayağı yaşıyorum.

HACİVAT — Dünyalık[18] var mı?

KARAGÖZ — Hayır, bir ahretliğim[19] var.

HACİVAT — Efendim, nasıl ahretlik?

KARAGÖZ — Hacivat, ahretlik nasıl olur? Basbayağı ahretlik.

HACİVAT — Canım, ben sana onu sormuyorum.

KARAGÖZ — Ya nedir sorduğun?

HACİVAT — Ben sana, «— Dünyalıktan ne haber?» diyorum.

KARAGÖZ — Ben dünyayı Konya'yı[20] bildiğim yok ki sana haber vereyim. Bak, ahretlikten istediğin kadar haber verebilirim: başı kel, uyuz, geceleri yatağına işer, böyle bir kız.

HACİVAT — Efendim, dünyalıktan murâdım şu ki: servet ü sâmânımız[21] nasıldır? Ferah[22] yiyip içebiliyor musunuz?[23]

KARAGÖZ — Hacivat, Servet[24] Ağanın samanı küflü ol-

16 *Cemâl:* güzellik, yüz güzelliği.

17 *Zevk etmek:* zevklenmek, bir kimse ile alay ederek eğlenmek.

18 *Dünyalık:* para, mal.

19 *Ahretlik:* besleme kız.

20 *Dünyayı Konya'yı:* asıl metinde *dünya vü Konyayı* biçiminde yazılmış. *Hanya'yı Konya'yı öğrenmek* deyimine benzetilerek kurulmuş olan bu sözün yazılışında bir dizgi yanlışı olsa gerek.

21 *Servet ü sâmân:* zenginlik. (*Servet*: zenginlik, varlık, mal. *Sâmân*: servet, bir kimsenin varı-yoğu).

22 *Ferah:* bol, bol bol.

23 *İçebiliyor musunuz:* asıl metinde: *içebilir misiniz?*

24 *Servet:* asıl metinde: *Şerit.* (Dizgi yanlışı olduğu anlaşılıyor).

duğundan pek de yiyemiyorum. — Ulan hiyanet kerata, beni sakanın eşeği mi zannettin, bana saman yediriyorsun? Billâh boğazını sıkarım!

HACİVAT — Karagöz, sen niçin bugün lâkırdı anlamıyorsun? Sana para cihetini[25] soruyorum. Nasıldır?

KARAGÖZ — Hamd olsun iyicedir. Mahsus ellerinizi öper.

HACİVAT — Kim?

KARAGÖZ — Parçacı.

HACİVAT — Nasıl parçacı?

KARAGÖZ — Bohçacı.

HACİVAT — Nasıl bohçacı?

KARAGÖZ — Simitçi.

HACİVAT — Canım, ne söylüyorsun? Nasıl simitçi, nasıl bohçacı?

KARAGÖZ — Ya senin sorduğun nedir? Poğaçacı mı?

HACİVAT — Efendim, benim sorduğum, paran var mı?

KARAGÖZ — Ulan, ne kurnazsın, şeytan herif!

HACİVAT — Niçin efendim?

KARAGÖZ — Niçin olacak? Ağzımı arayarak, «var» deyince çalabilir misin?

HACİVAT — Efendim, «Paranız var mı?» diye sual edişim şu oluyor ki, eğer müzâyakanız[26] varsa...

KARAGÖZ — Hayır, mızıklanmam, sen doğru oynarsan.[27]

HACİVAT — Köftehor, ben sana mızıklanma lâkırdısı ettim mi?

KARAGÖZ — Ey, ne idi söylediğin lâkırdı?

HACİVAT — Paraya ihtiyacın var mı? Para ister misin?

KARAGÖZ — Vallah, Hacivat, bugünlerde pek züğürdüm.

HACİVAT — Aman efendim!

KARAGÖZ — Ne oldun, Hacivat?

HACİVAT — Vah vah vah! Yazık! Demek paran yok!

KARAGÖZ — Bunda taaccüb edecek[28] ne var?

HACİVAT — Ey, seni zengin edecek olursam bana bir aferin var mı?

---

25 *Cihet:* yön, yan.

26 *Müzâyaka:* sıkıntı, geçinme darlığı, parasızlık.

27 *Oynarsan:* asıl metinde: *inanırsan.* (Dizgi yanlışı olduğu anlaşılıyor).

28 *Taaccüb etmek:* şaşmak.

KARAGÖZ — Sen beni zengin et de, bir aferin yerine bir milyon aferin!

HACİVAT — Senin okuyup yazman var değil mi?

KARAGÖZ — Biraz.

HACİVAT — Üstadın kimdir?

KARAGÖZ — Yazıda mı?

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — Sümüklüböcek.

HACİVAT — Aman efendim, hiç sümüklüböcek usta olur mu?

KARAGÖZ — Niye olmaz? Gel de bizim evin altını seyret. Tekmil duvarları gümüş mürekkeple yazmış. Parıl parıl parlıyor.

HACİVAT — Zevzekliği bırak. Beni dinle! Bizim odada bir sandalye ile bir masa var.

KARAGÖZ — Ey, satacak mıyız?

HACİVAT — Hayır canım, alıp buraya getireceğiz!

KARAGÖZ — Ey, sonra?

HACİVAT — Sonrası... Sandalye ile masayı şuracığa koruz. Sen masa başına geçer otursun.

KARAGÖZ — Masa başıma mı geçip oturacak?

HACİVAT — Hayır, canım! Sen masa başına gidip oturacaksın.

KARAGÖZ — Ey, oturup ne yapacağız?

HACİVAT — Orası bir yazıhane olup, sen de yazıcı olacaksın.

Not:

Karagöz'ün Aktör Olması yahut Komikliği [= *Yazıcı*] oyununun başındaki bu *Lâkırdı* muhâveresi bağımsız değildir; sonlara doğru, bir münasebet düşürülerek, «fasıl»a bağlanmıştır.

MANİCİ

Kaynak:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kanlı Kavak* (s. 73 - 78), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ZENNE (İçeriden sesi gelir)

HACİVAT — Vay, Karagöz'üm, maşallah, maşallah! Akşam-ı şerifler hayırlar olsun!

KARAGÖZ — Lebbeyk.[1]

HACİVAT — «Akşam-ı şerifler hayırlar olsun» derim.

KARAGÖZ — Senin de sinsileni[2] sansarlar boğsun. (*Tokat.*)

HACİVAT — (*Hiddetli.*) Bak, Karagöz beni böyle gelir gelmez darba[3] hakkın yok.

KARAGÖZ — Sen de şu yumruğu al da burnuna sok. (*Tokat.*)

1 *Lebbeyk:* efendim?, buyur.

2 *Sinsile:* Arapça «silsile» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, soyzinciri.

3 *Darb:* vurma, dövme.

HACİVAT — A birader, ben şuraya gelir gelmez bir vâveylâdır[4] koptu.

KARAGÖZ — Nerden koptu?

HACİVAT — Ne?

KARAGÖZ — O mor leylak?

HACİVAT — A külhani, ben sana şimdi mor leylak sordum mu? (*Tokat.*)

KARAGÖZ — Ya ben de sana taze açmış zanbak sordum mu? (*Tokat.*)

HACİVAT — A birader, hep lâfların setrepeki.[5]

KARAGÖZ — On paralık da bana al.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — O sert tönbekiden.[6]

HACİVAT — A birader, ben senden sert tönbeki sordum mu? (*Tokat.*)

KARAGÖZ — Ya ben de senden taze Bafra tütünü istedim mi? (*Tokat.*)

HACİVAT — Bak, Karagöz'üm, bu akşam Ramazân-ı şerîfin on sekizinci gecesi, cenâb-ı Hak cemi' cümleyi[7] çok senelerine yetiştirsin.

KARAGÖZ — Amin!

HACİVAT — Sen davul çalmasını bilir misin?

KARAGÖZ — Haydi doğru hapise.

HACİVAT — Ne hapsine, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Bekçinin davulunu çalayım, polisler yakalasınlar.

HACİVAT — Yani, Karagöz'üm, manicilerin çaldığı gibi.

KARAGÖZ — Haa! Onu yaparım.

HACİVAT — Davulun var mı?

KARAGÖZ — Var ya!

HACİVAT — Haydi al da gel.

KARAGÖZ — Ne olacak?

HACİVAT — Mahalle mahalle dolaşırız, sen davul çalarsın,

---

4 *Vâveylâ:* çığlık, bağırtı.

5 *Setrepeki:* «sidre-i mekki» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, mekke kirazı. (*Sidre:* Arabistan kirazı).

6 *Tönbeki:* nargile ile içilen bir tütün çeşidi, nicotina persica.

7 *Cemi' cümle:* herkes. (*Cemi':* bütün, hep; *Cümle:* bütün, hep).

ben de maniler söylerim, beş on kuruş para kazanırız. Haydi git, davulunu al da gel.

KARAGÖZ — Olur.

(*Eve gelir.*) — Yahuu!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Huu?

KARAGÖZ — Şu davulu ver.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! Onu ben kırdım, kasnağınla[8] su ısıttım, çocuğun bezlerini yıkadım.

KARAGÖZ — İyi halt ettin.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne yapacaksın?

KARAGÖZ — Hacivat'la sokaklarda mani söyleyip para kazanacaktık. Sana da fistanlık alacaktım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Öyleyse, şaka söyledim; kömürlükte duruyor, git de al.

KARAGÖZ — Ha şöyle!

[9](*Davulla meydana gelir.*) — Geldik Hacivat.

HACİVAT — Hadi, Karagöz'üm, şurdan aşağı mahalleye gidelim, gel benimle.

(*Birkaç kere giderler gelirler.*)

KARAGÖZ — Daha gidecek miyiz? Yoruldum be! (*Yere oturur.*)

HACİVAT — Kalk, canım! İşte geldik, başla çalmaya.

KARAGÖZ — (*Hem söyler, hem çalar.*) Dumdum-bede dumdum! Dum-bede, dum-bede dumdum, dum-bede!

HACİVAT —

[10]Size geldim size geldim
İnci mercan dize geldim

KARAGÖZ — (*Çalar.*)

---

8 *Kasnağınla:* kasnağı ile.

9 Karagöz'le Hacivat'ın Ramazanda davul çalıp kapı kapı dolaşmalarını canlandıran aşağıdaki sahneyi karşılaştırınız: Ruşen Eşref [Ünaydın], «*Davulcunun Manileri*», *Ayrılıklar*, İstanbul 1923, s. 47-50.

10 Ölçek: 8 (4+4). Bu parçadaki bütün maniler aynı ölçekle söylenmiştir.

HACİVAT —

Benim güzel komşularım
Arzulayıp size geldim

KARAGÖZ — (*Hem çalar, hem söyler.*) Güm-bede gümgüm bede! Güm-bede gümgüm-bede!

HACİVAT —

Başta sarık büküm büküm
Sırtımda davuldur yüküm
Benim güzel komşularım
Hele selâmün-aleyküm

KARAGÖZ — Aleyküm-selâm! — Güm-bede gümgüm!

HACİVAT —

Merdâne beyim merdâne
Altın saatler gerdâne
Benim beyimi sorarsanız
Semt ü civarda[11] bir tâne

KARAGÖZ — Güm-bede gümgüm! Güm-bede gümgüm!

HACİVAT —

Yenicami[12] direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım toktur ama
Arkadaşım börek ister

KARAGÖZ — Âmin, Hacivat, Âmin! — Güm-bede gümgüm!

HACİVAT —

Havaya attım fişeği
Döndü dolaştı köşeyi
Arkadaşımı sorarsanız
Paçacının kör eşeği

KARAGÖZ — Bunda halt ettin. Tokmak kafana gelecek haa!

HACİVAT — Aman, Karagöz, çal! Bak, hanımlar gülüyorlar.

KARAGÖZ — Ben eşek olduktan sonra herkes güler.

---

11 *Semt ü civarda:* semtte ve yörede.

12 *Yenicami:* İstanbul'da, Eminönü'ndeki ünlü cami (yapılışı: 1597-1663).

HACİVAT — Canım, sen aldırma, çalmana bak!

KARAGÖZ — Bir daha böyle halt karıştırma, tepelerim haa! — Güm-bede gümgüm! Güm-bede gümgüm! Bede gümgüm bede!

HACİVAT —

Kâğıttan fener yaparım
Daracık sokaklara saparım
Arkadaşım ayı olmuş
Burnuna halka takarım

KARAGÖZ — (*Hiddetli.*) Kerata, halkayı babanın burnuna tak! Şimdi kafana tokmak gelecek.

HACİVAT — Sen çal, canım! Bak, herkes gülüyor. Çal, sen, çal!

KARAGÖZ — Olur. (*Çalar.*) — Güm-bede gümgüm-bede!

HACİVAT —

Şekerim var ezilecek
Tülbentlerden süzülecek
Bekletmeyin iki gözüm
Çok yerim var gezilecek.

KARAGÖZ — (*Hem söyler, hem çalar.*) Güm-bede gümgüm bede!

HACİVAT —

[13]Ayna camlar açılır
Çil paralar saçılır
Beyimin gönlü olunca
Kesenin ağzı açılır

KARAGÖZ — Açılır... Güm-bede-güm, güm-bede-güm, güm-güm-bede!

ZENNE — (*İçeriden.*) Bekçi baba, biraz gelir misiniz!

HACİVAT — Geleyim efendim. (*Gider.*)

ZENNE — (*İçeriden.*) Alınız şu parayı! Size lâyık değil ama kusura bakmayınız.

HACİVAT — Aman efendim, ne zahmet, ne zahmet!

KARAGÖZ — Parayı alıyor, bir de kedi gibi «—Ne zahmet, ne zahmet!» diyor.

---

13 Ölçek: 1. ve 2. dizeler: 7 (4+3)
3. ve 4. dizeler: 8 (duraksız).

HACİVAT —

Bahşişin aldı bergüzâr[14]
Sizleri eylemem inkâr
Veren eller dert görmesin
Hak berekât[15] versin Settâr[16]

— Ben söyledim, bahşişimi aldım; sen de söyle, sen de al. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şey... Hacivat!.. — Gitti kerata! (*Çalar.*) — Güm-bede gümgüm-bede!

[17]Dizimde derman bitti
Kargalar başıma etti
O sahtekâr Hacivat
Bana para vermeden gitti

Güm-bede gümgüm! Gümgüm-bede!

ZENNE — (*İçeriden.*) Bana bak, Davulcu! Başımız ağrıyor, git başka yerde çal.

KARAGÖZ — Hacivat paraları aldı, savuştu gitti, bana metelik vermedi.

ZENNE — (*İçeriden.*) Sen ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Bana da para verin.

ZENNE — (*İçeriden.*) Ahçıbaşı, o bulaşık tenceresini getir, şunun kafasına dök de gitsin!

KARAGÖZ — Hay, inâyetinizle[18] yerin dibine geçin! (*Gider.*)

---

14 *Bergüzâr:* anılmak üzere verilen armağan, anmalık, yadigâr.

15 *Berekât:* bereketler.

16 *Settâr:* Tanrı.

17 Bu dörtlük, belli bir ölçeğe uyulmadan, rasgele söylenmiştir:
1. ve 2. dizeler: 7 (duraksız)
3. dize: 8 (duraksız)
4. dize: ölçeksiz.

18 *İnâyet:* lûtuf, iyilik.

ÖYLE DENMEZ

Kaynaklar:

Ignacz Kúnos, *Három Karagöz-Játék, Uruşma Oyunu* (s. 72 - 76), Budapest 1886

Ignacz Kúnos, *Türk Halk Edebiyatı* (s. 65 - 68), İkbal Kütüphanesi, Yeni matbaa, İstanbul 1343/1925

Çeşitlemeler:

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Ağalığı* (s. 7 - 11), Türkiye Yayınevi, Burhaneddin matbaası, İstanbul 1944

Ahmed Esad Ben'im, *Ramazan Geldi Hoş Geldi* (s. 51 - 55), Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul 1949

Hayalî Küçük Ali, *Yazma Muhâveresi*, «Dünya» gazetesi, 14 - 15 Haziran 1952, İstanbul

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz* (s. 183 - 186) Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Akşam şerifler hayr olsun!
KARAGÖZ — Bugün gidemem.

HACİVAT — Nereye?
KARAGÖZ — Bahşiş dağılan yere.
HACİVAT — Ulan, ben sana bahşiş dedim mi?
KARAGÖZ — Ben de sana hediye dedim mi? (*Diye Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Safâ geldin.
KARAGÖZ — Evde unuttum.
HACİVAT — Neyi?
KARAGÖZ — Sopayı.
HACİVAT — Ulan, ben sana sopa dedim mi? (*Der, Karagöz'e vurur.*)
KARAGÖZ — Ben de sana çelik-çomak dedim mi? (*Der, Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Aman efendim, her ne hal ise!.. Başıma bir fes almıştım da, gelirken yorgunluk almak üzere Karagöz'üme uğrayım demiştim.
KARAGÖZ — Ne yapayım fes aldıysan?
HACİVAT — Ulan, öyle mi derler?
KARAGÖZ — Ya nasıl derler?
HACİVAT — Ulan, «Güle güle başında paralansın!» demek yok mu?
KARAGÖZ —Güle güle başında paralansın!
HACİVAT — Haa, aferim,[1] işte öyle demeli yaa!.. — Derken, efendim, onun üzerine evde odun bitmiş, «— Biraz odun al.» dediler, Odunkapısı'na[2] gidip beş on çeki odun aldım.
KARAGÖZ — Güle güle başında paralansın!
HACİVAT — Ulan, sus! Bu fes değil, odun aldım, odun.
KARAGÖZ — Güle güle başında paralansın!
HACİVAT — Ulan, başım gözüm yarılır.
KARAGÖZ — Güle güle başında paralansın!
HACİVAT — Ulan, öyle demezler.
KARAGÖZ — Ne bileyim, sen öğrettin.
HACİVAT — Ulan, o fese göreydi.
KARAGÖZ — Ey, ne deyim?

---

1 *Aferim:* «aferin» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.
2 *Odunkapısı:* Haliç'in İstanbul yakasında, Eminönü yöresinde, odun satılan yer.

HACİVAT — «Güle güle yak, otur da külüne bak!» demek yok mu?

KARAGÖZ — Yok yok, var mı? Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT — Haa, aferim, işte şöyle söyle!

KARAGÖZ — Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT — Derken efendim, geçen günkü yağmur, malûm ya, evin kiremitleri filân kırılmış, bütün yağmur evin içine akmış; bari bir iki dülger çağırayım da hem kiremitleri, hem de yıkık bazı yerlerini yaptırayım, dedim; evi bi-güzelce tamir ettirdim.

KARAGÖZ — Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT — Ulan, bu ev! Yeni tamir ettirdim daha.

KARAGÖZ — Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT — Ulan, yazık değil mi?

KARAGÖZ — Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT — Öyle denmez.

KARAGÖZ — Ya ne denir?

HACİVAT — Ulan, «Oh oh, maşallah, pek memnun oldum!, Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!» demek istemez mi?

KARAGÖZ — İs... is... ister... şey... Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT — Sonra, bilâder,[3] borçlunun[4] biri, «Hacivat zenginleşmiş, evi yaptırıyor» deyip, para alınağa gelir; benim de param bitmiş olduğundan, borçluyla boğaz boğaza kavga ederiz; sonra dâva edip bizi hapse atarlar.

KARAGÖZ — Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT — Aman bilâder, hapisteyim hapiste!

KARAGÖZ — Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT — Bilâder, yazık değil mi?

---

3 *Bilâder:* Farsça «birâder» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

4 *Borçlu:* (burada) alacaklı.

KARAGÖZ — Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT — Ulan, öyle demezler.

KARAGÖZ — Ya nasıl derler? Ne bileyim ben, sen öğrettin.

HACİVAT — Ulan, ben öğrettiysem ev için öğrettim; buna da öyle mi derler?

KARAGÖZ — Ne derler?

HACİVAT — «İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah ötekini de çıkarırlar!»

KARAGÖZ — İnşallah efendim yakında bir sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah yakında ötekini de çıkarırlar!

HACİVAT — Haa! — Sonra, Karagöz, neyse, biz bununla iyice uğraşırız, neyse bizi hapisten çıkarırlar; ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkarıyormuş, aceleyle küreğin sapı bi[5] gözüme dokunup gözümün biri çıkmaz mı?[6]

KARAGÖZ — İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah ötekini de çıkarırlar!

HACİVAT — Ulan, gözüm çıktı!

KARAGÖZ — İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah yakında ötekini de çıkarırlar!

HACİVAT — Ulan, öteki de mi çıksın?

KARAGÖZ — İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah ötekini de çıkarırlar!

HACİVAT — Ulan, «İnşallah şifâ bulursunuz, yakında hiç görmemişe dönersiniz!» demek yok mudur?

KARAGÖZ — İnşallah şifâ bulursunuz, yakında hiç görmemişe dönersiniz!

HACİVAT — Memnun oldum, efendim, memnun!

KARAGÖZ — Ben de maymun oldum, efendim, maymun!

HACİVAT — Ulan, maymun değil, memnun!

---

5 *Bi:* «bir» sözcüğünün halk ağzında kısaltılmış biçimi.

6 Eskiden, çoğu fırınların içi dar olduğu için, ekmek küreklerinin uzun sapları fırınların ön pencereleri altında açılan bir delikten sokağa çıkarılır; fırına ekmek sürüp ekmek çıkarırken kürek saplarının uçları ileri geri gidip gelir; bu arada, dikkatsiz yolculara çarpabilirdi.

KARAGÖZ — O ne demek?

HACİVAT — «Sevindim, haz ettim» demek.

KARAGÖZ — Öyle desen e ya! «Somun oldum, limon oldum» deyip duruyorsun.

HACİVAT — Hay terbiyesiz hay! Ulan, seni validen terbiye[7] etmedi mi?

KARAGÖZ — Etti.

HACİVAT — Böyle mi etti?

KARAGÖZ — Yoo! Geçen gün mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı, sonra başıma döküp güzelce beni bi terbiyeledi.[7]

HACİVAT — Hay meczub köpek hay!

KARAGÖZ — Zırzop sensin!

7 *Terbiye:* 1. eğitim, eğitme; 2. kimi çorba ve yemeklere konmak üzere yumurta ve limonla hazırlanan salça, sos.

Not :

Kúnos'un yayınladığı *Uraşma Oyunu*'nda, *Öyle Denmez* muhâveresinin sonuna, oyun sûresini uzatmak için, *İlâç* ve *Tulum* muhâvereleri de eklenmiştir. (Adı geçen muhâvereler için bk. *Karagöz*, c. III, *İlâç*, s. 479, *Tulum*, s. 535)

PARA KESESİ

Kaynak:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Mandıra Safâsı* (s. 207 - 209), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay! Karagöz'üm gitmiş haa! Giderken de para kesesini düşürmüş. (*Bir çocuğa söyler gibi.*) —Bana bka, oğlum, o keseyi bırak. O para kesesi Karagöz'ündür. Demincek burada benimle boğuştu, evine gitti, o düşürmüş olacaktır. (*Çocuk taklidi yaparak.*)— Hacivat amca, kesenin içi para dolu. (*Kendi sesiyle.*) — Ver onu bana!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Galiba ben para kesesini düşürmüşüm. (*Girerek.*) —Yaa, Hacivat, seninle boğuşurken para kesemi düşürmüşüm, sen de çocuklardan aldın, evden işittim. Ver kesemi.

HACİVAT — Ama, Karagöz'üm, bakalım o kese senin mi?

KARAGÖZ — Elbette benim.

HACİVAT — Diyelim ki senin, belki de başkasının olabilir. İsbât etmen lâzım.

KARAGÖZ — İşte basbayağı benim.

HACİVAT — Peki, diyelim ki senin. Keseniz neden ma'mûl[1] idi? Atlastan mı? Patiskadan mı? Boncuktan mı?

KARAGÖZ — (*Düşünerek.*) Acaba nedendi? — Şey... atlastandı.

HACİVAT — Değil, Karagöz'üm.

KARAGÖZ — Evet, değil; şeydendi... (*Düşünerek.*) boncuktandı.

HACİVAT — Değil, Karagöz'üm, bilemedin.

KARAGÖZ — (*İki büklüm olarak.*) Acaba nedendi? — Hah, bildim: basmadandı.

HACİVAT — Diyelim ki bildin. İçindeki paralar ne cinstendi?

KARAGÖZ — Ne cinsten olacak, işte para cinsinden.

HACİVAT — Evet, para cinsinden; ama kaç tane lira, kaç tane mecidiye,[2] kaç tane mağşûşe[3] vardı?

KARAGÖZ — Birkaç tane altın, birkaç tane mecidiye, bir alay da ufaklık vardı.

HACİVAT — Olmaz, Karagöz'üm, olmaz! Tane tane bilecek ve söyleyeceksin.

KARAGÖZ — (*İki büklüm olarak.*) Bir tane altın, iki tane mecidiye, elli tane kuruşluk, birçok metelik.

HACİVAT — Hayır, bunların hiçbiri yoktu.

KARAGÖZ — Ya ne vardı?

HACİVAT — Hayır, hiç!

KARAGÖZ — Def ol şuradan, piç oğlu piç! (*Tokat atar, Hacivat gider.*)

—Sen gidersen beni buraya lofça[4] çivisiyle mıhlamazlar, pamuk ipliğiyle hiç bağlamazlar. Ben neyler, çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! — Sallan bullan ,koca oğlan, sallan! (*Gider.*)

---

1 *Ma'mûl:* yapılmış.

2 *Mecidiye:* eskiden kullanılan, 20 kuruş değerinde gümüş para.

3 *Mağşûşe:* eskiden kullanılan, gümüş ve bakır karışığı akça, metelik, ufaklık para. (*Mağşûş:* hâlis ve sâf olmayan, karışık, katışık).

4 *Lofça:* Lovac. Bulgaristan'da, Vidin yakınında küçük bir şehir.

SAHTE HASTA

Kaynak:

Hayalî Memduh, *Sahte Hasta Muhâveresi*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K. 62/5, s. 58 - 78

Çeşitleme:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz* (s. 346 - 348), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI

HACİVAT — (*Kendi kendine.*) Taaccüb edecek[1] hal... Karagöz, sesimi duysun, geldiğimi haber alsın da, evden güle oynaya karşılamasın... Mutlaka bunda mühim[2] bir sebep var... Sakın birdenbire kafayı yere vurmasın... Bari bir kere kapısını çalayım.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hay kafan kopsun! Şom ağızlı köpek!.. — Abla! Hacivat kapıyı çalıyor. Yalandan hasta olacağım, beni sorarsa, «— Hasta yatıyor.» de.

1 *Taaccüb etmek:* şaşmak.
2 *Mühim:* önemli.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) «Hasta yatıyor» mu diyeyim? Allah göstermesin! Ben yalan söyliyemem, nafile! Kendin söyle. Ayı gibisin, neden hasta oluyormuşun?[3]

KARAGÖZ — Ulan, yavaş söyle!.. Yalandan «— Hastayım.» diyeceğim de Hacivat'tan birkaç lira koparırım. Sana da ipekli...

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Şemsiye mi alacaksın, kocacığım? Aferim,[4] herif! İnşallah sahiden hasta ol da, bir şemsiye al, emi!

KARAGÖZ — Hay çenen tutulsun! «İnşallah» da diyor.

HACİVAT — (*Bağırarak.*) Karagöz! Nerdesin ayol, sesin çıkmıyor?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ah, Hacivat Çelebi, Karagöz'ün halini sorma. Yürekler acısı oldu. Zavallı kocacığım can üstünde yatıyor.

KARAGÖZ — (*Boğuk sesle.*) Ulan, amma koyulaştırdın haa!.. Bu metânet[5] ipekli şemsiyenin şerefine değil mi, köpoğlu!

HACİVAT — Vah Karagöz'üm vah! Aman azacık[6] davranıp da aşağıya gelemez mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Mümkün değil. Kalkmak değil, kımıldanmaya mecali yok.

HACİVAT — Canım, buna birdenbire ne oldu böyle? Dün akşam kahvede birlikte idik. Koltuğuna girseniz aşağıya kadar inemez mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İlâhi, Hacivat Çelebi! Size şaka geliyor. Bir kişi onu yerinden bile kımıldatamaz. Kalkarsa mutlaka dört kişiylen[7] kalkar.[8]

KARAGÖZ — Şimdi çenenin pırazvanasından[9] başlayacağım haaa!.. Ne halt ediyorsun?

---

3 *Oluyormuşun:* «oluyormuşsun» sözünün halk ağzında kısaltılmış biçimi.

4 *Aferim:* «aferin» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

5 *Metanet:* dayanıklılık.

6 *Azacık:* «azıcık» sözünün başka bir söyleniş biçimi.

7 *Kişiylen:* kişiyle, kişi ile.

8 *Kalkarsa mutlaka dört kişiylen kalkar:* içinde ölü bulunan tabutun dört kolundan dört kişiyle tutulup kaldırılarak taşınmasına işaret ediliyor.

9 *Pırazvana:* kılıç, bıçak gibi saplı şeylerin sap içinde kalan kısmı (*Çenenin pırazvanası*: yüzde, çenenin tutturulmuş olduğu yer, ağızın iki yanı).

HACİVAT — Acaba harareti var mı? Çok su içiyor mu, kızım?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne söylüyorsunuz, Hacivat Çelebi! Akşamdan beri yetmiş iki kırba[10] su içti.

KARAGÖZ — Çüş ulan! Amma uçurdun haaa! Benim midem Terkos deposu mu? Herif anlayacak yalan olduğunu be!

HACİVAT — Vah Karagöz'üm vah!.. Anladım efendim anladım!.. Ben bilirim, zaten hastalığı istiskaa-yi batındır.[11]

KARAGÖZ — Görür müsün yediği haltı! «— Ben bilirim, o zaten katırdır.» diyor.

HACİVAT — Hastalık sağlık insan içindir. Zavallı pek de kalenderdir. Zaten Balıkpazarı'na[12] inecektim. Biraz havyarlan[13] birkaç francala almalı.

KARAGÖZ — Abla! Üstüme bir yorgan ört, zira pisboğaz damarlarım harekete başladı.

HACİVAT — Yahut bir bütün kıvırcık almalı. Sulu sulu pirzolasını yaptırır.

KARAGÖZ — Hay kerata! Sahiden ağzım sulandı. — Aman abla! Bir yorgan daha ört!

HACİVAT — Acaba nasıl edeyim? Evde beş tane baba-hindi var. Bilmem ki Karagöz dolmasını sever mi? Eğer sevdiğini bilsem, şimdi iki tanesini alayım hemen getireyim, hemen doldurup bir tanesini fırına verirdiniz. Sakın o da midesini bozmasın.

KARAGÖZ — Bozmaz, bozmaz. — Aman abla! Üstüme bir yorgan daha ört. Zira şimdi hastalığım tahakkuk etti.[14]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Canım, böyle yorgan yorgan üstüne alışık değilsin. Fenalık gelir sonra.

KARAGÖZ — Gelirse gelsin. Sen ört!

---

10 *Kırba:* eskiden, sakaların su taşıdıkları, ağzı dar, altı geniş, deriden yapılmış kap.

11 *İstiskaa-yi batın:* karında su toplanması hastalığı.

12 *Balıkpazarı:* Haliç'in İstanbul yakasında, bir ucu Eminönü meydanına açılan yol ve bu yolun bulunduğu semt. (Eskiden meyhaneler çokluk la bu semtte toplanmıştı.)

13 *Havyarlan:* havyarla, havyar ile. (bk. n. 7)

14 *Tahakkuk etmek:* gerçekleşmek.

HACİVAT — Acaba başka ne gibi şeyler yiyebilir?.. Hasta için başlıca hafif meyvalar lâzımdır. Şurdan yüz elli kadar portakal, kırk tane mandalina, birkaç yüz limon, yirmi otuz okka şeker almalı. Zira herhalde harareti vadır.

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Şerbetçi Yaver'e sermaye düzüyor... — Ah benim güzel karıcığım, üstüme bir yorgan daha ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, sen çıldırdın mı? Sonra bunalırsın, vazgeç!

KARAGÖZ — Sen ört. İpekli şemsiyeyi unutma, ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Olmuş olacak... Ayol senin başka yorganın var mı?

KARAGÖZ — Senin yorganını, oğlanın beşik yorganını, rahmetli kaynanamın tandır yorganını filân ört.

HACİVAT — Şüphesiz evde yakacak da yoktur. Bir iki yüz okka kömürlen[15] birkaç çeki de odun alıp yollamalı.

KARAGÖZ — Ah, galiba yorgan da kalmadı. Şu bizim eşeğin çulunlan[16] mangal yaygısını getir.

HACİVAT — Bu adam kırk yıllık refîkim.[17] Ez-cümle[18] bence ahvâl-i husûsiyyesi[19] de malûm. Bu zavallıda mangır[20] da yoktur. Berây-i hâtır,[21] hiç olmazsa yastığının altına iki üç altın bırakmalı.

KARAGÖZ — Aman karı, duan kabul oldu galiba... Bana bir şeyler oluyor... Üstümü biraz daha doldur!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, sen kendini pabucu büyüğe okut! Örtecek ne kaldı?

KARAGÖZ — Yük kapılarını, hamur tahtasını, çamaşır teknesini, ne varsa getir.

HACİVAT — Hanım kızım! Azacık gayret etsin de aşağı gelsin. Ben geleceğim ama, onu yatakta görmek istemem. Merakıma dokanır.[22]

---

15 *Kömürlen:* kömürle, kömür ile. (bk. n. 7, 13)

16 *Çulunlan:* çuluyla, çulu ile. (bk. n. 7, 13, 15)

17 *Refik:* arkadaş.

18 *Ez-cümle:* 1. başlıca, özellikle; 2. bunlar arasında.

19 *Ahvâl-i husûsiyye:* özel haller; bir kimsenin durumunun içyüzü.

20 *Mangır:* para.

21 *Berây-i hâtır:* hatır için, hatırını almak için.

22 *Dokanmak:* «dokunmâk» sözünün başka bir söyleniş biçimi.

KARAGÖZ — «— Gelemez.» de. «— Üstüne eşya mavnası devrildi.» de. «— Sizin de gelmeniz olmaz.» de. Zira katokofti[23] meydana çıkar. Deminden beri aşağıda ism-i şerîfleri zikr olunan[24] et'ime-i nefîse-i mütenevviayı[25] «bir münasip vasıtaylan gönderiverin.» de.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Siz inanmıyorsunuz, Hacivat Çelebi, kımıldanacak hali yok. Nafile, gelemez.

HACİVAT — Öyleyse ben geleyim bari.

KARAGÖZ — Yok, yok, Hacivat, sana zahmet olur! — Abla, şu süpürge sapını ver bakayım! (*Hasta haliyle.*)

HACİVAT — Kızım, bana ordan bir sandalye veriniz!.. Açın kapıyı. (*Sandalyeyi kapının önüne kor.*)

KARAGÖZ — (*İnleyerek gelip sandalyeye oturur.*) Aman! Vay dizlerim! (*Önüne bakarak.*) — Keratanın gözü gözümün içinde. Çakacak diye ödüm kopuyor.

HACİVAT — Nasıl? «Çakmak» mı, Karagöz?

KARAGÖZ — Evet, «Çakmakçılar'ın»[26] diyorum, «yağlı simidi olsa» diyorum, «acaba kuru kuruya yiyebilir miyim?» diyorum. Hastalık acayip.

HACİVAT — Karagöz, şu haline hakikaten teessüf ettim.[27] A birader, bari kendini göstereydin birine. Kimseye gösterdin mi hiç?

KARAGÖZ — Nasıl göstermem. Gösterdim, kardeşim, gösterdim!

HACİVAT — Kime gösterdin?

KARAGÖZ — Bakkalın çırağına.

HACİVAT — Ne dedi?

KARAGÖZ — Boynunu büktü, hiç sesini çıkarmadı.

HACİVAT — Canım, bakkal, kasap hastalıktan ne anlar? Bir tabîbe[28] müracaat etmeliydin.

---

23 *Katakofti:* (argo) yalan.

24 *İsm-i şerîfleri zikr olunan:* mübarek adları anılan.

25 *Et'ime-i nefîse-i mütenevvia:* çeşitli nefis yemekler.

26 *Çakmakçılar:* İstanbul'da, bir ucu Mahmutpaşa yokuşunun alt başına, bir ucu Mercan caddesine açılan dik yokuş; Çakmakçılar yokuşu.

27 *Teeessüf etmek:* acınmak, yazıklanmak.

28 *Tabîb:* hekim, doktor.

KARAGÖZ — Komşu kurşuncu Tayyibe'ye de gösterdim. Onun gözü kesmedi, anlayamadı.

HACİVAT — Kurşuncu kadın tabiî emrâzdan[29] anlamaz. Malûmatlı bir doktora vizita olmalıydın.

KARAGÖZ — Tramvaydaki kondoktora da başvurdum.

HACİVAT — Pekalâ... İlâç milâç vermedi mi? Ne dedi?

KARAGÖZ — Ne diyecek... «— Ben angaryadan hoşlanmam, seni bedava vizita edemem.» dedi.

HACİVAT — Canım, çaresiz dert olmaz. İnşallah an-karîb[30] kesb-i âfiyet edersin,[31] ifâkat[32] bulursun, ne merak ediyorsun?

KARAGÖZ — İfâkat'i[32] bulsam o vakit hiç merakım kalmaz a, neyse!

HACİVAT — Bak, Karagöz, sana bir şey söyleyim. Hasta kısmına o kadar düşünmek iyi değildir. Biraz ferah ol, münşerih-ül-bâl[33] olmalısın.

KARAGÖZ — Maşrapaylan[34] bal mı bulmalıyım? Tecâhülden tesemmüm olurum[35] diye korkuyorum.

HACİVAT — Nasıl? Muâleceden[36] tesmîm[37] olurum diye mi korkuyorsun? Hele bak bir kere!... Demek ki fikrinde muâlece maddesini tasavvur ediyorsun.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Ulan, uydurmasyonlar lâf sırasına geçiyor. — Hayır efendim, bazen tekaddüm edemiyorum[38] da...

---

29 *Emrâz:* hastalıklar.

30 *An-karîb:* yakında.

31 *Kesb-i âfiyet etmek:* hastalıktan kurtulmak, iyileşmek.

32 *İfâkat:* 1. hastalıktan kalkma, iyileşme; 2. kadın adı.

33 *Münşerih-ül-bâl:* gönlü açılmış, gönlü ferah. (Asıl metinde: *Müşerrih-ül-bâl*).

34 *Maşrapaylan:* maşrapayla, maşrapa ile. (bk. n. 7, 13, 15, 16)

35 *Tecâhülden tesemmüm olurum:* (tekerleme) «bilmeyerek zehirlenirim» gibi bir anlamag elebilir. (*Tecâhül:* bilmezlikten gelme; *Tesemmüm:* zehirlenme. «Tesemmüm olurum» denmez, «tesemmüm ederim» denmesi gerekir).

36 *Muâlece:* 1. ilâç yapma; 2. ilâç kullanma.

37 *Tesmîm:* zehirleme. («Tesmîm olurum» denmez, «tesemmüm ederim» denmesi gerekir).

38 *Tekaddüm etmek:* öne geçmek.

HACİVAT — Tefekkür[39] mü edemiyorsun? Böyle birtakım münasebetsiz tefekkürün lüzumu yok... Ey, nasıl, iştihan var mı?

KARAGÖZ — Peştamal vardı ama... Bimem ki, bizimki kapıdan eskici Yahudi'ye satmış galiba.

HACİVAT — «Peştamal» demiyorum, birader; «İştahan var mı?», yani «Canın bir şey istiyor mu?» demek isterim.

KARAGÖZ — Nasıl istemiyor. Esasen pisboğazlık hasebiyle[40] hasûdâne[41] hasta oldum a!.. Efendim, çünkü deminden beri kapının önünde ta'dâd ve esâmî-i mübârekesi geşt ü güzâr eden et'ime-i udhûke, hastalığımı bütün bütün vehle-i ûlâya getirdi.[42] Malûm a, mangır yok da...

HACİVAT — «Mangır mı yok» dedin? Sâye-i velî-ni'mette[43] bendenizde var. Siz, efendim, aslaa endîşenâk[44] olma.

KARAGÖZ — Aşureye yağ mı koma? Hayır yağlı değil, pekmezli canım istiyor da, bakalım nasıl olacak. — Aşureyi kim söyledi be!

HACİVAT — Ahbaplık böyle günde belli olur. Canının istediği her neyse, sıkılma söyle. (*İstihzâ.*[45]) Bak, benim bu kadar avcı ahbabım var. Hususiyle şimdi de mevsimi. Birine söyleyim, bir iki yüz tane kadar bıldırcın vurdurayım. Yüz tane kadar da canlı tutturayım.

KARAGÖZ — Amma uçurdun haaa! Tavukçu dükkânı mı açacağız?

HACİVAT — Uçurur musun?.. Karagöz, sende mürg-i şebâke[46] yok mu?

KARAGÖZ — Kirli takke mi? Evde bir tane olmalı bizim

---

39 *Tefekkür:* düşünme.

40 *Hasebiyle:* dolayısıyle.

41 *Hasûdâne:* kıskançlıkla, kıskanarak.

42 *Kapının önünde ta'dâd ve esâmî-i mübârekesi geşt ü güzâr eden et'ime-i udhûke, hastalığımı bütün bütün vehle-i ûlâya getirdi:* Karagöz, yabancı sözleri yerli yersiz kullanarak tekerleme yapıyor. (*Esâmî-i mübârekesi geşt ü güzar eden:* mübarek adları gezip dolaşan. *Et'-ime-i udhûke:* güldürücü yemekler. *Vehle-i ûlâ:* ilkönce, birdenbire).

43 *Sâye-i velî-ni'mette:* besleyicinin [=padişahın] sayesinde.

44 *Endîşenâk:* tasalı, kaygılı.

45 *İstihzâ:* alay etme, alttan alta eğlenme.

46 *Mürg-i şebâke:* kuş kafesi. (*Mürg:* kuş. *Şebâke:* kafes.)

oğlanın. Ne o? Kirli takkeleri bıldırcınların başına mı giydireceğiz?

HACİVAT — Nasıl takke? «Mürg-i şebâke» diyorum. Anlamadın mı? Yani, «kuş kafesi var mı?» diyorum, a köftehor![47] Yaaa!

KARAGÖZ — Türkçesini söylesen e, a çorbahor![48] Arap saçına çevirdin lâkırdıyı.

HACİVAT — Lâkin, Karagöz, hasta kısmı her istediğini yemek olmaz.

KARAGÖZ — Kim hasta be?... şey... ay ay ay!... ağzımdan kaçtı.

HACİVAT — (*İstihzâ.*) Nasıl? «Kim mi hasta?» dedin?

KARAGÖZ — Hayır. «Hastaya hekim» derim sanki. (*Önüne bakarak.*) — Eksik olmasın yalan. — Kuzum Hacivat, hiç öyle birtakım nâ-ma'kul[49] taâmlar[50] söyleyip de inhirâf-i mizâcımı galeyâna getirme.[51] Zira yutkuna yutkuna şikem-perverâne mağrûk olacağım.[52]

HACİVAT — Efendim, yutkuna yutkuna ummaya uğramak sağ adam içindir. Sen ise hastasın değil mi?

KARAGÖZ — Kim hasta be!... şey... hasta değilim ya... elbette... gene elbette hastayım... (*Önüne bakarak.*) — Vay canına yandığım!.. İki oldu, hem bu sefer galiba üstü açık kaldı.[53]

HACİVAT — Keşki şu saatte sıhhatte olsan da, istediğin yemekleri yedirsem sana. Doğru, seni mükemmel bir lokantaya götürürdüm... Evvelâ hindi derisinlen âlâ terbiyeli bir çorba, arkasından piliç kızartması, pirzola, kızartma, ekmek kadayıfı bol kaymaklı, tavukgöğsü, mahallebi, efendim, sütlâç... Vel-hasıl,[54] neler neler, maydanozlu köfteler.

---

47 *Köftehor* [=*Köfte-hôr*]: 1. köfte yiyici; 2. (mecaz olarak) kerata. (*-hôr:* yiyen, yiyici).

48 *Çorbahor* [=*Çorba-hôr*]: çorba içici.

49 *Nâ-ma'kul:* akla yatkın olmayan.

50 *Taâm:* yemek.

51 *İnhirâf-i mizâcımı galeyâna getirme:* (tekerleme) mizacımın sapmasını coşturma. (Karagöz, yabancı sözleri yerli yersiz kullanıyor.)

52 *Şikem-perverâne mağrûk olacağım:* (tekerleme) oburcasına boğulacağım.

53 *Üstü açık kaldı:* «yalana kubbe yapmak» deyimine işaret ediliyor.

54 *Vel-hâsıl:* sözün kısası.

KARAGÖZ — (*Yutkunarak.*) Hacivat, ayağını öpeyim, artık kes!... Zira açlık damarlarıma âdeta âteş-i iştiyâk[55] hücum ediyor. Sonra bana yazık olur.

HACİVAT — Evet, hasta için de sebzeye gelelim.

KARAGÖZ — Hasır-iskelesi'nde[56] güvey mi girelim?

HACİVAT — Hayır efendim. Meselâ, evvelâ Amasya'nın minimini çiçek bamyasını bol yağlı et suyunlan[57] pişirtip atar mısın gövdeye!

(*Yutkunma.*)

KARAGÖZ — Hacivat, ayağını öpeyim, artık kes!.. Nefs-i âcizânem tenâkus-ül-a'zâ olarak ihnâk olacak.[58]

HACİVAT — Nasıl? Nefise kadın kına mı koyacak?

KARAGÖZ — Hayır, kaşlarına rastık çekecek.

HACİVAT — Hem sen, Karagöz, abuk-sabuk söylüyorsun. Ben senin hastalığına akıl erdiremedim ves-selâm!

KARAGÖZ — (*Önüne bakıp.*) — Alay ediyor köpoğlu. — Ben de bir şey anlayamadım, öyle bir acaiplik.

HACİVAT — Canım, dün akşam kahvede birlikte idik, değil mi?.. Bu hastalık demek vehleten[59] geldi, öyle mi?

KARAGÖZ — Evet, kehleden[60] geldi... Ben de akıl erdiremiyorum, bilmem ki kardeş.

HACİVAT — Karagöz, bu böyle olmaz. Ben seni tanıdığım bir doktora göstereyim bari.

KARAGÖZ — Söyledim a! Ben kendimi gösterdim kondoktora.

HACİVAT — Hangi doktora gösterdin?

KARAGÖZ — Aksaray tramvayındaki kondoktora.

HACİVAT — (*İstihzâ.*) Pekâlâ!.. Hastalığınızı teşhis edemedi mi?[61]

---

55 *Âteş-i iştiyâk:* özlem ateşi.

56 *Hasır-iskelesi:* Haliç'in İstanbul yakasında, Eminönü yöresinde bir iskele ve şokak.

57 *Suyunlan:* suyu ile. (bk. n. 7, 13, 15, 16, 34)

58 *Nefs-i âcizânem tenâkus-ül-a'zâ olarak ihnâk olacak:* (tekerleme) zavallı nefsim, organları eksilerek boğulacak. (Yabancı sözler gelişigüzel kullanılmış. *İhnâk:* boğma. Burada, ya «ihnâk olunacak», ya da «muhtenik olacak» denmesi gerekirdi).

59 *Vehleten:* birdenbire, ansızın.

60 *Kehle:* bit.

61 *Hastalığı teşhis etmek:* hastalığın ne olduğunu bulmak.

KARAGÖZ — Hem fena halde tekdîr etti, hem de hastalığın adını söyledi... Şey, dedi bu hastalığın adına... Fransızca dedi. «Turidiksiyon...[62] kuşlokumu revatsiyon[63] ta'bîr ederler»[64] dedi.

HACİVAT — İlâç vermedi mi? Bir şey söylemedi mi?

KARAGÖZ — Evet, «— Daima tatlı şeyler yemelidir ki hastalığınız münhedim olsun.»[65] dedi.

HACİVAT — (*Gülerek.*) Acayib!.. Şu sinn-i sâle[66] geldim, ben hiç böyle hastalık ismi işitmedim... Peki, bu hastalık neden gelirmiş?

KARAGÖZ — Sen ne bileceksin? Ben de işitmedimdi ama başıma geldi. Efendim bu bir Fransızca masyon ve uydurmasyon bir hastalıkmış... Bu hastalık, efendim, ekseri mevsim-i şitâda[67] tenâvül edermiş...[68] Meselâ, bir mahalde iki katlı, bol kaymaklı ekmek-kadayıfı gibi, halis sütlen tavukgöğsü gibi, revani, aşure, sütlâç gibi mübarek zatlara tesadüf olunursa, bilhassa şeref-i mülâkatlarıyle müşerref olmalıymış.[69] Geçen gün bu zatlardan birine tesadüf etmiştim. Nasılsa ta'mîkan ekâkül vâki' oldu.[70]

HACİVAT — (*İstihzâ.*) Demek ekl[71] buyurulmadı, öyle mi efendim? Peki, sonra?..

KARAGÖZ — Sonrası... Eve geldim, hattâ daha akşamdan yutkunmaktan gırtlağım kurudu da yemek bile yiyemedim. Uykuya yattım. O gece rüyamda sabaha kadar ekmek-kadayiflen uğraştım. Bir de, Hacivat, sabahleyin kalktım

---

62 *Turidiksiyon* [*Türidiksiyon* da okunabilir]: uydurma Fransızca sözcük.

63 *Revatsiyon* [*Revansiyon* da okunabilir]: uydurma Fransızca sözcük.

64 *Ta'bir etmek:* demek.

65 *Münhedim olmak:* yıkılmak, çökmek. (Yabancı sözleri yerli yersiz kullanan Karagöz, yapılar için söylenen bir sözü hastalık için kullanıyor; burada *mündefi' olsun* [=geçsin, savulsun] gibi bir şey demesi gerekirdi).

66 *Sinn-i sâl* [doğrusu: *sinn ü sâl*]: yaş ve yıl.

67 *Mevsim-i şitâ:* kış mevsimi.

68 *Tenâvül etmek:* yemek yemek (Karagöz, bu sözü de yersiz kullanıyor).

69 *Şeref-i mülâkatlarıyle müşerref olmalıymış:* onlarla buluşma şerefiyle şereflenmeliymiş.

70 *Ta'mîkan ekâkül vâki' oldu:* (tekerleme) «mideye indirdim» demek istiyor, (*Ta'mîkan:* derinlemesine. *Ekâkül:* Arapça *ekl* [=yeme] sözünden türetilmiş uydurma söz).

71 *Ekl:* yeme.

ki, boğazımın sağ cenâhı mecrûhen mestûr olmuş...[72] Baksan a boğazımâ.

HACİVAT — Peki, şimdi boğazının tedavisi neylen olacak? Ekmek-kadayıfıyle mı?

KARAGÖZ — Ona ne şüphe!.. Hem hekim söyledi, «— Rüyanda hangi tatlıylan uğraşırsan ertesi gün onunlan muâlece[73] yapacaksın.» dedi.

HACİVAT — (*Gülerek.*) Pekâlâ! Muâlecenin sûret-i isti'mâlini[74] söyledi mi?

KARAGÖZ — Nasıl söylemedi... Sûret-i isti'mâli... yine sûret-i müsta'meli[75] gibi olacakmış.

HACİVAT — Hayır, anlıyamadın. Yani, bu bol kaymaklı ekmek-kadayıfı ne yolda kullanılacak? Dâhilen mi isti'mâl olunacak?[76] Onu söylemedi mi?

KARAGÖZ — (*Ağzı sulanır.*) Ulan, ağzım sulandı! Ne metânet veriyor[77] kerata. — Efendim, mesbûk-üz-zikr[78] ve ma'-lûm-ül-fiil[79] ekmek-kadayıfı bir tabak alınacak, üst katının yarısı ma'-kaymak[80] dâhilen avurdumun sağ cihetine[81] techîz olunacak...[82]

HACİVAT — (*İstihzâ.*) Amma tuhaf ilâç!.. Ey, üst tarafı?

KARAGÖZ — Gene üst katının diğer yarısı avurd-i âcizânemin[83] sol cihetine yapıştırılacak... Hastalığın ateşinlen yavaş yavaş eriyip derûn-i batnıma dâhil olacak.[84] Eğer

---

72 *Sağ cenâhı mecrûhen mestûr olmuş:* (tekerleme) sağ yanı yaralanarak örtülmüş.

73 *Muâlece:* bk. n. 36

74 *Sûret-i isti'mâl:* kullanış tarzı, nasıl kullanılacağı.

75 *Sûret-i müsta'mel:* kullanılmış tarz, kullanılmış olduğu gibi.

76 *Dâhilen isti'mâl olunmak:* içeriden kullanmak.

77 *Metânet vermek:*? (Bu söz, burada, «ballandıra ballandıra anlatmak» gibi bir anlamda kullanılmış. — *Metânet*: dayanma, dayanıklılık).

78 *Mesbûk-üz-zikr:* adı geçmiş olan.

79 *Ma'lûm-ül-fiil:* ne yapıldığı bilinen, bilinen iş.

80 *Ma'-kaymak:* kaymak ile, kaymakla birlikte (*Ma'*: ile, birlikte),

81 *Cihet:* yan.

82 *Techîz olunmak:* donatılmak.

83 *Avurd-i âcizâne:* zavallı avurt.

84 *Derûn-i batnıma dâhil olacak:* karnımın içine girecek.

adamakıllı doymazsam ameliyat[85] tekrar edilecekmiş. Ben ne bileyim? Hekim böyle söyledi.

HACİVAT — Âlâ! Lâkin boğazdan kolayca geçebilecek mi acaba?

KARAGÖZ — Valtiyle gelirse geçer. On ikiden sonraya kalırsa ister istemez ertesi sabaha kalır. (*Önüne bakarak.*) — Kerata adamakıllı eğleniyor ya, neyse! — Ay! Al, gene gözümün önünden bir tepsi baklava geçti... Kuzum, Hacivat, fenalaşıyorum, benim bir çareme bak!

HACİVAT — Adam sen de! Ben de güç bir şey zannettim. İstediğin ekmek-kadayıfı olsun. En iyisini adama on kuruşa verirler, a birader!

KARAGÖZ — Eksik olma be! Adamsın adam!

HACİVAT — Ben şimdi alır getiririm. Ver ordan bir mecidiye;[86] beş dakika sürmez, alayım getireyim. Hay zevzek hay! Haydi ver çabuk!

KARAGÖZ — Yanımda mecidiye yok, beşibiryerde[87] var. Takdim edeceğim ama, daha meyânesi[88] gelmedi.

HACİVAT — Efendim, sendeki hastalık âdeta pisboğazlıktan ileri gelmiştir. Bunun için bir fincanda ıslatıp şakaayık-i nu'mânî[89] yutmalıydın, bir şeyin kalmazdı.

KARAGÖZ — Eşekçi Süleyman'ı ıslatıp yutmalı mıydım?.. Ulan, o koca eşekçi Süleyman fincanın içine girer mi? Hadi girdi diyelim, o herif adamın midesine girer de sonra tek durur mu? Kerata, karnımın içini Ayazma kapısı'na[90] çevirecek. (*Pastaf.*[91] *Hacivat cızlam.*[92])

— Hay kerata! Evde rahatça otururken geldi, mideme eşekarısı salıverdi. Kabahat de bende ya! Böyle yalan davulu herifin sözüne aldanıp da zorlan açlık damarlarımı

85 *Ameliyat:* (burada) yapılan iş.

86 *Mecidiye* eskiden kullanılan ve 20 kuruş değerinde olan gümüş para.

87 *Beşibiryerde:* 1. beş altın değerindeki altın para; 2. (burada,mecaz olarak) tokat.

88 *Meyâne:* kıvam.

89 *Şakaayık-i nu'mân:* gelincik.

90 *Ayazmakapısı:* İstanbul surunun Haliç tarafındaki kapılarından biri.

91 *Pastaf:* (Karagöz oyununda) vurma.

92 *Cızlam:* (argo) kaçma, savuşma, sıvışma, çekilip gitme.

harekete getir[dim]...[93] Neme lâzım, çekileyim içeri, biraz istirahat, ba'de-hû[94] urubalarımı değiştirip kantolarıma bed'-i mübâşeret[95] edeyim.

(15 Kânunusani sene 319 Perşembe)

93 *Getir[dim]*: eserin orijinalinde *getir* diye yazılmış; *getirdim* olması gerekir.

94 *Ba'de-hû:* ondan sonra.

95 *Bed'-i mübâşeret* [doğrusu: *bed' ü mübâşeret*]: başlama. (*Bed'*: başlama. *Mübâşeret*: başlama).

ŞİİR

Kaynak:

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Karagöz'ün Bakkallığı Oyunu* (s. 277 - 279), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — (*Gelerek.*) Vay, Karagöz'üm, merhaba!
KARAGÖZ — Hoş geldin, suda pişmiş bal-kabağı! (*Tokat.*)
HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, nedir bu sendeki hiddet ü şiddet ü hâl?[1]
KARAGÖZ — Kafanı patlatsın bakkal Mihal.[2] (*Tokat.*)
HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, ben seni ashâb-i şuarâdan[3] bilirim. Bilmem ki şiirlerden neler bilirsin?
KARAGÖZ — Şehriyelerin hepsini bilirim.
HACİVAT — Ne şehriyesi?

1 *Hiddet ü şiddet ü hâl* [doğrusu: *Hiddet ü şiddet-i hâl*]: hiddetli ve şiddetli hâl.

2 *Mihal:* Rum adı.

3 *Ashâb-i şuarâ:* (burada) şairler takımından, zümresinden, sınıfından (kimse).

KARAGÖZ — Arpa-şehriyesi, yıldız-şehriyesi, tel-şehriyesi, şehriyelerin şehriyesi.

HACİVAT — Karagöz'üm, ben sana şehriye sormadım. Yani, edebiyatta mekânın[4] var mı?

KARAGÖZ — Edirnekapı'da[5] dükkânım vardı ama kapattık.

HACİVAT — Dükkân değil, Karagöz'üm, edebiyat, edebiyat.

KARAGÖZ — Benden tokadı ye, sırt-üstü yat! (*Tokat.*)

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, hakîkaten sen echel-i cühelâdan[6] imişsin.

KARAGÖZ — Kim reçeli çuvalda yemiş?

HACİVAT — Yani, hiç sözlerimden anlamıyorsun. Ben sana «— Şiir bilir misin?» diye sordum.

KARAGÖZ — O ne demek oluyor?

HACİVAT — Bak, sana bir tane söyleyeyim, dinle:

[7]Ruh-i alin görüp ol dilber-i ra'nâya imrendim
Hırâmın pek beğendim kaamet-i bâlâya imrendim
Elinden bir ayak evvel alıp nûş ettim ey sâkî
Sunarken câmı sâkî bâde-i sahbâya imrendim

KARAGÖZ — Ben bundan bir şey anlamadım. Şunu bana tane tane söyle.

HACİVAT — (*Tellâl bağırır gibi.*)

Ruh-i alin görüp ol dilber-i ra'nâya imrendim
Hırâmın pek beğendim kaamet-i bâlâya imrendim
Elinden bir ayak evvel alıp nûş ettim ey sâkî
Sunarken câmı sâkî bâde-i sahbâya imrendim

KARAGÖZ — (*Hacivat'ı taklit ederek.*) Yarın Nemse[8] postası kalkıyor! Yolcu olan hırtıyı pırtıyı toplasın. İnebolu, Gelibolu, Safranbolu, Kastamonu, bizde yalan dopdolu!

---

4 *Mekân*: yer.

5 *Edirnekapı* [*Edirnekapısı*]: İstanbul surlarının ünlü kapılarından biri ve o kapının bulunduğu semt.

6 *Echel-i cühelâ:* cahillerin en cahili.

7 Ölçek: *Mefâilün mefâilün mefailün mefâilün*
. - - - . - - - . - - - . - - -
O güzelin al yanağını görüp imrendim, salınarak yürüyüşünü pek beğendim, uzun boyuna imrendim; ey sâkî! (senin) elinden bir ayak [=kadeh] alıp içtim, sâkî kadehi sunarken şaraba imrendim.

8 *Nemse* [=*Nemçe*]: Osmanlı İmparatorluğu devrinde Avusturya'ya verilen ad.

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, bu ne?
KARAGÖZ — Ne olacak? Sen ev tellâlı, ben de vapur simsarı. «— Şunu bana tane tane söyle.» dedim.
HACİVAT — (*Çabuk çabuk söyler.*)

Ruh-i alin görüp ol dilber-i ra'nâya imrendim
Hırâmın pek beğendim kaamet-i bâlâya imrendim
Elinden bir ayak evvel alıp nûş ettim ey sâkî
Sunarken câmı sâkî bâde-i sahbâya imrendim

KARAGÖZ — (*Hacivat'a bir tokat atar.*) Bu ne biçim şey? Yokuş aşağı teneke yuvarlar gibi, paldır küldür, paldır küldür...
HACİVAT — Karagöz'üm dinle bak!
KARAGÖZ — Söyle bakalım!
HACİVAT — (*Ağır ağır söyler.*)

Ruh-i alin görüp ol dilber-i ra'nâya imrendim

KARAGÖZ — Dur!... Bunların sonu «dim» mi olacak?
HACİVAT — Evet.
KARAGÖZ — Sen benden «dim»leri dinle şimdi:

Dün akşam bahçede gördüm sârı ayvâya imrendim

HACİVAT — A birader, bu benim söylediğime uydu mu?
KARAGÖZ — «Dim»lere dikkat, tepelerim haa!

Ağaçta sallanırken kırmızı elmâya imrendim
Haraççıbâşı baş yerken ağzımdan sular aktı
Terledim yandım sıcaktan kaymaklı dondurmâya im...
ren... dim...

(*Tokat atar, Hacivat gider.*) Ben Âşık Hasan'ın[9] kardeşi miyim, yoksa Âşık Kerem'in[10] biraderi miyim? Ben ne anlarım şiirden miirden?

— Sen gidersen beni buraya bağlamazlar, lofça[11] çivisiyle hiç mıhlamazlar. Ben neyler, çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! — Sallan mullan, koca oğlan, sallan! (*Gider.*)

9 *Âşık Hasan:* bk. c. II, s. 284/n. 121.
10 *Âşık Kerem:* XVII. yüzyılda, adının çevresinde bir aşk efsanesi (*Kerem ile Aslı*) oluşan ünlü saz şairi.
11 *Lofça:* Lovac. Bulgaristan'da, Vidin yakınında küçük bir şehir.

TOKAT

Kaynak:

K. M. Vâsıf (Okçugil), Tefeyyüz Kütüphanesi Karagözler serisi, 5, *Karagöz Ahçıbaşı* (s. 6 - 8), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Karagöz, merhaba!

KARAGÖZ — Karnaksı.[1] (*Hacivat'a tokat atar.*)

HACİVAT — (*Kaçar, tekrar gelir.*) Canım, Karagöz, ben seni arzuladım da onun için geldim. Sen ise damdan düşer gibi üzerime saldırıyorsun. Ne zaman adam olacaksın?

KARAGÖZ — Ulan, bir kere de zırıltısız gelsen olmaz mı? Evde karı, sokakta sen... Nedir benim sizden çektiğim?

HACİVAT — Anladım. Sen bu akşam gene öfkelisin. Mutlak, bacıya sıvanıp zılgıdı yemiş olmalısın.

KARAGÖZ — Bacaya çıkıp zıkkımı sen yemişsin, kerata! (*Tokat atar.*)

---

1 *Karnaksı:* can sıkan şeyler ve kişiler hakkında sövüntü olarak kullanılan söz.

HACİVAT — (*Kaçar ve gelir.*) Canım, lâkırdıyı neden ters anlıyorsun? «Karı ile kavga etmiş olmalısın» demek istiyorum.

KARAGÖZ — O her günkü şey.

HACİVAT — Sebebini sorabilir miyim?

KARAGÖZ — Sebebi ne olacak, ulan! Sebebi yokluk. Her şeyi istiyor, bende ise para nanay.[2]

HACİVAT — Kabahat sende. Karına sözün geçmiyor. Ben senin yerinde olsam, «Param yok» dediğin zaman dinlemez de dırıltı yaparsa, elime bir kızılcık değneği alıp, şöyle: çat... çat... çat... yapıştırırım. (*Karagöz'e üç tokat atar.*)

KARAGÖZ — (*Yüzünü oğuşturur.*) Doğru söylüyorsun ama, o dayak yiyecek karı mı? Sonra, çocuğun oturağını kapınca kafamda parçalar.

HACİVAT — Yazık, yazık! Senin gözünü hakkıyle yıldırmış.

KARAGÖZ — Yok, ulan, Hakkı ile falan yıldırmadı. Hakkı da kim oluyor? Bizde Hakkı isminde kimse yok.

HACİVAT — Anlamadın. «Seni iyice yıldırmış» demek istiyorum.

KARAGÖZ — Öyle.

HACİVAT — Sen benim dediğimi bir tecrübe et. Değneği kap, şöyle: pat... çat... yapıştır. (*Karagöz'a birkaç tokat atar.*)

KARAGÖZ — (*Tekrar yüzünü ovalar.*) Pek iyi ama, ya gene çenesini tutmazsa?

HACİVAT — Sen de tekrar, pat... çat... pat... (*Karagöz'e tokatlar atar.*) tekrar döversin.

KARAGÖZ — Anladım. Demek ki, o zırladıkça ben de böyle... (*Hacivat'a bir çok tokatlar atar.*) pat... çat... pat... çat... tepelemeliyim. (*Hacivat kaçar.*)

— Vay kuyu çengeli kıyafetli herif ! Haline bakmıyor da, kurnazlıkla bana tokat vuruyor... Neyse def olup gitti. Ben de köşe pencereme çekileyim, bakalım âyîne-i devran neler gösterir! (*Gider.*)

2 *Nanay:* (argo) yok.

TULUM

Kaynak:

Ignacz Kúnos, *Három Karagöz-Játék, Uruşma Oyunu* (s. 77 - 78), Budapest 1886

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Şimdi eğlenceyi bırakalım da, biraz da işimizi düşünelim!
KARAGÖZ — Ne işi?
HACİVAT — Karagöz, gel senlen[1] bir sermaye düzelim.
KARAGÖZ — Ben sermayeyi buldum.
HACİVAT — Aman, Karagöz, nasıl sermaye?
KARAGÖZ — Hacivat, öyle sermaye ki hiç olmaz!
HACİVAT — Kuzum, Karagöz, ne yapıyorsun bakayım?
KARAGÖZ — Ne yapacağım, bir mağaza açtım.
HACİVAT — Eee?
KARAGÖZ — İçine beş altı yüz tane tulum doldurdum.
HACİVAT — Boş tulum mu?
KARAGÖZ — Dinlesen e!

1 *Senlen:* seninle.

HACİVAT — Eee?

KARAGÖZ — Yaz geldiği vakitte tulumların ağzını açıp içine sıcak dolduruyorum, sonra onların ağzını kapayıp kışa saklıyorum; kış geldi mi başka tulumların ağzını açıp içine soğuk ve yel doldurup onları da yaza saklıyorum.

HACİVAT — Karagöz, bu olur şey mi?

KARAGÖZ — Neye olmaz?

HACİVAT — Eee, onları ne yapacaaan?[2]

KARAGÖZ — Meselâ, kışın çamaşırcılar çamaşır yıkarlar, beklerler ki güneş açılsın da çamaşırı kurutsunlar. Kış günü güneş üç günde, dört günde bi[3] parça ortalığı ısıtır, onun için çamaşırlar geç kurur. Gazetelerle ilân ettim ki, çamaşırcılara çamaşır kurutmak için ecza satıyorum. Şimdi çamaşırcılar beni öğrendiler; ne vakit çamaşır yıkadılar mı bana geliyorlar, bi[4] tulum sıcak satıyorum, gelip çamaşırlarını çabucak kurutuyorlar.

HACİVAT — Eee, yazın da ne yapacaaan?[5]

KARAGÖZ — Yazın da meselâ bi-takım yelken gemileri bekliyorlar ki yel çıksın da gemiler işlesin. Şimdi beni öğrendiler, eğer gemiyi kaldırmak istiyorlarsa, onlara da bi tulum yel satıyorum, onlar da gidip gemile'rini kaldırıyorlar.

HACİVAT — Karagöz, bu söylediklerini deli bile söylemez be!

KARAGÖZ — Hacivat, şu rüyamı ta'bîr etsen e![6]

HACİVAT — Ulan, bu rüya mıydı?

KARAGÖZ — Ay, sen gerçekten mi dinliyordun?

HACİVAT — Gerçekten ya! Lâkin, «Karagöz deli mi oldu?» diye ben de şaşmıştım.

KARAGÖZ — Hay zevzek kerata hay!

---

2 *Yapacaaan:* «yapacaksın» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

3 *Bi:* «bir» sözcüğünün halk ağzında kısaltılmış biçimi.

4 bk. n. 3

5 bk. n. 2

6 *Rüya ta'bîr etmek:* düş yormak.

HACİVAT — Karagöz, şimdi letâifin[7] sırası değil.

KARAGÖZ — Olsa da yesek.

HACİVAT — Neyi?

KARAGÖZ — İşte o kadayıfı.

HACİVAT — Ulan, ben sana kadayıf dedim mi? (*Diyerek Karagöz'e bir vurur.*)

KARAGÖZ — Ben de sana tepsi böreği dedim mi? (*Diyerek o da vurur.*)

7 *Letâif:* lâtifeler, şakalı sözler.

Not:

Tulum muhâveresi, Kûnos'un yayınladığı *Uruşma Oyunu*'ndaki *Öylé Denmez* muhâveresinin sonuna eklenmiştir. (bk. *Karagöz*, c. III, *Öyle Denmez*, s. 507)

UÇMAK

Kaynak:

K. M. Vâsıf (Okçugil), Tefeyyüz Kütüphanesi Karagözler serisi, 6, *Karagöz Yalova Safasında* (s. 6 - 10), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ

HACİVAT — Karagöz, sen hiç ehl-i sohbet[1] değilsin.

KARAGÖZ — Sen de hep o geveze musibetsin. (*Tokat atar.*) (*Hacivat kaçar ve gelir.*)

HACİVAT — Canım, hiç beni dinlemek istemez misin?

KARAGÖZ — Ulan, senin neni[2] dinleyim? Hep aynı zırıltını mı? Bir gün, iki gün değil ki...

HACİVAT — Ayol, ben seninle sohbet etmeğe geldim.

KARAGÖZ — Gördün mü yediğin haltı? Ulan, ben sana biricik sanatımı öğretir miyim?

HACİVAT — Ne gibi?

KARAGÖZ — Ne gibi olacak? Sepet örmesini.

HACİVAT — Hay münasebetsiz Çingene! Sepet örmek benim neme lâzım? Ben seninle görüşmeğe geldim.

1 *Ehl-i sohbet:* sohbet adamı, sohbet edilebilir insan.

2 *Neni:* neyini.

KARAGÖZ — Öyle halt etsen e! İyi ama, benim görüşmeğe keyfim var mı?

HACİVAT — Hayr ola, nen var?

KARAGÖZ — Nem yok ki... Dün bizim abla ile gene kavga ettik. Malûm ya, fukara evinde her gün olan şey. Ama bu sefer artık çok kızdım. Benden üst-baş istiyor. Aynalı Penbe'nin kızı maşacı İbo'ya varacakmış, düğüne gitmek için elbise lâzımmış.

HACİVAT — Sonra?

KARAGÖZ — Sonrası, bugünlerde meteliğe kurşun atıyorum. Cepte mangiz[3] yok, elbise yapmağa da çare yok.

HACİVAT — Ey, sonra?

KARAGÖZ — Canımın sıkıntısından sokağa fırladım. Öfkemi söndürmek için bir gezinti yapayım, dedim. Tâ Okmeydanı'na[4] kadar gitmişim.

HACİVAT — Vay, Karagöz'üm, sonra?

KARAGÖZ — Sonra, orada bir ok-taşı'nın yanına oturmuş bir adama tesadüf ettim. Galiba o da benim gibi öfkeliydi, oturmuş fosur fosur sigara içiyor.

HACİVAT — (*Telâşla.*) Aman, sonra?

KARAGÖZ — Dur, patlama! — Benim canım da bir sigara istedi. Adamın yanına çöktüm. Hal hatır ettikten sonra bir sigara istemek için lâkırdı aramaya başladım.

HACİVAT — Açıl, Karagöz, açıl!

KARAGÖZ — Nereye, ulan? Denizde değilim, Okmeydanı'ndayım, anlamıyor musun?

HACİVAT — Hayır, canım, «Söyleyiver» demek istiyorum.

KARAGÖZ — Biçimine getirdim, istedim. Adamcağız verdi. Öfke ile, bir nefes, bir nefes daha...

HACİVAT — Çek! Çek!

KARAGÖZ — Ulan, tepelerim! Ne çekeyim? Yedek mi? Sana, «Okmeydanı'ndayım» diyorum.

HACİVAT — Sonra?

KARAGÖZ — Birkaç nefes içtikten sonra bir fırtınadır başladı...

---

3 *Mangiz:* (argo) para.

4 *Okmeydanı:* İstanbul'da, Şişli-Hasköy yolunun doğusundaki ünlü meydan; eskiden orada ok atma talimleri yapılırdı.

HACİVAT — Aman!

KARAGÖZ — Amanı zamanı yok. Rüzgâr beni kapınca yallah havaya!..

HACİVAT — Aman, birader, sıkı tutun!

KARAGÖZ — Tutunmak mümkün mü? Rüzgâr beni önüne kattı, doğru Piyale bostanlarına...[5]

HACİVAT — Düştün mü?

KARAGÖZ — Düştüm ama, bereket versin bir yerime bir şey olmadı. Bir de ne bakayım, bostan kuyusunun içinde değil miyim?

HACİVAT — (*Ağlar gibi.*) Vah, birader! Çık, çık!

KARAGÖZ — Ulan, nasıl çıkarsın? Kuyu derin. Bereket versin, kuyunun içinde bir incir ağacı varmış, ona tutundum da, suya düşmedim.

HACİVAT — Neyse, bu da bir şey! Sonra ne yaptın?

KARAGÖZ — Akşam serinliğine kadar bekledim. Kuyunun dolabı dönmeğe başladı. Galiba bostancı dolaba eşeği koşup işine gitmiş olacak. Kova'nın birine girdim. Haydi kova ile beraber suyun içine!..

HACİVAT — (*Ağlar gibi.*) Aman, aman!

KARAGÖZ — Nasılsa sıkı tutundum. Kova doldu, yukarıya çıktık. Kovadaki su oluğa boşalırken, ben de beraber...

HACİVAT — Derken...

KARAGÖZ — Derken, haydi su yoluna, oradan da lâhana tarlasına...

HACİVAT — Haydi, artık kaç!

KARAGÖZ — Ben de kaçmak istedim ama, ne mümkün? Bir de ne göreyim? On adım ötede bahçıvan kocaman bir bıçakla lâhana kesiyor. Herif beni görse hırsız zannedecek ve işimi bitirecek.

HACİVAT — Ey, ne yaptın?

KARAGÖZ — Yanı-başımda bir büyük lâhana vardı. Hemen yapraklarını açıp içine saklandım.

HACİVAT — Aman, birader, sığabildin mi?

KARAGÖZ — Elbette! Sen sonunu dinle. — Bahçıvan bizim

---

5 *Piyale bostanları:* Okmeydanı yöresinde, Piyale semtindeki bostanlar.

lâhanaya bıçak salladı. Haydi babam küfeye! Derken, zerzevatçı dükkânına; oradan da, satılıp, bir eve!

HACİVAT — A birader, kaçmaya hiç fırsat bulamadın mı?

KARAGÖZ — Ne gezer!.. Evde bizi kaynar suya atmasınlar mı?

HACİVAT — Aman! ne diyorsun?

KARAGÖZ — Sorma, birader! O aralık ben kan ter içinde gözlerimi açmışım, bir de ne göreyim?

HACİVAT — Aman! ne gördün?

KARAGÖZ — Hani adam bana sigara vermedi miydi?

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — Meğer sigarada esrar varmış. Ben de içince orada sızmışım. Herif ben uyurken gitmiş. Orada otlayan sözüm ona bir eşek gelmiş, suratıma sıcak sıcak işemeğe başlamamış mı?

HACİVAT — Hay Allah müstahakını versin! Esrar dalgası desen e!

KARAGÖZ — (*Tokat atar.*) Ne zannettin, a zırtakoz?[6]

(*Hacivat kaçar.*)

Ulan, hiç insan su dolabı kovasına, oluğa, lâhana içine sığar mı?.. — Her ne hal ise! Sen gidersin de beni buraya kazıklamadılar ya! Ben de gideyim köşe pencereme de, devrânın[7] eşkâlini[8] seyredeyim. (*Gider.*)

6 *Zırtakoz:* zırtapoz.

7 *Devrân:* zaman, devir.

8 *Eşkâl:* şekiller, biçimler; (burada) dünyada görünenler.

NOTLAR

I

Geleneksel tiyatromuz üzerindeki çalışmalarıyle konuya yeni belgeler ve görüşler kazandıran değerli incelemeci Metin And, *Geleneksel Türk Tiyatrosu*[1] adlı büyük eserinde «gölge oyununun Türkiye'ye XVI. yüzyılda gelmiş» olduğunu ve «Türkiye'de gölge oyununun varlığını kesin olarak gösteren kaynaklara da XVI. yüzyılda raslanmakta» bulunduğunu (s. 111) ileriye sürmüştür. Kitabımızın ön-yazısında sözünü ettiğimiz üzere (c. I, s. 14), İbni İyas adlı bir Arap tarihçisinin eserinden[2] öğrendiğimize göre, I. Selim (Yavuz) Mısır'ı aldığı yıl (1517), Cize'de seyrettiği bir gölge oyununu çok beğenmiş, Memlûk Sultanı II. Tumanbay'ı nasıl idam ettirdiğini gösteren bu oyunu oğlu veliahd Süleyman (Kanunî)'m da görüp eğlenmesi için Mısır'lı hayalciyi İstanbul'a götürmek istediğini bildirmiştir. Metin And, bu belgeyi, «gölge oyununun Türkiye'ye XVI. yüzyılda Mısır'dan gelmiş olduğu üzerine kesin bir kanıt» (s.112) olarak görmekte ve «Türk'ler XVI. yüzyılın başında perde gerisinden gölge yansıtma tekniğini Mısır'dan almışlardır» (s. 116) demekte; XIII. yüzyıldaki Mısır gölge oyunlarıyle XVI. yüzyıldaki Türk gölge oyunları arasında «ortak noktalar» bulunduğunu belirttikten ve Mısır gölge oyunu tasvirleriyle Türk gölge oyunu tasvirleri arasındaki benzerliklere de işaret ettikten (s. 112 - 116) sonra, «XVI. yüzyılda Türkiye'de gölge oyunu üzerine belgelerin birdenbire artmış olması ve kukla için kullanılan *hayal*'i gölge oyunundan ayırmak için *hayâl-i zıll* veya *zıll-i hayâl* deyimlerinin gene bu yüzyılda kullanılmış olması»nın, «bu görüşü

1 Metin And, *Geleneksel Türk Tiyatrosu*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1969

2 İbni İyas, *Bedâyi-el-Zuhûr fi Vakaayi-el-Dühûr*, Kahire (Bulak) 1311, c. III, s. 125, 134

destekleyen kanıtlar» (s. 116) olduğunu söylemektedir. Gerçekten de, eski Mısır gölge oyunlarıyle Türk gölge oyunları arasındaki benzerlik, bu oyunun Türkiye'ye Mısır yoluyle geldiğini gösteriyor; fakat bunun 1517'de geldiği yolundaki kanıtlar yeterli görünmemektedir. Bir kere, Anadolu ile Mısır arasındaki siyaset ve askerlik ilişkileri XIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar çıkmaktadır: Mısır'da kurulan (1250) Memlûk İmparatorluğu'nun, Anadolu'daki Dülkadiroğulları ve Ramazanoğulları Beyliklerinin «metbû»u olduğu, hattâ başka Beylikler üzerinde de hak iddia ettiği; I. Baybars (hük. 1260 - 1277)'ın Anadolu'yu İlhanlı egemenliğinden kurtarmak üzere, bir kısım Anadolu Türk Beylerinin çağrısı üzerine, Anadolu'ya gittiği, İlhanlı ordusunu yendikten sonra Kayseri'ye kadar ilerlediği (1277) biliniyor. Anadolu'nun Mısır'la olan siyaset ilişkileri daha sonraki yüzyıllarda da sürmüştür. Bundan başka, Memlûkler devrinde Mısır, İslâm dünyasının en büyük kültür merkezlerinden biri idi. Bütün İslâm memleketlerinden, bu arada Anadolu'dan, birçok öğrenciler Mısır'a gitmekte idi (sözgelimi, Simavna Kadısı-oğlu Şeyh Bedreddin [1359 - 1417] Kahire medresesinde okumuş, sonra da Sultanın oğluna hocalık etmişti). Siyaset ve askerlik ilişkileri yanında bu kültür ilişkileri, Mısır gölge oyununun Anadolu'ya daha önceki yüzyıllarda gelme olanağı bulunduğunu gösterir. Nitekim, Mısır'la Anadolu arasındaki ilişkilerin özellikle XIII., XIV. yüzyıllardaki yoğunluğu ve Mısır'da gölge oyununun XIII. yüzyılda varlığını bildiren belgelerin yanı sıra, Anadolu'dagölge oyununun Sultan Orhan (hük. 1324 - 1362) devrinde meydana geldiği yolunda bir söylentinin bulunması dikkate değer. Kaldı ki, halk arasında kuşaktan kuşağa sürüp giden söylenti ve menkabelerde çoklukla bir gerçek payı vardır. Son Memlûk sultanının idamını perdede yansıtan Mısır'lı hayalciyi Yavuz'un İstanbul'a götürmek istemesini, gölge oyununun o tarihte Türkiye'ye girdiği anlamında değil; padişahın, yaptığı işleri canlandıran bir oyunu oğluna ve İstanbul seyircisine göstermek istemesi yolunda yorumlayabiliriz. Nitekim, bugün bir hükümet ya da devlet başkanının yabancı bir tiyatro topluluğunu Türkiye'ye çağırması, Türkiye'de daha önce tiyatro bulunmadığı anlamına gelmez. Kaldı ki, Türkiye'de gölge oyununun varlığını gösteren kimi belgeler XVI. yüzyılın ilk yarısında yazılmıştır.

Şöyle ki, ünlü Divan şairi Hayalî (ölm. 1557)'nin bir gazelinde şöyle bir beyte rastlıyoruz:

Göz bu hayâl perdesini kurmadan gice
Can bir visâl bezmine kanden revân olur[3]

Bu beyitte *zıll-i hayâl/hayâl-i zıll* terimine rastlanmıyorsa da, *perde kurmak* ve *hayâl* sözleri, son yıllara kadar söylene gelen:

Perde kurdum şem'a yaktım gösterem zıll-i hayâl

dizesini ansıtmaktadır. Bir şeyin benzetme öğesi olarak kullanılabilmesi için o şeyin çok tanınmış olması gerekir; oysa, Yavuz'un Mısır'lı hayalciyi Türkiye'ye getirişinden şair Hayalî'nin ölüm yılına kadar aradan yalnız 40 yıl geçmiştir. Bundan başka, elimize geçebilen en eski perde gazelinin şairi İbni İsa Akhisarî (ölm. 1559/1560)'nin söz konusu gazelinde[4]; bir de, aynı yüzyılın ikinci yarısında tarihçi Âlî (1541 - 1600)'nin bir eserinde[5] –karagözcüler arasındaki geleneğe uyularak– «zıll-i hayâl»in kurucusunun Şeyh Küşterî (ölm. 1366) olduğu ve oyunun tasavvufî anlamı bulunduğu belirtilmiştir. Böyle bir söylenti ve geleneğin oluşup yaygınlaşması için de, 40 - 50 yıl çok kısa bir süredir. Nitekim, Şeyhülislâm Ebüssuud Efendi (1490 - 1574) de (Şeyhülislâm oluşu 1445), «hayâl-i zıll» üzerine yazdığı fetvalarda onun tasavvufî anlamına işaret etmiştir. «XVI. yüzyılda Türkiye'de gölge oyunu üzerine belgelerin birdenbire artmış olması» da, daha önceki yüzyıllarda bu konu ile ilgili belge bulunmadığı anlamına gelmez. Nitekim, araştırmacımız, «XVI. yüzyılda Karagöz ve Hacivat adını duymayız» (s. 116) dediği halde, kitabının sonuna eklediği «Notlar»ın birincisinde, Prof. Halil İnalcık'tan duyduğu, XV. yüzyıla ait bir belgeden söz etmekte, «İstanbul Başvekâlet Arşivi'nde Maliyeden devr alınan defterler arasında Evkaf'ın denetim sonuçlarını gösteren, no. 19'da kayıtlı 1490 tarihli bir defterde, Ayasofya'ya vakf edilen dükkânlar ve zanaatlar ile ilgili bölümde *Hayalî Karagöz* adında bir dükkân sahibinden söz edilmekte» (s. 346) olduğunu bildirmektedir. Söz konusu belgede anılan esnafın adı *Hayyât*

3 *Hayalî Bey Divanı*, İstanbul 1945, s. 101

4 Bu gazel ve İbni İsa Akhisarî için bk. C. Kudret, *Karagöz*, c. I, s. 272

5 Âlî, *Mevâid-el-Nefâis fî Kavâid-el-Mecâlis*, tıpkıbasım, İstanbul 1956, s. 94 - 95

[= terzi] *Karagöz*'dür (*tı* harfinin kuyruğu biraz kıvrılarak *ye* harfine benzediği için *Hayalî* diye okunduğu anlaşılıyor); aynı belgede, esnaf arasında *Karagöz* adında başka kişiler de vardır. Burada önemli olan nokta, *Karagöz* sözünün –hayal oyununda olduğu gibi– lakap değil, kişi adı olarak kullanılmasıdır. Bu bakımdan, başka türlü yorumlanmaya da elverişli bulunan eldeki belgeleri «kesin kanıt» saymayıp; ilerde, konuyu aydınlatacak daha başka belgeler ele geçebileceğini gözönünde tutmak yerinde olur kanısındayım.

II

Karagöz'ün başındaki *ışkırlak* üzerine çeşitli görüşler ileriye sürülmüştür. Karagöz üzerinde ilk önemli incelemeyi yazan Jacob, bunu Orta-Asya göçebelerinin Kırgız ve Başkurt'ların başlıklarına; ayrıca, Çingene'lerin giydiği başlıklara da benzetmiş;[6] Martinovitch, bunlardan Çingene başlığı görüşünü benimsemiş;[7] Sakızyan, Moğol başlıklarına benzediğini ileriye sürmüştür.[8] Bir Türk yazarı da, Karagöz'ün ışkırlağını, i.ö. 2100 yıllarında Elam'ların Sus şehrindeki güneş tanrısı Şamas kabartmasının başındaki külâha; Hacivat'ın başlığını da Anadolu'da, İvriz'de bulunan bir tanrı-oğlu kabartmasının külâhına benzetmiştir;[9] bu görüşün bilim-dışı bir yakıştırma ve Türk gölge oyununu çok uzak yüzyıllara çıkarma özentisi olduğu meydandadır. Metin And, Karagöz ve Hacivat'ın başlıklarının, eski Türk minyatürlerinde görülen oyuncu ve curcunabazlarm başlıklarına benzediğini; bu başlıkları, Karagöz'le Hacivat'ın oyuncu olduklarını gösteren birer işaret saymak gerektiğini

6 Georg Jacob, *Geschichte des Schattentheaters*, Hannover 1925, s. 116 - 118; çev. O. Ş. Gökyay, *Türklerde Karagöz*, İstanbul 1938, s. 9

7 Nicolas Martinovitch, *The Turkish Theatre*, New York 1933, s. 33

8 Armenag Sakisian, *Karagöz*, «Bulletin de l'Association Français des amis de l'Orient», 14 - 15, 1933

9 Enver Behnan Şapolyo, *Karagöz'ün Tarihi*, İstanbul, tarihsiz [1947?], s. 6

söylemiştir.[10] Evliya Çelebi Seyahatname'sinde rastladığım bir cümle, Metin And'ın görüşünü doğrulamaktadır; bir geçit töreni anlatılırken, sıra «Esnâf-i Unciyân»a gelince, şöyle deniyor:

... Uncu keferesi öyle bir mashara şapkası giyerler ki, gören hayali-i zıllî Karagöz'ün şapkası zann ider.[11]

10 Metin And, *ad. geç. es.*, s. 289; söz konusu renkli minyatür için bk. s. 8 - 9 arası, 1. minyatür.

11 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, c. I, Dersaadet 1314, s. 535

DİZİN

I. cildin başındaki ön-yazı ile iki bibliyografya, dizin dışı bırakılmıştır.

I

ÖZEL ADLAR

Eser adları italik, oyun kişileri'nin adları kara, öbür adlar beyaz harflerle yazılmıştır.

Oyunların iki baş kişisi *Karagöz* ile *Hacivat* sürekli olarak perdede bulundukları için. onlar dizin dışı bırakılmıştır.

Abbas, katırcı, II. 18

Abdal Bekçi, [oyun], I. (*63-93*), 63, 75, 104/n. 45; 230/n. 25; 240/n. 40; 295, 338/n. 29, 30; — II. 165/n. 154; 227, 230/n. 99; 386/n. 101, 102, 394/n. 131; 425/n. 95; 471/n. 86; 495/n. 43; 519/n. 41, 42; 529/n. 109; 565/n. 189; — III. 47, 75/n. 108; 165/n. 220, 221; 283/n. 58 59; 359/n. 58, 59; 359/n. 57; 406/n. 147

II. Abdülhamit, I. 358; — II. 268/n. 4

Abdülkadir, Hoca, III. 307, 339

Abida Bey, I. 124; — III. 84, 94, 95, 97 100, 101

Abid Efendi, III. 84, 97

Acem, I. 96, 105-110, 111, 112-115, 170, 186 - 190, 195; — II. 227, 244, 251-256; — III. 296

Acemikız, I. 170, 198-201, 202, 208

Acemler, I. 192, 194

Adana, III. 16

Afrika, I. 108; — III. 252

Aftos, Doktor, II. 94

Agâh, II. 553; — III. 214

Agâh, kahveci, III. 214

Agop, III. 427

Ağa, I. 170, 192, 193-195, 196, 202, 206, 207; — II. 234, 255-258, 240 - 261, 262

Ağalık, [oyun], I. (*95-137*), 95, 97, 171/n. 2; 186/n. 46; 187/n. 47, 48; 301/n. 5; — II. 28/n. 84; 268/n. 4; 276/n. 82; 388/n. 114; 423/n. 93; 435, 523/n. 55, 56; 540/n. 4; — III. 52/n. 5; 56/n. 48; 86/n. 6; 130/n. 70; 140, 190/n. 5; 251/n. 25; 252/n. 27; 259/n. 76; 340/n. 4;

Ahmet, astarcı, III. 144

Ahmet, naneci, II. 109

Ahmet, sinek, III. 408

Ahmet, sümüklü, III. 334

Ahmet, şemsiyeci, III. 381

Ahmet, terlikçi III. 220

Ahmet Ağa, berber, II. 35

Ahmet Ağa, destici, II. 278

Ahmet Ağa, kahveci, III. 199

Ahmet Bey, II. 551; — III. 89, 355/n. 43

Ahmet Cevdet Paşa, II. 274/n. 58

Ahmet Fuat, II. 275/n. 65

Ahmet Kâmil, II. 365; — III. 487

Ahmet Kemal Paşa, II. 275/n. 69

Ahmet Rasim, II. 542/n. 23; — III. 125, 144/n. 95

Ahmet Refik, II. 217, 396

Ahmet Süleyman, II. 441

Ahmet Talât, Çankırılı, II. 284/n. 121

Ahmet Vefik Paşa, II. 258/n. 62; 264

Âhu, [Ara muhâveresi], III. (*251-259*)

Ak Arap, I. 64, 86-88, 89, 96, 134-135, 295; — II. 198, 222, 227, 366, 389-390, 435/n. 6; 512, 529-531; — III. 10, 338, 359-360, 367, 368, 371-372
I. Ak Arap, III. 244, 262-263
II. Ak Arap, III. 244, 263-265
III. Ak Arap, 244, 263-267
Akbaba, III. 300
Akbayır, II. 358
Akbıyık, III. 323
Akdeniz, I. 316, 321; — III. 480
Akhisar, I. 272
Akıl, [muhâvere], I. (*142-143*); — III. (*192-195*)
Akıntıburnu, III. 323
Akif Ağa, II. 75; — III. 205
Akkerman, III. 107
Aksaray, II. 326, 502; — III. 54, 113, 145, 386, 453
Aksaray hamamı, I. 224, 226
«*Akşam*» gazetesi, III. 99/n. 56; 125
Alacaklı (Ermeni) [muhâvere], I. (*278-283*)
Alacaklı (Kayserili) [muhâvere], I. (*283-286*)
Ali, II. 482
Ali, Hayalî Küçük, I. 63, 95, 215, 233/n. 34; 256/n. 52; 261, 262; — II. 9, 197, 227, 228, 233, 264, 265, 300, 343, 365, 441; — III. 9, 49, 83, 187, 270, 305, 425, 451, 467, 483, 487, 491, 501, 507, 513, 529
Ali, hımhım, II. 512
Ali, kıvrak, III. 413
Ali, saatçi, II. 207
Ali, uyuz, III. 402
Âl-i abâ, I. 172;
Ali-Bostanı, II. 454
Ali Efendi, II. 221/n. 82
Âl-i Osman, II. 104
Ali Rıza Bey, II. 212/n. 57; 213
Altıparmak, II. 31
Altı-kulaç, II. 230, 231, 301, 339; — III. 244, 267
Altımermer, III. 56
Alus, Sermet Muhtar, I. 342/n. 41; — III. 99/n. 56; 125
Amasya, I. 337; — II. 113, 118, 129, 131, 140, 565; — III. 523
Amerika, I. 108; — II. 58; — III. 252
Anadolu, I. 307; — 87, 89, 337, 338, 349, 357, 358, 380, 381, 387, 454, 522, 557; — III. 89, 113, 116, 151, 200, 207, 228, 229, 234, 313, 314, 315, 318, 319, 323, 326, 347, 349, 386, 402
Anadoluhisarı, II. 381, 454, 557; — III. 89, 113, 220, 229, 314
Anadolukavağı, I. 303; — II. 87; — III. 314
Anber, III. 220
And, M[etin], III. 375/n. 3
Ankara, II. 9
Anüş, III. 402
Apistol, II. 480, 496, 497, 498, 500, 507
Apollon tapınağı, II. 341/n. 127
Apostol, meyhaneci, I. 303
Arabistan, III. 102, 300, 502
Aram Papi'nin meyhanesi, I. 89
Arap, III. 204, 360, 391
Arap, I. 87, 260, 263; — II. 10, 26-28 230, 231, 301, 335-338, 398, 406-410
Arap halayık, I. 216; — III. 188, 209-210, 386-388
Arap Köle, [ara muhâveresi], II. (*406-411*)
Ârif, I. 105, 186; — III. 51, 252
Ârif Bey, Hacı, I. 322/n. 71; — II. 37/n. 105; 111/n. 38; 506/n. 64; — III. 19/n. 29
Aristatalis (bk. Aristoteles), II. 258/n. 62
Aristoteles, II. 258/n. 62
Arnavut, III. 146/n. 107
Arnavut, III. 188, 338, 361-363, 365, 367-368, 372
I. Arnavut, I. 270; — II. 266, 293-296
II. Arnavut, I. 270; — II. 266, 294-296
III. Arnavut, I. 270
IV. Arnavut, I. 270
Arnavutköyü, III. 315, 323
Arnavut'lar, I. 292-293, 295
Artin, karakaş II. 358
Artin Ağa, II. 528
Âsitâne-i aliyye, I. 196
Aslı, II. 127
Asmaaltı, I. 238, 241
Asrî Karagöz, II. 343

Asya, I. 108; — III. 252
Aşçı, I. 140, 146-152, 156-157
Aşçılık [oyun] I. (*139-167*), 139, 141: — II. 98/n. 352; 147/n. 1; — III. 13, 367/n. 1.
Âşık Bumcûrî, (bk. Burcûnî)
Âşık Derûnî, (bk. Derûnî)
Âşık Garip, (bk. Garip)
Âşık Garip Hikâyesi, III. 57/n. 56
Âşık Gelberî, (bk. Gelberî)
Âşık Hasan, (bk. Hasan)
Âşık Kerem, (bk. Kerem)
Âşık Kimyonî, (bk. Kimyonî)
Âşık Kulûbî, (bk. Kulûbî)
Âşık Ömer, (bk. Ömer)
Âşık Serserî, (bk. Serserî)
Aşkı [Aşkî], II. 286
Atlama-taşı, II. 542; — III. 295, 296
Atlıkarıncalar, II. 398, 413, 414
Atmeydanı, II., 362
Atpazarı, III. 156
A Turkish and English Lexicon, II. 119/n. 126
Avadis, III. 198
Avâmil, II. 275, 280
Avram, gözlükçü, II. 116
Avrupa, II. 335
Avrupa tüccarı, II. 457
Avurzavur kahvesi, III. 262
Avusturya, III. 530
Ayakapısı, II. 383
Ayazmakapısı, II. 62; — III. 526
Aydın, I. 289; — II. 349, 548
Ayıboğan, II. 146,
Ayıboku, III. 413
Ayıboku'nun oğlu, I. 355
Ayrılıklar, III. 503/n. 9
Ayşe, III. 43, 402
Ayşe, benli, III. 413
Ayvansaray, I. III. — II. 58
Ayvaz, III. 378, 388
Aziz Efendi, Medenî, II. 345/n. 15
Azraka Bânû, I. 360, 371, 375, 376, 377

Baba-Hekim, I. 365; — III. 18
Bâba Hwâneb, II. 437, 439
Babam öldü, [muhâvere], II. (*54-60*), (*200-205*)
Badi, keserci, I. 278
Bafra, III. 114, 502
Bağdat, I. 75, 87
Bahariye, II. 318
Bahçe, [oyun], I. 98/n. 4; (*169-214*); 169, 171, 212; — II. 227, 381/n. 65, 66, 423/n. 96; — III. 109/n. 93; 252/n. 27; 274
Bahçegapu (Bahçekapı), III. 402
Bahçekapısı (Bahçekapı) I. 379; III. 152, 402
Bahri Bey, II. 318
Bahrî dergâhı, I. 171/n. 2
Bakır, Kırmızı suratlı, II. 512, 533
Bakırköy, III. 344
Bâkî, I. 106: — II. 423
Bakkal, II. 50, 82-83
Bakkallık, [oyun], I. 212, (*215-256*), 215, 217, 257
Balaban, II. 381
Balat, I. 323, 353; — II. 19, 77, 319, 383, 470, 475, 531; — III. 78, 79, 315 366, 440
Baldız, I. 298, 315, 323-324
Balık, [oyun], I. (*259-267*), 259, 261; — II. 435
Balıkçılar, [oyun], I. 259; — III. 459 463, 465
Balıkpazarı, I. 147, 160; — III. 285, 364, 517
Bandırma, III. 442
Baskın, [oyun], II. 441
Basmahane, II. 312
Basılmış Karagöz Oyunları Bibliyografyası, III. 140/n. 61
Basra, I. 87
Başgöz, İlhan, I. 63, 95, 215; — II. 9 197, 233, 265, 300, 365, 441; — III. 9, 49, 83, 187, 270, 305
Batı Anadolu, II. 548
Bayram, III. 64/n. 77
Bayram, I. 270, 291, 292; — III. 338, 372
Bayram Ağa, II. 234, 248-255
Bayram Pâşa, II. 266, 294
Bayrampaşa, II. 380, 381

Beberuhi, I. 96, 135-137; — II. 10, 30-32, 227, 301, 338-340; — III. 128, 168-170, 244, 267-268
I. Beberuhi, III. 271, 299
II. Beberuhi, III. 271, 299
III. Beberuhi, III. 271, 299
Beberuhi'ler, I. 64, 92, 295
Bedestan (Bedesten), III. 446
Bedesten (Bedestan), III. 24
Bedri Bey, I. 354
Bedros, II. 83
Behiç Efendi, III. 269, 305
Behiye, sidikli, II. 203
Behzat (Behzad), I. 162; — II. 118
Behzat, topal, III. 206
Bekçi, I. 170, 209, 212, 214, 216, 255-256; — III. 271, 299, 301
Bekçi, [muhâvere], III. (*381-388*)
Bekir, III. 214, 383
Bekir, deli, I. 389
Bekir, sümüklü, II. 110
Bekir, şekerci, I. 373
Bekir, Tuzsuz, I. 64, 76
Bekir, Tuzsuz Deli, II. 227
Bekir Ağa, I. 104/n. 46; — III. 51/n. 1; 354/n. 36
Bekri Mustafa, I. 140, 165-167; — II. 480, 495-509
Bekri Mustafa, Ein Türkische Haifischspiel aus Brussa, Meyhane Faslı, II. 479
Bektaşî, I. 98/n. 4; 171/n. 2; — II. 284/n. 121; 482/n. 3
Bektaşilik, I. 141/n. 3; — III. 107/n. 88
Ben'im, Ahmet Esat, III. 507
Beşaret II. 549
Beşiktaş, I. 389; — II. 388; — III. 317
Beşir Ağa Kitaplığı, II. 227
Bey, II. 146, 158-168, 169-171, 176, 177, 183, 184-188, 189, 190, 191;-194. — III. 459-462
Beyazıt, I. 119, 221; — II. 336, 341, 406; — III. 145, 158, 316, 382, 471
Beyazıt camii, II. 336
Beykoz, III. 116, 300, 314
Beylerbeyi, II. 337, 387
Beyoğlu, I. 89, 175, 277, 324, 376; — II. 62, 135, 358, 359, 385, 475, 561; — III. 71, 113, 151, 158, 315, 316, 323, 364, 385, 387
Bilmece, [muhâvere], I. (*221-230*); — II. (*446-449*)
Binâ, II. 275, 280
Binnaz, çengi, III. 221
Bitpazarı, I. 143; — III. 59, 145, 194, 317, 333, 363,
Bizans, I. 70/n. 18; 108/n. 69; — II. 341 n. 127; — III. 221/n. 254; 313/n. 40
Bizanslılar, II. 362/n. 122
Bodos, II. 82
Bodos, kalaycı, II. 72, 73
Bodrum-Hanı, I. 367
Boğaziçi, I. 303, 304, 384; — II. 87, 337, 338, 349, 381, 385, 387, 388, 542, 545, 547, 557; — III. 89, 113, 116, 145, 151, 175, 207, 220, 229, 313, 314, 315, 316, 316, 317, 323, 347, 402, 479, 489
Bok-Ana, II. 102, 139-141, 142-144, 198, 213, 214-215, 217-220, 223, 225
Bolulu, I. 147
Boratav, Pertev Naili, III. 157/n. 174
Bostan, I. 280
Bostancı, II. 15
Boyacı-oğlu, III. 99/n. 56
Boyacıköyü, III. 314
Bozdoğan-kemeri, III. 221
Budapest, II. 232; — III. 377, 431, 479, 507, 535
Buhara, I. 100; — III. 181
Bulgar, II. 294, 295; — III. 361
Bulgaristan, I. 82; — II. 132; — III. 485, 51
Burcûnî, Âşık, III. 185, 186
Bursa, I. 107, 171, 188, 287, 288, 290; — II. 90, 120, 283, 309, 341, 369, 531; — III. 107, 254
Bursalı Leylâ, [oyun], I. (*269-294*), 269, 271, 295, 358; — III. 47
Bursalı Sarı Efe, I. 270, 290, 291, 293, 295; — II. 301, 341, 342
Burûsa (Bursa), III. 55
Büyücü, [ara muhâveresi] I. (*338-345*)
Büyücü, I. 332, 341-343
Büyük Aynalı, II. 58/n. 66
Büyük Cin, I. 332, 343, 344
Büyükçekmece, II. 142, 223; — II. 52

Büyükdere, I. 336; — III. 311, 314
Büyük Evlenme, [oyun], I. (*297-330*), 297, 299; — II. 415/n. 55, 56; 435/n. 5; — III. 73/n. 104; 85/n. 2, 3; 118/n. 185, 186

Cafer, II. 368
Cafer Ağa, III. 203
I. Canbaz, I. 332, 354
II. Canbaz, I. 332, 355
Canbazbaşı, I. 332, 255
Canbaz Çocuk, I. 332, 355
Canbazlar, [oyun], I: (*331-357*). 331, 333, 358, 409, 435; — II. 112/n. 39, 40; 282/n. 117, 118; 320/n. 59, 60; 461/n. 70, 71; 488/n.28; 503/n. 50,60; 504/n. 63; 526/n. 76, 77;—III. 100/n. 60, 61; 142/n. 83, 84; 195/n. 23, 24; 258/n.74; 296/n 88; 310/n. 30; 321/n, 136, 137; 385/n. 36 ;409/n. 178
Câzû, I. 379, 382, 383, 386
I. Câzû, I. 360, 372, 374
II. Câzû, I. 360, 375, 376
Câzûlar, [oyun], I. (*359-391*), 359, 361; — II. 52/n. 10; 119/n. 133; 235/n. 1, 2
Celâlî, III. 484/n. 3
Celo Pâşa, II. 266, 294
Cemâlifer, I. 64, 73-74, 80-84, 96, 131, 132, 133; 216, 238-240, 243-246, 247-255
Cemile, kara, I. 277
Cenevizliler, II. 362/n. 122
Cevat, II. 457
Cevherî, III. 146
Cevizli, II. 385
Cezzâr, II. 437
Cibali, II. 164, 317, 383
Cibali caddesi, II. 56, 163, 529; — III. 158, 293, 382
Cibalikapısı, II. 317
Cihangir, III. 155, 163
Cimri, I. 409; — II. 264
Cin, I. 389, 390, 391; — II. 266, 286, 288, 289-290, 291-292, 460; — III. 378, 418 -419
Cincilik, [oyun], I. 358, (*393-408*) 393 395, 403/n. 32; 409; — II. 264, 435; 445/n.4
Mustafa, cingöz, II. 512, 533
Cin-s..eoğlu, III. 402
Cisr-i Cedîd, II. 544
Civan Nigâr, II. 227
Constantinople, II. 119/n. 126
Corci, I. 105/n. 48
Cûd, 50, 91-94
Curcunabâzlar, I. 96, 133; — III. 84, 101

Çafçaflu çarşu III. 402
Çakır, III. 405
Çakır, hovarda, II, 512, 533
Çakur, III. 405
Çakmakçılar, II. 484; — III. 293, 519
Çakmakçılar yokuşu, II. 87, 336, 337, 406, 483; — III. 519
Çalgıcı, II. 398, 414
Çamaşır ipi, [muhâvere], I. (*100-104*)
Çamlıca, III. 300
Çam-limanı, II. 387
Çarşamba, III, 163, 199
Çarşamba-pazarı, II. 385; — III. 199
Çârsû-yi Kebîr, I. 273; — II. 205
Çârsû-yi Mısr, III. 406
Çatro, III. 412
Çavuşbaşı, III. 315
Çekirge, I. 171
Çelebi, I, 64, 80-82, 83-85, 88-90, 96, 122-127, 170, 181-183, 257, 261, 262, 263-265, 360, 367-375, 377-378, 394;—II. 50, 73-82, 227, 301, 316-323, 366, 381-383 398, 411-413, 420-421, 435/n. 5;—III. 10, 50, 62-64, 128, 140-142, 148-149, 188, 244, 259-261, 271, 283-286, 306, 327-329, 375, 378, 415-417, 464-465
I. Çelebi, I. 216, 230-232, 260, 332, 338-341; — II. 10, 38-40, 45, 198, 206-208, 442, 449-453, 456-458, 480, 491-493; — III. 338, 345-346, 350-353, 368-373
II. Çelebi, I. 216, 246-251, 254-255, 260, 332, 350-352; — II. 40-42, 43-44, 45, 198, 221, 442, 461-467, 475-476, 480, 497-501; — III. 338, 355-356, 371
Çemberlitaş, II. 341, 388

Çene, III. 314
Çene suyu, III. 314
Çengelköyü (Çengelköy), II. 277, 338, 387
Çeşme, [oyun], II. (*9-46*), 9, 11, 147/n. 2; 338/n. 125; 555/n. 165; — III. 12/n. 5; 114/n. 164; 141/n. 62, 63; 168/n. 234; 275/n. 3; 308/n. 7; 380/n. 3
Çeşmisiyah, II. 457
«*Çıngıraklı Tatar*» gazetesi, III. 436/n. 28, 30
Çırak, II. 480, 495, 496-497, 498, 500-501
Çırçır, II. 163, 164
Çırpıcı, II. 332; — III. 344
Çırpıcı çayırı, III. 344
Çifte Hamamlar Oyunu yahut Karagöz'ün Dayak Yemesi, [oyun], II. 197
Çifte Karagöz, [ara muhâveresi], I. (*173-175*)
Çifte Ortaklar, [oyun], III. 118
Çifte Sihirbazlar, [oyun], I. 359, 388, 391
Çin, II. 124; — III. 394
Çingâne (Çingene), II. 483; — III. 56, 112, 114, 203
Çingene, I. 71, 342, 355, 385, 390, 401, 404; — II. 13, 58, 277, 356, 425, 426, 446, 550, 561; — III. 113, 119, 146, 151, 155, 167, 176, 193, 246, 258, 288, 449, 468, 539
Çingene, III. 378, 409-414
Çingeneler, I. 332, 355
Çivi Baskını yahut Abdol Bekçi, [oyun], I. 63
Çocuk, I. 298, 329-330
I. Çocuk, II. 480, 506
II. Çocuk, II. 480, 506
Çopur-oğlu, III. 402
Çömlekçi, III. 338, 352-353
Çöplük, II. 550
Çukurçeşme, II. 364
Çukurçeşme hamamı, II. 220
Çürüksu, III. 317

Dâniş, II. 234, 259-260, 262, 263, 264
Dârâ, II. 304
Dâr-i Hilâfet-i Aliyye, I. 108
Das nordafrikanische Schattentheater, II. 435, 439
Das Spiel vom Falschen Sklavenhändler, Ein Türkische Schattenspiel, III. 9
David, bakkaş, I. 373
Davulcunun Manileri, III. 503/n. 9
Dayı Manca, II. 301, 332, 333
Dede Efenui, I. 72/n. 23; 341/n. 38; — III. 327/n. 189
Dediğigibi, II. 398, 422-423, 424, 425, 426
Defterdar, II. 179
I. Deli, III. 306, 312-318, 322-323, 324-327
II. Deli, III. 306, 318, 324, 325
III. Deli. 306, 318-320, 324, 325-326
Demeli, II. 398, 421-422, 423, 424, 425, 426
Deniz Efendi, I. 398
Denyo, II. 50, 82-88
Denyolar, [oyun], III. 305
Der-Aliyye, I. 108
Dersaadet, I. 200; — III. 421
Der Sangerwettsreit, Karagöz'ün Şairlerle İmtihan Olması, [oyun], III. 127
Derûnî, Âşık, III. 183-184
Deveyokuşu, II. 362
Dımışk, II. 132
Die Moderne Gastalt des Türkischen Schattenspiels„ (*Qaragöz*), II. 299
Dikran, I. 283
Dilber, I. 394, 404-405
Dilcû, III. 224
Dillice-Çeşme, I. 332, 350
Dimitraki, III. 397
Dimyat, I. 320, 321
Dimyat-Pirinci (Hanım), II. 301, 320, 366, 376
Direklerarası, I. 119; — II. 315
Dîvân-i Gülşen-i Efkâr-i Vâsıf-i Enderûni, II. 30/n. 87
Dîvân-i Şeref Hanım, III. 153/n. 146; 154/n. 159; 159/n. 186; 162/n. 208; 163/n. 210, 212; 164/n. 215; 165/n. 225
Diyojen, III. 435/n. 25
«*Diyojen*» gazetesi, III. 435/n. 25; 436/n. 28
Dolmabahçe, II. 385
Dolmabahçe sarayı, II. 385
Domates, Doktor, II. 94, 95, 96, 97
Domatez, Sinyor, III. 446

Donanma-gelini, II. 413
Dökmeciler, III. 316
Dörtkardeşler, II. 454
Drei Türkische Schattenspiele, II. 299; — III. 187
Duda, Dr. H. W., II. 101, 123/n. 151; 143
Düttürü Leylâ, I. 198
«*Dünya*» gazetesi, II. 9, 441; — III. 187, 467, 507
Dümbüld, III. 402
Dürdane Hanım, I. 96, 118

Ebe Hanım, I. 298, 328-329
Ebrû Hanım, III. 291
Eczahane, [oyun], II. (*49-98*), 49, 51; — III. 379/n. 1
Edebiyat, II. 284/n. 121
Edirne, II. 27, 132, 531; — III. 387
Edirnekapısı (Edirnekapı), I. 79; — II. 58, 79, 380; — III. 59, 391, 453, 530
Eğrikapı, III. 391
Ekemeki-zâde, I. 315
Ekrem, Recai-zâde, III. 353/n. 49
Eleni Hanım, III. 54
El-Ta'lim-el-Farisî, II. 275/n. 69
Emevî, III. 447/n. 54
Emin, kürkçü, II. 108
Emin Ağa, III. 132
Eminönü, I. 89, 146, 338; — II. 358, 544; — III. 144, 145, 285, 360, 364, 402, 490 504, 508, 517
Emirgân, II. 89; — III. 145, 220
Emsile, II. 275, 279
Encyclopedie de l'Islam, II. 431
Enver Ağa, [oyun], II. 145
Enver Ağa, II. 146, 158-166, 167-168, 171-178, 179, 180-184, 185, 186, 187, 188, 189-191, 192, 193-194
Erenköyü, II. 15, 387
Erestetalis (bk. Aristoteles), II. 258
Ermeni, II. 74/n. 201
Ermeni, I. 270, 278-283, 295; — III. 512, 526-529; — III. 338, 363-365, 368, 372
Esat, deli, I. 278
Esirci, III. 10, 28-31
Esir pazarı, I. 130
Eski Sünnet Düğünleri, Hokkabaz, Ortaoyunu, Karagöz ve Çengiler, 30 Sene Evvel İstanbul, III. 99/n. 56
Esrarkeş, II. 344, 354-355, 356
Eşkıyalar, III. 10, 37, 38, 41
Evet Efendim, [muhâvere], III. (*425-429*), 425
Evliya Çelebi, II. 118/n. 123, 227, 228; — III. 125, 375
Eyip (Eyüp), I. 104, 353
Ezgi, Dr. Suphi, II. 504/n. 61; — III. 69/n. 91, 92; 107/n. 87
Ezirgân, III. 363

Fahri (bk. Ömer Fahri), II. 297
Fâik-ül-Âsâr, I. 122/n. 126; 322/n. 71; — II. 506/64; — III. 96/n. 47
Fars, II. 275
Fasl-ı Ferhat, II. 101, 123/n. 151; 143
Fatih, I. 70, 110, 318, 531, 368, 385; — II. 381, 383, 385; — III. 59, 199, 221, 314, 348, 386, 453, 491
Fatih camii, II. 163
Fatih Sultan Mehmet, III. 59/n. 63; 386/n. 42
Fatma, III. 255
Fatma, kara, III. 171
Fâzıl, Enderunlu, II. 103/n. 2
Fedâî, II. 457
Fener, II. 15, 330, 383, 560; — III. 323, 408,
Fenerbahçe Eğlencesi, [muhâvere], I. (*307-310*)
Fenerbahçesi, I. 307, 308; — II. 15, 358
Feneryolu, III. 200
Ferah, aşçı, II. 280
Ferah Kalfa, III. 222
Ferhad, I. 91; — II. 565
Ferhad, II. 102, 118, 119, 120-128, 129, 130, 131-132, 132-133, 136-139, 139-142
Ferhad ile Şirin, [oyun], II. (*101-144*), 101, 103, 287/n. 130; 288/n.138; 304/n. 6; 431, 455/n. 49; — III. 140, 257/n.71
Ferhad ile Şirin yahut Hain Valide, [oyun], III. 459

Feridüddin Attâr, II. 275/n. 71
Feriköyü, I. 166, 376
Feshane, II. 372
Fındıklı, II. 385, 542; — III. 151
Fıtnat, kurşuncu, II. 19
Firavun, III. 258
Firuzağa, III. 155
«*Forum*» dergisi, II. 58/n. 65
Fransa, I. 155; — II. 62
Fransız, I. 280/n. 50
Frenk, I. 140; — II. 435/n. 5; — III. 306, 332-334, 378, 395-398
Frenk (Büyük Frenk), II. 50, 88-91
I. Frenk, II. 480, 493-495
II. Frenk, II. 480
Fuhş-i Atik II. 542/23; — III. 144/n. 95
Fuzuli, II. 126/n. 177; — III. 239/n 381; 276/n. 21

Galata, I. 76, 210; — II. 39, 108, 151, 358, 362, 385; — III. 70, 205, 224, 253, 315, 466
Galata Borsası, III. 224
Galata Köprüsü, II. 358, 544/n. 43
Galata Kulesi, I. 406; — II. 29, 362
Galip Ağa, III. 224
Galip Paşa, I. 128/n. 180; — III. 399/n, 97
Galub (bk. Galip Paşa), III. 399
Gar-Bit-Ahıri, I. 332, 350
Garip, Âşık, II. 127; — III. 57
Gandillü, III. 402
Gastamunü, III. 401, 403
Gayseri, I. 237
Gazeteci, [muhâvere], III. (*431-438*), 431
Gazhane, II. 372
Gazi Boşnak, II. 227
Gebeş, III. 402
Gekbüze, II. 74
Gelberî, Âşık, III. 146, 147, 154, 156, 167, 168
Gelgeç, [ara muhâveresi,] II. (*305-390*); — III. (*111-115*)
Gelibolu, II. 270; — III. 530
Gelin, I. 298, 323-324, 326-329
Gemici, II. 366, 383, 387, 390, 395
Gerçek, Selim Nüzhet, I. 63, 171/n. 2; 261; — II. 431, 569/n. 1; — III. 49, 55/n. 40; 375/n. 2
Geysû, III. 220
Gevherî, III. 57
Gezban, III. 401
Giresun, III. 446
Göksu, I. 181; — II. 454, 522, 557; — III, 113, 138, 229
Göksu deresi, III. 229
Gömünün Cin'i, II. 437-438
Gördüklerim, Duyduklarım, Bir Afacan Sünnet Çocuğu, III. 99/n. 56; 125
Görümce Hanım, III. 271, 294-297
Göztepe, II. 381
Gül, [muhâvere], III. (*439-449*), 439
Gülbeyaz, III. 224
Gülistân, I. 109/n. 76; 280, 281; — II. 275, 281
Gül, kemancı, III. 413
Gülzâr-i Musiki, I. 90/n. 50; 104/n. 46; 122/n.36; 130/n. 210; 181/n.26;197/n.94; 205/n. 114; 279/n. 43; 299/n. 1; 322/n. 71; 341/n. 38; 347/n. 45; 350/n. 50; 356/n. 74; — II. 11/n. 38; 130/n. 192; 137/n. 217; 209/n. 47; 221/n. 82; 321/n. 61, 62; 419/n. 85; 467/n. 80; 469/n. 83; 486/n. 20; 539/n. 1; — III. 19/n. 29; 33/n. 49; 96/n.47; 106/n. 81; 108/n. 91; 148/n. 115; 354/n. 36; 355/n. 43
Güney, Eflâtun Cem, II. 284/n. 121; 499/n. 50
Güzel Sanatlar Akademisi, II. 542/n 26
Güzelhisar, III. 106, 298, 299
Gürpınar, Hüseyin Rahmi, I. 342/n. 41 — III. 421

Habeş, III. 394
Habibe Molla, III. 291
Habibe Molla, kurşuncu, I. 379
Hâce Serfirâz'm oğlu Baba Nukud, I. 96, 107, 170, 188
Hacı Fitil, III. 10, 29, 244, 262
Hacı Hasan sokağı, III. 145

Hacı Kandil, I. 64, 86, 87, 89; — II. 198, 222, 231; — III. 244, 263, 264, 265, 338, 339, 360, 372
Hacı Şamandıra, III. 244, 263, 264, 359, 372
Hâcivân, II. 437-439
Hâcivân Şelbi, 11. 435
Hacivat gazeli, III. 55 /n. 40
Hacivat'ın Karısı, II. 10, 16-18, 366, 373-374, 375-376, 398, 421-425; — III. 50, 72, 271, 286
Hacivat'ın Kızı, I. 332, 340; — III. 467 471-472
Hacivat'ın Oğlu, I. 390-391
1. Hademe, 146, 178, 192-193
II. Hademe II. 146, 192-193
Hâfız, I. 100/n. 32; — II. 275/n. 73; — III. 73, 86
Hâfız divanı, II. 275/n.73, 281
Hafız Efendi, III. 355/n. 43
Hafız Efendi, Kettânî, (bk. Mehmet Efendi, Kettânî Hafız), I. 299/n. 1
Hafız Post, II. 267/n. 1
Hafid, III. 205
Hahambaşı, III. 50, 80
Hain Kâhya, [oyun], II. (*145-195*), 145, 147
Hakkı, III. 534
Haleb, I. 87
Halayık, III. 378, 391-392
Halıcıoğlu, II. 179, 384; — III. 387,
Haliç, I. 104, 353, 351, 368; — II. 56, 62, 163, 164, 179, 330, 373, 383, 384, 396, 475, 485, 529, 561; — III. 56, 113, 141, 158, 199, 284, 285, 295, 315, 323, 353, 364, 382, 383, 387, 402, 508, 517, 526
Halil, aşureci, III. 213, 272
Halil Ağa, III. 324
Halim, III. 89
Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, II. 284/n. 121
Halk Türküleri, II. 284/n. 121; 499/n. 50
Hallac-ı Mansur, I. 75; II. 394, 425, 472, 496; — III. 75
I. Hamal, I. 216, 240-241
II. Hamal, I. 216, 241
Hamallar, I. 216, 242
Hamam, [oyun], I. 212; — II. (*197-226*), 197, 199, 227, 435/n. 5; — II. 481 /n. 1; 504/n. 62; — III. 62/n. 70, 71
Hamam, [muhâvere], (*451-457*), 451
Hamam Oyunu, [oyun], II. 232
Ham hum şaralop, [ara muhâveresi], III. (*459-462*), 459, 463, (*464-465*)
Hamparsum, II. 280
Hane, [muhâvere], II. (*368-373*)
Hânende, I. 72/n. 23; 80/n. 50; 85/n. 60; 97/n. I; 104/n. 46; 105/n. 48; 122/n. 136; 130/n. 210; 181/n. 26; 197/n. 94; 205/n. 114; 279/n.43; 286/n. 75; 299/n. 1; 322/n. 71; 325/n. 80; 341/n. 38; 347/n. 45; 350/n. 50; 352/n. 60; 368/n. 31; 380/n. 72; — II. 37/n. 105; 40/n. 112; 43/n. 125; 44/n. 126; 130/n. 192; 137/n. 217; 206/n. 37, 38; 209, n./47, 48; 215/n. 67; 221/n. 82; 267/n. 1; 321/n. 61, 62; 384/n. 18; 392/n. 126; 467/n. 80; 469/n. 83; 492/n. 33; 497/n. 46; 539/n. I; — III. 51/n. I; 148/n. 115; 151/n. 134; 189/n. I; 307/n. I; 327/n. 189; 329/n. 193; 339/n. I; 345/n. 15; 354/n. 36; 355/n. 43
Hanım, I. 140 161-165,
I. Hanım, III. 378, 386-388
II. Hanım, III. 378, 391-395
Hannover, II. 265; — III. 269
Harami, III. 10, 37, 41-43
Hararcı, III. 338, 351
Harem, I. 125; — III. 234, 386
Harem iskelesi, II. 276, 381
Hârom Karagöz-játek, II. 197, 232;—III. 127, 377, 431, 479, 507, 535
Harp Zenginin Gelini, I. 342/n. 41
Harun, II. 113, 115
Hasan, II. 447/n. 54
Hasan, Âşık, II. 226, 284-289; — III. 128, 151-156, 531/n. 9
Hasan, barut, III. 402
Hasan, ince, II. 286/n. 126
Hasan, Kel, III. 155
Hasan, Temeşvarlı Gazi Âşık (bk. Hasan, Âşık), II. 284/n. 121
Hasan Ağa, I. 111; — II. 64; — III. 281
Hasan Efendi, III. 42
Hasanpaşa (Hasanpaşa fırını,) III. 471
Haseki, II. 54; — III. 203
Hasır-iskelesi, II. 383; — III. 523
Hasköy, II. 359, 384; — III. 113, 540

Haşim Bey, I. 347/n. 45; — II. 206/n. 37
Haşim mecmuası, I. 72/n. 23; 80/n. 50; 97/n. 1; 104/n. 46; 105/n. 48; 130/n. 210; 181/n. 26; 205/n. 114; 286/n. 75 299/n. 1; 341/n. 38; 347/n. 45; 350/n. 50; 352/n. 60; 368/n. 31; 380/n. 72; — II. 11/n. 1; 43/n. 125; 103/n. 1. 130/n. 192; 137/n. 217; 206/n. 37; 209/n. 47; 215/n. 67; 340/n. 126; 384/n. 18; 419/n. 85; 469/n. 83; 486/n. 20; 492/n. 33; 497/n. 46; 499/n. 49; 539/n. 1;— III. 51/n. 1; 71/n. 96; 96/n. 47; 211/n. 159; 295/n. 82; 327/n. 189; 339/n. 1; 354/n. 36
Hâtem, II. 368
Havadis, [muhâvere], II. (*346-349*)
Havuzbaşı, II. 16
Havyar hanı, I. 202
Hayalci (Hayali), III. 84, 98-99
Hayal Perdesi, III. 451
Hayal yahut Karagöz'ün Son Perdesi, III. 269, 305
Haydar, II. 163, 164, 169, 544
Haydar, 146, 160, 163, 164-172, 173, 174, 176, 177, 178-180, 183, 184, 187, 192, 193, 194
Haydar, revanici, II. 64, 202
Haydarpaşa, I. 125, 276; —II. 380, 387; — III. 71, 234, 313, 386
Hayır, hiç.! [muhâvere,] (*401-406*)
Hayırsızada, II. 69
Hayreddin, II. 548
Hayreddin, 480, 487
Hayriye tüccarı, II. 457
Hazar, kör, III. 447
Heceleme, (muhâvere), II. (*309-312*); — III. (*115-117*)
Hekim, II. 344, 361-363
Hekimlik, [oyun], II. (*233-263*), 233, 235, 264
Helva Sohbeti, [muhavere,] III. (*246-249*)
Hemedan, I. 107
Hemrâhî, III. 146
Hercai-Menekşe, II. 301, 317
Heybeliada, II. 389
Heyderpaşa I. 149
Hımbılyan, Doktor, II. 74
Hırvatlı, III. 108
Hızır İlyas, Hafız, III. 375/n. 9
Hızır (Hızır), III. 394
Hikâye-i Müntehabe, II. 274
Hilmî, II. 482
Hımhım, II. 442, 467 - 469, 475-477
Hımhım-zâde, II. 469
Himmet, I. 96, 128; — III. 378, 399-403
Himmet, Baba, II. 231
Himmet dayı, II. 417
Himmet, Eşek-s..en, III. 403
Himmet, Kel İrecep'in oğlu Eşek-s..en, III. 403
Hind-denizi, III. 219
Hisar, II. 109, 201, 280, 550; — III, 89 220, 226
Hoeapaşa, II. 153
Hôb-pâ Yekta, III. 375
Hoenerbach, Wilhelm, II. 435, 439
Hokkabaz, III. 84, 99-100, 101, 102-105
Hoppa Bey, III. 338, 346, 347, 348, 349, 350, 354, 356, 358, 360, 362, 365, 367, 375
Horasan, I. 106, 187
Horhor caddesi, III. 113
Horhor çeşmesi, III. 113
Hoşkadem, II. 325, 337, 338
Hoy, I. 107, 187,
Hristaki, III. 397
Huten, II. 124
Hürmüz Hanım, I. 96, 117-118
Hürmüz Hanım, 562
Hüseyin, III. 447/n. 54
Hüseyin Ağa, II. 110
Hüseyin Ağa, Tatar, II. 110
Hüseyin Lûtfû, I. 342/n. 41
Hüsnî, II. 12, 104, 148; — III. 12, 275, 308, 380
Hüsnü, I. 337; — II. 12/n. 3; 104/n. 3; — 274/n. 2; 312, 380/n. 2

Irgat-pazarı, III. 317
Istangul III. 401, 525,
Itrî, II. 130/n. 192; 539/n. 1

İbiş, III. 402
İbni İsa Akhisârî, I. 272
İbni İsa-yi Saruhanî, I. 272 /n. 9
İbni Mes'ûd, II. 275 /n. 66
İbo, III. 412
İbo, maşacı, III. 540
İbrahimağa çayırı, I. 190; — II. 387
İftar, [muhâvere], III. (*467-477*), 467
İhsan Rahim, I. 63, 297, 393, 403; — II. 49, 145, 299; — III. 127, 187, 269, 305, 377, 459
İhtiyar, 50, 94-98
«İkdam» gazetesi, II. 213 /n. 57
İki Kıskanç Hemşireler yahut Biçare Delikanlı, II. 299
İki Kıskanç Kadın, II. 299
İki Kıskanç Karı, II. 299
İlâç, [muhâvere], III. (*479-480*), 479, 481, 512
İleri dersi, II. 274
İmam, II. 538, 560-561; — III. 271, 299
İnci Dudu, II. 526
İnebolu, III. 530
İnegöl, II. 37, 38
İp muhâveresi (bk. *Çamaşır ipi*), III. 140 /n. 61
İran, I. 106, 111, 114, 188, 190; — III. 252, 254
İrecep III. 401
İrecep, kel, III. 403
İsa, III. 402
İsfahan, II. 109
İsim Değiştirme, [muhâvere], I. (*363-367*); — III. (*15-18*)
İskele Kâhyası, II. 366, 384 - 385
İskender, III. 435 /n. 25
İskenderiye, II. 389; — III. 263
İslâm Ansiklopedisi, II. 431 /n. 3
İsmail, simitçi, I. 336; — III. 311
İsmail Dede, Hamâmî-zade, I. 72 /n. 23; — III. 327 /n. 189
İsmail Efendi, Dede, II. 486 /n. 20
İsmail Efendi, Dellâl-zâde, I. 181 /n. 27
İsmet, Meddah, II. 129
İstanbul, I. 63, 70, 95, 108, 111, 119, 125, 126, 139, 168, 169, 188, 214, 238, 255, 272, 277, 280, 297, 307, 318, 342, 351, 353, 359, 368, 376, 391, 393, 403; — II. 9, 19, 51, 52, 56, 58, 62, 74, 87, 98, 132, 135, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 164, 179, 197, 212, 213, 227, 264, 265, 284, 299, 300, 311, 326, 330, 332, 337, 338, 341, 343, 349, 358, 359, 362, 365, 370, 371, 372, 380, 381, 383, 384, 385, 387, 388, 395, 396, 406, 407, 431, 441, 457, 475, 483, 485, 488, 501, 502, 521, 522, 524, 525, 529, 530, 531, 542, 557, 561, 564, 569,; — III. 24, 49, 56, 59, 64, 72, 83, 99, 107, 113, 114, 116, 127, 140, 144, 145, 157, 158, 175, 187, 193, 194, 199, 201, 207, 210, 228, 229, 234, 237, 250, 269, 284, 285, 295, 305, 313, 314, 315, 316, 317, 322, 323, 329, 347, 348, 353, 357, 360, 364, 375, 377, 382, 383, 385, 386, 387, 391, 402, 415, 424, 439, 451, 453, 459, 467, 471, 479, 483, 487, 491, 501, 503, 504, 507, 508, 515, 517, 519, 526, 529, 530, 533, 539, 540
İstanbul Boğazı, I. 303 /n. 24; 304 /n. 29
İstanbul'da Bir Sene, II. 501 /n. 53
İstanbul Kadısı, III. 421
İstefan Ağa, III. 203
İstifan Ağa, I. 335; — III. 310
İstiklâl caddesi, III. 158, 316
İstinye, II. 89; — 226, 314
İtibar, [muhâvere], III. (*483-485*), 483
İzhâr, II. 275, 280
İzmit, I. 148, 149
İzmit körfezi, II. 357
İzzet, camcı, III. 159, 166, 201
İzzî, II. 275, 280

Jacob, Georg, II. 479

Kabagöt, I. 376; — II. 475
Kabagöt'ün Lokantası, I. 89, 376 /n. 57
Kabakçı Arap, III. 128, 170-171
Kabasakal, III. 323
Kabataş, II. 385, 389; — III. 315
Kadıköyü (Kadıköy), I. 308; — II. 14, 15, 144, 276, 372, 380; — III. 313

Kadın, I. 213-214
Kadirga, III. 193, 385
Kadri Bey, I. 123
Kaf (Kaf dağı), II. 117
Kaf dağı, I. 349/n. 49; — II. 13/n. 5; 388/n. 117
Kafesli meyhane, III. 205
Kâğıthane, I. 104, 196, 210, 294, 330; — II. 114, 342, 372, 385, 478; — III. 81, 124. 138, 172, 223, 268, 300, 335, 420
Kahveci, III. 175,
Kahve Kutusu, [muhavere], III. (*487-490*), 487
Kâhya, [muhâvere], I. (*273-278*)
Kalas, II. 531
Kalpakçılarbaşı, II. 317, 542; — III. 329
Kâmil, II. 272
Kâmile, II. 280
Kâmile Hanım, II. 562
Kamus-i Türki, II. 292/n. 144
Kandilli, II. 349, 359; — 207, 313, 323, 402, 479
Kandilli burnu, III. 312
Kanlıca, II. 89; — III. 314
Kanlı Kavak, [oyun], II. (*265-297*), 265, 267, 284/n. 121; 399/n. 1, 2; 557/n. 171; — III. 52/n. 5; 151/n. 133; 245/n. 1, 2, 3; 501
Kanlı Nigâr, [oyun], II. (*299-342*), 299, 300, 303, 388/n. 112; 403/n. 31; — III. 11/n. 2; 65/n. 83, 84; 115/n.*, 140/n. 61
Kanlı Nigâr, II. 301, 316-322, 323-326, 327, 328-329, 332, 333-334, 336-337, 339-340
Kanlı Nigâr Oyunu, [oyun], II. 300; — III. 491
Kanlı Nigâr yahut İki Zalime Avretler yahut İki Kıskanç Karı, [oyun], II. 299
Kanto Mecmuası, I. 200/n. 104
Kapan, II. 164
Kapalıçarşı, I. 126, 143, 273; — II. 542, 544, 564; — III. 24, 59, 145, 194, 250, 317, 329, 402
Karabet Ağa, I. 371
Karabıçak, II. 358
Karacaahmet, III. 357
Karacaahmet mezarlığı, I. 98
Karadeniz, I. 303, 316, 321; — II. 87, 357; — III. 116, 314, 316
Karagös, Türkische Schattenspiele, I. 63, 95, 128/n. 180; 169, 178/n. 21; 259, 269, 297, 331, 359; — II. 9, 101, 197, 265, 299, 365, 383/n. 74 397, 441, 448/n. 11; 479, 501/n. 53; 507/n. 67, 511, 532/n. 116; 537, 555/n. 163; 563/n. 186; — III. 49, 52/n. 4; 72/n. 100; 75/n. 106; 71/n. 98; 83, 97/n. 52; 99/n. 56; 106/n. 87; 121/n. 193; 127, 130/n. 8; 132/n. 31; 137/n. 44, 46; 139/n. 58, 59; 142/n. 78; 146/n. 107; 147/n. 111; 157/n. 175; 187, 220/n. 246; 229/n 315; 237/n. 381; 243, 269, 305, 337, 459, 464/n. 1; 465
Karagöz, I. 171/n. 2; — II. 9, 197, 265, 300, 365, 441, 569/n. 2; — III. 49, 187, 270, 305, 337, 375/n. 4; 425, 451, 481, 483, 487, 491, 501, 507, 512, 513, 515, 538
I. Karagöz, I. 170, 173-175
II. Karagöz, I. 170, 173-175
Karagöz Aşçı, [Oyun], I. 139
Karagöz Aşçıbaşı, [oyun], I. 139, 152/n. 39; 159/n. 73; 165/n. 100; 168; — III. 533
Karagöz, Çifte Cadılar, [oyun], I. 359
Karagöz Dans Salonunda, [oyun], III. 487
Karagöz Deli, [oyun], III. 305
Karagöz Eğlencesi, II, 365
Karagöz Güvey, [oyun], II. 441
Karagöz Helva Sohbetine Giderken, [oyun], III. 451
Karagöz Kitapları Serisi, I. 139; — II. 299
Karagöz Milyoner, [oyun], I. 95
Karagöz Perde Külliyâtı, II. 365; — III 487
Karagöz Perde[si] *Külliyâtı*, I. 168, 391; — II. 441
Karagöz Perdesi Külliyâtı, I. 95, 139, 359; — III. 49, 83, 269, 305, 337, 377
Karagöz Salıncakçı, [oyun], III. 49
Karagöz Yalova Sefâsında, [oyun], III. 337, 539
Karagöz'ü Cin Çarpmış, [oyun], I. 359
Karagöz'ün Abdal Bekçi Oyunu, [oyun], I. 63
Karagöz'ün Ağalığı, [oyun], I. 95; — III. 507
Karagöz'ün Ağalığı Oyunu, [oyun], I. 95

Karagöz'ün Akrabaları, I. 298, 326
Karagöz'ün Aktör Olması yahut Komikliği [oyun], III. 493, 499
Karagöz'ün Aşçılığı, [oyun], I. 139, 168; — 98/n. 352
Karagöz'ün Âşıklığı, [oyun], III. 127
Karagöz'ün Bakkallığı Oyunu, [oyun], III. 529
Karagöz'ün Bakkallık Oyunu, [oyun], I. 215
Karagöz'ün Başına Gelenler (*Kütahya Çeşmesi*), [Oyun], II. 9; — III. 451
Karagöz'ün Başına Gelenler yahut Bahçe Safâsı. [oyun], I. 169, 214
Karagöz'ün Bekçiliği, [oyun], I. 63
Karagöz'ün Çarpılması, [oyun], I. 359
Karagöz'ün Çifte Hamamlar Oyunu, [oyun], II. 197
Karagöz'ün Divâneliği, [oyun], III. 305
Karagöz'ün Doktorluğu, [oyun], II. 49
Karagöz'ün Dünyaya Dönüşü, [oyun], I. 139
Karagöz'ün Esrar İçip Deli Olması, [oyun], II. (*343-363*), 343, 345
Karagöz'ün Evden Kovulması, [oyun], II. 441
Karagöz'ün Evlenmesi yahut Bedava Dayak Yemesi, [oyun[, I. 297
Karagöz'ün Evlenmesi yahut Üç Sevdalılar, [oyun], II. 441
Karagöz'ün Gelin olması, [oyun], I. 168; — III. 269, 270
Karagöz'ün Gelin Olması Oyunu, [oyun], III. 270
Karagöz'ün Gelin Oluşu, [oyun], III. 270, 483
Karagöz'ün Hamam Eğlencesi, [oyun], I. 233/n. 34; 256/n. 52; — II. 197
Karagöz'ün Hekimliği Oyunu, [oyun], II, 233
Karagöz'ün Hıdrellez Âlemi, [oyun], II. 365
Karagöz'ün Kadın Oldu Muhâveresi, [oyun], III. 269
Karagöz'ün Kâğıthane Safâsı, [oyun], I. 256/n. 57; — II. 365
Karagöz'ün Kâğıthane Safâsı Oyunu, [oyun], II. 365
Karagöz'ün Kanlı Kavak Oyunu, [oyun], II. 265, 300
Karagöz'ün Karaman Koyunu Olması, [oyun], II. 299
Karagöz'ün Karısı, I. 64, 79, 96, 103, 115-118 170, 183-185, 190-191, 192-193, 196, 197-198, 203, 204-205, 260, 265-267, 298, 310-314, 332, 343, 345-346, 360, 372, 375, 376, 379; — II. 10, 21, 29, 30, 37-40, 102, 136, 144, 198, 223-225, 234, 244-248, 249-252, 266, 292, 301, 313-316, 321-322, 344, 355-356, 360-363, 366, 374, 375-376, 398, 402-405, 421, 442, 455-456, 480, 489-490, 502, 512, 518-519; — III. 84, 92-94, 95, 128, 136-139, 149, 244, 249-251, 256-257, 265-266, 271, 288, 290-293, 306, 323-324, 378, 389, 474-476, 501, 503, 515, 516-519
Karagözün Kütahya Safâsı, [oyun], II. 9
Karagöz'ün Mandıra Safâsı, [oyun], II, 441
Karagöz'ün Mirasyediliği, [oyun], I. 95
Karagöz'ün Oğlu I. 298, 389-390, 391; — II. 224-225, 229; — III. 137
Karagöz'ün Rüyası, [oyun] I. 393, 403/n. 32
Karagöz'ün Sahte Esirci Oyunu, [oyun], III. 9
Karagöz'ün Salıncak Safâsı, [oyun], III. 49
Karagöz'ün Salıncak Safâsı Oyunu, [oyun], III. 49
Karagöz'ün Soyulup Dayak Yemesi, [oyun], II. 299; — III. 140
Karagöz'ün Sünnet Düğünü Oyunu, [oyun], III. 83
Karagöz'ün Sünnet Olması yahut Hayal İçinde Hayal, [oyun], III. 83
Karagöz'ün Şairlerle İmtihan Olması. [oyun], III. 127
Karagöz'ün Şairliği, [oyun], III. 127
Karagöz'ün Tahir İle Zühre Oyunu, [oyun], III. 187
Karagöz'ün Tımarhane Oyunu, [oyun], III, 305
Karagöz'ün Yalova Safâsı, [oyun], I. 168; — III. 337
Karagöz'ün Yazıcılığı, [oyun], III. 377
Karagöz'ün Yazıcılığı yahut Dilenciliği, [oyun], III. 377
Karaguz, II. 435, 437-439
Karagümrük, II. 358; — III. 59
Karaköy, II. 135, 458, 371
Karaman, II. 381; — III. 163
Karamürsel, II. 357

Karaoğlan, II. 358
Karasu, II. 357
Kardeş-Kanı, I. 367
Karı Koca Kavgası, [ara muhâveresi], II. (*313-316*); III. (*136-139*)
Karolin, I. 140, 155-157
Kartopu Hanım, III. 293, 294, 297
Karun, II. 113
Kar-yağdı, II. 450
Kasap, II. 437-438
Kasavat, II. 220
Kasım Bey, III. 10, 19-32, 38-43, 43-45
Kasım Bey'in Karısı, III. 10, 19, 21, 26-27, 32, 37, 38, 41-42, 45
Kasımpaşa, II. 383, 561
Kastamonu, II. 524; — III. 378, 530
Kâşân, I. 188
Kâşif Bey, II. 318
Kavacık, II. 381
Kavâid-i Fârisî, II. 275
Kavak Faslı, [oyun], II. 265
Kavaklar, I. 303
Kavuklu, II. 398, 415-420; — III. 84, 117-124
Kayık, [oyun], II. (*365-395*), 365, 367, 396; — III. 69/n. 91, 92
Kayık Faslı, [oyun], II. 365
Kayık Oyunu, [oyun], II. 365
Kayınvâlide Hanım, III. 271, 294-298
Kaynana, I. 298, 315-321, 323-325
Kayserili, I. 216, 233-238, 242-243, 270, 283-286, 295; — III. 128, 157-164
Kazancılariçi, I. 221
Kâzım, Karagözcü, I. 95, 139
Kekeme, 442, 469-470, 475-477
Kekeme-zâde, II. 470
Keleş, osuruklu, III. 402
Keloğlan, III. 403
Kemal, camcı, I. 398
Kemterî, I. 98/n. 4; 171/n. 2; 172
Kenetçi, III. 244, 259
Kerem, II. 127; — III. 89, 165/n. 219
Kerem, Âşık, III. 531
Kerem ile Aslı, III. 531/n. 10
Keresteciler caddesi, III. 158
Keresteciler yakası, III. 402
Keşan, II. 483
Kevser, I. 271; — III. 394
Kezban, I. 127; II. 28, 523, 525
Kıbtî (Kıpti), I. 342; — II. 13; — III. 14, 203, 303, 309, 406, 407
Kıbtî Kadınlar, I. 213
Kılburnu, III. 323
Kılburnu sokağı, III. 323
Kılıçali, III. 385
Kmab-zâde, II. 231; — III. 271, 272
Kırgınlar, [oyun], II. (*397-427*), 397, 399
Kırgınlar yahut Abdal Kardeşler, [oyun] II. 397
Kırk Gün Kırk Gece, III. 375/n. 3
Kırlangıçyan, Doktor, II. 69
Kırmızı Mektublar, III. 253/n. 49
Kırşehir, III. 326
Kısıklı, II. 22
Kıyıköy, II. 388
Kızıltoprak, II. 15, 358
Kızkulesi, I. 108; — II. 276; — III. 72/n. 99; 313, 347
Kıztaşı, I. 70
Kilci, II. 198, 222-223
Kimyonî, III. 165/n. 222
Kimyonî, Âşık, III. 167, 168
Kirkor, III. 198
Kirkor, topal, I. 276
Kirkorik Ağa, I. 371
Kitâbet, [muhavere], I. (*334-338*), — III. (*310-312*)
Kocakarı, II. 229, 538, 555-559, 562-563
Koçu, Reşat Ekrem, II. 58/n. 66; 286/n. 126
Kodaman, III. 125
Kolbaşı, I. 170, 198-201, 202, 208
Komşu, 344, 361
Komşu Kadın, III. 271, 294-298
I. Konstantin, II. 341/n. 127
Konya, III. 496
Korkak Yazıcı, [oyun], III. 377
Koska, III. 145
Koska caddesi, II. 359
Kostaki, III. 397
Köçek, III. 271, 298
Köçekler, I. 96, 133; — II. 480, 501; — III. 84, 105-108
Köle, [ara muhâveresi], II. (*486-491*)

Kömürcü Develeri, [muhâvere], III. (*491-492*), 491
Könek boku, [muhâvere], I. (*397-401*); — II. (*445-446*)
Köprü, I. 135, 149, 309; — II. 382, 454, 544, 545; — III. 72, 402, 446
Köprülü, Fuat, II. 284/n. 121
Köroğlu, III. 484, n. 3
Köroğlu Destanı, III. 157/n. 174
Köse, sakallı, III. 402
Köşklü, I. 216, 255
Kudret, C[evdet], III. 157/n. 175
Kûh-i Kaf, I. 349; — II. 13, 388
Kulekapısı, II. 62
Kulûbî, III. 181-183
Kumar, [muhâvere], III. (*88-91*)
Kumkapı, II. 416; — III. 193, 322
Kundaklı Çocuk, III. 84, 92-93
Kunos, Ignacz, I. 63, 95; — II. 9, 101, 197, 227, 228, 232, 265, 365; — III. 127, 173, 269, 305, 337, 377, 431 433/n. 20; 479, 481, 507, 512, 535, 538
Kur'an, I. 185/n. 43; 326/n. 84
Kurbağalıdere, II. 144
Kurubalık hamamı, II. 207
Kuruçeşme, III. 315
Kuyruklu, III. 413
Kuzey Afrika, II. 435
Kuzguncuk, II. 387; — III. 224, 313
Küçük Aynalı, II. 58
Küçükçekmece, II. 521; — III. 223
Küçük Hacivat, III. 84, 111-115
Küçük Karagöz, III. 84, 111-115
Küçüksu, II. 454
Külbastı, [muhavere], II. (*482-486*)
Külbancı, II. 198, 220
Külhanı, I. 140, 152-153
Külliyât-i Ziya Paşa, II. 40/n. 113
Külliyât-i Divân-i Fuzûli, III. 237/n. 381
Küplü, II. 39
Küp Oyunu, [oyun], II. 436, (*437-439*)
Kürt, bekçi, II. 111
Küşterî, I. 362; — II. 52, 514
Küşterî, Şeyh, I. 66, 107/n. 63; 235, 272, 334; — II. 444; — III. 12, 109, 155, 380
Kütahya Çeşmesi, [oyun], II. 9; — III 425, 451
Lâleli, III. 471
Lâleli camii, III. 364
Lamartin (Lamartine), I. 280
Lâtif, enfiyeci, I. 364
Lâtif Ağa, III. 133
Lâz, II. 366, 480, 486-488, 490-491; — III 378, 403-406
Lâkırdı, [muhâvere], III. (*493-498*), 493, 499
Leipzig, I. 359; — II. 9; — III. 305, 337, 377
«*Le Monde Oriental*», II. 299; — III. 187
Letâif-i Hayâl, I. 393; — II. 265, 343, 365, 441; — III. 127, 173, 377, 493
Leylâ, I. 105/n. 47; — II. 127, 532/n. 118; — III. 202, 443, 444
Leylâ, I. 290, 291
Leylâ Hanım, II. 486/n. 21
Leylâ ile Mecnun, [oyun], II. — (*429-431*), 429, 431; — III. 237/n. 381
Leyli vü Mecnun, III. 237/n. 381; 276/n. 21
Limon-iskelesi, II. 485
Lofça, I. 82; — II. 485, 514, 531
Lokma Bey, III. 347, 348, 349
Lokman, III. 152
Lonca, II. 58/n. 66
Lovac, I. 82; — III. 485, 514, 531
Loyd vapuru, III. 446
Lu'bet-el-Arûse, II. 435
Lû'bet-el-Hâbiye, II. 436, 439
Lû'bet-el-Hammâm, II. 435
Lû'bet-el-Havvât, II. 435
Lû'bet-el-Kâtip, II. 435
Lûtfiye, III. 133
Lûtufpaşa, II. 385

Mahalle Baskını, [oyun], II. 441
Mahalleli, II. 538, 560; — III. 271, 299-303
Mahmut, elekçi deli, III. 144
Mahmut, mezarcı, III. 70
Mahmut Bey, III. 221
Mahmut Efendi, El-seyyid. III. 421
Mahmutpaşa, II. 19, 544; — III. 145, 329, 519
Mahmutpaşa yokuşu, III. 293
Mahzûnî, III. 146

Mainz, II. 435, 439
Makbule, II. 421
Maksûd, II. 275, 280
Maksut Bey, II. 27
Mal Çıkarma, [oyun], I. 358, 409; — II. (*433-436*), 433, 436
Malıç, II. 369
Maltepe, II. 522; — III. 300
Maltız, I. 383
Mandıra, [oyun], II. (*441-477*), 441, 443, 478, 510; — III. 219/n. 233; 273/n. 1
Mandıra Safâsı, [oyun], II. 441; — III. 467, 513
Manici, [muhâvere], III. (*501-506*), 501
Manisa, II. 548
Manololaki, III. 397
Manuel, Bizans imparatoru, III. 313/n. 4
Manuel Komnenos, Bizans imparatoru, I. 108/n. 69
Maramaz, kör, II. 77
Maraş, II. 204; — III. 197
Marcianus, I. 70/n. 18
Marcianus sütunu, I. 70/n. 18
Mardin, III. 235, 239, 240
Marmara, I. 307; — II. 144, 357, 358, 380, 381, 385, 522; — III. 146, 151, 191, 193, 200, 228, 313, 316, 322, 347, 385, 386, 480
Marmara denizi, II. 395
Marsıkyan, Doktor, II. 65, 66
Marsıvan, I. 380
Masana, [muhâvere], III. (*277-283*)
Matiz, I. 64; — II. 50, 82-88, 480; — III. 50
Matizler, II. 512, 534
Mayıs-oğlu, I. 216, 217, 240, 241
Mazhar Bey, III. 204
Mecmua-i Arifi, I. 130/n. 230; 322/n. 71; 325/n. 80; 347/n. 45; — II. 206/n. 37, 38; 209/n. 47, 48; 467/n. 80; 468/n. 81; 532/n. 118
Mecmua-i Hayâl, I. 63; — II. 299; — III. 127, 140/n. 61; 269
Mecnun, I. 105/n. 47; 290; — II. 114, 127, 565; — III. 202
Medhal-i Kavâid, II. 274, 279
Mehemmed, Sultan, I. 99; — II. 304, 305; — III. 52, 190, 275
Mehmet, burunsuz, II. 512, 533; — III. 334
Mehmet, eşekçi, II. 107
Mehmet, şapçı, III. 122
II. Mehmet (Fatih), III. 314/n. 69
Mehmet Akif, III. 64/n. 77
Mehmet Ali Hilmi Dede, II. 482/n. 3
Mehmet Çelebi, Kör Hasan-zâde, III. 125
Mehmet Efendi, Birgivî, III. 275/67, 68
Mehmet Efendi, Kettânî Hafız, I. 352/n. 60
Mehmet Efendi, Nâyzen, I. 279/n. 44
Mehmet Tahir, Bursalı, I. 272/n. 9
Mehmet Tevfik, II. 501/n. 53
Mekke, III. 102
Mektep, [muhâvere,] II. (*270-281*); — III. (*115-117*)
Memduh, Hayalî, I. 95, 139, 168, 169, 212, 359, 388, 391; — II. 9, 49, 51/n. 1; 52/n. 10, 11; 54/n. 37; 98/n. 352; 99, 101, 145, 148/n. 4; 149/n. 39; 265, 300, 365, 441; — III. 49, 83, 96/n. 47; 108/n. 91, 92; 140/n. 61; 187, 269, 305, 377, 439, 515
Memed, kambur, III. 27, 299
Memed Ağa, II. 533
Memed Dayı, III. 10, 37
Memed Efe, III. 62
Memiş, II. 463; — III. 405, 413
Memiş, çolak, III. 206
Memiş, çopur, III. 405, 406
Memiş, kel, III. 155/n. 160
Memiş Usta, I. 140, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 161, 168
Memûş, çakmak, III. 402
Menas, I. 162
Menşure, II. 421
Merah, II. 275, 280
Mercan, II. 87, 336, 406, 483; — III. 519
Mercan, II. 406, 407, 410
Mercan Ağa, I. 260, 261, 262, 263-265; — II. 301, 336, 337
Mercan caddesi, III. 293
Merdivenköyü, II. 15
Mersin, I. 366, 367; — III. 16, 17
II. Mervan, III. 447/n. 54
Mervan bin Hakem, III. 447/n. 54
Meryem Dudu, II. 528
Mesarburnu, III. 314
Meserret, III. 222

Mesrûrî, III. 146
Mestan Ağa, I. 140, 159-161; — II. 234, 248-255
Meşhur «Baskın» Oyunu, [oyun], I. 63
Metres, III. 421
Mevlânekapı, II. 89, 332; — III. 386
Meydân-i Kûşterî, III. 253
Meydan Şeyhi, I. 107
Meyhane, [oyun], II.294/n. 147; (*479-509*), 479, 481, 510; — III. 415/n. 227, 228
Meyvahoş, I. 89
Mığır, II. 418
Mığırdıç, III. 427
Mısır, I. 146, 320, 321
Mısırçarşısı, II. 75; — III. 144, 406, 408.
Mısırbuğday Kantosu, III. 144 /n. 95
Mihal, bakkal, III. 467
Millet bahçesi, III. 365
Minas, III. 427
Mirgûn, III. 145, 220, 314
Misafir, [muhâvere/tekerleme], III. (*120-124*)
Misafirlik, [muhâvere], II. (*14-16*)
Moda, II. 144, 202; — III. 228
Moda burnu, III. 228
Molière, I. 409; — II. 264
Molière/Ahmet Vefik Paşa Külliyâtı, II. 264
Molla Kadın, I. 398
Mora, II. 456, 462; — III. 415
Mucur, III. 326
Mudanya, I. 289
Muhâvereler, II. 54/n. 37; 149/n. 39
Muhammed, III. 447/n. 54
Muhammed Hân, II. 368
Muharrir Bu Ya!, III. 144/n. 95
Mukbil, II. 514, 547
Mumhane, II. 385
Musa, Ese oğlu, III. 402
Musiki, [muhâvere], II. (*106-112*)
Musiki Muhâveresi, III. 140/n. 61
Muslu, II. 266, 284-289
Mustafa, II. 111
Mustafa, Bekri, (bk. Bekri Mustafa)
Mustafa, Memiş'in oğlu, III. 405
II. Mustafa, 341/n. 127; 421
Mustafa Çavuş, Tanburî, II. 384/n. 18
Mustafa Tevfik, Hayalî, I. 171/n. 2
Mutayyebât-i Türkiyye, I. 128/n. 180; — III. 399/n. 97
Münevver, II. 543
Münire, şamdancı, III. 383
Mürgzâr Bâğı, I. 182, 189, 193
Mürüvvet, III. 94
Müthiş İntikam yahut Fedakâr komşu, II. 145
Nabi, II. 422/n. 92
Nağamât-i Aşk, I. 80/n. 50; 322/n. 71; — II. 221/n. 82
Naile, II. 198, 214, 215
Naime, III. 215
Nakaracı, III. 84, 118
Nakayi Câzû, I. 360, 371, 372, 373
Nakiye, II. 280
Nakşibendî tarikatı, I. 171/n. 2
Nasihat, [muhâvere], (*149-158*)
Nasreddin Hoca, II. 293/n. 145
Nazarî ve Amelî Türk Musikisi, II. 504/n. 61; — III. 69/n. 91, 92; 107/n. 87
Nâzım, Nâbi-zâde, II. 286/n. 126
Nazif (Hayalî Nazif Bey/Efendi), I. 212. 261, 262; — II. 143, 147/n. 3; 227, 228; — III. 140, 166/n. 227; 173, 463
Nazife, 146, 166-167, 168-175, 176, 177, 178-180, 183, 187, 188, 191, 192, 193, 194
Nazikter, III. 378, 391
Nazire, [muhâvere], II. (*515-518*); — (*350-352*); — III. (*54-57*)
Nazlı Hanım, I. 96, 118
Nazlı Hanım, III. 291
Necip, III. 206
Nedim, II. 51 /n. 2; — III. 308 /n. 8; 379 /n. 1
Nef'î, III. 380 /n. 4
Nefise, kurşuncu, III. 213
Nefise kadın, III. 523
Nemse (Nemçe), III. 530
Nesim, tenekeci, II. 176
Neşâtî, II. 124/n. 163
Nevzâd-i Musiki, I. 122/n. 136; 347/n.45; 350/n. 50; — II. 267/n. 1; — III. 96/n. 47; 106/n. 81
Nevâ-yi Uşşâk, I. 322/n. 71

Nigâr Faslı, [oyun,] II. 300
Nikogos Ağa, I. 122/n. 136; 130/n. 210; 197/n. 94; 325/n. 80; — II. 40/n. 112; 209/n. 47; 392/n. 126
Nişan, III. 408
Nişanca, II. 359
Niyazi, II. 497
Niyazi, hamal, I. 277
Nokra Çelebi, I. 64, 85; — II. 366, 386, 387; — III. 338, 357, 371
Nöker, I. 170, 186, 192, 193, 194
Numan Ağa, Tanburî, 497/n. 46
Nûridil, II. 234, 257-258, 259, 261-263 264
Nûriyye, I. 272/n. 9
Nuruosmaniye, III. 158

Odase (Odesa), II. 62
Odesa, II. 62
Odunkapısı, II. 383; — III. 158, 402, 508
Ohanes, çolak, I. 276
Okçugil, K. M. Vasıf, I. 139, 152/n. 39; 159/n. 73; 165/n. 100; 168; — II. 299, 441; — III. 49, 305, 337, 533, 539
Okmeydanı, II. 359; — III. 540
On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı (*1553-1591*), II. 227, 396
Onan, Necmettin Halil, III. 237/n. 381
On iki İmam, I. 141/n. 3
On Üçüncü Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı, İstanbul Eğlenceleri, II. 213/n. 57
Ordu caddesi, III. 145
Orhan, Sultan, I. 362; — II. 52, 235, 444
«*Orientalia*», III. 127
Orman, [oyun], II. (*511--535*), 511, 513; — III. 164/n. 218
Oropa (Avrupa), I. 108; — III. 252
Ortabostan, III. 317
Ortaklar, [oyun], II. (*537-566*), 537, 539; — III. 118/n. 182; 299/n. 95
Ortaköy, II. 388; — III. 99, 315
Ortodoks, II. 330/n. 98
Osman, III. 43
Osmanlı, II. 569; — III. 253/n. 49
Osmanlı İmparatorluğu, II. 132/n. 204; — III. 530
Osmanlılar, II. 341/n. 127
Osmanlı Müellifleri, I. 272/n. 9
Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II. 132/n. 204; 457/n. 62; — III. 201/n. 73
Oturaki, II. 480, 494
30 Sene Evvel İstanbul, Eski Sünnet Düğünleri, Hokkabaz, Ortaoyunu, Karagöz ve Çengiler, III. 125
Oyuncubaşı, I. 170, 198-201, 208

Ödüllü, [oyun], II, (*567-569*), 567, 569
Ömer, Âşık, II. 289/n. 139
Ömer Ağa, II. 61
Ömer Fahri, Hayalî, II. 268/n. 4; 297/n. 150
Öyle Denmez, [muhâvere], III. (*507-511*), 481, 507, 538
Özön, Mustafa Nihat, II. 265, 300

Pabucubüyük, I. 191
Pakalın, Mehmet Zeki, II. 132/n. 204; 457/n. 62; — III. 201/n. 73
Pangaltı, I. 376; — III. 385
Para Kesesi, [muhâvere], (*513-514*), 513
Parmakkapı, III. 158, 316, 317
Pares (Paris), II. 62
Paris, II. 62
Parisyan, Doktor, II. 65, 66
Paşabahçesi, III. 314
Paşalimanı, II. 387
Patrikhane, II. 561/n. 182
Petro, III. 412
Pazartesi pazarı, II. 75
Pehlivanlar, [oyun], 569
Pembe, III. 412, 414
Pembe, aynalı, III. 540
Pend-i Attâr, II. 275, 281
Pendik, II. 281, 522
Perèmeciler Kethüdası, II. 396
Perizat, osuruklu, II. 450
Peruz, III. 144
Petersburg, I. 95; — II. 9, 19, 265, 365; — III. 269, 337

Pilâv, [ara muhâveresi], III. *(249-251)*
Pîr Sultan Abdal, III. 157/n. 175
Pişekâr, II. 398, 414-420; — III. 84,117-124
Piyale bostanları, III. 541
Portakal-oğlu, III. 99/n. 56
Proben der Volksliteratur türkischen Stämme VIII, II. 9, 101, 265, 365; — III. 269, 305, 337
Püser, I. 170, 192, 193-194

Râbia Dudu, III. 291
Rabiş, Yedidağın çiçeği, Hasırasıçtının kızı, II. 442, 462, 468, 470, 471, 472, 473
Radloff, I. 63, 95; — II. 9, 101, 265, 365; — III. 269, 305, 337
Rahmi Bey, III. 33/n. 49
Raif, kadayifçi, I. 364
Raif Ağa, II. 23
Raif Efendi, I. 205/n. 114
Ramazan, III. 372
Ramazan, I. 270, 291
Ramazan Geldi Hoş Geldi, III. 507
Râşid (Raşit), I. 98, 301; — II. 304, 368, 540; — III. 56, 86, 130, 340
Râşid, vak'a-nüvîs, III. 421
Raşit Ali Baba, I. 98/n. 4; 171/n. 2; — III. 274/n. 2
Razakzâde, III. 260
Recep, III. 372, 401
Recep, I. 270, 291
Redhouse, II. 119/n. 126
Refik, II. 544
Refik, turşucu, II. 27
Reşit, tarakçı, II. 111
Reşit, terzi, I. 336
Rheingold-Verlag, II. 435, 439
Rıza Efendi, I. 80/n. 50; — II. 43/n. 125
Rifat, Kilisli, II. 123/n. 151
Rifat, sirkeci, III. 214
Rifat Bey, II. 215/n. 67; 321/n. 61; 467/n. 80; 503/n. 57; — III. 96/n. 47; 151/n. 132; 329/n. 193
Rifat Mehmet Sadık Paşa, II. 274/n. 57, 59
Ritter, Hellmut, I. 63, 95, 128/n. 180; 169, 178, 212, 259, 261, 262, 269, 297, 331, 359; — II. 9, 101, 147/n. 3; 197, 227, 228, 265, 365, 383/n. 74; 397, 431/n. 2, 3; 441, 448/n. 11; 479, 501/n. 53; 507/n. 67; 532/n. 116; 537, 555/n. 163; 563/n. 186; — III. 49, 52/n. 4; 67/n. 90; 71/n. 98; 72/n. 100; 75/n. 106; 83, 97/n. 52; 99/n. 56; 106/n. 87; 121/n. 193; 127, 130/n. 8; 132/n. 31; 137/n. 44, 46; 139/n. 58, 59; 140/n. 61; 142/n. 78; 146/n. 107; 147/n. 111; 157/n. 175; 163/n. 210; 166/n. 227; 169/n. 236; 173, 187, 220/n. 246; 229/n. 315; 237/n. 381; 243, 269, 305, 337, 377, 459, 463, 464/n. 1; 465
Risâle-i Ahlâk, II. 274, 279
Rona, öğretmen Mustafa, I. 63, 95, 359; — II. 9, 341/n. 127; — III. 127, 270, 377, 451, 483, 507
Rum, II. 74/n. 201; 561/n. 182
Rûm [= Anadolu], I. 106, 189, 190; — II. 423
Rumeli, II. 284, 385, 388, 542, 545; — III. 89, 145, 220, 314, 315, 323
Rumelihisarı, II. 545, 547, 89/n. 32; 220/n. 245; 314
Rumelikavağı, I. 303
Rumelili, I. 140, 159
Rum Patrikhanesi, II. 330/n. 98
Ruscuk, II. 387
Rükke, III. 414
Rüstem Ağa, III. 196, 197
Rüya, [muhâvere], I. *(302-306)*; — II. *(541-554)*

Saat, [muhâvere] II. *(239-244)*
«*Sabah*» gazetesi, I. 118
Sâbire, kurşuncu, II. 551
Sabri, sarı, III. 409
Saçaklı, II. 413
Sadık, hamamcı, II. 272
Sadık, mumcu, III. 440
Sadi, I. 109/n. 76; 281/n. 58; 281; — II. 275/n. 72
Sadullah Efendi, I. 380/n. 72
Safahât, III. 64/n. 77
Safranbolu, III. 530

Sağır-Sığır Ebe, I. 298, 328
Sahte Esirci, [oyun], III. (*9-46*), 9, 11, 47
Sahte Gelin yahut Karagöz'ün Kocaya Varması yahut Ters Evlenme, [oyun], III. 269
Sahte Hasta, [muhâvere], III. (*515-527*), 515
Sahte Hasta Muhâveresi, III. 515
Sakallı Deli, II. 512, 533
Sakız, III. 396
Sakız-Turuncu, II. 318
Salacak, I. 108; — II. 381; — III. 71, 234, 313, 386
Salamon, eskici, II. 72
Salamon, tenekeci, II. 31
Salih, Kâtip, II. 299
Salıncak, [oyun], II. 384/n. 82; — III. (*49-81*), 49, 51, 98/n. 53, 54; 357/n. 51
Salıncak Safâsı, [oyun], III. 49
Salıncak Safâsı Oyunu, [oyun], III. 49
Salıpazarı, II. 385, 411
Salih Efendi, III. 269, 305
Salih Efendi, Suyolcu-zâde, II. 492/n. 33
Salih Mehmet, III. 141
Salim Ağa, II. 454
Salkım-İnci, II. 198, 208-213, 215, 217, 218-220, 301, 318-322, 323, 327, 332, 339
Salkım-İnci Dudu Hanım, II. 366, 375
Samakol, II. 132, 134, 135, 455
Samakov, II. 132/n. 204
Samakovcuk, II. 132/n. 204
Samatya, I. 280; — II. 110; — III. 164, 166
Samsun, III. 446
San, Sevim, III. 465
Saraçhane, II. 370
Saraçhanebaşı, I. 119
Sarafburnu, III. 315
Sarayburnu, I. 288; — II. 395
Sarhoş, I. 64, 75-79, 91-93, 295; — II. 10, 32-36, 301, 330-334, 366, 394-395, 396, 435/n. 6; 442, 471-475, 476, 512, 533, 538, 564-565; — III. 50, 75-76
Sarı Efe, II. 340
Sarıgüzel, I. 70; — III. 348, 351
Sarıkaya, II. 358
Sarımsaklı Hoca, II. 361
Sarıyer, I. 92; — III. 220, 314
Seif, Thodor, II. 299; — III. 187
Selâhattin, II. 365
Selâmsız, III. 56, 151, 152, 313
Selânik, 384, 285, 106, 107; — III. 142, 150, 151, 152
Selim, III. 89
Selim, Udî Şamlı, I. 200/n. 104
Selmâ, III. 339
Semâiler Tekerlemeler, II. 51/n. 1; 52/n. 10; 147/n. 2; 148/n. 4
Semerci köyü, I. 369
Semerkand, I. 100; — III. 181
Scapin'in Dolapları, II. 264
Serencebey yokuşu, I. 389
Serez, II. 284, 285; — III. 107, 122, 155
Sergiz, II. 308; — III. 228
Sergiz, II. 198, 220; — III. 338, 364, 372
Serkiz, ayvaz, I. 276
Serserî, Âşık, III. 156
Servet Ağa, III. 496
Servet Efendi, III. 433
«*Servet-i Fünun*» dergisi, III. 253/n. 49
Sevilen, Muhittin (Hayalî Küçük Ali), II. 9, 101, 197, 265, 300, 365, 441; — III. 49, 187, 270, 305, 337, 425, 451, 483, 487, 491, 501, 507, 513, 515, 529
Seyahatname, II. 118/n. 123; 227; — III. 125, 375/n. 1, 6
Seymenbaşı, III. 188, 236, 240-241
Seymenler, II. 234, 261; — III. 188, 236, 250
Seyyâhî, III. 146
Seyyid, III. 214
Seyyid Bey, II. 114
Sıraserviler, III. 151
Sırık Hamalları, I. 216, 242
Sırmakeş hanı, III. 145
Sıvas, II. 531
Sıvaz, II. 528
Silihdar (Silihtar), I. 104; — II. 385
Silivri, II. 89; — III. 322, 337, 407
Silivrikapı caddesi, III. 56
Silivrikapısı, II. 89, 332; — III. 386
Simkeş hanı, III. 145
Simon, eşekçi, II. 62
Simût, I. 148
Sinematoğraf, [muhâvere], I. (*175-180*)
Sirkeci, I. 177; — II. 385
Sitanbol, I. 148, 149

Sivrikoz, I. 390; — II. 398, 424-425
Siyavuşgil, Sabri Esat, I. 171/n.2; — II. 569/n. 2; — III. 375/n. 4, 5, 7, 8
Sofular, II. 110
Sofular hamamı, III. 453
Sofya, II. 132/n.204; 107
Soysop, [muhâvere,] I. (*143-144*); — III. (*132-136*)
Spies, Otto, III. 9
Stephan, I. 335/n. 11
Sultanahmet, II. 207
Sultanahmet camii, III. 323
Sultan-Mehmet, I. 318; — II. 381
Suluca-Yayla-Çayırı, I. 332, 350
Sulukule, II. 19, 356, 561; — III. 56
Sulukuleli, II. 561
Suphi, II. 286/n. 126
Suyabatmaz, III. 158
Sübha-i Sıbyan, II. 275, 280
Sünbül, III. 10, 28-37, 38, 39, 41, 42, 44, 45
Süleyman, deli, II. 110
Süleyman, eşekçi, III. 526
Süleyman, halıcı, II. 280
Süleyman, Hazret-i, II. 131
Süleyman, Kanunî Sultan, I. 287/n. 80
Süleyman Ağa, koltukçu, III. 388
Süleymaniye, III. 316, 488
Sünnet, [oyun], I. 124/n. 156; — II. 569; — III. (*83-124*), 83, 85, 125, 213/n. 171; 298/n. 92, 93
Sünnetçi, III. 84, 96-97
Sünnét Çocuğu, III. 125
Sünnet yahut Mecruhun Meserreti, [oyun], III. 83
Sürur Ağa, II. 548
Sürûrî, III. 155/n. 160; 201/n. 73
Süssheim, Karl, II. 299
Sütlüce, III. 315

Şaban, I. 270, 291
Şabhoyyan, Doktor, II. 74
Şâfiî, II. 137
Şahık, III. 199
Şahzene, çengi, III. 413
Şairlik, [oyun], II. 284/n. 121; 269; — III. (*127-186*), 127, 129, 140/n. 61; 173
Şairlerin Biri (I. Şair), III. 175-179
Şairlerin Biri (II. Şair), III. 179-180
Şakir Efendi, I. 287/n. 75
Şallı-Natır, II. 198, 210, 211, 212, 215-220
Şam, I. 87
Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, I. 63, 297, 393, 403; — II. 49, 101, 145, 299; — III. 127, 187, 377, 459
Şarkı mecmuası, I. 80/n. 50; 122/n. 136; 299/n. 1; 325/n. 80; 341/n. 38; 347/n. 45; 350/n. 50; 356/n. 74; — II. 267/n. 1; 384/n. 18; 419/n. 85; 503/n. 57; — III. 96/n. 47; 106/n. 81; 307/n. 1; 350/n. 32; 355/n. 43
Şazi, II. 546
Şehir Mektupları, II. 542/n. 23 — III. 125
Şehremini, III. 56
Şehzadebaşı, III. 321
Şehzadebaşı camii, I. 351, 368; — II. 56, 370; — III. 141, 199, 284, 382
Şekernâz, II. 398, 413
Şemseddin Sami, II. 292/n. 144
Şeref [Hanım], II. 153/n. 146; 154/n. 159; 159/n.186; 162/n. 208; 164/n. 215; 165/n. 225
Şetaret, III. 204, 223
Şetaret, I. 2 16, 238-239, 243-245, 246, 251-255
Şevket, II. 522
Şevki, II. 551
Şevki Bey, III. 148/n. 115
Şeyh Küşterî, (bk. Küşterî)
Şeyh Küşterî meydanı, I. 112, 131, 256, 322, 323, 351; — II. 95, 414, 456, 490; — III. 80, 170, 286
Şeytan-aguntusu III. 402
Şeytanakıntısı, III. 323, 402, 479
Şeytan Dolabı yahut Karagöz'ün Cinciliği, [oyun], I. 358, 393
Şıpsevdi, I. 342/n. 41
Şifâ hamamı, II. 502
Şiir, [muhâvere], (*529-531*), 529
Şingana (Çingene), III. 209
Şiraz, I. 100, 188; — II. 109
Şirin, I. 91; — II. 565
Şirin, II. 102, 117, 118, 119, 121-124, 125, 128, 129, 130, 131, 139, 140, 141-142

Şirin'in Anası, II. 102, 128-130, 130-131, 139
Şirket [= Şirket-i Hayriye], I. 125
Şirket-i Hayriye, I. 125/n. 158; — II.268/n.4
Şişhane, II. 371,
Şişli, I. 89, 166, 376; — II. 359, 475; — III. 364, 413, 540

Tablalı, III. 271, 299
Tahir, III. 188, 196, 197, 209, 210-211, 212, 213, 214, 216, 217-218, 228, 230, 233, 234-237, 238, 239, 240-242
Tahire, kurşuncu, III. 220
Tahir ile Zühre, [oyun], II. 90/n. 34; (*187-242*), 187, 189
Tahmis, [oyun], III. (*243-268*), 243, 245
Tahran, I. 107, 111, 187, 190; — III. 252
Tahtakale, III. 262, 265, 360
Tahtırevan, II. 454
Takor, III. 405
Taksim, I. 277; — II. 62, 94, 97, 170; — III. 323, 385
Takvor, usta, I. 276
Ta'lim-i Fârisî, II. 275, 280
Talu, Ercüment Ekrem, III. 125
Tanzimat, II. 264
Tarabulus, I. 290
Tarabya, I. 114; — II. 89; — III. 145, 314
Târîh-i Râşid, III. 421
Tartuffe, II. 264
Taşkasap, II. 326; — III. 386
Tasvir, III. 414
Tavtatikūtūpati, II. 398, 423-424, 425, 426
Tavukpazarı, III. 158
Tayyibe, kurşuncu, III. 520
Tecer, Ahmet Kutsi, II. 58/n. 65
Tekbıyık, II. 227, 230-232
Tekfurdağı, I. 67
Tekirdağı, I. 67; — III. 191
Telli-Doru, II. 340/n. 126
Teodor Kasap, III. 435/n.25; 436/n. 28
Tepebaşı, I. 179; — II. 371
Tergîbiyye, II. 275/n. 65
Terkîb-i Bend, I. 99; — III. 13/n. 13
Terkoz, II. 90; — III. 116, 517
Terlikçi sokağı, III. 250
Terlikçiler sokağı, III. 250
Ters Biyav - Sarhoşa Hiyle, [oyun], III. 269
Ters Evlenme, [oyun], III. (*269-303*), 269, 273
Ters Evlenme yahut Karagöz'ün Gelin Olması, [oyun], 269
Tevfik, aşureci, II. 72
Theodor, III. 412
Tımarhane, [oyun], I. 335/n. 3; — III. (*305-335*), 305, 307
Tırabızon II. 383
Tırnova, II. 63
Tiflis, I. 107, 188; — III. 252
Tiner, Şehnâz, II. 439
Tiryaki, I. 64, 85-86, 89, 140, 157-159, 295; II. 10, 22-26, 366, 386-387, 435/n. 6; 512, 519-521; — III. 50, 69-72, 128, 165-168, 338, 356-358, 360, 363, 365, 367-368, 371, 378, 406-409
Tiryaki çarşısı, III. 407
Todi, II. 277; — III. 411, 413, 414
Todi, kara, II. 358
Todoros, III. 412
Tokat, II. 531
Tokat, [muhâvere], III. (*533-534*), 533
Tophane, III. 151, 315
Tophane hamamı, II. 220
Topkapı, II. 30, 332, 372, 561; — III. 56, 391
Topkapı sarayı, II. 395
Toptaşı, II. 380, 381, 385, 548
Tosun Bey, I. 394, 404-405, 406-407
Trabzan III. 404, 405
Trabzon, II. 82; — III. 406, 446
Trakya, II. 521; — III. 191, 223
Tuhfe-i Vehbî, II. 275, 280
Tuloğlu, III. 402
Tulum, [muhâvere], III. 512, (*535-537*), 535, 538
Tulumbacılar, I. 216, 256
Tuna, II. 294, 504; — III. 361
Turşu, [muhâvere], I. (*67-72*)
Turşucu Kantosu, I. 200
Tuzsuz, II. 228, 398, 425-426, 480, 508-509; — III. 271, 292, 301-303
Tuzsuz, Deli, II. 512, 533, 534
Tuzsuz, Mandıralı Deli, II. 442. 473
Türbe, II. 341; — III. 158, 316

Türk, II. 419, 435
Türk, I. 96, 127-130, 170; — II. 10, 28-30, 366, 388-389, 512, 523-526; — III. 378, 399-403
Türk Halk Edebiyatı, III. 507
Türk Kavimleri Halk Edebiyatlarından Örnekler VIII, (bk. *Proben...*), I. 63, 95
Türk Sazşairleri Antolojisi, II. 284/n. 121
Türk Temaşası, I. 171/n. 2; — II. 569/n. 1; — III. 55/n. 40; 375/n. 2

Uçmak, [muhâvere], III. (*539-542*), 539
Ufak dersler, II. 274
Unkapanı, I. 166; — II. 62, 164, 542; — ; — III. 383
Uruşma Oyunu, [oyun], III. 127, 479, 481, 507, 512, 535, 538
Ustangul, II. 388
Uşak, II. 84, 95, 97
Uyuz-Tazı, I. 365; — III. 18
Uzunçayır, II. 15
Uzun Efe, II. 512, 534

Üç Kızlar, [ara muhâveresi], I. (*345-350*)
Ümit-Burnu, III. 230
Ünaydın, Ruşen Eşref, III. 503/n. 9
Üsküdar, I. 98, 125, 276, 380, 381, 386; — II. 463, 548; — III. 56, 71, 139, 151, 155, 234, 313, 347, 348, 350, 357, 367, 386

Vâhit, Osuruklu, II. 279
Vakaayi-i Letâif-i Enderûn, III. 375/n. 9
Valu dayyu, III. 399
Vaniköy, II. 88
Vartan, I. 270, 280
Vâsıf, Enderunlu, I. 122/n. 137; 181/n. 27; — II. 30/n. 87; 293/n. 144
Vasil, I. 68; — III. 390
Vasil, semerci, I. 365; — II. 542; — III. 208, 222
Vasil, şemsiyeci, III. 206
Vefa, I. 111, 351, 364, 368; — II. 56, 72, 201, 215; — III. 141, 199, 205, 222, 284, 316, 382, 387, 417
Vehbî, Sünbül-zâde, II. 275/n. 70
Vehbi, turşucu, II. 280
Veli, bekri, II. 512, 533
Veli, kel, III. 402
Veli Ağa, I. 120
Veli Ağa, aşçı, I. 385
Veli Ağa, eczacı, III. 122
Veli dayı, III. 399
Veliefendi çayırı, III. 480
Vidin, I. 82; — III. 485, 514
Virjini, Küçük, I. 200/n. 104
Visal, kör, I. 313; — II. 544

Wiesbaden, I. 63, 95, 169, 259, 267, 297, 331; — II. 197, 397, 441, 479, 511, 537; — III, 49, 83, 127, 187, 243, 465

Yağkapanı, II. 270; — III. 353
Yahnikapan sokağı, II. 382
Yalıköşkü, II. 385
Yahudi, I. 111, 353/n. 63; 363; — II. 91/n. 321, 393; — III. 99/n. 56; 103, 104, 113/n. 157; 152/n. 141
Yahudi, eskici, III. 521
Yahudi, I. 140, 152-153, 170, 203-204; — II. 94, 227, 229, 231, 366, 390-392, 435/n. 6; 442, 470-471, 475-477, 512, 531-533; — III. 50, 78-81, 338, 366-368, 372-373
Yahudi Çocuk, III. 50, 80
Yahudi Kocakarı, III. 50, 80
Yahudi'ler, III. 50, 80
Yalancıdolma, [muhâvere], III. (*341-345*)
Yalan Kûpü, [muhâvere], II. (*449-458*)
Yalova, III. 354, 358, 362, 365, 367, 368, 371, 372, 373, 375
Yalova Safâsı, [oyun], I. 362/n. 7; — II. 365; — III. 80/n. 125; (*337-374*), 337, 339, 375
Yani, I. 335
Yani, bakkal, III. 145
Yani, manav, III. 203, 310
Yangın, [oyun], I. 257
Yanko, balıkçı, I. 276
Yardak, III. 84, 102-105
Yasef, II. 464
Yasef'in-oğlu, III. 84, 99
Yavaşko, II. 58/n. 66
Yaver, kunduracı, II. 111
Yaver, şerbetçi, III. 518
Yaver Ağa, eşekçi, II. 111

Yazma Muhâveresi, [oyun], II. 9; — III. 507
Yazıcı, [oyun], II. 51 /n.2; — III. (*377-420*), 377, 379, 421, 499
Yazıcı Oyunu, [oyun], III. 431, 434, 435
Yecuc-Mecuc, I. 349
Yedidağın çiçeği, Hasıra sıçtının kızı Rabiş, (bk. Rabiş)
Yedikardeşler, III. 72
Yedikule, II. 89, 332; — III. 386, 403
Yemiş, II. 383
Yemiş-iskelesi, II. 485
Yemliha, I. 185
Yenibahçe, II. 356
Yenicami, I. 161; — III, 138, 504
Yeniçeri Ocağı, II. 284/n. 121
Yenimahalle, III. 314
«*Yeni Sabah*» gazetesi, I. 63
Yeni Şarkı mecmuası, 322/n. 71
Yeni Dünya, II. 58/n. 65
Yenikapı, I. 210; — II. 58, 385; — III. 146
Yeniköy, III. 314
Yoğurtçu, II. 144, 202
Yorgancılar, I. 126
Yorgi, I. 63; — II. 299;—III. 127, 140, 141 / n. 71; 142/n. 77, 79, 81, 82; 143 /n. 85, 87; 144/n. 90, 94; 145/n. 102; 146/n. 107; 147/n. 112, 113, 114; 149/n. 121; 122, 123; 150/n. 124; 152/n. 143, 144, 145; 153/n. 147, 148, 149; 154/n. 154; 155/n. 160, 161; 159/n. 185; 161 /n. 196, 199, 200, 202, 203, 204, 207; 163/n. 213; 164/n.214;165/n.219, 222, 223, 224; 166 /n. 226, 227; 173, 269
Yöntem, Ali Canip, 284/n. 121
Yumru-Bok, I. 366, 367; — III. 16, 17
Yunan, I. 171/n. 2; — II. 258/n. 62; — III. 253/n. 49
Yuvan, bakkal, II. 31
Yuvan, hırsız, II. 281
«*Yücel*» dergisi, II. 343
Yümnî oğlu Mergub, III. 253

Zarafet, III. 378, 386
Zater Bey, II. 44; — III. 144
Zehra, II. 286/n. 126
Zeliha, II. 116
Zenci, III. 219, 220, 393
Zenne, I. 64, 72-74, 79-88, 85-91, 96, 130 -133, 140, 360, 367-372, 374-375, 377-378, 394; — II. 50, 73-82, 366, 392-394, 395, 396, 398, 412-413, 420, 442, 459-461, 462-467, 468, 470, 471, 476, 480, 506-507; — III. 10, 50, 65-68, 306, 329-332, 338, 345-356, 358, 360-361, 362-363, 365, 367, 369-370, 501, 505-506
I. Zenne, I. 170, 216, 270, 286-289, 291, 298, 332, 338-341; — II. 538, 554-555, 563-565; — III. 188, 271, 378
II. Zenne, I. 170, 216, 270, 286-289, 291, 298, 332, 347-350; — II. 538, 555-559, 562-564; — III. 188, 271, 378
III. Zenne, I. 170, 298, 332, 347-350; — III. 188, 271
IV. Zenne, I. 332, 347-350
Zenne'ler, I. 197, 207, 209, 257, 286, 291, 293, 295, 322
Zeybek, I. 270, 289-291, 292, 293-294, 295; — II. 50, 98, 301, 340-342
I. Zeybek, II. 512, 521-523, 526, 529, 531, 533, 534
II. Zeybek, II. 512, 521-523, 526
III. Zeybek. II. 512, 521-523, 526
Zeyrek, I. 79, 290, 351, 368, 385; — II. 56, 70, 98, 110; — III. 383, 387, 417
Zeyrek yokuşu, I. 166; — II. 164, 201, 529; — III. 158, 293, 382
Zırdeli, III. 402
Ziba, III. 220
Zincirlikuyu, II. 383
Ziya Paşa, I. 99/n. 22; — II. 40/n. 113; — III. 13/n. 13
Zobu-oğlu, III. 411, 413, 414
Zobu-oğlu, maşacı, I. 304
Zoraki Hekim, I. 409
Zoraki Tabip, II. 258/n. 62; 264
Zübeyde, II. 18
Zühre. III. 188, 196, 197, 199, 209-212, 213, 215-217, 228, 230, 232, 234, 236, 237, 238, 240
Zühre'nin Anası, III. 188, 222-231, 233, 241-242
Zühre'nin Babası, III. 188, 195-198, 201-209, 212-222, 225-229, 231-236, 238-241
Zülfüsiyah, III. 220
Zümrüdüanka, I. 349

II

ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Oyunlar üzerinde çalışırken, birtakım atasözü ve deyimlerin şimdiye kadar yayınlanmış atasözü ve deyim kitaplarında bulunmayışı gözüme çarptı; eseri tararken, atasözü ve deyimleri de ayrı bir dizin içinde toplamanın yararlı olacağı kanısına vardım. Tarama sırasında birtakım deyimler gözden kaçmış olabilir; deyim olup olmadıkları konusunda kesin yargıya varamadığım sözleri (*Allahaısmarladık, def ol,* v.b.) almadım,

Gerçek anlamları dışında bir anlam taşımadıkları için deyim sayılamayan, atasözü de olmayan kalıplaşmış birtakım sözcük tolplulukları daha var ki, dilimizin yapısını incelemek için onların toplanması da gerekir. Sayıca atasözü ve deyimlerden kat kat çok olan ve konuşma örgüsü içine giren bu yoldaki kalıplaşmış «söyleyiş biçimleri»nin derlenmesi işine, ne yazık ki, girişemedim. O işi dilcilerimize bırakıyor, burada birkaç örnek vermekle yetiniyorum:

Afiyet olsun, ağzına lâyık, Allah cezasını versin, Allah rahatlık versin, amma yaptın ha, ben sana demedim mi, bir de ne göreyim, bir de baktım ki, derken efendim, efendime söyleyim, eline sağlık, ha gayret, hal hatır sormak, hatır için, hey gidi günler hey, iki gözün kör olsun (iki gözüm kör olsun ki), kör olası (kör olasıca), lâf olsun diye, ne sen sor ne ben söyleyim, ne zahmet, seni gidi seni, size lâyık değil ama, sormak ayıp olmasın ama, uğurlu kademli olsun, utanıp arlanmaz, yazıklar olsun, v.b...

Abayı yakmak, II. 163; — III. 230
Abdallığına doyma, III. 492
Abdes sıkıştırmak, II. 311
Ab-ı Hızr, III. 394
Abu canım abu, III. 294
Abuk-sabuk, I. 245

Abuk sabuk söylemek, III 496, 523
Acısı içine çökmek, II. 152
Aç bi-ilâç II. 168, 246, 507; — III. 389
Açgözlü, III. 149, 175, 200, 342, 343, 348
Aç gözünü, III. 287
Açığı çıkmak, I. 276; — II. 106
Açıkgöz, I. 307
Açlıktan gözleri kararmak, I. 382
Açlıktan ölmek I. 348
Açtı ağzını yumdu gözünü, I. 310
Adam gibi konuşmak, III. 495
Adamakıllı, III. 440, 526
Adam etmek, II. 310
Adam olmak (olmamak), I. 381, 382; — II. 239, 240, 310, 352, 490; — III. 90, 116, 139, 195, 425, 468, 533
Adam olmanın yoluna bakmak, II. 272
Adam olmaya yüz tutmak, II. 310
Adam yerine koymak (koymamak), III. 297, 428
Adam zannetmek, III. 395, 417
Adamın ağzından girip burnundan çıkmak, III. 104
Afyon budalası, II. 66; — III. 284
Afyona cilâ vermek, II. 329
Afyonu ters yutmak, II. 287
Afyonu yuvarlamak, III. 440
Afyonu ziyade kaçırmak, II. 281
Afyonu ziyade yuvarlamak, I. 375; — III. 133
Afyonun vakti geçmek, III. 154
Ağırlaşmak, II. 129
Ağız tadıyle, II. 192
Ağustosböceği gibi patlamak, I. 177
Ağustosböceği gibi sırtının ortasından çatlamak, II. 191
Ağız nağmesi, II. 327
Ağzı burnu yerinde, I. 149
Ağzı gevşek, II. 182
Ağzı sıkı, II. 182
Ağzı sulanmak, II. 405, 552; — III. 162 315, 342, 473, 517, 525
Ağzı yangın yerine dönmek, I. 213
Ağzına gelen haltı etmek, II. 347
Ağzına geleni söylemek, II. 17
Ağzına ne gelirse yazmak (söylemek); III. 393
Ağzına öyle lâf yakışmaz, III. 342
Ağzına sıçmak, I. 321, 329
Ağzında lakırdı anofor çevirmek, II. 333
Ağzında tükrüğü kurumak, II. 58
Ağzından çıkam kulağı duymamak, III. 426, 468
Ağzından kaçmak, III. 522
Ağzını açmak, I. 342
Ağzını açıtmamak, II. 486
Ağzını aramak, III. 497
Ağzını bozmak, I. 152; — II. 423, 424
Ağzını burnunu tersine çevirmek, II. 82
Ağzını toplamak, I. 115, 153, 245, 250, 371 372-II. 107, 180, 315; 351, 485, 529; — III. 137, 209, 329, 342, 396, 407, 494
Ağzını yırtmak, II. 314, 351, 371; — III. 71, 158, 209, 328, 444
Ağzıyla kuş tutmak, III. 90
Ağzıyla tutulmak, I. 370
Ahali başına toplanmak, III. 120
Âhu âsumâna çıkmak, II. 287
Âhını çıkarmak, II. 411
Âhiret postası, I. 385
Âhiret postasına binmek, I. 154
Âhiret suali sormak, I. 176
Ak akça kara gün içindir, II. 358
Akıl erdirememek, III. 523
Aklı ermek (ermemek), I. 390
Akıl etmek, I. 176; — II. 404,
Akıl vermek, III. 485
Akıntıya kürek çekmek, II. 86; —, III. 444
Aklı başına gelmek, I. 406; — II. 547; — III. 241, 440, 453
Aklı başından gitmek, I. 143; — II. 543; — III. 192
Aklı ermemek (ermek); III. 91
Aklım başımda, III. 291
Aklına dokunmak, II. 24
Aklına hiffet gelmek, II. 190; — III. 448
Aklına şaşmak, II. 174
Aklını almak, III. 255, 436
Aklını başına almak, III. 354
Aklını başından aldırmak, III. 180
Aklını bozmak, II. 281; — III. 213/n. 176
Aklını oynatmak, III. 57, 213/n. 176
Aklını zâyi' etmek, II. 353
Akşama sabaha, I. 274
Alacaklı yakasını tutmak, II. 34
Alçak (herif), I. 67; — III. 380

Aldı yürüdü, II. 501
Alıp başını gitmek, III. 139
Almadım bilmem, görmedim bilmem, III. 68
Alnım kara yazısı, II. 322
Allah, ettiğini yanına koymaz, III. 350
Allah göstermesin, II. 184; — III. 516
Allah insanları çift yaratmış, III. 454
Allah versin, III. 14/n. 21
Altını üstüne getirmek, II. 82
Altta kalmamak, III. 115
Amanı zamanı yok, III. 541
Ambar delindi buyday döküldü, II. 457
Ana rahminden düşmek, III. 133
Anamın ak sütü gibi helâl olsun, II. 182
Anası ağlamak, I. 383; — II. 466
Anasından emdiği süt burnundan gelmek III. 435
Anasını ağlatmak, III. 171
Anasını bellemek, I. 128; — II. 361, 524
Anasını s..mek, I. 206
Anca beraber, kanca beraber, II. 380
Antika, II. 339
Aptes bozmak, III. 193
Ara bulmak, II. 217
Aradan (aralarından) kara kedi geçmek, I. 73, 175; — II. 210
Arasında koskoca dağ var, II. 520
Araya (arasına, aralarına) girmek (girmemek), I. 374; — III. 292
Arka kapıdan hapis kaçmak, III. 353
Arkası kesilmek, II. 210
Arkasına düşmek, III. 225
Artık eksik helâl etmek, I. 346
Aşçının aşını yedik, başçının başını yedik, sana ne yaptık, I. 200
Aşçının aşını yedim, başçının başını yedim, şu senin neni yedim, II. 282
Âşığa cefâ ayn-ı safâdır, II. 168
Âşık kendini kör, etrafını duvar sanır, I. 369
Aşk ateşi, II. 457
Aşkolsun, I. 154, 164; — III. 434
Aşka gelmek, II. 532, 552
Aşkın dolusunu içmek, I. 75; — II. 330, 394, 472 496; — III. 75,
Ateş [= vücut sıcaklığı], II. 204
Ateş gelmek, II. 204
Ateş olsan cürmün kadar yer yakarsın, III. 139
Âteş-i aşk, III. 148, 369
Ateşi beyninden çıkmak, III. 139
Ateşi çok, II. 69
Âteş-i hicran, II. 307
Ateşi küllemek, II. 81
Ateşi ziyade, II. 69
Ateşlere yaklaşmak (yanmak), III. 350
Atı alan Üsküdar'ı geçer, III. 139
Atıp tutmak, II. 330; — III. 328
Atışmak, III. 453
Atmak [= içki içmek], II. 502
Avuç dolusu, II. 254
Avrupa tüccarı, II. 457/n. 62
Avurt etmek, I. 115
Ayağa kalkmak (kaldırmak), III. 485
Ayağına dolaşmak, I. 101
Ayağına (ayağınıza) sıcak su mu dökelim yoksa soğuk su mu, I. 316; — II. 128, 328
Ayağında çorap yok, neye mestin sıkı, II. 531
Ayağını denk almak, II. 350/n. 34
Ayağının bağını çözmek, II. 245; — III. 139
(altınlar, paralar) Ayaklanmak, I. 405, 407
Ayaklarına kara su inmek, II. 317, 324, 522.
Ayakta rüya görmek, II. 490; — III. 287
Ayı kazana sıçtı, I. 290
Ayı kazana yestehlemek, III. 238
Aylığı çıkarmak, III. 390
Aynalı, III. 278
Aynasız, III. 414
Aynasızlık (etmek) I. 152, 155
Az ise de çoğa tutun, III. 388
Az sadaka çok fıkarayı def eder, II. 153

Baba acısı, II. 152
Baba nasihatı, II. 273
Babanın aşığına (sıçarım), I. 214.
Babanın canına rahmet, II. 31
Babanın şarap çanağından başlarım, I. 389
Babasının kemiğinden başlamak, III. 92
Baba torik, III. 342
Bağrı yanık, II. 141
Bağrı yufka, II. 128, 307

Bağrını üzmek, II. 526
Bağrını yakmak, II. 141
Bahçesindeki meyveyi eller koparmak, II. 19
Bahtı kara, III. 237
Baht-i siyah, III. 191
Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur, I. 182
Balat vapuru gibi iki tarafa gitmek, II. 319
Balı yağa, yağı bala katmak, III. 197
Balta (olmak), I. 82, 84; — III. 59, 171 345
Baltaya sap olmak, I. 336; — III. 311
(eve) Baltayı asmak, III. 286
Baltayı taşa vurmak, I. 310
Bana olan pişmiş gazın başına gelmemüşdü, I. 147
Bâridâne muamele, II. 154
Barsaklarını yere dökmek, II. 82
Basmak [=dövmek], II. 246
Baş belâsı, III. 71, 92
Baş eğmemek, II. 517
Baş hakkı, II. 224
Başa çıkamâmak, I. 378
Başa gelen, I. 176, 314; — III. 347
Başa gelen (gelenler) çekilir, I. 175; — III. 331, 432, 464
Başa yazılan gelir, II. 223
Başı bend olmak, III. 63
Başı boş salmak, II. 83
Başı derde sokmak, II. 72
Başı dönmek, III. 67
Başı yumuşak, III. 407
Başı yastığa gelmek, I. 318
Başım kel değil ya!, II. 221
Başıma (başına) gelenler, III. 286
Başımın kara yazısı, II. 315
Başına belâyı almak, II. 249
Başına bir hal gelmek, III. 488
Başına bir şey gelmek, I. 389
Başına çıkmak, III. 137
(filân yer) Başına dar gelmek, III. 252
Başına dolamak, II. 411
Başına dünyaları dar eylemek, II. 316; III. 64
Başına dünya zindan olmak, III. 210
Başına etmek, III. 506
Başına felâket gelmek, III. 488
Başına geçirmek, II. 332
Başına gelmek, III. 524
Başına iş açmak, II. 93
Başına kakmak, I. 313
Başına kazâ gelmek, I. 290
Başına kusmak, I. 312
Başına külâh giydirmek, III. 183, 184
Başına taş dokunmak, III. 139
Başından geçenler, III. 15
Başından (bir şey) geçmek, III. 452
Başından korkmak, I. 340
Başını ateşe yakmak, I. 324; — III. 286
(-den) Başını kaldıramamak, I. 73
Başını vermek, II. 287/n. 132
Başınız için, III. 235
Baştankara, II. 384
Başüstüne, I. 82, 116, 127, 199, 200, 202 207, 232, 235, 240, 246, 276, 278, 325, 341, 342, 344, 375; — II. 493, 496 497, 503, 520, 522, 561; — III. 55, 61, 95, 97, 100, 117, 124, 215, 219, 231, 232, 233, 255, 261, 298, 354, 385, 471
Baygın göz, II. 309/n. 32
Bayılmak, II, 245, 284, 558; — III. 223, 496
Bayram beşiği, III. 59
Bedavadan vurup enseye pala çalmak, II. 531
Bekâr biti gibi yakasına binmek, I. 363
Belâlar mübareki, II. 84; — III. 370/n. 80
Belâsını bulmak, II. 534
Beli açılmak, III. 258
Belimi (belini) büken, I. 355; — III. 258
Beni de ana baba doğurdu, II. 245
Benliği terk etmek, III. 190
Bereket versin [=neyse ki], III. 309, 541
Ber-havâ olmak, II. 155
Ber-murâd olmak, II. 287
Beşaret, III. 223, 228, 395
Benzetmek, II. 521
Beyit yapmak, II. 515
Bırak çocukluğu, II. 191
Biçilmiş kaftan, I. 400
Bin nasihattan bir musibet yeğdir, II. 167
Binmek, I. 127
Bir ayak evvel, II. 66; — III. 530, 531
Bir çuval inciri berbat etmek, III. 201
Bir eli yağda, bir eli balda, I. 316
Bir fincan kahvenin kırk yıl hakkı vardır, II. 184

Bir ipliğini çekse bin yarası dökülmek, II. 314
Bir ip ucu tutmak, III. 389
Bir iş ucu tutmak, II. 445
Bir tek atmak, II. 496
Bir temiz dayak atmak (yemek), I. 218, 310; — II. 322, 491; — III. 226, 318
Bir temiz dövmek, II. 307
Birbirini yemek, II. 245, 484; — III. 412
(-a) bire birdir, II. 57
Bitmek, II. 521
Boğaz boğaza kavga etmek, III. 120
Boğazı kendinden , I. 122
Boğazına meraklı, II. 151
Boğazında kalmak, II. 474
Bohça kaldırıcı, I. 318
Bok canına olsun, II. 136
Bokun lâyığı osuruk, II. 557
Boku yemek, II. 333, 394, 508; III. 67, 77, 301
Bok yemek, I. 208, 330; — II. 333, 394 411, 508; — III. 157,
Bol keseden akçe saymak, II. 369
Boşboğaz, I. 128; — III. 64, 287
Boş bulunmak, I. 363
Boş gezenin boş kalfası, I. 78
Boş gezmek, III. 198
Boş kâğıdı, III. 393
Boşboğazlık (etmek), I. 117, 365
Boşta gezmek, III. 389
Boynunu bükûp durmak, I. 154
Bu lâhana turşusu ne, bu perhiz ne, II. 490
Bucak bucak kaçmak, III. 416
Bulut gibi sarhoş olmak, III. 37
Burnundan yakalamak (yakalanmak), I. 383; — III, 440
Bülbülü başka bahçede çıtat çıtat etmek, II. 19
Büyük lokma ye de büyük söz söyleme, II. 327

Can(lar) bağışlamak, III. 379
Can dayanmamak, II. 508
Can gözüyle görmek, I. 148
Canı çıkmak, II. 355; — III. 255, 349, 419
Canı dayak istemek, III. 370
Canı götünden cicoz, III. 258
Canı istemek, III. 521
(böyle müşteriye) Canım kurban' olsun I. 162
Canıma (canına), minnet, II. 129; — III. 453
Canına işlemek, II. 307/n. 21 316/n. 50;
Canına kâr eylemek, II. 307, 316; — III. 65
Canına kıymak II. 43 ; — III. 284
Canına okumak, III. 464
Canına rahmet koymak, II. 527
Canına yandığımın, I. 179
Canını çıkarmak, I. 213
Canını feda etmek, II. 122
Canını kurban etmek, III. 492
Canını sıkmak, III. 119, 495
Canını yakmak, II. 322
Canı sıkılmak, I. 176, 379; — III. 65, 124, 329, 488
Canı yoluna feda olmak, II. 129
Can kurtaran yok mu, III. 242, 492
Can kuşu, III. 236
Can korkusu, II. 533
Can kulağıyle dinlemek, II. 58, 153
Canlar bağışlamak, II. 45
Canlar dayanmaz, II. 33
Canları burunlarında, II. 422
Can sıkıntısı, II. 168; — III. 540
Can sıkmak, I. 336
Can üstünde yatmak III. 516
Can yakmak, II. 309, 534
Cân ü baş fedâ etmek, III. 114
Cartayı çekmek, III. 412/n. 205
Cebi delik, III. 411
Cehenneme [kadar gitmek, II. 168
Cehennemin dibine kadar, II. 250, [251
Cemcenâbet bir şey olmak, I. 290
Cemiyet [=düğün], III. 94, 95, 96, 97, 98, 100, 233
Cenâbet (herif, karı), III. 372
Cennet-mekân, I. 164/n. 97
Ceplerini yoklamak, III. 166
Cevâhir yumurtlamak, III. 179/n. 44
Cezasını bulmak, II. 194, 534
Ceza yemek, II. 501
Cızlam, II. 60

Ciğergâhın yakmak, II. 287
Ciğer-gûşem, II. 127
Çiğer-pâre, I. 121; — II. 152, 168, 217, 488; — III. 354
Ciğeri bir para etmemek, III. 191
Ciğeri kaç para etmek. I. 370; — II. 314
Ciğerini dağlamak, III, 393
Ciğeri para etmemek, II. 315
Cinas yapmak, III. 366
Cümbüşlenmek, III. 358

Çağı geçmek, I. 371
Çakmak, I. 208, 213, 302
Çanak tutmak, III. 446
Çapak silici, I. 318
Çaresine bakmak, III. 526
Çaresiz dert olmaz, III. 520
Çat kapı, I. 68
Çatal matal, II, 517
Çatla patla, I. 183, 190
Çatmak, II. 205
Çehâr çeşm ile intizâr, II. 548
Çekme burun, II. 515; — III. 223, 227
Çekmek, I. 208
Çenberden geçmek, III. 154
Çene çalmak, II. 332
Çene kavafı, II. 17
Çene kavaflığı, III. 390
Çene kavgası etmek, II. 373
Çene oynatmak, II. 324
Çenen çekilsin, III. 238
Çenen tutulsun, II. 316; — III. 315, 331, 333, 516
Çenesi durmamak, III. 119
Çenesinin prazvanasından başlamak, III. 516
(-e) çık düşmek, I. 239
Çıtı-pıtı kollar, II. 292, 293
Çingenelik, III. 359
Çirkefe düşmek, II. 155
Çivi kesmek, II. 324 /n. 69
Çocuğun adını belli etmek, III. 353
Çok görmek, II. 287
Çok olmak, II. 59, 315; — III. 261
Çöplük horozu, II. 315
Çöplük kargası, III. 138

Dâd bir, feryâd iki, II. 482
Dağ başından duman, insan başından hal eksik olmaz, II. 33, 472
Dağda bayırda gezen, II. 129
Daha yaşı ne başı ne , II. 558
Dalga [para dalgası], III. 460
Damağını kaldırmak, I. 379
Damağının altında bir şey var, III. 238
Damdan düşer gibi, III. 533
Dâr-i bakaa, III. 200
Dar-i fenâ, III. 200
Datluya yatırmak [=tatlıya bağlamak], I. 151
Dayağın meyânesi gecikmek, III. 168
Dayağın meyânesi gelmek, II. 27, 422; — III. 170
Dayak yemek, III. 534
Değişik [=değişik oyun], III. 552
Değişik oyun, I. 353; — II. 552/n. 135
Deli divâne olmak, II. 543
Deli gönül, II. 340
Deli gönül uslanmak, II. 33, 508
Deliler boşanmak, III. 326, 327
Demirli, I. 372
Demirlenmek, I. 194; — II. 530
Deniz tutmak, II. 487
Derde çatmak, II. 355
Derde girmek, II. 339
Derdinden ölmek, III. 137
Derdine iştirak etmek, III. 451
Derûnu yanmak, II. 443; — III. 273
Deste başı, III. 334
Deste kaçkını bey, I. 121
Dest ú avuçta durmamak, II. 517
Deveye kazazlık, I. 118; — III. 432
Deveyi gördün mü, yeden olsun, I. 209
Dıral Dede'nin düdüğü gibi kalmak, III. 139
Dibi tutmaz olmak, I. 283
Dilini açmak, II. 256
Dilini tutmak, II. 262
Dibini yırtmak, II. 527
Dideler rûşen olsun, III. 246
Dikiş kalmak, I. 404
Dil dökmek, II. 212/n. 57
Dil-hûn etmek, II, 287; — III. 285

Dil vermek, III. 273
Dil yanmak, III. 62
Dile düşürmek, II. 500
Dilenci duası, III. 387
Dilenci vapuru, II. 465
Dili açılmak, II, 258, 260, 261, 262
Dili dolaşmak, III. 35
Dili dönmemek, II. 309; — III. 115
Dili tutulmak, II. 249, 250, 253; 256, 257, 258, 260, 261, 262; — III. 418
Dilin tutulsun, III. 238
Dilini eşekarıları soksun, I. 284
Dilini tutmak, I. 389
Dilinin altındakini söylemek, I. 370
Dilinin cezasını çekmek, I. 389
(... diyen) Dillere kurban olmak, III. 35, 36
Dişe dokunacak şey, II. 534
Dişine göre, II. 329
Dişini sıkmak, II. 57, 81; — III. 309
Divâne olmak, III. 277, 278
Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar III. 407
Doğru yola gelmek, I. 399
Dokunmak, III. 281
Dolap çevirmek, I. 403, 408
Dolap kurmak, III. 351
Dolap yapmak, I. 157
Dolma yutmamak, II. 329; — III. 74
Dolma yutturmak, III. 343
Doludan kaçayım derken fırtınaya tutulmak II. 168
Dolu musun, boş musun, II. 31
Dona çekmek, II. 63
Donuna kaçırmak, II. 328, 521
Dörtnala koşturmak, I. 375
Dört gözükmek, III. 104
Dört yol ağzı, III. 390
(mektubun) Döşemesini döşemek, III. 392
Duada kusurumuz yok, III. 262
Dubara kapıları kapanmak, II. 318
Dubaralara gelmemek, II. 181
Dudu dilli, II. 33, 508
Dumanı üstünde, III. 400
Durduğu yerde mıhlanmak, I. 347
Düdüğü ötmek, II. 523
Dümeni kırmak, I. 179
Dün bir, bugün iki, II, 319
Dünya gözümde yok, II. 217
Dünya gözüyle görmek, II. 88; — III. 238, 350
Dünyada misli menendi olmamak, II. 250
Dünyada yapamamak, III. 42
Dünyadan namını nişanını kaldırmak, II. 141
Dünyalara sığmamak, II. 41
Dünyalık, III. 496
Dünyasını değiştirmek, II. 58
Dünyaya boş gelip boş gitmek, II. 106
Dünyaya eşek gelip eşek gitmek, I. 335; — III. 310, 425, 468
Dünyaya kazık çakmak, I. 383
(-le) Düşüp kalkmak, III. 311
Düttürü Leylâ, I. 200
Düzcesi, III. 419
Düzgün kuklası, I. 312; — III. 138

Ebdemçûş (Eblemçûş), II. 165, 188
Ecel câmını nûş etmek, III. 237
Ecel girîbânını tutmak, II. 287
Ecel şerbeti, I. 306
Edeceğini etmek, II. 287
Edene etmek her kişinin kârıdır, edene etmemek er kişinin kârıdır, I. 93, 377
Efkârını dağıtmak, III. 453
Ehl-i sohbet, III. 539
Eğretide durmak, II. 315
Ele vermek, II. 533
Ekmek yediğim yer, II. 184
Ekser kesmek, II. 324
Eksiği gediği yok, III. 263
Eksik olma (olmayın, olmayınız, olmasınlar) I. 74, 89, 115, 238, 247, 376, 400; — II. 24, 97, 137, 153, 154, 155, 200, 242, 263, 273, 310, 484, 507, 522; — III. 26, 88, 284, 349, 409, 453, 456, 526
El altında, III. 21, 321
El arı, düşman gayreti, II. 314
El için yanma nâra, yak çubuğunu bak sâfana, II. 326
(birine) El kaldırmak, II. 290
El-nâmûs kel-nâmûs min-el-nâmûs, I. 157

El öpeni çok olsun, II. 128
El öpmekle ağız aşınmaz, II. 310, 311;—III. 115
El-vekîl kel-vekîl velev kâne kör Vasil, III. 390/n. 63
Elde etmek, II. 155
Elde avuçta durmamak, I. 308
Elden bırakmamak, III. 452
Elden ne gelir, III. 130, 151, 189
Ele vermek, II. 193
Eli ağır, III. 484
Eli bağlı divan durmak, I. 339
Eli boş gelmek, II. 518
Eli doyurmuş hiç kimse yoktur, I. 320
Elif yutmak, II. 274, 278
Eli hafif, II. 34
Elimde (elinde) değil, III. 89
Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam sırma tellisi, II. 127
Elimin (elinin) altında, I. 73, 239, 289; — III. 124
Elin (elim, eli) değdikçe, III. 178
Elinden bıkıp usanmak, I. 312
Elinden çekmek, II. 197, 482
Elinden geleni arkasına koymamak, I. 375 ; — III. 138
Elinden geleni geri koymamak, I. 371
Elinden geleni yapmak, II. 171
Elinden gelmek (gelmemek), III. 289, 390
Elinden iş gelmek (gelmemek), III. 311, 484
Elinden kurtulmak, II. 270; — III. 105, 120
Elinden yakasını kurtarmak, III. 120
Elinden yanmak, I. 301
Eline geçmek, I. 384
Eline yapışmamak, I. 153
Eline sıçmak, III. 116
Eline vermek, II. 70
Elini çekmek, III. 417
Elini kolunu sallaya sallaya gelmek, III. 249
Elinin körü, I. 101, 153, 177; — II. 45, 151, 243; — III. 38, 149, 448
Eli uzun, II. 245, 246; — III. 59
Eli yufka, I. 404
Eli yüzü yunmuş, II, 237
Elleri dert görmemek, III. 476
Elleri armut devşirmemek, II. 177
Ellerini sallaya sallaya gelmek, III, 136
Emeği boşa gitmemek, II. 222
Emzikli, I. 70, 71
Enâyiliğine doymamak, I. 115
Endam göstermek, III. 70
Endam savurmak, I, 375
Enselemek, I. 283
Er ol da baş yar, II. 374
Erkeğin güzeline çirkinine bakılmaz; I. 319
Erkek arslan arslan da dişi arslan arslan değil mi, I. 375
Erkek işine karışmamak, III. 313
Esîr-i fîrâş, III. 197, 199
Eski kurtlar, III. 314
Eski gözle bakmak, II. 179
Eskiye rağbet olsa Bitpazarı'na nur yağar, II. 564
Esnaf, I. 178; — III. 70
Esnaf esnafı tanır, III. 70
Esrar dalgası, III. 457
Eşek sudan gelinceye kadar dövmek, I. 104
Eşekler hülâsası, II. 81
Eşeklik etmek, III. 228
Eşref saat, II. 500
Et kafalı, II. 165
Et-tekrârü hasen velev kâne yüz seksen III. 390/n. 63
Eteği belinde, II. 212/n. 57
Eti kasapta, yağı, pirinci bakkalda görmek, II. 314
Etin yüzünü görmemek, III. 395
Etliye sütlüye karışmak, II. 449, 450
Evlerini başlarına yıkmak, II. 328
Fare gibi kapana tutulmak, II. 325
Fare sığamadığı deliğe götüne kabak bağlarmış, I. 209
Fatih'deki kömürcü develerini bile güldürmek, I. 110
Feleğin çemberinden geçmek, III. 154/n. 156
Felek, Hamza'ya yâr olmadı, II. 544
Fena olmak, III. 232
Fenalaşmak, III. 222
Fenalık geçirmek, III. 456
Fenalık gelmek, III. 454, 517
Fesat kumkuması, III. 278
Fıçı dibi beklemek, III. 288
Fındıkçı, I. 350

Fırıldak dönmek, II. 162
Fırsat ele geçmek, II. 81
Filiz salıvermek, II. 472
Firâra kadem basmak, III. 79
Fitili tutuşturmak, II, 165
Fitne kumkuması, I. 67
Fitne kutusu, III. 291
Fukaralık maskaralık, III. 484
Fulûs-i ahmere muhtaç etmek, III. 138

Gaflet uykusu, I. 161 /n. 85
Gam yememek, III. 238
Gancuğa garmak, III. 403
Gargara etmek, III. 371
Geçinip gitmek, II. 150
Geçme nasîbinden, I. 294; — II. 409, 490; — III. 335
Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler, I. 377
Geçmişlere karışmak, II. 57
Gel keyfim gel!, II. 496; — III. 358
Gelip yetişmek [=büyüyüp evlenecek çağa gelmek], III. 215, 217
Gele gele geldik buracığa, daha gönlümüz nereciğe, I. 198, 323 ; — III. 295, 329
Geleceği varsa göreceği de var, III. 150
Gençliği geçmek, III, 290
Gençliğine doyamadan gitmek, III. 242
Gerdan kırmak, II. 217
Getirmiş yok, götürmüş yok, III. 389
Gevşek davranmak, II. 54
Gezinmek, II. 107, 108, 109, 110
Gılırını elde tutup gezmek, II. 526
Gırla gitmek, III, 455
Gırtlak belâsı, III. 342
Gidip gelmemek var, gelip bulmamak var, I. 346
Gitmek [=ölmek], II. 152
Gizli hapis kaçırmak, II. 517
Göbeği çözülmek, I. 160
Göbek atmak, I. 291; — III. 42
Göğsünü kavuşturmak, II. 310
Göğüs germek, III. 218
Gökte ararken yerde bulmak, I. 339; — II. 413
Gökte yıldızlar bana yakın, o uzak, II. 129
Gönlü genç, III. 34
Gönlü gözü kararmak, I. 148
Gönlü kırılmak, II. 212
Gönlü olmak, III. 505
Gönlü tutuşmak, III, 161
Gönlüm seninle, III. 328
Gönlünü almak, I. 341; — II. 547
Gönlünü celb etmek, III. 241
Gönlünü edebilmek, I. 149
Gönlünü eğlendirmek, II. 114, 374
Gönlünü hoş etmek, II. 133; — III. 63, 66, 344
Gönlünü vermek, II. 123
Gönlünü yakmak, I. 341
Gönül almak, III. 218
Gönül alıp gönül vermek, II. 120
Gönül budalası, III. 300
Gönül vermek, II. 172, 173, 209, 306; — III. 69, 98, 179, 332
Gönül yapmak, III. 153
Gönül yıkmak, III, 153
Göreceği gelmek, III. 493
Göreyim seni, II. 495; — III. 150, 183
Görmek, II. 274, 279
(-a) Göstermek, II. 328
Göt vermek, I. 330
Götünü yemek, II. 135, 464, 528; — III. 395
Götürmek, II. 447
Gövdeye atmak, III. 523
Göynü (goğlü) bulanmak, I. 327; — III. 77
Göz açtırmamak, III, 322
Göz hapsine almak, II. 554
Göz kızmak, I. 310
Göz süzmek, II. 216-217
Göz süzüp gerdan kırmak, I. 178
Gözden düşmek, III. 90
Göze ilişmek, II. 72
Gözlemek, III. 432
Gözleri açılmak, III. 461
Gözleri şeşi beş görmek, I. 376
Gözlerine, kulaklarına inanmak istememek, II. 160
Gözlerini yollarda koymak, I. 368
Gözü aç, III. 384
Gözü dışarda olmak, I. 310
Gözü gönlü açılmak, I. 181
Gözü gözünün içinde, III. 519
Gözü hep bende, III. 488

Gözü ısırmak, III. 158, 260
Gözü kararmak, III. 477
Gözü kesmek, III. 520
(-de) Gözü olmak, II. 183
Gözüm görmesin, III. 371
Gözüm (gözümün) nuru, II. 106, 515; — III. 359
(-da) Gözüm var, II. 190
Gözün aydın, I. 390, — II. 349, 548
Gözünde gözlük, cebinde yüzlük, I. 308/n. 37
Gözünden kanlı yaş akmak, III. 325
Gözünü açmak, I. 342
Gözüne bakmak, II. 558
Gözüne dizine durmak, I. 313
Gözüne koruk, III. 69
Gözüne koruk suyu vermemek, II. 354
Gözüne uyku girmemek, II. 160
Gözünü açmak, II. 444
Gözünü ayırmamak, III. 488
Gözünü oymak, II. 475; — III. 116
Gözünü patlatmak, II. 327, 328, 490
Gözünü sevdiğim, III. 107
Gözünü sevdiğim sillesi, III. 452
Gözünü yıldırmak, III. 534
Gözünün gördüğü yere gitmek, I. 349
Gözyaşı dökmek, III. 315
Gücünü üzmek, III. 442
Güç belâ, II. 311
Gül üstüne gül koklamak, I. 374; — II. 175
Gül üstüne gül koklayanın gül kadar ömrü olmasın, I. 369
Gül üstüne gül koklarsam gül kadar ömrüm olsun, II. 318
Güle güle başında paralanmak, III. 508
Güle güle kullanmak, II. 188
Güle güle oturmak, I. 74; — III. 509, 510
Güle güle yakmak, III. 509
Güle güle yak, otur da külüne bak, III. 509
Güler yüz göstermek, II. 179
Gülmeden çatlamak, I. 313
Gün görmek, III. 357
Günaha sokmak, I, 370, 376
Günahı üstünde kalmak, II. 18
Günahın boynuna, II. 507
Günahını almak, III. 91
Gürültü kopmak, II. 485; — III. 120, 490
Gürültüye pabuç bırakmamak, III. 290
Gürültüyü basmak, III. 291
Güzele ne olsa yakışmak, III. 201

Ha seni göreyim, III. 175
Hâb-ı gaflet, I. 161
Haddim olmayarak, I. 218
Haddine mi düşmüş?, III. 344
Haddini tecavüz etmek, III. 223
Hak getire, II. 274; — III. 432
Hâk-i pây, III. 205-206
Hâk-i pâye arzetmek, II. 76
Hakkından gelmek, II. 425
Halden anlamak, II. 289
Haline bakmamak, III. 534
Haline köpekler gülmek, II. 315
Haline şükretmek, II. 314
Halt etmek, I. 398; — II. 310, 326, 348, 545, 546, 554; — III. 77, 386, 426, 428, 441, 503, 504, 516, 540
Halt eylemek, III. 447
Halt karıştırmak, III. 505
Halt yemek, I. 390; — II. 72, 393; — III. 296, 409, 457, 539
Ham-halat, II. 66
Han da bir külhan da, II. 507
Hâne-ber-duş, III. 407, 415
Hanım uykudan uyandı sildi çapağın, tencere yuvarlandı buldu kapağın, I. 319
Hanya'yı Konya'yı öğrenmek, III. 496/n. 20
Hapı yutmak, II. 153
Haraca bağlamak, III. 65/n. 82
Haram olmak, I. 197
Haram yemek, III. 171
Harama uçkur çözmemek, I. 339
Harf atmak, III. 225
Harf-endâzlık (etmek), II. 212/n. 57; — III. 278, 357
Harman yeri gibi savrulmak, II. 82
Hasıra uydurmak, II. 308
Hasretine kavuşmak, II. 142
Hastalık sağlık insan içindir, III. 517
Hâşâ huzurdan, I. 228; — II. 239; — III. 457, 468, 491
Hatırı kalmamak, III. 325
Hatırından çıkmak, II. 317

Hatırını almak, III. 344
Hatırını kırmak, III. 285
Hatırını saymak, III. 180
Hatırını yıkmak, II. 289
Hava değişmek, I. 92, 183; — II. 325, 329; — III. 216, 217
Hava dönmek, I. 370; — II. 173
Hava kollamak, II. 281
Havayı çevirmek, II. 176
Hayatını kurtarmak, II. 192
Haydi oradan, III. 139
Hayır sahibi, III. 435
Hayrını görmek, II. 72
Hayvân-ı nâtık, II. 272
Her güzelin bir kusuru olur, III. 476
Her havadan çalmak, II. 503
Her kime edersen iyilik, onda hazırdır kemlik, I. 104, 175, 387
Herkese sakalbaşı dağıtmak, III. 392
Hesap görmek, III. 72, 77
Hiç görmemişe dönmek, III. 510
Hiç oralarda değil, I. 70
Hiçbir şeyi kalmamak, II. 24
Hiddet topuğuna [topuklarına] çıkmak, I. 176, 399
Hiddeti galeyâna gelmek, I. 307
Hiddetini tahrik etmek, III. 448
Hikmetinden sual olunmaz, III. 433
Hindi gibi kabarmak, I. 311
Hoca hakkı ana-baba hakkından büyüktür, II. 310
Hinoğlu, I. 154
Hor bakmak, III. 167
Horoz akıllı, III. 143
Hoşuna gitmek, III. 469

Iskarmoz tutmak, III. 67
Islata ıslata dövmek, II. 251

İbret almak, III. 380
İbret aynası, II. 367
İcabına bakmak, III. 142
İçerde [=kumar oyununda zararda], III. 121
İçerisini boşaltmak, II. 259
İçi gıdıklanmak, II. 70
İçi gitmek [=ishal olmak], III. 358
İçi içine sığmamak, I. 379
İçin çıksın, III. 440
İçinde sıkıntı olmak, I. 378
İçine fenalık gelmek, III. 296
İçine gariplik gelmek, I. 288
İçine sıkıntılar gelmek, III. 296
İçine sokacağı gelmek, II. 461
İki ayağını bir pabuca koymak (sokmak), III. 94, 435
İki canlı, I. 166
İki çift sohbet etmek, I. 175
İki gönlü ayırmak, II. 171
İki gönül bir olmak, II. 230
İki gönül birbirine rabt olmak, III. 212
İki gözüm, II. 200, 292, 369; — III. 96, 359, 425, 439, 505
İki hasreti birbirinden ayırmak, II. 139
İki kişinin beynini bulmak, II. 162
İlk posta, II. 188; — III. 359
İlk posta ile ahrete göndermek, I. 77
İllet-i müzmûne-i zemîm (zemîme), I. 323; —II. 76
İmanı gevremek, II. 469
İmanım hakkı için, III. 191
İmlâ kabul etmemek, III. 393
İmlâya gelmemek, III. 396
İnâyet ola (olsun), II. 85; — III. 14
İnce elekten, kalburdan elemek, I. 318
İnce eleyip sık dokumak, II. 319
İnce sanat, III. 364, 365
İnce-takım, II. 212/n. 57
İncelmek, I. 116
İncir, I. 346/n. 44
İnsafa gelmek, I. 88
İnsan kıyafetinden çıkmak, II. 127
İnsan kocar ama gönül kocamaz, kocamıyor, III. 74, 165
İnsan mehengi, III. 70
İnsan olmak, II, 273; — III. 180
İntikam almak, II. 194
İpi çözmek, II. 467
İplememek, II. 416
İp ucu yakalamak, II. 376
İpin ucunu koparmak, I. 315
İradesi elinden gitmek, II. 401
İrtihâl-i dâr-ül-bekaa etmek, III, 387

İsâbet-i ayna, III, 228
İsâbet-i ayna uğramak, III. 223
İskandil, II. 182
İsmini bağışlamak, I. 107
İstifini bozmamak, II. 455
İş fenaya varmak, II. 534
İş ucu tutmak, III, 518
İş yolunda, II. 191
İşe kaynak vermek, II. 175
İşi enayiliğe vurmak, II. 75
İşi pişirmek, II. 543
İşi üstüne almak, III. 286
İşim boktur, II. 521
İşi mevlâ rast getirmek, II. 237
İşin elifbâsından başlamak, III. 64
İşini bitirmek, II. 232; — III. 541
İşkembe kazanından atlas parçası çıkmaz, I. 401
İşlemek, II. 210, 553
İtsürü de para kazan, I. 78
İtin bohu, III. 157
İyi diyelimde iyi olalım, II. 210
İyi saatte olsunlar, II. 525; — III. 417/n. 249
İyiliğe kemlik, I. 104, 175

Kaç paralık herifsin, II. 314
(...) kadar başına taş düşsün, I. I. 312; — III. 328
Kadına tutulmak, III. 403/n. 141
Kafa s..mek, III. 119
Kafasını kırmak, I. 245; — II. 245; — III. 465
Kafayı yere vurmak, III. 515
Kahbe felek, I. 75
Kâğıt karalamak, II. 274, 279
Kahrını çekmek, II. 335
Kalayı basmak, III. 488
Kalbini geniş tutmak, III. 150
Kalbini kırmak, III. 239
Kalıbı dinlendirmek, II. 56
Kalın kafalı, I. 113; — II. 405; — III. 432
Kan (ağlatmak) I. 85; 197 — II. 503, 519; — III. 165, 356, 357, 392, 393, 406, 415
Kan etmek, III. 239
Kanına dokunmak, II. 55
Kanına (kana) girmek, I. 71, 165, 186; — II. 369 533; — III. 259
Kanlı yaş dökmek, III. 218
Kapağı atmak, III. 359
Kapalı kutu, II. 517
Kapana tutulmak, I. 166
Kapı dışarı etmek, III. 488
Kapı dışarı zamkinoz, II. 129
Kapı-yoldaşı, I, 339
Kapılanmak, III. 198
Kapının kol demirini vurmak, II. 325
Kapıya hizmet etmek, I. 124
(-den) Kapıyı açmak, III. 251
Karacümle, I. 276
Karalar bağlamak, I. 85; III. 356, 357, 406
Kargaya dönmek, I. 312
Karın ağrısı, III. 365
Karışık ism-i fâil, II. 533
Karıya düşmek, II. 314
(lakırdıya) Karnı tok olmak, I. 227; — III. 68, 71, 277, 412
Karşı gelmek, II. 488
Karşısında dîvân durmak, II. 330; III. 75
Kartalkanat (herif), III, 382
Kasap zembili suratlı, I. 278
Kasavet çekmemek (çekmek), II. 495; — III. 150
Kasımpaşalı, eli maşalı, II. 561/n. 181
Kaş çatmak, III. 65
Kaşarlanmak, I. 199/n. 101
Kaşık çalmak, III. 477
Kaşık düşmanı, I. 102
Kaşla göz arasında, III. 464
Kavgalar mübareki, III. 370
Kavganın meyânesi gelmek, III. 89
Kavilsiz giren haksız çıkar, I. 126
Kavuk sallamak, II. 86
Kavun değil ki götünü koklaya, III. 413
Kaymak, I. 321; — III. 414
Kaz kafalı, II. 339
Kediye peynir tulumu emniyet etmek, I. 91
Kel başa şimşir tarak, I. 118
Kemeri dolu olmak, II. 525
Kemküm etmek, II. 159
Kendi götündeki kazığı görmeyip benim gözümdeki çöpü görmek ayn-i hatâdır, II. 46
Kendi haline bırakmak, II. 401

Kendi yağıyla kavrulmak, II. 376
Kendinden geçmek, II. 211
Kendine gelmek, II. 21; — III. 232, 287, 291, 456
Kendini bilmemek, III. 103
Kendini dirhem dirhem satmak, I, 340
Kendini göstermek, I. 248
Kendini gözetmek, III. 150
Kendini kaybetmek, II, 211
Kendini papucubüyüğe okutmak, III. 518
Kendini yerde bulmak, III. 131
Kendisini bilmek, III. 286
Kendisinin elişi kendi elinde, I, 317
Kesenin ağzı açılmak, III. 505
Keskin hoca, I. 345
Kestirmek, III. 94
Keş, III. 416
Keşânî, III. 145, 293
Keyfine bakmak, II. 56
Keyfini sürmek, II. 281
Keyfimin (keyfinin) kâhyası, I. 312; — III 316, 494/n. 4
Kıl ayıpsız meydana çıkarmak, II. 314
Kıl kuyruk, I. 285
Kılık kıyafet sıcanlara ziyafet, I. 195; — II. 290
Kılma hatâ gelmemek, III. 41, 42
Kıratlı, III. 484
Kırkbirbuçuk kere maşallah, III. 293
(bir kazanda) Kırk yıl kaynasak etimiz ayrı, kemiğimiz ayrı düşer, III. 152
Kırk yılda bir kere gelmek, II. 128
Kırk yılda meydana gelmek, II. 126
Kırk ev kedisi, III. 138
Kırk yıllık Kâni olur mu Yani, II. 378/n.44
Kırkından sonra saz çalmak, II. 546
Kısmeti ayağına gelmek, I. 183
Kısmeti çıkmak, I. 316; — II. 129
Kısmetse gelir Hind'den, Yemen'den, kısmet değilse ne gelir elden, I. 316
Kıssadan hisse almak, II, 481
Kıtır atmak, II. 307
Kıvamı bulmak [=ölmek], II. 194
Kıyafeti düzmek, II. 273
Kıyameti koparmak, III. 285
Kız kısmının ard eteği ön eteğine düşmandır, II. ''
Kızılcık hoşafı içirmek, II. 324/n. 68
Kibar illeti, I. 323
Kilere fare düşse, başı yarılır, II. 489
Kimin umurunda, III. 493
Kimse kimsenin kısmetini yemez, II. 323 324
Kimsenin hakkını yememek, III. 77
Kiraz çekirdeği gibi her şeyin içinden çıkmak, II. 85
Kocakarılar teknede hamur yoğurur, gör ki analar ne doğurur, I. 325
Kocaya düşmek, II. 314
Kofti atmak, I.402 — II. 496
Kokmuş, III. 138
Kol demirini vurmak, II. 329, 334, 337, 340
Kolan vurmak, III. 66, 67
Kolunu kesmek, I. 293
Komşuda pişen bize düşer, III. 343
Konak yavrusu, I. 239
Konayım konuk, II. 319
Konmak, I. 228; — III. 179
Korku damarını bastırmak, I. 379
Koymak, I. 125
Koyun kafalı, II. 165
Koz kırmak, I. 322
Köftehor, I. 399; — II. 59, 353, 380, 489; — III. 119, 278, 452, 465, 497, 522
Köle doyuran, III. 442
Kömür gözlü, II. 33, 508
Köpek ağzına kemik atar gibi, II. 155
Köpek ağzından kurtulmuş imâret kedisi gibi, II. 270
Köroğlu [=karı, eş], II. 280
Köşe ustası, III. 446
Köşe-i inzivâya çekilmek, II. 401
Kubbesiz yalan, I. 369
Kul köle olmak, I. 340
Kulağı çınlamak, I. 341, 404; — II. 490, 529, 530; — III. 302
Kulağı delik, I. 75
Kulağına gitmek, III. 158
Kulağına kurşun aksın, I. 379; — II. 57
Kulağına lakırdı girmemek, II. 507
Kulakları çınlasın, I. 266
Kulaklarına inmek, II. 56
Kulda kusur çok olur, affeder efendisi, II. 128, 426

Kullanmak, I. 89, 124, 356
Kulp uydurmak, II. 348
Kumda oyna da götüne çöp batmasın, I. 304/n. 26
Kumda oynamak, I. 304
Kurban olmak, I. 245, 286; — III. 38
Kurşun dökmek, I. 379
Kuruş kırmak, I. 400
Kusura bakmamak, II. 157, 191, 193, 194, 240, 328; — III. 388, 460, 505
Kuş uçmaz kervan geçmez, II. 35
Kurtlar kuşlar gıdası olmak, II. 126
Kuyruğu kurtarmak, I. 166
Kuyruğu titretmek, I. 274; — II. 97, 187
Kuyruğundan yakalanmak, II. 167
Kuyruğunu kapana sıkıştırmak, II. 164, 283
Kuzu döndürmek, III. 42
Kuzum, I. 70; — II. 314
Kül kömür olmak, II. 258
Küp gibi beklemek, I, 318; — II. 425

Lâf anlayana canım kurban, I. 159
Lâ-teşbih, II. 96
Lâ-teşbih ve lâ-temsil, I. 117
Lâf atmak, III. 225/n. 290
Lâfa omuz vurmak, II. 56
Lâfların setrepeki, III. 502
Lâfların tirizi peşine uymak, II. 161
Lakırdı anlamak (anlamamak), II. 25, 31, 32, 130; — III. 382
Lakırdı anlayan beri gelsin, III. 170, 368
Lakırdı kavafı, III. 260
Lakırdı lakırdıyı açar, III. 442
Lakırdıya karnı tok olmak, I. 334; — II. 471
Lakırdıyı ezip büzmek, II. 187
Latife latif gerek, III. 133
Leylek gibi laklakla vakit geçirmek, II. 375
Lofça çivisi ile mıhlamak, III. 485, 514, 531
Lor peyniri gibi, III. 138
Lüpçülük, I. 294

Madik etmek, III. 72
Mâil olmak, III. 180, 227
Makineli işler, I. 164
Mahallede çalkanan sözler, II. 17
Mâna vermek, III. 295
Mantar atmak, I. 146, 165
Mantara basmamak, I. 151
Mastor, II. 72
Mat etmek, III. 147
Maymun gibi oynatmak, II. 310
Maytab etmek, II. 527
Maytaba almak, III. 170/n. 241
Mehtaba almak, I. 275/n. 19 ; — III. 170, /n. 241
Mektebe başlamak (başlamamak), II. 274, 278
Mektep görmek, II. 35, 36, 273, 278
Men çi güyem... , II. 150
Men çi güyem tanburem çi güyed, II. 61
Merakı kalkmak, II. 559
Merakına dokanmak, III. 518
Meraktan çatlamak, II. 183
Meraktan ölmek, II. 363
Mercimeği firına vermek, II. 161
Merhametine sığınmak, I. 71
Mesâfe kat'etmek, III. 385
Meteliğe kurşun atmak, II. 467; — II. 540
Metânet vermek, III. 525
Meyânesi geçmek, II. 156
Meyânesi gelmek, I. 77; — III. 398, 406
Mezarcı Mahmut, II. 557
Mıhlanip kalmak, I. 402
Mide fesadına uğramak, III. 470
Midelerine kusmak, II. 339
Midesi karışmak, II. 487
Midesinde bamya tenceresi kaynamak, I. 214
Midesini bozmak, III. 517
Midesiz, I. 178
Mikdârını bilmek, I, 93
Min gayri haddin, I. 114; — II. 61, 275; — III. 416
Mir'ât-i ibret, II. 367
Mis gibi sanat, I. 355-356
Morto olmak, III. 291
Mortusunu (mortuyu) çekmek, II. 142, 144, 201
Muamma asmak, III. 142
Muhabbet olsun diye, II. 276
Muhabbet tellâlı, II. 217, 219
Muhabbeti kaynatmak, III. 317

Mum etmek, II. 490
Mum sokma, II. 107
Mumla aramak, III. 137
Murada (muradına) ermek, II. 137, 287/n. 131
Musalla mütevellisi, III. 407
Musîbet tellâlı, III. 239
Mürekkep yalamak, II. 274, 278; — III. 426
Münasebetsizliği üstünde olmak, III. 488
Mürüvvet (mürüvvetini) görmek, II. 558; — III. 94, 298
Mürüvvete endaze olmaz, III. 66

Nabza göre şerbet vermek, II. 80
Nâmerde muhtaç olmak, III. 113
Namusa dokunmak, II. 456/n. 57
Namusunu lekelemek, II. 168
Nârına yanmak, II. 326
Nâr-i hasret, III. 415
Nazar değmek, I. 346, 379; — III. 169 222, 293,
Nazar olmasın, III. 476
Ne aldın (alıp da) veremiyorsun, I. 67; — II. 238, 482; — III. 380
Ne aslı var ne faslı, I. 199
Ne halin varsa gör, III. 75, 370
Ne gezer!, I. 160; — III. 344, 474, 475, 484, 542
Ne olursa senden olur, II. 260
Ne üstlerinde var, ne başlarında, III. 136
Ne yârdan, ne ağyârdan geçmek, III. 289
Nefesi tutulmak, III. 349
Nefesinden vermek, I. 342
Neler neler, maydanozlu köfteler, III. 522
Nerede akşam, orada sabah, III. 137
Nerede yedinse orada patla, II. 313
Nısf-il-li nısf-il-lek, III. 390
Niyet tutmak, III. 239
Niyetinden geçmek, I. 180
Nûr-i aynım, II. 483, 498; — III. 88, 226, 359
Nûr-i dîdem, II. 106
Nurtopu gibi, I. 310
Nüh felek, II. 304

Ocağı batası, II. 83
Ocağını batırmak, I. 146
Ocağı yanmak, II. 82
Odun yarması gibi, III. 407
Oku oku köpek boku, I. 90, 282
Okutmak [=satmak], I, 221
Olan olmuş dorba dolmuş, III. 200
Oldu olacak, III. 456
Oldu olacaklar, III. 461
Olmuş olacak, III. 518
Omuz değişmek, I. 152, 153
Omuzdaş, I. 153
On parmağında on hüneri olmak, II. 61 III. 468, 484
Ortalığı toplamak, I. 80
Ortalık yaymacı dükkânına dönmek, II. 83
Oyun oynamak, I. 211; 357; —II. 46, 226; — III. 81, 124

Ödü patlamak, III. 175
Öfke topuğuna çıkmak, II. 310
Öfkeden boğulmak, III. 465
Öfkeyi söndürmek, III. 540
Öküz öldü, gayret dayıya kaldı, II, 131
Öldüm bayıldım, I. 220
Ölüm döşeğine yatırmak, II. 251
Ölümlerden ölüm beğenmek, II. 132, 565
Ölümlü dünya, II. 220
Ölünün körü, I. 220; — III. 38
Ölür müsün, öldürür müsün, III. 158
Ölürse gözü açık gitmek, II. 558
Ömrü günü kararmak, I. 311; II. 563 — III. 138
Ömrü laklakla geçmek, II. 352
Ömrümün varı, I. 271; — II. 393
Ömrüne bereket, II. 66
Ömrümün hâsılı, III. 55, 246
Ömrümün sermayesi, II. 483
Ömrünü vakf etmek, III. 388
Ömrüne (ömrünüze) bereket, I. 240, 248 — III. 20
Önüne düşmek, III. 324
Önünü kesmek (kestirmek), II. 155, 319
Öte dünyaya gitmek, III. 168
Öteki köye konakçı gitmek (göndermek), I. 196; — II. 136

Ötesini beri etmek, I. 292
Özünün körü, I. 267

Papucubüyüğe okutmak, I. 191
Paçacı damından düşmek, III. 90/n. 34
Paçacı damından kelb uçar gibi kendini atmak, III. 192
Paçasından kavramak, I. 160
Pamuk ipliğiyle bağlamak, I. 71, 146, 230, 367; — II. 244; — III. 18, 57, 136, 195, 283, 457
Para etmemek, I. 199
Para kapmak, III. 351
Para yemek (yedirmemek), II. 458; — III. 465
Paralar boğazına gitmek, I. 307
Parayı kucağına dökmek, III. 356
Parçalı lâf, II. 150
Parlatmak, II. 417
Parmağını beraber yemek, III. 33
Patı çakmak, I. 112; — III. 121
Patlamak, II. 163, 190, 489
Pâyini deng almak, II. 350
Peşine düşmek, I. 192; — III. 332
Peşine takılmak, I. 203
Pîr ol!, II. 232
Pisboğaz, I. 123, 267; — II. 151; — III. 199, 489, 517
Pisboğazlık, II. 79, 161; — III. 521, 526
Pişirici, I. 291
Pişkin, II. 43, 547
Piyasa etmek, II. 542
Piyazları yutmamak, II. 318
Piyiz kaymak, I. 213
Postası kalkıp gitmek, II. 194
Postu sermek, II. 306
Postu yaymak, II. 359
Pot kırmak, I. 322/n. 69
Poturlara kaçırmak, I. 267
Pusulayı sapıtmak, III. 480
Pusulayı şaşırmak, III. 201

Rafta kurabiye var ama sana göre değil, I. 86, 350
Rabatına bakmak, II. 200
Ramazanı tutmak, I. 293
Rezalet ayyûka çıkmak, I. 292,; — II. 328, 401; — III. 144
Rezalete kaftan giydirmek, III. 544
Rızkı ayağına gelmek, I. 348
Rüya tabir etmek, III. 536
Rüzgâra tutulmuş tarla kuşu resmi, III. 445

Saat (...) sularında, I. 369
Sabahçı, III. 356
Sabrı taşmak, II. 57
Saçı uzun, III. 25
Saçı uzun, aklı kısa. I. 176, 378/n. 61
Saçma sapan, III. 447, 491
Safralı, III. 67
Safrası kabarmak, II. 380, 587; — III. 199
Sağır işitmez, uydurursa, II. 557
Sakalı kaba, II. 520
Sakalı türlü türlü renge girmek, II. 272
Sakız gibi, III. 471
Sana vurmakla geleni sen eknekle karşıla, III. 469
Sap deyip saman saçmak, III. 442
Sarhoştan deli bile korkmuş, III. 289
Sayım suyum yok, II. 290
Sebeb-i hayat, II. 151, 155
Sebep olanlar sebepsiz kalsın, II. 314
Sen yattıkça Allah bana ömür versin, II. 316
Senin anladığın (bildiğin) (anlayacağın) kantar Bursa'da kestane tartar, I. 373; — II. 120, 283
Senin sende benim bende, III. 417
Senin üstüne gül koklarsam gül kadar ömrüm olsun II. 21
Sepet kafalı, I. 160
Serçeden korkan darı ekmez, I. 373; — III. 139
Serde ihtiyarlık olmak, I. 73
Sermaye düzmek, III. 518
Servi boylu, II. 483
Sevaba girmek, II. 262
(bu, şu, o) Sevdadan vazgeçmek, III. 290
Sevincinden bayılmak, I. 400
Sevincinden çıldırmak, II. 548
Sıfırı tüketmek, I. 165, 310
Sıralamak, I. 194

Sırtı kaşınmak, I. 179,397
Sırtı teneşirlere gelesice, II. 21
Siftahı kesmek, II. 182
S..inde bile değil, II. 290
S..tir, II. 339, 468; — III. 68, 91, 105, 117, 294, 332
Sinek avlamak, III. 64
Sinesini çâk çâk etmek, II. 527
Sineye yara açmak, I. 326; — III. 118
Sinsilesinden başlamak, I. 273, 301; — II. 109; III. 134, 169
Sivri akıllı, I. 307
Siz önde kösemen, biz arkada eli bağlı kuzu, I. 198, 323; — III. 295
Sizler bâki, II. 201; — III. 21, 22, 25 197
Sizlere ömür, II. 55; — III. 344
Sokak süpürgesi, III. 215
Sokaklara düşmek, II. 459
(-da) Soluğu almak, II. 475; — III. 328
Soluk aldırmamak, I. 167
Son hizmet, II. 193
Son nedâmet fayda etmez, II. 274
Son nefesi gusulhanede almak, II. 97
Son posta, III. 359
Sonu pot gelmek, II. 547
Sopa atmak, I. 399
Soya sopa düşmek, I. 318
Soyunup dökünmek, I. 69
Soyup sovana çevirmek, II. 319, 322, 323
Sökülmek, II. 521
Söz atmak, III. 225 /n. 290; 226
Söz kâr etmemek, II. 150
Söz kesmek, I. 315
Söz vermek, II. 547; — III. 229
Sözü ağzına almak, III. 494
Sözü geçmek, III. 534
Sözüm yabana, I. 401
Sözünden dönmek, III. 241
Sözünden nükûl etmek, III. 329, 332
Sözünü dinlemek, II. 57
Sözünü sazını bilmemek, III. 103
Suda pişmiş balkabağı, III. 425
Sulu, I. 88, 91, 213; — II. 84
Sulanmak, I. 88, 90
Suratı dolap deresine dönmek, II. 93
Suratı tükrük hokkasına dönmek, I. 146
Suratını ekşiltmek, II. 176, 179
Susak kafalı, I. 161
Su yüzü görmemek, III. 454
Sürc-i lisan, I. 93, 137, 167; 211, 256, 294, 330, 357, 387; — II. 297, 395; — III. 46, 81, 124, 172, 268, 303, 335, 374, 420,
Sürûruna halel gelmek, III. 213
Sütü bozuk, II. 404

Şafak atmak, III. 456
Şâfi köpeği, III. 137
Şakayı bırakmak, III. 465
Şarâb-i aşk, III. 181, 182
Şarkı geçmek, III. 387
Şaşarım kedilerin çamaşır yıkamasına, I. 79
Şebele maymunu, III. 138
Şekerleme (şeker) yapmak, II. 386; — III. 453, 456
Şeytan dürtmek, III. 454
Şeytana uymak, I. 178
Şeytanın sözüne uymak, III. 331
Şeytanlık, I. 365
Şifayı bulmak, II. 526
Şom ağızlı, III. 515

Tabanı kaldırıp kaçmak, II. 544
Tabansız, II. 87, 177, 545, 546; — III. 490;
Tahlîs-i giribân olmak, II. 482
Tâife-i nisâ nâkısat-ül-akıl, I. 377
(zurna ile) Taksim çıkmak, III. 385
Talihsiz başı olmak, I. 314
Talii yaver, I. 266
Talii yaver olmak, III. 211
Târ-i cehâletten kurtulmak, II. 273
Tarîk-i muhabbet, III. 392
Taşlarını kapmak, II. 531
Taş tutmak III. 280
Tatlı dil (dilli), II. 321 /n. 62; — III. 129
Tatlı tatlı konuşmak, I. 246
Tatsız şaka, II. 232
Tayıncı, I. 83, 339
Tayıncılık, I. 340
Tebdil-i havâ, II. 201
Tek durmak (durmamak), I. 195; — III. 526

Tek kürekle mehtaba çıkmak, I. 275; — III. 170, 200
Tekin olmamak, III. 417, 418
Teklif (teklifimiz) yok, II. 208, 325; — III. 353
Temize çıkarmak, III. 322
Ten kafesi, III. 236
Tencerede pişirip kapağında yemek, II. 484
Tencereye sarmak, II. 156
Teneşir horozu, III. 138
Tepe tepe kullanmak, III. 105
Tepelemek, I. 219, 226, 228, 245, 398; — II. 59, 246, 259, 531; — III. 14, 15, 16, 22, 78, 79, 288, 449, 462, 474, 489, 505, 540
Terbiyeli maymun gibi, III. 449
Terbiyesini takınmak, I. 250
Terbiyesini vermek, II. 488
Teşrif etmek, II, 75
Tımarhaneyi boylamak, II. 363
Tırıl, III. 384
Tir-i müjgâna vurulmak, III. 145
Titreye titreye köpek ısıtmasına tutulmak, I. 164
(parayı) Toka etmek, I. 308
Tokadı basmak, III. 322
Tokat geliyor, II. 28
Top atsalar duymamak, III. 76
Toprağı bol olsun, I. 279
Topu atmak, I. 148
Tut bacımı, al haracımı, III. 65
Tutulmak, III. 297
Tuzlayım da kokma, I. 313
Türk'ün aşkı domalmak, II. 417
Tüyleri diken diken olmak, II. 55; — III. 441

Ucuz kurtulmak, II. 167, 231
Uç baba leylek, I. 178
Uç baba torik, I. 178
(para) Uçlanmak, III. 411, 412
Uçurmak, I. 316; — III. 517, 521
Ufak doğramak, I. 213
Ufat-tefek görüp de Karamürsel sepeti sanmak, I. 279
Ulu-orta gitmek, III. 158
Ulu-orta yürümek, III. 143, 328
Umduğu dağlara kar yağmak, III. 136
Urulmak [=vurulmak], II. 532/n. 118
Utanacak yüz surat olmak, II. 135
Utanırsan yüzüne kalbur tut, III. 495
Utanma pazar mideyi bozar, I. 213
Utanmayı kaldırmak, II. 34
Uydurmak, I. 315, 339; — II. 559
Uygunsuz, I. 324
Uyku haram olmak, I. 279
Uyku kestirmek, II. 180
Uykusu kaçmak, I. 185
Uykuyu kaçırmak, II. 185
Uzun-kulak, III. 322

Üç otuzluk dört yirmilik matmazeller, I. 178
Üç otuzunda olmak, III. 357
Ümit kesmek, II. 251, 255
Üst-baş, III. 342, 550
(yalanın) Üstü açık kalmak, III. 522
Üstü açık, kubbesiz yalan, III. 371
Üstüme iyilik sağlık, I. 115 346; — II. 459, — III. 229, 296
Üstüne almak, II. 86
Üstüne başına gezinmek, II. 58
Üstüne başına yapmak, I. 78, 116, 117, 130; — II. 314; — III. 137
Üstüne gitmek, II. 322
Üstüne varmamak, I. 166
Üstünü başını değiştirmek, I. 78; — II, 68
Üzerine bir bardak soğuk su içmek, I. 307
Üzerine düşmek, I. 340

Vakit geçirmek, II. 373; — III. 278
Vakit zâyi etmek, II. 191
Vaktini boş geçirmemek, II. 518
Var bilmez yok bilmez, III. 119
Varan dalya (bir, iki, üç..), I. 84; — III 355, 356, 358, 359, 360, 365, 367
Varını yoğunu yedirmek, II. 218
Varıver, yarım osuruk, III. 328
Varlık olmasın, II. 275, 517, 518; — III. 55
Vâveylâ kopmak, III. 102 192, 502
Vay anasını sattığımın, II. 282

Vay canına yandığım, III. 522
Ver elini (filân yer), I. 148; — II. 416 550; — III. 383
Vermek, II. 552/n. 135
Vird-i zebân, II. 540
Vizita etmek, II. 70, — III. 332, 346
Vur dedimse öldür mü dedim, I. 374
Vur patlasın çal oynasın, II. 184, 552
Vurulmak, II. 551
Vücudunu dünyadan kaldırmak, II. 183 191
Vücudunu ortadan kaldırmak, II. 188

Yabanın yüzsüzü, II. 334
Yağa bala batırmak, II. 489
Yağcılık, II. 180
Yağı bala vermek, III. 289
Yağlı kapı I. 209; — III. 21, 22
Yağma var, II. 353
Yağma yok, I. 403; — III. 68, 74
Yahudi keçesi gibi yerlere yayılmak, I. 363
Yakası eline geçmek, I. 93, 137, 256, 294 330, 357, 387; — II. 226, 297; — III. 46 81, 124, 172, 268, 335, 374, 420
Yakasına sarılmak, III. 121
Yaka yırtmak, II. 114/n. 73
Yakayı ele vermek, I. 378
Yakayı kurtarmak, II. 482/n. 5; — III. 146 179, 240,
Yakıp yandırmak, II. 306
Ya kuzgun leşe, ya devlet başa, II. 476
Yalan davulu, III. 526
Yalan torbasını açmak, II. 549
Yalana kubbe uydurmak, II. 185/n. 264
Yalanı yok yanlışı var, II. 325
Yalanın kubbesi, II. 41, 244
Yalanın kubbesini vermek, II. 453, 455
Yalanın üstü açık kalmak, II. 185
Yalanları yutmamak, II. 318
Yalı-kazığı (karı) II. 21
Yan gelmek, II. 401
Yangın var diye bağırmak, II. 175, 315
Yanık ses, III. 71, 388
Yanıp yakılmak, III. 317
Yanmak, III. 179, 229
(lâfı) Yapıştırmak, II. 91, 93
Yaprağı kapamak, I. 377
Yaradana kurban olsunlar, II. 322
Yârdan geçilmemek, II. 293
Yarım elmanın yarısı, III. 230
Yarım osuruk, III. 158
Yarım pabuçlu, III. 139
Yaşı ne, başı ne, III. 357
Yatak esiri, III. 198
Yavuz hırsız ev sahibini basar (bastırır), I. 305, 370
Yazı çıkarmak, II. 274
Yedi ceddinden başlamak, III. 169
Yediği halta bak, II. 283, 322; — III. 171
Yediği naneye bak, I. 390; — III. 58, 371
Yemek [=öldürmek], II. 193
Yeni çıkma, I. 294
Yerdekiler, III. 417
Yerde misin, gökde misin, ne âlemdesin, III 432
Yerden göğe kadar, II. 185
Yere geçmek, I. 389
Yere vurmak, II. 319
Yerin dibine gir, I. 276
Yerini alıştırmak, II. 180
Yerini boş bırakmamak, I. 390
Yiyip ziftlenmek, II. 128
Yıkılmak, I. 108, 371
Yirmi parmağında yirmi hüneri olmak, II. 107
Yol-geçen hanı, III. 368
Yol kesici, II. 318/n. 57
Yol kolaylaşmak, III. 386
Yola çıkarmak, II. 192
Yola gelmek, II. 68
Yola revân olmak, I. 68
Yoldan çıkmak, II. 115
Yolu tutmuşlar, II. 17
Yolu yarılamak, III. 385
Yolsuz etmek, II. 460
Yorgunluk almak, III. 120, 508
Yumruğu suratına yemek, I. 176
Yumurta kapıya gelmek, II. 545
Yumuşamak, II. 42
Yut, baban görmesin, II. 497
Yutmak, I. 186; — II. 325— III. 239, 371
(kitapları) Yutmak, I. 281

Yutmamak, II. 329
Yutturmak, I. 367, 373; — III. 334
Yuvarlamak, I. 213
Yuvasını yapmak, III. 139
Yuvaya çok sokulma, sonra leylek gagalar, III. 139
Yüreği acımak, I. 374
Yüreği kan ağlamak, II. 287/n. 128
Yüreği yanmak, II. 152, 318, 322
Yüreğinde sıkıntı olmak, I. 379
Yüreğinden bir şey hop etmek, II. 559,
Yüreğine fenalık gelmek, I. 374
Yüreğine inmek, II. 45; — III. 91, 121, 123 224, 261, 294
Yüreğinin yağı erimek, II. 273
Yürekler âcısı, III. 516
Yürek tüketmek, I. 369
Yürek yarası, II. 486
Yüz çevirmek, III. 392
Yüz surat ister, I. 207
Yüz vermek, III. 137
Yüz tutmak, II. 53
Yüze gülücü Varna pilici, II. 318
Yüzsüz, I. 68, 323, 397
Yüzü kara çıkmak (çıkmamak), I. 266; — III. 314
(senin) Yüzünden, II. 233
Yüzüne bakmamak, II. 193
Yüzüne çıldır çıldır bakmak, III. 391
Yüzünü yere (yerlere) düşürmek, III. 387, 472

Zahmetini vermek, II. 363
Zarara dağlar dayanmaz, I. 148
Zevkime zehebe, III. 407
Zifoza çıkarmak, II. 173
Ziftin kökünü yemek, I. 113
Ziftin pekini yemek, II. 314
Zihnine heyheyler gelmek, II. 87
Zihnine vurmak, II, 150
Zincire vurmak, II. 357
Ziyade kaçırmak, III. 285
Züppeler dîbâcesi, II. 81

III

SEMÂÎLER, ŞARKILAR, TÜRKÜLER, MANİLER, NİNNİLER VE BAŞKA ŞİİRLER

Adam adam demeyin..., II. 219
Adam aman dile..., II. 500
Adam aman yası var..., II. 219
Âdemiyyet dâd-i Haktır..., II. 273
Aff et..., III. 211
Ahteri düşkûn, ...III. 19
Âhu gözlüm..., III. 111
Âhû zer-i muşmula..., I. 189
Âhû zitu..., I. 189
Ala gozlum Kezban'um..., II. 417
Aldanma şu cihana ..., II. 307
Âlemi Sultan Mehemmed..., I. 99; — II. 268; — III 52, 190
Alıp sabr ü karârım..., III. 56
Altın tasta..., II. 532
Alurum tabancamu..., II. 383
Akbaba leylek..., II. 360
Akşam yedim fasulye..., II. 81
Aman Ali'm..., 293/n. 144
Aman ey şûh-i levendim..., III. 169
Âmed nesîm-i subh-dem..., I. 171
An mâh-i men..., III. 307
Anda la vizo..., III. 80
Ande vamoz..., I. 203; — II. 390, 470, 506, 531; — III. 99
Anladım illetlisin..., III. 113
Arabadan atladı..., III. 386/n. 47
Arap arap ardında..., II. 409, 410
Armut dalda..., I. 146-147
Arpa ektim..., II. 86
Âşığa ta'n eylemek..., III. 380
Âşık olan..., III. 184
Âşık oldum..., II. 221
Aşk ehline..., II. 127
Aşk-ı sevdâdan..., III. 184
Aşkınla ben..., III. 307
Aşkınla sîne..., I. 122; — III. 259-260
Âteş-i sûzân-i firkat..., I. 506
Âteş-i hicranla..., II. 307
Atf etme sakın..., III. 350
Atımı bağladım..., III. 43
Avşam odada..., I. 147
Aya bah..., II. 220, 504
Ayı gözlüm..., III. 111
Ayna camlar..., III. 505

Bahar eyyâmı..., II. 520
Bahçelerde örümce..., I. 159-160
Bahçıvanım bahçıvan..., I. 199, 200
Bahşişin aldı..., III. 506
Bak ne sûret..., III. 51
Balat kapisinda..., III. 78, 366
Balığı koydum..., I. 327
Bana gönderdiği..., II. 307
Bana ne oldu..., III. 323
Başta sarık..., III. 504
Bezm-i hestîde..., II. 481-482
Bezm-i uşşâka..., I. 368
Befta hindî..., I. 134; — II. 389, 529-530; — III. 359
Ben bir Köroğlu'yum..., III. 157
Ben bu teferrücde..., II. 133-134,135;— III. 257-258
Ben cariyesin..., II. 122
Ben diken..., I. 90; — III. 63
Ben seni vermem..., II. 369
Ben yanaz bir..., II. 30, 338; — III. 168
Bende vardır..., III. 147
Benden görürsün..., III. 150

Beni bir İnci Dudu..., II. 526-527
Beni nigâhına..., III. 111
Benim âfet-i cihânım..., III. 129-130
Benim devletli... II. 399-400
Benim gönlüm..., II. 37
Benim halim..., II. 469
Benim ile..., III. 150/ .n 124
Benim ol..., III. 181
Benim sevdiciğim..., III. 108
Benim yârim..., III. 111
Bî-bedel..., III. 256
Bi-hamd-illâh gönül..., II. 122
Bi-hamd-illâh kuruldu..., II. 104, 367-368
Bî-vefâ yâr..., III. 114
Biber turşusu yaparım..., I. 200/n. 104
Bilirim ben..., III. 154
Bilmedik zevk-i visâlin..., I. 288
Bir acâyip..., I. 161
Bir ateş attılar..., III. 161-162
Bir ateş saçtılar..., III. 161
Bir beyâz üzre..., III. 130
Bir devlet için..., II. 422
Bir elif çekti..., I. 380; — II. 235
Bir Ermeni şuhu,..., I. 282
Bir semere..., II. 384; — III. 69-70, 98
Bir gazel..., III. 181
Bir gemim var..., I. 152, 165; — II. 42, 508
Bir görüşte..., III. 227
Bir gün ârâm..., I. 66
Bir güzel kız..., III. 66-67
Bir güzele..., II. 308
Bir güzelin..., I. 91; — II. 138, 565
Bir haber ver..., II. 121
Bir kalem-kaş..., II. 308
Bir kerre dokunsan..., II. 345-346
Bir râhat için..., II. 422
Bir rahâvî..., I. 361
Bir safâ bahş edelim..., III. 308
Bir sebeple..., III. 211-212
Bir sitemkâra..., III. 211
Bir yanım..., II. 122
Bizim eşek..., III. 113
Bizim evde..., III. 171
Bizim kâhya..., III. 171
Bizim karı..., III. 394-395
Boşboğazsın a teres..., I. 128
Boyadı âlemi..., II. 285-286
Böyle âheste..., II. 556
Bu dil düştü..., II. 411
Bu dil yine..., I. 395
Bu dünyanın..., III. 182
Bugün hiç bakmadan..., I. 279
Bu ne işve..., II. 216
Bu perde çeşm-i ehl-i zâhire..., I. 65
Bu perde seyrinde..., III. 109-110
Bûs ider iken..., I. 65
Bûsenden dil..., II. 123
Bülbül-âsâ..., II. 138
Bülbülün feryadı..., III. 236-237

Câm-i meyden..., II. 309
Cânâ seni ben..., II. 11, 305
Can gibi bir..., II. 127
Cânım dediğim..., III. 355
Cân-ı yârâna..., III. 327
Cân-i dilden..., III. 180
Can yakar..., II. 309
Ciğerde nâr-i hasret..., II. 503; — III. 415
Cihangir'den..., III. 163-164
Cihânın rengine..., II. 350

Çakçıvancı çakçıvan..., I. 200
Çakı çakmak..., II. 518
Çâre bulan..., II. 374
Çekip bir haylı..., III. 57
Çekip câm-i meyi..., III. 57
Çergesinde Çingâne'nin..., 177-178
Çeribaşının gelini..., I. 356-357; — II. 214, 224, 504-505; — III. 385, 409-410
Çeşme başını..., III. 227
Çeşm-i insâfa..., I. 97
Çeşm-i mestim..., III. 227
Çınçınlı hamam..., II. 359/n. 100
Çınlı hamam..., II. 359

Dağda bir keçi, II. 414
Dandini dandini dasdana..., I. 329/n. 90; — II. 313/n. 39; — III. 36
Deli deli tepeli..., III. 330
Demâdem eylerim..., III. 295

Denize bir..., III. 115
Derdimi vasf eylesem..., II. 141
Derdimin dermânı..., I. 72
Derd û mihnetle..., I. 313
Dergehinden kesmesûn..., II. 105
Derûna âşinâ..., III. 112
Dîde en sevdâ-fezâ..., III. 53
Dîdeden çıkmaz..., III. 11-12
Dil mest olur..., I. 299-300; — III. 73, 85-86
Dilerim olsun rakîbim..., II. 308
Dikkatle nazar kıl..., I. 396
Dirîg etme..., III. 162-164
Dizimde derman..., III. 506
Doğru çün..., II. 141-142; — II. 288
Doktor ne için..., II. 69
Döndükçe çarhın..., III. 275
Dün akşam bahçede..., III. 531
Dün gece şehrin..., II. 141
Dün gece yâr..., II. 20, 46; — III. 114

Efendim Karagöz..., I. 397
Efeyim severim..., I. 289-290
Eğer an türk-i Şîrâzî..., I. 100
Eğer derd-i derûnum..., I. 314
Ehinnü şevkan..., III. 339
Elbiselerimi asarım..., II. 558
Elin koy..., III. 379/n. 1
Emine Molla..., I. 335
Ezirgân'dan Kemah'tan..., III. 363-364
Esîrin oldum..., I. 352-353; — II. 112, 282, 377; — III. 58, 100-101, 142-143 195, 321
Etmezdim ammâ..., II. 321/n. 62
Etti o güzel, I. 362; — III. 354
Ey belâ hanım..., III. 255
Ey Cenâb-ül-kibriyâ..., II. 138
Ey çulha kızı..., I. 328
Ey kaşı keman..., I. 333
Eyle aşkınla..., I. 350-351
Eylemez mi..., III. 308
Eyle vaslınla..., II. 320
Ey melek-haslet..., I. 346-347
Ey murâdım aksine..., II. 140, 287
Ey mürg-i seher..., I. 281
Ey şâh-i melik..., II. 492
Ey tûti-i..., I. 286
Eyyâm-i şitâda..., III. 177-178

Fasl-i güldür..., III. 71
Felek ayırdı..., III. 237
Fesleğen ektim..., I. 85; — II. 22, 386, 519; — III. 165, 356-357, 406
Firâkın sevdiğim..., II. 111

Gaafilân açsın gözün..., II. 144
Gamdan âzâde..., II. 459
Gaşuğu al yürü..., III. 326
Geçip Ayvansaray'dan..., III. 56
Geçme kapım önünden..., II. 493; — III. 332
Geçmem ol sevdâdan..., II. 126/n. 177
Geçti tîg-i..., III. 113
Gel çergeye..., III. 176-177
Gel ey âşık..., III. 182
Gel ey dilber..., II. 289
Gel ey nesîm-i seher..., II. 130/n. 192
Gel ey nesîm-i sabâ..., II. 539
Gel ey zâhid..., I. 333-334
Güş eyle..., III. 156
Gel gidelim..., III. 113
Gel nesîm-i bâd-i sabâ..., II. 130
Gel seninle..., I. 181
Gelse o şûh..., II. 267, 399; — III. 245
Gelse o çeşm-i siyâhım..., I. 218
Gel unuttuk..., II. 392-393
Gel zevk edelim..., II. 175-176
Gerçi bir tasvirdir..., I. 362; — II. 52
Gider oldum..., I. 183
Gidiyorum..., III. 355
Gittin ammâ..., II. 124
Gökte yıldız..., I. 233
Gölge etme..., III. 435/n. 25
Gönlümü dûçâr eden..., III. 148, 368-369
Gönül birden..., III. 153-154
Gönül gülzâr-i kûy-i yârdan..., III. 393-394
Gönül seni..., III. 160
Gördüğüm gün..., I. 197; II. 381-382
Gördüğüm günden beri..., II. 215
Gördüm de..., III. 11
Gördün de..., II. 303

Gösterir ebr-i şitâdan..., III. 329
Gücenmezsen..., I. 205-206
Gül yüzünü seyr edip..., III. 388
Gülüstanda şaklayan..., II. 306

Hâba varmaz..., III. 210
Hacivat bir kere..., II. 346
Hacivat hazırlanmanın..., I. 397
Hâl-i nez'imde..., III. 387
Hâlimi arz edeyim..., III. 87
Halk içinde..., I. 287-288
Halkın ne aceb..., II. 199-200
Halk-i âlemde..., II. 127
Hamd ola bugün..., II. 199, 481
Hanım burdan..., III. 239
Hasret-i ruhsâr-i alın..., III. 112
Hasta âşık..., III. 153
Hasta-i aşk..., III. 152-153
Hasta-i âşûreem..., I 109-110
Hasta-i işgem..., I. 109
Hatâ ettimse..., II. 297
Havaya attım..., III. 169-170; — III. 504
Havluya mermer döşeli..., II. 32
Hayâl-i yâr... III. 113
Hayâlin dîdede..., I. 130-131
Haydi şuradan..., I. 371
Hayların eşbehi..., II. 528
Haylı dem...; I. 105, 186; — III. 251-252
Hayme-i zıllim..., I. 272
Hazret-i Sultan Mehemmed..., II. 305
Her güzel..., I. 271
Her ne dem..., III. 70
Hey bahçıvan..., I. 199
Hikmet-âmîz-i..., II. 540
Hiyaristan ü..., I. 109
Hoş bulduk..., I. 67
Hoş geldi bana..., I. 106; — III 423.
Hoş geldin..., I. 67
Hu hu hu sana..., III. 37

Istakratoza bak..., III. 399

İdgehde vardım..., I. 72/n. 22
İhtiyâr olsam da..., III. 358
İki dilber..., II. 510
İki de turnam..., II. 499-500
İki satır.... III. 114
İlkbahar olunca..., III. 106, 298-299
İmana gelmek..., II. 287
İnci diktim..., II. 357
İki salatalık..., III. 167
İşte maksûdum..., III. 167
İşveme cilveme..., II. 216

Kabak şalarım..., III. 171
Kaddi uzundur..., II. 515-516
Kâğıttan fener..., III. 505
Kalk gidelim..., III. 403-404
Kanda varsa..., I. 105, 187;—II. 106
Karagöz'üm gel gidelim..., III. 112
Karagöz'üm Karagöz'üm..., III. 114
Karanfilsin karârın yok..., II. 213/n. 57; 464, 465
Karanfilim saksıda..., II. 557
Karşıma geçtin..., III. 150
Kavak kavaktan..., II. 292
Kavak var nazlı..., II. 287
Kekliği düz ovada..., I. 233
Kel memiş gelmemişe..., III. 155/n. 160
Keloğlan'dan..., III. 160-161
Keskin olur..., III. 114
Ketmi müşkül..., III. 154-155
Kır belini..., II. 326
Kızım Zühre'm..., III. 212/n. 170
Kimseler görmüş..., II. 124, 288
Kirli peşkir..., III. 154-155
Kûh-i çerbi..., II. 131
Kulakları kısıp..., III. 156
Kurulsa meclise..., II. 514

Lâleli'de..., III. 159-160
Lâubâli-meşrebim..., III. 159
Li koyun..., II. 383
Lû'bumuz içre..., II. 209
Lûtf eyle..., I. 173

Mehtâba çıkarsan..., II. 350
Men an mûrem..., I. 109
Merâm-i andelîb..., II. 546
Mercan balığına..., I. 263
Merdâne beyim..., III. 504

Mest eder..., II. 306
Meyhanede yat..., II. 542
Meyl edip ağyârı..., II. 43
Mısırımı kavururken..., III. 144/n.95
Muammâdan maksat..., III. 167-168
Muhabbet edelim..., III. 55
Mübtelâ-yı gam olan..., II. 75

Nâdanlar eder..., I. 99; — 269; — III. 13, 52, 190
Nâfe-i mûşk-i Huten..., II. 124
Nakş-i sun'un..., I. 172
Nane yağını..., III. 167
Nâr-i aşkınla..., II. 467-468
Ne bakarsın..., II. 551/n. 128
Ne verirsen..., III. 387
Nedir benlen..., III. 446-447
Nedir bu sendeki..., III. 416
Nedir ol..., III. 443, 444, 445, 446
Neş'e bahş etmede..., II. 209
Nev-bahâr erdi..., III. 96
Nice sevmeyeyim..., I. 75; — II. 330, 394, 425, 471-472, 495-496; — III. 75
Niçin a sevdiğim..., I. 325-326; — II. 415, — III. 118
Niçin nâlendesin..., II. 40, 555-556; — III. 141
Ni'met-i vaslın..., II. 206
Ninni ninni ninnice..., II. 314; — III. 93
Nigâh-i mestine..., I. 322-323

O gül-endâm..., II. 103
O nevresîde..., III. 51
O nühüfte..., I. 97
Okumu attım..., I. 326
Ol nedir ki..., III, 185
On kerre demedim mi..., I. 174, 187, 314; — II. 423; — III. 109
Onar parayla..., III. 64/n. 77

Önümüz kış..., III. 436
Ömrümü vakf ettim..., III. 388
Öt benim..., III. 15/n. 175
Öyle sermestem ki..., III. 76
Pek arzu eyler..., II. 321

Pencerede şişem var..., I. 192
Perde-i ibret-nümâda..., II. 235
Perde kurdum..., III. 190
Pür-âteşim..., II. 486-487

Rahm eder mi..., II. 307
Râst göstermiş..., III. 86
Râz-i mâfi-l-bâlimi..., II. 305
Ruh-i alim..., III. 530, 531
Rûyumu eline alıp..., II. 123

Sabah oldu tan yerleri..., II. 120-121
Sabah oldu uyansan a..., III. 77, 357
Salkım salkım inciyim..., I. 132
Sâkî ele al..., I. 140; — II. 147, 367
Sâkıyâ kanım ile..., III. 165-166
Samatya'da..., III. 166
Sana dil vereli..., II. 443-444; — III. 273
Sar bir değirmi..., II. 293/n. 144
Sarı Efe şu yerlere..., II. 340
Sarı zeybek şu dağlara..., II. 340/n. 126
Selânik kahbe Selânik..., III. 106-107
Sen gibi..., II. 122
Senin destin..., II. 308
Senin mecburunem..., III. 65
Senin yazın.... II. 284
Sen şeh-i..., II. 316; — III. 65
Sen verd-i bahâr..., III. 345-346
Serv-i bülend..., III. 129
Serv-i sehî..., II. 49, 498
Sevdiğim akşama gel..., II. 369
Sevdiğim çok..., I. 158
Seyr edip dikkatle..., I. 141
Seyre gidelim..., I. 405
Sezâdır..., III. 55
Size geldim..., III. 503-504
Söyle Allah aşkına..., III. 185
Söylediğim bilmece..., III. 186
Söyler erbâb-i fetânet..., III. 340
Söylesem derd-i derûnum..., II. 126,
Söyleyenden dinleyen..., II. 464-465
Sözü canlar bağışlar..., II. 51/n. 2; — III. 379
Sözü canlara..., II. 51
Subha dek..., III. 191
Sultan Mehemmed..., II. 304

Sulukule'de..., III. 56
Sûretâ bir..., I. 300-301
Sûreti-i zâhiri..., II. 12, 147-148
Suya gider..., II. 230
Süpürgeler ucuzladı..., III. 113
Süzüm süzüp de..., III. 33

Şehlevendim..., III. 111
Şekerim var..., III. 505
Şem'a-i şâdî..., II. 267; — III. 245-246
Şem'-i bahtım..., III. 12, 379
Şem'-i sîretle..., III. 274
Şevk-bahş-i... II. 306/n. 15
Şu cihanda..., I. 371
Şu Gayseri'nin..., I. 284
Şöyle bir bak..., II. 556

Tango tango..., III. 331
Temâşâ-yi hayâl..., I. 217
Ten tere lâ..., III. 101
Tepinir tarlada..., III. 416
Tere lele..., III. 117
Teşrîfin özler..., I. 83; — III. 283-284
Tıngır mıngır tezgâhımın..., II. 560; — III. 299-300
Tuna'da çırpar..., II. 294, 504; — III. 361

Uyusun da büyüsün..., III. 76
Uyusun da oğlum..., I. 103

Üç saka kondu..., II. 40

Vardım hamam kapısına..., II. 222-223
Vardım Halab'a..., I. 136
Vazgeçemem ol sevdadan..., II. 126
Vefâdan ben..., III. 417
Vefâdan beygirim çektim..., III. 417
Verd-i gülzâra..., II. 368
Vücûdum büsbütün..., III. 325

Yâ Rab kime..., II. 137
Yâ weled..., II. 26, 222; — III. 262
Yaktı yandırdı..., II. 306
Yaktı beni..., III. 171
Yandı dil..., II. 209; — III. 62
Yâr serkeş..., III. 112
Yâre ahval-i dili..., II. 269
Yâre yalvardım..., III. 112
Yârimin cânına..., II. 307
Yârim bu kadar..., III. 131, 151, 189
Yârin uğruna..., III. 114
Yâseminim suya düştü..., II. 463, 464
Yaşmağı başında..., I. 291-292
Yelelli yelelli ..., III. 28
Yenibahçenin çayırı..., II. 356-357
Yenicami direk ister..., III. 504
Yetmez mi tecelli-i cemâl..., II. 123/n. 151
Yider oldum..., III. 105
Yine bir gül-nihâl..., I. 341; — II. 461, 503-504, 526
Yine gordum..., I. 128; — II. 28, 388, 523-524
Yine terk-i vatan..., II. 121
Yumurtanın gözünden..., II. 325
Yürütmez serv-i bâğı..., I. 355; — III. 258

Zâlim beni söyletme..., III. 230
Zarıma zarıma..., I. 90
Zenbîl-i men..., III. 254
Zûh-i rindem..., III. 254
Zümre-i hûbân içinde..., I. 80-81, 338-339

SON

«Karagöz» dizisi bu ciltle sona eriyor. Bütünü 1600 sahife tutan 3 ciltlik bu büyük eserde 37 oyun, 19 muhâvere, toplam olarak 56 parça bir araya gelmiştir. Bunların derlenmesi, yazılması, birbirleriyle karşılaştırılması, incelenmesi, kaynakların denetlenmesi, sahife altlarına eklenen binlerce notla metinlerin açıklanması, baskı sonunda bütün sahifelerin teker teker yeniden taranarak çeşitli açılardan geniş bir dizin hazırlanması işini üzerine alan Cevdet Kudret, yıllarca süren çetin bir çalışma sonunda, Türk halkının bu eşsiz kültür hazinesini bütün okur-yazar ve aydınlarımızın ilgisine sunmuştur. Yazar, geleneksel tiyatromuzun bu zengin dalı üzerine sanatçı, dilci ve toplumbilimcilerimizin kendi açılarından eğilmelerinin, geleceğin Türk sanat ve kültürüne Batı etkisi dışında yeni bir biçim ve öz kazandıracağına inanmaktadır.

10 oyunla 19 muhâvereyi bir araya getiren bu cildin sonuna «Özel Adlar», «Atasözleri ve Deyimler», «Semâiler, Şarkılar, Türküler, Maniler, Ninniler ve Başka Şiirler» başlıkları altında üç ayrı dizin eklenmiştir.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1970

20 LİRA